

Теофил Томис

Камилла

Дьякис

ТЕОФИЛ ГОТИЕ КАПИТАН ФРАКАС

Превод: Никола Тихолов

chitanka.info

Младият герой на приключенския роман „Капитан Фракас“ е изпаднал благородник, получил в наследство от дедите си само един полуразрушен замък. За да не умре от глад, младежът решава да тръгне с пътуваща трупа актьори, хора от народа, които го обикват за неговата храброст и честност, за неговото другарско чувство и добро сърце. Под името „Капитан Фракас“ той преживява редица приключения, които читателят следи с жив интерес до последната страница на романа.

I ГЛАВА

ЗАМЪКЪТ НА НИЩЕТАТА

Върху обърнатия към сушата склон на един от голите хълмове, които покриват с гърбици Ландите^[1] между Дакс и Мон дьо Марсан, се издигаше по времето на Луи XIII^[2] едно от ония благороднически жилища, тъй често срещани в Гаскония^[3], които селяните величаят с името замъци.

Две кръгли кули, увенчани с островърхи покриви, притискаха ъглите на постройката, върху чиято фасада два дълбоко врязани жлеба издаваха, че тук някога е имало подвижен мост, отдавна станал безполезен поради затрупването на рова. С кръглите си наблюдателни еркери, подобни на солнички, и с ветропоказателите си, изрязани като лястовичи опашки, те придаваха на сградата твърде феодален вид. Плащаница от бръшлян увиваше до половината едната от кулите и рязко оживяваше с тъмнозеления си цвят сивотата на камъка, вече остарял по онова време.

Пътникът, който зърнеше отдалече замъка да очертава островърхите си покриви на фона на небето, над жълтугите и дивите метли, би помислил, че това е приличен дом на селски благородник; но ако дойдеше по-наблизо, щеше да си промени мнението. Пътят, който водеше от царския друм до жилището, обрасъл с мъх и бурени, беше се превърнал в тясна бяла пътечка, подобна на избелял ширит върху износена дреха. Две бразди от коловоз, пълни с дъждовна вода и населени с жаби, показваха, че някога тук са минавали коли; но безгрижието на земноводните обитатели говореше за дълго владение и за една увереност, че няма кой да ги безпокои. По пътеката, лъкатушеща сред бурените и разкаляна от неотдавнашен порой, не се виждаше никаква следа от човешки стъпки и вейките на храсталаците, натезжали от искрящи капчици, не изглеждаше да са били разгръщани от много време насам, за да мине някой.

Широки петна жълт лишей изпъстриха потъмнелите и разместени керемиди по покривите, където прогнилите мертеци бяха пропаднали тук-там; ръждата пречеше на ветропоказателите да се въртят и всеки от тях сочеше различен вятър; капандурите бяха закрити с изметнати и напукани дървени кепенци. Трошляк изпълваше улеите на кулите; от дванайсетте прозореца на фасадата осем бяха заковани с дъски; два други блещукаха с грубите си, вълнообразни стъкла, които трепереха в оловните си рамки при най-лекия напор на северния вятър. Мазилката между прозорците, изпопадала като люспи от болна кожа, оголваше разкъртени тухли и песъклив камък, изронен под пагубното въздействие на месечината. Портата беше оброчена от каменен перваз; правилно редуващите се грапавини по него подсказваха, че някога е бил украсен с дълбани орнаменти, изтрити от времето и немарата. Над входа висеше един недодялан герб, който и най-опитният херолд^[4] не би могъл да разчете, а резбованите украшения и панделките на короната му, не без чести прокъсвания, се увиваха чудновато около щита. В горната си част двете крила на портата още пазеха някакви следи от боя с цвета на волска кръв и изглеждаше, че се червят от разнебитеното състояние, в което се намират; гвоздеи с ковани глави придържаха пропуканите им дъски и очертаваха някакъв симетричен рисунък, тук-там изличен. Само едното крило се отваряше и това задоволяваше очевидно немногбройните гости на замъка. На стената до портата беше подпряно едно разкривено и разсъхнато колело, последен остатък от някаква каляска, престанала да съществува навярно още при царуването на предишния крал. Лястовичи гнезда задръстваха комините и корнизите на прозорците и можеше да се помисли, че жилището е необитаемо, ако не беше тънката нишка дим, която излизаше от един зидан кюнец и се виеше като мустачки на лоза, също както над ония нарисувани къщички, които малките ученици драскат по белите полета на учебниците си. Постничка трябва да беше гозбата, която вреше на това огнище — някой стар войник би вдигнал с лулата си повече пушилка от нея. Това беше единственият признак на живот, който издаваше къщата — като ония умиращи, чието съществуване личи само по парата от дъха им.

Като се натиснеше подвижното крило на портата, което не отстъпваше, без да възнегодува, и злонравно се извърташе върху

своите ръждясали и скърцащи панти, влизаше се под нещо като остроъгълен свод, по-стар от останалата част на сградата, разделен с четири полуцилиндрични корниза от синкав гранит, които се срещаха в една каменна издадина, а върху нея, малко по-запазен, се виждаше същият оня герб, който беше издялан отвън — три златни щъркела на светлосиньо поле или нещо подобно, тъй като сянката на свода не позволяваше да се разгледат добре. В стената бяха въздани тенекиени гасила, почернели от факлите, както и железни брънки, където някога са привързвали конете си пристигащите — събитие, твърде рядко днес, ако се съди по праха, който ги покриваше.

От тоя трем, дето се отваряха две врати, едната водеща към стаите на приземния етаж, а другата — в една зала, която на времето е могла да служи за помещение на стражата, човек попадеше в тъжен, гол и студен двор, обграден с високи зидове, целите на дълги черни деруги от зимните дъждове. В ъглите на двора, между парчетиите, изпадали от нащърбените корнизи, растяха коприва, див овес и бучиниш и камъните на калдъръма бяха очертани с рамки от зелена трева.

В дъното широко стълбище с каменен парапет, украсен с каменни топки и поставени над тях каменни шипове, водеше към една градина, разположена по-ниско от двора. Изпочупените и разместени стъпала пропадаха под краката или ги крепяха само яките коренища на мъховете и пълзящите растения; върху подпорите на терасата бяха избуяли ревен, диви репи и диво зеле.

Що се отнася до самата градина, тя бавно се възвръщаше към състоянието на гъсталак или на девствена гора. С изключение на една четвъртита леха, където няколко зелки переха сиво-зеленикавите си набраздени листа и пламтяха златни слънчогледи с черна средина, природата възвръщаше правата си над тази изоставена площ, заличавайки следите от труда на човека, които тя изглежда винаги се стреми да изтрие.

Неподрязаните дървета препречваха във всички посоки алчни клони. Чемширите, предназначени да очертават бордюрите и алеите, с години недокосвани от ножици, бяха станали дръвчета. Донесени от вятъра семена бяха покълнали, където сварят, и с присъщата на всички диви злакове жизнена сила буяха на мястото, заемано някога от благородни цветя и редки растения. Къпинаци кръстосваха от край до

край пътеките и с бодливите си шипове ви дърпаха на минаване, за да ви попречат да навлезете по-навътре и да потулят от вас някаква печална и безутешна тайна. Самотата не обича да бъде изненадвана разсъблечена и посява около себе си всякакви препятствия.

Все пак, ако човек настоеше, без да се бои, че клоните ще го шибат и храсталаците ще го дерат, и проследеше до края старинната алея, станала по-глуха и по-непроходима и от горска пътека, той щеше да стигне до нещо като ниша от шуплест камък, представляваща пастирска пещера. Към растенията, посети някога в дупките между камъните — перуники, гладиоли, чер бръшлян, бяха се появили нови — повет, папрати, дива лоза, които висяха като бради и почти закриваха мраморната статуя на някакво митологическо божество, Флора^[5] или Помона^[6], която трябва да е била много изящна на времето си и да е правела чест на създателя си, но сега беше безноса като смъртта, тъй като носът ѝ беше строшен. Злочестата богиня носеше в кошницата си вместо цветя мухлясали гъби с отровен вид; а и тя самата приличаше на отровена, защото петна от кафеникав лишей бяха нашарили тъй бялото ѝ някога тяло. В нозете ѝ, в една каменна раковина под зелен пласт водна леща, глъхнеше тъмна локва вода, останала от дъждовете — тъй като лъвската паст, която при желание все още можеше да се разпознае, не изливаше вече нито капка вода от задръстените или разбити водопроводи.

Този развлекателен кът, както се казваше на времето, колкото и разрушен да беше, свидетелстваше за едно изчезнало благополучие и за известна склонност към изкуствата у някогашните владетели на замъка. Ако се изчистеше и възстановеше както трябва, статуята щеше да разкрие навярно оня флорентински стил на Възраждането, свойствен на италианските скулптори, дошли във Франция по стъпките на маестро Росо Фиорентано^[7] или Приматиче^[8], по времето, което вероятно е било и златният век на тая сега западнала фамилия.

Пещерата се опираше на един зелениясал и разрушен от влагата зид, по който се кръстосваха още остатъците от решетките на потрошени асми, несъмнено предназначени при строежа на стената да я прикриват под завеса от листата на пълзящи растения. Този зид, едва забележим през разчорления шумак на извънмерно разрасналите дървета, затваряше градината откъм тази страна. Отвъд него се

простираха ландите с ниския си и тъжен хоризонт, начупен от дивите метли.

На връщане към замъка човек можеше да види вътрешната му фасада, още по-запусната и по-разнебитена, отколкото онази, която току-що описахме; последните господари явно бяха се опитвали да запазят поне външния вид и бяха насочвали немоцните си усилия към онази страна.

В конюшната, където спокойно можеха да се ширят двайсетина жребци, сега само едно мършаво ездитно конче, над чиято задница стърчаха острият кокали на хълбоците му, подръпваше от празните ясли някое и друго стръкче слама с пожълтелите си и оголени зъби и от време на време обръщаше към портата око, хлътнало в орбитата си, в дъното на която дори и плъховете от Монфоконската тъмница^[9] нямаше да могат да намерят капчица мазнина. Пред кучкарника клюмаше едно-едничко куче, сякаш плуващо в твърде широката си кожа, под която халтаво се очертаваха слабите му мишци. То дремеше, положило муцуна връз коравата възглавница на лапите си; изглеждаше така привикнало към безлюдията на мястото, че сякаш беше се отказало от всяка бдителност и не трепваше, както правят всички кучета, дори и задрямали, при най-леко доловимия шум.

За да се проникне в жилището, трябваше да се изкачи една огромна стълба с дървен парапет, с дебело изрязани перила. По тази стълба имаше само две площадки, тъй като сградата беше двукатна. Тя беше каменна до първия етаж, а оттам нататък — от тухли и дърво. Черно-белите фрески по стените, изгризани от влагата, изглежда е трябвало да предадат с възможностите на светлосянката и на перспективата релефността на една богато украсена с изваяния архитектура. Все още се отгатваше някаква редица херкулесовци^[10], поддържащи корниз с двойно извити конзоли, откъдето тръгваше, закръгляйки се, сводеста решетка, обнизана със стилизирани лозови листа, а между тях прозираше едно лишено от цвят небе, картографирано с непознати острови от просмукалите се дъждовни води. Между херкулесовците, в изписани ниши, се пъчеха бюстове на римски императори и други знаменити исторически личности: но всичко това бе толкова неопределено, толкова повехнало, толкова изличено, толкова блуждаещо, че приличаше повече на призрак на живопис, отколкото на действителна живопис, и за него би трябвало да

се говори със сенки на думи, тъй като обикновените слова са премного веществени за тая цел. Ехото на тая празна клетка отекваше учудено, когато трябваше да повтори звука на някоя стъпка.

Една зелена врата, чиято тапицировка беше пожълтяла и се държеше само на няколко гвоздеа с олющена позлата, водеше в стая, която би могла да служи за трапезария в баснословните времена, когато още се е обядвало в този пуст дом. Дебела греда разделяше потона на две части, набраздени с тънки изпъкнали гредички, пространството между които някога е било измазано с пласт синя боя, неразличима вече от праха и паяжините, които никоя метла, колкото и дълга да е дръжката ѝ, нямаше да смути на такава височина. Над старинната на вид камина разгъваше клоните на рогата си черепът на един седемгодишен елен, а по стените се кривяха върху потъмнели платна одимени портрети, които изобразяваха пълководци в тежки доспехи и със свалени шлемове, държани от пажове, с втренчени право напред бездънно черни очи, едничкото живо нещо в тия мъртви лица; или облечени в кадифени тоги господата с глави, положени върху кръгли и твърдо колосани яки, сякаш главата на свети Йоан Кръстител^[11] върху сребърно блюдо; или знатни вдовици в старомодни одеяния, страшни с мъртвешката си бледност и заприличали поради разлагането на боите на вампирици, на лами и на медузи. Тия картини, правени от провинциални кавалери на четката, бяха получили още от варварската си изработка своя странен и страшен вид. Някои от тях бяха без рамки; други имаха обковки от помръкнало и порижавяло злато. В ъгъла на всеки портрет стоеше гербът на семейството и възрастта на изобразеното лице; но все едно дали броят на годините беше малък или голям, не съществуваше особено доловима разлика между тия глави, нацапани с жълти светлини и овъглени сенки, лакирани от пушеци и напудрени с прах; две-три от тия прогнили и покрити с мъха на плесента платна имаха тоновете на разлагащ се труп и доказваха пълното безразличие на последния потомък на тия храбри и родовити мъже спрямо ликовете на благородните му прадеди. Вечер, под несигурните отражения на светилниците, тази няма и неподвижна галерия сигурно се превръщаше в някаква върволица от призраци, едновременно ужасяващи и смешни.

Няма нищо по-тъжно от тия забравени портрети в пустите зали; те са не само изображения на телесни форми, отдавна стопени под

земята, но и самите те са вече полуизтрити.

Такива, каквито си бяха, тъкмо тези нарисувани призраци бяха истинските стопани, приспособени към безутешната самотност на къщата. Действително съществуващите обитатели щяха да изглеждат прекалено живи за този мъртъв дом.

Посред залата стоеше маса от почерняло крушово дърво, с извити на дебели спирали крака, като колоните на Соломоновия храм^[12], която мушиките бяха наболи с хиляди дупчици, без да бъдат смущавани в мълчаливото си дело. Един тънък сив пласт, върху който би могло да се пише с пръст, покриваше повърхността ѝ и показваше, че там не се слага често за ядене.

Два бюфета от същия материал, украсени с едро издялана резба и купени навярно заедно с масата в по-честити времена, заемаха от край до край двете срещуположни стени на залата; нащърбени порцеланови съдини, стъклария от различни сервиси и две-три буколически фигурки от Бернар Палиси^[13], представляващи риби, раци и раковини, гледжосани върху фон от зеленина, жалко се силеха да запълнят пустото пространство на лавиците.

Пет-шест стола, покрити с кадифе, някога навярно възалено, но от годините и употребата порижавяло с отъняк на пикоч, пропускаха фъндъци дреб през дупките на обшивката си и се клатушкаха върху нееднакво дългите си крака като хромите стихове на спондея^[14] или като окуцели войници, които се връщат у дома си след боя. Не беше безопасно да се сядат на тях освен за духове, но без съмнение тези кресла се употребяваха само от съвета на прадедите, когато те, слезли от рамките, заемаха местата си около пустата маса и пред една въображаема гощавка, през дългите зимни нощи, тъй благоприятни за тайните вечери на привиденията, си приказваха за упадъка на семейството.

От тази зала се минаваше в друга, по-малка. Един от ония огромни фламандски губерри, наричани „зеленолистни“, покриваше цялата стена. Но нека думата губерри не извиква във въображението ви и най-малката представа за някакъв неуместен разкош. Килимът на стената беше изтърган, изхабен, с избелели багри; разшитите му платна зееха на сто места и се държаха само на няколко нишки или по силата на навика. Обезцветените дървета бяха жълти от едната страна и сини от другата. Жеравът, изправен на един крак сред тръстиките,

беше значително пострадал от молците. Фламандският чифлик със своя кладенец, увит в хмел, почти не личеше вече, а от изтритото лице на ловеца, преследващ диви патици, само червената уста и черното око, явно боядисани с по-силна краска от другите, еднички бяха запазили първоначалния си цвят, та ловецът приличаше на някакъв вощнобледен труп, комуто са начервили устните и почернили веждите. Между стената и килима минаваше въздушно течение и придаваше на тъканта подозрителни вълнообразни движения. Хамлет, принц Датски, ако разговаряше с някого в тази стая, щеше да извади шпагата си и да прониже Полоний^[15] зад губера, викайки: плъх! Хиляди дребни шумове, недоловимите шушукания на самотата, що правят тишината по-ясна, биха смутили ухото и духа на оня посетител, който се осмелеше да проникне чак дотук. Зад килима мишките гладно гризяха краищата на вълнените му нищелки. Червеите стържеха дървото на гредите, като че глухо поскърцваше пила, а по плотовете на ламперията отбиваше часовете часовникът на смъртта^[16].

От време на време някоя дъска от мебелите изскърцваше неочаквано, като че ли сама отегчената самота протягаше ставите си, и човек, без да иска, нервно потрепваше. Един креват с колонки във формата на хурки, със спуснати, протъркани по ръбовете брокатени завеси, щамповани със зелено и с бяло, но сега придобили един общ жълтеникав тон, заемаше единия ъгъл на стаята и посетителят би се поколебал да отгърне краищата им, от страх да не открие в мрачината на леглото някой клекнал таласъм или някоя вцепенена фигура, която очертава под белината на чаршафа изострен нос, кокалести скули, скръстени ръце и опънати нозе като ония статуи, които полагат върху гробниците; така бързо нещата, направени за човека, приемат свръхестествен вид, когато самия човек го няма! Можеше да се помисли също, че някоя млада омагьосана царица спеше там вековен сън като Спящата красавица, но гънките бяха толкова злокобно и тайнствено неподвижни, че това отпъждаше всякаква нежна представа.

Една маса от черно дърво с раздрънкани медни инкрустации; едно мътно и кривогледо огледало, на което амалгамата беше се излющила, уморена, че не оглежда човешко лице; едно кресло, облечено с везана на ситен бод тъкан, творба на свободното време и на търпението на някоя прабаба, но от която сред избелелите вълни и коприни личаха само няколко сърмени нишки, допълваха

мебелировката на тази стая, където в краен случай можеше да живее някой, стига да не се страхуваше нито от духове, нито от привидения.

Двата незазидани прозореца от фасадата бяха прозорци на тия две помещения. Болезнено бледата зеленикава светлина проникваше през мътните стъкла, които бяха чистени за последен път навярно преди повече от сто години и изглеждаха намазани отвън с калаена амалгама. Тежки пердета, изтъркани по гънките, и които сигурно биха се раздрали, ако човек речеше да ги плъзне по разядените от ръжда корнизите, замъждяваха още повече тази здрачна светлина и увеличаваха печалното униение на залите.

Отваряйки вратата, която се намираще в дъното на последната стая, човек попадеше в пълен мрак, стъпваше в празнотата, в тъмнината и в неизвестността. Лека-полека обаче окото привикваше към тази мрачина, пронизана от няколко бледи струи светлина, които се просмукваха през зевове на дъските, заковани по прозорците, и смътно откриваше една поредица от изоставени стаи с разсъхнал се, посипан със строшени стъкла паркет, с оголени стени, тук-там полуприкрити от разнищени по краищата парчета килими, с потони, по които се виждаха летвите и откъдето спокойно си минаваше небесната вода — чудесно подредени, за да се свикват в тях синедрионите^[17] на плъховете и общите събрания на прилепите. На няколко места не беше безопасно да се продължава напред, защото подът се издигаше и огъваше под стъпките, обаче никой никога не се впускаше в тази Тиванска пустиня^[18] на мрака, на праха и на паяжините. Още от прага мирис на спарено, дъх на плесен и на запустение, влажният и черен хлад, присъщ на тъмните помещения, удряше в ноздрите, както когато човек повдигне плочата на някоя подземна гробница и се наведе над нейния леден мрак. И наистина трупът на миналото се разпадаше на прах в тези зали, дето кракът на настоящето не стъпваше, и заспалите години се люлееха като в люлки по сивите паяжини, насъбрани из ъглите.

Горе, на тавана, почиваха през деня бухали, кукумявки и сови с пера вместо уши, с котешки очи и кръгли фосфоресциращи зеници. Покривът, продънен на двайсет места, позволяваше свободно на тези мили птици да си влизат и да си излизат и те се чувстваха тук така удобно, както в развалините на Монтери^[19] или на замъка Гайяр^[20]. Всяка вечер пращното ято излиташе, като пицеше и надаваше

крясъци, които смуцаваха суеверните души, и се отправяше да търси надалече храна, каквато нямаше да намери в тази кула на глада.

В стаите на приземния етаж нямаше нищо друго освен няколко разхвърляни снопи слама, стъргала за ронене на царевица и дребни градинарски сечива. В една от тях се виждаше сламеник, натъпкан със сухи царевични листа, и една завивка от сериева вълна, което изглежда беше леглото на единствения слуга на замъка.

Тъй като читателят трябва да се е уморил вече от тая разходка през самотата, нищетата и запустението, нека да го заведем в едничката що-годе жива стая в този безлюден замък, т.е. в кухнята, отдето огнището изпращаше към небето оня лек белезникав облак, споменат при външното описание на замъка.

Хилав огнец гладеше с жълти езици плочата на огнището и от време на време лизваше дъното на едно лято котле, окачено на веригата. Слабото му отражение едва успяваше да блесне в сенките с някоя и друга червеникава люспица по ръбовете на две-три паници, закрепени на стената. Светлината, която падаше през широкия комин, който стигаше без чупки чак до покрива, се уталожваше върху пепелта на огнището в синкави сенки и от нея огънят ставаше още по-бледен, така че в този студен жертвеник дори и пламъкът изглеждаше замръзнал. Ако нямаше капак, дъждът щеше да си вали в тенджерата и бурята щеше да кръщава чорбата.

Бавно нагриваната вода най-накрая почна да къкри и котлето захърка в тишината като някой болен от задух. Няколко листа зеле, които изскачаха с пяната, показваха, че обработваемата част на градината бе дала щедро своята дан за това твърде спартанско вариво.

Един стар черен котарак, мършав, ожулен като износен маншон и толкова проскубан, че на места се виждаше синкавата му кожа, седеше на задницата си тъй близко до огъня, колкото беше възможно, без да си опърли мустаците, и с користна бдителност бе втренчил в тенджерката зелените си очи, разсечени от зеници във формата на римската цифра I. Ушите му бяха отрязани до дъно, както и опашката, което му придаваше вида на някое от ония японски чудища, които людете държат в кабинетите си между другите любопитни рядкости, или по-скоро на ония фантастични животни, които вещиците, преди да отидат на самодивско сборище, оставят в къщи да обират пяната от менчето, където ври омайното биле.

Този котарак, съвсем самичък в кухнята, сякаш сам готвеше супата за себе си и той без съмнение бе сложил върху дъбовата маса една чиния, изписана със зелени и червени цветчета, едно калаено тасче, излъскано сигурно от неговите нокти — толкова беше то надраскано, и едно гърне от черна песъклива глина, отстрани на което, грубо нарисуван със синьо, се очертаваше познатият герб от входа, от сводестия трем и от портретите.

Кой трябваше да седне пред тоя скромн прибор, сложен в тази кула без обитатели? Може би семейният дух на къщата *genius loci*^[21], верният Коболд^[22] на закрилияния дом, а черният котарак с ония дълбоко тайнствени очи го чакаше да дойде, за да му поднесе ястието с кърпа върху лапата?

Котлето все така си къкреше и котаракът стоеше неподвижно на поста си, като страж, когото са забравили да сменят. Най-сетне се чуха стъпки, тежки и провлечени, стъпки на възрастен човек; отдалече отекна ситна кашлица, ключалката на вратата изскърца и един дядка, наполовина селянин, наполовина слуга, влезе в кухнята.

При появяването на новодошлия черният котарак, който изглежда отдавна поддържаше приятелски връзки с него, напусна пепелта на огнището и дойде да се потърка дружелюбно о нозете му, като извиваше гърба си на кобилица, отваряше и затваряше ноктите си и издаваше с гърлото си оня пресипнал ропот, който е най-висш израз на доволство у котешкото племе.

— Добре, добре, Велзевуле — рече старецът, като се наведе да прекара два-три пъти слинещата си ръка по проскубания гръб на котката, за да не се покаже по-малко вежлив от едно животно. — Знам, че ме обичаш, а ние сме твърде самички тук, бедният ми господар и аз, за да останем глухи към милувките на едно зверче, лишено от душа, но което все пак изглежда, че разбира какво му говориш.

След като взаимните вежливости бяха разменени, котката тръгна пред човека, водейки го към огнището, сякаш искаше да му покаже къде се намира тенджерката; животното поглеждаше към котлето с такава прегладняла алчност, че можеше да разтъжи всекиго: защото Велзевул почваше да старее, слухът му не беше вече така тънък, окото — така остро, лапата — така чевръста, както някога, и източниците за прехрана, които по-рано му предлагаше ловът на птички и на мишки, вече чувствително намаляваха; затова не изпускаше изпод око той тази

гозба, от която се надяваше да получи своя пай и която го караше да си облизва бърните в приятни предчувствия.

Пиер, тъй се наричаше старият слуга, взе стиска съчки, хвърли ги върху полуизгасналия огън; пръчките изпукаха, заогъваха се и скоро, изпусайки валмо пушек, от тях изскочи жив и ясен пламък сред весел залп от искри. Би рекъл човек, че саламандрите, духовете на огъня, са се разлудували и танцуват своите сарабанди^[23] сред пламъците. Един клет охтичав щурец, развеселен и той от толкова много топлина и светлина, дори се опита да отмерва такта им със своя тимпан, но не успя и издаде само един пресипнал звук.

Пиер седна под капата на камината, общита с извехтяла корона от зелен шаяк с неравномерно назъбени краища, съвсем пожълтял от пушека, намести се на едно трикрако дървено столче, а Велзевул се настани край него.

Отблясъкът на огъня осветляваше лицето му, което годините, слънцето, ветровете и смяната на годишните времена бяха изсушили и опушили, тъй да се каже, и то бе станало по-тъмно от лицето на някой карибски индианец^[24]; няколко кичура бели коси, изскочили изпод синята му барета и прилепнали към слепоочията, подчертаваха още повече керемидения цвят на това загоряло лице; черните му вежди рязко се открояваха от снежнобялата му коса. Като всички мъже от племето на баските^[25] той имаше удължено лице и нос като човката на хищна птица. Едри успоредни бръчки, подобни на удари от сабя, браздяха бузите му от горе до долу.

Нещо като ливрея с избелели ширити и с цвят, който и професионален живописец мъчно можеше да определи, покриваше наполовина жилетката му от обработена козя кожа, почерняла и изпъстрена с тъмни петна по местата, където о нея се е търкала ризницата, тъй че жълтият основен цвят на кожата бе получил богатите оттенъци, които зеленият в утробата на окачена да отлежава яребица; защото Пиер дълго време бе служил войник и използваше някои остатъци от военното си снаряжение във всекидневното си облекло. Вътъкът и основата на неговите възшироки греги^[26] си личаха тъй ясно, както при канава за бродирание, и бе невъзможно да се узнае дали те са направени от сукно, от власат вълнен плат или просто от шаяк. Отдавна всяка мъхнатост беше изчезнала от тия плешиви гащи; брадата на никой евнух не е била по-гладка. Доста забележими крѳпки,

и то пришити от ръка, свикнала да държи шпагата, а не иглата, укрепяваха слабите им места и свидетелстваха за грижата на притежателя им да продължи до последната възможна граница тяхното дълголетие. Подобно на Нестор^[27], тези вековни греги бяха преживели три човешки живота. Имаше голяма вероятност да се предполага, че те са били червени на цвят, но тази важна точка не може да се смята за доказана.

Въжени подметки, привързани със сини върви към вълнени чорапи с изрязани пети, които, общо взето, наподобяваха испански алпаргати, служеха на Пиер за обуца. Тези груби котурни^[28] без съмнение бяха предпочетени пред обувките с панделки или ботушите с високи токове от пестеливост: една точна, студена и чиста бедност проличаваше и в най-малките подробности от премяната на дядкото и дори чак в стойката му, от която лъхаше някакво мрачно примирение. Опрял гърба си о вътрешната стена на камината, той беше кръстосал над коляното грубите си почервенели ръце, възморави като лозови листа към края на есента. И така, неподвижни и двамата, те бяха си лика-прилика с котарака. Велзевул, седнал в пепелта срещу него, гладен и жалостен, следеше с дълбоко внимание астматичното къкрене на котлето.

— Младият господар май доста закъснява днес — измърмори Пиер, гледайки през опушените и пожълтели стъкла на единствения прозорец, който осветяваше кухнята, как гасне и последната светла диря на залеза по краищата на натежалото от дъждовни облаци небе. — Какво удоволствие намира той в тия самотни разходки из ландите? Вярно е наистина, че този замък е толкова печален, та на човек няма как да му доскучае повече другаде.

Чу се радостно-пресипнал лай; в конюшната конят заудря с копита и веригата, с която бе завързан, задрънча по дървения ръб на яслата; черният котарак прекъсна леката баня, която си правеше, като потъркваше лапичка, предварително овлажнена със слюнка, по подбрадника си и зад скъсените си уши, и направи няколко крачки към вратата като обичливо и учтиво животно, което знае задълженията си и се съобразява с тях.

Крилото на портата се отвори; Пиер се изправи, свали почтително баретата си и новодошлият се появи, предшестван от старото куче, вече споменато от нас, което се опитваше да скача и да се

премята, но тромаво падаше, натезало от възрастта. Велзевул не показваше към Миро ни най-малко оная неприязън, която неговите подобни обикновено изпитват към кучешкия род. Напротив, гледаше го твърде приятелски, като въртеше зелените си зеници и извиваше гърба си като обръч. Виждаше се, че двамата се познават отдавна и че твърде често са си правили дружина в самотата на замъка.

Барон дьо Сигоняк, защото тъкмо господарят на този полуразрушен замък влезе в кухнята, беше млад човек на двайсет и пет или двайсет и шест години, макар че на пръв поглед човек би му дал повече, толкова строг и сериозен изглеждаше той. Чувството за безсилие, което съпровожда бедността, беше изгонило веселостта от чертите му и погубило она пролетен мъшец, който прави кадифени младите лица. Тъмноръждиви кръгове вече ограждаха помръкналите му очи, а хлътналите му бузи много силно подчертаваха изпъкналостта на скулите. Мустаците му, вместо юнашки да се засукват нагоре, свеждаха върховете си надолу и изглеждаше, че плачат край тъжната му уста. Косите му, небрежно сресани, висяха на черни кичури около бледното му лице; в прическата му нямаше и помен от грижа за красота, нещо твърде рядко за млад човек, който можеше да мине за хубавец; напротив, това говореше, че той се е отказал от всякакво желание да се харесва. Постоянството на някаква тайна скръб беше очертало болезнени гънки по този лик, който искрица щастие навярно би направило прекрасен, а естествената за тази възраст решителност изглежда се огъваше пред една зла участ, с която дълго и безплодно бе воювала.

Макар да беше по-скоро с яко телосложение, отколкото слаб, и достатъчно гъвкав, младият барон се движеше отпуснато и бавно, като човек, който се е оттеглил от живота. Жестовете му бяха заспали и мъртви, стойката му — вяла, и ясно се виждаше, че му е свършено безразлично тук ли се намира или другаде, отива ли някъде или се връща оттам.

На главата му бе нахлупена стара плъстена шапка, цялата на буци и цялата изпомачкана, много по-широка от мярката му, та падаше чак до веждите и го принуждаваше да си вирва носа, за да гледа. Едно перо, което с редките си влакънца приличаше по-скоро на рибешки гръбнак, беше забучено на шапката с видимото намерение да й придаде блясък, но вяло висеше назад, като че ли се срамуваше от себе

си. Старинна дантелена яка, дълголетие на която не се дължеше на уменията на майстора и по която годините бяха прибавяли дупка след дупка, изпадаше над жакета му, кроен да прилепва по тялото, но по широките му гънки си личеше, че за някого друго е бил кроен той, по-висок и по-дебел от стройния барон. Ръкавите на дрехата скриваха ръцете му като ръкавите на расо и той потъваше чак до корема в неимоверно широките си ботуши, от ония, дето ги наричат ботуши-ведра, и които бяха снабдени с железни шпори. Това вехто и разнородно облекло беше останало от покойния му баща, починал преди няколко години, а младият човек доизносваше дрехите, готови за вехтошаря още при кончината на първия им притежател. Тъй наконтен с тези премени, може би твърде на мода в началото на предишното царуване, младият барон имаше едновременно смешен и трогателен вид; би могъл да го вземе човек за собствения му прадядо. Макар да изпитваше към паметта на баща си дълбоко синовно почитание и сълзите често да пълнеха очите му, когато нахлузваше тия скъпи реликви, запазили сякаш в диплите си жестовете и стойката на стария покоен благородник, младият Сигоняк не по собствено желание се труфеше с вехториите от бащиния си дрешник. Той не притежаваше друго облекло и беше страшно щастлив, когато изрови от дъното на един сандък тази част от наследството си. Юношеските дрехи бяха му окъсели и отеснели. В бащините си поне се чувствуваше свободно. Селяните, които бяха привикнали да ги тачат върху гърба на стария барон, не ги намираха смешни и върху раменете на сина и ги поздравяваха със същото уважение; те забелязваха дупките по жакета толкова, колкото и пукнатините по стените на замъка. Колкото и беден да беше Сигоняк, в очите им той си оставаше господарят и упадъкът на това семейство не ги поразяваше така, както поразяваше чужденците... И все пак невероятно странно и потискащо зрелище беше да видиш младия барон да минава, облечен в старите си дрехи, възседнал стария си кон, придружен от старото си куче, подобен на оня рицар на Смъртта от гравюрата на Албрехт Дюрер^[29]...

Баронът мълчаливо седна пред малката маса, след като отвърна с едно благосклонно махване на ръка на почтителния поздрав на Пиер...

Последният откачи котлето от веригата, изсипа съдържанието му върху хляба, предварително начупен в една проста глинена паница, и я постави пред барона; това беше оная селска чорба, която и до ден-

днешен е известна в Гаскония под името борш. После Пиер извади от шкафа един резен пача, трептящ върху посипаната с царевично брашно кърпа, и го сложи на масата заедно с дървената му подложка. Това местно блюдо заедно с борша, облажен от парче сланина, което без съмнение беше откраднато от някой капан за мишки, ако се съди по величината му, съставляваше скромният обед на барона, който се хранеше с разсеян вид между Миро и Велзевул, и двамата в захлас и вдигнали муцуни от двете страни на стола му, в очакване да похапнат и те няколко трошици от угощението. От време на време баронът подхвърляше на Миро залък хляб, потъркан о сланината, та поне да замирише на мръвка, а кучето не оставяше парчето да стигне до земята. Кожицата от сланината се падна на черния котарак, който изразяваше задоволството си, като поизръмжаваше глухо и протягаше напред лапа с извадени нокти, сякаш за да защитава плячката си.

Като свърши мършавия си пир, баронът изглежда потъна в печални размишления или най-малкото в някаква разсеяност, поводът на която не криеше нищо приятно. Миро бе сложил главата си върху коляното на своя господар и го гледаше с очи, които възрастта беше забулила със синкави сенки, но една почти човешка искрица разум сякаш се мъчеше да ги прониже. Би рекъл човек, че той чете мислите на барона и иска да му покаже своята преданост. Велзевул бръмчеше със своя чекрък почти тъй шумно, както Берта Предачката^[30], и от време на време тихо и жалостиво измякуваше, за да привлече към себе си отлетялото внимание на барона. Пиер стоеше прав на известно разстояние, неподвижен като ония дълги и бездиханни гранитни статуи, каквито поставят пред входовете на катедралите, бдеше над замечтаността на своя господар и чакаше да получи някаква заповед.

През това време нощта беше настъпила и едри сенки се трупаха из ъглите на кухнята, сякаш прилепи, увиснали по ръбовете на стените с пръстите на ципестите си крила. Догарящият огън, съживяван от поривите на вятъра, който връхлиташе от комина, обагреше със странни отблясъци групата, събрана около масата с някаква тъжна сплотеност, която още повече подчертаваше унилата самотност на замъка. От могъщото и богато някога семейство беше останал само един-едничък усамотен потомък, който блуждаеше като сянка в тази кула, населена с прадедите му; от някога многобройната прислуга оставаше само един-единствен слуга, прислужник от преданост, който

не можеше да бъде заместен; от цялата ловджийска глутница от трийсет скачащи кучета бе доживяло само едно-едничко, почти ослепяло и посивяло от старост, а една черна котка сякаш беше душата на пустия дом.

Баронът направи знак на Пиер, че иска да се оттегли. Пиер, като се наведе над огнището, запали една цепушка от борово дърво, напоена със смола, една от ония спорни свещи, каквито употребяват бедните селяни, и тръгна пред младия си господар. Миро и Велзевул се присъединиха към шествието: пушливата светлина на факела разлюшкваше бледните фрески по стълбището и сякаш съживяваше одимените портрети в трапезарията, чиито черни втречени очи изпращаха с болезнено-милостив поглед своя потомък.

Като влезе във фантастичната спалня, която описахме, старият слуга запали малка бакърена лампа с едно пламъче, фитилът на която се огъваше в маслото като спиртосана тения, оставена на показ при някой аптекар. Сетне се оттегли, последван от Миро. Велзевул, който се ползваше с право на достъп по всяко време в тази стая се настани на едно от креслата. Баронът се отпусна на другото, потиснат от самотата, безделието и скуката.

Ако стаята имаше вид на убежище за привидения през деня, положението беше още по-лошо вечер, под невярната светлина на лампата. Багрите на губера изглеждаха още по-мъртвешки бледи и ловецът на диви патици, върху фона на мрачната зеленина, се превръщаше под това осветление в почти живо същество. Както се беше прицелил с мускета си, той приличаше на убиец, който дебне жертвата си, и червените устни изпъкваха още по-странно върху бледото му лице. Сякаш уста на вампир, обагрена с кръв.

Обгърнат от душния и влажен въздух, лампата мигаше често и хвърляше пресекливи отражения, вятърът въздишаше като черковен орган из коридорите и чудновати и страшни шумове се чуваха в изоставените стаи.

Времето беше се развалило и едри капки дъжд, шибани от вятъра, почукваха по стъклата, които трепереха в своите оловни ризници. Понякога изглеждаше, че черчевето ще се огъне и ще се отвори, като че ли някой го натискаше отвън — коляното на бурята наблягаше върху тази крехка преграда. От време на време, за да прибави още една нота към общото съзвучие, някой от бухалите,

сгушени под покрива, изкрещяваше — сякаш писък на дете, което душат; или пък, зашеметен от светлината, се блъскаше в прозореца и пляскаше силно с крила.

Владетелят на този тъжен замък, привикнал към подобни зловещи симфонии, не им обръщаше никакво внимание, Само Велзевул с безпокойството, присъщо на животните от неговия вид, раздвижваше при всеки шум долната част на отрязаните си уши и поглеждаше втренчено към тъмните ъгли, като че ли беше забелязал там със своите прозиращи тъмнината зеници нещо невидимо за човешкото око. Този котарак-ясновидец с дяволско име и дяволски вид би могъл да разтревожи всеки човек, по-малко храбър от барона; защото Велзевул изглежда знаеше много неща, научени по време на нощните му походи из таваните и необитаемите зали на замъка; често навярно в дъното на някой коридор той бе имал срещи, от които косите на човека биха побелели.

Сигоняк взе от масата едно малко томче, на чиято протъркана подвързия бе щампован гербовият щит на семейството му, и разсеяно го запрелисти с един пръст. Ако и очите му да следяха редовете, мисълта му беше далече или само съвсем слабо се интересуваше от одите и от любовните сонети на Ронсар^[31] въпреки хубавите им рими и изкусно възкресените в тях елински измислици. Скоро той захвърли книгата и започна да разкопчава жакета си бавно, като човек, комуто още не се спи, но който си ляга от немай-къде, защото не знае какво да прави и иска да се опита да удави скуката си в съня. Зрънцата пясък падат тъй тъжно в пясъчния часовник през една такава черна и дъждовна нощ в глъбините на един разрушен замък, заобиколен от цяло море диви метли, без нито едно живо същество на десет левги^[32] в окръжност?

Младият барон, едничък жив от семейството на Сигоняк, имаше наистина много поводи за униние. Неговите прадеди се бяха разорявали по различни начини, кой от комар, кой на война или от празното желание да блесне, тъй че всяко поколение беше завещавало на следващото все по-малко и по-малко наследство.

Феодалните владения, земите, давани на изполица, чифлиците и имотите, принадлежащи към замъка, бяха се изплъзвали парче по парче; и предпоследният Сигоняк след нечувани усилия да събере отново богатството на семейството — усилия безплодни, защото

винаги е късно да запушиш дупките на кораб, който потъва — остави на сина си само този пропукал замък и няколкото арпана^[33] безплодна земя, които го обкръжаваха; останалото трябваше да бъде изоставено в ръцете на лихвари и евреи.

Бедността прочее беше люляла малкото дете в мършавите си ръце още от първите му дни и устицата му бяха се протягали към пресъхнала ненка. Останал съвсем малък без майка си, умряла от мъка в този запуснат замък с мисълта за нищетата, която трябваше по-късно да легне върху плещите на сина ѝ и да му затвори всяко поприще, той не познаваше нежните милувки и сладките грижи, с които е обкръжено детството, дори и в най-злочестите семейства. Загрижеността на баща му, за когото все пак му беше мъчно, беше се изразявала само в някой и друг ритник по задника или в заповедта да му се подаде камшикът. В тоя момент младият барон скучаеше така страшно, че би бил честит да получи пак някое от тия бащински напътствия, споменът за които докарваше сълзи в очите му; един бащин ритник за сина е все пак някакво човешко отношение, а от четири години насам, откак старият барон спеше, легнал под каменната си плоча в семейната гробница на Сигоняк, момъкът живееше посред дълбока и пълна самота. Младата му гордост се отвърщаше от мисълта да се появи сред благородничеството на провинцията по празненствата и ловните хайки в такъв вид, който не отговаряше на достойнството му.

И наистина какво биха рекли хората, ако видеха барон дьо Сигоняк, облечен като някой калугер-просяк от ордена на Жертвоприношението^[34] или като ябълкоберач от провинцията Перш^[35]? Това съображение го беше спряло да не отиде да предложи услугите си като наемен слуга при някой владетелен княз. По този начин мнозина мислеха, че родът на Сигоняк е угаснал, и забравата, която избуява над мъртвите по-бързо и от тревата, се стелеше над това някога известно и богато семейство. Съвсем малцина знаеха, че съществува още една издънка от това погинало племе.

От известно време Велзевул изглеждаше разтревожен, повдигаше глава, като че ли подушваше нещо обезпокоително; той се изправи срещу прозореца и опря лапите си о стъклата, като че ли искаше да пониже мрачната чернота на нощта, набраздена от бързите щрихи на дъжда; а носът му мърдаше и се мръщеше.

Един продължителен вой на Миро се издигна сред тишината и мигновено потвърди безгласната догадка на котарака; решително ставаше нещо необичайно в околностите на замъка, обикновено така спокойни.

Миро продължаваше да лае с всичката изразителност, която му позволяваше неговата хроническа пресипналост. За да бъде готов, ако се случи нещо, баронът закопча отново жакета си, който вече събличаше, и се изправи на нозе.

— Какво му става на Миро, който хърка като кучето на Седмината спящи^[36] върху сламата в колибката си, още от залез-слънце, та вдига такава врява? Дали някой вълк не броди около стените? — рече младият човек, като опаса една шпага в тежка желязна ножница, която беше откачил от стената, и закопча пояса ѝ на последната дупка, защото кожената ива беше мерена по снагата на стария барон и можеше да се увие два пъти около кръста на сина.

Три силни удара по портата на замъка отекнаха на равномерни промеждутъци и стреснаха ехото в пустите зали.

Кой би могъл по този час да смущава самотата на замъка и нощната тишина? Кой неблагоприятен пътник блъскаше тази порта, която не бе отваряна толкова отдавна пред гостенин не поради липса на гостоприемство у стопанина, а понеже никой не идваше? Кой бе пожелал да бъде приет в тази странноприемница на глада, в този събор на поста, в този замък на нищетата и недоимъка?

[1] Ланди — обширна област, покрита с пясъци, на места заблатена, на места обрасла с борови гори и диви метли, простираща се в Югозападна Франция на юг от Бордо, почти до Пиренеите, в твърде широка ивица надлъж по крайбрежието на Атлантическия океан. ↑

[2] Времето на Луи XIII — френският крал Луи XIII, син на Анри IV и баща на Луи XIV, е царувал от 1610 до 1643 година. ↑

[3] Гаскония — историческа провинция в Югозападна Франция. Разширително с това име обозначават целия Френски югозапад. ↑

[4] Херолд — в Средните векове разпоредител на рицарските турнири, който, между другото, е трябвало да следи вярно ли са изобразени гербовете по рицарските доспехи, По-късно — лице, което

се занимава с изучаването на благородническите гербове и с разчитането на сложните им символични изображения. ↑

[5] Флора — древноиталийска богиня на цветята, възлюблена на Зефир и майка на пролетта. ↑

[6] Помона — древноримска богиня на плодовете и на плодните дървета. ↑

[7] Росо Фиорентино (1494–1541) — италиански художник от епохата на Възраждането, работил и във Франция. ↑

[8] Приматиче (1504–1541) — италиански ренесансов художник, скулптор и архитект, участвувал в строежа и украсяването на френските кралски замъци във Фонтенбло и Шамбор. ↑

[9] Монфоконската тъмница — прочут средновековен затвор с бесилка, който се издигал до селцето Монфокон, съвсем близо до Париж. През XVII век Монфокон е бил вън от градските стени, днес е включен в чертите на френската столица. ↑

[10] Херкулес (Херакъл) — най-прочутият от героите на древногръцката митология, син на Зевс (Юпитер) и Алкмена, олицетворение на мъжката сила и юначност, известен със своите дванадесет големи и множество по-малки подвизи; след смъртта си провъзгласен за божество и приет в обществото на олимпийските богове. ↑

[11] Главата на свети Йоан Кръстител — според библейската легенда, царят на Галилея Ирод, изпълнявайки желанието на доведената си дъщеря Саломе, подучена от майка си Иродиада, заповядал да обезглавят еврейския пророк Йоан Кръстител и ѝ поднесъл главата му на сребърно блюдо. ↑

[12] Колоните на Соломоновия храм — спираловидни колони с чудновата форма, каквито, според легендата, били колоните на великолепия храм, построен в Ерусалим от древноеврейския цар Соломон в XI век пр.н.е. И разрушен от римляните в I век от н.е. ↑

[13] Бернар Палиси (1510–1585) — френски хуманист от епохата на Възраждането, учен, писател, създател на художествената керамика във Франция. Умрял в Бастилията, където бил затворен като еретик. ↑

[14] Хромите стихове на спондея — спондеят е стихотворна ритмическа стъпка, ямб с неправилен строеж на последната сричка, от което се получава впечатлението, че стиховете куцат. ↑

[15] Хамлет, Полоний — действащи лица от трагедията на Уилям Шекспир „Хамлет, принц Датски“. ↑

[16] Часовникът на смъртта — тъй се наричат във Франция особен вид дървесни червеи, чието чегъртане напомня тиктакането на часовник. ↑

[17] Синедриони — тържествени събрания на висшата съдийска колегия при древните евреи. ↑

[18] Тиванска пустиня — скалистата пустиня на запад от древноегипетската Тива, където из пещерите са живели първите християнски отшелници. ↑

[19] Развалините на Монтери — старинен замък от XI век в Монтери, недалеч от Париж, разрушен по заповед на френския крал Луи VI Дебели през XII век. ↑

[20] Замъкът Гайяр — укрепен феодален замък във Франция, построен в края на XII век от английския крал Ричард Лъвското сърце. ↑

[21] Genius loci (лат.) — домашният гений, покровителят на семейното огнище. ↑

[22] Коболд — дух покровител на жилището в древногерманската митология. ↑

[23] Сарабанди — сарабандата е вид бавен танц, моден през XVI век. ↑

[24] Карибски индианец — карибските индианци, днес почти напълно изчезнали, са обитавали Малките Антилски острови в Карибско море (Барбадос, Гваделупа, Мартиника, Тринидад и др.), както и съседното крайбрежие на южноамериканския континент. У тях бил широко разпространен обичаят да рисуват с ярки бои телата и лицата си. ↑

[25] Баски — немногочислена европейска народност, населяваща склоновете на Западните Пиренеи както откъм Испания, така и откъм Франция, вероятно от келтски произход. ↑

[26] Греги (фр.) — старинни бухнали панталони. ↑

[27] Нестор — герой на Омировите поеми „Илиада“ и „Одисея“, цар на Пилос, мъдър и стар, най-старият от гръцките вождове, обсаждащи Троя. ↑

[28] Котурни (гр.) — обуца с много високи дървени подметки, каквито обували актьорите в древногръцкия театър. ↑

[29] Албрехт Дюрер (1471–1528) — велик немски художник от епохата на Възраждането, прочут предимно с гравюрите си. Тук се има предвид гравюрата му, изобразяваща смъртта като рицар, възседнал кон, от серията му из Апокалипсиса — фантастичните видения на апостол Йоан за края на света. ↑

[30] Берта Предачката — жена на краля на франките Пипин Къси (VIII век), майка на Карл Велики, наречена още Берта с Голямото ходило. Според легендата, преди да се омъжи за краля, тя била предачка. ↑

[31] Ронсар, Пиер (1524–1585) — най-видният поет на Френското възраждане, ръководител на литературната група „Плеяда“, автор на няколко сборника с оди и сонети. ↑

[32] Левга — старинна мярка за разстояние, с различни стойности в различните държави, но не по-малко от 4 километра. ↑

[33] Арпан — старинна мярка за повърхнина с различни стойности според държавата — от 30 до 51 ара. ↑

[34] Орденът на жертвоприношението — един от католическите монашески ордени, чиито членове давали обет да ходят винаги боси и облечени в просяшки ризи. ↑

[35] Ябълкоберач от провинцията Перш — провинцията Перш, в Западна Франция, е прочута с ябълковите си градини. Ябълкоберач от Перш е синоним на беден, дрипав и окъсан човек. ↑

[36] Седмината спящи — една древна християнска легенда разказва как седмина юноши, преследвани заради вярата им, били зазидани живи в една пещера заедно с вярното им куче и обречени на гладна смърт. След двеста години, според легендата, господ бог ги възкресил. ↑

II ГЛАВА

КОЛЕСНИЦАТА НА ТЕСПИД^[1]

Сигоняк слезе по стълбището, като закриваше лампата с ръка, за да я предпази от въздушните течения, които можеха да я угасят. Светлината на пламъка пронизваше отънелите му пръсти и ги обагреше в прозрачночервено, тъй че, макар да беше нощ и след него да вървеше черна котка, вместо сам да предшества слънцето, той заслужаваше епитета, с който добрият стар Омир е възславил пръстите на Аврора^[2].

Той свали лоста на вратата, открехна подвижното крило и се намери срещу една особа, към която протегна лампата си. Озарено от тоя лъч, на тъмния фон се очерта едно невероятно лице: най-напред под светлината и под дъжда лъсна голо теме с цвета на гранясало масло. Сиви коси, прилепнали към слепоочията; един нос, почервенял от септемврийския сок^[3] като кардиналска мантия и целият разцъфтял от пъпки, поникнал като луковица между две малки пъстри очички, а над тях надвиснали много гъсти и странно черни вежди; отпуснати бузи във винени тонове, сякаш натъртени, и кръстосани от червени жилчици; бърнеста уста на пияница и на сатир; брадичка с брадавица, по която растяха няколко остри и твърди влакна като космите на четка — всичко това съставяше едно цяло, достойно да бъде изваяно като скулптурна маска под корнизите на Новия мост^[4] в Париж. Но някакво остроумно добродушие смекчаваше непривлекателността, която тези черти разкриваха на пръв поглед. Набръчканите ъгли на очите и краищата на устните, щръкнали към ушите, показваха между впрочем намерение да се разтворят в приветлива усмивка. Тази глава на марионетка, поставена върху плисирана яка със съмнителна белота, увенчаваше едно тяло, което сякаш висеше в черния си шаячен клашник, а сега беше се огънало за поздрав във вид на дъга с някаква показна и прекалена учтивост.

След като размениха поздравите, смехотворната особа изпревари въпроса, който бе изскочил вече върху устните на барона, и започна с леко приповдигнат декламаторски глас:

— Благоволете да ме извините, благородни болярино, дете идвам сам да чукам на тайния излаз от вашата крепост, без да съм изпратил напред някой паж или поне джудже, което да свири с рог, и то в такъв един напреднал час. Но не признава нуждата закон и принуждава и най-вежливите и светски люде към опущения в добрия тон.

— Какво искате? — прекъсна го твърде сухо баронът, раздражен от разглаголстванията на стария смешник.

— Гостоприемство за мен и за моите другари, принцове и принцеси, Леандри и Изабели, доктори и капитани, които скитат по градове и паланки върху колесницата на Теспид, която колесница, теглена от волове по древному, затъна в калта на няколко крачки от вашия замък.

— Ако разбирам добре, каквото казвате, вие сте провинциални комедианти в обиколка и сте се объркали по пътя?

— Не би могло по-прозрачно ясно да се предаде смисълът на моите думи — отвърна актьорът, — а вие се изразихте съвсем точно. Бих ли могъл да се надявам, че ваша милост ще позволи да приемете молбата ми?

— Макар че моето жилище е твърде разнебитено и аз нямам кой знае какво да ви предложи, при мен все пак ще бъдете по-малко зле, отколкото на открито при такъв силен дъжд.

Наставникът, тъй като такава изглежда беше неговото амплоа в трупата, се поклони в знак на съгласие.

По време на тази беседа Пиер, събуден от лая на Миро, беше се дигнал от леглото и застанал зад господаря си под сводестия трем. Като разбра какво ставаше, той запали един фенер и тримата се отправиха към затъналата кола.

Леандър, Първият любовник, и Матамор, Фанфаронът, налягаха колелетата, а Царят ръчкаше воловете с трагическия си кинжал. Жените от трупата, увити в мантиите си, се вайкаха, подсмърчаха и тихо похлипваха. Неочакваното подкрепление и особено опитността на Пиер скоро помогнаха да се премине трудното място и тежката колесница, поведена по твърда земя, стигна замъка, мина под готическия свод и бе настанена в двора.

Разпрегнатите волове заеха място в конюшната до белия ездитен кон; комедиантките наскачаха от колата, издувайки смачканите си поли, и се изкачиха, предвождани от Сигоняк, в трапезарията, която беше най-добре запазената стая в къщата. Пиер намери в дъното на дърварника вързоп дърва за горене и няколко наръча съчки, хвърли ги в камината и те весело запламтяха. Макар не беше още само началото на есента, огънят беше необходим, за да се изсушат мокрите дрехи на дамите; освен това нощта беше хладна и вятърът свиреше между разглобените дъски на ламперията в необитаваната зала.

Макар и свикнали на всякакви прибежища по време на скитническия си живот, комедиантите гледаха с учудване това странно жилище, което живите люде изглежда отдавна бяха предоставили на духовете и което неволно пораждаше във въображението мисли за трагични истории; обаче като добре възпитани хора те не показаха нито ужас, нито изненада.

— Аз мога да ви предложа само посуда и прибори — каза младият барон, — в моя килер няма с какво да нахраня и една мишка. Аз живея сам в тая кула, не приемам никого и вие виждате, без да ви го казвам, че благоденствието не обитава този дом.

— Това да ви е грижата! — отвърна Наставникът. — Ако и в театъра да ни поднасят картонени пилета и бутилки от струговано дърво, в обикновения живот ние вземаме мерки да се снабдим с попитателни блюда. Тези празни меса и въображаеми бутилки малко подхождат за стомасите ни и затова в качеството си на артелчик на трупата аз винаги държа в запас някой и друг бут байонска шунка, пастет от дивеч, някоя телешка плешка от Ривиер заедно с дузина шишета каорско и бордоско вино.

— Добре казано, Наставнико — възкликна Първият любовник, — иди да вземеш провизиите и ако този господин ни позволи да вечеряме и благоволи да вечеря с нас, нека сложим веднага масата на пиршеството. В тези бюфети има достатъчно съдини, а дамите ще наредят трапезата.

Съвсем замаян от приключението, баронът кимна в знак на съгласие. Наивката Изабела и Първата дама дона Серафина, които бяха седнали край камината, станаха и наредиха чиниите върху масата, предварително почистена от Пиер и постлана със стара и протъркана, но бяла покривка.

Наставникът скоро се върна, като мъкнеше две кошници, по една във всяка ръка; той тържествено положи сред масата една направена от пастет крепост със светли златисти стени, между които бе затворен цял гарнизон от гугутки, чучулиги и яребици. Той обкръжи това чревоугодническо укрепление с шест бутилки във вид на предни постове, които трябваше да бъдат изстребени, преди да се превземе крепостта. Един пушен волски език и един дебел отрязък шунка допълваха разположението.

Велзевул, който се беше навел от върха на един бюфет и с любопитно око следеше тези необикновени приготовления, сякаш се мъчеше да се докопа, макар и само обонятелно, до всички тези прелестни неща, разсипани в изобилие върху масата. Носът му, подобен на трюфел, вдишваше дълбоко благоуханните миризми; зелените му зеници ликуваха и искряха, капчици гладна слюнка посребряваха брадичката му. Страшно му се искаше да припълзи до масата и да се присъедини към това пиршество като у Гаргантюа^[5], тъй чуждо на отшелническата въздържаност на този дом; но видът на толкова нови лица го ужасяваше и малодушието побеждаваше лакомията му.

Тъй като светлината на лампата му се виждаше недостатъчно ярка, Фанфаронът отиде да потърси в колата двата театрални светилника, направени от дърво и увити в позлатена хартия, всеки от които носеше по няколко свещи, и залата тържествено засия. Тези светилници, които по форма напомняха седморския свещник от Светото писание^[6], обикновено се поставяха на олтара за бракосъчетание при развързките на пиесите с машинации или върху пиршествената трапеза в „*Мариана*“ от Мере^[7] или в „*Иродиада*“ от Тристан^[8].

Под светлината на свещниците и на пламъците в камината мъртвата стая като че беше се съживила. Слаб руменец обагреше бледите бузи на портретите и ако знатните добродетелни вдовици, потънали в дантелените си яки и замръзнали под фустите си, се мръщеха надменно при вида на младите комедиантки, които бяха се разлудували из строгия им замък, наопаки, воините и малтийските рицари^[9] сякаш им се усмихваха от дъното на рамките си, честити да присъстват на подобно празненство, с изключение на един или двама стари сиви мустакатковци, които упорито се цупеха под жълтия си лак

и въпреки всичко съхраняваха навъсените физиономии, с които беше ги дарил художникът.

По-топъл и по-животворен лъх се носеше из просторната зала, където обикновено миришеше на гробовна и плесенясала влага. Порутените мебели и овехтелите багри не се хвърляха тъй на очи и бледният призрак на нищетата сякаш беше напуснал замъка за няколко мига.

Сигоняк, комуто това ненадейно нахлуване отначало беше неприятно, бавно се отпускате във властта на някакво непознато блаженство. Наивката Изабела, доната Серафина и дори Субретката нежно смущаваха въображението му и по-скоро му приличаха на божества, слезли на земята, отколкото на обикновени смъртни от плът и кръв. Те бяха в действителност много красиви жени, които биха побъркали мислите и на по-опитни от нашия млад барон, истински новак в галантните дела. Всичко, което ставаше около него, му се струваше сън и той се боеше, че всеки миг може да се събуди.

Баронът подаде ръка на доната Серафина и ѝ помогна да седне вдясно от него. Изабела зае мястото отляво, Субретката се разположи насреща му, Дойката се настани до Наставника, Леандър и Фанфаронът Матамор седнаха, където намериха за удобно. Сега младият господар на замъка можеше да наблюдава и изучава колкото си иска ликовете на своите гости, осветени ярко и изпъкващи с всичките си подробности. Наблюдението му се насочи най-напред към жените, на които не би било неуместно да направим по една лека скица сега, докато Наставникът издълбае проход в крепостните стени на пастета.

Първата дама доната Серафина беше млада жена на два̀сет и четири, два̀сет и пет години, която от навика да играе роли на големи кокетки беше придобила светски вид и държание на дворцова дама. Лицето ѝ, малко продълговато, почти орловият ѝ нос, сивите ѝ, красиво поставени очи, нито хлътнали, нито изпъкнали, червената ѝ уста, чиято долна устна беше рязната от тънка чертица като устната на Ана Австрийска^[10] и приличаше на череша, създаваха един предразполагащ и благороден образ, за което допринасяха и двата водопада кестеняви коси, които се спускаха на вълни покрай страните ѝ, по които в този миг топлината и оживлението бяха поръсили красиви розови цветове. Два дълги кичура, кой знае защо, наричани

„мустаци“ и завързани всеки с по три фльонги от черна панделка, изпъкваха своеволно над къдриците и подчертаваха въздушната им нежност, също като ония два-три силни маха с четката, които художникът нанася върху картината си, когато я завършва. Касторената ѝ шапка с кръгла периферия беше украсена с пера и последното от тях се свеждаше тържествено над раменете на дамата, а другите вълнисто се къдреха, тъй че цялото това съоръжение твърде благородно увенчаваше главата на дона Серафина. Една обърната мъжка яка, обшита с алансонска дантела и привързана с черна фльонга, също като „мустаците“, се разгъваше над рокля от зелено кадифе, с широки и цепнати отдолу ръкави, подръбени с шнурове и ширити, а в деколтето ѝ кипеше като белопенеста вълна бельото; един шарф от бяла коприна, метнат през рамото, придаваше изискана и смела завършеност на тази премяна.

Така нагласена, Серафина приличаше на някоя Пентезилея^[11] или Марфиза^[12], сякаш създадена за приключения и за комедиите на плаща и кинжала. Без съмнение всичко в костюма ѝ не беше съвсем ново, дългото носене беше покрило тук-там с петна кадифето на полата, фризийската дантела^[13] беше малко поизмачкана, а останалите сигурно изглеждаха пожълтели на дневна светлина; везбите по шарфа, ако ги погледнеш човек отблизо, червенееха и сякаш бяха подкърпвани; много шнурове бяха загубили металическите си връхчета, а разхлабената сърма на ширитите тук-там се различаваше вече; отмалелите пера вяло полягаха върху периферията на шапката, косите ѝ бяха малко разкъдрени и няколко стръкчета слама, обрани в колата, твърде жалко стърчаха на тяхното обилие.

Тя мънички несполуки в подробностите не пречеа на дона Серафина да се държи като някоя кралица, лишена от царството си. Ако облеклото ѝ беше поувехнало, лицето ѝ беше свежо, а, от друга страна, тази премяна изглеждаше съвършено ослепителна на младия барон дьо Сигоняк, непривикнал към такива великолепия, и който беше виждал досега само селянки с шаячни поли и абени ямурлуци. Впрочем той беше твърде зает с очите на хубавицата, за да обръща внимание на драскотините по костюма ѝ.

Изабела беше по-млада от Първата дама, както го изискваше нейното амплоа на наивка; затова и тя не отиваше тъй далече в смелостта на костюма си и се ограничаваше в рамките на една изящна

и гражданска простота, както подобава на дъщерята на Касандър^[14]. Тя имаше нежно малко личице, почти детско още, красиви коси с копринено-кестеняв цвят, очи, засенчени от дълги мигли, устица във форма на сърце и един общ вид на моминска скромност, който беше твърде естествен, за да бъде преструвка. Елече от сива тафта, общито с черно кадифе и зрънца от чер кехлибар, пристягаше снагата ѝ и се спускаше с остър отрез над пола в същия цвят; една надиплена висока яка, леко колосана, се издигаше зад красивия ѝ тил, по който се навиваха на малки къдри немирни косици, а на шията ѝ висеше наниз от изкуствени бисери; макар и на пръв поглед тя по-малко да привличаше окото, отколкото Серафина, Изабела го задържаше по-дълго. Ако и да не ослепяваше, тя очароваше, което си има предимствата.

Субретката напълно заслужаваше епитета могапа^[15] с който испанците удостояват мургавите жени. Кожата ѝ бе обагрена в бакърено-златисти тонове като кожата на истинска хитана^[16]. Гъстите ѝ живи коси бяха пъклено-черни, а зениците ѝ, кехлибареножълти, блестяха с дяволско лукавство. Устата ѝ, голяма и яркочервена, често оставяше да лъснат като бели светкавици едни зъби, които биха правили чест на някой млад вълк. Впрочем тя беше мършава и като че цялата гореше от жар и остроумие, но това бе оная издръжлива мършавост на младостта, която съвсем не е неприятна за гледане. Със сигурност можеше да се каже, че тя е еднакво опитна да купи и сготви кокошка както в живота, така и на сцената; но дамата, която използваше услугите на една подобна Дариолета^[17], трябваше да бъде твърде сигурна в собствените си чарове! Минавайки през ръцете на Субретката, много любовни обяснения не бяха достигнали предназначението си, а влюбените забравани дълго се забавяха в преддверието. Тя беше от тия жени, които приятелките им намират за грозни, но които са неотразими за мъжете и изглеждат омесени от сол, пипер и възбудителни подправки; това не им пречи да бъдат студени като лихварки, когато се касае до собствените им изгоди. Един чудноват костюм в жълто и синьо с една шапчица от изкуствена дантела съставляваше облеклото ѝ.

Госпожа Леонарда, Дойката и благородната майка на трупата, беше облечена цялата в черно, като испанска дуеня^[18]. Една лека етаминова шапчица обграждаше тлъстото ѝ лице, което се спускаше в

многобройни последователни брадички, бледо, сякаш изтъркано от четирийсетте години грим. Оттенъци на пожълтяла слонова кост и на стар восък се разливаха върху нездравата ѝ пълнота, дошла по-скоро от годините, отколкото от телесна сила. Очите ѝ, над които падаха меки клепачи, имаха коварен израз и приличаха на две черни зърна върху безцветното ѝ лице. Няколко косъма започваха да засенчват ъглите на устните ѝ, макар че тя грижливо ги скубеше с щипки. Женското беше почти изчезнало от това лице, в бръчките на което човек би разгърнал много истории, ако си направеше труда да ги потърси там. Комедиантка от детинство, госпожа Леонарда би могла да разкаже много за актьорското поприще, в което тя последователно беше минала през всички амплоа, чак до ролите на Дойка, които женското желание да се харесваш тъй трудно преглъща, защото жената никога не може да повярва в опустошенията на времето. Леонарда имаше дарование и колкото и стара да беше, знаеше как да си получи ръкоплясканията, дори и редом с младите и красиви жени, които винаги се изненадваха да чуят как публиката вика „браво!“ на тази вещица.

Толкова за женския състав.

Мъжкия състав се състоеше от Наставника, вече описан, и върху когото няма защо да се връщаме, от Леандър, от Хитреца Скапен, от трагическия Тиран Ирод и от Фанфарона Матамор. Главните амплоа на комедията бяха представени и ако липсваше някакъв герой, намираха по пътя някой скитащ комедиант или вербуваха театрален любител, щастлив да поеме някаква малка роля и да се доближи по този начин до Анжеликите и до Изабелите.

Първият любовник Леандър, задължен по назначение да превръща в кротки овци и най-свирепите хирканийски тигрици^[19], да праща за зелен хайвер Труфалдиновците, да отстранява от пътя си Ергастовците^[20] и да шества великолепен и победоносен през всички пиеси, беше момък на трийсетина години, но изключителните грижи, които полагаше за собствената си особа, го правеха да изглежда много по-млад. Не е лека работа да представляваш в очите на зрителките любовникът, това тайнствено и свършено същество, което всяка от тях извайва по собствената си представа, според „Амадис“^[21] или „Астрея“^[22]. И затова месер^[23] Леандър си мажеше муцуната с бяла китова мас и се посипваше всяка вечер с талкова пудра; веждите му, от

които той изтръгваше с щипки непокорните косми, приличаха на черта, изтеглена с китайски туш, и изтъняваха на края като миши опашки. Зъбите му, които той четкаше до припадък и редовно търкаше с опиев мехлем, блестяха като източни бисери посред червените му венци, които той откриваше за щяло и нещяло, тъй като не знаеше гръцката пословица, че няма нищо по-глупаво от един глупак, който се смее. Другарите му разправяха, че и въвн от сцената той си слагал по мъничко червило на страните, за да си оживи окото. Черни коси, грижливо натъкмени, се къдреха надолу покрай бузите му на лъскави масури, малко отпуснати от дъжда, поради което той често-често ги оправяше с пръст и по този начин показваше една твърде бяла ръка, на която пръскаше искри един пръстен с единствен голям камък, твърде голям, за да бъде истински. Подгънатата му яка разкриваше кръгъл бял врат, обръснат толкова гладко, че брадата му не личеше. Валмо чисто бельо се къдреше между жилетката му и панталоните, украсени с безчислено количество навити и накъдрени ленти, запазването на които изглежда го занимаваше извънредно много. Дори и когато гледаше стената, той имаше вид, като че ли умира от любов, а когато искаше чаша вино, сякаш беше готов да припадне. В речта си вместо препинателни знаци той си служеше с въздишки и докато говореше за най-безлични неща, непрекъснато въртеше очи, унесено накланяше глава и въобще се превземаше тъй, че човек можеше да се пукне от смях; обаче жените намираха това очарователно.

Хитрецът Скапен имаше глава на лисица — лукава, изшилена, присмехулна глава; веждите му подскачаха върху челото като запетайки и откриваха живи, подвижни очи, чиито жълти зеници зъзнаха като златни парички сред живак; заядливи бръчки се диплеха като следи от гъши крака в ъглите на клепачите му, пълни с измами, хитрини и лукавства; устните, тънки и пъргави, вечно се движеха, а щом се усмихнеше с двусмислената си усмивка, лъсваха остри кучешки зъби, твърде свирепи наглед; когато сваляше баретата си на едри бели и червени ивици, под късо остриганата му коса се отгатваха очертанията на странно изгърбената глава. Косите бяха жълто-червени и сплъстени като вълча козина и допълваха оня израз на злосторно животно, който лъхаше от цялата му физиономия. Човек се изкушаваше да погледне тайно ръцете на този смешник, за да види няма ли там слинове, останали от въртенето на греблото, защото той

имаше тъкмо вида на човек, който е прекарал няколко годишни времена поред да пише мемоарите си върху океана с едно дълго петнайсет стъпки перо^[24]. Неверният му глас, ту висок, ту нисък, се извиваше с внезапни променливи звукове и чудновати излайвания, които изненадваха и предизвикваха смях дори и когато на човек не му беше до смях; движенията му, неочаквани и като че направлявани от някаква скрита, ненадейно развила се пружина, представляваха нещо съвършено несвързано и обезпокояващо и изглеждаха по-скоро предназначени да задържат събеседника, отколкото да изразят някаква мисъл или чувство. Това беше пантомима на лисица, която се мени непрекъснато и прави фокус след фокус под дървото, на върха на което е кацнал пуякът и я гледа шашардисано, преди да падне в лапите ѝ.

Той носеше дълъг клашник от сив шаяк, под който се мяркаха едрите шарени ивици на костюма му: или не бе имал време да се преоблече след последното представление или оскъдният му гардероб не позволяваше да носи изцяло нито гражданско, нито театрално облекло.

Що се отнася до Тирана, той беше един много добър човек, когото природата, без съмнение на шега, беше надарила с всичките външни знаци на свирепостта. Никога по-добряшка душа не е била обличана в по-неприветлива обвивка. Дебели въгленови вежди, широки цели два пръста, черни, като че ли изрязани от къртича кожа и съединяващи се в корена на носа; ситно къдрави коси; гъста брада, полазила чак до очите, която той въобще не подстригваше, за да не става нужда да си слага изкуствена, когато играеше роли като Ирод или като Полифонт^[25]; тъмнобронзов като кордовска кожа цвят на лицето — всичко това създаваше един груб и страшен облик, подобен на ония лица, с които художниците обичат да рисуват палачите и чираците им в картините, изобразяващи одирането на свети Вартоломей^[26] или обезглавяването на свети Йоан Кръстител. Един глас на бик, от който можеха да потреперят стъклата на прозорците и да се разклатят чашите по масата, поддържаше ужаса, който вдъхваше тая външност на караконджул, подчертана още повече от един старомоден жакет от черно кадифе. С не по-малък успех беше страшен Тиранът и на сцената, когато ревеше стиховете на Гарние^[27] и на Скюдери^[28]. Той беше между впрочем охранен както трябва и можеше добре да изпълни всеки трон.

Фанфаронът пък беше мършав, черен, гърчав и сух като някой обесен през лятото. Кожата му приличаше на пергамент, опънат връз костите; един голям и извит като човката на хищна птица нос, чийто тънък ръб лъщеше като рог, издигаше тънката си преграда между двете страни на лицето му, изшилено като совалка и още по-удължено от остра брадичка. Двата му профила, залепени един до друг, с много голяма мъка съставяха едно и също лице и очите, за да се наместват в тях, бяха изтеглени по китайски към слепоочията. Полуобръснатите му вежди се извиваха като черни запетайки над неспокойните зеници, а мустаците му, безкрайно дълги, напомадени и вирнати в краищата с помощта на някакви козметични средства, завиваха нагоре като отсечка от окръжност и се забиваха в небето; ушите, щръкнали настрани от главата, наподобяваха много точно дръжките на гърне и сякаш сами предизвикваха да бъдат пернати или ощипани. Като че ли някакво разгулно въображение беше изваяло с длето тия чудновати черти, по-близки до карикатурата, отколкото до естеството, върху грифа на някоя старинна триструнна цигулка или беше ги изкопирало от ония пантагрюелски страшилища и химери, които се въртят вечер около фенерите на сладкарниците. Матаморвите му гримаси^[29] с времето бяха станали негова обикновена физиономия и като излезеше от кулисите, той продължаваше да върви разкрачен като пергел, с отметната назад глава, подпрял пестник на хълбока, а другата ръка сложил върху дръжката на шпагата. Една вталена жълта дреха, издута като броня и по испанската мода насечена от разрези, разположени по посоката на ребрата; една плътно прилепнала към шията колосана яка, поддържана с железни пръчки и картони, широка като Кръглата маса, и върху която Дванадесетте рицари^[30] спокойно биха могли да обядват; бухнали панталони, завързани с шнурове; ботуши от бяла руска кожа, в които петльовите му крака се клатеха като флейти в кутиите си, когато свирачът ги носи към пиршеството; една огромна рапира, с която той никога не се разделяше и чиято ажурно надупчена желязна дръжка тежеше като нищо петдесет ливри^[31] — ето цялото труфило на смешника, връз което за повече юначност той бе метнал една пелерина, а сабята му повдигаше полите ѝ. Нека прибавим, за да не пропуснем нищо, че две дълги пера от опашката на петел, раздвоени като украшение за рогоносец, чудновато кичеха сивата му плъстена шапка, разтеглена като цедилка.

Изкуството на писателя затова стои по-ниско от изкуството на живописеца, защото той може да показва предметите само в последователност. Един мигновен поглед би стигнал, за да обхване всичките лица, които току-що описахме, в една картина, в която художникът щеше да ги разположи около масата; там човек би могъл да ги види отведнъж с всичките сенки, светлини, с различното положение на всеки от тях, с багрите, свойствени на всекиго, и с оная безкрайност от подробности в наредбата, които липсват на това описание, между впрочем вече прекалено дълго, макар да се стремяхме да го направим колкото се може по-кратко. Но тъй или иначе, трябваше да ви запознаем с тази комическа трупа, паднала като от небето сред самотията на замъка дьо Сигоняк.

Началото на вечерята беше мълчаливо; големият глад е ням като големите страсти! Но щом като първите бесове бяха укротени, езиците се развързаха. Младият барон, който не беше се насищал истински от деня, когато майка му го бе отбила, колкото и да желаше да изглежда влюбен и романтичен пред дон Серафина и пред Изабела, ядеше или по-скоро лапаше с такава жар, че никой не би го подозрял да е вечерял вече. Наставникът, когото този младежки глад забавляваше, трупаеше в чинията на господин дьо Сигоняк крилца от яребици и резени шунка, които изчезваха мигновено като снежинки върху зачервена печка. Велзевул, подмамен от лакомията, беше се решил въпреки страховете си да напусне непристъпния пост, който заемаше върху корниза на гардероба, и бе направил победоносното заключение, че ще бъде много мъчно да му издърпат ушите, тъй като нямаше такива. От друга страна, той беше сигурен, че няма да си позволят с него просташката шега да му завържат някоя тенекия за задника, защото отсъстващата опаска отхвърляше възможността за подобен род смехории, по-достойни за улици, отколкото за хора от прилично общество, каквито изглеждаха гостите около тази маса, отрупана с необичайно сочни и благоухаещи блюда. Възползван от сянката, пълзейки по корем и тъй плътно прилепнал към пода, че ставите на лапите му стърчаха остро като лакти над тялото му — също като черна пантера, дебнеща някоя газела, — той беше се приближил, без никой да го забележи. Като достигна до стола на барон дьо Сигоняк, той се изправи и за да привлече вниманието на господаря си, засвири с десетте си нокътя една мелодия за китара по коляното му. Сигоняк, снизходителен към

скромния приятел, който бе изстрадал толкова много глад на негова служба, го прие за съучастник в сполуката си и пускаше под масата кокали и други остатъци от вечерята, приемани с ликуваща признателност. И Миро, който намери начин да се промъкне в залата на угощението по стъпките на Пиер, също получи своя пай от вкусни парчета.

Животът сякаш се възвърна в този мъртъв дом: отново имаше светлина, топлина и шум. Комедиантките, щом изпиха по два пръста вино, зацвърчаха като женски папагалчета, кацнали на прътовете си, и почнаха да си правят взаимни комплименти. Наставникът и Тиранът спореха за превъзходствата на комичната и на трагичната поезия; единият поддържаше, че е по-трудно да накараш честните хора да се смеят, отколкото да ги плашиш с бабини деветини, чието едничко достойнство е древността; другият твърдеше, че грубите шеги на палячовщината, с които си служат съставителите на комедии, силно принизяват оногова, който ги е измислил. Леандър бе извадил едно малко огледалце от джоба си и се оглеждаше с такова удоволствие, с каквото покойният Нарцис^[32] бе навеждал носа си над извора. Противно на обичая на леандровците, Първият любовник не беше влюбен в Изабела; неговите взори бяха отправени по-нависоко. Той се надяваше, че неговите чарове и обноски на благородник ще запалят огън в сърцето на някоя неопалима знатна дама и нейната каляска с четири коня ще дойде да го вземе от задния вход на театъра, за да го откара в някой замък, където изтънчената красавица, най-предразполагащо разголена, ще го очаква пред трапеза с най-изискани ястия. Това видение беше ли се сбъдвало някога? Леандър твърдеше, че да... Скапен го отричаше и това беше повод за нескончаеми раздори между двамата. Проклетият лакей, заядлив като маймуна, твърдеше, че бедният момък, колкото и да си върти очите, да хвърля пагубни погледи към ложите, да се смее така, че да показва всичките си тридесет и два зъба, да си опъва прасците и да си гъне кръста, да прекарва гребенчето по твърдите косми на перуката си и да си сменя бельото за всяко представление, пък макар и да се лишава от обед, за да плати на перачката, още не е успял да събуди и най-малкото възжеление в гърдите и на най-дребната баронеса, била тя дори на четирийсет и пет години, с червени петна по лицето и с покарани мустачки.

И сега, като съгледа Леандър, потънал в самосъзерцания, Скапен ловко подхвана старата им разпра, а разядосаният красавец предложи да донесе от багажа си цяло сандъче с любовни записчици, ухаещи на мускус и на смирна, изпратени му от цяла тълпа знатни особи, графини, маркизи и баронеси, всичките лудо влюбени в него, което не беше само празна хвалба, тъй като слабостта на дамите да се хвърлят по вратовете на шутовете и комедиантите беше твърде разпространена в тая епоха на разпуснати нрави. Серафина казваше, че ако била една от тия дами, щяла да накара да ударят няколко стременника на Леандър поради нахалството и недискретността му; а Изабела се кълнеше на шега, че ако той не стане по-скромен, тя няма да се омъжва вече за него в края на пиесите. Сигоняк, въпреки че силен свян го стискаше, за гърлото и той промърморваше само някоя и друга смутена реч, беше съвсем възхитен от Изабела, но вместо устата говореха очите му. Младото момиче беше забелязало въздействието на прелестите си върху младия барон и му отговори с няколко томителни погледа, за голямо неудоволствие на Фанфарона, тайно влюбен в хубавицата, макар и безнадеждно, като се имаше предвид шутовското му амплоа. Друг някой, по-смел и по-ловък от Сигоняк, би съумял да си опече работата, но нашият клет барон не беше изучавал в запустелия си замък похватите на дворцов поклонник и макар да не му липсваха нито ум, нито образование, в този момент изглеждаше твърде глупав.

Десетте шишета бяха вече благоговейно изпразнени. Наставникът обърна и последното, като изцеди сетната капчица върху нокътя си; този жест бе прекрасно разбран от Фанфарона, който слезе до колата да потърси още бутилки. Баронът, макар леко пийнал вече, не можа да се въздържи да не изпие до дъно още една чаша за здравето на принцесите, което го довърши.

Наставникът и Тиранът пиеха като заслужили пияници, които, ако и да не са никога съвсем трезви, не са и съвсем пияни; Фанфаронът бе въздържател по испански образец и живееше като ония идалговци, дето обядват с по три маслинки, които си носят в джобовете, и вечерят с някоя песен на мандолина. Тая въздържаност си имаше причината: той се боеше, ако яде и пие повече, да не загуби пословичната си мършавост, която беше главното му оръжие в комичното изкуство. Ако напълнееше, дарбата му щеше да пресъхне и той се прехранваше с цената на едно постоянно гладуване, затова винаги беше в някакъв

унес и често поглеждаше към дупките на колана си, за да се увери дали случайно не е надебелял от снощи. Доброволен Тантал^[33], комедиант въздържател, мъченик на мършавостта, анатомия, която сама си правеше дисекции — той едва докосваше ястията с върха на езика си, и ако беше посветил постите си на някоя благочестива дел, щеше да иде направо в рая като Антоний и Макарий^[34]. Дойката пък се тъпчеше с ядене и пиене по един невероятен начин; отпуснатите ѝ подбрадници и сбръчканата кожа на гушата ѝ се люлееха под тласъците на една все още добре снабдена със зъби челюст. Що се отнася до Серафина и Изабела, които нямаха ветрила под ръка, те се прозяваха една през друга зад полупрозрачното прикритие на красивите си пръсти. Сигоняк, макар и позамаян от винените пари, ги съгледа и им рече:

— Госпожици, виждам, че умирате от желание за сън, макар и възпитанието да ви кара да се борите с него. Бих желал да предоставя на всяка от вас отделна просторна спалня с преддверие и будоар, но моят беден замък се разсипва и чезне в развалини, както и моят род, на който аз съм последният представител. Отстъпвам ви моята спалня, почти единствената, дето не капе; ще се настаните двете заедно с госпожа Дойката; леглото е широко, а нощта бързо минава. Господата ще останат тук и ще се задоволят с креслата и със скамейките... Най-вече не се страхувайте от полюшванията на губерра, нито от стенанията на вятъра в камината, нито от хороводите на мишките; мога да ви уверя, че колкото и мрачно да е мястото, призраци там никога не се появяват.

— Аз играя Брадаманте^[35] и не съм страхлива. Ще се погрижа и за плашливата Изабела — каза Серафина, смеейки се. — Що се отнася до нашата дойка, тя си е малко вещица и ако дяволът дойде, ще намери с кого да си поприказва.

Сигоняк взе един светилник и отведе дамите в спалнята, която им се видя наистина твърде фантастична, защото трепкащата лампа, подухвана от вятъра, раздвижваше странни сенки по гредите на потона, а в неосветените ъгли сякаш бяха приклекли някакви страшни фигури.

— Това е чудесен декор за петото действие на трагедия — рече Серафина, като се озърна.

Изабела не можа да потисне една тръпка, наполовина от хлад, наполовина от страх, чувствайки как я обгръща това мрачно и влажно дихание. Без да се събличат, трите жени се мушнаха под завивката. Изабела легна между Серафина и Дойката, за да бъде сигурна, че ако някоя космата лапа на таласъм или на караконджул се протегне изпод леглото, ще пипне най-напред някоя от другарките ѝ. Двете храбри дами заспаха веднага, но боязливата мома остана дълго с очи отворени и втренчени в обречената врата, като че ли предусещаше, че зад нея гъмжи цяло стълпотворение от зли духове и нощни ужаси. Вратата обаче не се отвори и оттам не изскочи привидение, заметнато с плащаница и подрусващо веригите си, макар че странни шумове долитаха от време на време откъм празните помещения; в края на краищата сънят пръсна златния си прах под клепачите на плашливата Изабела и скоро равният ѝ дъх се присъедини към по-рязко доловимото дишане на нейните спътнички.

Наставникът спеше дълбоко, опрял нос в масата, срещу Тирана, който хъркаше като тръба на черковен орган и сънувайки, изръмжаваше по някое александрийско полустишие. Фанфаронът Матамор, облегнал глава на ръба на едно кресло и изпънал дългите си крака към огнището, беше се увил в сивата си пелерина и приличаше на скумрия, загърната в хартия. Леандър държеше главата си изправена, за да не разваля прическата си, но това не му пречеше да спи. Сигоняк се беше разположил в едно от креслата, останало свободно, но събитията от вечерта твърде много бяха го развълнували, за да може да заспи.

Две млади жени не нахлуват тъй внезапно в живота на един момък, без да го смутят, особено ако този млад човек е живял дотогава тъжен, целомъдрен, самотен и лишен от всичките удоволствия на възрастта си от онази жестока мащеха, която се нарича нищета.

Ще каже някой, че не е правдоподобно един двајсетгодишен момък да не си е имал някоя любовчица; но Сигоняк беше горд и като не можеше да се представи така натъкмен, както подхождаше на достойнството и на името му, той си стоеше в къщи. Родителите му, към които би могъл да се обърне за помощ, без да се срамува, бяха мъртви. И ден след ден той все по-дълбоко потъваше в изгнанието и в забравата. Наистина понякога по време на самотните си разходки той срещаше Йоланда дьо Фоа, която гонеше някой елен, възседнала

бялата си кобила, придружена от баща си и от цяла свита млади господа. Това искрящо видение често прекосяваше сънищата му; но какво общо можеше да има между красивата и богата болярка и него, бедния и разорен дребен благородник, който отгоре на всичко беше така зле облечен? И през ум не му минаваше да я търси и да ѝ се показва; напротив, при всяка от срещите си той бързаше да се махне колкото се може по-незабелязано, за да не му се смеят на жалката и тук-там издута шапка, на перата, изядени от плъховете, на износените и прекалено широки дрехи, на старото му и кротко конче, много по-подходящо да бъде яздено от някой селски свещеник, отколкото от млад благородник. Няма нищо по-печално за човек с чувствително сърце от това, да изглежда смешен в очите на тези, които обича; и затова, за да задуши зараждащото се чувство, той бе повикал на помощ всичките хладни съображения, които бедността знае да нашепва. Беше ли успял?... Тъкмо това не можем да кажем с положителност. Най-малкото, той го вярваше и бе отблъснал тази мисъл като химера; струваше му се, че и така си е достатъчно злочест, за да прибавя към болката си и мъките на една невъзможна любов.

Нощта премина без други премеждия, освен дето Изабела се изплаши от Велзевул, който беше се свил на кълбо върху гърдите ѝ, като някой Смара^[36], и не искаше да се махне, тъй като тази възглавница му се струваше прекрасна.

Що се отнася до Сигоняк, той не успя да затвори очи, може би защото не беше свикнал да спи на друго място освен в леглото си, може би защото близкото присъствие на красиви жени му беше завъртяло главата. Ние сме склонни по-скоро да вярваме, че някакъв смътен кроеж вече започваше да се очертава в ума му и го държеше буден и объркан. Идването на комедиантите му се представляваше като някакъв зов на съдбата, като някакво пратеничество на Фортуна^[37], дошло да го покани да излезе най-последно от тая феодална развалина, където младостта му мухлясваше в сянката и безплодно линееше.

Навън денят се раждаше и вече синкави светлини, процедили се през стъклата с оловни решетки, превръщаха зрака на гаснещите лампи в мъртвешкобледи и болнави жълти петна. Лицата на спящите се осветяваха странно от тия двойни отражения, сякаш бяха разрязани на две различно обагрени части — също като ония средновековни облекла, кроени от два плата с разни цветове. Леандър пожълтя като

стара свещ и приличаше на ония восьмични статуи на свети Йоан Кръстител, нагиздени с коприни, чиято боя е опадала въпреки предпазните стъкла на шкафовете, където ги държат. Фанфаронът, затворил плътно очи, отпуснал челюсти, с изпъкнали скули и нос източен, като че ли е бил прищипнат от мършавите пръсти на смъртта, приличаше на своя собствен труп. Моравочервени апоплектични петна изпъстриха широкото лице на Наставника; рубините по носа му бяха се превърнали в аметисти, а върху дебелиите му бърни цъфтеше синьото цвете на виното. Няколко капки пот, стекли се през доловете и бърдата на челото му, бяха се спрели в сивеещите се хрусталаци на веждите му; меките му бузи отпуснато висяха. Това лице, което, будно и съживено от духа, изглеждаше винаги жизнерадостно, беше станало уродливо във вцепенението на тежкия сън. Както спеше, облегал на ръба на масата, Наставникът приличаше на някой стар сатир, разплут от разврат и полегнал на склона на някоя ровина на заранта след поредната вакханалия. Тиранът с матовото си лице и брадата си от черни конски косми се държеше: нищо не можеше да промени изражението на тази глава на добродушен Херкулес или на благ палач. Субретката също понасяше с лекота нескромното нашествие на деня; тя съвсем не изглеждаше размъкната. Само очите ѝ, около които се виеха малко по-тъмни сини кръгове, и бузите ѝ, набраздени от няколко теменужени сенки, издаваха умората от една зле прекарана нощ. Един похотлив слънчев лъч, плъзгайки се между празните бутилки, през наполовина пълните чаши и над изтърбушените ядива, милваше брадичката и устата на младото момиче като някой фавън, който гъделичка заспала нимфа. Знатните целомъдрени дами от стените със злъчен цвят на лицето се мъчеха да се изчервят под лака си, като гледаха как този цигански стан осквернява самотата им — и тържествената трапезария добиваше мрачен и в същото време чудновато смешен изглед.

Субретката първа се събуди под тази утринна целувка; тя скочи върху малките си стъпала, разтърси фустите си, както някоя птичка би отърсила перата си, прекара длани по косите си, за да им възвърне донякъде блясъка, и като забеляза, че барон дьо Сигоняк седи на креслото си, облещил очи като вещер, тя се извърна към него и го поздрави с един красив театрален реверанс.

— Съжалявам — каза Сигоняк, след като отвърна на поздрава на Субретката, — че печалното състояние на това жилище, по-достойно да предложи подслон на призраци, отколкото на живи хора, не ми позволи да ви посрещна по-гостоприемно. Аз бих желал да ви настаня за почивка между чаршафи от холандско платно, под завивка от индийска дамаска, вместо да ви оставям да зъзнете върху този прояден от червеи стол.

— Не съжалявайте за нищо, господине — отговори Субретката. — Без вас ние щяхме да прекараме нощта в затъналата кола, щяхме да треперим от студ под проливния дъжд и утрото щеше да ни завари ни живи, ни мъртви. А пък това жилище, за което вие така презрително се отзовавате, е великолепно в сравнение с хамбарите, открити за всички ветрове, където тъй често сме принудени да спим върху купчина слама, тирани и жертви, принцове и принцеси, леандри и субретки, в този наш скитнически живот на комедианти, пътуващи по градове и паланки.

Докато баронът и Субретката си разменяха тези любезности, Наставникът се изтърси на земята сред трясъка на счупени дъски. Столът, отмалял от тежестта му, беше се строшил и дебелият мъж, проснат на пода с краката нагоре, се блъскаше като обърната костенурка и нечленоразделно ръмжеше. При падането си той несъзнателно беше сграбчил висящия край на покривката и по този начин бе издърпал върху себе си цял водопад от посуда и прибори, които още подскачаха на вълни над него. Този шум стресна и събуди изведнъж цялата дружина. Тиранът, след като се протегна и разтърка очите си, подаде ръка за помощ на стария комик и го изправи на крака.

— Подобно злощастие не би могло да сполети Матамора — рече Ирод с нещо подобно на пещерно бучене, което му служеше за смях. — Той може да падне и в паяжина, без да я разкъса.

— Вярно е — отвърна назованият актьор, като опъна дългите си крайници, разчленени като пипалата на паяк. — Не всеки може да се похвали, че е Полифем^[38] или Какус^[39], една планина от мръвки и кокали като тебе, нито мях за вино или бъчва на два крака като Блазиус.

Тази врява докара на прага на трапезарията Изабела, Серафина и Дойката. Двете млади жени, макар и малко побледнели и уморени, бяха все още очарователни и на дневна светлина. На Сигоняк те се

сториха най-блестящите дами на света, макар че някой по-придирчив наблюдател би намерил с какво да възрази спрямо тяхната малко измачкана и повехнала гиздавост. Но какво значение могат да имат няколко избелели панделки, няколко лакти поразнищен и потъмнял плат, няколко непълноти или някои несъобразности в премяната, когато тези, които я носят, са млади и красиви? Между впрочем очите на барона, свикнали да гледат все овехтели, прашни, избелели и разнебитени неща, не бяха способни да различат такива тънкости. Сред този мрачен замък, където всичко се разпадаше от вехтост, Серафина и Изабела му изглеждаха бляскаво нагиздени. Струваше му се, че сънува, като гледаше прелестните им личица.

Що се отнася до Дойката, то тя благодарение на възрастта си се радваше на преимуществото да бъде неизменно грозна; нищо не би могло да промени този образ, сякаш издялан от чемширено дърво, посред който блестяха две очи на кукумявка. За нея беше еднакво безразлично дали я огряват слънце или свещи.

В този миг влезе Пиер, за да разтреби стаята, да хвърли дърва в камината, където няколко главни се белееха, обвити с кадифена мантия от пепел, и да разчисти остатъците от пиршеството; тъй отблъскващи, когато гладът е задоволен.

Пламъкът, който лумна в огнището и лизна една чугунена плоча с герба на Сигоняковци, непривикнала на подобни милувки, събра в кръг цялата комическа дружина и я озари с ярките си блясъци. Един силен пламтящ огън е винаги приятен след една ако не безсънна, то поне полусънна нощ, и неразположението, което се четеше по всички лица, белязани с повече или по-малко доловими сини кръгове около очите, изчезна напълно под неговото благотворно въздействие. Изабела протегна към огнището дланите на мъничките си ръце, обагрени с розови отражения, и поруменя от този най-лек грим, та бледността ѝ вече не личеше. Дона Серафина, по-едра и по-силна, стоеше права зад нея, като някоя по-голяма сестра, която, не тъй уморена, оставя по-малката да седне. Щръкнал върху един от своите жеравоподобни крака, Фанфаронът бленуваше полусъбуден, като водна птица на брега на някое бласто, заврял човка в гушата си и подгънал другия си крак под корема. Блазиус, Наставникът, като облизваше устните си, повдигаше едно след друго празните шишета, за да види не е ли останала в тях някоя капчица бисерна течност.

Младият барон беше отвел настрана Пиер, за да се осведоми няма ли някакъв способ да се доставят от селото две-три дузини яйца за закуска на комедиантите или няколко пилета за колене, и старият слуга беше се измъкнал, за да изпълни заръката колкото се може по-бързо, защото трупата възнамеряваше да тръгне рано и да измине през деня значително разстояние, та да не замръкват, преди да са стигнали мястото за нощувка.

— Доста се страхувам, че ще закусите зле — рече Сигоняк на гостите си, — но ще трябва да се задоволите с една питагорейска трапеза^[40]. Все пак по-добре е зле да закусиш, отколкото въобще да не закусиш, а на шест левги околоръст няма никакъв хан, нито кръчма. Състоянието на този замък ви подсказва, че не съм богат, но тъй като моята бедност е последица от харчове, които моите прадеди са направили в защита на нашите крале, аз съвсем не се червя от нея.

— Не, разбира се, господине — отвърна Ирод Тиранът със своя басов глас, — и този, който се перчи с имотността си, би се сбъркал, ако трябваше да посочи източника ѝ, докато търгашът се облича в златни дрехи, благородството има дупки по наметалото си, но през тези дупки прозира честта.

— Това, което ме учудва — прибави Блазиус, — е дето един завършен благородник, какъвто изглежда е господинът, се е примирил да хаби младостта си вдън пущинаците, където Фортуна не може да го намери, дори и да има желание да го потърси; ако минеше покрай този замък, чиято архитектура навярно е изглеждала много добре, преди двеста години, тя би продължила пътя си, тъй като сигурно щеше да помисли, че е необитаем. Би трябвало господин баронът да отиде в Париж, окото и пъпът на света, мястото, дето си дават среща остроумните и храбрите, Елдорадото^[41] на французките испанци и Ханаанската земя^[42] на християнските евреи, благословената страна, озарена от слънцето на двора. Там няма да му убегне да бъде отличен според заслугите си и да напредне или като се свърже с някой голям велможа, или като извърши някакво хероично и бляскаво деяние; случай за това неминуемо ще се представи.

Тези думи на добряка въпреки неразборията и смешните изрази, неволни възпоминания от неговите роли на Наставник, не бяха лишени от смисъл. Сигоняк усещаше справедливостта им и сам по време на

дългите си разходки из ландите често си беше казвал съвсем тихо това, което Блазиус сега високо му казваше.

Но липсваха му пари, за да предприеме едно тъй дълго пътешествие, и той не знаеше как да ги намери. Макар и смел, той беше горд и повече се страхуваше от някоя усмивчица, отколкото от удар на шпага. Без да бъде твърде запознат с модата, той се чувстваше смешен в своите размъкнати дрехи, остарели още по времето на предишния крал. Според обикновението на хората, станали свити от немотия, той не слагаше никога в сметката своите предимства и виждаше положението си само откъм лошите му страни. Може би би могъл да накара някои стари приятели на баща му да му помогнат, ако беше поддържал по-тесни връзки с тях, но това беше едно усилие, което надхвърляше природата му, и той по-скоро би умрял, седнал върху раклата и дъвчейки някакъв лек срещу зъбобол, като някой испански идалго под своя герб, отколкото да потърси парична помощ или заем от някого. Той беше от онези люде, които и да умират от глад, ако ги поканят на отрупана с разкошни ястия трапеза, ще се престорят, че са вечеряли, от страх да не ги подозрат, че са гладни.

— Аз сам съм мислил за това понякога, но нямам никакви приятели в Париж, а потомците на ония люде, които са познавали семейството ни по времето, когато то е било по-богато и е заемало длъжности при двора, няма да се загрижат много за един бледен и мършав Сигоняк, който се спуща от върха на разрушената си кула да сграби с клюн и нокти своя пай от общата плячка. И сетне не виждам защо трябва да се червя, като го казвам, аз нямам никаква обмундировка и няма да мога да се явя във вид, достоен за името ми; не знам дори дали, ако събере всичките си средства заедно със средствата на Пиер, ще мога да стигна до Париж.

— Но никак не е задължително — възрази Блазиус — да влизате в столичния град тържествено като някой римски цезар, покачен на колесница, теглена от квадрига^[43] бели коне... Ако нашата скромна волска кола не унизява гордостта на ваше господство, елате с нас в Париж, понеже трупата ни и без това отива там. Най блести с появата си онзи, който влиза пешком, с торба, окачена на сабята си, и държейки обущата си в ръка, от страх да не ги изтърка.

Слаба червенина изби по скулите на Сигоняк, наполовина от срам, наполовина от удоволствие. Ако и потомствената гордост у него

да се бунтуваше срещу мисълта да бъде длъжник на един беден палячо, от друга страна, естественото му добродушие беше трогнато от едно откровено направено предложение, което тъй добре отговаряше на тайните му възжелания. Освен това той се боеше да не нарани самолюбието на комедианта, ако откаже, и може би да изпусне един случай, който нямаше да се представи втори път. Несъмнено в мисълта, че един потомък на Сигоняк ще се размеси със скитащи смешници в колесницата на Теспид, имаше нещо смущаващо, което можеше да накара да цвелят еднорозите^[44] и да реват лъвовете, изобразени върху червените хералдически щитове на гербовете: но в края на краищата младият барон достатъчно дълго бе гладувал от упорство зад своите феодални стени.

Той плуваше несигурен между да-то и не-то, претегляйки тия решителни едносрични думички върху къпоните^[45] на размисъла, когато Изабела мило се изстъпи и като застана пред барона и Блазиус, продума тия речи, които туриха край на колебанията на младия човек:

— Нашият поет, който получи наследство, ни напусна и господин баронът би могъл да го замести, защото аз, без да ща, открих, разлиствайки едно томче на Ронсар, което беше на масичката до леглото му, един претрупан със зачерквания сонет, който трябва да е съчинен от него... Той би могъл да притъкмява ролите ни, да прави съкращенията и необходимите добавки и при нужда би написал някоя пиеса по идея, която ние ще му дадем. Аз например тъкмо имам един италиански сюжет, където ще се намери чудесна роля за мен, стига някой да се заеме с работата.

Като казваше това, Изабела хвърли на барона един толкова нежен, толкова проникновен поглед, че Сигоняк не можа да устои. Влезе Пиер, който донесе един хубав омлет със сланина и твърде представителен четвърт свински бут, и прекъсна разговора. Цялата трупа се настани около масата и с охота се зае да подкрепи силите си. Що се отнася до Сигоняк, той докосна онова, което беше в чинията му, само за да прикрие смущението си; неговата обичайна въздържаност не можеше да понесе две яденета толкова скоро едно след друго, пък и умът му беше зает с други неща.

Като свършиха закуската и докато воловарят навиваше каишите на ярема около рогата на воловете, Изабела и Серафина изказаха желание да слязат в градината, която се виждаше от двора.

— Боя се — рече Сигоняк, като им предлагаше ръка, за да им помогне да прекрачат разместените и покрити с мъх стъпала — да не оставите някое и друго парче от роклите си в ноктите на къпинаците, защото, ако се казва, че няма рози без бодли, напроотив, има много бодли без рози.

Младият барон говореше това с оня тържествено-ироничен глас, който му беше обичаен, когато наемваше за своята бедност; но като че ли омаловажената градина беше се почувствувала засегната, понеже скоро две малки диви рози, полуотворили петте си листца около жълтите си плодници, блеснаха върху една напречна клонка, която преграждаше пътя на младите жени. Сигоняк ги откъсна и изящно ги поднесе на Изабела и на Серафина, казвайки:

— Аз не се надявах, че моите лехи са тъй разцъфтели; из тях растат само бурени и тук могат да се нижат само китки от коприва и бучиниш. Ала вие накарахте тия две цветчета да се разтворят като усмивка в безутешността, като някое стихотворение сред съсипиите.

Изабела грижливо затъкна в отвора на елечето си шипковия цвят и хвърли към младия човек един дълъг признателен поглед, който показваше колко ценен беше за нея този беден дар. Серафина, дъвчейки дръжката на цветето, го държеше в устата си, като че ли искаше да подчертае с бледната му розовина аления цвят на устните си.

Тъй вървяха до митологическата статуя, която се очертаваше като привидение в дъното на алеята, и Сигоняк все прегъваше шумнатите вейки, които биха могли да одраскат на минаване лицата на гостенките. Младата наивка разглеждаше с някакво умилено участие тази запустяла градина, така съзвучно свързана с полуразрушения замък. Тя си мислеше за тъжните часове, които Сигоняк навярно беше отброявал в това обиталище на скуката, на нищетата и на самотността, с подпряно о стъклото чело, с очи втреничени в пустия път, без друга дружинка освен едно бяло куче и един черен котарак. По-коравите черти на Серафина излъчваха само хладно презрение под маската на вежливостта, макар че изпитваше известно уважение към титулуваните особи, тя решително намираще, че този благородник е прекомерно осиромашал.

— Тук свършват моите имения — рече баронът, когато стигнаха пред нишата от шуплест камък, където плесеняваше Помона. —

Някога, докъдето поглед се простира от върха на тия наблюдателни кулички, всичко — хълмовете и равнината, нивите и доловете, обрасли с диви метли, — всичко е принадлежало на моите прадеди; сега обаче ми остава тъкмо толкова, колкото ми трябва, за да дочакам часа, когато и последният от Сигоняковци ще легне при своите предци в семейната гробница, тяхно единствено притежание занапред.

— Знаете ли, че е още твърде рано да бъдете толкова мрачен — отвърна Изабела, трогната от тая мисъл, която и на нея беше й минавала през ума; тя нарочно си придаде весел вид, за да разпръсне облака от тъга, който беше надвиснал над челото на Сигоняк. — Фортуна е жена и макар да казват, че е сляпа, тя може понякога да различи от висотата на колелото си някой рицар по рождение и по достойнство сред тълпата; въпросът е само да се намерите на пътя ѝ. Хайде решете се, елате с нас и може би след няколко години кулите на Сигоняк, увенчани с нови керемиди, поправени и варосани, ще вдигнат чела толкова гордо, колкото сега са окаяни... И сетне, наистина, ще ми бъде много мъчно да ви оставим самичък в тоя замък за бухали... — добави тя полугласно, достатъчно тихо, за да не я чуе Серафина.

Меката светлина, която блестеше в очите на Изабела, надмогна нежеланието на барона. Привлекателната възможност за едно любовно приключение засеняше в собствените му очи всичко уничително, каквото можеше да има в такова едно пътешествие. Да последваш от любов една актриса и като влюбен да се впрегнеш в колесницата на комедиантите, не означаваше да принизиш достойнството си; най-изисканите кавалери не се свеняха да го правят. Богът, който носи колчан със стрели, обича да принуждава боговете и хероите към хиляди странни деяния и преобразования: Юпитер се превърна в бик, за да съблазни Европа; Херкулес си предеше с хурката в нозете на Омфала; Аристотел мъдрецът лазеше на четири крака, носейки на гръб любовницата си, на която ѝ бе хрумнало „да ходи на философ“ (приятен способ на езда!) — а това са все неща, противни на божественото и на човешкото достойнство. Само че беше ли Сигоняк влюбен в Изабела? Той не се мъчеше да задълбочава нещата, но чувстваше, че занапред ще изпитва ужасна мъка да остане в този замък, съживен за миг от присъствието на едно младо и прелестно същество.

И след като бързо взе решението си, той помоли комедиантите да го почака малко, дръпна Пиер настрана и му повери какво възнамерява да стори. Колкото и да му беше мъчно да се раздели с господаря си, верният слуга не се заблуждаваше какво може да произлезе, ако Сигоняк останеше в замъка. Той с мъка гледеше как в мрачен покой и ленива скръб гасне тая младост и макар че една трупа палячовци му се струваше малко необичайна свита за един господин дьо Сигоняк, той би предпочел така да се изкуши съдбата пред дълбокото равнодушие, в което от две-три години особено потъваше младият барон. Той скоро натъпка в един куфар малкото неща, които притежаваше господарят му, събра в една кожена кесия няколкото пистоли^[46], пръснати по чекмеджетата на големия старинен шкаф, към които не забрави да прибави, без дума да обели, и скромните си спестявания — тиха привързаност, която баронът може би и не забеляза, защото Пиер покрай всички други служби, които изпълняваше в замъка, имаше и длъжността на ковчезник — една настояща синекура между другото.

Белият кон беше оседлан, защото Сигоняк искаше да се качи в колата на комедиантите две-три левги отвъд замъка, за да потули заминаването си; по този начин щеше да изглежда, че той придружава гостите си; Пиер вървеше отзад пешком и щеше да прибере обратно коня в конюшната.

Воловете бяха впрегнати и се опитваха въпреки ярема, който тежеше на вратовете им, да повдигнат влажните си черни муцуни, откъдето висяха повесма сребриста слюнка. Подобията на владишки корони, изплетени от червена и жълта испанска тръстика, с които бяха увенчани, както и белите платнени попони, които ги покриваха като ризи, за да ги предпазват от жиленето на мухите, им придаваха някакъв тържествен и величествен вид, като че ли бяха воловете на бога Митра^[47]. Изправен пред тях, воловарят, едър момък, опърлен и див като някой пастир от римската Кампания^[48], се подпираше на остена си в една стойка, която напомняше, без той да знае, разбира се, стойката на гръцките херои от античните барелефи. Изабела и Серафина бяха вече седнали в предната част на колесницата, за да се наслаждават на изгледа; Дойката, Наставникът и Леандър заеха задната част, по-загрижени да си подремнат още, отколкото да се възхищават от гледката на ландите. Всички бяха готови; воловарят

ръгна животните си, те наведоха глави, изпънаха се върху кривите си крака и потеглиха; колата се разклати, дъските изстенаха, ненамазаните колелета изскърцаха и сводът на трема прокълтя под тежкото изтрополяване на впряга. Тръгнаха.

Докато траеха всичките тия приготовления, Велзевул и Миро, които долавяха, че става нещо необичайно, се щураха насам-нататък, стреснати и загрижени, мъчейки се да разберат с тъмните си животински мозъци какво означава присъствието на толкова много хора в едно обикновено тъй пусто и спокойно място. Кучето подтичваше несигурно от Пиер до господаря си и обратно, питайки ги със своето синкаво око и ръмжейки по непознатите. Котаракът, поразсъдителен, душеше сдържано колелетата, изучаваше малко поотдалеч воловете, чиято грамада изглежда му правеше впечатление, а при някое непредвидено движение на рогата им благоразумно отскачаше назад; после той седнаше пред стария бял кон, с който изглежда си разбираха от приказките, и сякаш му задаваше въпроси; добродушното животно навеждаше към него главата си, а котаракът вдигаше своята; конят оголваше меките си сиви устни, настръхнали от косми, за да очисти някой стрък слама, останал между старите му зъби, но тъй наистина изглеждаше, че приказва нещо на своя котешки приятел. Какво ли му казваше той? Само Демокрит^[49], който се хвалеше, че можел да превежда езика на животните, би могъл да го разбере; тъй или иначе след този мълчалив разговор, който той сподели с Миро чрез няколко намигвания и две-три жални мяукания, Велзевул изглежда беше наясно по причините за цялата тази суматоха. Когато баронът се покачи на седлото и взе в ръката си ремъците на юздата, Миро тръгна отдясно, а Велзевул отляво на коня и господарят дьо Сигоняк излезе от замъка на бащите си между своето куче и своята котка. За да се реши благоразумният писан на тази смела постъпка, тъй необичайна за племето му, той трябва да беше отгатнал някакво крайно решение.

В мига, когато напускаше своето тъжно жилище, Сигоняк почувства, че сърцето му болезнено се свива. Той целуна още веднъж с погледа си тия стени, почернели от старост и позеленели от мъхове, всеки камък, по които му беше познат; тия кули с ръждявали ветропоказатели, които той беше съзерцавал през толкова скучни часове с втрещено и разсеяно око, което не вижда нищо; прозорците

на опустелите стаи, които беше прекосявал като призрака в някой прокълнат замък, почти уплашен от шума на стъпките си; тая занемарена градина, където по влажната земя подскачаха жаби и смокове пълзяха между къпините; тоя параклис с продънен покрив, с рухващи сводове, що затрупваше с останките си зеленясалите плочи, под които почиваха един до друг старият му баща и майка му — оня миловиден образ, неясен като спомена от някой сън, едва зърнат в първите дни на детството. Той си помисли също и за портретите от галерията, които му правеха дружина в самотата и двайсет години му се усмихваха с неподвижните си усмивки; за ловеца на диви патици от губера, за леглото с колонки като хурки, чиято възглавница така често се мокреше от сълзите му. Всички тези стари, клетки, навъсени, начумерени, прашни, сънливи вещи, които бяха му навявали такава скука и отврата, сега му изглеждаха пълни с някакво непознато очарование, което той не бе и подозирал. Сигоняк се чувстваше неблагодарник към тоя беден, стар и разнебитен замък, който все пак беше го подслонявал, доколкото можеше, и въпреки своята немощ беше упорствал да стои изправен, за да не го смаже при сгромоляването си, също като някой осемдесетгодишен слуга, който се държи прав върху треперещите си нозе, щом като господарят е там. Хиляди горчиви блаженства, хиляди тъжни радости, хиляди весели униния се възвръщаха в паметта му; навикът, тази бавна и бледа другарка на живота, седнала на познатия праг, обръщаше към него очите си, удавени в безцветна нежност, и тананикаше с непреодолимо тих глас като бавачка една люлчена песен и стори му се, като минаваше под сводестия трем, че една невидима ръка го дръпна за наметалото, за да го върне назад. Когато излезе навън и тръгна пред колесницата, един напор на вятъра го блъсна в гърдите с пресния мирис на дивите метли, изкърпани от дъжда, сладкият и проникващ дъх на родната земя; една далечна камбана позвънваше и сребристите трептения пристигаха до него върху крилата на същия вятър, който носеше благоуханието на ландите. Това беше вече много и Сигоняк, обхванат от дълбока носталгия, макар и да беше само на няколко крачки от дома си, направи едно движение като да дръпне юздите; старото конче възвиваше вече врат в указаната посока, сякаш с по-голяма пъргавина, отколкото възрастта му позволяваше; Миро и Велзевул едновременно дигнаха глави, като че ли усетиха чувствата на

господаря си, и като се спряха, втренчиха в него питащите си зеници. Но последиците от това полуобръщане бяха съвсем различни от онова, което можеше да се очаква, защото то накара Сигоняк да срещне погледа на Изабела, а младото момиче вложи във взорите си толкова милващ копнеж и една толкова изразителна няма молба, че баронът почувства как бледнее и се изчервява; той изведнъж забрави и напуканите стени на своята кула, и уханието на дивите метли, и звънтежа на камбаната, която между впрочем продължаваше да разнася меланхоличния си зов; дръпна внезапно и силно юздите на коня си и с як удар на ботушите го накара да подскочи напред. Борбата свърши; Изабела беше победителката.

Колата пое по пътя, за който споменахме на първата от тези страници, като гонеше от пълните с вода коловози изплашените зелени жаби дървесници. Когато стигнаха царския друм, където върху изсъхналата почва воловете можеха да теглят по-бързо тежкото съоръжение, в което бяха впрегнати, Сигоняк мина от авангарда в ариергард, като не желаше да се покаже прекалено усърден пред Изабела, а може би и за да се отдаде по-свободно на мислите, които вълнуваха душата му.

Кръглите кули на замъка Сигоняк, прилични на солнички, бяха вече до половина закрити зад купчините дървета; баронът се надигна на седлото си, за да ги види още веднъж, и като наведе очи към земята, забеляза Миро и Велзевул, чиито плачевни муцунки изразяваха всичката болка, която са способни да покажат лицата на животни. Миро, като се възползва от спирането, необходимо за прощалния поглед към кулите на замъка, стегна своите стари, отмалели прасци и се опита да скочи до лицето на господаря си, за да го лизне за последен път. Сигоняк отгатна намерението на клетото животно, подхвана го от височината на ботуша си за твърде широката кожа на врата му, вдигна го на предницата на седлото си и целуна черния и грапав като трюфел нос на Миро, без да се пази от влажната ласка, с която благодарното животно лъсна мустаците на мъжа. Докато траеше тази сцена, Велзевул, който беше по-пъргав и си помагаше със своите още наточени нокти, беше се изкатерил от другата страна по ботуша и бедрото на Сигоняк и показваше от равнището на седлото черната си безуха глава, като мъркаше страховито и въртеше големите си жълти очи; той също си измолваше прощална милувка. Младият барон

прекара два-три пъти ръката си по черепа на котарака, който се надигаше и се тикаше напред, за да се наслади колкото се може попълно на дружеското потъркване. Надяваме се, че никой няма да се изсмее на нашия герой, ако кажем, че смирените доказателства за обичта на тия създания, лишени от душа, но не и от чувства, го накараха да изпита странно вълнение и две сълзи, избликнали с изхлипване от сърцето му, се отрониха върху главите на Миро и Велзевул и ги кръстиха за приятели на господаря им в човешкия смисъл на думата.

Двете животни проследиха известно време с поглед Сигоняк, който беше пуснал коня си в тръс, за да стигне колата, и като го изгубиха от очи при един завой на друмището, поеха братски обратния път към замъка.

Нощната буря не беше оставила върху песъчливата почва на ландите следите, с каквито проливните дъждове набраздяват поплодородните полета; пейзажът, само освежен, разкриваше една своеобразна полска хубост. Дивите метли, от които небесната вода беше изчистила наслоения прах, блестяха с малките си морави пъпки по ръба на сипеите. Развеселените звънци поклащаха златните си цветове; водната растителност спокойно се разстилаше върху подновените блата; дори боровете люлееха не тъй зловещо мрачната си зѐлен и разпръскваха наоколо дъх на смола; тънък синкав димец весело се издигаше иззад някоя купчина кестенови дървета и издаваше жилището на някой изполичар; върху вълнистата повърхност на равнината, простряна, докъдето поглед стига, се виждаха като разпръснати петънца овце под надзора на някой овчар, замечтал се върху своите кокили. Вдън хоризонта, прилични на архипелази от бели облаци, засенени със синьо, се подаваха далечните върхове на Пиренеите, почти замъглени от леката омара на есенната утрин.

Понякога пътят потъваше между два висока бряга, чиито ронливи пясъчни хълбоци се белееха като прах от хума, а по гребените им стърчаха чорли от хрусталаци, преплетени жилки, които шибаха на минаване чергилото на колата. На някои места почвата беше толкова несигурна, че бяха я укрепвали с борови трупи, сложени напречно на пътя, които така раздрусваха колата, че жените надаваха високи писъци. На други места трябваше да преминават по треперещи дървени мостчета потоците, които пресичаха пътя, или локви застояли

води. На всяко опасно място Сигоняк помагаше на Изабела, която беше по-скромна или по-малко мързелива от Серафина и Дойката, да слезе от колата. Що се отнася до Тирана и до Блазиус, те спяха, безгрижно клатушкани между сандъците с реквизит, като хора, които са виждали и по-лошо. Матамор вървеше пешком отстрани на колата, за да поддържа чрез постоянно упражнение своята пословична мършавина, за която той полагаше изключителни грижи; и който го гледеше отдалеч как отмята дългите си крака, можеше да го вземе за някой грамаден полски паяк, пълзящ сред житата. Той правеше такива огромни крачки, че често трябваше да се спира, за да дочака останалата част на трупата; тъй като беше придобил от ролите си навика да си изхвърля напред хълбока и да ходи разкрачен като пергел, той не можеше да отвикне от това си вървеж нито в градовете, нито в полето и ходеше все така, сякаш измерваше земята.

Волските коли не напредват бързо, особено в ландите, където колелетата често затъват в пясъка чак до главините и където пътищата се различават от пустеещата земя само по коловозите, дълбоки стъпка или две: и макар че славните животни, превили жилестите си вратове, сърцато поемаха под остена на воловаря, слънцето беше вече доста високо над хоризонта, а бяха изминали само две левги; местни левги наистина, дълги като ден без коричка хляб и подобни на ония левги, с които след всеки петнайсет дена път трябвало да отбелязват любовните станции двойките, натоварени от Пантагрюел да поставят пътните знаци в неговото чудесно Мирбалейско царство^[50]. Селяните, които прекосяваха пътя, задянати с куп окосена трева или с товар дърва, се срещаха все по-рядко, и ландите се проснаха в цялата си пустинна голота, диви и непокътнати като някое испанско деспобладо^[51] или като американските пампаси^[52]. Сигоняк сметна за безсмислено да мори повече своя беден застарял ат, скочи на земята и хвърли юздите в ръцете на стария си слуга, чиито опърлени черти не можеха да скрият и през двацет пласта загар бледостта на едно дълбоко вълнение. Мигът на раздялата между господаря и слугата бе дошъл, миг мъчителен, защото Пиер бе свидетел на раждането на Сигоняк и изпълняваше при младия барон по-скоро ролята на скромен приятел, отколкото на прислужник.

— Нека бог напътства ваше господство — рече Пиер, като се наведе над ръката, която му подаде баронът — и нека бог му даде да

възвърне богатствата на Сигоняк; аз само съжалявам, че ваше господство не ми разреши да го придружа.

— Какво ще те правя, бедни ми Пиер, в този непознат живот, където навлизам? С толкова малко средства наистина не бих могъл да натоваря случая с грижата за две същества. В замъка ти все ще изкараш криво-ляво; нашите стари изполичари няма да оставят да погине от глад верният служител на господаря им. От друга страна, не бива да завъртим ключа в портата на Сигоняковия замък и да го изоставим на орлите и на смоците като някоя порутина, докосната от смъртта и омагьосана от зли духове; душата на това древно жилище още живее в мен и докато съм жив, пред входа му ще стои страж, за да не пуска дечурлигата да замерят герба му с камъни от прашките си.

Слугата кимна в знак на съгласие, защото, както почти всички стари прислужници, привързани към някое благородническо семейство, той обожествяваше господарския замък, а Сигоняк въпреки пукнатините, разрухата и нищетата си все още му изглеждаше един от най-хубавите замъци на света.

— А освен това — прибави, усмихвайки се баронът, — кой ще се грижи за Байяр, за Миро и за Велзевул?

— Вярно, господарю — отговори Пиер и пое юздата на Байяр, а Сигоняк галено потупваше с дланта си врата на коня — една прощална ласка и за него.

Като се разделяше с господаря си, верният кон зацвили и дълго още Сигоняк чуваше сърдечния зов на благородното животно, все подалечен и затихващ с разстоянието.

Останал сам, Сигоняк изпита чувството на онези, които се качват на кораб, а приятелите им ги оставят при вълнолома на пристанището. Това е може би най-горчивият миг на заминаването; светът, в който сте живели досега, се оттегля и вие бързате да отидете при новите си спътници — тъй тъжна и оголена се чувства душата, а очите имат нужда от вида на човешко лице; и той ускори крачките си, за да стигне по-скоро колесницата, която скърцаше мъчително по пясъка, а колелетата ѝ оставяха дълбоки бразди, като палешниците на плуг.

Като видя, че Сигоняк върви пешком край колата, Изабела се оплака, че е седнала неудобно и поиска да слезе, за да си раздвижи малко изтръпналите нозе, както каза тя, но всъщност с милосърдното

намерение да не оставя младия човек в ноктите на унието и да го разсее с някоя и друга весела приказка.

Булото на тъгата, което покриваше лицето на Сигоняк, се раздра като облак, пронизан от слънчев лъч, когато младото момиче го помоли да се облегне на ръката му, за да се разстъпи малко по пътя, който на това място беше равен.

Те вървяха тъй един до друг и Изабела декламираше на Сигоняк някакви стихове от една нейна роля, от които тя не бе доволна и искаше да го накара да ги дообработи, когато внезапно сред гъсталаците вдясно от пътя екна тръба, широките гърди на коне, пробиващи си път сред младиняка, разтвориха клоните и младата Йоланда дьо Фоа изскочи насред пътя в цялото си великолепие на Диана Ловджийката^[53]. Възбудата от ездата бе прибавила още по-алена руменина по бузите ѝ, розовите ѝ ноздри трептяха и гърдите ѝ се повдигаха буйно под кадифето и златото на елека ѝ. Няколко закачени и съдрани места по дългата ѝ пола, няколко драскотини по хълбоците на коня ѝ показваха, че безстрашната амазонка не се плашеше нито от сечищата, нито от хресталаците. Макар че благородното животно нямаше нужда да бъде подстрекавано и възли от жили, напращели от силна кръв, се увиваха около побеления му от пяна врат, ездачката потупваше задницата му с края на нагайката си, чиято дръжка бе увенчана с едър аметист, на който бе издълбан гербът на семейството дьо Фоа; а това караше коня да подскача и леко да се вдига на задните си крака, за голямо удоволствие на двама-трима млади благородници с богати дрехи и богати сбруи по конете, които награждаваха с ръкопляскания смелото изящество на тази нова Брадаманте.

Скоро Йоланда, отпускаяки коня си, тури край на привидното му непослушание и бързо мина пред Сигоняк, като метна към него един поглед, прелял от презрение и от болярско високомерие.

— Вижте прочее — каза тя на троицата франтове, които галопираха след нея — барон дьо Сигоняк, който е станал кавалер на една циганка!

И като избухна в смях, дружината изчезна в един пращен облак. Сигоняк потрепери от гняв и от срам и рязко посегна с ръка към дръжката на шпагата си; но той вървеше пешком и чиста лудост беше да търчи след галопиращите конници; а от друга страна, не би могъл да извика Йоланда дьо Фоа на дуел. Едно покорно и премаяло

свеждане на клепачите на актрисата го накара скоро да забрави надменния поглед на болярката.

Денят изтече без други произшествия и към четири часа след пладне пристигнаха на мястото, където трябваше да вечерят и пренощуват.

Вечерта бе тъжна в замъка Сигоняк; портретите гледаха още по-навъсено и по-сурово от обикновено — нещо, което мъчно можеше да се допусне; стълбището ехтеше още по-звънко и по-пусто, залите сякаш бяха се разраснали и още повече оголели. Вятърът писукаше странно из коридорите, а паяците, безпокойни и любопитни, се спущаха от потона върху дългите си нишки. Пукнатините по стените зееха широко като челюсти, отпуснати от скуката; старият порутен дом сякаш беше усетил отсъствието на младия си господар и още повече се беше разтъжил.

Пред свода на камината Пиер делеше оскъдния си залък с Миро и Велзевул под пушливата светлина на една насмолена свещ, а в конюшната се чуваше как Байяр дърпа веригата си и рита по яслите.

[1] Теспид — гръцки драматичен поет от VI век пр.н.е., считан за баща на античната трагедия. Според легендата, той обикалял цяла Гърция на колесница, теглена от волове, която му служела и за сцена, където представял трагедиите си. ↑

[2] Епитетът, с който... Омир е възславил пръстите на Аврора — както и в народното творчество, епитетите у Омир са постоянни. Богинята на зората Еос — в латинската ѝ транскрипция Аврора — при Омир винаги е розовопръста. ↑

[3] Септемврийският сок — т.е. виното. Този израз е въведен във френския език и литература от Франсоа Рабле. ↑

[4] Скулптурна маска под корнизите на Новия мост — Новият мост в Париж е украсен с редица гротескни скулптурни маски по корнизите си, работа на скулптора Жермен Пилон (1535–1590). ↑

[5] Гаргантюа — герой от романа на великия френски сатирик от XVI век Франсоа Рабле „Гаргантюа и Пантагрюел“. Гаргантюа е великан, знаменит чревоугодник, у когото стават баснословни пиршества. ↑

[6] Седморъкият свещник от Светото писание — свещник, необходим за богослужението у древните евреи, в който поставяли седем свещи по броя на седемте тайнства в израилтянската религия. ↑

[7] Мере, Жан (1604–1686) — френски драматичен писател, автор на трагедии, в които за пръв път във френската драматургия спазва закона за трите драматически единства — единство на време, единство на място и единство на действие. ↑

[8] Тристан, Л'Ермит Франсоа (1601–1655) — френски поет и драматург, един от предшествениците на класицизма. ↑

[9] Малтийски рицари — рицари от военно-религиозния Малтийски орден, най-старият подобен орден, основан по времето на кръстоносните походи и просъществувал до 1798 година. ↑

[10] Ана Австрийска (1601–1666) — испанска инфанта, жена на Луи XIII и кралица на Франция, регентка по време на малолетието на сина си Луи XIV. ↑

[11] Пентезилея — в гръцката митология дъщеря на бога на войната Арес (Марс), царица на амазонките, участвала в Троянската война на страната на троянците и паднала в бой с Ахил, който оплакал красотата и храбростта ѝ. ↑

[12] Марфиза — героиня от поемата на италианския поет от епохата на Възраждането Лудовико Ариосто (XVI век) „Бесният Роланд“ — красавица воин, която победила в двубои много рицари. ↑

[13] Фризийска дантела — тънка, ръчно изработена дантела с голяма стойност от холандската област Фризия. ↑

[14] Касандър — традиционен герой от старинната италианска комедия, тип на подозрителен и ревнив баща, постоянно мамен от влюбените. Заедно с другите традиционни действащи лица от италианската комедия Касандър станал постоянен герой във френските фарсове от XVII век. ↑

[15] Могопа (исп.) — смуглокожа, тъмнокоса, брюнетка. ↑

[16] Хитана (исп.) — циганка. ↑

[17] Дариолета — героиня от испанския рицарски роман от XV век „Амадис Галски“, ловка и хитра мома, вярна дружка на героя. ↑

[18] Дуеня (исп.) — дойка; възрастна жена, компаньонка и наставница на млади момичета от добри семейства. ↑

[19] Хирканийска тигрица — Хиркания, област от древното персийско царство, разположена южно и югоизточно от Каспийско

море (наричано в древността Хирканийско море), била прочута със свирепите си тигри и не по-малко свирепия нрав на обитателите си. ↑

[20] Труфалдиновци, Ергастовци — традиционни герои от старинните италиански и френски комедии. Труфалдино в италианската комедия е хитър слуга, а във френската — мамен от всички старик. Ергаст — нещастно влюбен младеж. ↑

[21] „Амадис Галски“ — испански рицарски роман от XV век, в който се разказва за приключенията и подвизите на идеалния рицар и любовник Амадис. Сервантесовият „Дон Кихот“ е сатира на „Амадис Галски“. ↑

[22] „Астрея“ — прочут френски пасторален роман от Оноре д'Юрфе (XVII век) — изобразява идилично-пасторалния живот на влюбени овчари и овчарки. ↑

[23] Месер — старинно обръщение към мъж, господин. ↑

[24] Да пише мемоарите си... с гребло — т.е. да бъде гребец в кралските галери, където през XVII век изпращали осъдените на каторжен труд. ↑

[25] Ирод, Полифонт — традиционни герои от старинните италиански и френски трагедии. Ирод, юдейски цар от I век пр.н.е. и началото на нашата ера, известен с жестокостта си. Евангелското предание му приписва избиването на 30 хиляди младенци. Полифонт — легендарен цар на Сицилия, който, за да завладее престола, убил брат си и децата му. ↑

[26] Одирането на свети Вартоломей — според евангелското предание, Вартоломей, един от дванадесетте апостоли, ученици на Исус Христос, бил измъчван жестоко, за да се откаже от вярата си. Мъките му често са изобразявани на картини с религиозни сюжети от епохата на Възраждането. ↑

[27] Гарние, Робер (1534–1590) — френски драматически поет, автор на многобройни трагедии. ↑

[28] Скюдери, Жорж дьо (1601–1667) — френски романист и драматичен автор, много моден на времето си с претрупания си и маниерен стил. ↑

[29] Матаморовите му гримаси — Матамор е традиционен герой от старинната испанска комедия, фанфарон и самохвалко. ↑

[30] Дванадесетте рицари на Кръглата маса — в средновековния френски епос има цикъл от романи за Дванадесетте рицари на

Кръглата маса — приближени на Карл Велики, негови сътрапезници, военен съвет и почетна гвардия. Още по-стари са келтските легенди за Дванадесетте рицари на Кръглата маса и крал Артур. ↑

[31] Ливра — старинна мярка за тежест с различни стойности, най-често около половин килограм. ↑

[32] Нарцис — в гръцката митология красив юноша, син на реката Кефиза, влюбил се в собственото си отражение, което видял в един извор, и измъчван от неосъществимата любов към себе си, се хвърлил във водата. Боговете го превърнали на цветето, което носи неговото име. ↑

[33] Тантал — в гръцката митология легендарен цар на Лидия, който оскърбил боговете, като им поднесъл на трапезата месото на собствения си син Пелопс, за да изпита божествеността им. Разгневен, Зевс го пратил в задгробното царство и го осъдил вечно да изпитва неутолим глад и жажда. Тантал постоянно виждал около себе си чудесни ястия и напитки, които изчезвали, щом посегнел към тях. Оттам изразът „Танталови мъки“. ↑

[34] Антоний и Макарий — християнски светци, отшелници, измъчвали плътта си със строг пост и молитви. ↑

[35] Брадаманте — героиня на рицарския епос и на поемата на Ариосто „Бесният Роланд“ — жена-рицар, победителка в много боеве и двубои. Епизоди от епоса и поемата били използвани за сюжет на многобройни трагедии през XVI и XVII век. ↑

[36] Смара — демон на кошмарните съновидения от фантастичната повест на френския писател романтик Шарл Нодие „Смара или демоните на нощта“, публикувана през 1821 година. ↑

[37] Фортуна — богиня на щастливия случай от гръцко-римската митология. Изобразявали я като жена със завързани очи, стъпила върху въртящо се колело или кълбо, изливаща блага от рога на изобилието. ↑

[38] Полифем — жесток едноок великан, най-известният от циклопите в гръцката митология. В Омировата „Одисея“ се разказва как Одисей го ослепил, за да се освободи от плена, в който Полифем държал него и другарите му. ↑

[39] Какус — митически великан от римската митология, жесток, коварен и ненаситен. Според преданието, леговището му било в една пещера на Авентинския хълм в Рим. В VII книга на „Енеида“ Вергилий описва боя на Херкулес с Какус и смъртта на последния. ↑

[40] Питагорейска трапеза — т.е. оскъдна трапеза от питагорейци, последователи на полулегендарния гръцки математик и философ от остров Самос Питагор (VI век пр.н.е.), които вярвали в преселението на душите и се отнасяли с презрение към земните блага. ↑

[41] Елдорадо — земя на приказни богатства, която испанските конквистадори напразно търсели из Андите на Южна и Средна Америка през XVI век. ↑

[42] Ханаанската земя — обетованата от бога земя на евреите според библейското предание. Когато Мойсей извел еврейския народ от египетски плен, той го завел в Ханаан — древното название на Палестина. ↑

[43] Квадрига — четири коня, впрегнати един до друг. С такива впрягове влизали в Рим императорите и пълководците, завръщащи се от победоносен поход, за да отпразнуват своя триумф. ↑

[44] Еднорози — става дума за митическото животно еднорог, което древните си представяли с тяло на кон и с един голям прав рог в средата на челото. Еднорогът е често употребявана символична фигура в хералдиката. ↑

[45] Къпони (старин.) — везни. ↑

[46] Пистоли — старинни златни монети със стойност от по десет ливри (франка). ↑

[47] Митра — един от боговете на древната персийска религия, дух на божествената светлина. Изобразяван във вид на величествен бик с огромни, извити като лира рога. ↑

[48] Римската Кампания — областта на юг от реката Тибър, между морето и Апенините, отговаряща на древния Лациум. Блатиста низина, покрита с развалини от римско време, през Средновековието и чак до последните десетилетия пустееща земя, на която пасели стада. ↑

[49] Демокрит от Абдера (около 460–370 г. пр.н.е.) — древногръцки философ, първият известен материалист в историята на философията. Според легендата, той непрекъснато се смеел над човешката глупост, докато Хераклит плачел по същия повод. Преданието разказва също така, че, според Демокрит, животните си имали особен език, непонятен за хората. ↑

[50] Мирбалейско царство — има се предвид епизодът от 23-та глава от II книга на романа „Гаргантюа и Пантагрюел“ от Франсоа

Рабле. ↑

[51] Деспобладо (исп.) — пустинна ненаселена местност в испанските планини. ↑

[52] Пампаси — безкрайни, обрасли с треви равнини в южната част на южноамериканския континент, между Андите и Атлантическия океан. ↑

[53] Диана (Артемида) — богиня на горите и лова от гръцко-римската митология, дъщеря на Зевс, който удовлетворил молбата ѝ никога да не се омъжва. ↑

III ГЛАВА

СТРАННОПРИЕМНИЦАТА „СИНЬОТО СЛЪНЦЕ“

Мястото, където воловете се спряха сами, като поклащаха доволно дългите нишки слюнка, които висяха по влажните им муцуни, представляваше такава жалка купчинка от колиби, каквато в някоя друга, по-малко дива местност никой не би се сетил да нарече селище.

Паланката се състоеше от пет-шест хижи, пръснати под китка високи и силни дървета, които бяха избуяли върху педя плодородна земя, подсилена с гюбре и всякакви други остатъци. Тези къщурки, построени от плет, измазан с кал и слама, от камънаци, от полуокастрени трупи и груби парчета дъски, покрити с големи сламени покриви, потъмнели от мъх и спускащи се почти до земята, с навесите им, където се търкаляха захвърлени и окаляни земеделски сечива, изглеждаха пригодени по-скоро да подслоняват безсловесните скотове, отколкото същества, създадени по образ и подобие божие; и наистина няколко черни прасета ги дяляха с господарите си, без ни най-малко да се гнусят, което показваше, че тези опитомени глигани не са достатъчно изтънчени.

Пред портите стояха неколцина сополанковци с издути кореми, с тънки и дълги крайници, с трескав цвят на лицата, облечени в дрипави ризи, твърде къси отпред или отзад, или дори само с една кошуля, превързана с връв. Тази голота изглежда не смущаваше невинността им повече, отколкото ако си живееха в земния рай. През гъсталаците на непокътнати от гребена коси, като очи на нощни птици сред клонака, блестяха зениците им, святкащи от любопитство. По стойката им личеше, че се раздират между страха и желанието; много им се искаше да хукнат и да се скрият зад някое плетище, но колесницата и товарът ѝ ги задържаха на място, като че ли ги обайваха.

Малко по-назад, на прага на сламената си колиба, седеше една мършава бледа жена с черни кръгове около очите и подрусваше в ръце

едно прегладняло кърмаче. Детето мачкаше с мъничката си вече потъмняла ръчица пресъхналата ненка на майката, малко по-бяла от останалата част на гърдите и все още напомняща младата жена у това същество, разсипано от нищетата. Жената гледаше комедиантите с някакво безлично скотско вцепенение, без, изглежда, да си дава сметка какво вижда. Клекнала край дъщеря си, по-прегърбена и по-сбръчкана от Хекуба^[1], съпругата на Приам, царя на Илион^[2], бабата дремеше с брада върху коленете си, скръстила ръце пред щръкналите кости на краката си, в стойката на някой древен египетски кумир. Междуставия, които приличаха на кокалчета за ашици, мрежа от изпъкнали вени, сухожилия, опънати като струните на китара, превръщаха тези бедни, стари, потъмнели ръце в някакъв анатомичен образец, отдавна забравен в шкафа от някой небрежен хирург. Пищялките на ръцете представляваха просто пръчки, около които отпуснато висеше пергаментовата кожа, набрана около ставите на едри напречни гънки, сякаш накълцана със сатър. Китки от дълги косми се ежеха на брадата; космат побелял мъх задръстваше ушите; веждите, като пълзящи растения пред входа на пещера, надвисваха над хлътналите орбити, където дремеха очите, полузабулени от набръчканата ципа на клепачите. Що се отнася до устата, хлътналите венци бяха я погълнали и мястото ѝ се познаваше само по една звездообразна мрежа от бръчки.

Като съгледа това столетно страшило, Наставникът, който вървеше пешком, се провикна:

— О, ужас! О, гибелна и достойна за божие наказание старуха! Пред нея Парките^[3] са румени куклички; тя е тъй оцавена от вехтост, тъй изхабена и плесенясала, че никой извор на вечна младост не би могъл да я подмлади. Тя е самата майка на Вечността; когато тя се е раждала, ако въобще се е раждала някога на света, защото началото ѝ сигурно предшества мирозданието. Времето вече е имало брада до пояс. Защо ли метр Алкофрибас Назие^[4] не я е видял, преди да изобрази своята панзустка сибила^[5] или старухата, намушкана от лъва с лисича опашка? Той би знаел тогава колко бръчки, дълбеи, бразди, деруги, ровове и насипи могат да се удържат върху една човешка развалина и би ѝ съставил едно магистрално описание. Тая вещица без съмнение е била красива в своя месец април, защото именно най-хубавите момичета се превръщат в най-страшните бабушкери. За ваше

сведение, госпожици! — продължи Блазиус, обръщайки се към Изабела и към Серафина, които бяха се приближили да го слушат. — Като си помисля само, че стигат шейсетина зими, метнати върху вашата пролет, за да ви превърнат в също такива грозни, отвратителни и невъобразими бабички като тази мумия, избягала от саркофага си, наскърбявам се дълбоко наистина, но още повече обиквам собствената си безобразна месечина, която не би могла в никакъв случай да се превърне в трагическа маска на нежит^[6], а напротив, годините все по-комически усъвършенстват грозотата ѝ.

Младите жени не обичат да им напомнят, макар и в най-далечно и мъгливо бъдеще, изгледите да остаряят и да погрознеят, което е едно и също нещо. Затова двете комедиантки обърнаха гръб на Наставника с едно леко, презрително повдигане на рамената, с което искаха да кажат, че са свикнали на подобни глупости, и като застанаха до колесницата, откъдето вече разтоварваха сандъците, показаха се твърде загрижени да не им повредят нещата, нямаше какво да отговорят на Наставника. Блазиус, като принасяше предварително в жертва собствената си грозота, премахваше всякаква възможност за реплика. Той често прибягваше към такива извъртания, за да бодне някого, без да получи ответното жилване.

Къщата, пред която воловете бяха спрели с усета си на животни, които никога не забравят мястото, където са им дали кърма и настилка, беше една от най-личните в селото. Тя стърчеше с известна увереност досами пътя, докато другите колиби, сякаш засрамени от окаения си вид, се дърпаха навътре и закриваха голотата си с по няколко стиски шумак, като несретни грозни момичета заварени в банята. Сигурна, че е най-хубавата къща в селището, странноприемницата като че ли се стремеше нарочно да привлича погледите и хоругвата ѝ сякаш протягаше ръце през пътя, като да спре всеки минаващ „пешком или на кон“.

Тази хоругва, изнесена напред от стряхата чрез една желязна греда във формата на буквата „Г“, на която при нужда спокойно можеше да бъде обесен човек, представляваше един ръждясал тенекиен лист, скърцащ върху куките си при всяко подуване на вятъра.

Някой минал оттук мазач бе изписал върху нея дневното светило, но не така, както то изглежда със златната си нимба, ами като кръжило

с изхождащи от него сини лъчи, подобно на ония „слънчеви сенки“, с които хералдическото изкуство^[7] осейва понякога полетата на гербовете. По какъв повод бяха избрали „синьото слънце“ за отличителен белег на този крайпътен хан? Покрай царските друмища се срещат толкова много златни слънца, че човек вече не може да ги различава едно от друго, та малко необичайност не вреди, що се отнася до названието. Но макар да изглеждаше правдоподобен, този не беше истинският повод. Всъщност изографчията, който бе нацапал тоя образ, имаше на палитрата си само синя боя, а за да се снабди с багрила, трябваше да направи пътешествие до някой по-голям град. Затова той проповядваше превъзходството на лазура над всички други багри и изписваше в този небесен оттенък сини лъвове, сини коне и сини петли върху хоругвите на разни странноприемници, за което китайците биха го похвалили, защото те толкова по уважават художника, колкото повече той се отдалечава от естеството.

Странноприемницата на „Синьото слънце“ имаше покрив от керемиди, някои потъмнели, други още ясночервени, което свидетелстваше за неотдавнашни поправки и показваше, че в стаите поне не вали.

Лицевата страна, обърната към пътя, бе прясно баданосана с вар, която скриваше пукнатините и развалата и придаваше на къщата донякъде чист вид. Гредите, които поддържаха пълнежа на стената, се виждаха, образувайки хиксове и ромбове, и бяха боядисани в червено, както правят в страната на баските. Останалите стени бяха лишени от този разкош и там откровено преобладаваше землистият цвят на пълнежа от суров кирпич. Стопанинът на този дом, навярно не тъй див и не толкова беден като другите обитатели на паланката, бе направил някои отстъпки пред изнеженостите на градския живот. Прозорецът на горницата имаше стъкла — нещо рядко за този край в тия времена; останалите отвори носеха рамки, на които беше опънато зебло или намаслена хартия, или пък бяха затворени с кепенци, боядисани със същия червен цвят на волска кръв, както гредите на лицевата страна.

Един навес, опрян до къщата, свободно можеше да подслони животни и коли. Изобилни руна сено стърчаха през пречките на яслите като през зъбите на грамаден гребен, а дълги улеи, издълбани в трупове на стари борове и поставени върху колове, съдържаха най-

незамърсената вода, която можеше да се достави от околните вонливи блага.

Прочее с право метр Ширигири настояваше, че на десет левги околоръст няма друга странноприемница така добре построена, така добре снабдена с фураж и продоволствие, така добре отоплена, така мека за спане, тъй добре притъкмена със завеси, завивки и посуда като неговото „Синьо слънце“; и той не се мамеше, нито мамеше ония, които го слушаха, защото най-близкият хан се намиреше поне на два дни път.

Въпреки волята си барон дьо Сигоняк усещаше някакъв срам, че се е събрал с тази трупa скитащи комедианти, и се колебаеше да прекрачи прага на странноприемницата (защото, за да му направят чест, Блазиус, Тиранът, Матамор и Леандър се отдръпнаха да мине той пръв и го чакаха), когато Изабела, отгадала честолюбивата му скромност, пристъпи към барона решително и с изражение на нацупено дете:

— И таз добра, господин бароне! Та вие сте спрямо жените поледен и от Йосиф^[8], и от Иполит^[9]... Няма ли да ми предложите ръката си, за да влезем в тази странноприемница?

Сигоняк се поклони и побърза да подаде китката си на Изабела, която постави върху протъркания му маншет нежните си пръстчета, и то така, че лекият им допир да бъде същевременно и насърчаваща подкрепа. С тази поддръжка смелостта на барона се възвърна и той стъпи в странноприемницата славно и победоносно — сега му беше все едно дали го гледа цялата земя. В това приятно кралство, наречено Франция, онзи, който съпровожда една красива жена, никога не би могъл да изглежда смешен, той може само да възбужда ревност.

Метр Ширигири излезе пред гостите си и представи своето жилище на разположение на пътниците с такова преувеличено красноречие, което силно напомняше за близостта на Испания. Един кожен жакет по модата на Марегатите, пристегнат на хълбоците с надиплен меден пояс, очертаваше могъщите форми на гърдите му; ала завърнатият от едната страна пеш на престилката му и един широк готварски нож, втъкнат в дървена ножница, омекотяваха възсвирепия му вид и придаваха на бившия контрабандист в една успокоителна степен външността на готвач. По същия начин благодушната му усмивка уравновесяваше тревожното впечатление от един дълбок

белег на рана, който почваше от средата на челото му и се губеше нагоре под ниско остриганите му коси. Този белег, който Ширигири, покланяйки се за поздрав с барета в ръка, като че ли нарочно подлагаше пред погледите на гостите, се открояваше от кожата му по своя възморав цвят и с едно хлътване на телесната тъкан, която не бе могла да изпълни отново чудовищния зев. Трябваше да си много як мъжага, за да не пуснеш душата си да изскочи през такава цепнатина; Ширигири беше тъкмо такъв як мъжага и душата му без съмнение съвсем не бързаше да види какво ще ѝ предложи оня свят. Попридирчиви и богобоязливи пътници сигурно биха намерили, че гостилничарството е твърде миролюбив занаят за един ханджия с подобна външност, но както вече казахме, „Синьото слънце“ беше в тази пустиня единствената странноприемница, годна да посрещне гости.

Залата, в която се озоваха Сигоняк и комедиантите, съвсем не беше толкова великолепна, колкото ги уверяваше Ширигири; подът представляваше утъпкана земя, а в средата на помещението, върху нещо като издигната площадка от едри камъни, се намираше огнището. Едно отворстие, пробито в потопа и препречено с железен корниз, откъдето висеше веригата, завършваше с кука за окачване на котлите, заместваше капата и комина на огнището, тъй че цялата горна част на стаята почти се губеше в мъглата на пушеците, чиито валма бавно намираха път към отвора, ако случайно нямаше вятър, които да ги връща назад. Тия пушеци бяха покрили гредите на покрива с един тънък пласт дзифт, подобен на оная тъмна патина, която се наслажда по старите картини и който рязко се отделяше от прясно варосаните стени.

Около огнището, от три страни само, за да има готвачът свободен достъп до тенджерите, бяха наредени дървени пейки, подпрени с чирепи от паници или парчета тухли, за да пазят равновесие върху гърбиците на пода, който беше грапав като кожата на чудовищен портокал. Тук-там се търкаляха няколко трикраки стола, нагласени от по три колчета, които бяха завинтени в една дъсчица, но тъй, че едното от тях я пробиваше, за да се закрепят на него напречно парче дърво; то в краен случай можеше да послужи за облегалка на люде, нечувствителни към удобствата. Някой изнежен себеугодник сигурно щеше да помисли, че то е уред за изтезание. Нещо като ракла за хляб,

притисната в един ъгъл, допълваше тази наредба, чиято недодялана изработка можеше да се сравни само с грубостта на дървото или на камъка, от които бяха направени вещите. Разцепени чамови летви, забучени в железни клинове, горяха и хвърляха из цялото помещение пушлива червена светлина, а завъртулките на пушеците им се събираха на известна височина с облаците от огнището. Два-три тигана, окачени надлъж по стените, като щитове по хълбоците на трирема^[10] (ако само това сравнение не е прекалено благородно и прекалено хероично в случая), смътно лъщяха срещу светлината и мятаха през сенките кърваво обагрени отражения. Наполовина изпразнен мях вино лежеше на една дъска, отпуснат и замрял като обезглавен човешки гръден кош. От потона мрачно висеше дълъг къс сланина, забучен на кука, и както беше обвит от валмата пушек, надигащи се от огнището, обезпокоително заприличваше на обесено тяло.

Несъмнено този вертеп въпреки хвалбите на стопанина си представляваше зловеща гледка и някой самотен пътник, без да бъде непременно страхливец, би могъл да усети как въображението му започва да съчинява злокобни премеждия и дори да се уплаши да не намери в редовното ядене на кръчмата някой от ония пастети с човешко месо, направени за сметка на самотните пътници. Но трупата на комедиантите беше многобройна и подобни ужаси не можеха и да минат през ума на тези славни смехотворци, привикнали впрочем в скитническия си живот да срещат и още по-чудновати подслони.

Когато комедиантите влязоха, свито в ъгъла на една от пейките спеше едно момиченце на осем-девет години, или поне наглед не по-голямо — толкова беше хилаво и мършаво. Подпряло рамене на облегалката на пейката, то бе отпуснало на гърдите главата си, откъдето падаха напред дълги и разрошени кичури коси, които пречеха да се различат чертите му. Жилите по детското ѝ вратле, тънко като шийката на оскубано пиле, се опъваха и сякаш с мъка задържаха рунтавата маса на косите да не се търколи на земята. Отпуснатите ръце на детето лежаха от двете страни на тялото с разтворени длани, а нозете бяха твърде къси, за да достигнат пода и висяха във въздуха, кръстосани един връз друг. Тия нозе, тънки като вретена, бяха придобили тухленочервен цвят от студовете, слънцето и дъждовете. Многобройните драскотини, някои зараснали, други съвсем пресни, показваха, че малката е свикнала да се промъква направо през

сечищата и гъсталаците. Стъпалата ѝ, тесни и нежно изваяни, носеха терлици от сив прах, без съмнение единствения вид обуца, които познаваха.

Що се отнася до дрехите ѝ, те бяха от прости по-прости и се състояха от две парчета: една платнена риза, толкова груба, че и платната на ветроходите сигурно са по-тънки, и една жълта бархетна арагонска фуста^[11], скроена някога от най-неизхабеното парче на майчина пола. Птицата, извезана от различни цветове, която обикновено украсява тия поли, съставляваше част от широчината, взета за фустата на малката, навярно защото вълнените конци държаха по-добре износената тъкан. Сега тази везана птица правеше странно впечатление, понеже човката ѝ се опираше в пояса, а лапките ѝ стигаха ръба на подгъва, докато тялото, огънато и смачкано от диплите, добиваше странно членостроение и приличаше на химеричните хвъркати от средновековните сборници с приказки или от старите византийски мозайки.

Изабела, Серафина и Субретката седнаха на същата пейка и тежестта им заедно с твърде лекото телце на момиченцето едва стигаше, за да уравни туловището на Дойката, която се отпусна в противоположния край на пейката. Мъжете се настаниха по другите скамейки, оставяйки от предупредителност известно празно пространство между себе си и барон дьо Сигоняк.

Няколко стиски дребен клонак съживиха пламъците и пукането на сухите пръчки, които се гърчеха в жарта, развесели пътниците, поотпаднали от дневната умора и подложени, без да знаят, на влиянието на зловонния въздух, който царуваше над това землище, обкръжено от застояли води, които непропускливата почва не можеше да всмуче.

Ширигири се приближи към гостите си любезно и с всичкото добросърдечие, което му позволяваше природно свирепата му външност, започна:

— Какво да предложа на ваши господства? Къщата ми е запасена с всичко, каквото може да угоди на благородни господа. Колко жалко, че не пристигнахте вчера например! Бях приготвил с фъстъци една глиганска глава с такава дивна миризма на дивеч, така Маринована с подправки, толкова нежна по вкус, че за зла чест от нея не остана с какво да се запълни и хралупата на един кух зъб!

— Това е наистина твърде мъчително — рече Наставникът и си облиза устните, представяйки си тия въображаеми блаженства. — Аз предпочитам главата, пълнена с фъстъци, пред всички други лакомства; на драго сърце бих си разрешил едно стомашно разстройство след такова ядене!

— А какво бихте рекли за онзи пастет от дивеч, дете господата, които бях подслонил тази сутрин, го изядоха заедно с корите, след като оплячкосаха без милост и пощада всичко, каквото имаше между тях?

— Бих рекъл, че е бил чудесен, метр Ширигири, и бих похвалил, както се полага, безподобното майсторство на готвача; но какъв смисъл да си дразним жестоко щенията с лъжовни блюда, смлени вече в този час, тъй като вие не сте пощадили за тях нито черния, нито червения пипер, нито мускатовото орехче и всичките други нещица, които възбуждат глада и жаждата. На мястото на тези покойни ястия, чиято сочност не може да бъде подложена на съмнение, но които не биха могли да ни наситят с жизнени сокове, кажете ни какво има днес. Понеже миналото продължително време е поначало досадно в кухнята, а гладът обича на трапезата сегашното изявительно. По дяволите миналото време! — то означава отчаяние и пост; бъдещето поне разрешава на стомаха приятни мечтания. Имайте милост! Не разправяйте повече за тия бивши чревоугодни чудеса на клетници като нас, изгладнели и капнали като ловджийски кучета.

— Имате право, метр, споменът не е питателен — рече Ширигири, като кимна в знак на съгласие. — Но не мога да си забраня да не съжалявам, че тъй неблагоприятно изразходвах запасите си. Вчера килерът ми пращеше, а само преди два часа извърших безразсъдството да проводя в замъка шест гювеча с последния си чер дроб; чудесен патешки чер дроб, изумителен! Истински царски хапки!

— Ох, каква сватба на Гамаш^[12] или в Кана Галилейска^[13] би станала от всички тези ястия, които вече нямате, и които са изгълтани от по-честити гости! Но стига сте ни карали да примираме; признайте си без повече извъртания какво имате наистина, след като така хубаво ни описахте какво нямате.

— Това е справедливо. Имам борш, свински бут и мерлуза — отвърна гостилничарят, като се опита свенливо да се изчерви, като някоя добра домакиня, на която съпругът ѝ без предупреждение е довел троица-четворица приятели за вечеря.

— Дайте тогава — провикна се в хор изгладнялата дружина, — дайте ни мерлуза, свински бут и борш!

— Ама какъв борш! — продължи гостилничарят, който отново навири глава и гласът му зазвънтя като трели на тромпет. — Хлебчета, запържени в най-фина гъша мас, къдраво зеле с вкус на амброзия^[14], каквото и в Милано няма да намерите, и сварено със сланинка, по-бяла от снега навръх Маладета^[15]; чорба, достойна за трапезата на богове!

— Устата ми се напълни със слюнка. Хайде, подавайте бързо, защото умирам от глад — викна Тиранът с вид на чудовище, което е подушило прясна кръв.

— Загарига! Бързо нареди масата в горницата! — извика Ширигири на прислужника, който може би съществуваше само във въображението му, тъй като не подаде знак на живот въпреки наблягането в гласа на стопанина.

— Що се отнася до свинския бут, надявам се, че ваши господства ще останат доволни от него; той може да съперничи на най-знаменитите ламаншки и байонски бутове; киснат е в разсол, приготвен с каменна сол, а месото му, на ивички бяло и розово, е най-вкусното на света.

— Вярваме, както ни предписва евангелието — рече отчаяният Наставник. — Само че поднасяйте по-бързо това бутово чудо, иначе тук ще се разиграят страшни канибалски сцени, както се случва по претърпелите корабокрушение галеони и каравели^[16]. Ние не сме извършили престъпления като уважаемия Тантал, та да ни измъчват с видения на мимолетни блюда!

— Право казвате — отвърна най-спокойно Ширигири. — Хопала! Всички там в кухнята, готвачи и помощници, на крак, живо, размърдайте се, по-бързо! Тези благородни пътници са гладни и не могат да чакат.

Но кухненският отбор не помръдна, също като споменатия одеде Загарига, по простата причина, по-уважителна, отколкото благородна, че не съществуваше и въобще не беше съществувал. Цялата прислуга на странноприемницата се състоеше от една едра, чорлава и кльоцава мома, наречена Мионета; но този сонм от въображаеми слуги, които метр Ширигири непрекъснато зовеше, според него придаваше по-благопристоен вид на заведението, оживяваше го, населяваше го и оправдаваше повишената цена на престоя. Принуден да се обръща към

тези химерични прислужници с имената им, ханджията на „Синьото слънце“ бе почнал вече да вярва, че те наистина съществуват, и почти се учудваше, че никога не го безпокоят за платата си, въздържаност, за която той им беше благодарен между впрочем.

По глухия екот на посуда, който се разнасяше откъм съседната стая, гостилничарят отгатна, че масата още не е сложена, и за да спечели време, започна възхваля на мерлузата, предмет твърде безплоден и изискващ значителни усилия на красноречието. За добра чест Ширигири знаеше как да увеличава стойността на блудкавите си ястия с подправките на своето слово.

Ваши милости без съмнение мислят, че мерлузата е просто ядене, и не се лъжат; но има мерлуза и мерлуза. Тази, която ще ви поднесе, е ловена покрай самия бряг на Нова земя^[17] от най-смелия рибар в Гасконския залив^[18]. Тя е отбрана мерлуза, бяла, не жилава, вкусна, прекрасна, когато е изпържена с дървено масло от Екс, за предпочитане пред съомгата, рибата тон или рибата меч. Нашият свети отец папата, да низпосли над нас снизхождението си, пред постите не вкухва друга риба; той я употребява също в петък и в събота, както и във всички останали постни дни, когато се умори да яде диви патици и пьдпъдъци. Пиер Лесторба, който ми я носи, снабдява също и негово светейшество. Папска мерлуза е! Майка му стара, това не е за изхвърляне и ваши господства са люде, които няма да се откажат от такова нещо; иначе нямаше да бъдат добри католици.

— Никой от нас не е вързан за кравата на Кола^[19] — отговори Наставникът — и всички ще бъдем поласкани да се налапаме с тази папска мерлуза; но, по дяволите, нека най-сетне тази чудотворна риба благоволи да скочи от тигана в чинията или ние всички ще се превърнем в дим, както ларвите и лемуриите^[20], щом запее петелът и се покаже слънцето.

— Не подобава да ядете пърженото преди супата; от кулинарна гледна точка това значи да впрегнеш ралото пред воловете — възрази метр Ширигири с израз на величайшо презрение. — Ваши господства са твърде добре възпитани, за да си позволят подобни несъобразности. Търпение, боршът има нужда да клокне още веднъж или дважд.

— Триста рога на дяволи и на папата пъпа! — изрева Тиранът. — Ще ми стигне и лакедемонска саламура^[21], само да ми я дадат веднага!

Барон дьо Сигоняк не говореше нищо и не проявяваше никакво нетърпение: той беше ял предната вечер! През дългите пости в своя гладен замък той открай време беше навикнал да тримири като отшелник и тия чести яденета учудваха трезвия му стомах. Изабела и Серафина не се оплакваха, тъй като проявлението на лакомия никак не подхожда на млади дами, за които се предполага, че се хранят с роса и цветен сок като пчеличките. Матамор, винаги загрижен за своята мършавина, изглеждаше очарован, понеже току-що стегна колана си с още един бод и езичето на токата свободно хлопаше в кожената дупка. Леандър се прозяваше и си показваше зъбите. Дойката беше задрямала и под наведената ѝ брадичка се навиваха като кървавици три дипли увиснала плът.

Момиченцето, което спеше на другия край на пейката, беше се събудило и надигнало. Сега се виждаше лицето на малката, което тя бе освободила от косите си, а те изглеждаха като обезцветени над челото ѝ, толкова бе то опърлено и диво. Но под загара на лицето ѝ се отгатваше една матова и дълбока, една восъчна бледост. Нямаше и помен от руменина по бузите ѝ, само скулите стърчаха над тях. Кожата на посинелите устни се ронеше на тънки люспици, а между тях една болнава усмивка разкриваше зъби със седефена белота. Всичкият живот на това същество изглежда беше се събрал в очите.

Мършавината на лицето ѝ правеше тези очи огромни и широките саждивочерни кръгове, които ги ограждаха като нимби, им придаваха някакъв трескав и неповторим блясък. — Бялото на очите изглеждаше почти синьо, толкова остро се очертаваха зениците с мрачната си чернота и толкова гъста и сплъстена беше двойната черта на ресниците. В този миг тези странни очи бяха изпълнени със смесица от детинско удивление и жестока алчност, както се бяха втренчили упорито в накитите на Изабела и на Серафина, чиято нищожна стойност малката дивачка без съмнение и не подозираше. Сиянието на някой ширит, извезан с фалшиво злато, измамният блясък на една бисерна огърлица от венециански стъкълца я заслепяваха и я държаха в някакъв дълъг захлас. Очевидно тя не бе виждала в живота си нищо по-красиво. Ноздрите ѝ се разшириха, трептейки, слаба червенина се появи по бузите ѝ, зловец смях затрептя върху бледите ѝ устни, прекъсван от време на време от трескаво, бързо и сухо изтракване на зъбите.

За добра чест никой от комическата дружина не поглеждаше към тази клета купчинка дрипи, разтърсвана от нервни тръпки, защото щеше да се изплаши от свирепото и мрачно изражение, застинало върху чертите на мъртвешки бледото лице.

Като не можа да надвие любопитството си, детето протегна тънката си тъмна ръка, студена като лапата на маймуна, и пипна роклята на Изабела. Пръстите ѝ потъркаха плата с видимо наслаждение и с някакъв сладострастен гъдел. Това измачкано кадифе, протрито по всичките си гънки, ѝ се струваше най-новото, най-мекото и най-разкошното на света.

Макар досегът да беше съвсем лек, Изабела се обърна, и видя какво правеше малката и майчински ѝ се усмихна. Като почувства чуждия поглед, детето мигновено изобрази простовато личице, изразяващо тъпо смайване, с такава несъзнателна дарба за мимика, която би направила чест на всяка изкушена и обучена в изкуството си комедиантка, и с жаловит гласец рече на своето местно наречие:

— Също като мантията на светата дева на олтара!

След това, като спусна миглите си, чиито черни ресни сякаш стигаха до скулите ѝ, тя подпря рамене на облегалката на пейката, събра ръцете си, сплете палци и се престори, че заспива, налегната от умора.

Едрата, занесена мома Мионета дойде да каже, че вечерята е готова, и гостите минаха в съседното помещение.

Според силите си, комедиантите направиха чест на яденето, с което ги гости метр Ширигири, и без да намерят обещаните чудесии, утолиха глада си и особено жаждата си с дълги глътки от меха, почти изсмукан и увиснал вече като гайда, от която са издухали въздуха.

Те се канеха да стават от трапезата, когато лай на кучета и шум от конски копита отекнаха пред странноприемницата. Три удара на вратата, издумкани нетърпеливо и властно, дадоха да се разбере, че там стои пътник, който не е свикнал дълго да чака. Мионета се спусна към дверите, измъкна резето и един кавалер, като блъсна крилото на портата почти в лицето ѝ, влезе сред цял водовъртеж от кучета, които едва не събориха слугинята и се пръснаха из стаята, като скачаха, рипаха, търсеха остатъци от ядене по събраните чинии и за минутка свършиха с езиците си работата на три миячки на съдове.

Няколко удара с камшик, здраво наложени върху гръбнаците и на виновените, и на невинните, успокоиха като по чудо това вълнение; кучетата се навряха под пейките, разпъхтени, с изплезени езици, сложиха глави върху лапите си или се свиха на кълба и кавалерът, като дрънчеше шумно с шиповете на шпорите си, влезе в горницата, където се хранеха комедиантите, с увереността на човек, който се чувства у дома си, където и да се намира. Ширигири вървеше след него с барета в ръка и с раболепен и почти боязлив вид, а той между впрочем не беше от страхливите.

Изправен на прага на стаята, кавалерът докосна леко периферията на шапката си и спокойно обходи с погледа си кръга на комедиантите, които отвърнаха на поздрава му. Той можеше да има трийсет-трийсет и пет години; русите му коси, накъдрени на масури, обрамчваха кръвеното му и жизнерадостно лице, чийто цвят от розово преминаваше в червено под влиянието на чистия въздух и телесните упражнения. Очите му, твърдосини, нито вдлъбнати, нито изпъкнали, ярко блестяха; носът му, леко извит на края, завършваше с една рязко отсечена плоскост. Малки рижи мустачки, напомадени по краищата и засукани нагоре, се завиваха под този нос като запетайки, в противовес на една остра, прилична на лист от ангиноара брадичка под долната устна. Между мустачките и брадичката се очертаваше устата; малко тясната горна устна поправяше впечатлението за прекалена чувственост, което долната — широка, червена и набраздена с отвесни резки, можеше да остави на пръв поглед. Брадата му свършваше внезапно и чупката ѝ караше китката косми по нея да стърчи напред. Челото, което той откри, захвърляйки шапката си върху едно трикрако столче, беше бяло и гладко, като атлазено, тъй като сянката на шапката обикновено го пазеше от слънчевия пек; преди да напусне двора, за да дойде на село, този благородник сигурно е имал твърде нежна кожа. Изобщо, обликът му беше приятен и в него веселостта на сърдечния другар на място смекчаваше горделивостта на дворянина. С изяществото си костюмът на новодошлия показваше, че макар и в дълбоката провинция, маркизът (такъв беше неговият титул) не бе прекъснал връзките си с добрите столични майстори.

Една яка от изрязана дантела оставяше врата му свободен и се отгръщаше върху горната дреха от лимоненожълто сукно, посърмена със сребро, която беше твърде къса, та между нея и панталона се

диплеше на вълни изящното бельо. Ръкавите на тази връхна дреха или по-скоро на този елек откриваха ризата чак до лактите; сините панталони, украсени с нещо като престилчица от навити на масури сламеножълти ленти, се спускаха почти до над коляното, където потъваха в кончовите на меките ботуши, снабдени със сребърни шпори. Един къс син плащ, обшит със сребро, наметнат през рамо и закрепен с клуп от гайтани, допълваше този костюм, може би малко по-гиздав, отколкото подходеше за това годишно време и за това място, но който ние само с една дума ще оправдаем. Маркизът тъкмо се връщаше от лова с хубавата Йоланда и се беше наконтил колкото можеше повече, желаейки да поддържа старата си слава на кавалер и фронт, защото по Кралицината разходка^[22] в Париж той наистина се славеше като един от най-изтънчените и най-добре облечени мъже.

— Чорба на кучетата ми, торба овесен зоб на коня ми, парче хляб и шунка за мен, някакви поберки за кучкаря ми! — рече маркизът жизнерадостно и зае място в края на трапезата, до Субретката, която още щом съгледа този красив и тъй добре нагизден велможа, беше му метнала един възпламенителен поглед и една обезоръжаваща усмивка.

Метр Ширигири постави една тенекиена чиния и една купа пред маркиза; с грацията на някоя Хеба^[23] Субретката му наля пълна чаша, която той изпразни наведнъж. После посвети първите минути да заглуши рева на ловджийския си глад, най-свирепия глад на света, равен по остротата си на онова, което елините наричат *булимия*; сетне маркизът дигна поглед и се огледа около трапезата и тогава забеляза до Изабела барон дьо Сигоняк, когото той познаваше по лице и когото бе зърнал, препускайки с ловната си дружина, край волската кола на комедиантите.

Изабела се усмихваше на барона, който ѝ говореше нещо тихо, с оная неопределена и чезнеца усмивка, по-скоро свидетелство за душевна близост и милувка, отколкото израз на веселост, която не можеше да измами хората, свикнали да имат работа с жени, а тази опитност съвсем не липсваше на маркиза. Присъствието на Сигоняк сред тази труппа от скитащи актьори вече не го изненадваше, а презрението, което му вдъхваше запуснатото облекло на бедния барон, значително намаля. Една такава стъпка, да последваш изгората си на колесницата на Теспид през случайностите на всякакви трагични и комични приключения, му се стори пълна с кавалерско въображение и

с рицарска решителност. Той едва забележимо, съучастнически кимна към Сигоняк, за да му покаже, че го е познал и отгатва намерението му; но като истински дворянин той уважи инкогнитото му и оттук нататък се занимаваше само със Субретката, която обсипваше с любезности в превъзходна степен, наполовина верни, наполовина присмехулни, а тя ги приемаше по същия начин, с изблици от смях, разкриващи чак до гърлото великолепната низа на зъбите ѝ.

И като желаше да придвижи напред едно тъй сгодно представило се приключение, маркизът реши, че няма да бъде зле изведнъж да се покаже крайно влюбен в театъра и вещ съдник по въпросите на комедията. Той се оплака, че в провинцията му липсва това удоволствие, тъй добре пригодено да възвисява духа, да изтънчва езика, да разпространява вежливостта и да усъвършенства нравите, и като се обърна към Тирана, който изглеждаше глава на трупата, попита го дали нямат задължения, които биха им попречили да дадат няколко представления на най-добрите пиеси от репертоара си в замъка дьо Брюйер, където щяло да бъде лесно да се приспособи сцена в празничната зала или в цветарника.

Тиранът, който се усмихваше добродушно в широката си брада, направена сякаш от конски косми, отговори, че няма нищо по-лесно и че неговата трупа, една от най-добрите, които кръстосват провинцията, се намира на услугите на негово господство в пълния си състав, от Царя до Субретката включително, прибави той с престорено благодушие.

— Ето как всичко се нарежда от хубаво по-хубаво — отвърна маркизът. — А за условията няма да спорим; вие сам ще определите сумата. Не бива да се пазарим с Талия^[24], която е муза, високо ценена от Аполон, а освен това гледана с добро око както при двора, така и в столичния град, и в провинцията, където хората не са чак толкова като племето топинамбу^[25], както обичат да си представят в Париж.

Като рече това, маркизът притисна многозначително коляното на Субретката, която никак не се разсърди, после стана от трапезата, нахлузи шапката си чак до веждите, поздрави останалите с едно махване на ръката и си тръгна сред джафканията на своята глутница кучета; искаше да вземе преднина, за да подготви в замъка посещането на комедиантите.

Беше вече късно, а на заранта трябваше да тръгнат много рано, защото замъкът дьо Брюйер беше твърде далеч; ако един породист кон може да покрие лесно по преките пътища едно разстояние от три-четири левги, то една тежко натоварена кола, теглена от уморени вече волове по песъчливия царски друм, употребява за същото нещо много по-значително време.

Жените се оттеглиха в едно преградено килерче, където бяха нахвърляни няколко наръча слама; мъжете останаха в залата, като се нагласиха кой както може по пейките и трикраките столчета.

[1] Хекуба — героиня от Омировата „Илиада“, жена на троянския цар Приам, майка на Хектор, Парис и Касандра. ↑

[2] Илион — другото име на древната Троя. ↑

[3] Парките — в гръко-римската митология три богини от отвъдния свят, които предат нишката на човешкия живот. Първата от тях, Клото, държи хурката, втората, Лахезис, върти вретеното и Атропос, третата, реже нишката, когато животът на някой човек трябва да свърши. ↑

[4] Метр Алкофрибас Назие — псевдоним на Франсоа Рабле, свободно съставен от буквите на името му (François Rabelais) — анаграма. Под този псевдоним в 1534 година излязла втората книга на знаменития роман „Гаргантюа и Пантагрюел“. ↑

[5] Панзустка сибила — страшна на вид прорицателка, за която се разказва в глава XVII от III книга на „Гаргантюа и Пантагрюел“. ↑

[6] Нежит (старин.) — фантастично същество, привидение. ↑

[7] Хералдическото изкуство — или хералдическата наука се занимава с изучаване, разчитане и съставяне на благородническите гербове, чиито съставки (фигури, цветове, знаци, форми) имат много сложни символични значения. ↑

[8] По-леден и от йосиф — намек за библейския Йосиф Египетски, когото жената на първия фараонов сановник преследвала с любовта си, но той не се поддаде на съблазните ѝ. ↑

[9] ... и от Иполит — според гръцката митология, Иполит, син на Тезей, отхвърлил страстната любов на мащехата си Федра. Този сюжет е разработен в знаменитата трагедия на великия френски драматург Жан Расин (1639–1699). ↑

[10] Трирема — древен кораб с три реда весла. ↑

[11] Арагонска фуста — от Арагония, провинция в Североизточна Испания. ↑

[12] Сватба на Гамаш — епизод от Сервантесовия „Дон Кихот“ — сватба на богат селянин, който угощавал гостите си с баснословна щедрост. ↑

[13] ... или в Кана Галилейска — епизод от евангелието — голяма сватба в галилейския град Кана, на която виното се свършило; тогава Христос, който присъствувал на сватбата, превърнал водата във вино. ↑

[14] Амброзия — храната на олимпийските богове. ↑

[15] Маладета — планински масив в Централните Пиренеи, където се издига най-високият връх на веригата — Ането (3404 м.). ↑

[16] Галеони и каравели — видове старинни ветроходни кораби. ↑

[17] Нова земя — голям остров в Северния Ледовит океан. ↑

[18] Гасконският залив — друго име на Бискайския залив. ↑

[19] Кравата на Кола — презрителен прякор, с който католиците във Франция наричали протестантите; произлиза от насмешливата приказка за кравата, която влязла в протестантски храм по време на богослужение и била изядена от богомолците. ↑

[20] Ларви и лемури — духове, призраци на загинали от насилствена смърт, за които римляните вярвали, че скитат нощно време по земята, за да измъчват живите. ↑

[21] Лакедемонска саламура — най-проста, най-скромна чорба. Спартанците, които населявали областта Лакедемония в Пелопонес, както е известно, се славели със строгия си и въздържан начин на живот. ↑

[22] Кралицината разходка — красива алея в тогавашния Париж по десния бряг на Сена, отвъд Лувъра; в XVII век любимо място за разходка на царедворците и на елегантния парижки свят. ↑

[23] Хеба (Хебея) — богиня на младостта в гръцката митология, красива девица с венец от цветя на главата и чаша в ръка, тя поднасяла на олимпийските богове амброзия и им наливала нектар. По-късно на тая длъжност я сменил Ганимед. ↑

[24] Талия — една от деветте музи в гръцката митология, покровителката на комедията. ↑

[25] Топинамбу — племе индианци от девствените гори на Бразилия. ↑

IV ГЛАВА

ПЛАШИЛА ЗА ПТИЦИТЕ

Да се върнем сега при момиченцето, което оставихме заспало на пейката, прекалено дълбоко заспало, за да не бъде този сън престорен. Нейното държание с основание ни изглежда подозрително, а жестоката алчност, с която дивите ѝ очи се впираха в бисерната огърлица на Изабела, налага постъпките ѝ да бъдат строго наблюдавани.

И наистина, щом вратата се затвори зад комедиантите, тя бавно повдигна дългите си тъмни ресници, огледа с изпитателния си поглед всички ъгълчета на стаята и като се увери, че не е останал вече никой, изхлузи се от ръба на пейката на краката си, отхвърли назад с привично движение косите си и се отправи към портата, която откряна без всякакъв шум, като сянка. Тя я затвори зад себе си много предпазливо, като внимаваше мандалото да не падне твърде рязко, после бавно тръгна покрай едно плетище и зави зад него.

Чак тогава, сигурна, че не я виждат от странноприемницата, тя се затича, като прескачаше ямите със застояла вода, прехвърляше се през пъновете на съборените борове и подръпваше над дивите метли като някоя кошута, преследвана от глутница песове. Дългите кичури коси шибаха бузите ѝ като черни змии и понякога, падайки връз челото, ѝ пречеха да вижда; тогава, без да намалява бързия си бяг, тя ги отмахваше с длан зад ушите си с едно рязко движение на няма нетърпение. Пъргавите ѝ нозе обаче изглежда нямаха нужда от зрението ѝ, тъй добре познаваха те пътя.

Изгледът на местността, доколкото можеше да се различи под оловносинкавата светлина на една наполовина затулена месечина, която носеше като домино през лицето си един чернокадифен облак, беше особено пустинен и злокобен. Няколко бора, които с нарезите, издълбани по кората им от смоларите, наподобяваха повече привидения на убити дървета, разтваряха червеникавите си рани край песъчливия път, чиято белота не успяваше да угаси и нощта. Зад тях, от двете страни на пътя, се простираше мрачноравното море на

дивите метли, над които на валма плуваха сивкави пари; под лъчите на нощното светило те приличаха на някаква лития от призраци, сякаш нарочно подредена, за да всява ужас в души суеверни или непривикнали към природните явления в тая пустош.

Детето обаче, явно запознато с тия зловещи своеобразия на пустинята, не им обръщаше никакво внимание и продължаваше да тича. То стигна най-сетне до нещо като могилка, увенчана с китка от двајсетина-тријсетина бора, които образуваха на върха ѝ малка горичка. С необикновена пъргавина, без помен от умора, момиченцето се изкатери по доста стръмния склон и се спря на върха на хълмчето. Изправена на възвишението, тя се озърна в тъмнината, която сякаш не скриваше нищо от очите ѝ, и като не забеляза друго освен самотната безкрайност, пхна два пръста в устата си и изсвири три пъти — три остри писъка, каквито нощем в гората самотните пътници слушат с присвито сърце, макар и да ги мислят за стонове на уплашени кукумявки или за крясък на Друга някоя безобидна животинка.

Равни промеждутъци разделяха едно от друго трите изсвирвания; иначе всеки би ги сбъркал с буханията и улюлюкането на морските орли, совите и канята^[1], тъй като подражанието беше съвършено.

Скоро една купчина листа се поразмърда, после се изгърби, разтърси се като заспало животно, когато го будят, и една човешка грамада бавно се надигна пред малката.

— Ти ли си, Чикита — рече мъжът. — Какво ново? Аз не те очаквах вече и рекох да подремна.

Човекът, когото свирките на Чикита бяха разбудили, беше мъжага на двајсет и пет-тријсет години, със среден ръст, тънък, жилест и изглеждаше годен да върши всякаква нечестна работа; той можеше да бъде браконьер, контрабандист, прекупвач на незаконно добита сол, крадец или главорез — все почтени занаяти, които той упражняваше един след друг или всичките наведнъж, според случая.

Един лунен лъч, който падаше отгоре му измежду облаците като отблясъка на някой фенер с капаци, ясно го открояваше срещу тъмната стена на боровете и ако имаше там някой наблюдател, той можеше да изучи чертите на лицето и подробностите на костюма му, отличаващи се с необикновена яркост. Насред главата, потъмняла от бакърен загар като образа на някой карибски дивак, рязко блестяха очите му на хищна птица и изключително белите му зъби; двата му горни, силно

заострени кучешки зъба бяха досъщ като кликовете на млад вълк. Тясна кърпа опасваше челото му, сякаш превръзка на рана, и пристягаше кичурите на една гъста, къдрава и непокорна коса, щръкнала като качул отгоре на главата му. Елек от синьо кадифе, избелял от дълга употреба и украсен с копчета, които бяха направени от дребни парици, споени за метални дръжчици, стягаше гръдния му кош; широки платнени греги се люлееха на бедрата му, а около прасците му, яки и сухи като нозете на елен, се кръстосваха връвчиците на въжени обуца. Това облекло се допълваше с широк пояс от червена вълна, много пъти увит около тялото, който почваше от хълбоците и стигаше чак до мишниците. Една издутина посред корема показваше мястото, дето се намираха пахарите с яденето и съкровището на разбойника; а ако се обърнеше, на гърба му щеше да се види една грамадна наваха^[2] от Валенсия, която се подаваше и отгоре, и отдолу под пояса — една от ония издължени като риби навахи, чието острие се притяга, като врътнеш една медна халка, а върху стоманата му има толкова червени резки, колкото убийства е извършил смелчагата, комуто тя служи за оръжие. Ние не знаем колко пурпурни нареза броеше навахата на Агостин, но по вида на хубостника можеше да предположим, без да бъдем прекомерно безсърдечни, че са многобройни.

Такава беше особата, с която Чикита поддържаше тайнствени връзки.

— Е, Чикита — рече Агостин, като потърка приветливо с грубата си ръка главата на детето, — кажи какво забеляза в хана на метр Ширигири?

— Пристигна — отговори малката — една кола, пълна догоре с пътници; внесоха пет големи ракли под навеса и те изглеждаха твърде тежки, защото трябваша по двама души за всяка ракла.

— Хм! — рече Агостин. — Понякога пътниците тъпчат с камънаци багажа си, за да си придават тежест пред гостилничарите; знайни са и таквиз случаи.

— Да — отговори Чикита, — ама трите млади дами, които са с тях, имат ширити от златна сърма по роклите си. А едната от тях, най-хубавата, носи около шията си наниз от големи бели зърна със сребърен цвят, които лъцят на светлината. О! Колко е красиво! Съвсем великолепно!

— Бисери! Това добре — процеди между зъбите си разбойникът, — стига само да не са фалшиви! В Мурано^[3] работят с такъв чудесен вкус, а днешните фустопоклонници са люде без всякакъв морал!

— Добри ми Агостине — продължаваше Чикита с галовен глас, — ако прережеш шията на хубавата дама, нали ще ми дадеш гердана?

— Той ще ти отива много наистина, лика-прилика ще си бъде с настръхналите ти чорли и с ризата ти, дето става само за отрепки, и с жълтата ти като канарче фуста.

— Аз толкова пъти съм седяла на пост заради тебе, толкова път съм търчала да те известя, когато мъгли се вдигаха от земята и росата мокреше бедните ми боси крачета. Карала ли съм те поне веднъж да си чакаш храната в скривалищата, дори когато треската ме друсаше и зъбите ми тракаха като щърчи клюн по брега на блатото, и едва имах сили да се влача през бранищата и гъсталаците?

— Вярно — рече разбойникът, — ти си храбра и вярна; но тя още не ни е в ръцете, твоята огърлица. Колко души мъже преброи?

— О, много! Един дебел и як, с голяма брада по цялото лице, един стар, двама мършави, един, дето мяза на лисица, и един друг, който прилича на благородник, макар че дрехите му не са кой знае що.

— Шестима мъже — замислено рече Агостин, като броеше на пръсти. — Уви! Този брой нямаше да ме изплаши по-рано, но сега останах сам от цялата си шайка. Имат ли оръжия, Чикита?

— Благородникът носи шпага и единият от мършавите, по-високият — сабя.

— Няма нито пищови, нито мускети?

— Не видях — отвърна Чикита, — освен пък ако са ги оставили в колата; но тогава Ширигири или Мионета щяха да ми сторят знак.

— Е хайде, да рискуваме удара и да нагласим засадата — взе решение Агостин. — Пет сандъка, златни везби, една бисерна огърлица... Работил съм и за по-малко...

Разбойникът и момичето навлязоха в боровата горичка; като стигнаха до най-затънтеното й място, те се заеха чевръсто да го разчистват от съчките и да разместват камъните, докато оголиха петшест поръсени с пръст дъски. Агостин повдигна дъските, хвърли ги настрана и се вмъкна до пояс в черния отвор, който зейна пред тях. Беше ли това вход на някакво подземие или землянка, постоянно убежище на разбойника? Или скривалище, където той къташе

крадените вещи? Или костница, където хвърляше трупове на жертвите си?

Последната догадка би изглеждала най-правдоподобна, ако сцената имаше и други свидетели освен гарваните, накацали по боровете.

Агостин се наведе, порови из дъното на ямата, после се изправи, като държеше в ръцете си някаква човешка фигура, отпусната и твърда като труп, и без да му мисли много, я захвърли край дупката. Чикита изглежда ни най-малко не се ужасяваше от това странно изравяне на мъртъвци, хвана тялото за краката и го изтегли по-далече от ямата с такава сила, каквато никой не би предположил в крехкото ѝ телце. Като продължаваше своята зловеща работа, Агостин извади от тази Хаселдама^[4] още пет трупа, а детето ги нареди до първия, засмяно като млад вампир, който се готви за пиршество на някое гробище. Зейналият трап, разбойникът, който изтръгваше останките на жертвите си от вечния им покой, момиченцето, което му помагаше да върши злокобното си дело — всичко това под черната сянка на боровете представляваше една картина, сякаш измислена, за да вдъхне ужас и на най-издръжливите.

Разбойникът вдигна един от трупове, занесе го до върха на възвишението, изправи го и го закрепил, като забучи в земята кола, за който бе привързано тялото. Така подпрян в сянката, трупа твърде сполучливо наподобяваше жив човек.

— Уви, на какво се превърнах под ударите на времето — рече Агостин, запъхтян като свети Йосиф дърводелеца^[5]. — Вместо цяла чета яки мъжаги, които въртяха ножа и мускета като войници от гвардията, сега останах само със сламени кукли, покрити с дрипи, плашила за птиците, прости фигуранти за моите самотни подвизи!... Този тук беше Матасиерпес, доблестният испанец, мой сърдечен приятел, очарователно момче, който с навахата си чертаеше кръстове по лицата на ябанджиите така сръчно, като че ли работеше с четчица, натопена в червена боя. Голям благородник, между впрочем надменен, като че ли се е пръкнал от кълката на самия Юпитер, и как подаваше ръка на дамите да слязат от каляските и очистваше кесии на еснафите наистина величествено и по царски! Ето наметалото му, испанската му яка и неговото сомбреро със светлочервено перо, които аз благочестиво отмъкнах от палача като реликви и с които облякох

сламеното чучело, което замества младия херой, достоен за по-добра съдба. Бедният Матасиерпес! Колко се дразнеше, че ще го обесят — не че го беше еня за умирачката, но като благородник бореше се за правото си да бъде обезглавен. За зла чест той не носеше родословното си дърво в джоба си и му се наложи да предаде богу дух в увиснало положение.

Агостин се върна към ямата и вдигна друго плашило, със синя барета на главата.

— Този пък е Искибайвал, прочут мъж и храбрец, от все сърце предан на работата, но понякога го обхващаше прекалено усърдие и почваше да сече всичко живо наред; не трябва човек да си унищожава мющериите, дявол да го вземе! Впрочем той никак не беше алчен за плячка, винаги бе доволен от пая си. Той презираше златото и обичаше само кръвта: смела душа! И колко красиво се държа той под пръта на палача, когато го разпънаха на колело насред площада в Ортез^[6]! Нито Регул^[7], нито свети Вартоломей са били по-добри от него, когато са ги изтезавали. Той беше баща ти, Чикита, помени паметта му и прочети една молитва за упокой на душата му!

Малката направи кръстен знак и устните ѝ се размърдаха, шепнейки свещените слова.

Третото плашило имаше на главата си вместо каска гърне и издаваше шум на железарии под ръцете на Агостин. Железен нагръдник смътно лъщеше над прокъсания му жакет от биволска кожа, а по бедрата му дрънчаха ключалки. Разбойникът изтърка бронята с ръкав, за да я лъсне.

— Блясък на метал, който святка в мрака, вдъхва понякога спасителен ужас. Човек мисли, че си има работа с войници, които се връщат от война. Един стар хайдутин по пътищата — ей този тук! — който работеше по царския друм като на бойно поле, строго обмислено, с хладнокръвие и с чиновочитание. Един пищов, изпразнен право в лицето му, ми го отне. Каква непоправима загуба! Но аз ще отмъстя както трябва за смъртта му!

Четвъртият призрак, увит в одрипавял клашник, бе почетен както и другите, с надгробно славословие. Той бе предал богу дух при разпита, не искайки да си признае подвизите от скромност и отказвайки с юнашко постоянство да съобщи на прекалено любопитното правосъдие имената на другарите си.

Петото чучело, което представляваше Флоризел от Бордо, не получи от Агостин нито дума за възхвала; разбойникът изказа просто съжаление, примесено с надежда. Флоризел, най-леката ръка на провинцията, който умееше като никой друг да задига копринени или вълнени дрехи сред навалищата по мостовете, не се люшкаташе като позлочестите си другари под бесилото, изкъпан от дъждовете и накълван от гарваните. Той пътешестваше на държавни разноски с кралските галери из океанските и средиземни моря. Той беше само един измамник сред разбойниците, една лисица сред глутница вълци; но имаше добри предразположения и като се поусъвършенстваше в школата на каторгата, можеше да стане истински ас; никой не се е родил научен. Агостин с нетърпение чакаше тази прелестна личност да избяга от каторжната работа и да се прибере при него.

Дебело и късо, загърнато в ямурлук и запасано с широк кожен пояс, с широкопола шапка на главата, шестото плашило бе забучено малко по-напред от другите, като войвода на четата.

— Ти заслужаваш това почетно място — рече Агостин, обръщайки се към чучелото, — о, патриарше на царските друмища, Несторе на обира, Одисее на взлома и грабежа, о велики Лавидалоте, мой наставник в живота и мой учител, ти, който ме прие между рицарите на Ясното небе^[8] и от лош ученик, какъвто бях, ме направи заслужил разбойник. Ти ме научи да говоря аргото на крадците, да се преобличам и преобразявам по двайсет различни начина, като покойния Протей^[9], когато хората му додъваля с въпроси; ти ме обучи да забивам ножа в чвора на дъска от трийсет крачки разстояние; да гася свещ с изстрел от пищов; да се промъквам като северния вятър през ключалките; да се разхождам невидим из хорските къщи, като че ли имам корен от мандрагора^[10] в ръцете си; да намирам най-потайните скривалища, и то без лесковата пръчица на иманярите! Колко ценни знания получих от тебе, велики мъжо, който ме накара да прозра чрез красноречиво доказани умозаклучения, че трудът е създаден за глупаците! Защо трябваше жестоката мащеха съдба да те принуди да умреш от глад в оная пещера, където всичките изходи бяха завардени и където стражарите не смееха да влязат — защото никой не се наема, колкото и храбър да е, да закача лъва в самото му леговище; дори и умиращ, той още може да събори петима-шестима мъжаги с ноктите и със зъбите си! Хайде, командвай ти, когото аз, недостойният,

наследих, командвай мъдро тази въображаема и смешна шайчица, тия плашила, призраци на смелчаците, които изгубихме и които, макар и покойници, още изпълняват, като мъртвия Сид^[11], своята служба на храбреци. Вашите сенки, о славни разбойници, ще са достатъчни, за да ограбим ония дръвници!

Като свърши работата си, Агостин слезе до пътя, за да провери оттам въздействието на маскарада. Сламените разбойници имаха доволно свиреп и устрашителен вид, а окото на страха можеше да се измами под сянката на нощта или в сутрешната дрезгавина, в тоя двусмислен час, когато старите крайпътни върби с изкривените си изсъхнали клони заприличват отвъд канавките на люде, които размахват пестниците си или издигат сатъри над главите ви.

— Агостин — рече Чикита, — ти забрави да въоръжиш куклите си!

— Вярно — отговори разбойникът. — Къде ми беше отишъл умът? И най-светлите гении понякога се разсейват, но това може да се оправя.

И той намести в безжизнените ръце стари приклади на мускети; ръждясали шпаги и дори прости криваци, прилепени до бузите, като че се прицелват; с това въоръжение, застинала на ръба на възвишението, четата имаше достатъчно страховит вид.

— Тъй като пътят от селото до следващата нощувка е дълъг, те без съмнение ще тръгнат в три часа заранта; а когато стигнат пред засадата, зората тъкмо ще започне да се сипва: благоприятен миг, понеже на нашите юнаци не им трябва нито твърде много светлина, нито твърде много мрак. Денят ще ги издаде, нощта съвсем ще ги скрие. А докато чакаме, да подремнем. Несмазаните колелета на волската каруца скърцат така, че плашат и обръщат в бягство дори вълците; те се чуват отдалече и ще ни събудят. Наша милост, дете всякога спим само с едно око, като котките, бързо ще скочим на крака.

Като рече това, Агостин се опъна върху постелята от наскубани диви метли. Чикита се сви до него, за да използва валенсийската сара de muestra^[12], която той беше хвърлил отгоре си вместо завивка, и да намери мъничко топлинка за бедното си телце, треперещо от треската. Скоро я обзе приятно спокойствие, зъбите ѝ престанаха да тракат и тя отпътува за страната на сънищата. Трябва да признаем, че из нейните детински съновидения не прехвърчаха хубавки розови херувимчета с

бели крилца, завързани на фльонга, не блееха изпрани със сапун и украсени с панделки агънца, не се издигаха палати от горена захар с колони от пелте. Не: Чикита виждаше отрязаната глава на Изабела, която стискаше със зъби бисерната огърлица, и като подрипваше с внезапни и безпорядъчни скокове, мъчеше се да я отърве от протегнатите ръце на детето. Този сън караше Чикита да се мята насам-нататък и Агостин, полуразбуден от тласъците, изшътка между две похърквания:

— Ако не седиш мирна, с един ритник ще те пратя долу в локвата, да се наригаш там с жабите!

Чикита, която познаваше Агостин като човек, който си държи на приказката, разбра от дума и не мръдна вече. Скоро равното им дишане остана единственият звук, който издаваше присъствие на живи същества в тая мрачна пустош.

Сред ландите разбойникът и неговата малка съучастница пиеха с пълни глътки от черната чаша на съня, когато в странноприемницата „*Синьото слънце*“ воловарят влезе при комедиантите и като удряше по пода с остена си, обяви, че е време да тръгват на път.

Наредиха се кой както може в колата, върху сандъците и куфарите, които подаваха острите си ъгли, та Тиранът се сравни с почтения Полифем^[13], легнал върху планински зъбери, което не му попречи скоро да захърка като псалт. Жените бяха се сгушили в дъното на колата, под чергилото, където нагънатите платнища на декорите образуваха нещо като дюшек, сравнително мекичък. Въпреки страхотното скърцане на колелетата, които стенеха, мяукаха, хриптяха и хъркаха, всички заспаха мъчителен сън, прекъсван от несвързани и странни съновидения, където олелията на колелетата се превръщаше във вой на свирепи зверове или в писъци на удушени деца.

Сигоняк, развълнуван от необичайността на приключението си и от суматохата на този скитнически живот, така различен от манастирската тишина на неговия замък, вървеше пешком край колата. Той си мислеше за прелестното изящество на Изабела, чиято красота и скромност подобаваха по-скоро на някоя госпожица от благородно потекло, отколкото на пътуваща комедиантка, и се безпокоеше какво трябва да стори, за да бъде обикнат, като дълбоко в себе си не се съмняваше, че това нещо вече беше станало, и нежното създание, докоснато в най-нежните дълбини на душата си, очакваше само да

бъде помолено, за да му подари сърцето си. Свенливият барон нагласяваше в ума си цяла върволица от страхотни и романтични преめждия с неочаквани развързки, както в рицарските романи, за да доведе нещата до това страшно признание, самата мисъл за което стискаше гърлото му. Между впрочем пламъкът в очите, трепетите на гласа му, неумело потисканите въздишки, малко несръчната грижливост, с която той обкръжаваше Изабела, разсеяните отвори, които даваше на комедиантите — всичко това от ясно по-ясно изричаше признанието, което му струваше толкова много тревоги. Макар и да не беше й казал нито една любовна думица, младата жена не се мамеше по този въпрос.

Утрото започваше да дрезгавее. Една тясна ивица блед зрак се появи по протежение на хоризонта, там, където свършваше равнината, и въпреки далечината откри съвършено ясно черната тръпнеща черта на дивите метли и дори стръковете на тревите. Няколко локви, одраскани от зарята, лъщяха тук-там като парчета разчупен лед. Събуждаха се леки шумове и в спокойния въздух се издигаха пушеци, които сочеха, че някъде надалече в тая пустиня людете захващаха отново насъщните си занятия. Върху светливата повърхност на хоризонта, която бавно се обагряше в розово, се изрязваше някакъв чудноват силует и отдалече приличаше на пергел, държан от невидим земемер, който размерва ландите. Това беше овчар, щръкнал на кокилите си, който с разкрача на едър полски паяк бродеше през пясъците и тресавищата. Гледката не беше нова за Сигоняк и той не се заглеждаше твърде наоколо; но колкото и дълбоко да беше потънал в бяновете си, не можеше да не обърне внимание на една малка лъскава точица, която блестеше сред още твърде черната сянка на китката борове, където оставихме Агостин и Чикита. Не можеше да бъде светулка; онова годишно време, когато любовта разпламтява фосфора в телцата на светещите насекоми, бе минало от много месеци насам. Не беше ли то зеницата на някоя едноока нощна птица — защото имаше само една проблясваща точка? Това предположение не задоволяваше Сигоняк; все му се струваше, че трепти запаленият фитил на мускет.

Междувременно колесницата продължаваше да върви и като приближи до боровата горичка, на Сигоняк му се привидяха по гребена на баирчинката някакви странни същества, неясно очертани под първите лъчи на изгряващото слънце, и сякаш наредени в засада;

но тъй като бяха съвършено неподвижни, той ги взе за стари коренища и започна да се смее в себе си на безпокойствата си. И не събуди комедиантите, както най-напред беше му минало през ума.

Колелетата на колесницата се завъртяха още няколко пъти. Лъскавата точица, в която Сигоняк неотстъпно и втренчено гледаше, се измести. Внезапно една дълга огнена бразда изхвърли талози от белезникав дим; чу се силен гръм и един куршум се сплеска под ярема на воловете, които се юрнаха рязко встрани, помъквайки колата, и само една случайна купчина пясък я задържа на ръба на канавката.

От грохота и от разтърсването трупата се събуди мигом; младите жени нададоха пронизителни писъци. Само старата Дойка, обръгнала на всякакви премеждия в живота, остана безмълвна и благоразумно спусна между чорапа си и дъното на обувката два-три от скритите в пояса ѝ дублони^[14].

Изправен до предницата на колата, откъдето комедиантите се блъскаха да изскочат, стоеше Агостин с валенсийското си наметало, увито около ръката, с навахата в пестник и викаше с гръмоподобен глас:

— Кесията или живота! Всяка съпротива е безполезна: при най-малкия знак на непокорство четата ми ще ви изпонадупчи с мускетите си!

Докато разбойникът изреждаше безпрекословните Условия на царския друм, баронът, чието благородно сърце не можеше да претърпи безочието на един негодяй, спокойно измъкна шпагата си и като я вдигна високо, връхлетя върху него. Агостин посрещна и отби първите удари на барона с наметалото си и сега издебваше сгоден случай да запрати към него навахата; като опираше дръжката на ножа в свивката на лакътя и люлееше ръката си, той я опъна с отсечен замах и метна острието към корема на Сигоняк, който имаше късмет, че не е шишкав. Едно леко дръпване встрани го спаси от гибелното острие, ножът падна на няколко крачки зад него. Агостин побледня, защото беше вече обезоръжен и много добре знаеше, че неговата шайка от плашила не може да му окаже никаква помощ. Все пак, като разчиташе на въздействието на страха, той извика:

— Огън! Хей, вие там!

Като се страхуваха от залпа на мускетите, комедиантите бързо се отдръпнаха и се прикриха зад колата, където жените пищяха като живи

оскубани сойки. Сам Сигоняк въпреки смелостта си не можа да се сдържи да не наведе малко глава.

Чикита беше следила цялата сцена от един хрусталак, разгръщайки клонките му, и сега, като видя опасното положение, в което се намираше приятелят ѝ, изпълзя като смок по прахта на пътя, грабна ножа, без някой да я забележи, и като се изправи на крака, с един скок подаде навахата на разбойника. Нямахше нищо по-гордо и по-диво от изражението, което сияеше върху бледото лице на детето; светкавици изскачаха от тъмните ѝ очи, ноздрите ѝ трептяха като крилата на ястреб, полуотворените ѝ устни откриваха два реда свирепи зъби, като кликовете, които лъщят в раззиналата уста на някое притиснато до стената животно. Цялото ѝ малко същество необуздано излъчваше бунт и омраза.

Агостин разлюля още един път ножа и може би барон дьо Сигоняк щеше да прекъсне пътя си в самото начало на своите приключения, ако една желязна ръка не бе хванала тъкмо навреме китката на разбойника. Тази ръка стискаше като менгеме, на което непрекъснато притягат бурмите, смазваше мускулите, мачкаше костите, издуваше жилите, а кръвта изтласкваше чак до ноктите. Агостин се опита да се освободи, като се мятеше отчаяно на всички страни; той не смееше само да се обърне, защото баронът щеше да го намушка в гърба, и все още отбиваше ударите на шпагата с лявата си ръка; обаче чувствуваше, че уловената му китка ще се откъсне от ръката му заедно с жилите, ако продължава да се мъчи да я изтръгне от желязната хватка. Болката стана така непоносима, че вдървените му пръсти отмаляха и изпуснаха оръжието.

Тиранът, който беше минал зад Агостин, направи тая неоценима услуга на Сигоняк. В същия миг той изрева:

— Триста дяволи! Пепелянка ли ме ухапа; усетих два остри зъба в крака ми!

И наистина Чикита бе захапала прасеца му като куче, за да го накара да се обърне. Но Тиранът, без да отпуска хватката, разтърси с крака си момичето и го отпрати на десет крачки да се въргаля на пътя. Като разкрачи дългите си, разчленени като на скакалец крайници, Матамор се наведе, вдигна ножа, затвори го и го пусна в джоба си.

Докато траеше тази сцена, слънцето малко по малко се подаваше над хоризонта; едно парче от неговия златорозов кръг се показваше

вече над чертата на ландите и под това достоверно осветление плашилата на склона все повече и повече изгубваха човешкия си вид.

— Я гледай ти! — рече Наставникът. — Изглежда, че мускетите на тези господа направиха засечка по причина на нощната влага! Във всеки случай те съвсем не са храбри, защото виждат главатаря си в затруднено положение и не помръдват на косъм повече от митологическите Терми^[15]!

— Те имат сериозни основания за това — отговори Матамор, като се изкатери на склона. — Те са сламени плашила, облечени в дрипи, въоръжени с тенекии, много добри, за да пъдят птиците от черешите и гроздята.

И с шест ритника той събори чак на пътя шестте невероятни кукли, които се проснаха в прахта с неудържимо смешните движения на марионетки, на които са им изпуснали конците. Така разчекнати и сплескани, чучелата шутовски и в същото време зловещо подражаваха на трупове, прострени по бойните полета.

— Можете да излезете вече, госпожи — рече баронът на актрисите, — вече няма нищо страшно. Всичко това беше само една нарисувана опасност.

Агостин стоеше с наведена глава и жалък вид, отчаян от несполуката на една хитрина, която обикновено постигаше целта си — толкова страхливи са хората и толкова големи са очите на страха. До него Чикита, слисана, разстроена и яростна, приличаше на нощна птица, изненадана от деня. Разбойникът трепереше да не би комедиантите, които имаха численото преимущество, да се разправят с него или да го предадат на правосъдието; обаче фарсът с плашилата беше им върнал доброто настроение, те се развеселиха и прихнаха да се смеят като орляк деца. По естеството си смехът не е жесток, той отличава човека от звяра, а, според Омир, той е достояние на безсмъртните и блажени богове, които по олимпийски се смеят до насита през свободните часове на вечността.

И Тиранът, който беше добродушен по природа, разхлаби пръстите си и като продължаваше да държи разбойника, му каза със своя дълбок трагически глас, чиито звучения той запазваше понякога и в обикновения си разговор:

— Хубостнико, ти изплаши тези дами и затова заслужаваш да бъдеш обесен нависоко и изкъсо; но тъй като те, както ми се струва, те

помилват, защото имат добри сърца, няма да те водят при приставата. Попрището на изданик не ме привлича и никак не държа да снабдявам бесилката с обесници. От друга страна, твоята военна хитрост е твърде забавно измислена и комична. Хубав фокус, за да измъкваш pistolите от кесииите на страхливите граждани. Като актьор, вещь по хитрините и по тънките извъртания, аз я оценявам високо и твоето богато въображение ме кара да бъда снизходителен. Ти не си просто крадец, по глупашки и по скотски крадец, и би било жалко да прекъснем едно такова забележително поприще.

— Уви! — отговори Агостин. — Не мога да си избира друго и съм много повече за оплакване, отколкото си мислите: от цялата ми дружина, така добре попълнена някога като вашата, останах само аз; палачът ми отне актьорите за първите, за вторите и за третите роли и не ми остава нищо друго, освен да играя сам цялата пиеса върху театъра на царския друм, като изобразявам различни гласове и преобличам чучела, за да ми повярват, че зад гърба ми стои многочислена шайка. Ах, каква тъжовна съдба! Отгоре на всичко никой не минава по моя друм; той се ползва с такова лошо име, разровен е от хиляди дупки и ями, еднакво тежък за пешеходци, за коне и за каляски; не идва отникъде и не води към нищо! Но аз нямам средства да си купя по-добър. Всеки по-оживен друм си има своята дружина. Безделниците, които работят, си въобразяват, че всичко е постлано с рози в живота на крадеца, а то има толкова бодили! Аз предпочитам да стана честен човек; но как да изляза пред портите на градовете с тая предизвикателна муцуна и с такъв безбожно одрипавял костюм? Хрътките тозчас ще ми скочат на краката, а стражарите ще ме спипат за яката, ако имах такава. Ето че и сега ударът ми пропадна, а беше добре подготвен удар, грижливо испипан и трябваше да ме прехранва два месеца и да ми остане с какво да купя пелерина на таз клета Чикита. Нямам си късмет аз, роден съм под някаква побесняла звезда. Вчера например вечерях, като си стегнах пояса с още една дупка. Вашата ненавременна смелост ми грабва хлебеца от устата и щом като не можах да ви оберат, дайте ми поне милостиня!

— Това е справедливо — отвърна Тиранът. — Ние ти попречихме да си упражниш занаята и следователно ти дължим обезщетение. Дръж, ето ти две pistolи, да пиеш за наше здраве.

Изабела извади от колата едно голямо парче плат и го подари на Чикита.

— О, аз исках наниза с белите зърна! — рече детето с поглед, който пламтеше от жадност.

Актрисата откопча колието и го окачи на шията на малката крадла, която остана слисана и очарована. Чикита мълчаливо въртеше белите зърна между почернелите си пръсти, като накланяше глава и се опитваше да огледа гердана върху мършавите си малки гърди; после тя внезапно дигна глава, отхвърли косите си назад, втренчи искрящите си очи в Изабела и каза с дълбок и особен глас:

— Вие сте добра; аз никога няма да ви убия!

И с един скок тя прескочи канавката, изтича до едно хълмче и седна там да съзерцава съкровището си.

А пък Агостин, след като поздрави, събра разчекнатите си плашила, пренесе ги обратно в боровата горичка и отново ги закопа до някой по-щастлив случай. Воловарят, който при трясъка на мускета храбро беше търтил да бяга, оставяйки пътниците си да се оправят, както могат, се върна на мястото си и колата тежко потегли по пътя.

Дойката измъкна дублоните от обуцата си и с тайнствен вид ги приюти в дъното на пазвата си.

— Вие се държахте като герой от някой роман — каза Изабела на Сигоняк. — Човек може да пътува в пълна безопасност под вашата закрила. Колко смело отблъснахте разбойника, когото сигурно мислехте подкрепян от цяла въоръжена шайка!

— Опасността беше съвсем незначителна, просто само суматоха — скромно отвърна баронът. — За да ви спася, аз бих разсякъл великани от черепа до пояса, бих обърнал в бягство цял стан сарацини, сред вихрушки от пламъци и пушек, бих се сражавал с морски чудовища, със змейове и дракони, бих преминал през омагьосани гори, пълни със зли чарове, бих слязъл в преизподнята като Еней^[16], и то без златното весло. Всичко ще ми бъде лесно, стига само да ме облъчва сиянието на красивите ви очи; защото вашето присъствие или дори само мисълта за вас влива в жилите ми нещо свръхчовешко!

Може това красноречие да беше малко нещо прекалено или, както би рекъл Лонгин^[17], по азиатски хиперболично, но то беше искрено. Изабела нито за миг не се усъмни, че Сигоняк не ще извърши в нейна чест всички тия баснословни херойства, достойни за Амадис

Галски, за Еспландион или за Флоримар Хирканийски^[18]. Тя имаше право: едно най-искрено чувство нашепваше тези преувеличения на барона, който от час на час все повече се влюбваше. Любовта никога не може да намери достатъчно силни изрази, за да се изяви. Серафина, която бе дочула думите на барона, не можа да сдържи усмивката си, защото всяка млада жена намира за смешни от само себе си любовните обяснения, отправени към друга; но стига да изменяха посоката си, те щяха да ѝ изглеждат най-естествените на света. За миг ѝ мина през ума да опита властта на своите чарове и да отнеме Сигоняк от приятелката си, но тази прищевчица трая кратко време. Без да бъде истински сребролюбива, Серафина си казваше, че красотата е диамант, който трябва да бъде инкрустиран в злато. Тя притежаваше диаманта, но златото липсваше, а баронът беше тъй бедствено проскубан, че не можеше да достави нито рамката, нито дори кутията за тази драгоценност. И великата кокетка съдържа приготвеното вече трепване на окото, казвайки си, че такива любовници са добри само за наивните, но не и за примадоните, и лицето ѝ пак придоби своето необвързано и ведро изражение.

В колата се възцари тишина и сънят отново започна да хвърля пясъчен прах под клепачите на пътниците, докато воловарят се обади:

— Ето го замъка дьо Брюйер!

[1] Каня — хищна нощна птица. ↑

[2] Наваха — дълъг испански кинжал с подвижно, леко извито острие. ↑

[3] Мурано — предградие на Венеция, където се намират прочутите работилници за венециански стъклени изделия. ↑

[4] Хаселдама — местност в околностите на древния Ерусалим, където погребвали чужденците и друговерците. ↑

[5] Свети Йосиф дърводелецът — според евангелската легенда, Йосиф, мъжът на Дева Мария, бил дърводелец. ↑

[6] Ортез — град в Югозападна Франция. ↑

[7] Регул — Марк Атилий Регул, римски консул в 267 и в 256 година пр.н.е. Попаднал в плен при картагенците, той бил пуснат под честна дума да се върне в Рим, за да уговори размяната на пленниците, но положил всички усилия да убеди сената да не се съгласява на тази

размяна. Сетне въпреки всички молби и настоявания се върнал в Картаген, където бил подложен на мъчения и героично загинал. ↑

[8] Рицарите на Ясното небе — т.е. крадците и разбойниците, които спят под открито небе. ↑

[9] Протей — морско божество от гръко-римската митология, син на бога на моретата Нептун (Посейдон), получил от баща си пророческа дарба, но за да не му додъват хората с непрестанните си молби да им предскаже бъдещето, постоянно променял образа си. ↑

[10] Корен от мандрагора — сред крадците в Средновековието, а и в по-късни времена съществувало поверие, че който носи със себе си корен от мандрагора, може да се промъкне невидим в чуждите къщи. ↑

[11] Мъртвият Сид — Родриго Диас де Бувар, наречен Сид, герой на испанската Реконкиста (отвоюване на испанската земя от маврите), възпяван в множество испански народни балади и романи (XII–XVI век), герой от прочутата едноименна трагедия на Корней. В един от романсите, наречен „Смъртта на Сид“, се разказва как маврите, зарадвани от смъртта на героя, нападнали и обсадили града Валенсия. Защитниците на крепостта покачили мъртвия Сид на коня му и поддържайки го от двете страни, излезли срещу завоевателите. Като видели Сид, маврите се уплашили и избягали. ↑

[12] Сара de muestra (исп.) — вълнен плащ, наметало. ↑

[13] Полифем — Великанът Полифем често бил изобразяван полегнал върху планините — туловището му върху един зъбер, нозете му върху друг. ↑

[14] Дублон — испанска златна монета. ↑

[15] 17 Митологическите Терми — високи поставки, завършващи с бюст на бога Термин, покровител на границите, които в древността се поставяли като гранични знаци на частни владения или държавни граници. ↑

[16] Еней — герой от епическата поема „Енеида“ на римския поет Публий Вергилий Марон (70–19 г. пр.н.е.). В VI книга на поемата се разказва как Еней се спуска в задгробното царство, където ще узнае бъдещето на потомците си, основателите на Рим. Следвайки съвета на пророчицата Сибила, той намира в гората един златен клон, който да му служи за весло при преминаването на адската река Стикс. ↑

[17] Лонгин — древногръцки философ от III век пр.н.е. Погрешно му приписват философския трактат „За възвишеното“. ↑

[18] Амадис Галски, Еспландион, Флоримар Хирканийски — герои на средновековни рицарски романи, все безумно смели воители, които извършват невероятни подвизи за слава на своите дами. ↑

V ГЛАВА

У ГОСПОДИН МАРКИЗА

Под слънцето на хубавата утрин замъкът дьо Брюйер се разкриваше в най-благоприятната си светлина. Владенията на маркиза, разположени по краищата на ландите, се намираха изцяло върху плодородна земя и безредните пясъци едва достигаха с последните си бели вълни до зидовете на парка. Един външен израз на благоденствие, в пълно противоречие с нищетата на околностите, галеше приятно окото още щом човек стъпеше там; замъкът приличаше на някакъв макарейски остров^[1] сред цял океан от безутешност.

Един изкоп, облицован красиво с камък, заобикаляше оградените площи на замъка, без да го закрива от погледа. Чиста изворна вода трептеше в канала и хвърляше отблясъци като зелено прозоречно стъкло и никакви, водни растения не замреждаха прозрачността ѝ, което показваше, че каналът редовно и грижливо се почиства. Над нея се прехвърляше един мост от тухла и камък, достатъчно широк, за да препуснат по него две каляски една до друга, ограден с парапет от ниски тумбести перила. Той стигаше до една великолепна решетка от ковано желязо, истински паметник на ковашкото изкуство, и човек можеше да повярва, че сам Вулкан^[2] със собствения си чук я е измайсторил. Портите се заканваха за два четвъртити металически стълба със стилизирана изработка, изплетени ажурно; те поддържаха един архитрав^[3], над който разцъфтяваше цял храст от растителни орнаменти, а от него на всички страни тръгваха извиващи се листа и цветя, които се огъваха в противоположни симетрии. В средата на този орнаментален гъсталак сияеше гербът на маркиза, който носеше една златна водоравна лента с яркочервено поле от двете страни, а двама диваци подпираха щита му. В двата края на решетката се долепяха един до друг охлювообразно завити пръти, подобни на ония завъртулици, които калиграфите^[4] рисуват с перо върху телешката кожа, и по тях стърчаха, настръхнали железни зелки с изшилени листа,

предназначени да препречат на сръчни злосторници да скочат от моста върху вътрешния насип през ъглите на решетката. Няколко позлатени цветя и орнаменти, сдържано приложени към строгостта на черния метал, смекчаваха отбранителния вид на това произведение на железарското изкуство и му придаваха само една охолна изящност. Това беше един почти царски главен вход и когато един лакей с ливреята на маркиза отвори портите му, воловете, които теглеха колесницата: на комедиантите, се поколебаха да минат през него, заслепени от всичките тези великолепия и сякаш засрамени от своята селящина. Нужно беше едно бодване с остена, за да се решат. Тия честни и прекалено скромни животни не знаеха, че оранта е кърмачка на благородството:

В действителност пред подобна решетка трябваше да влизат само каляски с позлатени поводи, облечени отвътре с кадифе, с вратички от венециански огледала или със завески от кордовска кожа; но комедията има особени нрава и колесницата на Теспид се ползва с достъп навсякъде.

Посипана с пясък алея, широка колкото моста, водеше до замъка, пресичайки една градина или по-скоро цветарник, засаден според последните изисквания на добрия вкус. Строго окастрени живи плетове от чемшир очертаваха рамки, в които се разгъваха, като върху парче дамаска плетеници от зеленина и цветя със съвършена съизмерност. Градинарските ножици не позволяваха нито на едно листче да надмине другото и природата въпреки непокорството си беше принудена да се превърне в скромна слугиня на изкуството. Посред всеки така ограден кът се издигаше, митологически строга или изкусително изящна, някоя статуя на богиня или на нимфа в поиталианчен фламандски стил. Пясъчни настилки с най-различни цветове служеха за основа на тия растителни рисунки, които и върху хартия не биха могли да бъдат разчертани по-точно.

В средоточието на градината една друга, също толкова широка алея се пресичаше с първата, но не под прав ъгъл, а разширявайки се в нещо като кръгъл площад, чиято средина беше заета от басейн; една канара от шуплест камък сред водата служеше за поставка на един невръстен Тритон^[5], който издухваше струя течен кристал от раковината си.

От двете страни на цветарника се редяха умело подкастрирани габраци, които есента вече бе почнала да позлатява. Изкусни ръце бяха превърнали тези дървета, които вече мъчно можеха да се нарекат дървета, в една засводена галерия, през чиито отвори се откриваха погледи към околните поля и чезнещи далнини, пригодени по избор за наслада на окото.

По протежение на главната алея се редуваха на равни разстояния едно до друго подрязани във вид на пирамиди, на кълба, на жаровни тисови дръвчета; те изрязаха остро тъмния си, вечнозелен листак и стояха изправени като шпалир от лакеи, покрай които минават гостите.

Всички тия великолепия смайваха в най-висока степен бедните комедианти, които много рядко пристъпваха прага на подобни местопребивалища. Като оценяваше прелестите си с крайчеца на окото си, Серафина си обещаваха на всяка цена да подлее вода на Субретката и да не позволи любовта на маркиза да тръгне по неправилния път; струваше ѝ се, че този Алкандър^[6] по право се падаше на примадоната. Где се е чуло и видяло камериерката да има преднина пред господарката? Субретката, от своя страна, сигурна в чаровете си, отричани от жените, но признавани без възражения от мъжете, се чувстваше вече като у дома си, и то не без право; тя си знаеше, че маркизът ѝ отдаде особено предпочитание и че тази внезапна страст към комедията се породила у него от едно убийствено намигане, прицелено право в сърцето му. Изабела, която не смущаваха никакви честолюбиви замисли, обръщаше глава към Сигоняк, седнал зад нея в колата, където една внезапна свенливост го накара да се притули, и се мъчеше да разсее неволното униние на барона със своята неуловима и очарователна усмивка. Тя чувстваше, че противопоставянето между богатия замък дьо Брюйер и жалката кула на Сигоняковци не можеше да не се отразява болезнено върху душата на бедния благородник, принизен от злочестината си да споделя приключенията на шепа пътуващи комедианти; и с нежния си усет на жена тя леко и внимателно се въртеше около това храбро, ранено сърце, достойно при всички случаи за по-добра участ.

Тиранът подрънкваше наум сумата на пистолите, които щеше да поиска като плата за трупата си, като че ли бяха стъклени топчета в торба, и при всяко завъртане на колелетата прибавяше към тях още по една нула. Влазиус Наставникът, като прекарваше своя език на

Силен^[7] по напуканите си от неугасима жажда устни, сластолюбиво мечтаеше за бъчвите, буретата и бомбите с вина от най-добрите беритби, които трябваше да се съдържат в зимниците на замъка. Леандър, като подреждаше с един малък гребен от мидена черупка поразстроеното стопанство на перуката си, се питаше с ускорено биене на сърцето дали в този приказен замък нямаше и господарка. Въпрос от голяма важност! Но предизвикателният и високомерен, макар и засмян външен вид на маркиза усмиряваше донейде дързостите, които той вече си позволяваше във въображението си.

Преустроен до основи по време на предишното царуване, замъкът дьо Брюйер се разгръщаше за обзрение в дъното на градината, като заемаше почти цялата ѝ широчина. Стилът на архитектурата му напомняше дворците на Кралския площад в Париж^[8]. Един голям жилищен корпус и две крила, разположени под прав ъгъл, тъй че да затварят един почетен двор, съставляваха едно много добре замислено и решено устройство, величествено, без да бъде скучно. Стените от червени тухли, обградени по ъглите с каменни фризове, подчертаваха външните рамки на прозорците, също тъй издялани от хубав бял камък. Правите съединени сводове на тия рамки отделяха красиво един от друг трите ката на сградата. От сглобовете им над всеки прозорец се усмихваше приветливо и предразполагащо по една скулптирана женска глава със закръглени бузи и гиздава прическа. Тумбести перила поддържаха парапетите на балконите. През блестящите чисти стъкла, които отразяваха светлината на изгряващото слънце, смътно се провиждаха очертания на завеси от скъпи тъкани.

За да начупи линията на главния корпус, архитектът, даровит ученик на Андруе дю Серсо^[9], беше построил нещо като издаден напред павилион, по-богато украсен, отколкото останалата част на сградата, където се намиреше парадният вход. Към него водеше широко каменно стълбище. Четири буколически колони, съединени две по две и поставени върху последователно редуващи се кръгли и четвъртити поставки, каквито се виждат често в платната на почтения Петер Паул Рубенс^[10], предпочитания художник на кралицата Мария де Медичи^[11], поддържаха един корниз, украсен както входната решетка с гербовете на маркиза и служещ за под на един голям балкон с каменен парапет, на който се отваряше от горе до долу главният прозорец на големия салон. Едра фугирана каменна зидария

украсяваше страничните стени и свода над парадния вход, затворен с двукрила дъбова врата, която беше покрита с гъста резба и лакирана, а железните ѝ части лъщяха като чиста стомана или сребро.

Високите покриви от плочи, изящно застъпващи се една с друга, изрязваха върху ясното небе приятните си прави линии, съразмерно пресечени от едрите стълпове на комините, по които от всяка страна бяха изваяни снопове оръжия, военни доспехи и други символични знаци. Дебели оловни сплитове, гъсто окичени с топки по краищата, се издигаха по ъглите на тия възмораво сини покриви и тук-там по тях весело проблясваше слънцето. Макар че беше рано и времето още не изискваше непременно да се пали огън, от комините се къдреше на тънки завъртулки лек димец, свидетел на един честит, охолен, деятелен живот. В това Телемско абатство^[12] кухните бяха вече будни. Възседнали яки коне, ловните надзиратели вече носеха дивеча за дневната трапеза; изполичарите на имението докарваха провизии, а трапезниците от замъка ги приемаха. Лакеи преминаваха по двора, изпълнявайки или отнасяйки някъде господарските заповеди.

Мъчно можеше да се намери гледка, по-радостна за окото, от този замък, чиито стени от нови тухли и камъни сякаш светеха с ония топли цветове, с които здравето разкрасява още повече едно хубаво лице. Видът му говореше за едно възхождащо, в пълен растеж, но не внезапно благоденствие, каквото капризната Фортуна, пазеща равновесие върху своето въртеливо златно колело, понякога решава да излее върху своите галеници за един ден. Тук под новия лак се чувстваше старото богатство.

Зад замъка, от двете страни на крилата му, кълбяха короните си вековни дървета, чиито върхари се багреха вече в топли шафранови оттенъци, но листакът надолу все още зеленееше на гъсти и ярки руна. Това беше паркът, който се простираше надалече, обширен, сенчест, дълбок, болярски, свидетелстващ за предвидливостта и богатството на прадедите. Защото златото може да спомогне бързо да израснат здания, но не може да ускори растежа на дърветата, чиито клони се множат и дебелеят бавно и постепенно като клоните от родословното дърво на домовете, които те покриват и закрилят със сенките си.

Навярно добрият Сигоняк никога не бе усещал отровните зъби на завистта да ръфат честното му сърце и да вкарват там оная зелена отрова, която се прокрадва незабавно в жилите и пътува с кръвта чак

до най-далечните клетки, та в края на краищата развъртава и най-добрите характери на света. Все пак той не можа да потисне една въздишка, като си помисли, че някога Сигоняковци са стояли много по-напред от Брюйеровци поради по-древното си благородство, знайно още във времената на Първия кръстоносен поход. Този гиздав замък, съвсем нов, като от кутийка изваден, бял и румен като бузите на младо момиче, снабден с всички нововъведения и охолства, стоеше пред него като една неволно жестока подигравка с бедната стара кула, разнебитена, продънена, рушаща се сред мълчанието и забравата, гнездо на плъхове, свърталище на бухали, странноприемница за паяци, готова да се сгромоляса върху своя злочест господар, който беше я напуснал в последния миг, за да не бъде смазан под съсипиите й. Всичките дълги години на нищета и скука, които Сигоняк беше прекарал там, минаха пред очите му като жени с оваляни в пепел коси, загърнати със сиви халати, отпуснали ръце, превити от дълбока безнадеждност и с разкривени от непреодолими прозевки уста... Без да завижда на маркиза, той не можеше да не го мисли за голям щастливец.

Колесницата спря пред външното стълбище и изтръгна Сигоняк от тия мечтания, в които нямаше нищо утешително. Той пропъди, доколкото можа, ненавременното си униние, преглътна с мъжествено усилие сълзата, която плахо се подаваше в ъгъла на окото му, и скочи наперено от колата, за да подаде ръка на Изабела и на останалите дами, затруднени от полите си, които утринният вятър немирно издуваше.

Маркиз дьо Брюйер, който отдалече беше забелязал, че идва комическият впряг, стоеше прав пред стълбището на замъка, в жакет от кадифе с цвета на дъбова кора и също такива панталони, със сиви копринени чорапи и бели обуца с четвъртити фортове, всичко това изящно обшито с панделки и шнулове в подходящи цветове. Той слезе няколко стъпала по извитото като подкова стълбище, както подобава на вежлив домакин, който не отдава дребнаво значение на общественото положение на своите гости; между впрочем присъствието на барон дьо Сигоняк в трупата можеше в краен случай да оправдае това благоволение. Той се спря на третото стъпало, като сметна за недостойно да върви по-нататък, и оттам приятелски и покровителствено помахаше с ръка на комедиантите.

В този миг Субретката показва в отвора на чергилото своята лукава и дяволита главица, която се изрязва върху тъмния фон, искряща от светлина, от остроумие и пламенност. Очите и устата ѝ сякаш изпускаха светкавици. Тя се наведе, полуизскочила от колата, опряла ръка на дървените ритли, като оставяше да се види малко от гърдта ѝ през отгърнатите дипли на шала, и сякаш чакаше някой да ѝ се притече на помощ. Сигоняк, зает с Изабела, не забелязваше престореното затруднение на хитрата лудетина, която вдигна към маркиза един лъскав и умоляващ поглед.

Владетелят на замъка дьо Брюйер чу този зов. Той пъргаво прехвърли последните стъпала на стълбището и застана пред колата, за да изпълни своя кавалерски дълг, като протегна ръка и издаде напред крака си, както правят танцьорите. С гъвкаво и изящно движение, като млада котка, Субретката се изстъпи на ръба на колата, престори се, че губи равновесие, обви ръката си около врата на маркиза и скочи на земята с лекотата на перце, едва докосвайки изравнения и почистен с гребло пясък, върху който остана бегла следа от малките ѝ птичи крачета.

— Простете ми — каза тя на маркиза, изобразявайки дълбоко смущение, каквото тя далеч не изпитваше, — помислих, че ще падна и се задържах в ревера на яката ви; но когато човек се дави или пада, той се хваща за каквото може. Падането между впрочем е нещо тежко и много лоша поличба за една актриса.

— Позволете ми да смятам това мъничко произшествие като едно благоволение за мен — отговори господарят на замъка дьо Брюйер, приятно развълнуван да усети в обятията си умело тръпнещата гърд на младата жена.

Серафина, с глава полуобърната над рамото и със зеница, изтеглена в самия край на окото, видя тази сцена почти с гърба си, с оная ревнива прозорливост на съперничките, която нищо не пропуска и струва колкото стоте очи на Аргус^[13]. Тя не можа да се сдържи да не прехапе устни. С един безочливо смел удар Зербина (така се казваше Субретката) беше се приближила твърде решително до леглото на маркиза и щеше, тъй да се каже да получи почестите на замъка в ущърб на първите роли и примадонското достойнство: нечувано вредоносно и подривно разбиване на цялата театрална йерархия!

„Вижте я, моля ви се, тази катунарка, трябва ѝ маркизи, за да ѝ помагат да слезе от каруцата!“ — рече си наум Серафина с един речник, твърде недостоен за високопарния и предвзет език, с който тя предпочиташе да се изразява гласно; но когато жените са озлобени една на друга, на драго сърце прибягват към метафорите на пазарищата и кейовете и няма разлика в това отношение между херцогините и театралните кокетки.

— Жан — рече маркизът на един лакей, който се приближи по знак на господаря си, — настанете тази кола в задния двор и наредете да сложат декорите и реквизита, които са в нея, на сушина под някой сайвант; кажете да внесат куфарите на тези господа и дами в стаите, определени от моя интендант, и нека им дават всичко, от каквото може да се нуждаят. Имам предвид да бъдат посрещнати и обслужени с почитание и любезност. Вървете!

Като даде заповедите си, господарят дьо Брюйер тежко се изкачи по стълбището, но не забрави да метне, преди да изчезне зад портата, едно твърде волно око на Зербина, която му се усмихваше прекалено поощрително, според мнението на Дона Серафина, възмутена от безсрамието ѝ.

Волската кола, придружена от Тирана, от Наставника и от Скапен, се отправи към един от задните дворове и с помощта на слугите от замъка скоро измъкнаха от сандъка на каруцата един градски площад, един палат и една гора под облика на три дълги навитъци от старо платно; извадиха също така многоръки антични свещници за бракосъчетанията, една купа от позлатено дърво, един тенекиен кинжал, който можеше да се скрие в ръкава, чилета червена прежда, предназначени да изобразяват кръвта, която тече от раните, едно стъкълце с отрова, една погребална урна и още някои и други реквизити, необходими при трагичните развързки.

Една комедиантска колесница съдържа цял един свят. А всъщност не е ли театърът самият живот в сгъстен вид? Истинският микрокосмос, който търсят философите в недостъпните си мечтания? Не затваря ли той в своя кръг многообразието на нещата и на различните човешки съдбини, представени като живи с помощта на подобаващи измислици? Тия купчини от стари, дълго употребявани пъртушини, потънали в прах, покапани с масло и лой, извезани с фалшиво почервено злато, тия рицарски ордени от жълто тенеке и

разноцветни рейнски камъчета, тия уж старинни шпаги с бакърени ножници, с остриета от притъпено желязо, тия шлемове и царски венци с елински или римски кройки — не са ли те вехтошарницата на човечеството, дето идват да се преоблекат в костюми, за да възкресят за миг, под блясъка на свещите, хероите от времена, които вече няма да се върнат? Един принизен и еснафски приземлен дух ще отмине с пренебрежение тия просяшки богатства, тия жалки съкровища, които стигат на поета, за да облече с тях въображението си, и с вълшебството на светлините, прибавено към божествената мощ на словото, да очарова и най-неподатливите си зрители.

Лакеите на маркиз дьо Брюйер, безочливи като господари, както всички слуги във високопоставени семейства, едва докосваха с пръсти нещата и презрително се мръщеа на тия драматически дрипели, които помагаха да се пренесат под сайванта, нареждайки ги според указанията на Тирана, режисьор на трупата; те се чувствуваха донякъде унизени, дето обслужват палячовците, но маркизът беше казал, те трябваше да се подчиняват, защото той съвсем не беше нежен в случаите на непокорство и показваше някаква азиатска щедрост, що се отнася до ударите с навързан на възли стременник.

Яви се домоуправителят с шапка в ръка, толкова почтителен, като че ли се обръщаше към истински крале и принцеси, за да поеме комедиантите и да ги заведе в покоите, определени за тях. Жилищата и стаите, предназначени за гостите на дьо Брюйер, се намираха в лявото крило на замъка. За да се стигне дотам, трябваше да се изкачат две красиви стълбища със стъпала от излъскан с пемза бял камък, по които се разполагаха добре, подредени площадки и места за отдих; после се вървеше по дълги ходници, постлани с четвъртити бели и черни, плочки, осветлени с по един прозорец в двата края; в тия коридори излизаха вратите на стаите, наредени според цвета на тапетите им; плътните външни завеси пред всяка врата повтаряха цвета на съответната стая; така че всеки гост лесно можеше да познае покоите си. Тук имаше жълта стая, червена стая, зелена стая, синя стая, сива стая, стая с цвета на дъбова кора, стая с ковъори, стая с бохемска кожа, стая с резби, стая със стенописи и още всякакви други подобни названия, които биха ви хрумнали, тъй като едно по-дълго изброяване ще бъде прекалено отегчително и ще лъха повече на тапицер, отколкото на писател.

Всичките тия стаи бяха обзаведени много удобно и съдържаха не само необходимото, но и приятното. На Субретката Зербина се падна стаята с ковчорите, една от най-изисканите и приспособени за любовни радости и сластолюбиви тайнства; ковчорите, опънати по стените ѝ, бяха изпъстрени с подходящи сценки. Изабела получи синята стая; този цвят отиваше на русокосите. Червената беше определена за Серафина, а онази с цвета на дъбова кора бе предоставена на Дойката, тъй като навъсената строгост на този оттенък си съответстваше с възрастта на въпросната особа. Сигоняк беше настанен в стаята, облицована с бохемска кожа, недалеч от вратата на Изабела, едно мило внимание от страна на маркиза; това твърде великолепно жилище се предоставяше само на важни гости, а владетелят на замъка дьо Брюйер държеше да отличи от тези фокусници един човек с благороден произход и да му покаже, че го уважава високо, почитайки в същото време тайната на неговото инкогнито. Останалите от трупата — Тиранът, Наставникът, Скапен, Матамор и Леандър, бяха разпределени в други стаи.

Сигоняк влезе в стаята си, където вече бе оставен тъничкият му вързоп, и все още размишлявайки върху чудноватостта на положението си, огледа с изненада покоите, които трябваше да заема по време на престоя си в замъка, защото никога през живота си не беше се намирал сред такъв разкош. Стените, както показваше и названието на стаята, бяха тапицирани с бохемска кожа, върху която релефно бяха отпечатани невероятни цветя и несъществуващи преплитаци се клони. Те очертаваха върху фона от златен варак своите венчета, листенца и къдрици, обаяни с някакви металически отблясъци, та лъщяха като изрязани от тънка цветна мед. Този тапет, колкото богат, толкова и изискан, се спускаше от корнизата на потона чак до ламперията от чер дъб, разделена на плотове, ромбове и решетки.

Пердетата на прозорците бяха от жълто-червен бродат, който напомняше фона на облицовката и преобладаващия цвят на орнаментите по нея. Със също такъв бродат бе застлано и завесено и леглото, което с горния си край опираше до стената, а предната му част стигаше далеч в стаята, така че и от двете му страни се образуваха спални преддверия. Вътрешните завеси, както и обшивката на мебелите, бяха от подобни тъкани и в подходящи цветове.

Столове с четвъртити облегалки, със струговани спираловидни крака, обсипани със златните главички на гвоздеите си и обнизани с ресни, както и креслата, които разтваряха меки обятия, бяха наредени покрай ламперията в очакване на посетители и сочеха, около камината, мястото за задушевни беседи. Тази камина, от бял и попръскан с червени капки мрамор, беше висока, просторна и дълбока. Един живителен огън, запален тъкмо навреме в тая прохладна утрин, пламтеше в нея и осветяваше с радостното си трепкане една плоча с герба на маркиз дьо Брюйер. Върху корнизата на камината стоеше един неголям часовник във вид на шатър, чийто купол представляваше звънеца, и показваше часовете върху сребърния си циферблат, покрит с тъмен емайл и изрязан в средата така, че се виждаха сложните вътрешни движения на зъбчатите колела.

Една маса с усукани като колоните на Соломоновия храм крака, покрита с турски килим, заемаше средата на стаята. Пред прозореца тоалетна масичка навеждаше венецианското си огледало със загладени ръбове над една дантелена покривка, отрупана с цялото гиздаво въображение на женопоклонството.

Като се оглеждаше в чистата повърхност на това огледало, сложено в рамка от причудливо преплетени мидени черупки и металически пластинки, нашият беден барон не можа да не си признае, че изглежда твърде зле и е одрипавял по най-плачевен начин. Сред тази охолно-изискана стая, сред всичките тези изящни и нови вещи, които го заобикаляха, още по-осезателно изпъкнаха извехтиялостта и карикатурността на неговия костюм, излязъл от мода още преди убийството на покойния крал^[14]. По мършавите бузи на барона изби слаба червенина, въпреки че беше сам. Досега той бе намирал бедността си само прискърбна; сега тя му се видя чудовищна и за първи път в живота си той се засрами от нея. Не съвсем философско, но извинимо за един млад човек чувство.

Като искаше все пак да се поиздокара, Сигоняк развърза вързопата, където Пиер бе натикал изтънелите дрипи, които притежаваше неговият господар. Той разгърна една след друга разните части от мъжко облекло, които намери там, и не откри нищо, което да влезе в работа. Или връхната дреха беше твърде дълга, или панталоните се оказваха по-къси, отколкото трябва. Изпъкналостите на лактите и на колената, по-изложени на търкания, се узнаваха по кръпки, ожулени до

основата. Между разхлабените парчета шевовете се хилеха и показваха озъбените си конци. Изчезнали, но отдавна пак възобновени кърпежи с игла запълваха дупките на прокъсаните места със сложни сплетения, като решетките по затворническите прозорчета или по испанските порти. Избелели от слънцето, въздуха и дъждовете, цветовете на тия дрипи бяха станали така неузнаваеми, че и някой живописец би се затруднил да назове точните им имена. Бельото с нищо не беше по-добро. Многобройни пранета бяха го изтънили до крайния възможен предел. Това бяха по-скоро сенки от ризи, отколкото истински ризи. Би рекъл човек, че са скроени от паяжините по старата кула. Като връх на злочестината плъхове, които не намираха нищо за ядене в долапа, бяха поизгризали няколко от най-запазените, бяха наситнили по тях с резците си толкова дупчици, колкото има в една дантелена яка — несвоевременен разкош, от който гардеробът на клетия барон би се лишил с облекчение.

Тази безрадостна проверка тъй дълбоко беше погълнала Сигоняк, че той не чу сдържаното почукване на вратата, която се откряна, като пропусна най-напред лилавата глава, а после и тучното тяло на месер Блазиус, който пристъпи в стаята с многобройни прекалено дълбоки поклони, раболепно комични или комично раболепни, показващи едно наполовина действително, наполовина престорено уважение.

Когато Наставникът застана пред Сигоняк, младият човек държеше за ръкавите и оглеждаше на светлината една риза, изпъстрена с малки дупчици, досъщ като розетката пред входа на някоя катедрала, и клатеше глава, дълбоко обезсърчен.

— Рога на триста дяволи! — викна Наставникът и гласът му накара изненадания барон да подскочи. — Тази риза има вид юнашки и победоносен. Би рекъл човек, че е била надяната за пристъпа на някое укрепено място върху собствените гърди на бога Марс, толкова е тя продупчена, изрешетена, славно издънена от куршуми на мускети, от стрели, от копия, от арбалети и от всякакви други метателни оръжия. Не бива да се червите от нея, бароне, всички тия дупки са уста, през които говори честта, докато често някое фризийско или холандско платно, съвсем ново, поръбено и надиплено по последния вкус на двора, прикрива безчестието на някой новоиздигнал се негодник, злоупотребител и продажник. Мнозина знаменити герои,

чиито деяния историята предава от век на век, не са били по-добре сподобени с бельо, жив пример Одисей, личност сериозна, разумна и досетлива, който се представил на прекрасната принцеса Навзикая^[15] облечен само със стиска морска трева, както се вижда от Одисеята на почтения Омир.

— За зла чест, мой скъпи Блазиус — отговори на Наставника Сигоняк, — аз приличам на този храбър грък, цар на Итака^[16], само по липсата на ризи. Предишни подвизи не уравновесяват сегашната ми нищета. Случаят отмина моята храброст и аз се съмнявам дълбоко, че някога поетите ще ме възпеят в хекзаметри^[17]. Признавам си, макар че човек не би трябвало да се срамува от една почтена бедност, че необичайно съм раздразнен, дето трябва да се появя сред това общество в такова одеяние. Маркиз дьо Брюйер прекрасно ме позна, макар и да не го каза, и може да издаде тайната ми.

— Това е наистина до немай-къде досадно — отвърна Наставникът. — Но както казва пословицата, за всичко има лек освен за смъртта. Ние, бедните комедианти, сенки на човешкия живот и призраци на люде от всякакви съсловия и положения, по липса на възможността да бъдем имаме поне утешението да изглеждаме — и второто прилича на първото, както отражението в огледалото прилича на предмета, който се оглежда. Когато ни хрумне, благодарение на театралния гардероб, където са спастрени всичките ни царства, владения и замъци, ние възприемаме вида на принцове, владетелни барони и благородници с горда походка и изискано обхождане. За няколко часа ние се равняваме по смелостта на премените си с ония, които най-много се перчат: франтовете и дребното дворянство подражават на нашето взето назаем изящество, което те превръщат от фалшиво в действително, заменяйки шаяка с тънко сукно, тенекиените украшения със злато, стъклото с диаманти — понеже театърът е школа за нравите и академия на модата. В качеството ми на костюмиер на трупата аз съм в състояние от един пъзльо да направя Александър Велики, от един клетник, гол като пушка — богат велможа, от една разпътница — знатна дама; и ако не го намирате за неуместно, аз ще приложя занаята си и по отношение на вас. Тъй като вие благосклонно се съгласихте да споделите нашата скитническа съдба, възползвайте се поне от нашите възможности. Захвърлете тази одежда на униинето и нищетата, която засеня вашите природни преимущества и ви изпълва с

несправедливо недоверие в самия вас. Тъкмо държа в запас в една от раклите един съвсем подходящ костюм от черно кадифе с огненочервени ленти, който никак не мирише на театър, и спокойно би могъл да бъде носен от някой царедворец, понеже днес на поетите често започна да им хрумва да изваждат под измислени имена на сцената съвременни приключения, които изискват дрехи на порядъчни люде, а не палячовци, чудновато маскирани по античному или по романтичному. Имам освен това и ризата, и копринените чорапи, и обувките с пискюлчета, и наметката — всичките допълнения към костюма, който като да е кроен нарочно по ваш калъп, сякаш шивачът е предугаждал кому ще послужи. Нищо не му липсва, дори и шпагата.

— О! За това няма нужда! — рече Сигоняк с един надменен жест, в който избликна отново всичката гордост на благородника, която никакви премеждия не могат да сломят. — Аз имам тази шпага от баща си.

— Пазете я като очите си — отвърна Блазиус, — шпагата е вярна другарка, тя охранява живота и честта на господаря си. Тя няма да го изостави в беди, опасности и лоши срещи, както правят ласкателите, зловреден израстък над благоденствието. Нашите театрални мечове нямат нито острие, нито връх, защото са предназначени да нанасят само измислени рани, от които човек оздравява мигновено в края на пиесата, и то без превръзки и мехлеми, нито вътрешни лекарства. А вашата ще съумее да ви защити при нужда, както го стори вече, когато разбойникът с плашилата предприе онова страшно и смешно безразсъдство на царския друм. Но потърпете, докато изтичам да потърся гиздилата в дъното на денка, където съм ги спастрил; изгарям от нетърпение да видя как какавидата ще се превърне в пеперуда.

Като изля този водопад от слова с чудноватата приповдигнатост, която му беше обичайна и която той пренасяше от ролите си във всекидневния живот, Наставникът изскочи от стаята и скоро се върна, прегърнал един твърде обемист вързоп, завит с кърпа, и почтително го положи на масата.

— Ако сте съгласен да приемете един стар комедиен наставник за камериер — рече Блазиус, като потъркваше ръцете си от задоволство, — аз ще ви наконтя и причеша, както се полага. Всички дами веднага ще полудеят по вас; защото, казвам го, без да искам да засегна кухнята на замъка дьо Сигоняк, вие достатъчно сте постили

във вашата Кула на глада, за да придобиете неподправения облик на умиращ от любов. Жените вярват в страстта само на мършавите; шишковците не ги убеждават, дори и да имат в устата си ония златни вериги, символи на красноречието, които прикачвали рицари, граждани и крепостни за устните на Огмиус^[18], галския Херкулес. По тази причина именно, а не поради нещо друго аз лично имах твърде жалки успехи пред нежния пол и още отрано се прехвърлих към божествената бутилка, която съвсем не е толкова придирчива, а приема твърде благосклонно дебелите мъже, като бъчви с по-голяма вместимост.

Така Блазиус се опитваше да развесели барон дьо Сигоняк, докато го обличаше, и бърливостта на езика му беше нищо в сравнение със сръчността на ръцете му. Въпреки риска да бъде сметнат за празнодумец и досадник той предпочиташе да зашемети младия благородник с поток от думи, вместо да го остави във властта на мъчителни размишления.

Премияната на барона скоро беше готова, тъй като театърът, изискващ бърза смяна на костюмите, приучва комедиантите към сръчност в подобен род преображения. Доволен от работата си, Блазиус хвана барон дьо Сигоняк за кутрето и както се води към олтара младоженка, доведе го пред венецианското огледало, поставено над масичката, и му каза:

— Сега благоволете да хвърлите един поглед върху ваша милост.

Сигоняк видя в огледалото един образ, който най-напред помисли за някого друго, толкова различен беше от неговия. Той неволно обърна глава и погледна над рамото си, за да види дали случайно зад него не стои някой. Образът в огледалото направи същото движение. Не можеше да има вече никакво съмнение: това беше самият той; но вече не оня блед и слаб, тъжен, окаян, почти смешен поради бедността си Сигоняк, а един млад, изискан, великолепен барон дьо Сигоняк, чиито стари Дрехи, захвърлени на пода, приличаха на онези сиви и набръчкани ципи, които гъсениците напускат, когато се измъкват от тях и литват към слънцето като пеперуди със златни, цинобърни или лазуритови крила. Непознатото същество, пленник на онази овехтяла обвивка, беше се освободило внезапно от нея и сияеше под ясните лъчи, които нахлуваха през прозореца, подобно на някоя статуя, от която току-що са смъкнали булото за освещаване. Сигоняк се

виждаше такъв, какъвто беше се явявал понякога в сънищата си, актьор и зрител на едно въображаемо действие, което се развиваше все в замъка, преустроен и украсен от изкусните архитекти на съня, за да посрещне една обожавана инфанта, която пристигаше на бял и кротък кон. Една усмивка, пълна с възторг и слава, потрепна няколко секунди като пурпурна светлинка по бледите му устни и младостта му, погребана тъй дълго под пластове на злочестината, отново зацъфтя над разхубавените му черти.

Блазиус, изправен до тоалетната масичка, съзерцаваше творението си, като отстъпи няколко крачки, за да го обхване по-добре с поглед и да му се порадва като някой художник, който току-що е ударил последната мазка с четката върху една картина и е доволен от нея.

— Ако вие, както се надявам, си пробиете път в двора и възстановите богатствата си, вземете ме, моля ви, на старини да се грижа за вашия гардероб — рече той, като се изкриви в раболепния поклон на просител пред преобращения барон.

— Вземам си бележка от тъжбата ви — отговори Сигоияк с меланхолична усмивка, — вие сте, месер Блазиус, първото човешко същество, което ме е помолило да направя нещо за него.

— Редно е след обедата, който ще ни бъде поднесен отделно, да направим посещение на господин маркиза Дьо Брюйер, за да му представим списъка на пиесите, които можем да играем, и да узнаем от него на кое място в замъка ще можем да наредим театъра. Вие ще минете за поет на трупата, тъй като из провинцията се срещат светли умове, които понякога тръгват след Талия с надеждата да трогнат сърцето на някоя комедиантка: това е много изискано и се счита за добър тон. Нашата Изабела е хубав предлог, още повече, че е умна, красива и добродетелна. Наивните много по-често изобразяват на сцената истинската си природа, отколкото вятърничавата и празна публика допуска.

Като рече това, Наставникът се оттегли, за да се занимае със собствената си премяна, макар и да не беше от ония, дето обичат да се труфят.

Красивият Леандър, като мислеше непрекъснато за господарката на замъка, се разкрасяваше колкото можеше, бленувайки за онова невъзможно приключение, към което той винаги се стремеше и което,

по думите на Скапен, беше му струвало досега само разочарования и бой със стрепенници. Що се отнася до актрисите, на които господин дьо Брюйер вежливо бе изпратил по няколко отрязъка копринен плат, за да попълнят, ако се окаже необходимо, костюмите за ролите си — ние предполагахме, че те бяха призовали на помощ всички средства, с които изкуството си служи, за да украси естеството, и бяха вдигнали всичко на бойна нога, доколкото го позволяваше бедният им гардероб на пътуващи комедиантки. След като всеки се постара, събраха се в залата, където обедът бе поднесен.

Нетърпелив по природа, маркизът се яви, преди да привършат обеди, и завари комедиантите на трапезата; той не дочака да станат и щом им донесоха да се измият, попита Тирана с какви пиеси разполага.

— Всичките такива на покойния Арди^[19] — отговори Тиранът със своя боботещ глас, който сякаш излизаше от пещера; — „Пирам“ на Теофил^[20], „Силвия“, „Хризеида“, „Силванир“, „Людостта на Гарденио“, „Невярната довереница“, „Филис от Скирос“, „Лигдамон“, „Наказаният измамник“, „Вдовицата“, „Пръстенът на забравата“, както и всичко най-добро, което са създали най-светлите умове на времето.

— От няколко години насам аз живея далеч от двора и не съм в течение на последните новости — рече скромно маркизът. — Би ми било трудно да направя избор между толкова превъзходни пиеси, по-голямата част от които са ми непознати; смятам, че най-уместно ще бъде да се доверя на вашето съждение, което, опряно и на теорията, и на практиката, не би могло да не бъде и най-мъдрото.

— Ние често играем една пиеса — отвърна Тиранът, — която може би няма да се годи за печат, но със своите театрални ефекти, комични реплики, клоунади и буфонади всякога се е радвала на преимуществото да разсмива и най-сериозните люде.

— Не търсете друга — рече маркиз дьо Брюйер. — А как се нарича този благодатен шедьовър?

— *Самохвалствата на капитан Матамор.*

— Хубаво заглавие, бога ми!... Субретката има ли хубава роля? — попита маркизът, като метна едно око към Зербина.

— Най-палавата и най-дьяволитата роля на света и Зербина я играе превъзходно. Тя е коронната ѝ роля. За нея всякога е получавала

бурни ръкопляскания, и то без каквито и да са коварства или подставени люде.

При този директорски комплимент Зербина счете, че е неин дълг да се поизчерви, но не ѝ беше лесно да изкара едно киноварено облаче върху мургавата си буза. Скромността, този вътрешен грим, напълно ѝ липсваше. Измежду гърненцата и кутийките на тоалетната ѝ масичка нямаше такъв червен цвят. Тя сведе очи, което накара всички да забележат дължината на черните ѝ ресници, и повдигна ръка, като да спре във въздуха твърде ласкателните за нея думи — и това движение извади на показ една добре изваяна ръка, макар и малко възмургава, с миловидно разперено кутренце и розови нокти, които лъщяха като ахати, защото бяха излъскани с коралов прах и кожа от дива коза.

Така Зербина беше наистина очарователна. Тези свенливи преструвчици придават много остър привкус на покварата! Те се харесват на разпуснатите, макар и да не могат да ги измамат, с тръпчивостта на противопоставянето. Маркизът гледаше Субретката с пламенните очи на познавач и даряваше останалите жени само с разсеяната учтивост на един добре възпитан мъж, който е направил вече своя избор.

— Той дори не се осведоми за ролята на първата кокетна! — мислеше си Серафина, преизпълнена с възмущение. — Това направо не е пристойно и на мене този тъй богат със злато и имоти господин ми се струва ужасно бос в областите на духа, на вежливостта и на добрия вкус. Решително той има долни наклонности. Дългото му стоене в провинцията го е покварило, а навикът да задиря разни повлекани и селяндурки го е лишил от всякаква изящност.

Тези размишления съвсем не разхубавяваха Серафина. Нейните правилни, но малко резки черти, които за да се харесват, имаха нужда да бъдат смекчавани с добре изучената миловидност на усмивките и от уловките на погледа, щом се стегнеха, добиваха някаква кисела сухост. Без съмнение тя беше по-красива от Зербина, но в нейната красота имаше нещо надменно, нападателно и зло. Любовта може би би дръзнала пристъпа. Прищявката, подплашена, трепкаше с крила и се връщаше назад по същия път.

И тъй маркизът се оттегли, без да опита и най-малката галантност пред дона Серафина, нито пред Изабела, която между

впрочем той смяташе вече обвързана с барон дьо Сигоняк. Преди да напусне стаята, той каза на Тирана:

— Дадох нареждане да разчистят зимния цветарник, който е най-обширното помещение в замъка, за да се построи там театърът; трябва да са пренесли вече на мястото скели, дъски, килими, скамейки и всичко необходимо, за да се пригоди едно непредвидено представление. Наглеждайте работниците, които не са много вещи в подобен род работи! Разполагайте с тях, както началството на галерите разполага с каторжниците си. Те ще ви се подчиняват като на самия мен.

Един лакей заведе Тирана, Блазиус и Скапен в зимната градина. Обикновено те тримата поемаха грижите по вещественото устройство. Залата беше до немай-къде удобна за театрални представления с продълговатата си форма, която позволяваше да се издигне сцената в единия ѝ край, а в свободното пространство да се разположат на редици кресла, столове, табуретки и пейки, според рода и чина на зрителите и честта, която трябваше да им се направи. Стените ѝ бяха изписани със зелени асми на фона на небето, в подражание на една пасторална архитектура със стълбове, аркади, кътчета, кубета и сводести ниши, нарисувани перспективно и накичени с рехави венци от листак и цветя, които начупваха еднообразието на ромбовете и правите линии. Полусводестият потон изобразяваше въздушния безкрай, набразден от няколко бели облака и изпъстрен с яркоцветни птички, като със запетайки; всичко това предлагаше една във висша степен подходяща обстановка за новото предназначение на помещението.

Един леко наклонен под беше положен върху скелите в единия край на залата. Дървени подпори, предназначени да крепят кулисите, щръкнаха от двете страни на сцената. Големи тъкани пердета, които се движеха по едно опънато въже, трябваше да служат за завеса и разтваряйки се, нагъваха се отляво и отдясно като диплите от плаща на арлекин. Широка ивица плат, подрязана зъбчато като завесите на легло, беше спусната в дъното и закръгляше рамката на сцената.

Докато театърът се строи, нека се позанимаем с обитателите на замъка, за които е редно да разкажем някои подробности. Забравихме да споменем, че маркиз дьо Брюйер беше женен; той самият тъй рядко си спомняше за това, че подобно опущение трябва да ни бъде

простено. Любовта, както обикновено се предполага, не беше играла роля в този съюз. Бяха го решили еднаквият брой благороднически колена в родословията и земи, които чудесно си подхождаха да бъдат съединени. След един доста къс меден месец, откривайки, че изпитват твърде малко влечение един към друг, маркизът и маркизата като люде от обществото не бяха се ожесточили да преследват на всяка цена едно невъзможно щастие. По мълчаливо съгласие те бяха се отказали от подобни еснафски опити и живееха заедно, полюбовно разделени, по най-любезния начин на света и с всичката свобода, която позволява благоприличието. Недейте си мисли след всичко казано, че маркиза дьо Брюйер беше грозна или неприятна жена. Това, което отблъсква съпруга, все още може да бъде дар за любовника. Любовта ходи с превръзка на очите, а бракът — не. Между впрочем ние ще ви представим госпожа маркизата, за да отсъдите сами.

Тя живееше в отделни покои, където маркизът не влизаше, без да известят за него. Ние ще си позволим тая волност, от която авторите във всички времена не са се лишавали, и без да кажем нито дума на малкия лакей, който би отишъл да предупреди камериерката, ще проникнем в спалнята, сигурни, че няма да обезпокоим никого. Естествено е писателят, който съчинява роман, да сложи на кутрето си пръстена на Гигес^[21], който го прави невидим.

Спалнята на маркизата беше просторна стая с висок потон и разкошна наредба. Губери от Фландрия, изобразяващи приключенията на Аполон, покриваха стените с топли, меки и богати багри. Пердета от тъмночервена индийска дамаска падаха на свободни дипли пред прозорците, а когато ги понижеше някой весел слънчев лъч, добиваха пурпурната прозрачност на рубин. Завесите на леглото бяха от същата тъкан и дължините им, отделени с ширити, образуваха правилни чупки, посипани със светливи отблясъци. Една красива рамка, подобна на ония, каквито правят над престоли или над олтари, обкръжаваше балдахина на леглото, украсен в четирите си ъгли от гъсти кичури светлочервени пера. Корпусът на камината се издаваше твърде напред в стаята и стигаше чак до потона, без да прекъсва фламандските губери, които обвиваха горната му част. Голямо венецианско огледало, обогатено с една кристална рамка, чиито безбройни плоскости сияеха, запалени от многоцветни искри, се навеждаше от корнизата към стаята, за да посрещне най-благоприятно лицата. Върху кончетата на

огнището, изработени във вид на последователно набъбнали и пристегнати пръчки и увенчани с по едно грамадно кълбо от излъскан метал, пламтяха с пращане и мятаха искри три пъна, които спокойно можеха да послужат за коледни бъдници. Топлината, която те изпускаха, не беше прекалена в това време на годината и в една стая с подобни размери.

Две писалищни маси с причудливо устройство, с колонки от лазурит, с инкрустации от самоцветни камъни и с тайни чекмеджета, където маркизът би предпочел да не си пъха носа, даже и да знаеше как се отварят, бяха разположени съразмерно от всяка страна на тоалетната масичка, пред която госпожа дьо Брюйер седеше в едно от ония кресла, свойствени за царуването на Луи XIII, които имат на облегалката си, на височината на раменете, нещо като тапицирана възглавничка, украсена с ресни.

Зад маркизата стояха прави две камериерки, които я гласяха — едната държеше ковъорче с игли, другата подаваше кутия с изкуствени бенки.

Макар че маркизата признаваше само двайсет и осем години, тя вероятно беше надхвърлила предела на трийсетте, който жените с таква наивно отвращение се боят да преминат, сякаш е много пострашен от Носа на бурите, от който се плашат лоцманите и моряците. С колко обаче бе го задминала, никой не би могъл да каже, нито дори самата маркиза — дотолкова изкусно бе внесла тя пълна обърканост в този летопис. И най-вещите в изкуството да уточняват дати биха успели само да побелеят над тази загадка.

Госпожа дьо Брюйер беше от оня вид мургави жени, при които пълнотата, наследила първата младост, изсветлява цвета на лицето. Маслинените отънъци на някогашната ѝ мършавост, побеждавани на времето с белило от бисерен прах и талкова пудра, бяха отстъпили място на една матова белота, малко болезнена денем, но ослепителна при светлината на свещите. Овалът на лицето ѝ се беше размекнал от пълнотата на бузите, но въпреки това не беше загубил благородството си. Брадичката ѝ се извиваше към шията с по-закръглена, но все още стройна линия. Носът, може би твърде орлов за една женска красота, но нелишен от горделивост, разделяше две равно поставени очи с цвета на испански тютюн, а над тях дъговидни вежди, твърде отдалечени от клепачите, им придаваха израз на постоянно учудване.

В този миг ръцете на камериерката придаваха окончателен вид на гъстите черни коси на маркизата и ако се съди по късчетата попивателна хартия, които осейваха килима около тоалетната масичка, работата на момичето ще да е била твърде сложна. Един ред тънки и нежни къдрици, завити по начина, който се нарича „похитено сърце“, увенчаваха челото и докосваха корена на една грамада от коси, опънати назад към тила, докато два огромни въздушни кичура, разчесани и бухнати с резки, бързи удари на гребена, избуяваха отстрани на бузите и нежно ги отсентяха. Възел от извезани с чер кехлибар панделки красеше тежкия кок, завит на тила. Косите бяха една от големите гордости на маркизата и стигаха за всякакъв вид прически, без да става нужда да се прибъгва към допълнителни кичури или изкуствени плитки, поради която причина госпожата охотно допускаше при себе си дами и кавалери в часа, когато камериерките ѝ гласяха косите.

Шията със своя загладен и окръглен рисунък отвеждаше погледа към много белите и заоблени рамене, които полукръглият изрез на пазвата оставяше открити, и там, сред пълнотата, се вдлъбваха две съблазнителни трапчинки. Под натиска на банелите гръдта се стремеше да приближи своите полукълба, които ласкателите, поетите, съчинителите на мадригали и на сонети упорстваха да наричат „братята врагове“, макар че те прекомерно често се одобряваха, помилозливи в тая насока, отколкото братята отшелници в Тиванската пустиня.

Една кордела от черна коприна висеше на шията на маркизата и като минаваше през едно рубинено сърце, поддържаше малък кръст от скъпоценни камъни, сякаш нарочно поставен там, за да отблъсва езическата чувственост, събудена от всички тези изложени прелести, и да брани от нечестиви желания преддверията на тая гръд, лошо укрепена само с една крехка защитна стена от дантела.

Над фуста от бял атлаз госпожа дьо Брюйер носеше една рокля от тъмногранатова коприна, обшита с черни панделки и обнизана с чер кехлибар, на която маншетите бяха широко и високо завърнати като железните ръкавици на въоръжени рицари.

Жана, една от камериерките на маркизата, поднесе кутията с изкуствените бенки, последното допълнение към премяната, необходимо в ония времена за всяка жена, която искаше да мине за

изискано облечена. Госпожа дьо Брюйер сложи една край ъгълчето на устата и дълго търси място за другата, тази, която наричаха „убийца“, понеже и най-недостъпните храбреци получават от нея удари, които не могат да предвядат. Камериерките, сякаш разбирайки колко съдбоносно е това решение, стояха неподвижни и сдържаха дъха си, за да не смутят гиздолюбивите размишления на господарката си. Най-сетне колебаещият се пръст се спря и една точица от тафта, черна звезда върху един небосвод от белина, опръска като белег от рождение горната част на лявата гръд. На езика на галантните йероглифи това означаваше, че до устата може да се стигне само ако се мине през сърцето.

След един последен поглед във венецианското огледало, наведено над тоалетната масичка, маркизата се изправи, доволна от себе си, и направи няколко крачки из стаята. Но скоро се смисли, забелязвайки, че ѝ липсва нещо, и се върна, за да извади от едно ковчеже крупен кръгъл часовник, едно нюрнбергско яйце, както се казваше тогава, причудливо емайлирано в различни цветове, изпъстрено със ситни брилянти и окачено на една верига, която маркизата закопча за пояса си до едно малко ръчно огледало в рамка от позлатено сребро.

— Госпожата днес е съвършенство! — обади се Жана с гальовен глас. — Прическата подчертава най-хубавото в чертите ѝ, а роклята ѝ стои до немай-къде добре.

— Намираш ли? — отговори маркизата, провличайки думите с разсеяна нехайност. — На мене, напротив, ми се струва, че съм грозна до смърт. Под очите ми има сенки, а този цвят ме прави пълна... Дали да сложа черно? Как мислиш ти, Жана? Черното изтънява...

— Ако госпожата желае, ще ѝ подам роклята от тафта с цвят на дроздова опашка или оная с цвят на зряла слива, това е работа за един миг; но аз се боя, че госпожата ще развали един твърде успешен тоалет.

— Тогава ти ще бъдеш виновна, Жана, ако обърна амурите в бягство и ако не събера тази вечер своята жертва от сърца. Много свят ли е поканил маркизът на тази комедия?

— Множество пратеници препуснаха в различни посоки. Няма как обществото да не бъде многобройно: ще дойдат от всички околни замъци. Поводите за развлечение са тъй редки в този край!

— Наистина — рече маркизата, въздишайки — живеем в една ужасна оскъдица на удоволствия!... А тези комедианти ти видя ли ги, Жана? Има ли измежду тях млади, с хубава външност и кавалерска осанка?

— Не бих могла да кажа много нещо на госпожата — тези люде имат по-скоро маски, отколкото лица: белилото, гримът и перуките им придават блясък под светлината на свещите и ги правят такива, каквито всъщност не са. Но все пак ми се стори, че имаше един, който никак не е опърпан и се прави на кавалер; той има красиви зъби и доста добре сложен крак.

— Това трябва да е любовникът, Жана — рече маркизата. — За тия роли винаги избират най-хубавото момче в трупата; защото би било непристойно да изливаш ласкателства с някой нос като зурна или да се хвърляш върху кривоногите си колене, за да направиш любовно признание.

— Това би било наистина подло — отвърна, смеейки се, прислужницата. — Съпрузите могат да бъдат, каквито са си, но любовниците трябва да са безупречни.

— Затова имам слабост към тия театрални прелъстителни, с винаги цъфтяща реч, които знаят да подбуждат красиви чувства, които примират в нозете на някоя безчовечна, викат небесата за свидетели, проклинат съдбата, измъкват шпагите си, за да си прободат гърдите, изригват огънове и пламъци като вулкани от любов и казват такива неща, които могат да опиянят и най-студената добродетел. Техните речи приятно ми гъделичкат сърцето и понякога ми се струва, че са отправени към мене. Даже често строгостите на дамата ме правят нетърпелива и в себе си аз я хокам, дето кара да чезне и да се топи от мъка един такъв безукорен любовник.

— Да, защото госпожата има добро сърце — отвърна Жана — и не търпи да гледа как страдат другите. А пък аз съм с по-жесток нрав и би ме забавлявало да видя някой не на шега да си умре от любов. Красивите речи не ме убеждават.

— Да, тебе все ти трябва нещо положително, Жана, и духът ти е малко затънал във вещественото. Ти не четеш като мене романи и театрални пиеси... Не ми ли каза преди малко, че любовникът на трупата бил хубаво момче?

— Госпожа маркизата може сама да прецени — рече прислужницата, която стоеше права до прозореца. — Той тъкмо пресича двора, сигурно отива в зимния цветарник, където издигат театъра.

Маркизата се приближи до стъклото и видя Леандър, който вървеше със ситни стъпки, със замечтан вид, сякаш погълнат от някаква дълбока страст. За всеки случай той си слагаше тази меланхолична маска, която веднага възбуждаше любопитството на жените, защото отгатваха зад нея някаква сърдечна мъка, достойна за утешаване. Като стигна под балкона, той вдигна глава с едно уверено движение, което придаде на очите му особен блясък, и впери в прозореца поглед дълготраен, скръбен, натежал от безнадеждността на невъзможната любов, който в същото време изразяваше най-живо и почтително възхищение. Като забеляза маркизата, подпряла чело в стъклото, той свали шапката си до земята, та чак помете плочите с перото ѝ, и поздрави с един от ония дълбоки поклони, каквито се правят само пред кралици или пред божества и които подчертават разстоянието от Емпиреята^[22] до нищото. Сетне наложи шапката си с изящно движение и с великолепно самообладание си възвърна нахалната надменност на кавалер, захвърлена за миг в нозете на красотата. Всичко беше чисто, точно и добре направено. Един истински велможа, изпечен в светския живот, отракан в двора, не би уловил по-добре оттенъците.

Поласкана от този едновременно сдържан и раболепен поздрав, който въздаваше на достойнството ѝ всичко, каквото му се дължеше, госпожа дьо Брүйер не можа да се удържи да не отговори с едно леко кимване, съпроводено с едва доловима усмивка.

Тези знаци на благосклонност не убягнаха от вниманието на Леандър и от това вроденото му самодоволство крайно нарасна. Той не се усъмни нито за миг, че маркизата е влюбена в него, и склонното му към странности въображение започна да гради въз основа на това цял химеричен роман. Най-сетне щеше да се осъществи мечтата на живота му, най-сетне той щеше да изживее любовно приключение с една истинска голяма дама, в един почти владетелски замък, той, бедният провинциален комедиант, богат с дарования несъмнено, но който още не беше играл пред двора. Целият изпълнен с тия небивалици, той се чувстваше малко неразположен; сърцето му се издуваше до пръсване,

гърдите му се разтягаха и щом репетицията свърши, той се прибра в стаята си и седна да пише една записчица в най-хиперболичен слог, която разчиташе по някакъв начин да изпрати на маркизата.

Тъй като всички участници в „*Самохвалствата на капитан Матамор*“ знаеха ролите си, представлението можеше да се състои веднага, щом пристигнеха поканените от маркиза гости.

Зимната градина, превърната в театрален салон, предлагаше твърде приятна за окото гледка. Сплитове свещи, закрепени по стените с разперени многоръки свещници, разпръсваха мека светлина, благоприятна за накитите на дамите, без това да вреди на сценичното внушение. Зад зрителите, върху стъпаловидно разположени талпи, бяха наредили портокалови дръвчета; листата и плодовете им, затоплени от мекия въздух в залата, изпускаха приятен нежен мирис, който се смесваше с благоуханията на мускус, на смирна, на амбра и на ирисова пудра.

На първия ред, съвсем близко до сцената, седнали в тежки кресла, блестяха Йоланда дьо Фоа, херцогиня дьо Монталбан, баронеса д'Ажемо, маркиза дьо Брюйер и други високородни особи, облечени с оня разкош и изящество, които са решени да не допускат поражения. Виждаха се само кадифета, атлази, извезани със сребро или със злато тъкани, дантели, сърма, диамантени токи, редове от бисери, висулките на скъпи обеци, взли от драгоценности, които трепкаха на светлините и мятаха палави искрици; да не говорим за още по-ярките искри, които хвърляха диамантите на очите. Дори в двора не би могъл да види човек по-блестящо събрание.

Ако Йоланда дьо Фоа не беше там, едно множество от смъртни богини щеше да хвърли в колебание някой Парне^[23], овластен да отсъди златната ябълка, ала нейното присъствие правеше безполезно всяко състезание. Всъщност тя не приличаше на снизходителната Венера, а по-скоро на дивата Диана. Младата благородничка притежаваше една жестока красота, едно неумолимо изящество, едно отчайващо съвършенство. Лицето ѝ, продълговато и изтънчено, не изглеждаше ваяно от човешка плът, а сякаш беше издялано от ахат или от оникс — толкова чисти, невеществени и благородни бяха чертите му. Шията, изваяна и гъвкава като шията на лебед, извиваше девствена линия към едни малко неизпълнени още рамене и снежнобяла юношеска гърд, които изглеждаха неподвижни, защото не ги

вълнуваха учестените удари на сърцето. Устните ѝ, извити като лъка на ловджийката^[24], мятаха присмехулни стрели, дори когато оставаха неми, а сините ѝ очи изпускаха студени мълнии, способни да смутят увереността и на най-самонадеяните. Независимо от това, привлекателността ѝ беше непреодолима. Цялото ѝ същество, дръзко сияещо, хвърляше на желанието предизвикателството на невъзможното. Никой мъж не би могъл да види Йоланда, без да се влюби в нея, но да бъдеш обичан от нея беше една мечта, която малцина си позволяваха да лелеят.

А как беше облечена тя? За да разкажем, би ни трябвало повече хладнокръвие, отколкото притежаваме. Дрехите плуваха около тялото ѝ като облак светлина, сред който човек различаваше единствено самата нея. Струва ни се все пак, че гроздове от бисери бяха вплетени сред къдриците на русите ѝ коси и искряха там като лъчите на нимба.

Зад дамите, на столчета и пейки, бяха насядали велможите и благородниците, бащи, съпрузи или братя на тези красавици. Някои от тях се навеждаха изискано над облегалките, шепнейки мадригал в някое снизходително ухо, други си вееха с кичурите пера на шапките си или стояха прави с ръка на хълбока, изпъчени така, че да се забележи и оцени красивата им осанка, и доволно оглеждаха събранието. Шумоленето на разговорите висеше като лека мъгла над главите и чакащите вече започваха да стават нетърпеливи, когато прозвучаха три тържествено отбити удара и мигновено се възцари тишина.

Завесата бавно се раздели и откри един градски площад, място неопределено, удобно за хитросплетенията и срещите на примитивната комедия. Декорите образуваха едно кръстовище, на което бяха разположени къщи с остри фронтони, с издадени напред горни кътове, с малки прозорци, зарешетени с олово, и комини, над които наивно се издигаха завъртулици дим и се сливаха с облаците на едно небе, което само с едно леко премитане не бяха успели да възвърнат към първоначалната му яснота. Една от тези къщи, на ъгъла на две улици, които се опитваха да се отдалечат в платното с отчаяно усилие за перспектива, имаше истинска врата и истински прозорец. Двете странични кулиси, които с върховете си достигаха ивица небе, тук-там овапцана с маслени петна, се радваха на същото предимство и дори едната от тях имаше балкон, където се изкачваха по невидима за

зрителите стълба — приспособление твърде благоприятно за разговори, за гоненици и отвличания. Както виждате, театърът на нашата малка трупа беше добре обзаведен за времето си. Вярно е, че живописиста на декорациите би се видяла на познавачите малко детинска и първобитна. Керемидите по покривите се хвърляха на очи с кресливия си червен цвят, листакът на дърветата пред къщите беше отровназелен, а сините части на небето разстилаха над покривите един невероятен лазур; но тъй или иначе цялото създаваше у зрители с добра воля; задоволителна представа за градски площад.

Една редица от двайсет и четири свещи с грижливо почистени фитили хвърляше силна светлина върху тия честни стари декори, несвикнали на подобни празненства. При тази великолепна гледка над притихналата зала премина вълна от доволен шепот.

Пиесата започваше с една кавга между добрия еснаф Пандолф и дъщеря му Изабела, която под предлог, че е влюбена в някакъв рус момък, отказваше най-упорито да се омъжи за капитан Матаморос, любимец на бащата, и в тая ѝ съпротива прислужничката ѝ Зербина, добре възнаградена от Леандър, я поддържаше с нокти и със зъби. На оскърбленията, които ѝ отправяше Пандолф, бързореката Субретка отвръщаше със сто лудории и го съветваше сам да се ожени за Матамор, щом го обича толкова. Що се отнася до нея, тя никога няма да допусне господарката ѝ да стане жена на този безсъвестен тип, на това посмешище, на това плашило, годно да върши работа само в лозята. Разяреният добряк, който искаше да поговори насаме с Изабела, блъскаше Зербина, за да я вкара обратно в къщата, но тя отстъпваше с рамо на тласъците на стареца и си оставаше на мястото с едно тъй гъвкаво движение на гърдите, с една толкова жива извивка на бедрата, с едно така дяволито шумолене на фустите си, че и столична балерина не би могла да го направи по-добре. И при всеки безплоден опит на Пандолф тя се смееше и не я беше грижа, че устата ѝ може да се стори някому голяма — със своите трийсет и два възточни бисера, още по-искрометни под светлините; смееше се тъй, че можеше да разведри дори Хераклитовото черногледство^[25]. Диамантени огънчета пламтяха в очите ѝ, запалени от един пласт грим, положен под клепките. Карминово червило ярко оживяваше устните ѝ, а съвсем новите ѝ фусты, направени от тафтата, подарена от маркиза, лъщяха с внезапни тръпки по чупките си и сякаш мятаха искри.

На тази игра ръкопляскаше цялата зала и господарят дьо Брюйер си казваше тихичко, че е проявил чудесен вкус, като е хвърлил око на този бисер измежду субретките.

Едно ново действащо лице се появи след това, като се озърташе наляво и надясно, сякаш се страхуваше да не го изненадат. Това беше Леандър, ужасът на бащите, на съпрузите, на настойниците, галеникът на съпругите, на дъщерите и на възпитаничките, с една дума — любовникът, онзи, за когото бленуват, когото чакат и когото търсят, който трябва да олицетвори обещанията на идеала, да осъществи мечтата на поемите, комедиите и романите, да бъде самата младост, страстта и щастието, да не споделя нито едно от проклятията на човечеството, да не изпитва никога нито глад, нито жажда, нито студ, нито страх, нито умора, нито болест — а винаги да бъде готов, нощем и денем, да въздиша, да гука любовни признания, да съблазнява дойките, да подкупва прислужничките, да се катери по въздени стълби, да измъква сабя в случаи на съперничество или на подла изненада; и всичко това да прави винаги прясно обръснат, добре причесан, изискан в бельото и в дрехите си, с примижали от неща очи, с извити като сърчице уста — като че ли е восъчна статуя, а не жив човек! Чудовищен занаят, който не може да бъде възнаграден достатъчно с любовта на всички жени.

Като забеляза Пандолфа там, където той разчиташе да срещне само Изабела, Леандър застина в една стойка, добре изучена пред огледалата и която, той знаеше, прекрасно подчертаваше предимствата на личността му: тялото облегло на левия крак, десният леко прегънат, едната ръка на дръжката на шпагата му, другата галеца брадичката по такъв начин, че да блесне знаменитият пръстен с единствен камък; очите пълни с пламъци и неща, устата полуотворена в лека усмивка, която позволява да лъсне глечта на зъбите. Той наистина изглеждаше чудесно: костюмът му, освежен с нови панделки, ослепително бялото му бельо, кипнало между дрехата и панталона, тесните му обуца с високи токове, украсени с широка катарамма — всичко допринасяше за вида на един съвършен кавалер. Също тъй пълен беше и успехът му пред дамите; дори присмехулната Йоланда съвсем не го намери за смешен. Като се възползва от този миг на няма игра, Леандър прехвърли над рампата прелъстителния си поглед и го спря върху маркизата с такова страстно и умоляващо изражение, което

я накара да се изчерви въпреки волята си; после той премести погледа си върху Изабела, угаснал и разсеян, като че да покаже разликата между истинската любов и изобразяваното чувство.

При вида на Леандър яростта на Пандолф достигна крайно ожесточение. Той избута в къщата дъщеря си и Субретката, но не тъй бързо, че Зербина да не успее да пъхне в джоба си една записчица, надписана за Изабела, записчица, с която се измолваше една нощна среща. Младият човек, останал сам с бащата, го увери по най-учтив начин, че намеренията му са почитени и единственият му стремеж е да завърже най-свещения от възлите; че той е от благородно потекло, че се ползва с уважението на големи велможи, както и с известно доверие при двора, и че нищо, нито дори смъртта, не би могло да го отвърне от Изабела, която той обича повече от живота си — очарователни слова, които младото момиче слушаше с наслада, наведено от балкона си, като правеше на Леандър мили мънички знаци на съгласие. Но въпреки това медоносно красноречие Пандолф се кълнеше с упорито старческо пристрастие във всички богове, че господин Матамор ще бъде негов зет или в противен случай дъщеря му ще постъпи в манастир. И незабавно отиде да потърси нотариуса, за да приключи въпроса.

Красавицата все още беше на балкона, тъй като старецът бе заключил портата с две превъртания на ключа, и Леандър я заклинаше, за да бъдат избягнати подобни крайности, да се съгласи той да я отвлече и да я заведе при един познат отшелник, който не създавал мъчнотии за женитбата на младите двойки, възпрени в любовта си от властническа родителска воля. На което госпожицата, като признаваше, че не е безчувствена към пламенността на Леандър, скромно отговори, че човек дължи уважение на тези, от които е получил живота си, и че онзи отшелник може би няма всичките необходими качества, за да венчава людетe. Но тя обеща да се съпротивява, колкото ѝ стигат силите, и да се посвети на вярата по-скоро, отколкото да сложи ръката си в лапата на Матамор.

Влюбеният се оттегли, за да изкове оръжието си с помощта на някой си лакей, весел хитрец, личност богата на лукавства, уловки и военни хитрини поне колкото почитения Полиен^[26]. Вечерта той трябваше да се върне под балкона и да разкаже на любимата си какво е успял да свърши.

Изабела затвори прозореца си и Матамор с присъщото му чувство за навременност и непредвиденост изскочи на сцената. Неговото отдавна очаквано появление има бляскав успех. Този предпочитан герой имаше дарбата да разсмее и най-навъсените.

Макар че нищо не го принуждаваше към такива бурни действия, Матамор разтвори невероятния си пергел и като правеше крачки от по шест стъпки, подобно на ония поетически размери, за които говори Хораций^[27], стигна до свещите и застава там в една наперена, обидна и предизвикателна стойка, като че искаше да хвърли ръкавица за двубой на цялата зала. Той сучеше мустака си, въртеше грамадни очи, трепкаше с ноздри и дишаше тежко и страшно, сякаш се задушаваше от ярост за някакво оскърбление, което заслужаваше в ответ унищожението на целия човешки род.

За този тържествен случай Матамор беше измъкнал от дъното на раклата си едно почти ново одеяние, което той обличаше само в особени дни; гущероподобната му мършавина още повече изтъкваше комичната чудноватост и по испански преувеличената безподобност на този костюм. Той се състоеше от един жакет, издут като броня и набразден от веревни ивици, последователно жълти и червени, които се събираха в една редица от копчета, подобно на мертеци от билото на покрив, обърнати наопаки. Триъгълната предница на дрехата се спускаше ниско под корема. Ръбовете и извивките под мишниците бяха украсени с изпъкнали плъстени ивици в същите цветове; браздулици, подобни на деругите по дрехата, описваха странни спирали около ръкавите и крачолите, като придаваха на ръцете и на кълките му смешния вид на шарени пискуни. Ако някому хрумне да обуе петел с червени чорапи, той ще добие представа за пищялките на Матамор. Върху обувката му с червени цепки се разтваряха като зелки огромни жълти пискюли; жартиери със свободно висящи краища стягаха над коляното нозете му, лишени от прасци като кокилестите крака на жерава. Една плисирана яка върху подложка от картон, чиито колосани гънки рисуваха една поредица от осмици, обкръжаваше врата му и го принуждаваше да си повдига брадичката — едно движение, подходящо за нахалността на ролята. На главата си той имаше нещо като шапката на Анри IV с подвита от единия край периферия и увенчана с гребен от червени и бели пера. Един плащ, нарязан като опашката на рак и съшит от дребни парчета със същите цветове като останалите части на

костюма, се вееше зад раменете му, смешно надигнат от една огромна сабя с толкова тежка дръжка, че сама виреше острието ѝ. На върха на този дълъг меч, на който можеха да се нанижат десет души сарацини, висеше една розетка, изящно изработена от много тънки медни жички, която представляваше паяжина — доказателство за твърде рядката употреба на това страшно бойно сечиво. Онези измежду зрителите, които имаха силни очи, биха могли да различат дори мъничкото металическо насекомо, увиснало с пълно спокойствие на края на нишката си, тъй като е сигурно, че няма да бъде смутено в работата си.

Следван от своя лакей Скапен, комуто острието на сабята всеки миг можеше да избоде окото, Матамор измери два-три пъти сцената с крачките си, като тропаше с токове, дърпаше шапката си надолу до веждите и правеше сто смешни пантомими, които караха зрителите да припадат от смях. Най-сетне той спря и като застана пред рампата, начена една пълна с лъжи, преувеличения и самохвалства реч, която би могла да докаже на начетените, че авторът на пиесата е чел „Miles gloriosus“ на Плавт^[28], родоначалника на всички Матамори. Ето приблизително съдържанието на тази реч:

— За днес, Скапен, благоволявам да оставя моята убийца няколко мига в ножницата и да предоставя на лекарите грижата да населяват гробищата, на които аз съм главният доставчик. Когато човек е свалил от престола като мене персийския шах, измъкнал за брадата му Арморабахин^[29] от неговия стан и с другата си ръка убил десет хиляди души неверници турци, съборил с един ритник стените на сто крепости, предизвикал на двубой съдбата, одрал кожата на сполуката, изгорил бедата, оскубал като гъсе орела на Юпитер^[30], който отказа да се яви на дуел, когато го повиках, понеже се боеше от мене повече, отколкото от Титаните^[31]; когато човек си е палил огнивото с небесните мълнии, изтърбушил небето с острието на мустака си — позволено му е най-сетне, казвам аз, да си разреши малка почивка и да се позабавлява. Между впрочем подчинената вселена вече не оказва никаква съпротива на храбростта ми и парката Атропос^[32] ми съобщи, че е изпратила ножиците си на точиларя, тъй като са се нащърбили да режат нишките на съдбите, които жънеште моят меч. Така че, Скапен, трябва да сдържам с две ръце мъжеството си, да прекратя временно дуелите, войните, сечите, опустошенията, ограбването на градове, битките гърди срещу гърди с великаните,

убийствата на чудовища по примера на Тезей и на Херкулес^[33], с които обикновено запълвам времето си и зальгвам свирепия глад на неукротимата си храброст. Аз си почивам. Нека смъртта си отдъхне! Но в какви развлечения прекарва отпуските и ваканциите си господин Марс, който между впрочем е съвсем дребна риба в сравнение с мене? В белите и румени обятия на госпожа Венера, която като богиня с добро разумение предпочита военните пред всички други мъже, изпълнена с презрение към своя куц съпруг — рогоносец^[34]. Ето защо аз благоволих снизходително да се очовеча и като забелязах, че Купидон^[35] не дръзваше да метне златовърхата си стрела срещу един юнак от моя калибър, аз му кимнах лекичко, за да го насърча. Дори, за да може жилото му да проникне дълбоко в това доблестно лъвско сърце, аз разголих тази желязна ризница, направена от пръстените, които са ми дарявали богини, императрици, кралици, инфанти, принцеси и високопоставени дами от целия свят, мои знаменити любовници, и чиято магическа закалка ме предпазва и в най-дръзновените ми безразсъдства.

— Това означава — рече лакеят, който беше слушал тази мълниеносна тирада с всичките външни белези на едно крайно напрежение на ума, — доколкото мойто слабо разумение може да постигне едно така дивно обучено в риториката, толкова разкрасено с подходящи изрази и пищни азиатически метафори красноречие, че ваше храбрейшо господство изпитва страстно влечение към някоя розова пъпчица от този град; alias^[36], че вие сте влюбен като всеки прост смъртен.

— Вярно — отвърна Матамор с нехайно и величаво, добродушие, — ти тури пръста право в раната; за един лакей не ти липсва досетливост. Да, аз си признавам недъга да съм влюбен; но не се бой, че той ще размекне смелостта ми. Това може да се случи със Самсона^[37], да се остави да го острижат, или с Алкида^[38] — да преде с хурката. Далила не би посмяла да ми докосне нито един косъм. Омфала щеше да ми сваля ботушите. При най-малкия знак на бунт бих я накарал да стърже върху масата калта от кожата на немейския лъв^[39] като от някое испанско наметало... Да, през свободното ми време ми хрумна тази мисъл, унижителна за едно велико сърце. Аз победих наистина човешкия род, но премахнах само половината му. Жените поради слабостта си се изплъзват от моето господство. Не би било

пристойно да им сека главите, да им режа ръце и крака, да ги разцепвам на две до пояса, както си имам навика да го правя с мъжките си врагове. Всичко това са воински грубости, които вежливостта отхвърля. Стигат ми завладяването на сърцата им, доброволното предаване на душите им, ограбването на добродетелта им. Вярно е, че аз си подчиних по този начин по-голям брой жени, отколкото са песъчинките в морето или звездите по небето, че мъкна след себе си четири сандъка, пълни с любовни писма, нежни записчици и послания, и че спя върху дюшек, направен от черните, кестеняви, руси и червенкоси къдрици, които и най-срамежливите от тях пожертваха за мене. Сама Юнона ми правеше мили очи, което аз отблъснах, защото нейната безсмъртност е малко прекалено зряла за мен, ако и да подновява тя девствеността си всяка година в аязмото Канатос^[40]. Но всички тия победи аз ги смятам за поражения и съвсем не желая такъв лавров венец, от който липсва макар и само едно листче — той ще опозори челото ми. Очарователната Изабела се осмелява да ми противостои и макар че всяко дръзновение е добре дошло за мене, аз не мога да понеса такова нахалство и искам тя самата да ми поднесе върху сребърно блюдо златните ключове на сърцето си — на колене, с разпуснати коси, молеща за милост и пощада. Върви да подканиш тази крепост да се предаде! Разрешавам три минути за мислене: и докато чакам, пясъчният часовник ще трепери в ръцете на ужасеното време!

И като рече това, Матамор се изпъчи в една невероятно ъгловата стойка, още по-смехотворна поради изключителната му мършавина.

Прозорецът остана затворен пред подигравателните подкани на лакея. Уверен в здравината на стените си и като не се страхуваше, че могат да пробият дупка в тях, гарнизонът, съставен от Изабела и от Зербина, не даде никакъв знак на живот. Матамор, който не се учудваше от нищо, се учуди обаче на това мълчание.

— Сангре и фуего^[41]! Земя и небеса! Гръм и мълнии! — провикна се той и космите над горната му устна настръхнаха като въсите на сърдит котарак. — Тия повлекани не мърдат и колкото пукнали кози. Нека развоят знамето и да бият бой за предаване или аз ще гътна къщата с едно чукване на пръста! И добре ще бъде сторено, ако жестокото създание остане смазано под развалините. Как ти, Скапен, приятелю мой, си обясняваш тази дива хирканийска защита срещу моите чарове, които, както е известно, нямат никакви съперници

на това направено от пръст и вода кълбо, нито дори на Олимп от боговете обитаван?

— Аз си я обяснявам съвсем естествено. Някой си Леандър, по-малко красив от вас без съмнение, но не всички имат добър вкус, е влязъл в преговори с обсаденото място; вашата доблест атакува една превзета вече крепост. Вие прельстихте бащата, Леандър прельсти дъщерята. Това е то.

— Леандър ли каза? О, не повтаряй вече това вдъхващо гнус и гнусливо име или аз в гнева си ще откача слънцето, ще избода окото на луната и като хвана земята за двата края на оста ѝ, ще я раздрусам тъй, че ще предизвикам някое потопоносно извержение, като ония с Ной^[42] или с Огигес^[43]! Да ухажда под носа ми Изабела, дамата на моите мисли! О, вреден лъскачо, развратнико, годен само за бесилката, женоугодни нехранимайко, къде си, за да ти разчекна муцуната, да ти нарежа кръстове по лицето, да те набуча на шиш, да те набуча със сланинка, да те направя на решето, да те изкормя като пиле, да ти разпиля червата, да те стъпча, да те хвърля на кладата и да разпръсна пепелта ти! Ако ти се появеше тъкмо в кипежа на моя бяс, само гръмотевиците от ноздрите ми щяха да те отпратят отвъд световите сред първичните огньове. Тъй високо ще те подхвърля аз, че никога няма да паднеш обратно! Да слагаш пръти в колата ми! Аз сам изтръпвам от мисълта за злините и бедствията, които подобна дързост може да свали връз главата на бедното човечество! Не бих могъл да накажа по достойнство такова престъпление, без да строша с трясъка от удара си цялата планета. Леандър съперник на Матамор! В името на Махом и на Тербаган^[44]! Ужасените думи се стъписват и отказват да изразят подобна нелепост. Човек не може да ги съедини една с друга; те вият от ужас, когато ги хващат за шиите, за да ги приближат една към друга, защото знаят, че ще си имат работа с мене, ако си разрешат такава волност. Отсега и занапред Леандър — о, език мой, прости ми, дете те накарах да произнесеш това позорно име — може да се смята за покойник и може да върви да си поръча паметник у каменоделеца, стига да имам великодушието да му разреша погребални почести.

— В името на Дианината кръв! — извика лакеят. — За вълка говорим, а той иде в кошарата! Ето го господин Леандър, тъкмо пресича с отмерени стъпки площада. Вие хубавичко ще му кажете какво мислите за него и срещата на две толкова горди доблести ще

бъде едно великолепно зрелище; защото няма да скрия от вас, че измежду майсторите на шпагите и учителите по фехтовка в града този благородник се ползва с името на твърде добър боец. Измъквайте сабята от ножницата; колкото до мене, аз ще вардя, докато се сражавате, да не би стражниците да ви обезпокоят.

— Само искрите от нашите шпаги ще ги накарат да си плюят на петите: те няма да посмеят, безделниците, да влязат в този кръг от пламъци и кръв. Остани близко до мене, добри ми Скапен; ако случайно бъда досадно засегнат с някоя крупна драскотина, ти ще ме поемеш в обятията си — отговори Матамор, който обожаваше да бъде прекъсван в дуелите си.

— Застанете юначно пред него — рече лакеят, като блъскаше господаря си — и му преградете пътя.

Виждайки, че няма начин да се измъкне, Матамор нахлузи шапката си чак до очите, засука мустак, сложи ръка на дръжката на грамадната си сабя и тръгна към Леандър, като го измери с поглед от главата до петите, колкото можеше по-дръзко; но това си беше чисто перчене, защото се чуваше как тракат зъбите му и се виждаше как треперят и се люшкат тънките му крака, като тръстики под северния вятър. Оставаше му само една надежда — да уплаши Леандър с гръмотевиците на гласа си, със заплахи и фанфаронства; зайците често се крият в лъвски кожи.

— Господине, известно ли ви е, че аз съм капитан Матамор, принадлежащ към прочутия дом Куерно де Корнасан и свързан с не по-малко знаменитата фамилия Ескобомбардон де ла Папиронтонда? По майчина линия аз произлизам от Антей^[45].

— Е, излезте право от луната, ако това ви забавлява — отговори Леандър, като пренебрежително повдигна рамене. — Какво ми влизат в работа тези измислици!

— Огън и пламък, господине! Ей сегичка ще ви влязат! Още има време, очистете площада и аз ще ви пощадя. Трогва ме младостта ви. Погледнете ме хубавичко. Аз съм ужасът на вселената, приятелят на Безносата, ангелът хранител на гробарите; отдето мина, след мене никнат кръстове. Сянката ми едва се осмелява да ме следва — в толкова опасни места я водя аз. Ако влизам някъде, пробивам си отвор в стената; ако излизам отнякъде, то е под триумфална арка; ако пристъпя напред, то е, за да ударя със сабята си; ако отстъпя, то е, за да

избия сабята на другия; когато лягам, постилам врага си върху бойното поле; ако преминавам някоя река, тя е кървава и сводовете на моста са направени от ребрата на противниците ми. Аз се втурвам с наслада сред побоищата, за да убивам, да посичам, да режа, да кълцам каквото ми попадне с върха и с острието, да пробождам до дъно. Аз хвърлям конете във въздуха заедно с ездачите им, аз чупя като сламчици гръбнаците на слоновете. На пристъп срещу крепост аз се изкатервам по стените с помощта на две шила и пъхам ръката си в гърлата на топовете, за да измъкна оттам гюллетата... Само вятърът от сабята ми събаря батальоните като снопи по хармана. Когато Марс ме срещне на някое бойно поле, той бяга, уплашен да не го убия, макар и да е бог на войната. Най-сетне аз раздавам смут, аз съм Аптекарят на смъртта, храбростта ми е толкова голяма и ужасът, който вдъхвам, е такъв, че до ден-днешен съм виждал храбреците само откъм гърба.

— Е, добре, сега ще видите едного в лицето — рече Леандър, като залепи на един от профилите на Матамор такава страшна плесница, че невероятното ѝ сценично ехо прозвуча чак до дъното на залата. Горкият човечец се завъртя около носа си и едва не се катурна; една втора плесница, силна колкото първата, само че залепена за другата буза, му възвърна устойчивостта.

Докато ставаше това, Изабела и Зербина бяха се появили отново на балкона. Лукавата Субретка се превиваше от смях, а господарката ѝ приветливо кимаше на Леандър. В дъното на площада се зададе Пандолф, придружен от нотариуса, и облецил очи от изненада, разперил и десетте пръста на ръцете си, гледаше как Леандър бие Матамор.

— Черупки от крокодил и рога на носорог! — ревна фанфаронът. — Гробът ти зее, вагабонтино, безсрамнико, страхопъзльо неден, и аз ще те натикам там. По-леко щеше да ти се размине да беше дърпал мустаците на тигрите и опашките на змиите в индийските лесове. Да дразниш Матамор! Плутон^[46] с двузъбата си вила не би дръзнал подобно нещо. Аз ще го лиша от владичеството на ада и ще заграбя Прозерпина^[47]. Хайде, убийцо моя, излез, покажи се, блесни на слънцето и нека твоята мълния си избере за ножница корема на тоя наглец! Аз съм жаден за кръвта му, за мозъка му, за карантията му и ще му изтръгна душичката през зъбите!

Докато говореше това, Матамор опъваше жили, въртеше очи, цъкаше с език и правеше чудовищни усилия да изтегли непокорното оръжие от ножницата. Реки от пот течаха от него, но благоразумната убийца днес искаше да си седи у дома, без съмнение за да не потъмнее блясъкът на излъсканата ѝ стомана от влажния въздух.

Като му дотегна да гледа тези комични гърчения, любовникът с един ритник търколи самохвалкото чак на другия край на сцената и си тръгна, след като поздрави Изабела с изискана изящност.

Паднал по гръб, Матамор риташе с мършавите си крайници като обърнат скакалец. Когато с помощта на лакея си и на Пандолф се изправи на крака и се увери, че Леандър си е отишъл, той се развика със задъхан и сякаш насечен от ярост глас:

— За бога, Скапен, огради ме с железни колове, пукам от бяс, ще избухна като бомба! И ти, вероломно острие, което предаде господаря си във върховния миг, така ли ми се отплащаш ти, загдето всякога съм те поил с кръвта на най-гордите вождове и на най-храбрите дуелисти! Аз не знам защо още не съм те строшил о коляното си на хиляда парчета като подла предателка и клетвопрестъпница; но може би ти си поискала да ми втълпиш, че истинският воин винаги трябва да бъде в кипежа на борбата, а не да се разнежва и забравя в някоя любов на Капуа^[48]. И действително тази седмица аз още не съм обърнал в бягство нито една орда, не съм победил нито морско чудовище, нито дракон, не съм доставил на смъртта редовната ѝ дажба от трупове и мечът ми е ръждясал: ръжда на срама, спойка на безделието! Пред очите на собствената ми изгора този невеж младок се подиграва с мен, обижда ме и ме предизвиква. О, дълбок урок! Философична поука! Нравствена притча! От днес нататък ще убивам по двама-трима души преди закуска, за да съм сигурен, че сабята ми ще се движи свободно в ножницата си. Напомняй ми!

— Леандър трябва само да се върне — рече Скапен. — Да бяхме опитали всички заедно да изтеглим от канията тази страшна стомана?

Матамор се подпря на един камък, Скапен стисна с две ръце предпазната яка на сабята, Пандолф се хвана за лакея и нотариусът за Пандолф — и след няколко юнашки дръпвания острието се поддаде на силата на тримата палячовци, които се претърколиха на една страна, мятайки петала във въздуха, докато фанфаронът падна от другата

нагоре с краката, все още държейки с две ръце ножницата на дамаскията.

Той скочи веднага на крака, взе сабята и рече високопарно:

— Свършено е с Леандър! Той няма друга възможност да избегне смъртта, освен да се изсели на някоя далечна планета. И вдън земята да потъне, аз ще го измъкна на повърхността, за да го понижа с меча си, стига да не се е превърнал вече в камък под моя смразяващ и медузиански поглед^[49].

Въпреки тази несполука и капка съмнение не замъгли вярата на упорития старец в юначеството на Матамор и той настоя да осъществи глупашката си мисъл да подари на дъщеря си за съпруг този великолепен властелин. Изабела започна да плаче и говори, че предпочита манастира пред подобен брак; Зербина защити с всички сили красивия Леандър и се закле в целомъдрието си — о, каква клетва! — че тази сватба няма да стане. Матамор приписа тоя леден прием на известно излишество от свенливост, понеже знайно е, че у благовъзпитаните особи страстта не обича да си открива лицето. Между другото той още не бе започнал ухажванията си, още не беше се показал в пълния си блясък, подражавайки на Юпитер в скромността му пред Семелея^[50], която настоявала да види божествения си любовник в пълното великолепие на неговата мощ, но в мига, когато той ѝ се явил, изгоряла и се превърнала в купчина пепел.

Без да слушат повече, двете жени си влязоха в къщата. Матамор, който искаше да мине за изискан любовник, изпрати лакея си да потърси китара, после подпря крак в един камък и започна да гъделичка корема на инструмента, за да го разсмее. Сетне той замаяка един куплет от сегидиля^[51] на андалуски с такива чудновати извивки, с такива странни задъхвания в гръкляна, с такива невъзможни запевки, сякаш това беше серенадата на Раминагробис^[52] под водосточната тръба на бялата котка.

Едно ведро вода, лиснато от Зербина под коварния предлог, че полива цветята, не можа да угаси музикалния му бяс.

— Това са сълзи на умиление и на разнежване, капнали от красивите очи на Изабела — рече Матамор. — У мене героят съжителства с виртуоза, аз въртя лирата не по-зле от сабята.

За зла беда звуците на тази серенада разтревожиха Леандър, който бродеше недалеч отук, и той се появи отново. Възмутен, че това

чучело си позволява да свири под балкона на любимата му, той изтръгна китарата от ръцете на оглупелия от страх Матамор, перна го с нея тъй силно по темето, че корубата на инструмента изпраска и фанфаронът подаде глава през дупката, стегнат през врата като в някаква китайска канга^[53]. Без да изпуска дръжката на китарата, Леандър започна да дърпа клетия Матамор насам-нататък с резки и неочаквани тласъци, като го блъскаше в кулисите или го изтикваше толкова близко до свещите, че можеше да го опърли на тях — и всичко това съставляваше една колкото смешна, толкова и живописна театрална игра. След като се позабавлява на воля, той го пусна внезапно и Матамор се просна по корем на земята. Представете си какъв вид имаше в това положение нещастникът, който сякаш носеше на главата си цяла готварска печка!

Но бедите му не свършиха дотук. Лакеят на Леандър, широкоизвестен с плодоносното си въображение, беше пуснал в ход разни военни хитрости, за да попречи на брака между Изабела и Матамор. Подучена от него, някоя си Доралиса, голяма хитруша и не особено строга в нравите си, се появи на сцената, придружена от един брат-побойник, представляван от Тирана, който се беше въоръжил с най-свирепото си изражение и криеше под мишниците си две дълги саби, пресичащи се в застрашителен свети андреевски кръст^[54]. Госпожицата се оплака, че е озлочестена от почтения Матаморос и изоставена от него заради Изабела, щерката на Пандолф — обида, която изисква кърваво обезщетение.

— Изпроводете по-бърже в преизподнята този главорез — рече Пандолф на бъдещия си зет. — За вашата несравнима храброст, която няма да изплашат и цял стан сарацини, това ще бъде просто игра.

Със свито сърце и след хиляди забавни превземки Матамор най-сетне зае бойна стойка, но трепереше като тополка и дуелистът, братът на Доралиса, изби шпагата от ръцете му още при първия удар на стоманените остриета, започна да го налага с плоската страна на сабята си, докато го накара да вика за милост.

Като връх на смехориите, появи се и госпожа Леонарда, облечена като испанска дуеня, която бършеше с една широка кърпа кукумявките си очи, изпускате въздишки, способни да покъртят и камъните, и размахваше под носа на Пандолф едно обещание за женитба, под което бе завъртян подправеният подпис на Матамор. Нова буря от удари се

изсипа върху главата на нещастника, изобличен в толкова заплетени вероломства, и той единодушно бе осъден да се омъжи за Леонарда като наказание за всичките си лъжи, самохвалства и подлости. Пандолф, отвратен от Матамор, вече не виждаше затруднения да даде ръката на дъщеря си на Леандър, свършения благородник.

Тази театрална шега, одушевена от играта на актьорите, получи, горещи ръкопляскания. Мъжете намериха, че Субретката е очарователна, жените отдадоха дължимото на миловидното благоприличие на Изабела, а Матамор събра всеобщо одобрение; трудно беше да си представи човек комедиант, който телесно да бъде по-пригоден за такова амплоа, да има по-ярко чувство за невероятното, по-своеобразна и по-непредвидена пластичност. Хубавите дами се възхищаваха от Леандър, макар и кавалерите да го намираха малко надут и самомнителен. Такова впечатление той правеше навсякъде и откровено казано, и не желаше да прави друго, тъй като беше много по-загрижен за особата си, отколкото за дарованието си. Красотата на Серафина не остана без обожатели и не един млад благородник, рискувайки да причини неудоволствие на хубавата си съседка, се закле в мустаците си, че Серафина е наистина прелестна.

Сигоняк, застанал зад една кулиса, беше се наслаждавал с упоение от играта на Изабела, макар че на няколко пъти усети в сърцето си ревност към нежния гласец, с който тя отговаряше на Леандър. Той още не беше привикнал към тази престорена театрална любов, която често пъти скрива дълбоки омрази или действителни близости. Поради това, когато пиесата свърши, той честити на младата актриса някак пресилено, което тя усети, но лесно отгатна причината.

— Вие играете ролята на влюбена така възхитително, Изабела, че човек би могъл да го вземе за истина.

— Нали това ми е занаятът? — отговори младото момиче, като се усмихваше. — Директорът тъкмо за това ме е и взел в трупата си.

— Без съмнение — рече Сигоняк, — но как искрено влюбена изглеждахте вие в този самомнителен глупец, който знае само да се зъби като някой пес, когато го закачат, да си опъва прасците и да показва красивия си крак!

— Ролята изискваше от него да бъде такъв; нима трябваше да стои на сцената като пън с неприятно и тръпчиво изражение на

лицето? Или може би аз не запазих достатъчно скромността на момиче от добро семейство? Ако е така, кажете ми го, аз ще се поправа.

— О, не. Вие бяхте една свенлива госпожица, възпитана в благодравие, и нито дума не би могло да се каже в порицание на вашата игра, която беше тъй вярна, тъй правдива и тъй благоприлична, че човек би могъл да я сбърка с вашата истинска природа.

— Скъпи бароне, ето че угасиха и лампите. Всички си отидоха и ние рискуваме да останем на тъмно. Наметнете върху раменете ми този плащ и бъдете така добър да ме заведете до моята стая.

Сигоняк се справи не съвсем несръчно с този нов за него занаят да бъде cortejo^[55] на една театрална дама, макар и ръцете му да трепереха леко, след което двамата напуснаха залата, където вече нямаше никой.

Зимният цветарник беше разположен на известно разстояние от замъка, малко вляво, сред купчина големи дървета. Задната фасада, която се виждаше оттук, не беше по-малко великолепна от парадната. Тъй като паркът се намираше на по-ниско равнище, отколкото предната градина на замъка, вътрешната фасада се разгъваше над една тераса, украсена с парапет от тумбести каменни перила, върху който на равни разстояния се издигаха подставки с големи бели и сини фаянсови вази, където растяха декоративни храсти и цветя, последните за годината.

Една стълба с парапети от двете страни слизаше към парка, като разчупваше подпорната стена на терасата, която беше иззидана от големи тухлени плоскости; обкръжени с каменни рамки. Този градеж имаше твърде величествен вид.

Може би имаше вече девет часа. Месечината беше изгряла. Леката пара, подобно на прозрачно сребриста тъкан, само омекотяваше очертанията на предметите, но не ги размазваше. Виждаше се чудесно фасадата на замъка, където няколко прозорци бяха озарени отвътре с червеникав блясък, докато други стъкла, лизнати от лъчите на нощното светило, лъцяха рязко като рибени люспи. При това осветление розовият цвят на тухлите добиваше един безкрайно нежен люляков оттенък, а каменните цокли ставаха бисерносиви. Върху новите плочи на покривите като върху излъскана стомана се плъзгаха бели отражения, а черната дантела на гребените остро се изрязваше връз млечната прозрачност на небето. Капки светлина падаха по листата на

храстите, отскачаха от глечта на вазите и осяваха с разпилени диаманти моравата, която се простираше пред терасата. Ако човек погледнеше в далечината — една също тъй вълшебна гледка, — откриваше алеите на парка, които се губеха като пейзажите на Райския Бройгел^[56], в разтапящи се синкави мъглявини, сред които понякога просветваше в далнината посребреният блясък на мраморна статуя или на някой водоскок.

Изабела и Сигоняк се изкачиха по стълбата и очаровани от красотата на нощта, се разходиха няколко пъти напред-назад по терасата, преди да се приберат в стаите си. Тъй като мястото беше открито и се виждаше от целия замък, тази нощна разходка с нищо не разтревожи свенливостта на младата актриса. Между впрочем баронът беше твърде плах и това я успокояваше, а тя, макар и да играеше родите на наивка, бе видяла и чула твърде много любовни истории, за да не знае, че уважението е същността на истинското чувство. Сигоняк не ѝ бе направил открито признание, но тя усещаше, че той я обича, и не се боеше, че може да извърши някаква оскърбителна за благодарието ѝ постъпка.

С онова очарователно смущение на започващата любов тази млада двойка, която се разхождаше на лунна светлина ръка за ръка, сред един пуст парк, си говореше за най-незначителните неща на тоя свят. Ако ги дебнеше някой, щеше да остане изненадан да чуе само най-общи приказки, бледи разсъждения, изтъркани от употреба въпроси и отговори. Но ако и думите да не откриваха някаква тайна, то трепетът на гласовете, развълнуваните нотки, мълчанието, въздишките, тихият и доверителен мълвеж на разговора — всичко издаваше дълбоката замисленост на душите.

Покоите на Йоланда, в съседство с жилището на маркизата, гледаха към парка. И тъй като красивата млада благородничка, след като жените ѝ я бяха разсъблекли, стоеше пред прозореца си и съзерцаваше как месечината облива с блясък старите дървета, тя забеляза Изабела и Сигоняк да се разхождат по терасата, съпроводени само от сенките си.

Разбира се, високомерната Йоланда, горда като богиня, каквато всъщност беше, изпитваше само пренебрежение към бедния барон

Сигоняк, пред когото бе профучавала понякога по време на лов като ослепително видение сред вихрушка от светлини и звуци и когото последния път почти обиди; но все пак не ѝ се понрави да го види под прозореца си заедно с друга млада жена, на която той по всяка видимост говореше любовни думи. Тя не допускаше подобно разклащане на зависимостта, в която държеше хората наоколо си. За нея трябваше да се умира мълчаливо.

Тя си легна в твърде лошо настроение и не можа да заспи скоро; онази любовна двойка преследваше въображението ѝ.

Сигоняк заведе Изабела в стаята ѝ и когато се канеше да влезе в своята, забеляза в дъното на коридора една тайнствена особа, обгърната с тъмносиво наметало, чиито заметнати над рамото поли скриваха долната част на лицето му чак до очите; и тъй като шапката му бе прихлупена ниско и прикриваше челото му, чертите му не можеха да се различат; все едно че беше маскиран. Като забеляза Изабела и Сигоняк, човекът се притисна колкото можеше по-плътно към стената; той не беше някой от комедиантите, които вече се бяха прибрали по стаите си. Тиранът беше по-едър, Наставникът — по-дебел, Леандър — по-строен и гъвкав; човекът нямаше осанката нито на Скапен, нито на Матамор, който между впрочем се познаваше отдалеч по извънмерната си мършавост, и широчината на никое наметало не би могла да му я прикрие.

Като не искаше да се покаже любопитен и да стеснява непознатия, Сигоняк побърза да прекрачи прага на покоите си, но успя все пак да забележи, че вратата на стаята с ковчорите, където бе настанена Зербина, стоеше свенливо полуоткрехната, като че ли чакаше някой посетител, който никак не искаше да бъде чул.

Когато заключи вратата си, Сигоняк дочу едва доловимо скърцане на обувки и после слабият шум на едно предпазливо спуснато резе го уведоми, че блуждаещият из коридорите, който тъй грижливо беше се увил в наметалото си и чакаше като някой кораб на котва, най-после бе пристигнал в желаното пристанище.

Около час по-късно Леандър отвори съвсем тихичко вратата на стаята си, озърна се дали коридорът е пуст и пое, като поспираше след всеки две-три крачки, също като някоя циганка, която изпълнява танца с яйцата. Той слезе по стълбата по-леко и по-безмълвно от ония привидения, които скитат нощем из прокълнатите замъци, тръгна покрай стената, криейки се в сянката, и се отправи през парка към една горичка или по-скоро полянка, обградена с шубраци, в центъра на която се издигаше една статуя на Потайната любов, която държеше пръста си пред устата. На това място, без съмнение предварително уговорено, Леандър спря и застана в очакване на някого.

Вече разказахме как Леандър, като изтълкува в своя полза усмивката, с която маркизата бе отвърнала на дълбокия му поклон, беше се осмелил да напише на госпожа дьо Брюйер едно писмо, което Жана, съблазнена с няколко пистоли, се бе наела тайно да остави върху тоалетната масичка на господарката си.

Това писмо бе съчинено по следния начин и ние го преписваме изцяло, за да дадем представа за слога, който употребяваше Леандър, за да съблазнява истински дами — занятие, в което, както сам разправяше, той преуспявал:

„Госпожо или, много по-точно, богиньо на красотата. Не винете никого освен вашите несравними чарове за премеждието, което те привличат към вас. Те ме принуждават с блясъка си да изляза от сянката, в която би трябвало да остана погребан, и да се приближа към светлините им също тъй, както делфините изплуват от дълбините на Океана към отраженията, които хвърлят фенерите на рибарите, въпреки че ще намерят там кончината си и ще загинат безмилостно под острите шила на харпуните. Аз зная прекрасно, че ще поруменя вълните с кръвта си, но тъй като и без това не бих могъл да живея, все едно ми е дали ще умра. Наистина странна е от моя страна тази дързост да поискам — право, запазело само за полубогове, — поне последният удар да получа от вашата ръка. Но все пак аз дръзвам, понеже в пълното отчаяние, в което се намирам, не може да ме сполети нищо по-лошо, а

аз предпочитам вашия гняв пред презрението или пренебрежението ви. Който нанася последния милостив удар, трябва да гледа жертвата си и аз, издъхвайки под вашата жестокост, бих изпитвал върховното блаженство да бъда забелязан. Да, аз ви обичам, госпожо, и ако това е престъпление, не се разкайвам нито за миг. Господ бог търпи да го боготворят; звездите понасят възхищението и на най-смирения овчар; такава е съдбата на висшите същества като вас, че могат да бъдат обичани само от понискостоящи, защото нямат равни на земята: те едва ги имат в небесата. Аз съм само уви! — един беден провинциален комедиант, но и да бях херцог или княз, отрупан с всички дарове на съдбата, главата ми нямаше да стига до нозете ви и между вашето величие и моето нищожество винаги ще си остава разстоянието, що дели върха и бездната. За да вземете в ръцете си някое сърце, вие всякога ще трябва да се навеждате. Моето е, и аз смея да го кажа, госпожо, колкото гордо, толкова и нежно и който не го отблъсне, би намерил в него най-пламенната любов, най-съвършената нежност, най-висшата почит и една безгранична преданост. Между впрочем, ако подобно блаженство се излее над мен, вашето снизхождение може би няма да слезе тъй ниско, както си го представяте. Макар и низвергнат от вражата съдба и от ревнивата злопамет на един властелин в плачевното положение да се крия в театъра под маската на ролите, аз нямам защо да се червя от своето рождение. Ако посмеях да строша печата на тайната, която ми налагат високи държавни съображения, щеше да се види, че една твърде знаменита кръв тече в жилите ми. Който ме залюби, няма да урони достойнството си. Но аз вече казах повече, отколкото трябваше. Аз винаги ще бъда най-смиреният и коленопреклонен ваш слуга, дори ако вследствие на някое от ония признания, които служат за развързка на трагедиите, целият свят ме приветства като син на Крал. Нека един знак, и най-лекият дори, ми покаже, че моето дръзновение не е повдигнало в гърдите ви един прекалено презрителен гняв, и аз ще издъхна без

капка съжаление, изгорен от очите ви, върху кладата на моята любов.“

Какво щеше да отвърне маркизата на това пламтящо послание, което може би бе послужило многократно?... Би трябвало да познаваме издъно женското сърце, за да отговорим. За зла беда писмото не достигна назначението си. Какъвто си беше пристрастен към големите дами, Леандър съвсем не поглеждаше прислужничките и никак не беше любезен с тях. В което той грешеше, защото те имат значително влияние върху намеренията на господарките си. Ако pistolите му бяха подкрепени с няколко целувки и закачки, то Жана, задоволена в честолюбието си на камериерка, което се равнява на самочуствието на кралица, щеше да вложи повече усърдие и вяръност при изпълнение на поръчката.

Както тя си вървеше по коридора и държеше нехайно Леандровото писмо в ръка, срещна я маркизът и я попита между другото, тъй като по природа не беше любопитен съпруг, каква е тази хартия, която носи.

— О, нищо особено — отвърна тя, — една записка от господин Леандър до госпожа маркизата.

— От Леандър, любовника на трупата, онзи, който играе младия красавец в „*Самохвалствата на капитан Матамор*“! Че за какво ли може той да пише на жена ми? Без съмнение моли я за някакво дарствено възнаграждение.

Хич не ми се струва — отвърна злопаметната, камериерка. — Като ми предаваше записчицата си въздишаше и въртеше бялото на очите си като да примираше от любов.

— Дай писмото — рече бързо маркизът, — аз ще му отговоря. Не казвай нищо на маркизата. Тия палячовци понякога стават нахални и разглезени от снизходителността, която им показваме, забравят къде им е мястото.

И в действителност маркизът, който много обичаше да се забавлява, съчини в същия слог отговора до Леандър, написа го с едър господарски почерк върху хартия, ухаеща на мускус, запечатана плика с благовонен испански восък и върху него натисна един измислен герб, за да разпали още повече любовното въображение на бедния човечец.

Когато Леандър влезе в стаята си след представлението, той намери върху масата си, на най-видното място, един плик, поставен там от тайнствена ръка и надписан: „Господину Леандру“. Той го отвори, цял разтреперан от щастие, и прочете следните редове:

„Както вие го казвате — прекалено красиво, за да остана спокойна, — богините могат да обичат само смъртни. В единадесет часа, когато на земята всичко живо спи, Диана ще напусне небесните селения и ще слезе при овчаря Ендимион^[57], без да се страхува вече от нескромността на човешките погледи. Това няма да стане на планината Латмус^[58], а в парка, в подножието на статуята, на Потайната любов, където красивият овчар ще има грижата да изглежда като заспал, за да щади свенливостта на безсмъртната, която ще дойде без своята свита от нимфи, обвита в облак и угасила сребърните си лъчи.“

Оставяме ви да си представите каква луда радост удави сърцето на Леандър при четенето на тази записчица, която надхвърляше и най-тщеславните му надежди. Той изля по косите и на ръцете си цяла стъкленница благовония, сдъвка парче от кората на индийско орехче, за да добие свеж дъх, изчетка зъбите си, позасука с пръсти краищата на дългите си къдрици, за да се навият още по-вълнисто, и се отправи към парка, на указаното място, където, за да ви разкажем всичко това, ние го оставихме дълго да чака.

Треската на очакването, а също така и нощната хладина го караха да потръпва нервно. Той подскачаше при падането на някой листец и при най-слабия шум наостряше ухо, приучено да долавя отдалече шепота на суфльора. Струваше му се, че скърцащият под нозете му пясък вдига чудовищен грохот, който сигурно се чува чак в замъка. Против волята му обземаше го свещеният ужас на лесовете и огромните черни дървета смущаваха въображението му. Точно казано, той не се страхуваше, но мислите му тръгваха по един твърде злокобен

наклон. Маркизата закъсняваше, Диана твърде дълго оставяше Ендимиона да чака с нозе в росата.

По едно време му се стори, че суха съчка изпука под нечи твърде тежки стъпки. Те не можеха да бъдат стъпките на неговата богиня. Богините се плъзгат по някой лъч и докосват земята, без да прегънат върха на нито една тревичка.

„Ако маркизата не побърза да дойде, тя ще намери вместо пълен с жар любовник само един твърде стеснителен влюбен, вцепенен от студ — мислеше си Леандър. — Тия очаквания, дето човек хваща настинка, никак не облагодприятстват подвизите на Китера^[59]...“

Той беше стигнал тъкмо дотук в размишленията си, когато четири едри сенки се отделиха от дърветата и иззад пиедестала на статуята тръгнаха към него и го заобиколиха със съгласувани движения. Две от тези сенки, които бяха телата на снажни дангалаци, лакеи на служба при маркиз дьо Брюйер, хванаха ръцете на комедианта, извиха ги така, както правят с пленниците, когато искат да ги вържат, и го държаха, докато другите двама ритмично заотмерваха тоягите. Ударите кънтяха по гърба му като чукове по наковалня. Като се боеше, че с виковете си ще привлече люде и ще издаде злощастieto си, бичуваният юнашки понесе болките. Муций Сцевола^[60], пъхнал ръка в жаравата, не се е държал по-хладнокръвно от Леандър под тоягите.

След като изпълниха наказанието, четиримата палачи пуснаха жертвата си, поклониха му се дълбоко и си отидоха, без да са произнесли нито дума.

Какво срамно падение! Дори Икар^[61], когато е падал от небесните висини, не се е сгромолясвал в такава бездна. Пребит, натъртен, сломен, Леандър се прибра куцук-куцук в замъка, прегънат надве, като потъркваше ребрата си, но толкова голяма беше неговата суетност, че и за минутка не му мина през ума мисълта за някаква измама. Честолюбieto му намираше за по-естествено да обясни премеждieto с някакъв трагически обрат. Той си казваше, че без съмнение маркизата, издебната от ревнивия си съпруг, е била проследена, отвлечена, преди да стигне до мястото на срещата, и принудена с кинжал на шията да признае всичко. Той си я представяше паднала на колене, с разпуснати коси как измолва пощада от побеснелия маркиз, как се облива в потоци сълзи и обещава за в

бъдеще по-твърдо да се съпротивява срещу изненадите на сърцето си. Макар и да го болеше цялото тяло от ударите на тоягите, той я жалеше, дето се е изложила на такава опасност заради него, без да се усъмни нито за миг, че тя и понятие си няма за случилото се и в този час съвсем спокойно си почива сред своите чаршафи от холандско платно, стоплени с грейки от сандалово дърво и дарчин.

Като се връщаше по коридора, Леандър изпита досадата да зърне Скапен, чиято глава се подаваше през пролуката на откренатата врата и язвително се хилеше. Той изправи гръбнак, доколкото можа, но злобното говедо не се остави да бъде излъгано.

На другата заран трупата се приготви за тръгване. Волската кола беше изоставена като твърде бавна и Тиранът, щедро възнаграден от маркиза, нае една голяма каруца с четири коня, достатъчно просторна и здрава, за да вози цялата дружина и багажите ѝ. Леандър и Зербина станаха от сън късно по причини, които няма защо да обясняваме по-пространно; само че единият имаше вид жалък и болезнен, макар че се опитваше да се преструва на весел, докато другата цяла сияеше от задоволено тщеславие. Тя дори се държеше като добра принцеса към другарките си и Дойката — многозначителен признак — се въртеше около нея с мазни подмилквания и раболепие, каквото никога досега не беше ѝ показвала. Скапен, който нищо не пропускаше, забеляза, че денкът на Зербина вследствие на някакво чудотворно вълшебство беше удвоил тежестта си. Серафина си хапеше устните и повтаряше шепнешком думата „нищожество!“, която Субретката се правеше, че не чува, доволна засега от унижението на примадоната.

Най-после каруцата потегли и комедиантите напуснаха този гостоприемнен замък дьо Брюйер, който всички оставяха със съжаление освен Леандър. Тиранът мислеше за пистолите, които беше получил; Наставникът — за превъзходните вина, с които щедро беше си оплакнал гърлото; Матамор — за ръкоплясканията, с които разточително бяха го възнаградили; Зербина — за отрязъците тафта, за златните огърлици и за другите подаръци; Сигоняк и Изабела мислеха само за любовта си и доволни, че са заедно, дори не обърнаха глави, за да зърнат още веднъж, очертани на хоризонта, сините покриви и румените стени на замъка.

[1] Макарейски остров — древното название на гръцкия остров Лесбос било Макарея; тук фигуративно означава царство на щастие и охолство. ↑

[2] Вулкан (Хефест) — бог на огъня и на металите в гръко-римската митология, син на Зевс и Хера, съпруг на Афродита, куц и грозен, но изкусен майстор. ↑

[3] Архитрав — част от конструкцията на здание, порта и т.н., поставена хоризонтално над капителите на носещите колони. ↑

[4] Калиграфи — изкусни преписвани на книги, краснописци. ↑

[5] Тритон — морско божество в гръко-римската митология, син на Нептун (Посейдон), изобразяван най-често с рибя опашка. ↑

[6] Алкандър — син на царя на молосите Муникос, действащо лице от Омировата „Илиада“ и от „Енеида“ на Вергилий. ↑

[7] Силён — фригийски бог, който отгледал Бакхус (Дионисий). В гръко-римската митология — шут на олимпийските богове, весел и пиян старик, изобразяван най-често като сатир с кози крака. ↑

[8] Кралският площад в Париж — запазен до днес забележителен архитектурен ансамбъл в Париж, започнат през царуването на Анри IV, довършен от сина му Луи XIII, чиято статуя от бял мрамор стои в средата на площада. По време на Френската революция, през 1793 г., бил преименуван площад „Вогезите“, както (с едно прекъсване от 1815 до 1870 г., когато било възстановено старото му име) се нарича и до днес. ↑

[9] Андруе дю Серсо — известно семейство френски архитекти от XVI и XVII век. Тук по всяка вероятност се има предвид Батист дю Серсо (1560–1602). ↑

[10] Петер Паул Рубенс (1577–1640) — велик фламандски художник, работил редица години и във Франция. ↑

[11] Мария де Медичи (1573–1642) — френска кралица, жена на Анри IV, майка на Луи XIII. По нейна поръка Рубенс нарисувал серия от двайсет и една картини със сюжети из живота ѝ за украса на галериите на Люксембургския дворец в Париж. ↑

[12] Телемско абатство — възплъщение на хуманистичната мечта за съвършено и щастливо човешко общество, описано от Франсоа Рабле в романа „Гаргантюа и Пантагрюел“. Названието му произлиза от думата „желание“ по гръцки, тъй като девизът на живеещите в абатството бил: „Прави, каквото желаеш!“ ↑

[13] Аргус — баснословен великан от гръцката митология, който имал сто очи и петдесетте от тях винаги били отворени — символ на бдителен страж. ↑

[14] Убийството на покойния крал — Анри IV, бащата на Луи XIII, бил убит през 1610 година от йезуита Равайяк. ↑

[15] Навзикая — дъщеря на царя на феаките, която, според Омировата „Одисея“, открила една сутрин на морския бряг голия Одисей, претърпял корабкрушение и изхвърлен от вълните. ↑

[16] Този храбър грък, цар на Итака — т.е. Одисей. ↑

[17] Хекзаметри — ритмичната стъпка, в която са написани „Илиада“ и „Одисея“. ↑

[18] Огмиус — древногалско божество, герой, отъждествяван с Херкулес. ↑

[19] Арди, Александър (ок. 1570 — ок. 1631) — френски драматичен поет, посредствен, но много плодовит, един от предшествениците на френския класицизъм. ↑

[20] „Пирам“ на Теофил — Теофил дьо Виб (1590–1626), френски лиричен поет, волнодумец, автор на трагедията „Пирам и Тисба“, за която става дума. ↑

[21] Гигес — легендарен лидийски овчар, притежател на вълшебен златен пръстен, който го правел невидим. ↑

[22] Емпирея — в древногръцката космогония най-горната част на небето, където обитавали боговете. ↑

[23] Парис — в гръцката митология син на троянския цар Приам, към когото трите богини Хера, Атина Палада и Афродита се обърнали, за да отсъди златната ябълка на онази от тях, която е най-красива. Парис дал ябълката на Афродита (Венера), която в награда му помогнала да отвлече най-красивата смъртна жена — Елена, жената на спартанския цар Менелай, което и послужило за повод на Троянската война. ↑

[24] Ловджийката — има се предвид богинята на лова Диана. ↑

[25] Хераклитовото черногледство — Хераклит (570–480 г. пр.н.е.) — гръцки философ от йонийската школа. Според него, огънят е основният елемент на материята, която е подложена на непрекъснато изменение. Горко оплаквал човешката глупост, за разлика от Демокрит, който се смее над нея. ↑

[26] Полиен — гръцки военен писател от II век от н.е., автор на „Стратегемеи или военни хитрости“. ↑

[27] Хорацій — Квинт Хорацій Флак (65–8 г. пр.н.е.) — бележит римски поет, автор на прочути оди. Хорацій е автор и на стихотворния трактат „За поетическото изкуство“, дето и говори за различните стъпки и размери в поезията, за което наемква Готие. ↑

[28] Плавт — Марк Акций Плавт (ок. 250–184 г. пр.н.е.) — най-известният римски комедиограф, ненадминат изобразител на народните нрави на своето време. В творчеството си използва и развива традициите на късногръцката битова комедия. *Miles gloriosus* („Славният воин“) е една от най-известните му комедии; в нея централен образ е войник самохвалко. ↑

[29] Арморабакхин — сарацински вожд. ↑

[30] Орелът на Юпитер — в римските скулптури Юпитер бил представян обикновено седнал на трон със скиптър в едната ръка и с орел в другата — символ на властта и могъществото му. ↑

[31] Титаните — в гръко-римската митология великани, синове на небето и на земята, които се разбунтували срещу боговете и тръгнали на поход срещу небесните им обиталища, като почнали да трупат планина над планина. Тогава Зевс (Юпитер) Гръмовежецът ги ударил с мълниите си. ↑

[32] Атропос — една от трите Парки, която режела нишките на човешкия живот. ↑

[33] Тезей и Херкулес — двамата най-прочути антични герои. Тезей — полулегендарен атински цар, комуто се приписва първата държавна и законодателна организация в Атика. В митологията Тезей е автор на забележителни подвизи, като например убийството на жестокия разбойник Прокруст, убийството на чудовищния бик Минотавър и др. ↑

[34] Своя куц съпруг роконосец — има се предвид митът за Венера (Афродита), която изневерявала на съпруга си, куция и грозен бог на огъня и металите Вулкан (Хефест), и обичала бога на войната Марс (Арес). ↑

[35] Купидон (Ерос) — бог на любовното влечение в гръко-римската митология, изобразяван като дяволито момченце с лък и колчан стрели. ↑

[36] Alias (лат.) — с други думи, другояче казано. ↑

[37] Самсон — библейски герой, силата на когото била в косите. Филистимлянката Далила го съблазнила и когато той заспал на любовното ложе до нея, остригала косите му. Лишен от силата си, Самсон бил пленен и ослепен от филистимляните. ↑

[38] Алкид — име на Херкулес, дадено му в детството. Боговете наказали героя за едно неволно убийство, като го отдали в тригодишен плен на лидийската царица Омфала, която го унижавала, карайки го да се облича като жена и да преде с хурка. ↑

[39] Немейският лъв — един от дванадесетте големи подвига, на Херкулес било убийството на огромния Немейски лъв, който героят удушил с голи ръце и сетне не се разделил с кожата му. ↑

[40] Аязмото Канатос — според гръко-римската митология, Юнона (Хера), съпруга на Зевс и царица между боговете на Олимп, бяла почитана и като богиня на плодородието, като възплъщение на вечно възраждащата се природа. С това вярване е свързано и преданието за извора Канатос, където, окъпвайки се, Хера всяка година възвръщала моминството си. ↑

[41] Сангре и фуего! (исп.) — кръв и огън! — много известна испанска ругатня. ↑

[42] Ной — библейски патриарх, единственият човек, когото бог спасил заедно със семейството му заради праведния му живот, когато решил да накаже хората с всемирния потоп по причина на греховете им. ↑

[43] Огигес — легендарен цар на Тива, по време на чието царуване потоп залял цяла Беотия и част от Атика. ↑

[44] В името на Махом и Тербаган! — сарацинско проклятие. Махом — видоизменено име на Мохамед. Тербаган — сарацинско божество. ↑

[45] Антей — митологичен гигант, син на Нептун (Посейдон) и на Гея (Земята), който добивал сили всеки път, щом докоснел майка си — Земята. Херкулес го победил, като го вдигнал на ръце и така, откъсвайки го от земята, го удушил. ↑

[46] Плутон (Хадес) — бог на задгробното царство в гръко-римската митология; изобразяван бил обикновено с двузъба вила. ↑

[47] Прозерпина (Персефона) — дъщеря на Церера (Деметра), отвлечена от Плутон, който се оженил за нея и я направил царица на задгробния мир. Но както разправя гръцкият мит, за да не тъгува

Деметра, един път в годината Персефона се връща на белия свят при майка си и тогава на земята настъпва пролетта. ↑

[48] В някоя любовна Капуа — Капуа, богат древноримски град в Италия между Рим и Неапол, където по времето на Втората пуническа война зимувала армията на победоносния картагенски пълководец Ханибал, прекарвайки времето си в пирове и забави, каквито щедро предлагала Капуа. След това зимуване непобедимата дотогава армия на Ханибал срещнала само поражения, в резултат на които картагенците загубили и втората си война срещу римляните. ↑

[49] Медузиански поглед — Медуза, една от трите Горгони в гръко-римската митология, имала змии вместо коси и когото погледнела, превръщала го в камък. ↑

[50] Семелея — дъщеря на тиванския цар Кадм, в която Зевс Гръмовецът бил влюбен и по обичая си не се явявал пред нея в истинския си вид, а под външността на обикновен смъртен. Но Семелея настоявала да види поне веднъж божествения си възлюбен в пълната му слава и когато Зевс отстъпил и застанал пред нея в бляска на мълниите си, те изпепелили нещастната царкиня. ↑

[51] Сегидиля — испански народен танц. ↑

[52] Раминагробис — насмешливо прозвище, което Франсоа Рабле дава в произведенията си на поета Гийом Кретиен. ↑

[53] Китайска канга — особен вид менгеме, затягано около врата, каквото в Китай използвали за изтезание на престъпници. ↑

[54] Свети андреевски кръст — кръст, чиито рамена са полегнали косо, вместо едното да е отвесно, а другото — водоравно. ↑

[55] Cortejo (исп.) — поклонник, ухажор. ↑

[56] Райският Бройгел — става дума за фламандския художник Ян Бройгел (1570–1625), който в отличие от баща си, Питер Бройгел старши (1530–1600), и брат си, Питер Бройгел младши (1567–1637), бил наречен така поради склонността му към идилични пейзажи и мекотата на неговия колорит. ↑

[57] Ендимион — според гръцката митология, прекрасен юноша, в когото се влюбила богинята на горите и на лова Артемида (Диана). Тя го приспала в една пещера и нощем на лунна светлина отивала при него. ↑

[58] Планината Латмус — в тази планина се намирала пещерата, където спял Ендимион. ↑

[59] Китера — гръцки остров, дето, според преданието, доплувала раковината, в която от морската пяна се родила богинята на любовта Афродита (Венера). По-късно на Китера бил построен първият храм на Афродита и островът станал място, посветено на култа на любовта. ↑

[60] Муций Сцевола (VI век пр.н.е.) — римлянин, който проникнал в стана на етруските, обсаждащи Рим, с цел да убие вожда им. Когато го хванали, Муций Сцевола сам положил ръката си в огъня, за да се накаже за неуспеха си. ↑

[61] Икар — син на Дедал, изобретателят на крилата, според гръцката митология. Преданието разказва как Икар излетял толкова високо, че слънцето разтопило восъка, с който били закрепени крилата към тялото му. Икар паднал в морето и загинал. ↑

VI ГЛАВА

КАКВО СТАВА, КОГАТО ВАЛИ СНЯГ

Както и може да се помисли, комедиантите бяха доволни от престоя си в замъка дьо Брюйер. Такива неочаквани печалби не им се падаха често в скитническия им живот; Тиранът вече бе разпределил дяловете и всеки, като ги гъделичкаше любовно с пръстите си, подрънкваше по няколко пистולי в дъното на джоба си, свикнал обикновено да не задържа и счупена пара. Зербина, сияеща от някаква тайнствена и сдържана радост, приемаше добродушно язвителните шегички по повод на всемогъщите ѝ чарове, които пускаха спътниците ѝ. Тя тържествуваше, от което Серафина си мислеше, че ще побеснее. Само Леандър, целият натъртен от тоягите, които бе получил нощес, сякаш не споделяше всеобщата веселост, макар и да се мъчеше да се усмихва; но то беше смях на ударено куче, смях през зъби, тъй да се каже. Движенията му бяха неестествени и тръскането на колата от време на време го караше издайнически да се мръщи. Когато мислеше, че не го виждат, той потъркваше с длан раменете и лактите си — потулени движения, които можеха да измамат останалите комедианти, но не и да убегнат от присмехулната наблюдателност на Скапен; всякога дебнещ из засада злощастията на Леандър, чиято глупава самомнителност му беше особено непоносима.

Тъкмо по това време колелетата на каруцата се удариха в един доста голям камък, който кочияшът не беше забелязал, и любовникът изохка високо от болка и досада; Скапен веднага насочи разговора към него, преструвайки се, че го жали:

— Бедни ми Леандър, какво ти е, та тъй стенеш и се вайкаш? Ти изглеждаш съвсем пребит, досъщ като рицаря на Печалния образ^[1], когато е подскачал гол-голеничък из Сиера Морена, подложен на любовно самоизтезание, подобно на Амадис върху Нищата скала. Човек може да си помисли, че леглото ти е било направено от препречени тояги, а не от меки дюшеци, възглавници и атлазени покривки на квадратчета. Искам да кажа, сякаш е било нарочно

пригодено да ти натърти членовете, а не да ги отмори — толкова изглеждаш пребит, и цветът на лицето ти е болезнен, и около очите ти има синини. По всичко си личи, че май господин Морфей^[2] не те е посетил тая нощ.

— Морфей може да си е останал в пещерата, но малкият бог Купидон е такъв скитник, който няма нужда от фенер, за да открие някоя порта в един тъмен коридор — отговори Леандър, надявайки се да отклони подозренията на своя неприятел Скапен.

— Аз съм само един прост комедиен лакей и никак нямам опит в любовните дела. Никога не съм правил любов с красиви дами; но все пак съм научил достатъчно, за да знам, че бог Купидон, според както разказват поетите и съчинителите на романи, си служи спрямо ония, които иска да рани, със стрелите си, а не с дървената част на лъка си.

— Какво искате да кажете? — побърза да го прекъсне Леандър, обезпокоен от обрата, който вземаше беседата. — Какво искате да кажете с тези неясни намеци и митологически извлечения?

— Нищо друго, освен че имаш на врата си, мъничко над ключицата, колкото и да се стараеш да го скриеш с кърпичката си, един черен белег, който утре ще стане син, вдругиден — зелен, и после жълт, докато се превърне в естествения цвят на кожата; един белег, казвам, който дяволски прилича на истински подпис от удар с тояга, положен върху телешка кожа, или върху велен, ако предпочиташ това слово.

— Без съмнение — отвърна Леандър, от блед станал червен чак до извивката на ушите си, — без съмнение някоя мъртва красавица, влюбена в мен, още когато е била жива, трябва да ме е целунала, докато съм сънувал. Целувките на мъртвите оставят върху човешката плът, както всеки знае, синини, на които човек се чуди, когато стане от сън.

— Тази покойна и въображаема красавица се явява тъкмо навреме — отговори Скапен, — но аз мога да се закълна, че тази снажна целувка са я оставили устни, направени от зелено дръвце...

— О, зловни присмехулнико и заядливи смешнико — рече Леандър, — вие тласкате моята скромност към крайния предел. От свян аз прехвърлям за сметка на мъртвите дами това, което с по-голямо право биха си присвоили живите. Колкото и да се преструвате, че сте неумел и простодушен, вие не може да не сте чули за ония мили

белези, петна, синини, следи от зъби — спомени от лудешките игри, на които любовниците обичат да се отдават?

— Memorem dente notam^[3] — прекъсна ги Наставникът, щастлив, че може да цитира Хорацій.

— Това обяснение ми се струва разсъдливо — отговори Скапен, — и освен това е подкрепено от съответните авторитети. Но все пак белегът е толкова дълъг, че тази нощна красавица, мъртва или жива, трябва да е имала в устата си оня единствен зъб, който Форхидите^[4] са си заемали една на друга.

Леандър, извън себе си от гняв, имаше желание да се нахвърли върху Скапен и да го смаже от бой, но споменът за тоягите беше тъй жив по многострадалните му ребра и по плешките му, набраздени като гърбината на зебра, че той се усмири и отложи отмъщението си за подобри времена. Тиранът и Наставникът, привикнали на тия кавги, които ги развеселяваха, ги накараха да се сдобрят. Скапен обеща никога вече да не намеква за подобни неща.

— Аз ще изхвърля — каза той — от речта си дървото под каквото и да е вид — било то неодялано дърво, дърво от паркови дъбрави, дърво за кревати и дори разклоненото дърво на еленовите рога...

Докато траеше тази весела свада, каруцата продължаваше да потраква по друма и скоро стигнаха един кръстопът. Грубо издялан дървен кръст, напукан от слънцето и дъждовете, подпираше един Христос, на когото едната ръка се беше отделила от тялото и закачена за един ръждясал гвоздей, зловещо висеше надолу. Разпятието се издигаше над едно затревено хълмче и бележеше разклоняването на четири пътя.

Една дружинка, състояща се от двама мъже и три мъски^[5], се беше спряла на кръстовището и изглежда чакаше някого, който трябваше да мине оттук. Една от ослиците, сякаш отегчена от неподвижността си, поклащаше глава, увенчана с разноцветни попони и пискюлчета, и се чуваше сребърният трепет на хлопките ѝ. Макар че кожени наочници, извезани с мъниста, ѝ пречеха да извърща поглед наляво и надясно, тя бе усетила приближаването на каруцата; дългите ѝ уши стрижеха с безпокойно любопитство, а бърнестите устни оголваха зъбите ѝ.

— Средната мърда рогца и показва венците си рече единият от мъжете, — колесницата трябва да не е далеко.

Наистина каруцата на комедиантите вече пристигаше на кръстовището. Зербина, седнала в предницата на колата, хвърли бърз поглед върху купчинката люде и животни и тяхното присъствие на това място изглежда не я изненада.

— Триста дяволи! Ето един гиздав екипаж! — рече Тиранът. — И хубави испански мъски, които вземат като нищо петнайсет-двайсет левги на ден. Ако ние имахме такива чудесни животни, скоро щяхме да пристигнем в Париж. Но за какъв дявол чакат на това място? Те ще да са без съмнение смяна, приготвена за някой господар.

— Не — подзе Дойката, — мъската е оседлана с възглавници и покривки като за жена.

— Тогава — рече Тиранът — подготвя се някакво отвличане, защото двамата коняри в сиви ливреи имат твърде тайнствен вид.

— Може би — отговори Зербина, като се усмихна двусмислено.

— Нима дамата е между нас? — подскочи Скапен. — Ето че един от конярите се отправя към каруцата ни. Като че ли иска да преговаря, преди да приложи насилие.

— О, няма да стане нужда — прибави Серафина, хвърляйки към Субретката един презрителен поглед, който другата издържа със спокойна наглост. — Срещат се и такива меки сърца, които сами се хвърлят в обятията на похитителите.

— Невинаги отвличат този, който иска — възрази Субретката. — За това не стига едното желание, трябва още и съгласието на ответната страна.

Разговорът беше стигнал дотук, когато конярят, като направи знак на каруцаря да спре конете, попита с шапка в ръка дали госпожица Зербина не се намира в колата.

Зербина, чевръста и гъвкава като смок, подаде мургавата си главица изпод чергилото и сама отговори на запитването; после тя скочи на земята.

— Госпожице, аз съм на вашите заповеди — рече конярят с любезен и почтителен глас.

Субретката раздруса полите си, за да бухнат, прекара пръст по изреза на елечето си, сякаш да позволи на гърдите си да отдъхнат по-

свободно, и като се обърна към комедиантите, държа им следната тържествена реч:

— Скъпи ми другари, простете ми, че ви напускам по такъв начин. Понякога Случаят ви принуждава да го уловите, като ви спуща кичур от перчема си досами ръката, и то така сгодно, че ще си бъде чиста глупост да не го сграбчите и с двете ръце. А веднъж изпуснат, той не се връща втори път. Лицето на Фортуна, което досега само ми се е мръщило и чумерило, днес благосклонно ми се усмихва. Аз се възползвам от добрата ѝ воля, навярно мимолетна. В скромното ми положение на субретка, аз можех да разчитам само на някой Маскарильо или на някой Скапен. Само лакеите ме ухажваха, докато господарите се обясняваха в любов на Люсиндите, на Леонорите и на Изабелите; господата едва благоволяваха, минавайки покрай мен, да ми повдигнат брадичката и да закрепят с една целувка по бузата сребърния половин луидор, който пускаха в джобчето на престилката ми. Но намери се един смъртен с по-добър вкус, който откри, че вън от театъра Субретката я бива за любовница, и тъй като моето амплоа не изисква твърде свирепа добродетел, аз отсъдих, че няма защо да отчайвам този любезен мъж, който много се притесняваше от заминаването ми. Или, с други думи, оставете ме да измъкна вързопите от дъното на каруцата и приежете прощалните ми поздравии. Някой ден сигурно ще ви намеря в Париж, защото аз съм комедиантка в душата си и никога за твърде дълго не съм изневерявала на театъра.

Мъжете извадиха сандъците на Зербина и ги натъкмиха, уравнивайки тежестта, на оседланата със самар мъска. Субретката, подпомогната от коняря, който ѝ подложи шепите си да стъпи, скочи на гърба на средната мъска така леко, сякаш беше изучавала волтижировка^[6] в някоя яздитна академия; после, като пришпори с пети по хълбока животното, тя се отдалечи, помахвайки с ръка на другарите си.

— Сполука, Зербина! — викаха след нея комедиантите с изключение на Серафина, която ѝ имаше зъб.

— Това заминаване е досадно — рече Тиранът, — аз бих предпочел да задържа тази превъзходна субретка; но тя е обвързана само с прищевките си. Ще трябва да пренагласим в пиесите ролите за прислужнички в дойки или придружвачки, което е по-малко приятно за окото от една дяволита муцунка; но госпожа Леонарда носи комичното

в кръвта си и познава из основи сцената. Тъй или иначе, ще се справим.

Каруцата тръгна отново на път и се движеше с малко по-бърз ход от волската кола. Тя прекосяваше един край, който беше съвсем различен на вид от гледката на ландите. Червеникави почви, доставящи повече хранителни сокове за растителността, бяха сменили белите пясъци. Тук и там се срещаха каменни къщи, което говореше за по-голяма заможност, а около тях имаше градинки, заградени с обезлистени вече живи плетове, из които червенееха пъпките на дивите шипки и синкаво лъщяха месестите плодове на трънките. Покрай пътя издигаха снажни стволоче добре развити дървета с яки клони и тяхната пожълтяла шума изпъстряше на петна тревата наоколо или се носеше с прищевките на ветреца пред очите на Изабела и на Сигоняк, които, схванати от неподвижното седене в каруцата, се отморяваха, като от време на време вървяха пеш. Матамор вече бе взел преднина и в руменината на залеза можеше да се забележи как върху гребена на склона се очертава в черно крехкият му скелет, който отдалече изглеждаше като набучен на сабята му.

— Как е възможно — говореше Сигоняк на Изабела, както си вървяха, — как е възможно вие, която имате всички белези на госпожица от високо потекло със скромното си поведение, с благородните си речи и с добрия избор на словата, да сте свързани с тази трупа от скитащи комедианти, чудесни хора без съмнение, но съвсем не от същата порода и със същите качества като вас?

— Недейте — подзе Изабела — поради известна миловидност, каквато ми приписват, да ме смятате за някоя принцеса със зла съдба или изгонена от царството си кралица, изпаднала до жалкото положение да изкарва насъщния си върху дъсчения под на сцената. Моята история е съвсем проста и понеже животът ми поражда известно любопитство у вас, аз ще ви я разкажа. Никакви съдбовни крушения, нечувани падения или други романтични премеждия не са ме довели до състоянието, в което съм; аз съм родена в театъра и съм, както се казва, дете на сцената. Колесницата на Теспид е рождената ми люлка и моя пътуваща родина. Майка ми, която играеше трагическите царици, беше много красива жена. Тя вземаше ролите си сериозно и дори въвн от сцената не искаше да слуша разговори за нищо друго освен за крале, князе, херцози и грандове, сякаш смяташе за истински

тенекиените си корони и скиптрите си от позлатено дърво. Когато се връщаше зад кулисите, тя тъй величествено влачеше зад себе си фалшивото кадифе на роклите си, че би рекъл човек, това са талази от истински пурпур или самият шлейф на някоя кралска мантия. С тази си надменност тя упорито запушвала ушите си за признанията, молбите и обещанията на ония млади женолюбци, които всякога подхвърчат около актрисите, като пеперудки около свещта. Една вечер дори, когато в гримьорната ѝ някакъв рус красавец поискал да злоупотреби с доверието ѝ, тя скочила на крака и се провикнала също като някоя Томирис^[7], на Скития царица: „Стража! Да бъде задържан!“ — и то с такъв властен, презрителен и тържествен глас, че любовникът, съвсем объркан, избягал изплашен, без да посмее да ѝ се подиграе дори. И тъй, когато тая нейна гордост и грубите ѝ откази, тъй странни у една комедиантка, винаги подозирана в леконравие, дошли до знанието на един много високопоставен и могъщ княз, той ги намерил за изискани и си рекъл, че подобно презрение към светското поганство може да произлиза само от една благородна душа. И тъй като неговото място в света било равно на нейното царствено положение в театъра, той бил приет по-меко и с не тъй свирепи смръщени вежди. Той бил млад, хубавец, говорел красиво, бил настойчив и притежавал грамадното предимство на високородието си. Какво да ви разказвам повече? — Този път кралицата не повикала стражите си и вие виждате в мое лице плода на тази прекрасна любов.

— Което — изискано рече Сигоняк — чудесно обяснява неповторимото изящество, що ви краси. Та в жилите ви тече княжеска кръв. Аз почти го бях отгатнал!

— Тази връзка — продължи Изабела — траяла по-дълго, отколкото обикновено траят театралните романи. Князът намерил у майка ми една вяръност, която идвала колкото от гордостта, толкова и от любовта и която никога не изменила на себе си. За зла беда високи държавни съображения се изпречили на пътя им: той трябвало да тръгне на войни и в далечни посланичества. Висока женитба, която той бавил, доколкото можел, била уговорена за него от семейството му. Трябвало да отстъпи, защото нямал правото да прекъсне по една любовна прищявка онази дълга редица прадеди, която възлизала чак до Карл Велики, и в свое лице да сложи край на този достославен род. Твърде крупни суми били предложени на майка ми, за да смекчат

разлъката, станала необходима, да я заслонят от нуждата и да покрият разходите по моята издръжка и възпитание. Но тя не искала да чуе за нищо, като казвала, че не приема кесията без сърцето и че предпочита князът да ѝ бъде задължен, отколкото тя да бъде длъжница на княза, тъй като му е дала в крайната си щедрост онова, което той никога не би могъл да ѝ върне. „Нищо преди, нищо сетне!“ — такава било нейното ръководно начало. Тя продължила прочее своя занаят на трагическа владетелка, но с мъртва душа и оттогава нататък само крееше, до кончината си, която никак не закъсна. Аз бях тогава момиченце на седем-осем години; играех децата и амурчетата или други малки роли, съобразни на ръста и на разума ми. Смъртта на майка ми ми причини една скръб, която надхвърляше възрастта ми, и аз си спомням, че в тоя ден трябваше да ме набият с ремък, за да ме накарат да играя едно от децата на Медея^[8]. По-късно тази голяма болка се уталожил под милувките на комедиантите и на комедиантките, които сякаш се надпреварваха да ме глежат, кой от кого повече, и все гледаха да ми мушнат някое лакомство в кошницата. Наставникът, който беше в нашата трупа и още тогава ми изглеждаше толкова стар и сбръчкан, колкото и днес, се зае с мене, научи ме на рецитация, на хармония и на ритъма на стиховете, показва ми как се говори и как се слуша, позите, жестовете, израженията на лицето, които подхождат на речта, и всички останали тайни на едно изкуство, в което той превъзхожда другите, макар и да е само провинциален комедиант, понеже е образован, бил е учител в колеж, откъдето са го изгонили за непоправимо пиянство. Сред външния безпорядък на един скитнически живот аз живеях непорочна и чиста, защото за моите другари, които ме помнеха от люлката, аз си оставах сестра или дъщеря, а що се отнася до младите франтове, които се навъртаха около нас, аз чудесно знаех да ги държа на разстояние със студеното си, сдържано и скромно поведение, както подобава, и продължавах във сцената ролята си на наивка, без лицемерие или лъжлива свенливост.

Тъй, както си вървяха, Изабела разказваше на очарования Сигоняк историята на своя живот и своите злоключения.

— А името на онзи княз — рече Сигоняк, — знаете ли го или сте го забравили.

— Ще бъде може би опасно за спокойствието ми да го кажа — отговори Изабела, — но то е останало запечатано завинаги в паметта

ми.

— Съществува ли някакво доказателство за неговата връзка с вашата майка?

— Аз притежавам един пръстен с печат, който представлява неговия герб — рече Изабела. — Това е единствената скъпоценност, която майка ми е запазила от него поради благородството и хералдическото ѝ значение, които изключват мисълта за веществена облага; и ако това ви забавлява, някой ден ще ви го покажа.

Би било много отегчително да следваме от нощувка до нощувка колесницата на комедиантите, още повече че пътешествието се извършваше на малки едnodневни преходи, без приключения, за които да трябва да се запази спомен. Ние ще прескочим прочее няколко дни и тъй ще стигнем до околностите на Поатие. Последните сборове не бяха много плодoносни и за трупата настъпиха тежки времена. Парите от маркиз дьо Брюйер в края на краищата се свършиха, както и pistolите на Сигоняк, който щеше да бъде уязвен в най-добрите си чувства, ако не подпомогнеше, доколкото му позволяваха оскъдните възможности, своите другари по бедствие. Каруцата, теглена на тръгване от четири яки животни, сега имаше само един-едничък кон, и то какъв кон! — една жалка кранта, която изглеждаше да се е хранила вместо със сено и с овес с обръчи за бурета — толкова силно изпъкваха ребрата ѝ. Кокалите на хълбоците ѝ сякаш пробждаха кожата, а отпуснатите мишци на бутите ѝ висяха на големи омекнали гънки; мазолести израстъци подуваха нозете ѝ и по тях се ежеха дълги косми. Под хамута, чиято подплата от дреб беше паднала, по врата ѝ се бяха подлютили кървави ожулени рани, а камшичните удари браздяха като с нареди натъртените слабини на клетото животно. Главата му беше цяла поема на унилоост и страдание. Зад очите му се вдлъбваха необикновени надочни кухини, за които можеше да се помисли, че са изчегъртани с хирургически нож. Синкавите му зеници имаха безцветния, безропотен и замислен поглед на пресилен добитък. В тях тъжно се четеше безразличие към ударите, породено от безполезността на всяко усилие, и дори плющенето на дългия ремък не можеше да събуди в тях искрица живот. Клюмналите уши на животното, едното от които беше разцепено на върха, окаяно висяха от двете страни на челото му и с поклащането си отмерваха неравния ритъм на неговия ход. Един кичур от гривата му, от бял станал жълт, беше се заврял из

оглавника, кожата на който бе протъркала кокалестите издатини на скулите, остро изпъкнали от мършавост. Хрущялите на ноздрите оцеждаха капки от едно мъчително дишане, а уморените венци, оголени от зъбалеца, сякаш се цупеха като сърдити устни.

По белия му косъм, напъстрен с рижавина, потта бе прокарала ивици, подобни на ония деруги, които дъждът оставя по външната мазилка на стените, беше слепила под корема фъндъци козина, обмила долните крайници и спекла калта по тях в неразбиваем хоросан. Нищо не би могло да бъде по-жалко наглед от тая кранта и конят, който Смъртта язди в Апокалипсиса^[9], сигурно щеше да изглежда младо и буйно животно, достойно да се кипри по панаирите, ако го поставеха редом с този жалък и злощастен скот, чиито плешки сякаш се разлепяха при всяка крачка, и който с изпълнени от болка очи сякаш измолваше като милост страшния удар с боздугана на касапина. Въздухът започваше да става студен и крантата крачеше сред облака пара, който изпускаха слабините и ноздрите ѝ.

В каруцата седяха само трите жени. Мъжете вървяха пеша, за да не претоварват печалното животно; съвсем не беше мъчно да го следват и даже да го надминават. Всички, като нямаха какво да споделят освен тежки мисли, мълчаха и крачеха усамотени, като се увиваха в плащовете си кой колкото можеше по-плътно.

Сигоняк, почти отчаян, се питаше дали все пак нямаше да бъде по-добре да беше си останал в запустелия замък на дедите си, където поне щеше да има правото да умре от глад до своя изтрит от времето герб, в мълчание и самота, вместо да броди по пътищата да си търси късмета заедно със скитниците комедианти.

Той си мислеше за славния Пиер, за Байяр, за Миро и за Велзевул, верните другари от дългата му скука. И каквото и да правеше, сърцето му се свиваше и от гърдите му към гърлото се надигаше оня треплив гърч, който обикновено се разтваря в сълзи. Но един поглед на Изабела, омотана в мантията си и сгушена в предницата на каруцата, отново му вдъхваше смелост. Младата жена му се усмихваше; тя не изглеждаше да се опечалява от тая нищета; душата ѝ бе пълна, какво значение имаха тогава страданията и умората на тялото?

Местността, през която минаваха, съвсем не беше в състояние да разпръсне унилите мисли. Близко до пътя се усукваха сгърчените

скелети на няколко стари бряста, измъчени, изкривени, с отсечени върхари, и чудноватите извивки на черните им клони се изрязваха върху сиво-жълтото, нависнало ниско и натежало от сняг небе, през което едва се процеждаше безжизнена светлина. По-нататък се простираха голи, необработени равнини, които достигаха към хоризонта до някакви проскубани хълмове или до рижавата черта на гори. Надалеч, на голямо разстояние една от друга, се мяркаха като тебеширени петна сламени колиби, поболи тънките завъртулки на пушеците си измежду дребния клонак на плетищата, които ги ограждаха. Коритото на някаква вада браздеше земята като дълга рана. През пролетта това поле, облечено в зеленина, сигурно щеше да изглежда приятно за окото; но сега, навлякло сивите одеяния на зимата, то предлагаше на погледа само еднообразие, нищета и тъга. От време на време минаваше някой изпит и парцалив селянин или някоя старица, прегърбена под вързоп сухи съчки, и те, вместо да оживят тази пустиня, сякаш още повече подчертаваха безбрежната ѝ самотност. Свраките, които подскачаха по черната земя със забучени в трътките опашки, прилични на затворени ветрила, сякаш бяха нейните истински жители. Те се разкрещяваха при появяването на каруцата, като че ли споделяха една с друга мненията си за комедиантите, и танцуваха по пътя пред тях с някакви подигравателни стъпки, каквито си бяха зловни и безсърдечни птици, безчувствени към страданията и нищетата на този беден свят.

Духаше остър северен вятър, прилепяше тънките наметки о гърбовете на комедиантите, шибаше лицата им с червените си пръсти. Из вихрушките скоро се размесиха парцали сняг, които се издигаха, спускаха се и се превъртаха, без да стигнат до земята или да се задържат някъде, толкова беше силна виелицата. Скоро снежните фъндъци станаха толкова гъсти, че се превърнаха в нещо като бял мрак на няколко крачки от ослепените пешеходци. Сред тая сребриста гмеж и най-близките предмети губеха действителните си очертания и вече не се различаваха.

— Изглежда — рече Наставникът, който крачеше зад каруцата, за да се притули малко на завет, — изглежда, че небесните домакини скубят гъски там горе и после изтърсват над нас пуха от престилките си. На мене месото повече щеше да ми хареса и сега съм тъкмо на такъв ум, че го изяждам без лимон и без подправки.

— Дори даже без сол — отвърна му Тиранът; — защото стомахът ми отдавна вече не си спомня оня миш-маш от яйца, които пиукаха, когато ги чукаха в ръба на тигана, и който аз погълнах под измамното и саркастично название „обяд“, без да обръщам внимание на човчиците, които стърчаха из него.

Сигоняк също се беше заслонил зад каруцата и Наставникът му рече:

— Какво ужасно време, господин бароне, и мене ми е много мъчно за вас, като ви гледам как споделяте с нас злощастията ни; но това са мимолетни спънки и макар да не вървим никак бързо, все пак се приближаваме към Париж.

— Аз съвсем не съм отраснал върху коленете на уюта — отговори Сигоняк — и съвсем не съм от онези, които ще се изплашат от няколко шепи сняг. Аз жаля само тия клети жени, принудени въпреки слабостта на техния пол да понасят умората и лишенията като стари войници в поход.

— Те открай време са привикнали на тия работи и онова, което щеше да бъде тежко за благородни дами или за гражданки, на тях не им се струва твърде страшно.

Бурята се засилваше. Гонен от вятъра, снегът се въртеше като бели пушечи, докосваше земята и се спираше само когато го задържаше някакво препятствие, склон на могилка, каменна стена, жив плет, насип на ров. Там той се натрупваше с необикновена бързина, като преливаше на водопади от другата страна на временния яз. На други места го всмукваше въртопът на някой смерч и снегът се втурваше, въртейки се към небето, за да падне отново оттам на валма, които бурята тутакси разпръсваше. Само няколко минутки бяха достатъчни, за да посипят с бял прашец Изабела, Серафина и Леонарда, макар че те се бяха приютили чак в дъното на каруцата под плющящото чергило и бяха заслонили отвора с цяла стена от вързопи.

Замаян от ударите на снега и вятъра, конят напредваше едва-едва, със сетни усилия. Той се задъхваше, хълбоците му туптяха, а копитата му се подхлъзваха на всяка крачка. Тиранът пое поводите и като вървеше край него, поддържаше го от време на време с могъщата си ръка. Наставникът, Сигоняк и Скапен бутаха колелата. Леандър плющеше с камшика, за да въодушевява бедното животно: да го удря щеше да бъде чиста жестокост. Колкото до Матамор, той беше

изостанал някъде назад, защото беше толкова лек с пословичната си мършавина, че насрещният вятър не му позволяваше да се движи напред — макар че бе взел по камък във всяка ръка и бе напълнил джобовете си с трошляк, за да натези.

Снежната буря, вместо да утихва, от минута на минута се ожесточаваше, въргаляше се яростно сред валмата от бели парцали и ги увиваше в хиляди водовъртежи като пяната на морските вълни. Тя толкова разсвирепя, че комедиантите се принудиха да спрат, колкото и да бързаха да стигнат в следващото село, за да обърнат каруцата с гръб към вятъра. Горката кранта не можеше да направи нито крачка повече; нозете ѝ се вкочанясваха, тръпки пробягваха по димящата ѝ, окъпана в пот кожа. Още едно усилие, и тя щеше да падне мъртва; една кървава капка вече проблясваше в ноздрите ѝ, разширени пределно от натиска в гърдите, и по кълбата на очите ѝ преминаваха остъклени светлини.

Ужасът в мрака не е мъчен за разбиране. Тъмнините са удобно скривалище за човешкия страх; но белият ужас е по-малко понятен. И въпреки това нямаше нищо по-зловещо от положението, в което бяха изпаднали нашите клетки комедианти: побледнели от глад, синкави от студ, ослепени от снега и загубени наред широкия друм, в прегръдките на тая шеметна вихрушка от вледенени зрънца, която ги обгръщаше от всички страни. Всички се бяха сгушили под платнището на чергилото, докато премине бурята, и се притискаха един към друг, за да се погрееят с взаимната си топлинка.

Най-после ураганът отслабна и снегът, увиснал във въздуха, започна да се стеле без излишна врява по земята. Далеч, докъдето поглед стигаше, полето чезнеше под сребриста плащаница.

— Къде всъщност е Матамор? — рече Блазиус. — Да не би случайно вятърът да го е духнал на луната?

— Наистина — прибави Тиранът, — не го виждам никакъв. Сигурно се е сгушил под някой декор в дъното на колата. Хей, Матамор! Размърдай си ушите, ако спиш, и се обади!

Но Матамор и не помисляше да се обади. Нито пък нещо се раздвижи под купчината стари платница.

— Хе-ей! Матамор! — неколкократно изреза Тиранът със своя най-дебел трагически глас и с такава гръмовитост, че можеше да събуди и седмината спящи в пещерата им заедно с кучето.

— Ние не сме го видели — казаха актрисите — и тъй като снежната вихрушка ни заслепяваше, не ни и мина през ума да се безпокоим за него, мислехме го, че е на няколко стъпки от каруцата.

— Дяволщина! — избухна Блазиус. — Ето ти странна история! Дано само да не му се е случило нещо лошо.

— Без съмнение — рече Сигоняк — той трябва да се е прислонил зад някой дънер по време на най-силната виелица и сега скоро ще ни настигне.

Решиха да почакаат няколко минути, след което да тръгнат да го търсят. Нищо не се появяваше по пътя, а на този бял фон, макар и да падаше вече здрач, една човешка фигура щеше да се открие ясно дори и на много голямо разстояние. Нощта, която така бързо се спуска в края на късите декемврийски дни, бе вече дошла, но без да доведе със себе си пълен мрак. Блещукането на снега се бореше с мрачините на небето и по някаква причудлива измама изглеждаше, че светлината идва от земята. Хоризонтът се очертаваше с бели линии и не се губеше в мъглявината на далечините. Напудрените дървета се изрязваха като ония ледени рисунки, с които студът калайдисва стъклата, и от време на време снежен кит, откъснал се от някоя клонка, политаше надолу и върху черния фон на мрака приличаше на ония сребърни сълзи, които пришиват по погребалните плащаници. Това беше скръбно зрелище; някакво куче почна да вие в далечините, сякаш да даде глас на безутешния пейзаж и с него да изрази угнетителната му унилоост. Изглежда, че понякога природата, уморена от своята немота, поверява тайните си мъки на жалбите на вятъра или ги излива с риданията на някое животно.

Знайно е колко зловещо звучи сред нощното мълчание този безнадежден лай, който изтънява накрая до хрип и който сякаш е предизвикан от минаването на невидими за човешкото око призраци. Животинският усет, който общува с душата на нещата, предусеща злощастията и го оплаква, преди още то да е станало известно на людете. Има в този вой, размесен с ридания, и ужас пред бъдещето, и страх от смъртта, и слисване пред свръхестественото. И най-коравият смелчак не може да го чуе, без да потръпне; този вик кара космите на кожата да настръхват, също като оня лек повей, за който говори Йов^[10].

Отначало далечен, лаят беше се приближил и сега напред равнината можеше да се различи едно голямо черно куче, седнало на

задницата си в снега, вирнало муцуна към небесата, което сякаш бълбукаше в гърлото си своето оплакващо стенание.

— Нещо трябва да е сполетяло горкия ни другар! — извика Тиранът. — Този проклет звяр вие като за смъртник.

Жените със стегнати от мрачно предчувствие сърца благочестиво направиха кръстния знак. Добрата Изабела зашепна началото на една молитва.

— Трябва да тръгнем да го търсим, без да чакаме повече — рече Блазиус, — и то с фенера, който ще му послужи за пътеводител и за полярна звезда, ако се е отклонил от пътя и се лута някъде из полето. При такъв снеговалеж, който покрива друмищата с бели савани, лесно е да се заблуди човек.

Зачаткаха кремъка и скоро фитилът на свещта, запалена в корема на фенера, хвърли през тънките рогови стъкла достатъчно ярка светлина, за да я забележат отдалече.

Тиранът, Блазиус и Сигоняк тръгнаха да търсят изгубения. Скапен и Леандър останаха да пазят каруцата и да успокояват жените, които почваха силно да се тревожат от произшествието. Като че да усили още повече зловещата мрачност на картината, черното куче все тъй безнадеждно виеше и вятърът търкаляше над полето своите въздушни колесници с глухи въздишки, сякаш в тях се возеха духове.

Ураганът беше въртял снега толкова яростно, че бе заличил всяка следа или поне бе направил всеки отпечатък несигурен. Нощта още повече затрудняваше търсенето и когато Блазиус навеждаше фенера до земята, виждаше се понякога дирята от големия крак на Тирана, вдълбана в снега и полузасипана с бял прашец, но не и стъпката на Матамор, който и да беше стигнал дотук, щеше да остави следи колкото едно птиче.

Те вървяха така почти четвърт левга, като издигаха фенера, за да привлекат вниманието на загубения, и крещяха с всичките сили на дробовете си:

— Матамор! Матамор! Матамор!

На този вик, подобен на зова, който древните отправяли към покойниците, преди да напуснат мястото на погребението, отговаряше само тишината или някоя плашлива птица изхвъркваше с внезапен плясък на крилата, като изкряскваше и изчезваше още по-дълбоко в нощта. Понякога някой бухал, заслепен от светлината, жално

пиукаше... Най-сетне на Сигоняк, който имаше остро зрение, му се стори, че различава сред мрака една чудновата фигура, странно свита и злокобно неподвижна в подножието на едно дърво. Той предупреди спътниците си и тримата се спуснаха колкото можеха по-бързо нататък.

Това наистина беше клетият Матамор. Гърбът му се подпираше на дървото, а дългите му крака, прострени на земята, се губеха до половина под натрупания сняг. Огромната му сабя, с която той никога не се разделяше, стърчеше под чудноват ъгъл с изправената част на тялото му и това сигурно щеше да бъде смешно при всички други обстоятелства. Той не помръдна при приближаването на другарите му, като да беше някой пън. Разтревожен от тази неподвижност, Блазиус насочи светлината на фенера към лицето на Матамор и едва не го изпусна, толкова видяното го ужаси.

Осветленият лик бе изгубил вече всичките цветове на живота. Той беше бял като восък. Носът, изтънен на върха от възлестите пръсти на смъртта, лъщеше като кост на сепия; кожата беше опъната върху слепоочията. Парцали сняг бяха се закрепили във веждите и по ресниците, а разширените очи гледаха така, сякаш бяха от стъкло. И по двата върха на мустаците му поблясваха ледени висулки, които ги превиваха надолу с тежестта си. Печатът на вечно мълчание заключваше тези устни, откъдето бяха излетели толкова жизнерадостни тиради и фанфаронства; и мъртвешката глава на скелет, изваяна от мършавината, вече прозираше през това бледо лице, по което навикът на хиляди гримаси бе издълбал чудовищно комични гънки — те оставаха неизменни дори върху трупа, понеже едно от проклятията на комедианта е, че при него и смъртта не може да запази тежката си строгост.

Като хранеше все още някаква надежда, Тиранът се опита да разтърси китката на Матамор, но вкочанената вече ръка се изхлузи и падна, без да се прегъне, със сух шум, като дървената ръчица на някоя марионетка, когато изпуснат конците ѝ. Клетникът беше напуснал вече театъра на живота, за да отиде на сцената на оня свят. Обаче Тиранът не можеше да допусне, че Матамор е мъртъв, и попита Блазиус дали не носи манерката със себе си. Наставникът никога не се разделяше с тази безценна вещ. В нея все още имаше няколко капки вино и той пъкна гърлото ѝ между моравите устни на Матамор. Но зъбите упорито

оставаха стиснати и радушната течност изтече на червени капки от ъглите на устата. Жизненият дъх беше напуснал завинаги тази крехка глина — иначе и най-лекото дихание щеше да образува видима за очите пара в този леден въздух.

— Не измъчвайте повече клетите му останки — рече Сигоняк, — не виждате ли, че е мъртъв?

— Уви, да — отговори Блазиус, — мъртъв като Хеопс^[11] под голямата си пирамида. Без съмнение зашеметен от виелицата, не можейки да се бори вече срещу яростта на бурята, той се е спрял под това дърво и тъй като нямаше и две унции мръвки по кокалите си, скоро е замръзнал и костният му мозък. Нали за да направи впечатление в Париж, той всеки ден намаляваше дажбите си и беше се изтощил от постене повече от някоя хрътка след лов. Клетите Матаморе, ето те вече завинаги защитен от плесниците, от перванията по носа, от ритниците и от тоягите, които твоите роли те принуждаваха да търпиш. Никой вече няма да ти се смее под носа!

— Какво ще правим с тялото? — прекъсна го Тиранът. — Не можем да го оставим тук в тоя трап, за да го разръфат вълците, кучетата и птиците, макар че то ще бъде твърде жалко пиршество за тях; дори и червеите няма да намерят с какво да закусят по него.

— Няма, разбира се — рече Блазиус. — Той беше добър и верен другар и понеже никак не е от тежките, ти го хвани за главата, аз ще го хвана за краката и двамата ще го занесем до каруцата. Утре, като се съмне, ще го закопаем в някое къошенце колкото се може по-прилично; защото на нас, смешниците, църквата мащеха ни затваря дверите на гробищата^[12] и ни отказва сладостта да спим на осветена земя. Ние трябва да гнием, изложени на всеобщ позор, като псовисали кучета или умрели коне, след като през живота си сме размивали най-благоденствените люде... Вие, господин бароне, ще вървите пред нас и ще носите фенера.

Сигоняк кимна утвърдително. Двамата комедианти се наведоха, избръснаха снега, който вече покриваше Матамор като преждевременен саван, дигнаха лекия труп, не по-тежък от телцето на дете, и поеха, предшествани от барона, който осветяваше пътя им с фенера.

За добра чест никой не минаваше по този час по друмищата, защото тайнствено и страшно зрелище щеше да бъде за пътника това

погребално шествие, причудливо осветено от червеникавите отблясъци на фенера, което източваше след себе си дълги безформени сенки по снежната белина. Всекиму би минала през ума мисълта за престъпление или за магьосничество.

Черното куче бе престанало да вие, като че ли бе изпълнило вече ролята си на прорицател. Гробовна тишина царуваше надалече из полето, тъй като снегът има способността да поглъща звуковете.

От известно време Скапен, Леандър и комедиантките бяха забелязали малкото червено пламъче, което се люлееше в ръката на Сигоняк и обливаше предметите с неочаквани отражения, изтръгваше ги от сенките с причудливи и страшни очертания, докато те отново се разтопяха в мрачината. Както се показваха и скриваха последователно в тази несигурна светлина, Тиранът и Блазиус, свързани чрез хоризонталния труп на Матамор, сякаш две думи със съединителна чертичка между тях, изглеждаха загадъчно-злокобни. Подтикнати от тревожно любопитство, Скапен и Леандър тръгнаха да посрещнат шествието.

— Добре де, какво има? — рече комедийният лакей, когато стигнаха до другарите си. — Болен ли е Матамор, та го носите така, целият изпънат, сякаш си е глътнал сабята?

— Не е болен — отговори Блазиус — и дори се радва на ненарушимо здраве. Подаграта, треската, възпаленията, бъбречната болест вече нямат власт над него. Той се изцери вовеки веков от една болест, за която още никой лекар, бил той Хипократ, Галенус или Авицена^[13], не е намерил лек, искам да кажа, живота, от който човек в края на краищата се отървава чрез смъртта.

— Значи е мъртъв? — извика Скапен с болезнена изненада и се наведе над лицето на трупа.

— Много мъртъв, не може да бъде по-мъртъв, ако има степени за това състояние, защото към естествения студ на смъртта се прибавя и студът от замръзването — отвърна Блазиус с изменен глас, който издаваше много повече чувство, отколкото съдържаха думите.

— Той отживя своя дял, както се изразява довереникът на княза в епилозите на трагедиите — прибави Тиранът. — Но сменете ни за малко, ако обичате. Ваш ред е. Ние доста дълго време носим скъпия другар без надежда за черпня или за плата.

Скапен замести Тирана, а Леандър — Блазиус, макар тази гробарска работа съвсем да не му беше по вкуса; и шествието отново пое своя път. След няколко минути стигнаха каруцата, спряна напред големия друм. Въпреки студа Изабела и Серафина бяха скочили пред колата, откъдето само Дойката, сгушена, гледаше със своите големи, ококорени очи на кукумявка. При вида на бледия, вкочанен, вледенен Матамор, с оная неподвижна маска върху лицето му, през която вече душата не проглежда, комедиантките нададоха вик от уплаха и болка. Две сълзи дори избликнаха от чистите очи на Изабела и веднага се смръзнаха под хапещия нощен вятър. Хубавите ѝ ръце, почервенели от студа, благочестиво се съединиха и една пламенна молитва за онзи, който преди малко тъй внезапно потъна в дълбея на вечността, политна с крилете на вярата към гълбините на тъмното небе.

Какво щяха да правят сега? Положението си оставаше все тъй затруднително. Паланката, в която смятаха да пренощуват, отстояше на една-две левги и когато пристигнеха, всички къщи отдавна щяха да бъдат затворени и селяните — легнали. От друга страна, не можеха да останат напред пътя, затънали в снега без нито едно дръвце, за да напалят огън, без храна, за да се подкрепят, в твърде зловещото и мрачно общество на един труп и цяла нощ да чакат настъпването на деня, който изгрява твърде късно през това време на годината.

Решиха да тръгнат. Този час почивка и един зобник овес, който Скапен му даде, върнаха малко силица на клетия стар, изтощен кон. Той изглеждаше ободрен и в състояние да изкара пътя до селцето. Матамор бе положен в дъното на каруцата, под едно платнище. С някаква тръпка на страх комедиантките насядаха в предната част на колата, тъй като смъртта превръща в призрак приятеля, с когото си бърбил преди малко, и този, който ви е развеселявал, сега ви ужасява, подобно някой зъл дух.

Мъжете крачеха пешком. Скапен осветяваше пътя с фенера, чиято свещ подновиха, Тиранът държеше поводите на коня, за да не се спъва. Не вървяха твърде бързо, защото пътят беше труден; все пак след около два часа започнаха да различават в края на един твърде стръмен склон първите къщи на селото. Снегът беше облякъл с бели ризи покривите им и затова те се открояваха въпреки нощта върху тъмния фон на небето. Като дочуха отдалеч дрънкането на железата на каруцата, разтревожените кучета вдигнаха врява, а техният лай събуди

и песовете в усамотените чифлици, пръснати из полето. Гръмна истински концерт от вой и лай, кога по-дълбоки, кога кресливи, със сола, дуети и хорове, в които вземаше участие цялото кучешко население на селището. Тъй че когато каруцата пристигна там, паланката вече беше будна. Не една или две накачулени с нощни шапчици глави се показваха от рамките на някое кръгло прозорче или през открянатия отдушник над портата, което улесни Наставника в преговорите, необходими, за да се осигури подслон на трупата. Посочиха му къде се намира странноприемницата или поне къщата, която служеше за такава, тъй като селото не беше твърде посещавано от пътниците, които обикновено отминаваха по-нататък. Ханът беше на противоположния край на паланката и горката кранта трябваше да направи още едно последно усилие; но тя вече подушваше обора и се напъна тъй, че копитата ѝ изтръгнаха през снега искри от камънака. И ето, не можеше да се мамят: клонче див чемшир, твърде прилично на ония китки, които потапят в светена вода, беше затикнато под портата и Скапен, като повдигна фенера си, установи наличиостта на този гостоприемен знак. Тиранът забарабани с дебелите си юмруци по вратата и скоро отвътре се чу тракането на подпетени калеври, които слизаха по някаква стълба. Лъч червеникава светлина се процеди през цепнатините на дървото. Крилото на портата се отвори и една старица, като закриляше трепкация пламък на лоена свещ със сухата си ръка, която сякаш щеше да се запали, се появи в целия ужас на нощната си немара. Двете ѝ ръце бяха заети и тя държеше със зъбите си или по-скоро между венците краищата на конопената си риза, с целомъдреното желание да прикрие от разпуснати погледи такива прелести, каквито можеха да уплашат и разпъдят дори пръчовите от някое самодивско сборище. Тя въведе комедиантите в кухнята, закрепил свещта върху масата, разрови пепелта в огнището, за да раздуха няколко засипани въглени, които скоро разлумтяха наръч съчки; след това се качи в стаята си, за да си навлече фустата и една къса камизола. Едно дебело момче, като си търкате очите с кирливите си ръце, отиде да отвори портите на двора, вкара вътре каруцата, свали такъмите на коня и го настани в конюшната.

— Все пак не можем да оставим клетия Матамор в колата като някой сръндак, с който се връщат от лов — рече Блазиус. — Кучетата от задния двор само това чакат. Най-после и той е получил свето

кръщение и трябва да му направим всеобщо бдение като на всеки добър християнин, какъвто си и беше.

Вдигнаха тялото на покойния комедиант, положиха го върху масата и благоговейно го покриха с едно наметало. Под платнището на едри гънки се извайваше мъртвешката скованост на трупа и лицето изрязваше острия си профил, може би дори по-страшен така, отколкото ако беше отбулен. Тъй че, когато ханджийката се върна, тя едва не падна по гръб от уплаха при вида на този мъртвец, когото помисли за някой заклан, а комедиантите за негови убийци. И ето че тя вече простираше старите си треперещи ръце към Тирана, когото смяташе за главатар на групата, и му се молеше да не я убиват, като обещаваха, че няма да продума никому нито думица, дори и да я подложат на изтезания. Изабела я успокои и с две приказки ѝ разправи какво се беше случило. Тогава старицата донесе още две свещи и ги положи от двете страни на мъртвеца, като предложи да бди заедно с госпожа Леонарда, тъй като в селото тя често погребвала покойници и знаела добре какво трябва да се прави по тия скръбни обреди.

Като уредиха този въпрос, комедиантите се събраха в една съседна стая, където вечеряха надве-натри без особена охота след всичките зловещи сцени, които им бяха минали пред очите, и развълнувани от загубата на милия Матамор. Може би за първи път в живота си, макар и виното да беше добро, Блазиус остави чашата си наполовина пълна, забравяйки да пие. Трябваше да е наистина дълбоко съкрушен, защото той беше от ония смукачи, които си пожелават да ги погребат под някоя бъчва, за да може от чепа да им капе право в устата, и като нищо би се надигнал от ковчегата, за да извика: „До дъно!“ в чест на някоя препълнена догоре чаша вино.

Изабела и Серафина се настаняха на един одър в другата стая. Мъжете се изтегнаха върху няколко наръча слама, които ратаят от конюшната им донесе. Всички спаха лошо, с прекъсван от мъчителни съновидения сън и бяха на крак още рано заранта, защото трябваше да се погрижат за погребението на Матамор.

Тъй като нямаше друга плащаница, Леонарда и хазяйката го бяха увили в едно старо парче от декора, представляващ гора — саван, достоен за един комедиант, както някой боен плащ би бил достоен за пълководец. Някакви останки от зелена боя върху протъркания вътък

изобразяваха листа и шума и приличаха на китка трева, която някой е посял в чест на мъртвеца, защит и увит като египетска мумия.

Носилка направиха от една дъска, поставена върху два пръта, и за краищата им се хванаха Тиранът, Блазиус, Скапен и Леандър. Една широка тържествена мантия от черно кадифе, попъстрена със звездички и полумесечета от позлатен бакър, която използваха за ролите на първосвещеници и гадатели, твърде пристойно изпълняваше службата на погребален саван.

Като се приготвиха, малкото шествие излезе през задната порта, която водеше към полето, за да се избягнат погледите и одумванията на любопитните. Оттам се отправиха към едно пустеещо място, което ханджийката им посочи, удобно за гробище на Матамор, без никой да възрази, тъй като там хвърляли умрелите от болест животни — място недостойно и нечисто да приеме човешки останки, които са глина, сътворена по образ и подобие божие; но каноните на църквата са непрекословни и афоресаният смешник не може да намери вечен покой в осветена земя, освен ако се е отрекъл от театъра, от неговите творения и от неговата суета — каквото не беше сторил Матамор.

Сивооката утрин тъкмо се събуждаше и със затынали в снега нозе слизаше по склона на хълмовете. Студена светлина се разливаше по равнината, чиято белота правеше небето да изглежда мъртвешки бледо. Учудени от странния изглед на шествието, пред което не вървяха нито свещеник, нито кръст и което съвсем не се отправяше към черквата, неколцина селяни, тръгнали към гората да събират сухи дърва, се спряха и гледаха накриво комедиантите, подозирайки ги, че са еретици, магьосници или безбожници, но въпреки това не посмяха да обелят думица. Най-послед стигнаха на едно доста отстранено място и ратаят от конюшната, който носеше една лопата, за да изкопаят гроба, рече, че ще е най-добре да спрат тук. Навсякъде околоръст земята се изгърбваше от полузасипани със сняг купчини от животински кости. Конски скелети, оглозгани от орлите лешояди и от гарваните, опъваха в края на наниз от прешлени дългите си оголени глави с кухи орбити, а ребрата им, очистени от месата, стърчаха като пръчките на някое ветрило, от което са разкъсали хартията. Произволно изваяни снежни гънки подсилваха изпъкналостите и разчлененията на костите и правеха тая изложба от лешове още по-

ужасна. Рекъл би човек, че това са ония химерични животни, които вампириците препускат в среднощните кушии на дяволските сборища.

Комедиантите положиха тялото на земята и ратаят от странноприемницата се захвана мъжки да копае, като разхвърляше черните буци пръст между снега. Това изглеждаше особено зловещо, защото живите винаги си мислят, че на покойниците, макар и да не усещат вече нищо, ще им бъде още по-студено под снега през първата им нощ в гроба.

Тиранът смени ратая и ямата бързо растеше. Тя вече разтваряше челюстите си достатъчно широко, за да погълне наведнъж тънкия труп на покойника, когато струпалите се наоколо селяни започнаха да реват срещу хугенотите^[14] и като че ли се канеха да нападнат комедиантите. Дори няколко камъка изхвърчаха, но за щастие не засегнаха никого. Извън себе си от гняв срещу тази сган, Сигоняк измъкна шпагата си и се спусна връз дръвниците, като ги удряше с тъпата страна на оръжието си и ги заплашваше с острието. При шума на неочакваната крамола Тиранът изскочи от ямата, измъкна един от прътовете на носилото и се хвърли да налага по гърбовете онези, които събаряше стремителният тласък на барона. Сбирщината се пръсна, като надаваше кръсъци и проклетия, и тъй можаха да довършат погребението на Матамор.

Положено в дъното на ямата и обшито със своето парче театрална гора, тялото приличаше по-скоро на някой мускет, загърнат със зелен шаяк, който заравят в земята, за да го скрият, отколкото на човек, когото погребват. Когато първите лопати пръст се затъркаляха връз мършавата тленна обвивка на комедианта, Наставникът, покъртен, не можа да задържи една сълза, която потече по червения му нос и падна в гроба, подобно на бисерна капка, дошла направо от сърцето. И старият комедиант с въздишка и със скръбен глас, като за надгробна реч, изпусна следното възклицание, което и беше всичкото опяване и погребален плач, които получи покойникът:

— О, бедни Матаморе!...

Като казваше тези думи, почтеният Наставник и не предполагаше, че повтаря дословно Хамлет, принца Датски, когато този последният държал в ръцете си черепа на Йорик, бившия дворецов шут, както ни известява за това трагедията на господин Шекспир,

твърде известният в Англия и покровителстван от кралица Елисавета поет.

За няколко минути ямата беше зарита. Тиранът нанесе и разпръсна отгоре ѝ сняг, за да прикрие мястото, да не би селяните да извършат някакво осквернение над тялото, и като свърши и тази работа, рече:

— Хайде да се махаме бързо от това място, нямаме вече какво да правим тук; да се върнем в странноприемницата. Да впрягаме каруцата и да офейкваме по-скоро, защото тези дръвници, ако се върнат с подкрепления, могат като нищо да ни ударят. Вашата шпага и моите пестници няма да ни стигнат да се справим с тях. Гмеж от пигмеи излиза наглава и с великан. Дори да ги надвием, то ще е безславна и безполезна победа. Ако промушите петима-шестима от тези голтаци, славата ви няма да порасне, но тия мъртъвци ще ни хвърлят в затруднение. Ще има плачове на вдовици, писъци на сираци, жалостни и неприятни гледки, от които адвокатите се възползват, за да въздействуват на съдиите.

Съветът беше добър и бе послушан. Час по-късно, след като заплатиха престоя си, каруцата затрака по пътя.

[1] Рицарят на Печалния образ — прозвище на Дон Кихот Ламаншки, героя от безсмъртния едноименен роман на Мигел Сервантес (1547–1616). ↑

[2] Морфей — бог на съня в гръко-римската митология. ↑

[3] *Memorem dente potam* — цитат от тринадесетата ода на Хораций. ↑

[4] Форхиди — три старици, които, според гръцката митология, имали едно-единствено око и един-единствен зъб, които могли да си заемат една на друга. ↑

[5] Мъска — женско муле. ↑

[6] Волтижировка — висше ездитно изкуство, сложни упражнения, които опитни ездачи извършват, препускайки конете. ↑

[7] Томирис — полулегендарна скитска царица от VI век пр.н.е., която след смъртта на сина си сама застанала начело на борбата с персите и заповядала да отсекаат главата на пленения персийски цар Кир. ↑

[8] Медея — знаменита магьосница от гръцките митове, дъщеря на царя на Колхида, която помогнала на Язон и аргонавтите да откраднат Златното руно и избягала с Язон, който се оженил за нея. Когато я изоставил, тя сама удушила децата си, родени от него. ↑

[9] Конят, който смъртта язди в Апокалипсиса — има се предвид гравюрата на Албрехт Дюрер от неговия апокалиптически цикъл. ↑

[10] Йов — библейски патриарх, прословут с благочестието си. Бог разрешил на Сатанаил да подложи на изкушение вярата на Йов, като го подхвърли на нищета, болести и унижения, но Йов устоял на изпитанието. ↑

[11] Хеопс — египетски фараон от началото на III-то хилядолетие пр.н.е., който си построил величествената Голяма (Хеопсова) пирамида при Гиза (висока 146,5 м) за гробница. ↑

[12] На нас... църквата мащеха ни затваря дверите — френската католическа църква забранявала актьорите да бъдат погребвани на осветена земя (гробница) и с религиозни обреди, ако преди смъртта си не се откажат от професията си и не се покаят. Така например църквата дълго отказвала да погребва Молиер, който умрял без покаяние. ↑

[13] Хипократ (V век пр.н.е.), Галенус (II век от н.е.) и Авицена (XI век от н.е.) — най-знаменитите лекари на древността и средновековието. ↑

[14] Хугеноти — прозвище на френските протестанти калвинисти от времето на религиозните войни във Франция (XVI век).

↑

VII ГЛАВА

В КОЯТО РОМАНЪТ ОПРАВДАВА ЗАГЛАВИЕТО СИ

Вървяха толкова бързо, колкото позволяваха силите на стария кон, повъзстановен от прекараната в обора нощ, както и състоянието на пътя, покрит с падналия в навечерието сняг. Натупаните от Сигоняк и Тирана селяни можеха пак да налетят с по-големи сили и комедиантите трябваше да оставят между себе си и селото достатъчно голямо разстояние, което да направи безполезно всяко преследване. Цели две левги бяха изминати в мълчание, тъй като печалният край на Матамор придобавяше гробовни мисли към унинието от безрадостното им положение. Всеки си мислеше, че някой хубав божи ден и той може да бъде заровен по същия начин край пътя, сред лешовете, и изоставен на изуверски изстъпления. Тяхната тракаща по пътя си каруца олицетворяваше живота, който винаги крачи напред, без да се грижи за ония, които не могат да го следват и остават умиращи или мъртви из крайпътните ями. Именно олицетворението изваждаше наяве скрития в това смисъл и Блазиус, когото езикът го сърбеше, захвана дълго нравоучително разсъждение по този повод, употребявайки многото цитати, дълбокомислия и премъдрости, с които неговите роли на наставник бяха натъпкали паметта му.

Тиранът го слушаше, без да обели дума, и твърде намръщено. Неговите мисли следваха съвсем друг ход и най-после Блазиус, като забеляза разсеяното изражение на другаря си, го попита къде се е отнесъл.

— Мисля — отвърна Тиранът — за Милон Кротонски^[1], който убил с пестник един вол и го изял целия за един само ден. Този подвиг ми се нрави и аз се чувствам в състояние да го повторя.

— За съжаление липсва волът — намеси се в разговора Скапен.

— Да — отвърна Тиранът, — само пестникът ми е налице... и стомахът. О, блажени са камилските птици, които поддържат живота

си с речни камъчета, с чирепи и копчета от крачоли, с дръжки от ножове, токи на колани и тям подобни продоволствия, за съжаление несмилаеми от човешките стомаси. Ей в тоя миг бих погълнал целия театрален реквизит. Чини ми се, че като копах ямата на горкия Матамор, изкопах и в себе си една такава дълга, широка и дълбока трапчина, че нищо не би могло да я запълни. Древните са били много мъдри, щом след погребенията са слагали богати трапези, отрупани с всякакви меса и полети с вино за по-веща слава на мъртвите и за по-крепко здраве на живите. Много ми се ще в този миг да изпълня пак този философски обред, твърде сгоден да изсушава сълзите.

— С други думи казано — рече Блазиус, — ти искаш да ядеш. Полифем, чудовище, Гаргантюа, Голиат^[2], ти ме отвращаваш!

— А ти, ти пък искаш да пиеш — отвърна Тиранът. — Пясък, гъба, мях, фуния, бъчва, сифон, тулум за вино, ти възбуждаш само жалост в мен!

— Колко сладко и полезно щеше да бъде едно преливане на двете начала върху някоя трапеза! — рече Скапен умиротворително. — Ето тъкмо край пътя една малка просечена горичка, сякаш създадена само за спиране. Бихме могли да извием нататък каруцата и ако е останало още нещо и друго за хапване, да позакусим, каквото е рекъл господ, на завет от северняка зад този естествен ветробран. Тая спирка ще даде на коня време да си почине, а ние ще се поразговорим спокойно и приятелски, както си хрускаме огризките, за решенията, които ни предстои да вземем относно бъдещето на трупата, което ми се чини дяволски затрупано с облаци.

— Ти имаш златни уста, приятелю Скапен — рече Наставникът. — Ще стръскаме от дъното на дисагите си — уви! — по-изтънели и хлътнали и от кесията на блудния син^[3] — няколко крайшника, остатъци от някогашно величие: кори от пастети, кокали от бутове шунка, обелки от наденици и трохи хляб. В сандъка има още две-три бутилки вино, последните от една могъща дружина. С всичко това не можем да заситим, но поне ще зальжем глада и жаждата си. Каква беда, че земята в тази негостоприемна община не е направена от оная глина, с която някои диви племена в Америка си тъпчат гушите, когато ловът и риболовът са злополучни.

Обърнаха каруцата, навлязоха в гъсталака и я заслониха, а разпрегнатият кон започна да търси под снега редките стръкчета трева,

които отскубваше с дългите си жълти зъби. На едно оголено място постлаха черга. Комедиантите насядаха по турски около тази набързо стъкмена покривка и Блазиус нареди изискано върху нея остатъците от ядивата, измъкнати от каруцата, сякаш наистина се стягаха за сериозно пиршество.

— О, каква красива подредба! — извика Тиранът, зарадван от гледката. — Един княжески майордом^[4] не би могъл да разположи по-приятно нещата. Блазиус, макар да си чудесен Наставник, май че истинското ти призвание е било да бъдеш трапезник в някой замък.

— Аз имах такива стремления, но враждебната съдба ми попречи — отговори скромно Наставникът. — Най-вече, скъпи мои търбухчета, не се нахвърляйте лакомо върху блюдата. Дъвчетe бавно и със съсредоточение. Впрочем аз ще ви нарежа всичко на дялове, както се прави по саловете на корабокрушенците. На тебе, Тиране — този кокал от бут, на който още виси някаква мръвка. С яките си зъби ти ще го строшиш и философски ще изсмучеш костния му мозък. На вас, госпожи, тази подложка от пастет, по гънките на която е останало още много плънка, а отвътре е укрепена с високо хранителен пласт мазнинка. Това е изискано, вкусно и сито блюдо, по-добро не може и да се желае. За вас, бароне дьо Сигоняк, този крайчец от наденичка; внимавайте само да не глътнете и връвчицата, която стяга края на кожата като връзка на кесия. Ще трябва да я спастрите за вечерята, тъй като обедът е едно мъчносмилаемо, несъстоятелно и излишно ядене, което ние ще отменим. Леандър, Скапен и аз, ние ще се задоволим с това достойно за уважение парче сирене, намръщено и брадясало, като някой отшелник в пещерата си. Колкото до хляба, то тези, които го намерят прекалено корав, предоставя им се възможност да си го размекват във вода, за да къртят от него тресчици и да си режат от тях клечки за зъби. За виното всеки има право на едно канче и аз, като виночерпец на трупата, ви моля най-покорно да си го изпивате до дъно, за да няма никакви разхищения на течности.

Сигоняк от край време си беше привикнал към подобна въздържаност в яденето, надминаваща испанската, и неведнъж в своя замък на нищетата бе сядал на обяд, чиито трохички мишките биха се затруднили да изгризат, защото той самият бе извършил работата на мишка. И все пак той не можеше да не се възхищава от доброто настроение и кипящата комическа изобретателност на Наставника,

който намираше поводи за смях там, където други щяха да скимтят като телета и да реват като крави. Само Изабела го безпокоеше. Мраморна бледост покриваше бузите ѝ, а между хапките зъбите ѝ тракаха като кастанети, с трескави тръпки, които тя напразно се мъчеше да овладее. Тънките ѝ дрехи зле я предпазваха от лютия студ и Сигоняк, седнал до нея, я заметна през раменете, въпреки че тя се дърпаше, с половината си наметало, като я привлече към тялото си, за да ѝ вдъхне сили, да ѝ прехвърли малко жизнена топлинка. Изабела се посгря край това любовно огнище и една слаба руменина се появи по свенливото ѝ лице.

Докато комедиантите ядяха, разнесе се един твърде особен шум, на който те отначало не обърнаха никакво внимание, тъй като си помислиха, че така сигурно съска вятърът из голите клони на сечището. Но скоро шумът стана по-определен. Беше някакъв прегракнал и скърцащ хрип, едновременно глупав и гневен, на който бе много трудно да се обясни произходът.

Жените се поуплашиха.

— Ако това е змия — извика Серафина, — аз ще си умра на място, такава погнуса ми вдъхват тези ужасни животни.

— От този мраз — рече Леандър — змиите са се вцепенили и спят по-корави от криваци вдън леговищата си.

— Леандър има право — рече Наставникът; — това ще да е нещо друго, някаква горска животинка, изплашена или объркана от нашето присъствие. Няма защо да си прекъсваме яденето.

Още щом се чу съскането, Скапен наостри лисичите си уши, които, макар и да бяха почервенели от студа, не бяха загубили острия си слух, и втренчи живите си очички натам, отдето идеше звукът. Изсъхналата трева шумолеше и мърдаше, като че ли по нея вървеше някакво животно. Скапен махна с ръка на другарите си да стоят неподвижно и ето че от гъсталака изскочи един великолепен гъсок, опънал врат, вирнал глава, като се клатушкеше с величествено глупав вид върху широките си ципести лопатки. Две гъски, негови съпруги, вървяха подире му, доверчиви и наивни.

— Ето едно печиво, което сам-самичко се нанизва на шиша — рече полугласно Скапен — и което небето, трогнато от нашите гладни трепети, ни изпраща тъкмо навреме.

И хитрият чудак стана и се отдалечи от хората, описвайки един полукръг така леко, че под стъпките му не се чу нито едно-едничко изскърцване по снега. Вниманието на гъсока беше изцяло съсредоточено върху комедиантите; той ги гледаше с някакво недоверие, примесено с любопитство, и с тъмния си гъши мозък не можеше да си обясни тяхното присъствие в едно обикновено тъй пусто място. Като забеляза, че е така потънал в съзерцание, Скапен, който изглежда имаше богат опит в подобни налети, се приближи до гъсока изотзад и хвърли отгоре му плаща си с толкова точно, ловко и бързо движение, че всичко това трая по-малко време, отколкото ние употребихме, за да го опишем.

Той се метна върху затиснатата птица, докопа я за врата през наметалото, което задушаващото се животно иначе бързо би отхвърлило с няколко отчаяни пляска на крилата си. В тази стойка Скапен приличаше на оная антична скулптура, която наричат „*Детето с гъската*“ и от която толкова се възхищават.

Скоро удушеният гъсок престана да се бори. Главата му безсилно се отпусна връз свития пестник на Скапен. Крилата му вече не пляскаха. Лопатките му, обути с ботушки от оранжев марокен, се опънаха в последна тръпка. Той беше мъртъв. Гъските, неговите вдовици, като се страхуваха от подобна съдба, изкряскаха с жаловито съскане вместо надгробен плач и се изгубиха в гъсталака.

— Браво, Скапен, това беше един добре разигран фокус — провикна се Тиранът, — достоен за най-добрите ти работи в театъра. Много по-мъчно е да изненадаш гъска, отколкото Геронтовците^[5] и Труфалдиновците, тъй като тя е птица по природа много зорка и винаги нащрек, както ни учи историята, където виждаме как capitoлийските гъски^[6] първи усещат среднощното промъкване на галите и по тоя начин спасяват Рим. Сега този господин гъсок ни спасява по друг начин, вярно, но не по-малко чудодееен.

Птицата бе заклана и оскубана от старата Леонарда. Докато тя ощипваше най-внимателно пуха ѝ, Блазиус, Тиранът и Леандър, пръснати из сечището, събираха сухи дърва, като ги отърсваха от снега и ги трупаха на купчина на едно сухо място. Скапен отреза с ножа си една дълга пръчка и я очисти от кората, за да я превърне в шиш. Две чаталести клонки, прерязани над разклонението, бяха забодени в земята, за да послужат за подпорки, върху които да се закрепят шишът.

С помощта на стиска слама от каруцата, върху която удариха кремъка, огънят пламна бързо и скоро весело заигра, като обагреше с пламъците си нанизания гъсок и въодушевяваше с живителната си топлинка цялата дружина, насядала около огнището.

Скапен с вид скромнен, както и подобава на героя на деня, седеше на мястото си, навел очи, със захаросано изражение, и от време на време обръщаше гъсока, който добиваше над жаравата красив златист цвят, твърде съблазнителен наглед, и разпространяваше такава вкусна миризма, че наистина можеше да въодушеви до самозабрава този Каталиджироне, който от целия престолен град Париж най-много почиташе месопекарните по Гъшата улица.

Тиранът беше станал и се разхождаше с широки крачки, за да се разсейва, както казваше той, и да отпъжда изкушението да се нахвърли върху недопеченото месо и да го нагълта заедно с шиша. Блазиус бе отишъл към каруцата да извади от сандъците една голяма тенекиена тава, която употребяваха за театралните пиршества. Гъската бе положена тържествено върху нея и докато я разрязваха, разливаше наоколо чудесния си кървящ сок с главозамайваща миризма.

Разкъсаха птицата на равни парчета и закуската бе подновена с пресни сили. Но този път храната не беше измамна зальгалка. Понеже гладът заглушава съвестта, никой не изпитваше угризения за начина, по който бе действал Скапен. Наставникът, който беше човек придиричлив в кухнята, се извини, загдето няма под ръка горчиви портокали, за да ги подложи, нарязани на кръгчета, под гъската, което си беше една задължителна и общоприета подправка, но всички великодушно му простиха това кулинарно опущение.

— Сега, като се понаситихме — рече Тиранът, изтривайки си брадата с ръка, — няма да е зле да поумуваме малко върху това, какво да правим. В кесията на пояса ми има най-много три-четири пистоли, които свободно се въргалат на дъното, и службата ми на ковчежник съвсем скоро ще остане само на думи. Нашата трупа загуби двама ценни участници: Зербина и Матамор, а, от друга страна, ние не можем да даваме комични представления посред голо поле за забава на гарваните, враните и свраките. Те няма да заплатят местата си, тъй като нямат пари, с изключение може би на свраките, за които разправят, че обичали да задигат монети, скъпоценности, лъжици и тасчета. Ала няма да е разумно да разчитаме на такива сборове. С този

кон от Апокалипсиса, който бере душа между стръките на каруцата ни, не ни е възможно да пристигнем в Поатие по-рано от два дена. Това е просто трагично, защото оттук нататък ние сме подложени на опасността да изпукаме от глад или от студ край някоя крайпътна яма. Всеки ден от гъсталаците не изскачат печени гъски.

— Ти твърде добре излагаш болката — рече Наставникът, — но не казваш нищо за цяра.

— Идва ми наум — отговори Тиранът — да се спрем в първото срещнато село; кърската работа отдавна е привършена. Настъпило е времето на дългите нощни седенки. Мисля, че лесно ще ни отстъпят някой плевник или яхър. Скапен ще събира парсата пред вратите, ще бие тъпана и ще обещава нечувано и невиждано представление на селянията, слисана от възможността да си плати входа с храна. Едно пиле, четвърт пушен бут или прясно месо, голяма кана вино ще дават право на място върху предните скамейки. За задните ще приемаме по чифт гълъби, дузина яйца, връзка зарзават, самун домашен хляб и всичко друго за ядене от тоя род. Селяните, които са стиснати за пари, съвсем не се скъпят за храната, която си държат у дома в раклата и която не им струва нищо, защото им е преподнесена от добрата майка природа. Всичко това няма да ни напълни кесиите, но добре ще ни натъпче коремите, нещо твърде важно, защото от Гастер^[7] зависи цялото устройство и здравето на тялото, както мъдро изтъкваше още Менений^[8]. След това няма да ни е трудно да се доберем до Поатие, където аз познавам един ханджия, който ще ни подслони на вересия.

— Добре, но коя пиеса ще играем — рече Скапен, — в случай че попаднем на подходящо село? Репертоарът ни е твърде разстроен. Трагедиите и трагикомедиите ще звучат на чист староеврейски за тези полски чада, които не познават нито историята, нито баснописанието и дори не разбират книжовния френски език. За тях ще трябва някой хубав веселяшки фарс, поръсен не с атическа сол^[9], а с обикновена счукана каменна сол, с много ритници в задника, бой с тояги, смешни премятания и дебели шеги по италиански. „Самохвалствата на капитан Матамор“ щяха да дойдат съвсем на място. Но за зла беда Матамор не е между живите и вече само пред червеите ще лее Своите тиради.

Когато Скапен свърши, Сигоняк направи знак с ръка, че иска да говори. Една лека червенина, последен лъх на благородническа

гордост, изпратен от сърцето към бузите, оцветяваше лицето му, което иначе си оставаше бледо дори и под лютите пощипвания на северния вятър. Комедиантите стояха мълчаливи и го чакаха да започне.

— Ако и да нямам дарованието на клетия Матамор, аз съм почти толкова мършав, колкото беше и той. Аз ще взема неговото амплоа и ще го замествам колкото мога по-добре. Аз съм ваш другар и искам да бъда такъв не само на думи. Освен това аз се срамувам, че се ползвах от вашето имане, а в замяна на това ви бях съвсем безполезен. От друга страна, кой на света го е еня за Сигоняковци? Моята кула се руши над гробницата на предците ми. Забравата покрива нашето някога славно име и бръшлянът изтрива герба ми над пустия трем на замъка. Може би някой ден трите щъркела ще размахат весело посребрените си криле и животът отново ще се върне заедно с щастието в този тъжен запустял дом, където безнадеждно се топеше младостта ми. Но докато чакам, приемоте ме вие, които ми протегнахте ръка, за да изскоча от онова гробовно подземие, приемоте ме открито като един от вашите. Аз вече не се наричам Сигоняк.

Изабела сложи ръката си върху лакътя на барона, като че ли искаше да го прекъсне; но Сигоняк не обърна внимание на умоляващия поглед на младата жена и продължи:

— От днес аз сгъвам своя баронски титул и го полагам в дъното на кувара си като одежда, която вече няма да се носи. Занапред към мен не се обръщайте с него. Ще видим дали, като се маскирам по този начин, злощастieto пак ще ме разпознае. И така, аз наследявам Матамор и вземам за бойно прозвище: капитан Фракас!

— Да живее капитан Фракас! — провикна се цялата трупа, което беше знак на съгласие. — Нека всякога и навсякъде го преследват ръкопляскания!

Това решение на барона, което отначало учуди комедиантите, не беше толкова прибързано, колкото изглеждаше. От доста време вече Сигоняк го обмисляше. Той се червеше, че е храненик на тези честни палячовци, които тъй великодушно дележа с него всичко, каквото имаха, без да му дадат нито за миг да се почувства натрапник; и струваше му се по-малко недостойно за един благородник да стъпи върху дъските на сцената, за да печели честно насъщния си, отколкото да приема парчето хляб заедно с ленивците като милостиня или благоволение. Мисълта да се върне в замъка Сигоняк често бе му

идвала наум, но той я отхвърляше като подла и срамна. Не във време на поражения трябва да си отива войникът. Между впрочем, дори и да можеше да си тръгне, любовта му към Изабела щеше да го задържи; и сетне, макар и духът му съвсем да не беше склонен към химери, чинеше му се, че прозира в мъглявините на бъдещето всякакви изненадващи приключения, внезапни завой и превратности на съдбата, от които щеше да се откаже, ако се уединеше отново в своето дворянско гнездо.

Като уредиха така щастливо въпросите, впрегнаха коня в каруцата и пак поеха на път. Хубавото ядене вля нови сили в трупата и сега всички, с изключение на Дойката и на Серафина, които никога не ходеха пеша доброволно, вървяха зад колата, за да облекчат колкото могат клетата кранта. Изабела се облягаше на ръката на Сигоняк и от време на време повдигаше скришом към него разнежени очи, тъй като не се съмняваше, че само от любов към нея той се е решил да стане комедиант — нещо така противно за гордостта на благородника. Искаше ѝ се да го упрекне за това, но не ѝ достигаха сили да го кори за такова доказателство за преданост, което тя би му попречила да даде, ако беше го предвидила, понеже беше от ония жени, които се забравят в любовта си и мислят само за доброто на любимия. След известно време, като се почувства малко изморена, тя се качи в каруцата, загърна се с някаква покривка и се сви край Дойката.

Белоснежното поле се простираше, докъдето стигат очите, от двете страни на пътя и не се виждаше никакъв знак от село, паланка или махала.

— Ето че нашето представление увисна във въздуха — рече Наставникът, след като обиколи с поглед хоризонта. — Зрителите май не се натискат много и сборовете от домашни птици, осолено свинско и сплитове лук, с които Тиранът ни разпалваше охотата за ядене, ми се струват твърде съмнителни. Не виждам нито един комин да пуши. Докъдето ми стигат очите, нито една-едничка звънарня не вири петлето на върха си.

— Малко търпение, Блазиус — отговори Тиранът. — Гъсто разположените поселения развалят въздуха, затова е по-здравословно селата да се разреждат.

— По тая сметка людете от този край няма защо да се плашат от прилепчиви зарази, от черна чума, дизентерия, холера, зловредни

трески и обриви, които, според приказките, на лекарите, произлизат от струпване на народонаселението в едни и същи места. Но твърде ме е страх, ако продължава все така, че нашият капитан Фракас няма да подрани много с дебюта си.

Докато траеше тази беседа, денят бързо клонеше към заник и под гъстия покров от оловни облаци едва се различаваше една слаба червеникава светлинка, която показваше мястото, където залязваше слънцето, отегчено да огрява все тоя намръщен, синкавоблед пейзаж, нацвъкан с гарвани.

Един леден вятър беше втвърдил и излъскал снега. Клетият стар кон напредваше вече с крайна мъка; при най-слабия наклон копитата му се хлъзгаха и той напразно обтягаше като колове ожулените си крака, напразно приклякаше върху мършавата си задница — тежестта на каруцата го тласкаше напред, въпреки че Скапен вървеше до него и го подкрепяше с юздите. Макар да беше много студено, потта се стичаше по немошните му крайници и по изпъкналите ребра и от търкането на поводите избиваше на бяла пяна. Дробовете му се задъхваха като ковашки мехове. Тайнствени стракове разширяваха синкавите му очи, които сякаш виждаха призраци, а понякога той дори се дърпаше да извие каруцата, като че ли пред него израстваха невидими препятствия. Този клатушкащ се скелет като пиян се блъскаше ту в едната стръка, ту в другата. От време на време повдигаше глава и се зъбеше, като откриваше венците си, после изведнъж я спущаше, като че искаше да захапне снега. Часът му беше ударил, той береше душа прав, като истински добър кон, какъвто сигурно е бил цял живот. Най-сетне той грохна на земята и като подритна няколко пъти — последна слаба защита срещу Смъртта, — изпъна се по хълбок, за да не стане никога вече.

Изплашени от това внезапно разтърсване, което едва не ги събори на земята, жените нададоха отчаяни писъци. Мъжете им се притекоха на помощ и скоро ги измъкнаха на открито. Леонарда и Серафина не бяха получили нито драскотина, но от силата на удара и от уплахата Изабела беше загубила съзнание. Сигоняк я вдигна на ръце безчувствена и отпусната, а в това време Скапен, навеждайки се, опипваше ушите на коня, проснат върху пътя и сплеснат като някоя изрязана от хартия кройка.

— Мъртъв е като пън — рече Скапен и се изправи обезсърчено. — Ухото е студено и в надушната жила вече не се усеща да бие сърцето.

— И в такъв случай ще бъдем принудени да се впрегнем сами — провикна се жално Леандър, — да се впрегнем с възета като товарни животни или речни моряци, които теглят от брега лодката си, и сами да мъкнем нашата каруца. О! Трижпроклета моя приумица да стана комедиант!

— Намерил време да скимти и да се оплаква! — изрева Тиранът, разгневен от тия неуместни йеремиеви жалби^[10]. — По-добре като мъже и като люде, които съдбата с нищо не може удиви, да помислим какво да правим; а най-напред нека видим дали нашата мила Изабела не е тежко ударена... но не, ето я, че отваря очи и идва на себе си под грижите на Сигоняк и на госпожа Леонарда. И тъй, трябва трупата да се раздели на два отряда. Първият ще остане при каруцата с жените, вторият ще се пръсне из полето да търси помощ. Ние не сме руснаци, привикнали към скитските мразове, та да зимуваме тука до утре заранта със задници в снега. Нямаме си кожуси за тая цел и зората ще ни завари замръзнали, вкочанени и целите побелели от скреж, като захаросани плодове. Хайде, капитан Фракас, Леандър и ти, Скапен, които сте най-леките измежду нас и имате нозе бързи като нозете на Ахил Пелеев^[11]; размърдайте си задните лапки, тичайте като изгладнели котки и бързо ни доведете подкрепления! Блазиус и аз ще останем на стража при каруцата.

Тримата съгледвачи се канеха да тръгват, макар че нищо не предвещаваще успех в начинанието им, тъй като нощта беше черна като пастта на угаснала пещ и единствено по трепкането на снега можеше да се налучква пътят. Но ако тъмнината гаси очертанията на предметите, тя в същото време по-ярко пали светлините — и ето че една червеникава звезда затрептя в подножието на един хълм, на твърде далечно разстояние от пътя.

— Ето я — рече Наставникът — звездата спасителка, земното светило, така драго за изгубените пътници, както е полярната звезда за корабните *in periculo maris*^[12]. Тази звезда с благословени лъчи е свещ или лампа, поставена зад стъклото на прозорец, що предполага една добре закътана и добре затоплена стая, която пък от своя страна е част от къща, обитавана най-вече от човешки същества, а не от диви

лестригони^[13]. Там без съмнение в камината ярко пламти огън и над този огън покловка гърне, в което се вари тлъста чорба... о, благатко видение, с което моето въображение си облизва бърните и което аз мислено поливам с две-три бутилки от най-хубавото вино на стопанина, измъкнати от дъното на зимника и по старинному целите омотани в паяжина!...

— Ти дрънкаш глупости, старче Блазиус — извика Тиранът, — и студът, който смръзва мозъчната каша под плешивия ти череп, разлюлява танцуващи видения пред очите ти. В твоите блънувания обаче има нещо вярно — че тази светлинка говори за обитаемо жилище. Това променя бойните ни разпоредби. Ще тръгнем всички към този спасителен фар. Никак не е за вярване, че тъкмо тази нощ по този пустинен път ще минат крадци, които да задигнат нашата гора, нашия градски площад и нашия салон. Нека всеки си вземе пъртушините — ничий вързоп не е прекалено тежък. Утре ще се върнем за каруцата. Още повече че аз почвам да замръзвам и вече не си усещам носа.

И комедиантите тръгнаха. Изабела се подпираше на ръката на Сигоняк, Леандър подкрепяше Серафина, Скапен мъкнеше Дойката, а Блазиус и Тиранът вървяха отпред. Те цепеха пряко през полето, направо към светлинката; понякога пред тях се изпречваха хрусталаци и трапчини, а нозете им затъваха в снега до прасците. Най-сетне след доста падания и ставания дружината стигна до някаква голяма постройка, обградена от дълги стени, с порта за минаване на коли и доколкото можеше да се разбере в мрака, тя имаше вид на чифлик.

Посред черната стена лампата изрязваше един светъл четириъгълник; различаваха се стъклата на малко прозорче, кепенкът на което още не беше спуснат.

Като усетиха приближаването на непознати люде, кучетата пазачи почнаха да се вълнуват и да си пускат гласа. Сред нощната тишина се чуваше как те тичат, подскачат и се главоболят зад зидовете. Мъжки гласове и стъпки се размесиха с техните джафкания и скоро целият чифлик беше на крак.

— Всички останете тук, където сте — обади се Наставникът, — нашият брой може да изплаши тези добри люде и те да ни вземат за някоя шайка злосторници, които искат да нахлуят в техните селски пенати^[14]. Тъй като аз съм стар и с добродушна бащинска външност, аз

сам ще потропам на вратите и ще захвана преговорите. От мене никой няма да се уплаши.

Съветът беше мъдър и бе послушан. Блазиус почука на портата с прегънат показалец и вратата се пооткрехна, после се отвори до край. И тогава от мястото, където бяха застанали с потънали в снега нозе, комедиантите видяха едно твърде изненадващо и необяснимо зрелище. Наставникът и чифликчията, вдигнал високо лампата си, за да освети лицето на оня, дето го безпокоеше посред нощ, след като размениха няколко думи, които актьорите не можаха да чуят, започнаха чудновато да размахват ръце и стремително да се хвърлят един другиму в прегръдките, както те правеха в театъра, когато трябваше да изобразят ненадейно разпознаване.

Насърчени от този прием, от който не разбираха нищо, но който по разиграната пред очите им радушна пантомима сметнаха за сърдечен и благоприятен, комедиантите се приближиха боязливо, с оня нажален и скромнен вид, който подобава на изпаднали в беда пътници, молеци за гостоприемство.

— Хей, вие там! — провикна се Наставникът с весел глас. — Идвайте и не се страхувайте: попаднахме при едно чадо на кулисите, при един галеник на Теспид, при един любимец на Талия, комическата муза, с една дума, при прочутия Беломбр, тъй аплодиран някога от двора и престолния град, без да смятаме провинцията. Всички знаете неговата неувяхваща слава. Благословете случая, който ни насочи тъкмо към философското убежище, където този герой на театъра почива върху лаврите си.

— Заповядайте, влезте, госпожи и господа — рече Беломбр, като направи крачка напред към комедиантите с оная пълна с изящество любезност, която показваше, че под селските си дрехи този човек съвсем не е забравил своето изискано положение. — От студения нощен вятър могат да прегракнат вашите скъпоценни органи на речта, а колкото и скромно да е моето жилище, все пак ще бъдете по-добре в него, отколкото на открито.

Както може да се досетим, другарите на Блазиус не чакаха да ги молят и нахълтаха в чифлика, дълбоко очаровани от приключението, в което между впрочем нямаше нищо необикновено, освен случайността на срещата. Някога Блазиус бе участвал в трупата, където работеше и Беломбр, и тъй като техните амплоа не ги караха да си съперничат, те

се ценяха един друг и бяха станали големи приятели благодарение на общата своя склонност към божествената бутилка. Беломбр, когото един твърде бурен живот бе довел в театъра, беше наследил при смъртта на баща си този чифлик с всичките му пристройки и беше се оттеглил от сцената. Ролите, които той играеше, бяха роли на млад човек и той нямаше нищо против да изчезне от сцената, преди бръчките сами да изпишат върху челото му неговата оставка. Отдавна го мислеха за покойник и старите любители на театъра често обезсърчаваха младите актьори със спомена за него.

Помещението, в което комедиантите влязоха, беше твърде обширно и както в повечето чифлици служеше едновременно и за спалня, и за кухня. Една камина с широк и полегат навес, украсен по ръба с фестон от изжълтял зеленикав шаяк, заемаше едната от стените. Над осаждения и гледжосан от дима заден зид описваше полукръг един тухлен свод, който сочеше отворието на пещта, в момента захлупено с тенекиен капак. Върху огромни железни подпори кончета, завършващи отвън с кухи полукълба, в които спокойно можеше да се смести паница, горяха и уютно попукваха четири-пет грамадни пъна, по-скоро дънери на дървета. Пламъците на този хубав огън осветяваха стаята така ясно, че нямаше нужда от лампа; отблясъците на жаравата откриваха в полумрака един креват с готически очертания, мирно задрямал зад завесите си, хлъзгаха се като светливи мрежи по потъмнелите греди на потона, отмятаха в нозете на масата, разположена в средата на стаята, дълги и чудновато разкривени сенки и припламваха като внезапни златни люспи по изпъкналостите на посудата и сечивата, наредени по лавиците на шкафа или окачени по стените.

В ъгъла до прозореца, върху кръгла еднокрака масичка от резбовано дърво, бяха разхвърляни две-три подвързани книги, които показваха, че господарят на тази къща не беше се превърнал съвсем в селянин, а посвещаваше на четива, спомени от бившето му занятие, свободното си време и дългите зимни вечери.

Затоплени от тази мека уютност и от любезния прием, всички от трупата изпитваха някакво дълбоко чувство на благополучие. Розовите цветове на живота отново оживяваха бледите и напуканите от студа устни. Веселост възпламеняваше доскоро помръкналите очи, надеждата възправяше глава. Тази кривогледа, саката и свадлива

богиня, която се нарича Несрета, най-сетне беше се уморила да преследва скитащата дружина и навярно укротена от кончината на Матамор, изглежда щеше да се задоволи с тази мършава плячка.

Беломбр бе повикал слугите си, които наредиха върху покривката на масата чинии и гърнета с издути коремчета, за велика радост на Блазиус, ненаситник по рождение, чиято жажда всякога беше будна, дори и в нощните часове.

— Виждаш — рече той на Тирана — колко моите предвиждания по повод на червената светлинна бяха логически точно изведени. Те съвсем не бяха видения или призраци. Тлъста пара се издига и се къдри над чорбата, изобилно дотъкмена със зеле, ряпа и всякакъв друг зеленчук. Винцето, червено и бяло, току-що наточено, искри в каните, увенчано с розова пяна. Огънят пламти толкова по-силно, колкото навън става по-студено. И отгоре на всичко наш домакин е великият, знаменитият никога в пълна мяра, невъзхваленият Беломбр, цветът и каймакът на всички бивши, сегашни и бъдещи комедианти — това речено, без да омаловажавам ничии дарби.

— Щастието ни щеше да бъде пълно, ако и клетият Матамор беше тук — въздъхна Изабела.

— Каква неприятност го е сполетяла? — попита Беломбр, който познаваше Матамор по име.

Тиранът му разправи за трагичното произшествие с капитана, затрупан от снеговете.

— Без честитата среща, която ни доведе при един стар и верен другар, тази нощ и ние щяхме да бъдем на косъм от подобна участ — рече Блазиус. — Щяха да ни намерят замръзнали като моряци в мрачините и мразовете кимерийски^[15].

— Щеше да бъде наистина жалко — подзе изтънчено Беломбр, като хвърли по едно око към Изабела и към Серафина. — Но без всякакво съмнение тези млади богини щяха да стопят снега и да размразят природата с огньовете на своите зеници.

— Вие приписвате твърде голяма сила на очите ни — отговори Серафина, — но те нямаше да могат да стоплят дори едно сърце в тази зловеща и ледена мрачина. Сълзите на студа щяха да угасят в тях пламъците на любовта.

Докато вечеряха, Блазиус осведоми Беломбр за състоянието, в което се намиреше трупата. Беломбр ни най-малко не изглеждаше

изненадан.

— Театралната съдба е още повече жена и още по-капризна, отколкото обикновената светска съдба — отвърна той. — Нейното колело се върти толкова бързо, че тя може да се задържи права на него само за няколко мига. Но ако и да пада често, затова пък тя се въздига с невероятна лекота и бързо възстановява равновесието си. Утре аз ще пратя да потърсят колесницата ви с моите орни коне, а след това ще построим театър в хамбара. Недалеч от чифлика има една доста голяма паланка, която ще ни достави достатъчно зрители. Ако представлението не стигне, то в дъното на моята вехта кожена кесия дремят няколко пистоли, които са насечени от по-чисто злато, отколкото комедийните пулове, които на сцената играят ролята на пари, и в името на Аполон аз няма да оставя моя стар Блазиус и неговите приятели в беда.

— Виждам — рече Наставникът, — че ти си останал все същият щедър Беломбр и че не си ръждясал от своите земеделски и буколически занимания.

— Не — отговори Беломбр. — Като обработвам земята си, аз не оставям мозъка си под угар; препрочитам старите автори край тази камина, протегнал нозе на кончетата, и прелиствам пиесите, съчинявани от светлите умове на нашето време, които успея да си доставя вдън усамотението си. За да минава времето, аз уча ролите, които биха ми подхождали, и чак сега забелязвам, че съм бил истински самовлюбен глупак по времето, когато ме обсипваха с ръкопляскания на сцената само защото имах звучен глас, изящни обноски и красив крак. Тогава аз не се съмнявах в изкуството си и карах направо, без размисъл, подобно на някоя врана, която брули орехи с крилата си. Глупостта на публиката осигуряваше успеха ми.

— Само великият Беломбр може да говори така за себе си — любезно рече Тиранът.

— Изкуството е вечно, животът е къс — продължи бившият актьор — и това особено важи за комедианта, който е принуден да превежда неговите понятия посредством собствената си особа. Аз тъкмо достигнах онова, което се нарича дарба, когато започнах да пуцам коремче, нещо невероятно смешно за моето амплуа на мрачен красавец и трагичен любовник. Съвсем не ми се искаше да дочакам момчетата от театъра да идват на сцената и да ме повдигат под

мишниците, когато ролята ми ме принудеше да падна на колене пред принцесата, за да ѝ изкажа пламенната си любов, като хълцам от задуха и като блещя съзливите си очи. Аз се хванах за случая, който ми представяше това наследство, и се оттеглих на върха на славата си, понеже никак не исках да подражавам на ония упорства, които чакат да ги изпъдят от сцената с помощта на огризки от ябълки, на портокалови кори и на развалени яйца.

— Ти постъпи мъдро, Беломбр — рече Блазиус, — макар слизането ти от сцената да беше преждевременно; ти спокойно можеше да останеш в театъра още десетина години.

И действително Беломбр, макар и загорял от полския въздух, бе запазил твърде величествен вид; очите му, привикнали да изразяват човешките страсти, възпламваха и се изпълваха с блясък под огъня на беседата. Ноздрите му трептяха, широки и добре изрязани. Когато устните му се полуотваряха, виждаха се зъби, заради които всяка палавница би държала да я ухажват. Брадичката му с трапчинка по средата гордо се повдигаше; изобилни коси, сред които проблясваха редки сребърни жилки, низпадаха на гъсти къдри чак до раменете му. Той още беше твърде красив мъж.

Блазиус и Тиранът продължаваха да пият в обществото на Беломбр. Комедиантките се оттеглиха в една стая, където слугите бяха запалили голям огън в камината. Сигоняк, Леандър и Скапен си легнаха в едно тъгълче на обора върху няколко навилеци прясна слама, топло завардени срещу студа с дъха на животните и козината на конските завивки, с които се загърнаха.

Докато едните пият, а другите спят, да се върнем за малко към изоставената каруца и да видим какво става там.

Все тъй тънеше между стръките и бездиханният кон. Само краката му бяха се вкоравили като колове, а дългата му глава лежеше върху земята откъм плоската си страна, сред фъндъците на гривата му; от мразовития нощен вятър потта по тях беше се стегнала на ледени зрънца. Надочната кухня, в която сякаш беше взидано остъкленото му око, хлътваше все повече и повече, а мършавата му буза изглеждаше като разсечена от хирургически нож.

Зората се сипна; зимното слънце показва между две дълги облачни къдели половината си кръжило, оловнобяло на цвят, и разля бледата си светлина връз помъртвения пейзаж, сред който с

погребалночерни линии се очертаваха скелетите на дърветата. Над белия сняг подскачаха няколко гарвана и водени от обонянието си, предпазливо се приближаваха към мъртвото животно, боейки се от някаква опасност, от примка или капан, тъй като тъмната и неподвижна купчина на каруцата ги тревожеше; и те си разправяха на своя кряскащ език, че това съоръжение спокойно може да крие някой ловец в засада, като се има предвид, че един гарван съвсем не е лоша прибавка в гърнето с бульон. Те пристъпваха, подхвърквайки, трескави от лакома похот; после отскачаха назад, гонени от страха, и тъй изпълняваха стъпките на някаква чудновата павана^[16]. Най-сетне един по-смел се откъсна от орляка, разклати два-три пъти тежките си крила, отдели се от земята и се спусна връз главата на коня. Той посягаше вече с клюна си да избодне и изсмуче очите на трупа, когато изведнъж се спря, перушината му настръхна и той сякаш се послуша.

Снегът скърцаше под нечии тежки стъпки надалеч по пътя и този звук, който човешкото ухо може би нямаше да долови, прокълтя ясно за острия слух на гарвана. Опасността не беше близка и черната птица не напусна мястото си, но се държеше нащрек. Стъпките се приближаваха и скоро неясната фигура на един мъж, който носеше нещо на гръб, се очерта сред утринната мъгла. Тогава гарванът сметна за благоразумно да се отдръпне и хвъркна, като изграка проточено, за да предупреди другарите си за опасността.

Цялото ято с дрезгав и пронизителен грак отлетя към близките дървета. Мъжът беше стигнал вече до колата и се спря, твърде изненадан да срещне наред пътя каруца без стопанин, запрегната с едно животно, което подобно кобилата на Ролана имаше тоя главен недостатък, че беше мъртво; мъжът стоеше и хвърляше наоколо си крадливи, подозрителни погледи.

За да разучи по-добре каква е работата, той постави товара си на земята. Товарът остана изправен и после сам закрачи, защото беше едно момиченце на около дванайсетина години. То бе обвито от главата до нозете с дълго наметало и докато седеше прегънато над рамото на мъжа, спокойно можеше да мине за някакъв вързоп или за пътнически дисаги. Две черни трескави очи горяха с мрачен огън под гънките на качулката, която покриваше главата ѝ — съвършено подобни на очите на Чикита. Наниз бисери изпускаха няколко лъскави искрици сред сиво червеникавите сенки около врата ѝ, а по босите ѝ крака, в

противовес на този опит за разкош, се виеха усукани на връвчици парцали.

Това наистина беше самата Чикита, а другарят ѝ не беше друг, ами Агостин, разбойникът с плашилата; отегчен да упражнява благородното си занятие по пустите пътища, той се бе насочил към Париж, града, където всички дарования намираха приложение, и нощем вървеше, а през деня се криеше, както правят всички хищници и грабливи зверове. Малката, изтощена от умора и премръзнала, въпреки всичката си смелост не би могла да върви по-нататък и Агостин, като поглеждаше за някакво прибежище, я носеше по същия начин, по който Омир или Велитарий^[17] са носили водачите си, с тая само разлика в сравнението, че той съвсем не беше сляп, а се радваше, напротив, на зрението на рис, който, както твърди Плиний Стари^[18], виждал предметите и през стените.

— Какво означава това? — рече Агостин на Чикита. — Обикновено ние спираме колите, а ето сега, че нас ни спира една кола. Да внимаваме да не би да е пълна с пътници, които ще ни поискат кесията или живота!

— Няма никой — отвърна Чикита, която бе провряла главицата си под чергилото на каруцата.

— А може би вътре има нещичко — продължи разбойникът. — Сега ще пристъпим към посещението.

И като бръкна из гънките на пояса си, той измъкна огниво, кремък и прахан. Щом получи огън, запали един от ония заслонени фенери, който той всякога носеше със себе си заради нощните си изследвания, тъй като денят все още не проникваше в мрачната вътрешност на колата. Чикита, забравила умората си поради надеждата за плячка, се вмъкна в каруцата и насочи снопа светлина към вързопите, които я задръстваха, но видя само вехти, нацапани с бои платнища, някакви картонени предмети и няколко парцала без всякаква стойност.

— Търси хубаво, добричка ми Чикита — казваше разбойникът, като пазеше отвън, — пребъркай чувалите и торбите, окачени по ритлите!

— Няма нищо, ама съвсем нищичко, което да си струва труда да го задигнеш... Ау, не, ето една торба, в която дрънчи нещо металическо.

— Дай я бързо! — извика Агостин. — И наведи фенера, за да разгледам находката. О, триста рога!... И опашката на Луцифер, нещастieto ни преследва! Надявах се, че са монети от добро злато, а те били само позлатени бакърени и оловни колелца. Както и да е, да извлечем от срещата поне тая полза да си починем мъничко на завет от северняка под чергилото на каруцата. Горките ти крачета са целите разкървавени и вече не те държат, защото пътят е тежък и дълъг. Като се сгушиш под платницата, ще дремнеш някой и друг час. През това време аз ще вардя и ако усетя нещо тревожно, бързо ще се измъкнем.

Чикита се закъта колкото можеше в дъното на каруцата, като придърпа над себе си вехтите декори, за да събере малко топлинка, и скоро заспа. Агостин остана в предницата на колата, навахата му лежеше отворена на седалката, да му е под ръка, и с оня дълъг разбойнически поглед, от който не убягва нито една подозрителна сянка, той се озърташе околоръст. Дълбока тишина царуваше над безлюдното поле. Преспите по склоновете на далечните могили блещукаха под мъждивите лъчи на зората като бели привидения или като мраморни плочи из някое гробище. Но всичко тънеше в най-успокоителна неподвижност. Въпреки волята си и желязната си снага Агостин усещаше как сънят го надвива. Няколко пъти вече клепачите му се отпуснаха и той се стряскаше с рязка решителност. Околните предмети започваха да се разтапят между миглите му и той вече губеше представа за нещата, когато посред несвързаните наченки на съня му се стори, че някаква влажна и хладка струя полъхва в лицето му. Той се сепна, отвори очи и срещна в упор две фосфоресциращи зеници.

— Вълците не се изяждат един другиго, малкият — прошепна разбойникът. — На тебе още не са ти пораснали такива зъбки, че да ме ухапеш!

И с едно по-бързо от мисълта движение той сграбчи с лявата си ръка гърлото на звяра и като вдигна с дясната навахата си, заби я в сърцето му чак до дръжката.

Но въпреки победата си Агостин реши, че мястото не е сигурно, и събуди Чикита, която никак не се уплаши от мъртвия вълк, проснат на пътя.

— Най-добре е — рече разбойникът — да позасилим крачката. Тази леш привлича вълците, които побесняват от глад най-вече в

такова снеговито време, когато не намират и бодка за ядене. Нищо не ми струва да убия няколко, както сторих с този красавец, но те могат да навалят с десетки и ако задрема, никак няма да ми е приятно да се събудя в търбуха на някой плътояден звяр. Щом ме схрускат мене, тебе ще те налапат на един залък, врабченце, твоите костици са съвсем нежни. Хайде, беж да ни няма, да офейкаме колкото можем по-бързо. Тази мърша ще ги задържи. Ти можеш да вървиш сега, нали?

— Да — отговори Чикита, която не беше дете разглезено и в пашкул отгледано. — Този кратък сън ми възвърна силите. Клети Агостин, няма вече да те принуждавам да ме носиш като някакъв отегчителен вързоп. Впрочем, когато нозете ми пак откажат да служат — добави тя с някаква дива решителност, — отсеци ми врата с твоя голям нож и ме хвърли в някой трап, ще ти бъда благодарна за това!

Разбойникът с плашилата и момиченцето се отдалечиха с бърз ход и само след няколко минути се стопиха в дрезгавината. Успокоени от заминаването им, гарваните хвъркнаха от околните дървета, спуснаха се връз умрялата кранта и започнаха лешоядното си пиршество. Скоро довтасаха и няколко вълка да си получат пая от тая дарствена трапеза, без да се смуцават от плясканията на крила, от граченето и потракващите клюнове на черните си сътрапезници. Четириногите и хвъркатите труженици работеха така сърцато, че твърде скоро старият кон, очистен до кокалите, лъсна под утринните зари във вид на скелет, пригответен сякаш от ветеринарни хирурзи. От него останаха само опашката и копитата.

Когато съвсем се разсъмна, Тиранът дойде с един ратай от чифлика да прибере каруцата. Той ритна с крак полуизгризания труп на вълка и видя между стръките, под впрежилото, което нито острите зъби, нито клюновете бяха нахапали, анатомичните останки на бедното животно. Торбата с бакърените колелца разливаше измамния си златен блясък по пътя, където личаха ясно отпечатани върху снега човешки следи, едните големи, другите малки, които водеха към каруцата, а после се отдалечаваха от нея.

— Изглежда — рече Тиранът, — че колесницата на Теспид тая нощ е била удостоена с посещения от най-различен вид. О, благословено премеждие, което ни принуди да прекъснем нашата комична одисея, не ще мога никога да те възславя достатъчно! Само благодарение на тебе ние избягнахме двуногите и четириногите вълци,

които не са по-малко опасни, а може би и повече. Какво лакомство щеше да бъде за тях нежната плът на тези ярчици, Изабела и Серафина, като не смятаме нашите стари жилави кожи!

Докато Тиранът уморазсъждаваше за себе си, слугата на Беломбр освободи каруцата и впрегна в нея коня, който бяха довели с тях, макар че животното пръхтеше и се дърпаше от страх пред ужасния за него конски скелет и дивата миризма на вълка, чиято кръв бе разляна по снега.

Каруцата настаниха в двора на чифлика, под един навес. Нищо не липсваше в нея, напротив, намери се там нещо в повече: един малък нож, от ония, дето ги майсторят в Албасете^[19]. Той бе изпаднал от джоба на Чикита през време на краткия ѝ сън и носеше следния заплашителен надпис, издълбан на испански върху източеното му острие:

*Cuando esta vivora pica,
No hay remedio en la botica.*^[20]

Тази тайнствена находка твърде много озадачи Тирана и хвърли в безпокойни размисли Изабела, която си беше малко суеверна и охотно извличаше поличби, за добро или за лошо, от ония малки случки, незабележими за другите или без всякаква стойност в очите им. Младата жена се изясняваше на кастилски език, както всички що-годе образовани хора в ония времена, и тревожният смисъл на надписа върху ножа не ѝ се изплъзна.

Скапен беше заминал за съседната паланка, облечен в своя красив, набразден с розови и бели ивици костюм, с широката си надиплена яка, надлежно плисирана и колосана, с нахлупена над очите фуражка, с наметка, закрепена на едното рамо, с горделиво и тържествуващо изражение на лицето. Както вървеше, той отмяташе с коляното си окачения за кръста му тъпан с едно несъзнателно отмерено движение, в което веднага си проличаваше бившият войник; и наистина Скапен дълго бе воювал, преди да стане комедиант. Когато стигна черковния площад в селото, вече сподирян от няколко улични хлапета, които чудноватата му премяна омайваше, той нагласи

фуражката си, разкрачи се, повдигна се на пръсти и като удари магарешката кожа на тъпана с палките си, издаде един толкова рязък, толкова заповеднически, толкова внушителен тътнеж, който би събудил мъртвите не по-зле от тръбата на страшния съд. Съдете сами за въздействието, което произведе върху живите. Всички прозорци и врати наоколо се разтвориха, като че ли ги движеше една и съща пружина. Показаха се от тях накачулени, омотани с нещо си глави, които втренчиха любопитно-уплашени погледи към площада. Един втори тътен, който пукаше и сякаш пускаше искри като залп с мускети, но тежък като гръмотевица, изпразни къщите, където останаха само болните, сакатите и лехусите. Само след няколко минути целокупното село образуваше плътен кръг около Скапен. За да сащиса още повече публиката си, лукавият хитрец изпълни многократно върху тъпана си барабания бой и ответния барабанен бой, и то тъй бодро, вярно и ловко, че палките не се виждаха от бързината, макар че китките на ръцете му сякаш въобще не се движеха. Когато видя, че широко раззинатите уста на добрите селяци са възприели онова очертание на буквата О, което според майсторите краснописци, както е записано в техните тетрадки с образци, е най-върховният израз на удивлението, Скапен изведнъж спря шумотевницата си. Сетне след късо мълчание той започна с креслив глас, като най-чудновато издуваше или изтъняваше звуковете, следната високопарна, пищна и смехотворна реч:

— Тази вечер, единствен случай! Невиждано зрелище! Необикновено представление! Знаменитите комедианти от обиколната трупа, ръководена от почтения Ирод, които са имали честта да играят пред венценосни глави и князе от царска кръв, минавайки из този край, ще представят само един-единствен път, защото бързат за Париж, където дворът ги очаква с нетърпение, една чудесно развлекателна и комична пиеса, озаглавена „*Самохвалствата на капитан Фракас!*“, с нови костюми, неизползвани досега сценически обрати и с установения брой боеве с тояги, най-увеселителните на света. В края на представлението Госпожица Серафина ще танцува мореска^[21], подобрена с бретонски стъпки, с извивки и премятания според последната дума на деня, като сама си съпровожда танца на баско дайре, на което тя е по майсторка от която и да е испанска хитана! Ще бъде много насладително за гледане! Представлението ще се състои в

хамбара на метр Беломбр, приспособен за тая цел и богато снабден със скамейки и осветление. Понеже работим за слава, отколкото за изгода, ще приемаме за вход не само пари, но също така и храна и всякакви съестни произведения за ядене, в чест на онези, които няма да имат дребни пари! Умоляват се всички да разкажат на близки и познати за представлението!

Като завърши речта си, Скапен задумка тъй яростно тъпана във вид на заключително витийство, че стъклата на църквата затрепераха в оловните си рамки и много кучета се разбягаха с вой, по-уплашени, отколкото ако им бяха завързали за опашките бронзови тасове.

В чифлика комедиантите, подпомогнати от Беломбр и слугите му, вече бяха поработили. В дъното на хамбара няколко наредени върху бурета дъски образуваха сцената. Три или четири пейки, взети назаем от кръчмата, изпълняваха ролята на седящи места; но като се има предвид цената, не можеше да се изисква те да бъдат тапицирани и покрити с кадифе. Паяци предачи и тъкачи бяха се наели със задачата да украсят потона и широките розетки на мрежите им висяха от една греда до друга.

Кой тапицер, та бил той и придворен доставчик, би могъл да изпипа по-тънка, по-изящна и по-въздушно нежна обшивка, дори и да употребеше китайски атлаз? Тези висящи мрежи приличаха на ония изпъстрени с гербове пряпорци, които могат да се видят по рицарските сборове или на прегледите на някой кралски орден. Зрелище твърде благородно за оногова, който би могъл да се наслади на въображението си на това съпоставяне.

Кравите и воловете, на които бяха сменили постелката с прясна слама, се дивяха на това необичайно ходене нагоре-надолу и често извиваха глави от яслите си и дълго гледаха към сцената, където комедиантите се вълнуваха, репетирайки пиесата, за да покажат на Сигоняк кога и откъде да влиза и да излиза.

— Моите първи стъпки върху сцената — рече, смеейки се, баронът — си имат и зрители: телета и други рогати животни. Има с какво да унижа честолюбието си, ако го притежавах.

— Но съвсем няма да ви бъде за последен път — рече Беломбр — да играете пред такава публика; в залата винаги има глупаци и съпрузи.

Сигоняк съвсем не играеше лошо за един новак и всички усещаха, че бързо ще си намери образ. Той имаше хубав глас, сигурна памет и твърде обучено въображение, за да вмъква в ролята си ония бързи реплики, които се раждат от случая и придават такава живост на играта. Пантомимата го затрудняваше повече, тъй като беше твърде силно размесена с удари на тояги, които бунтуваха доблестта му, макар и да ги нанасяха само с платнени боядисани калъфи, натъпкани с кълчища; другарите му, като знаеха знатния му произход, го щадяха колкото можеха; и все пак той се гневеше против волята си, правеше ужасни гримаси, мръщеше застрашително вежди и гледаше накриво.

После, като си спомняше изведнъж духа на ролята, бързо променяше изражението си и внезапно се превръщаше в уплашен самохвалко и страхопъзльо.

Беломбр, който го наблюдаваше с проницателното внимание на стар опитен комедиант и някогашен майстор, му извика от мястото си:

— Не се мъчете да потискате тия движения, които идват от природата ви; те са чудесни и ще създадат една нова разновидност на матаморовския тип. Дори когато вече няма да изпитвате тия гневни кипежи и яростни възмущения, изобразявайте ги изкуствено. Фракас, лицето, което ви предстои да създадете — защото, не забравяйте, че който върви след другите, винаги си остава само втори. Фракас от цялата си душа желае да е храбрец; той обича юначеството, смелчаците му харесват и той сам се възмущава от себе си, дето е толкова страхлив. Далеч от опасността, той бленува само за героични дела, за свръчовешки и великански подвизи; но щом се изправи с лице срещу врага, твърде развитото му въображение ярко си представя болката от раните, безносото лице на смъртта, и смелостта му изневерява. Отначало той се противи на мисълта да се остави да го набият и яростта му налива стомаха с жлъчка, но още първият удар сломява решителността му. Този начин на действие струва много повече от ония преплитания на краката, блещене на очи и тем подобни гримаси, повече маймунски, отколкото човешки, с които лошите актьори си измолват смеха на публиката и погубват изкуството.

Сигоняк последва съветите на Беломбр и настрои играта си според неговата мисъл, и то тъй добре, че комедиантите му ръкопляскаха и му пророкуваха голям успех.

Представлението трябваше да започне в четири часа след пладне. Един час по-рано Сигоняк облече костюма на Матамор, който Леонарда беше разширила, като разпори бастите на свивките, наложили се поради последователните измършавявания на покойника.

Като се намъкваше в тази вехта одежда, баронът си мислеше, че несъмнено щеше да бъде много по-славно да облече ризница от желязо и биволска кожа като прадедите си, вместо да се предрешава по палячовски, за да представлява един лъжлив храбрец — той, който беше истински смелчак, способен на юначества и героични подвизи... Но враждебната съдба го смъкваше до такива грозни крайности, а той нямаше други средства за съществуване.

Народонаселението вече прииждаше и се трупаше в хамбара. Няколко фенера, провесени от гредите, които подпираха покрива, хвърляха червеникава светлина върху всичките тия тъмнокоси, руси, посивели глави, между които се открояваха няколко бели женски забрадки.

Други фенери бяха наредени по края на сцената вместо свещи, тъй като трябваше да се внимава да не се подпалят сламата и сеното.

Пиесата започна и бе слушана с внимание. Тъй като дъното на сцената не беше осветено, зад актьорите се движеха огромните им чудновати сенки, които сякаш разиграваха същата пиеса в някакво смешно подражание и повтаряха изкълчено и своенравно всичките им движения. Но тази причудлива подробност не бе забелязана от простодушните зрители, изцяло погълнати от действието на комедията и от играта на актьорите, които те мислеха за истински люде.

Няколко крави, на които глъчкаха пречеше да спят, гледаха към сцената с грамадните си очи, използвани от Омир, елинския поет, за оня хвалебствен епитет, прославящ красотата на Юнона^[22]; и дори в един пълен с напрежение момент едно теле жаловито измуча, което не можа да разруши могъщото и прекрасно заблуждение на тия добродушни шишковци, но едва не накара комедиантите да избухнат в смях горе на сцената.

Многократно ръкопляскаха на капитан Фракас, понеже изпълняваше твърде добре ролята си; пред тази простовата публика той не изпитваше оня трепет, който щеше да го вълнува, ако се намираще пред по-трудни и по-образовани зрители. Впрочем той беше сигурен, че никой от тези селянци не го познава. И останалите актьори

бяха възнаградени, дето трябваше, с мощни ръкопляскания от тия покрити със слипове ръце, които не се жалеха; и то с много разбиране, според Беломбр.

Серафина изпълни своята мореска със страстна горделивост, с предизвикателни стойки, примесени с кръшни и гъвкави скокове, с бързи смени на стъпките и всякакви приятности, които биха накарали да примрат от удоволствие дори знатни особи и царедворци. Тя беше особено очарователна, когато, подрусвайки над главата баското си дайре, звънтеше с бакърените му плочки или пък когато, като търкаше с палец потъмнялата му кожа, изтръгваше от него едно глухо бръмкане с ловкостта на някоя професионална *panderera*^[23].

Обаче в изоставения замък на Сигоняк старите портрети на прадедите по стените бяха придобили още по-сморщено и строго изражение, отколкото обикновено. Воините изпусаха въздишки, които надигаха железните им нагръдници, и унило поклащаха глави; знатните вдовици се цупеха презрително над огромните си плисирани яки и още повече се вцепеняваха под старинните фусти техните стегнати с банели от китова кост снаги. Един нисък, провлачен, беззвучен глас, глас на привидения се откъсваше от нарисуваните им устни и шептеше: „Уви! Последният от Сигоняковци стана отстъпник!“

А в кухнята, седнал нажалено между Велзевул и Миро, които му хвърляха дълги въпросителни погледи, бленуваше Пиер. Той си казваше: „Де ли е сега горкият ми господар?...“ — и една сълза, която старото куче лизваше с език, потичаше по тъмната буза на стария слуга.

[1] Милон Кротонски — прочут атлет от древността, многократен победител от игрите в Олимпия, прославен както със силата си, така и с лакомията си. Според преданието, веднъж той вдигнал един вол, носил го сто и двајсет стъпки, след това го убил с един удар и го изял целия за един ден. ↑

[2] Голиат — според библейското предание, великан филистимлянин, най-страшният воин във филистимската армия, срещу

когото на двубой излязъл младият Давид и го убил с камък от прашката си. ↑

[3] Блудният син — евангелска притча за сина, който разпилял богатството (талантите), подарено от баща му, и се върнал в бащиния дом като просяк. ↑

[4] Майордом — иконом, глава на прислугата в богат дом. ↑

[5] Геронт — традиционно действащо лице в италианската и френската комедии, тип на човек, когото лесно мамят хитрите слуги и влюбените. ↑

[6] Капитолийските гъски — според древноримското предание, свещените гъски от храма на Юнона на Капитолийския хълм в Рим в крясъка си предупредили римляните за нощното нападение на галите и така спасили Рим. ↑

[7] Гастер (гр.) — стомах. Тъй се нарича един от героите на Рабле от романа „Гаргантюа и Пантагрюел“. ↑

[8] Менений, Агрипа — римски консул в 503 година пр.н.е., който, с цел да успокои римския народ, се вдигнал на протест срещу политиката на патрициите и излязъл на Авентинския хълм, сравнил сената със стомаха, за който работят всички органи на тялото, но без който организъмът ще погине. ↑

[9] Атическа сол — от гръцката област Атика, където е разположена Атина. Т.е. античен, класически вкус. ↑

[10] Йеремиеви жалби — по името на библейския пророк Йеремия (VII век пр.н.е.), който с дълбока скръб оплаквал разрушаването на Ерусалим от вавилонците. ↑

[11] Ахил Пелеев — главен герой на Омировата „Илиада“, син на тесалийския цар Пелей и на морската богиня Тегида. Постоянният епитет, с който го кичи Омир е „бързоног“. ↑

[12] *in periculo maris* (лат.) — в опасност на море. ↑

[13] Лестригони — народ от людоеди, с който се среща в странстванията си Одисей („Одисея“, песен XI). ↑

[14] Пенати — домашни богове у римляните; употребява се като олицетворение на дома, на семейното огнище. ↑

[15] Мразовете кимерийски — древните гърци наричали Кимерия североизточното крайбрежие на Крим, обвито в мъгли и брулено от ветрове, което за тях било олицетворение на зимата и на

студа, тъй като е най-северната точка, достигана от античните мореплаватели. ↑

[16] Павана — старинен испански танц, тежък и бавен. ↑

[17] Велизарий — прочут пълководец на Юстиниан Велики (VI в. от н.е.), който на старини, изпаднал в немилост и ослепен, скитал да проси милостиня. Готие има предвид картината на френския художник Жерар (рисувана през 1795 г.), която изобразява слепия старец, носещ на ръце младия си водач, когото ухапала отровна змия. ↑

[18] Плиний Стари (23–79 г. от н.е.) — римски учен, автор на „Естествена история“ в 37 книги, своеобразна енциклопедия на античната наука. Загинал в 79 г. при страшното изригване на Везувий, когато навлязъл в застрашената област, за да помага при спасяването на населението, а също за да може да наблюдава отблизо страшното природно явление. ↑

[19] Албасете — град в Испания, известен с оръжейните си работилници. ↑

[20] Cuando esta vivora pica, no hay remedio en la botica. (исп.) — Когато тази усойница те клъвне, в аптеката няма лекарство. ↑

[21] Мореска (исп.) — бърз испански карнавален танц от мавритански произход. ↑

[22] Епитет, прославящ красотата на Юнона... — постоянният епитет, който Омир употребява заедно с името на Хера (Юнона), е „волоока“. ↑

[23] Panderera (исп.) — танцьорка с дайре. ↑

VIII ГЛАВА

РАБОТИТЕ СЕ ОБЪРКВАТ

На заранта след представлението Беломбр дръпна Блазиус настрана и като разхлаби връзките на една дълга кожена кесия, изсипа в ръката си, като от някой рог на изобилието, стотина лъскави нови пистולי и ги подреди в стълбица за голямо възхищение на Наставника, който стоеше, потънал в съзерцание пред това разстлано съкровище, и въртеше очи, пълни с металическа похот.

С великолепен размах Беломбр подбра наведнъж всичките пистולי и ги мушна в ръката на стария си приятел.

— Ти се досещаш — рече той, — че не вадя тази пара само да те дразня и да гъделичкам страстите ти по примера на Тантал. Вземи златото без всякакви угризения. Аз ти го давам или ти го заемам, ако гордостта ти настръхва при мисълта да приемеш подарък от един стар приятел. Парите са двигателят на войната, на любовта и на театъра. Между впрочем тези монети са направени да се търкалят, тъй като са кръгли, и се отегчават да лежат по корем на сянка в тази пунгия, където с течение на времето щеше да им порасте брада, да се покрият с ръжда и гъбеста плесен. Тук аз не харча нищо, тъй като живея по селски и суча от бозката на земята, кърмачка на всички човеци. Тъй че няма да усетя липсата на тази сума.

Блазиус не намери какво да отговори на това красноречие, тикна пистолите в джоба си и сърдечно прегърна Беломбр. Пъстрите очи на Наставника блестяха по-силно от обикновено между мигащите му клепачи. Там светлината се къпеше в една сълза и усилията, които старият комедиант полагаше да не пророни този бисер на признателността, го караха да движи по най-комичен начин своите вежди хрусталаци. Те ту подскачаха чак до сред челото между вълните на нагънатите бръчки, ту надвисваха ниско и почти засенчваха погледа му. Но тези мероприятия не попречиха на сълзата да се откъсне и да потече надлъж по един нос, нагорещен до вишневочервено от снощните жертвоизлияния, и там бавно да се изпари.

Решително вятърът на злочестините, който духаше над трупата, беше променил посоката си. Сборът от представлението, прибавен към пистолите на Беломбр, съставляваше една доста закръглена сумица, тъй като между продоволствията бяха постъпили и известно количество дребни парици, и сега колесницата на Теспид, до неотдавна така проскубана, беше богато запасена с всичко необходимо. За да не върши работата до половина, щедрият Беломбр зае на комедиантите два яки работни коня, натъкмени както трябва, с ярко навапцани хамути, обнизани със звънчета, които позвънваха най-приятно под отмерения и твърд тропот на чудесните животни.

Тъй че нашите комедианти, отпочинали и развеселени, влязоха тържествено в Поатие, може би не чак толкова великолепно, както Александър във Вавилон, но все пак достатъчно представително. Ратаят от чифлика, който трябваше да върне конете обратно, вървеше пред тях и ги попридържаше, защото те напиреха, подушвайки отдалеч топлото ухание на конюшните. През криволичещите улици на града, по неравния калдъръм колелетата тракаха, подковите чаткаха с весел звън, който привличаше хората на прозорците и пред портата на странноприемницата; за да ги чуят и да им отворят, коларят изпълни пред хана цял залп от жизнерадостни удари с камшика във въздуха, в отговор на които животните рязко потръпваха, хлопките им се раздвижваха и екливо звънтяха.

Това съвсем не приличаше на оня жалък, свит и почти скришен начин, по който комедиантите до неотдавна пристигаха и пред най-навъсената селска кръчмарница. Сега съдържателят на „Французкия герб“ разбра по тържествената врява, че новопристигналите имат пари, и сам изтича да отвори широко и двете крила на коларската порта.

Хотелът „Французкия герб“ беше най-добрата странноприемница в Поатие и в нея знатните и богати пътници охотно отсядаха. Дворът, в който вкараха каруцата, имаше добре поддържан вид. Обграждаха го твърде чисти постройките, окръжени и от четирите страни с един покрит чардак или пристроен коридор, който беше подпрян с железни стълбове във формата на буквата „Г“ удобно разположение, позволяващо лесно да се стигне до стаите, чиито прозорци гледаха към външното лице на сградата и което твърде улесняваше обслужването. В дъното на двора се отваряше сводест

проход, през който се минаваше към служебните помещения, кухните, конюшните и складовете.

Всичко това имаше благоденстващ вид. Стените, варосани неотдавна, радваха окото; по дървените части на стълбите, по перилата на чардаците нямаше нито една прашинка. Новите керемиди на покрива, запазили още из жлебовете си тънки ивици снежец, блестяха весело и яркочервено под зимното слънце. От комините се вдигаха като добро предзнаменование къдрави пушеци. А долу, пред стълбището, с шапка в ръка, стоеше съдържателят, един здравеняк с могъща снага, който сам служеше за възхвала на кухнята си с трите дипли под брадичката си, както и на избата си с хубавия виненочервен цвят на лицето, което изглеждаше изгъркано със зрели черници, като образа на Силен, оня чудесен пияница, наставника на Бакхус. Усмивката му, която вървеше от едното ухо до другото, издуваше тлъстите му бузи и присвиваше лукавите му очички, ъглите на които се губеха във ветрила от присмехулни бръчици. Той изглеждаше толкова свеж, толкова тлъстичък, толкова румен, толкова вкусен, толкова добре угоен, че човек изпитваше желание да го сложи на шиша и да го изяде, полят със собствения му сос.

Когато съдържателят забеляза Тирана, когото познаваше от стари времена, и то като добър платец, доброто му настроение се удвои, защото комедиантите привличат свят и младите господа от града развързват кесиите си за закуски, вечери, угощения и всякакви други пиршества, за да ухажват актрисите и да спечелят благоволенията на тези палави дами с разни лакомства, избрани вина, бонбони, сладкиши и тем подобни изискани ядива.

— Каква добра сполука ви води насам, господин Ироде — рече съдържателят. — От много отдавна не сме ви виждали във „Французкия герб“!

— Вярно е — отговори Тиранът, — но няма смисъл да прави човек маймунджилъците си все на едно и също място. В края на краищата зрителите узнават всичките ви фокуси и биха могли сами да си ги изпълнят. Малко отсъствие е винаги добре дошло. Забравеният е също като нов. Има ли в момента много благороден свят в Поатие?

— Много, господин Ироде, ловният сезон свърши и сега не знаят какво да правят. Все пак човек не може само да яде и да пие. Ще имате много публика.

— Тогава — рече Тиранът — заповядайте да донесат ключовете на седем-осем стаи, свалете от шишовете три-четири угоени петли, измъкнете от най-дълбоките си запаси дузина бутилки от онова винце, дето знаете, и моля, пръснете из града следния слух: че знаменитата трупа на господина Ирода е слязла във „Французкия герб“ с новия си репертоар и възнамерява да даде редица представления.

Докато Тиранът и ханджията си разменяха тия речи, комедиантите слязоха от каруцата. Слугите грабнаха вързопите им и ги занесоха в означените покои. Стаята на Изабела се оказа малко отстранена от другите, тъй като по-близките бяха заети. Това усамотение съвсем не разочарова свенливата мома, която понякога се притесняваше от оная циганска смесица на мъже и жени, към която принуждава скитническият живот на комедиантите.

Благодарение на словоохотливостта на метр Било скоро целият град узна, че са пристигнали комедианти, които ще представят също тъй добре, както в Париж, ако не и по-добре, пиесите, съчинени от най-светлите умове на времето. Младите франтове, които се пръскаха с настойка от момина сълза, както и изтънчените господа, се осведомиха за красотата на актрисите, като сучеха краищата на мустаците си с крайно смехотворно изражение на непобедимост и самохвалство. Било им отговаряше сдържано и тайнствено, като съпровождаше отговорите си с многозначителни подмигвания и намигвания, предназначени да завъртят главите и да разпалят любопитството на мамините синчета.

Изабела нареди да подредят нещата ѝ по дървените лавици на шкафа, който заедно с едно украсено с перденца легло, една маса с усукани крака, две кресла и една дървена ракла съставляваше обстановката в стаята ѝ. После тя се зае с ония грижи за тоалета, които са необходими за една млада, изтънчена и възискателна към себе си жена, след като е изминала толкова дълъг път в обществото на мъже. Тя разпусна дългите си коси, по-тънки от коприна, разчеса ги, изчетка ги, пръсна отгоре няколко капки бергамотово масло и ги завърза с тесни панделки в син цвят, който отиваше на бледорозовия оттенък на кожата ѝ. После тя смени бельото си. Ако някой я видеше така, щеше да си помисли, че гледа Дианина нимфа, хвърлила одеянията си на брега на потока, която тъкмо се кани да докосне водата с нога, в някоя гориста долчинка на Гърция. Но това беше само едно мълниеносно мигновение. Върху бялата ѝ голота веднага се спусна един ревнив

облак от тънко платно, тъй като Изабела бе целомъдрена и свенлива, дори когато беше сама. Отгоре тя облече една сива рокля, обшита със сини апликации, и като се погледна в огледалото, усмихна се с оная усмивка, която си разрешава и най-малко гизделивата жена, когато намери, че изглежда добре.

Под въздействието на омекналия въздух снегът навън се беше стопил и следи от него бяха останали само по изложените на север места. Грееше слънце. Изабела не можа да устои на изкушението да отвори прозореца и да покаже за малко красивото си носле навън, за да види каква гледка се открива от нейната стая; една невинна прищявка, която се оказа още по-невинна, защото прозорецът гледаше към една пустинна уличка, образувана от едната страна от странноприемницата, а от другата — от един дълъг градински зид, над който стърчаха голите върхари на дърветата. Погледът се рееше над градината и можеше да проследи рисунката на цветните лехи, оградени с подрязани чемшири; в дъното се издигаше един дворец, чиито почернели стени издаваха старинността му.

Двама кавалери се разхождаха по протежението на една алея от подкастри габрови храсти, млади и двамата, и хубави, но не равни по достойнство, ако се съди по почтителната отстъпчивост, която единият засвидетелстваше на другия, като се държеше винаги малко по-назад от него и се отдръпваше всеки път, когато първият решише да завият в края на алеята и да се върнат обратно. В тази приятелска двойка първият беше Орест, а вторият Пилад^[1]. Орест — нека го наречем засега така, тъй като още не знаем истинското му име — можеше да има от дваисет до дваисет и две години. Той се отличаваше с блед цвят на кожата, очите и косите му бяха силно черни. Късата му кадифена дреха с цвят на дъбова кора подчертаваше гъвкавата му и стройна снага; една къса наметка от също такава кадифе, обточена с троен златен ширит, висеше от рамото му, завързана там с един клуп, джувките на който падаха отпред връз гърдите му. Меки ботуши от бяла руска кожа обтягаха нозете му, на които не една жена би завидяла за малкия им размер и за изящната извивка на стъпалото, още по-добре очертана от високите токове на ботушите. По дръзката лекота на движенията му, по високомерната сигурност на неговата обноска се отгатваше високият велможа, уверен, че ще бъде добре приет навсякъде, и пред когото животът се разгръщаше безпрепятствено.

Пилад, рижокос и рижобрад, облечен в черно от главата до петите, макар и да беше твърде хубав момък, далеч нямаше същата победоносна увереност.

— Казвам ти, драги мой, че Коризанда ме уморява — говореше Орест, като завиваше в края на алеята, продължавайки някакъв разговор, започнал още преди Изабела да бе отворила прозореца. — Аз вече забраних да я пускат в дома ми и ще ѝ върна портрета, също тъй кисел на вид, както и цялата ѝ особа, заедно с писмата ѝ, които са още по-отегчителни, отколкото беседата с нея.

— Все пак Коризанда ви обича — плахо възрази Пилад.

— Какво ме засяга това, щом като аз не я обичам вече? — отвърна Орест донякъде сприхаво. — Тъкмо за това става въпрос! Дължа ли аз любовно милосърдие на всички патици и госпожички, на които им хрумне да се занесат по мене? Аз съм прекалено добър. Аз се оставям да ме подведат тези очи на примрели шарани, тези подсмърчания, тези въздишки, тези йеремиеви плачове и докато се огледам, вече са ме омотали през главата, а аз продължавам да се ругая за своята мекушавост и малодушие. От днес нататък ще бъда хирканийски жесток, студен като Иполит и ще отбягвам жените като Йосиф. Много ловка ще да е онази Потифар^[2], която съумее да впие ноктите си в полите на моята наметка! Аз се обявявам от днес и за вечни времена женомразец, тоест враг на фустите, все едно дали са от зебло или от тафта. Долу херцогините и царедворките, долу гражданките и овчарките! Жена — това означава главоболия, излъгани надежди и блудкави приключения. Аз ги ненавиждам от прическите до сандалките и ще се обвия в целомъдрие, като някое калугерче в расото си. Тази проклета Коризанда завинаги ми вдъхна отвращение към своя пол. И аз се отказвам от...

Орест бе стигнал до това място от речта си, когато, повдигайки глава, сякаш да повика небето за свидетел на своето решение, той неочаквано зърна Изабела на прозореца. Като побутна приятеля си с лакът, той му каза:

— Погледни там, на оня прозорец, онова възхитително и сладостно създание, свежо като Аврора на нейния източен балкон, което повече прилича на божество, отколкото на жена, с тия пепелнокестеняви коси, с ясното си лице и нежните си очи. Колко миловидно изящество у нея, както се е облакътвила и леко подала

напред, което пооткрива за наше щастие прелестните окръглености на нейната гръд от слонова кост! Аз се обзалагам, че тя има най-приятен характер и съвсем не прилича на останалите женски същества. Мислите ѝ сигурно са скромни, любезни и учтиви, обноските ѝ — приятни и очарователни!

— За бога! — отвърна Пилад със смях. — Какви силни очи трябва да имате вие, та да откриете всичко това оттук! Аз не виждам нищо друго освен една жена, застанала на прозореца си, твърде мила наистина, но която без съмнение не притежава всички несравними съвършенства, с които вие тъй произволно я дарявате.

— О! Та аз вече я обичам с цялата си страст! Аз съм прободен; тя ми трябва и аз ще я имам, ако и да ми се наложи за тази цел да прибягна към най-остроумни извъртания, да изпразня раклите си и да разрежа на две стотина съперника!

— О-хо-хо, не се загравайте така напрегнато — рече Пилад, — тъй може да хванете някое гръдно възпаление... Но какво стана с онази прекрасна ненавист към другия пол, която така наперено проповядвахте преди малко? Стигаше и първата срещната миловидна муцунка, за да я срази.

— Когато одева говорех и хулах, аз съвсем не знаех, че съществува на света този ангел на красотата, и затова всичко, което казах, е само осъдително богохулство, чиста ерес и кощунство, което умолявам Венера, богинята на любовта, да ми прости.

— Тя ще ви прости, не се съмнявайте в това, защото е снизходителна към лудо влюбените, на които вие сте достоен да бъдете знаменосец.

— Аз ще започна бойните действия — извика Орест — и най-любезно ще обявя война на моята красива противница.

Като рече това, той се спря, впи поглед в Изабела, свали с едно колкото изящно, толкова и почтително движение шапката си, чието дълго перо замече земята, и с върха на пръстите си изпрати една целувка по посока на прозореца.

Младата комедиантка, която забеляза всичко това, придаде студено и строго изражение на лицето си, за да покаже на този нахалник, че той се мами по отношение на нея, затвори прозореца си и спусна пердето.

— Ето че облак скри Аврора — рече Пилад. — Това не е добро предзнаменование за остатъка от деня.

— Аз преценявам, напротив, че е благоприятен знак, дето хубавицата се отдръпна. Когато войникът избягва зад зъбчатите бойници на кулата, то означава, че стрелата на обсаждащия го е улучила. Тя носи вече стрела в крилото си, ти казвам, а тази целувка ще я накара да мисли за мен цялата нощ, дори само за да ме хули и да ме обвинява в наглост, недостатък, който обикновено се нрави на жените. Вече има нещо между мен и тази непозната. То е още много тънка нишка, но аз ще я удебелявам дотогава, докато изплета от нея въжето, по което ще се изкача до балкона на царкинята.

— Вие владееете отлично умозрението и военните хитрости на любовта — почтително рече Пилад.

— По някой път си приписвам тая заслуга — отвърна Орест. — А сега да се връщаме, напласената красавица няма да се покаже скоро. Довечера ще пусна в действие моите сиви плащове^[3].

Двамата приятели се изкачиха бавно по стъпалата на стария дворец и изчезнаха. Да се върнем сега при нашите актьори.

Недалеч от странноприемницата се намираше едно помещение за игра с топки, чудесно пригодено да се преустрои в театрална зала. Комедиантите го наеха и един майстор дърводелец от града под ръководството на Тирана скоро го приспособи за новото му предназначение. Един бояджия стъклар, който се хващаше да понацапа някоя и друга хоругва или да изпише гербовете по вратичките на каляските, се зае да освежи избелелите и поувехнали декори и дори нарисува доста сполучливо един нов. Стаята, в която се събличаха и обличаха играчите на топка, беше подредена като гримьорна за артистите, с подвижни заслони, които обграждаха тоалетните масички на актрисите и образуваха нещо като отделни гримьорни. Всички седящи места бяха предварително запазени и сборовете обещаваха да бъдат добри.

— Колко жалко — казваше Тиранът на Блазиус, докато изброяваха пиесите, които би било добре да играят, — колко жалко, че ни липсва Зербина! Право да говорим, субретката е тъкмо щипката сол, mica salis^[4], и пиперецът на комедията. Нейната искряща веселост озарява сцената; тя съживява скучните места и подбужда смеха, който не се решава да се отпусне, като покаже своите тридесет и два бисера,

обкръжени от ярък кармин. С бръщолевенето си, с безсрамието си и с възбудителната си скокливост тя придава стойност на срамежливите превзетости, изнежения език и гугуканията на влюбената наивка. Резките цветове на нейната дръзка селска пола развличат окото и тя може да заголи чак до жартиерите си или почти дотам един прелестно изваян крак в червен чорап със златни ръбове, гледка приятна както за млади, така и за стари, за старите особено, понеже събужда задрямалата им похотливост.

— Вярно — отвърна Блазиус, — субретката е една скъпоценна подправка, дори цяла кутия с подправки, която ръси, тъкмо където трябва, блудкавостта на днешните комедии. Но тъй или иначе, трябва да минем без нея. Нито Изабела, нито Серафина могат да играят тази роля. От друга страна, ние всякога имаме нужда от наивка и от примадона.

— Дяволите да го изтръшкат този маркиз дьо Брюйер, който ни отмъкна Феникса, бисера, най-чистия диамант сред субретките в лицето на несравнимата Зербина!

Разговорът между двамата комедианти беше стигнал дотук, когато откъм входа на хана долетя сребристо звънтене на хлопки; скоро бързи и отмерени стъпки прокълтяха по калдъръма на двора и събеседниците, като се облакътиха върху парапета на чардака, по който се разхождаха дотогава, забелязаха три мъски, натъкмени по испански, с китки пера на главите, с извезани поводи, вълнени пискюлчета, гроздове от звънчета и попони на ивици. Всичко им беше съвсем както трябва и великолепно на вид и с нищо не напомняше наети животни.

Върху първата мъска яздеше един едър лакей с вид на нехранимайко, в сива ливрея, който носеше на пояса си ловджийски нож, а мускетът му беше праметнат през дъгата на седлото. Той имаше наперен вид, като някой велможа, и ако беше облечен другояче, можеше да мине за господар. Той водеше след себе си с усукан около ръката си юлар втората мъска, натоварена с два огромни, денка, които бяха уравновесени от двете страни на самара и покрити с плащ от валенсийска муестра^[5].

Третата мъска, която имаше още по-добър вид и по-горда стъпка, отколкото първите две, носеше на гърба си една млада жена, топло

закътана в широка, обшита с кожи пелерина, а на главата ѝ стърчеше сива касторена шапка с червено перо, спусната ниско над очите ѝ.

— Ха — рече Блазиус на Тирана, — това шествие съвсем ли не ти напомня нещо? На мене ми се струва, че не за първи път чувам да дрънкат тези хлопки.

— В името на свети Алипантин! — отговори Тиранът. — Та това са същите ония мъски, които отвлякоха Зербина на кръстопътя с големия Кръст. Тъкмо говорим за вълка...

— А той вече влязъл в кошарата — прекъсна го Блазиус. — О, тройно и четворно честит ден, достоен да бъде отбелязан с тебеширена черта! Ето ни я и самата сеньора Зербина, тя скача от своето ездитно животно с онова палаво врътване на бедрата, което само тя знае да прави, и хвърля наметалото си в ръцете на лакея. Ето я че дръпва шапката си и разтърсва коси, също както птичка би отърсила перата си. Да вървим при нея и да прескачаме стъпалата надолу по четири наведнъж!

Блазиус и Тиранът се спуснаха в двора и посрещнаха Зербина пред стълбището. Жизнерадостната девица се метна на врата на Наставника и обхвана с две ръце главата му.

— Трябва — провикна се тя, като прибавяше и действия към думите си, — трябва да те прегърна и да целуна старата ти муцуна право в устата, все едно че си някое хубаво момче, защото страшно се радвам, че пак те виждам. Не бъди ревнив, Ироде, и не мръщи дебелиите си черни вежди, като че ли се готвиш да заповядаш избиването на Младенците^[6]. Ще те целуна и тебе. Аз започнах с Блазиус, понеже той е най-грозният.

Зербина изпълни честно обещанието си, тъй като беше жена, която държи на думата си, и по свой начин бе високо почтена. Като хвана под ръка и двамата актьори, тя се изкачи на чардака, където метр Било нареди да ѝ приготвят стая. Едва влязла, тя се хвърли в едно кресло и шумно отдъхна като човек, който се е избавил от голямо бреме.

— Вие не можете да си представите — след минутно мълчание рече тя на двамата комедианти — какво удоволствие изпитвам, че се намирам отново между вас. Да не си помислите само, че съм влюбена в старите ви муцуни, изтъркани от белилото и червилото. В никого не съм влюбена, слава богу! Радостта ми иде от това, че отново се

връщам в своята стихия, защото човек се чувства винаги зле във от собствената си среда. Водата не подхожда за птиците, както и въздухът за рибите. Едните ще се удавят, а другите ще се задушат. А аз съм си комедиантка по природа и театърът е моят въздух. Само там дишам на воля; миризмата на пушливите свещи ми е по-сладка, отколкото благоуханието на цибетовата мас^[7], на смирната, на сивата амбра, на мускус и на испанска кожа. Застоялият мирис на кулисите лъхти в носа ми като благовоние. Слънцето ме отегчава и действителният живот ми се струва плосък. Трябва ми въображаема любов да я обслужвам, а за да разгърна дейността си, ми е необходим оня свят на романтични приключения, който се разиграва в комедиите. Когато поетите престанат да ми заемат гласовете си, все едно, че онемявам. Тъй че аз ида да си поема отново службата. Надявам се, че не сте наели някоя друга да ме замества. Мен между впрочем никой не може да ме замести. Но ако сте го сторили, тозчас ще си впия ноктите в лицето на повлеканата и ще й строша и четирите предни зъба в ръба на сцената. Когато някой посегне на правата ми, аз ставам зла като дявол!

— Няма да стане нужда — рече Тиранът — да се отдаваш на кланета. Ние нямаме субретка. Леонарда играеше твоите роли, съответно състарени и обърнати в роли на дойка — твърде прискърно и блудкаво преображение, към каквото ни принуждаваше необходимостта. Ако с помощта на някой от ония магически мехлеми, за които говори Апулей^[8], ти беше се преобразила преди малко на птичка и бе дошла да кацнеш на стряхата и да послушаш разговора, който водихме с Блазиус, щеше да те сполети онова твърде рядко за отсъстващите щастие, да чуеш как те възхваляват на лирически, пиндарически^[9] и дитирамбически^[10] ладове.

— На добър час! — отговори Зербина. — Виждам, че вие сте си все същите добри другари като по-рано и че вашата малка Зербинета наистина ви е липсвала.

В стаята влязоха момчета — прислужници от странноприемницата, и внесоха вързопи, кутии, куфари, които Зербина изброи и после ги отвори в присъствието на двамата си другари с помощта на множество малки ключета, окачени на една сребърна халка.

Те бяха пълни с красиви женски гиздила, с тънко бельо, с всякакви видове дантели, драгоценности, парчета кадифе и китайски

атлаз: цяла прикя, колкото изящна, толкова и богата. Освен всичко това имаше и една кожена торба, дълга, широка и тежка, натъпкана догоре със звонк. Зербина ѝ развърза ширитите и я изсипа върху масата. Рекъл би човек — цял златен рудник с монети. Субретката пъхаше малките си мургави ръце в купчината злато, подобно на някоя веячка, която загребва от купчината пшеница; повдигаше толкова, колкото можеха да съберат двете ѝ шепи, събрани като паница, после ги разтваряше и пускаше луидорите, които валяха като ослепителен дъжд, по-силен от оня, с който била прелъстена Даная^[11], Акрисиевата щерка, в бронзовата си кула. Очите на Зербина изпусаха същия яростен блясък, както и златните монети, ноздрите ѝ се разшириха, ситен тръпчив смях оголи белите ѝ зъби.

— Серафина ще се пукне от злоба, ако ме види с толкова пари — рече Субретката на Ирод и на Блазиус. — Аз ви ги показвам, за да ви докажа, че в кошарата не ме връща нищетата, ами чистата любов към изкуството. Що се отнася до вас, мили старчоци, ако са ви поизтънели джобовете, пъхнете си лапите в купа и си вземете, колкото петте ви пръста загребат, и даже бръкнете по-надълбочко, както правят по Немско.

Комедиантите ѝ благодариха за щедростта и я увериха, че нямат нужда от нищо.

— Щом е така — рече Зербина, — ще си запазите правото за друг път, а аз ще ви го вардя в касата си като вярна казначейка.

— Значи ти изостави горкия маркиз — рече Блазиус със съкрушен вид, — тъй като не си от онези, дето ги изоставят. Ролята на Ариадна^[12] съвсем не ти подхожда, за тебе е ролята на Цирцея^[13]. Все пак той беше великолепен велможа, добре сложен телесно, с царедворска външност, духовит и достоен във всяко отношение да бъде обичан по-дълго време.

— Намерението ми е — отговори Зербина — да си го държа като пръстен на малкото пръстенце и като най-скъпоценен накит в ковчежето си. Аз съвсем не съм го изоставила, ако го напуснах, то е, само за да ме последва.

— *Fugax sequax, sequax fugax* — подзе Наставникът. — Тези четири латински думи с кабалистическо съзвучие, които приличат на жабешко крякане, заето из комедията „Жабите“ на почтения Аристофан, атинският поет, са сърцевината на всички любовни

умозрения и могат да служат като ръководно правило за половете, както за мъжкия, така и за женския.

— И какво ми пее твоят латински, стари Наставнико — извика Зербина. — Ти пропусна да го изгълкуваш по френски, забравяйки, че не всеки е бил като тебе учител в колеж и е раздавал наказания с лопатката.

— Би могло да се преведе — отговори Блазиус — с два стиха от по четири думи или чрез двустишна строфичка със следното съдържание:

*Който бяга, гонят го;
който гони, бягат му.*

— Ето ти — рече Зербина със смях — истинска поезия за шарени панаирджийски свирки или за ония тестени рогчета, поръсени със захар, каквито забучват в сладкишите. Това трябва да върви по гласа на „Робин и Робина“.

И палавото създание запя с пълно гърло стихчетата на Наставника, и то с такъв ясен, сребрист и сякаш посипан с Маргарит глас, че беше истинско удоволствие да я слушаш. Тя съпровождаше песента си с такива изразителни гримаси, ту засмяна, ту нацупена, че човек сякаш гледаше отдръпванията и гоненицата на двама влюбени, единият пламнал, другият пренебрежителен.

Като се налудува до насита, Зербина се умири и стана сериозна.

— Чуйте сега моята история. Маркизът бе наредил на онзи лакей и на ратая с мъските, които дойдоха да ме вземат на кръстопътя при големия Кръст, да ме заведат в един малък замък или по-скоро ловна хижа, каквато той притежава посред един от лесовете си, съвсем закътана и трудна за откриване, дори и да знаеш, че съществува, защото е притулена зад един черен гъсталак от борове. На това място обикновено милият господин ходи да се поразпусне заедно с неколцина приятели — верни другари. Там може свободно да се реве „Наздраве!“ и „До дъно!“, без да чуе никой, освен един стар слуга, който подновява шишетата. На това място също той приютява държанките си и любовните си приумици. Там има едни покои, където стените са целите изпонакичени с фламандски губери, от ония с шарки

от зеленина и цветя. Стаята е мебелирана с едно вехто-вехто легло, но широко, меко, с хубави завеси и цялото отрупано с възглавници; с една украсена тоалетна масичка, на която не липсва нищо необходимо за една жена, пък била тя и херцогиня: гребени, гъбки, шишенца с благовония, мазила за зъбите, кутийки с бенки, червила за устни, бадемови помади; с кресла, столове и сгъваеми столчета, меки колкото си искаш, и с един турски килим на пода, толкова дебел, че където и да паднеш, няма да се убиеш. Това убежище заема потайно втория кат на павилиона. Казвам потайно, защото отвън е невъзможно да ти мине през ума, че вътре е толкова разкошно. Стените са почернели от времето и изглеждат, като че ли всеки миг ще се сгромолясат, ако да не е бръшлянът, който ги обгръща и крепи. Ако само минеш покрай замъчето, ще помислиш, че е необитаемо; кепенците и завесите на прозорците вечерно време не пропускат светлината на свещите и огъня и нищо не се забелязва откъм гората.

— Това би било — прекъсна я Тиранът — прекрасна декорация за петото действие на някоя трагикомедия. В такава къща биха могли да се колят на воля.

— Навикът от трагическите роли — рече Зербина — ти замъглява въображението. Напротив, това е едно твърде весело жилище, защото маркизът е всичко друго, но не и свиреп.

— Продължавай разказа си, Зербина — рече Блазиус с нетърпеливо движение.

— Когато се озовах пред тази дива кула — продължи Зербина, — не можах да потисна у себе си някаква боязън. Нямах какво да се страхувам за добродетелта си, но за миг ми мина мисълта, че маркизът иска да ме зазида в тая своего рода тъмница, откъдето ще ме изважда само от време на време, според както му скимне. Аз нямам никакъв вкус към кулите със зарешетени прозорчета и не бих могла да понеса пленничеството, дори и за да стана любима султанка на негово върховенство падишаха. Но, рекох си тогава, аз съм субретка по занаят и толкова пъти в живота си съм помагала на разни Изабели, Леонори и Доралиси да си плюят на петите, че всякак ще изнамеря някоя хитрина да се измъкна самичка, ако въпреки всичко рекат да ме задържат. И таз хубава, някакъв си ревнивец да направи от Зербина затворница! Тъй че аз смело влязох и бях изненадана по най-приятен начин, като видях как тази навъсена къща, която се мръщеше на минувачите, се усмихва на

гостите си. Съсипия отвънка, разкош отвътре. Хубав огън пламтеше в камината. Розови свещи отразяваха пламъчетата си в огледалцата на стенните свещници, а на трапезата посред купища кристал, сребро и стъклария чакаше една колкото изобилна, толкова и изискана вечеря. Парчета платове, небрежно нахвърляни по края на леглото, сякаш мачкаха в гънките си отблясъците на светлината. Драгоценностите, положени на тоалетната масичка — гривни, огърлици, обеци, — мятаха палави огънчета и внезапни златисти пръски. Аз се почувствах съвсем успокоена. Една млада селянка, като повдигна завесата пред вратата, дойде да ми предложи услугите си и ме освободи от пътническото облекло, за да ми надене по-подходящо, което чакаше съвсем готово в дрешника; скоро се появи и маркизът. Той ме намери очарователна в домашната ми роба от тафта на бели и черешови, преливащи се цветя, и ми се закле, че ме люби наистина до лудост. После ние вечеряхме и аз трябва да ви призная, каквото и да струва то на скромността ми, че бях ослепителна. Като че в мен беше влязъл някакъв дяволски дух: остроумията ми бликаха, острословията се сипеха сред изблици от смях, който сякаш пръскаше искри; въобще то беше едно настроение, един пламък, една лудешка буря, каквато човек не може и да си представи. Сигурно можех да накарам мъртвите да танцуват и да възпламеня пепелта на стария цар Приам. Маркизът, ослепен, омагьосан, опиянен, ме наричаше ту ангел, ту демон; предлагаше ми да убие жена си и да се ожени за мен. Милият човечец! Той щеше да извърши всичко, каквото говореше, но аз не дадох и дума да стане и му казах, че всички тия кланета са работа проста, блудкава и еснафска. Не вярвам никога Лаиса^[14], красивата Империя^[15] или госпожа Ваноща^[16], която е била любовница на един папа, да са въодушевявали по-сладостно някой среднощен пир. И така беше много дни наред. Малко по-малко обаче маркизът стана замислен, имаше вид, че търси нещо, което му липсва, но не си дава сметка какво е то. Той излезе няколко пъти на разходка с кон и дори покани двама-трима приятели, като че ли искаше да се разсее. Като го знаех колко е суетен, аз се нагиздих, както си знам, удвоих любезностите си, изящностите и лицеприятието пред тези провинциални благородничета, които никога в живота си не бяха попадали на такова празненство. При сладкото, като си направих кастанети с една строшена чиния от китайски порцелан, аз им изиграх една такава луда, сладострастна и

главозамайваща сарабанда, която би прелъстила и един светец. То бяха ръце, захласнати над главата, нозе, които блясват като светкавици сред вихрушката на фустите, бедра, по-трепетни от живак, кръст, огънат като дъга, за да могат раменете да докоснат паркета, гърди, които безразсъдстват и всичко това опожарено от погледи и от усмивки, които стигаха да подпалят цяла зала, само да можех някога да танцувам така на сцената. Маркизът сияеше на върха на славата си, горд като цар, че има такава любовница; но на другата заран беше отново мрачен, отпуснат, като човек, който не знае какво да прави. Аз опитах и най-силните си чародейни билки — уви! — те вече нямаха никаква власт над него. Това състояние изглежда го учудваше и самия него. Понякога той се вглеждаше в мен твърде внимателно и съсредоточено, като че ли изучаваше чертите ми и търсеше под тях приликата с някакво друго лице. Дали пък не ме е взел, мислех си аз, за да му въплътя някой спомен; дали не му напомням някоя загубена любов? Не, отговарях си аз, такива меланхолични приумици съвсем не са му в природата. Подобни бълнувания подхождат на злъчни хипохондрици и съвсем не на такива жизнелюбци с румени бузи и червени уши като него.

— Да не е било пресищане? — рече Блазиус. — Защото и от амброзия на човек му идва до гуша, затова и боговете слизат на земята да си хапнат от черния хляб на хората.

— Узнайте, господин глупако — отвърна Зербина, като перна леко Наставника по пръстите, — че на мен човек никога не може да ми се насити, вие сами преди малко ми го казахте!

— Прости ми, Зербина, и ни кажи какво си беше наумило лошото настроение на господин маркиза; аз цвърча от нетърпение да го чуя.

— Най-сетне — подзе отново Субретката, — след дълги размишления аз разбрах какво опечалява маркиза посред щастието му и открих каква тънkost не му достигаше, за коя гънчица от листчето на розата въздишаше този себеугодник в своята постеля от наслади. Той имаше жената, но съжаляваше за комедиантката. Оная бляскава особеност, която придават светлините, гримът, костюмите, разнообразието и смисълът на ролите, беше изчезнала също така, както угасва изкуственото сияние на сцената, когато чистачът на свещите идва и ги духва една по една. Връщайки се зад кулисите, аз бях

загубила за него част от своите съблазни. Сега му принадлежеше само Зербина, а това, което той обичаше в мен, беше Лизета, беше Мартон, беше Маринета, светкавицата на усмивките и блясъкът на окото, пъргавата реплика, дръзката муцунка, чудноватата премяна, желанието и възхищението на публиката. Под делничното ми лице той търсеше театралното, тъй като ние, актрисите, стига да не сме грозни, притежаваме по две хубости, едната съчинена, а другата естествена; една маска и едно лице. Често се случва да предпочитат маската ни, макар и лицето да е красиво. Жената, която маркизът желаше, беше Субретката, която бе видял в „*Самохвалствата на капитан Матамор*“, и която аз сега му предоставях само наполовина. Прищявката, която често привързва някои велможи към комедиантки, е много по-малко чувствена, отколкото се мисли. Тя е страст духовна по-скоро, отколкото телесна. Те вярват, че като прегръщат действителното, постигат съвършеното, но образът, който преследват, непрестанно им се изплъзва; актрисата прилича на картина, която трябва да се съзерцава от известно разстояние и под благоприятна светлина. Ако приближите, обаянието се разпръсва. Аз самата почвах вече да се отегчавам. Твърде често бях си мечтала да бъда обичана от велможа, да имам богати гиздила, да живея безгрижно сред изтънченостите и охолството на разкоша и често бях прокланала тази жестока съдба, която ме заставяше да скитам по градове и паланки в открита каруца, потънала в пот лете, премръзнала зиме, за да упражнявам занаята си на смешница. Аз само чаках случая, за да свърша веднъж завинаги с този просяшки живот, и нито за миг не ми минаваше през ума, че тъкмо той е моят истински живот, моето право на съществуване, моята дарба, моята поезия, моят чар и моят особен блясък. Без този лъч изкуство, който хвърля малко позлата по мен, аз щях да си бъда само една уличница от простолюдието като толкова други. Талия, девствената богиня, ме закриля с полите на туниката си и стиховете на поетите, живи въглени, които докосват устните ми, ги пречистват от всички похотливи и престорени целувки, които съм дала. Престоят ми в ловната хижа на маркиза ме просветли. Аз разбрах, че този славен благородник не е влюбен само в очите ми, в зъбите ми или в кожата ми, но най-вече в тази мъничка искрица, която трепти в мен и кара хората да ми ръкопляскаат. И една хубава утрин аз му казах направо, че пак искам да си размахам крилата, че никак не ми е по душа да бъда

овеки веков любовница на един велможа, че първата срещната жена чудесно ще изпълнява тази роля и че той трябва благосклонно да ме пусне на свобода, като, разбира се, го уверих горещо, че го обичам, и че съм му дълбоко благодарна за всичките му добрини. Маркизът отначало изглеждаше изненадан, но не и ядосан и като поразмисли малко, рече: „А какво мислите да правите, миличка?“ Аз му отговорих: „Да догоня по пътя трупата на Ирод или да я намеря в Париж, ако вече са стигнали там. Искам да поема отново службата си на Субретка, много време стана, откакто не съм пращала за зелен хайвер някой Геронт.“ Това разсмя маркиза. „Добре тогава — рече той, — тръгнете напред с моите мъски, които оставям на ваше разположение. След някой ден или друг ще ви последвам и аз. Занемарил съм някои работи, които налагат присъствието ми в двора, а и без това отдавна вече ръждясвам из провинцията. Вие ще ми позволите да ви ръкопляскам, нали, и ако почукам лекичко по вратата на гримьорната ви, ще ми отворите, надявам се.“ Тогава аз направих една свенлива муцунка, в която, разбира се, нямаше нищо отчайващо. „Ах, господин маркизе, какви неща искате вие от мене!“ С една дума, след като се простихме най-нежно, аз се метнах на мъската си и ето ме във „Французкия герб“.

— Но — рече Ирод със съмнение, — ако маркизът не дойде, ти ще бъдеш страшно изиграна!

Тази мисъл се видя толкова смешна на Зербина, че тя отметна глава в креслото си и започна да се смее с цяло гърло, като се държеше с ръка за сърцето.

— Маркизът да не дойде! — провикна се тя, когато си възвърна способността да говори. — Ти би могъл да му поръчаш предварително покоите. Най-вече ме беше страх да не би в разгорещеността си да ме е изпреварил. Гледай го ти, той се съмнява в силата на чаровете ми, този колкото глупав, толкова и безсърдечен Тиран! Ти безусловно затъпяваш от твоите трагедии, Ирод. По-рано беше къде по-съобразителен.

Леандър и Скапен, които бяха чули от слугите за пристигането на Зербина, влязоха в стаята ѝ да я поздравят с добре дошла. Скоро се появи госпожа Леонарда и нейните очи на кукумявка запламтяха при вида на златото и драгоценностите, разпилени по масата. Тя се разсипа пред Зербина в най-долни угодничества. Дойде и Изабела, и Субретката благосклонно ѝ подари един отрязък тафта. Само

Серафина остана заключена в стаята си. Самолюбието ѝ не бе могло да прости на съперницата необяснимото предпочитание на маркиза.

Разказаха на Зербина как Матамор бе замръзнал по пътя и че го е заместил барон дьо Сигоняк, който бе взел за театрален псевдоним името капитан Фракас, твърде подходящо за това амплоа.

— Ще бъде голямо щастие за мен да играя заедно с един благородник, чиито прадеди са скитали с кръстоносните походи — рече Зербина, — и аз ще направя усилия уважението да не задуши творческия ми пламък. За добра чест аз вече попривикнах към знатните особи.

Тъкмо тогава Сигоняк влезе в стаята.

Като подви крак така, че фустите ѝ да бухнат колкото се може по-широко, Зербина му направи един истински дворцов реверанс, съразмерен, изящен и издържан според правилата.

— Това — рече тя — е за господин барон дьо Сигоняк, — ето сега за капитан Фракас, моя другар — прибави тя, като го целуваше твърде свободно по двете бузи, което едва не разстрои Сигоняк, непривикнал още на тези театрални волности, и когото още повече смущаваше присъствието на Изабела.

Връщането на Зербина позволяваше да се разнообрази приятно репертоарът и цялата трупа с изключение на Серафина беше до немайкъде доволна да я види отново.

Сега, като видяхме Зербина удобно настанена в стаята ѝ, сред радостните ѝ другари, нека се осведомим какво правят Орест и Пилад, които ние оставихме в мига, когато се прибираха в къщи след разходката им из градината.

Орест, сиреч младият херцог дьо Валомбрюоз, тъй като такъв беше титулт му, хапна на обяд само няколко залька и неведнъж забравяше на трапезата чашата си, която лакеят току-що бе напълнил — толкова мисълта му беше заета с красавицата, зърната на прозореца. Кавалерът дьо Видаленк, неговият доверен приятел, напразно се опитваше да го разсее; Валомбрюоз отговаряше само с едносрични слова на дружеските шеги на своя Пилад.

След като сладкото беше вдигнато, кавалерът каза на херцога:

— Най-кратките лудории са и най-хубавите. За да не мислите повече за тази красавица, стига ви само да си осигурите притежанието ѝ. Тя скоро ще се окаже в положението на Коризанда. Вие сте от ония

ловци, които обичат само гонитбата, а като убият дивеча, дори не се погрижват да приберат трупа му. Аз ще устроя една хайка, за да подгоним птичката към вашите мрежи.

— Дума да не става — подзе Валомбрьоз, — аз сам ще си наредя работите. Както го каза ти, само гонитбата ме забавлява и аз бих преследвал до края на света и най-жалкото животно с козина или с пера, от бърлога на бърлога, чак докато падна мъртъв от умора. Не ми отнемай това удоволствие. О! Ако имах щастието да срещна някоя жестока, сигурен съм, че ще я боготворя, но такива няма върху този глобус от пръст и вода.

— Някой, който не знае за вашите победи — рече Видаленк, — би могъл да ви обвини в самохвалство. Но раклите ви, пълни с нежни записчици, с портрети, възли от панделки, изсушени цветя, къдрици от черни, руси или червеникави коси и тям подобни любовни залози, доказват прекрасно, че вие дори скромничите, като говорите така. Може би този път ще получите тъкмо каквото желаете, защото дамата от прозореца ми изглежда крайно целомъдра, свенлива и студена.

— Ще проверим. Метр Било приказва с удоволствие; той също така знае да слуша и познава историите на хората, които отсядат в странноприемницата му. Да идем да изпием при него едно шише вино от Канарските острови. Аз ще го накарам да проговори и той ще ни осведоми, за тази пътуваща инфанта.

Няколко минути по-късно двамата млади мъже влязоха във „Французкия герб“ и попитаха за метр Било. Достойният съдържател, като знаеше високото положение на гостите си, поведе ги сам към една стая на долния кат, облепена с хубави тапети, където в широката камина пламтеше и пращеше ярък огън. Той взе от ръцете на виночерпеца посивялата от прах и подплатена с паяжини бутилка, освободи я с безкрайна предпазливост от восъчния ѝ шлем, измъкна от гърлото ѝ, без да я разклати, упоритата запушалка и с ръка твърда, като че беше излята от бронз, изля по една струйка светла като топаз течност във венецианските чаши с усукани на сплитки стойки, които му протегнаха херцогът и кавалерът. Докато показваше изкуството си на виночерпец, Било съхраняваше някаква, благоговейна строгост; би рекъл човек, че е някой, жрец на Бакхус, който отслужва литургия и освещава тайнствата на божествената бутилка; не му достигаше само венецът от бръшлян и лозови листа. Цялата тази тържествена

обредност повдигаше стойността на виното, поднасяно в заведението му, което наистина беше отлично и по-достойно за царска трапеза, отколкото за кръчма.

Той се канеше да се оттегли; когато Валомбрьоз с едно многозначително смигване го спря на прага.

— Метр Било — му рече той, — вземете една чаша от лавицата, напълнете я догоре и я изпийте за мое здраве.

Звукът на гласа не допускаше възражения, а между впрочем Било не чакаше да го молят, за да подпомогне някой гост в потреблението на съкровищата от неговата изба. Той вдигна чашата си с наздравица и изпразни съдържанието ѝ до последната драгоценна капчица.

— Хубаво вино! — рече той, като вкусно примляска с език о небцето си, а после застана прав, опрян с ръка в ръба на масата, втренчил очи в херцога, в очакване да му кажат какво искат от него.

— Имаш ли много гости в странноприемницата си? — рече Валомбрьоз. — И какви са те?...

Било се канеше да отговори, но младият херцог предвари думите на съдържателя и продължи:

— Но за кой дявол да лукавствам с един стар нечестивец като теб?... Коя е жената, която живее в онази стая, чийто прозорец гледа към уличката срещу двореца Валомбрьоз, третият прозорец, като броиш от ъгъла? Говори бързо, ще получиш по златна монета за всяка сричка!

— При тая цена — рече Било с широк смях — трябва човек да е крайно добродетелен, за да си послужи с лаконичния слог, така ценен на древните. Но тъй като аз съм изцяло предан на ваше господство, ще употребя само една-едничка дума: Изабела!

— Изабела! Какво очарователно и романтично име! — рече Валомбрьоз. — Няма защо да си служиш с тази лакедемонска съдържаност. Бъди многословен и ми разкажи най-подробно всичко, каквото знаеш за тази инфанта.

— Ще се придържам към заповедите на негово господство — отвърна метр Било, като се поклони. Моята изба, моята кухня и езикът ми са на негово разположение. Изабела е комедиантка, принадлежаща към трупата на господин Ирод, понастоящем отседнала в хотел „Французкия герб“.

— Актриса? — рече младият херцог с леко разочарован вид. По нейния скромнен и сдържан изглед бих я взел по-скоро за някоя знатна дама или поне заможна буржоазка, отколкото за скитаща комедиантка.

— Човек лесно може да сбърка при нея — продължи Било. — Госпожицата има крайно благоприлично държание. Тя играе в театъра ролята на наивката и я продължава в живота. Добродетелта ѝ, макар и твърде изложена на домогвания, понеже тя е красива, още не е получила никакво петно и би имала правото да се увенчае с девственическа шапчица. Някоя не умее по-добре от нея да изпроводи прелъстителя с една точна и ледена учтивост, която не оставя място за надежда.

— Това ми се нрави — извика Валомбрюоз, — нищо не мразя повече от тия прекалено откровени улеснения и от тия крепости, които тръбят за предаване и се предлагат, преди още да е започнал пристъпът.

— Един пристъп няма да ви стигне, за да овладеете тази крепост — рече Било, — макар че вие сте смел и блестящ пълководец, непривикнал да среща съпротива... Още повече че тя е пазена от зорката стража на една свенлива любов!

— Та тя си имала любовник, тази целомъдрена Изабела! — провикна се младият херцог, едновременно тържествуващ и раздражен, тъй като, от една страна, той съвсем не вярваше в женската добродетел, а, от друга, му беше неприятно да научи, че има съперник.

— Аз казах любов, а не любовник — продължи съдържателят с почитителна настойчивост, — което не е едно и също. Ваше господство е твърде опитен във връзките с женския свят, за да не прецени тази разлика, макар и тя да изглежда твърде тънка. Жена, която има един любовник, може да си има и двама, както се пее в песента, но жена, която има любов, е недостъпна или поне твърде неподатлива за овладяване. Тя притежава онова, което ѝ предлагате.

— Ти разсъждаваш по тия въпроси — рече Валомбрюоз, — като че ли си изучавал любовни трактати или сонетите на Петрарка^[17]. Аз не те мислех просветен в друго освен за сосове и за вина... И кой е предметът на тази платоническа нежност?

— Един комедиант от трупата — отговори Било, — когото аз охотно подозирам, че е тръгнал от любов, понеже никак не изглежда да се държи като прост смешник.

— Чудесно тогава — рече кавалерът дьо Видаленк на приятеля си, — вие трябва да сте доволен. Ето че изникват непредвидени препятствия. Една добродетелна комедиантка, такова нещо не се среща всеки ден, и то е тъкмо работа за вас. То ще ви отмори от знатните дами и от царедворките.

— Ти сигурен ли си — продължи младият херцог, като следваше мисълта си, — че тази целомъдрена Изабела не позволява никакви волности на оногова самохвалко, когото аз вече ненавиждам от цялата си душа?

— Вижда се, че никак не я познавате — подзе метр Било. — Тя е като хермелина, би предпочела да умре, отколкото да носи петно върху бялото си кожухче. Когато комедията изисква целувки, видно е как тя почервява под грима, а понякога даже си изтрива бузата с опакото на ръката.

— Да живеят гордите, жестоки и непокорни красавици — провикна се херцогът, — които приличат на злонравни кобили и не позволяват на ездача да ги яхне! Аз тъй добре ще я укротя с нагайката, че тя ще се научи и ходом, и тръс, и раван, и галоп, и да се покланя по моята воля, като прикляка на задните си крака.

— Вие няма да постигнете нищо по този начин, господин херцог, разрешете ми да ви го кажа — рече метр Било, като направи един поклон, отбелязан с най-дълбоко унижение, както подобава на човек с нисък произход, който противоречи на някой високороден, разделен от него чрез толкова много стъпала на обществената стълбица.

— Ами ако ѝ изпратя в красива кутия от шагренова кожа висулки за ушите от едри бисери, златна огърлица от няколко наниза и със закопчалки от драгоценни камъни и една гривна, изкована като змия с два големи розови рубина вместо очи?

— Тя ще ви върне всичките тия съкровища, отговаряйки, че вие без съмнение я вземате за някоя друга. Тя съвсем не е користолюбива, както мнозинството от нейните другарки и нещо рядко за жена, очите ѝ не се запалват от огньовете на скъпоценностите. Тя гледа и най-тънко инкрустираните диаманти така, като че ли са мушмули върху сламата.

— Ето ти една наистина странна и невероятна мостра на женския пол! — рече херцог дьо Валомбрюз малко удивен. — Без съмнение тя иска с тия целомъдрени превземки да накара оня нехранимайко, който трябва да е натъпкан с пари, да се ожени за нея. Понякога тези

създания ги обзема приумицата да дадат потекло на порядъчни люде и да седят на семейните тържества между другите добродетелни лицемерни, навели очи над дантелените си нагръдници, сякаш са света вода ненапита.

— Добре тогава, оженете се за нея — извика Видаленк със смях, — щом като няма друго средство. Този титул на херцогиня ще вчовечи и най-опърничавата.

— По-полека! По-полека! — започна Валомбръоз — Да не се впускаме в необмислени дела! Първо трябва да преговаряме. Да потърсим най-напред някоя военна хитрост, за да стигнем до красавицата, но която няма да я изплаши прекалено: много.

— Това е по-лесно, отколкото да я накарате да ви обича — рече метр Било. — Тази вечер в залата за игра на топка има репетиция на пиесата, която трябва да се играе утре; неколцина любители от града ще бъдат допуснати и вие трябва само да кажете името си, за да разтвори вратата и двете си крила пред вас. От друга страна, аз ще пошепна две думи господину Ироду; той ми е голям приятел и няма да ми откаже нищо. Но според моето скромно разумение, щяхте да направите по-добре, ако отправехте възжеленията си към госпожица Серафина, която е не по-малко красива от Изабела и чиято суетност ще се разтопи от удоволствие при подобни домогвания.

— По Изабела лудея аз — рече херцогът с оня остър сух гласец, който той чудесно владееше и с който прекъсваше всякакво желание за по-нататъшни разговори. — По Изабела, а не по някоя друга, метр Било!

И като пъкна ръка в джоба си, той нехайно разсипа по масата една доста дълга ивица златни монети:

— Обезщетете се за вашата бутилка и задръжете останалите пари!

Съдържателят събра луидорите с разкаян вид и ги пусна един след друг в своята тясна дълга кесия. Двамата благородници станаха, нахлупиха шапки до веждите, хвърлиха наметките си навръх рамо и напуснаха стаята. Валомбръоз мина много пъти по уличката, като повдигаше нос всякога, щом се изравнеше с благодатния прозорец, но то си бе напразен труд, Изабела, вече нащрек, не се показва никаква. Пердето беше спуснато и можеше да се помисли, че в стаята няма никого. Уморен да чака толкова дълго в тази безлюдна и твърде добре проветрявана от северния вятър уличка, на каквото не беше привикнал,

херцог дьо Валомбрюз скоро се разгневи и пое пътя към жилището си, като ругаеше нахалното лицемерие на тази глезла, твърде уверена в себе си, за да кара един млад и красиво сложен херцог така да чезне по нея. Той си спомни даже с известна благосклонност за онази добра Коризанда, доскоро тъй презирана, но самолюбието му тозчас му пошепна на ухото, че стигаше му да се появи, за да възтържествува като Цезар. Що се отнася до съперника, ако онзи се пречкаше повече, отколкото трябва, той щеше да го премахне с помощта на неколцина от своите въоръжени слуги със сиви плащове или чрез наемни главорези; достойнството не му позволяваше да се излага сам с подобен хубостник.

Вярно, Валомбрюз не можа да зърне Изабела, която се беше отдръпнала в дъното на стаята си, но докато той караулеше в уличката, едно ревниво око го дебнеше през стъклата на друг прозорец, окото на Сигоняк, комуто увъртанията на въпросната особа дълбоко не се харесваха. Десет пъти поред баронът се изкушаваше да слезе и да се нахвърли върху нахалния женкар с извадена шпага, но успя да се въздържи. Нямаше нищо изрично оскърбително в прищявката да се разхождаш покрай един зид, за да оправдае подобна нападателност, която щеше да бъде сметната за смешно безумие. Подобна разпра можеше да увреди доброто име на Изабела, съвсем невинна за тези погледи, вдигани нагоре все на едно и също място. Той си обеща все пак да следи отблизо фустопоклонника и запечата чертите му в паметта си, за да го разпознае, ако се явеше нужда.

Ирод беше избрал за утрешното представление, оповестено и раздумкано с барабани из целия град, „*Лигдамон и Лидиас или Приликата*“, трагикомедия от някой си Жорж дьо Скюдери, благородник, който след дългогодишна служба в Кралската гвардия бе изоставил шпагата заради перото и си служеше тъй добре с едното, както и с другото; и „*Самохвалствата на капитан Фракас*“, в която Сигоняк трябваше да дебютира пред една настояща публика, тъй като досега беше играл само пред телетата, рогатите животни и селяните в хамбара на Беломбр. Всички комедианти бяха твърде заети с изучаването на ролите си; тъй като пиесата на господин дьо Скюдери неотдавна бе излязла на бял свят, те въобще не я познаваха. Замечтани

и мърдащи устни като маймуни, които безспирно повтарят безсмислените си брътвежи, те се разхождаха по чардака на странноприемницата, като ту мънкаха под носа си, ту показваха пълната сила на гласовете си. Който ги видеше, щеше да си помисли, че са мръднали и не са с всичкия си разсъдък. Те спираха рязко, после тръгваха с широки крачки, размахвайки ръцете си като изпуснати вятърни мелници. Леандър особено, който трябваше да играе Лигдамон, търсеше стойките си, опитваше нови сценични удари и се мяташе като дявол, попаднал в съд със светена вода. Той залагаше много на тази роля, за да осъществи старата си мечта да внуши любов на някоя високопоставена дама и да се възмезди за тоягите, получени в замъка дьо Брюйер, които бяха оставили следите си много по-дълбоко в сърцето му, отколкото по гърба. Тази роля на залинял от копнеж стеснителен любовник, който простира красивите си чувства в нозете на една коравосърдечница, излени в твърде изящен стих, предлагаше големи възможности за потайни погледи, за въздишки, за побледнявания и за всякакви други разнежващи преструвчици, с които най-вече блестеше почтеният Леандър, един от най-добрите първи любовници на провинциалната сцена въпреки всичките му домогвания и смешни приумици.

Сигоняк, комуто Блазиус се беше назначил за професор, учеше в стаята си заедно със стария комедиант и бавно навлизаше в тайните на трудното театрално изкуство. Образът, който той представяше, по своя прекалено невероятен характер се отдалечаваше от естеството и все пак под преувеличението трябваше да се чувства истината и под куклата да се мержелее живият човек. Блазиус му даваше съвети в този смисъл и го учеше да започне просто, с истинския си глас, за да стигне постепенно до чудноватите огласки, или пък да преминава към обикновена реч, щом се нареци като оскубан на живо паун, защото няма на света толкова възбудено лице, което всякога да е възбудено. Между впрочем тъкмо такива неравности са свойствени за лунатиците и за хората с помътен разум; те се откриват и в разстроените им движения, които не съответстват съвсем точно на смисъла на думите — а от такова несъответствие умелият артист може да изтръгне чудесни комични внушения. Блазиус беше на мнение Сигоняк да възприеме полумаската, сиреч да скрие челото и носа си, за да запази традицията на външния облик и да размеси върху лицето си

невероятното с действителното — голямо предимство в такива наполовина измамни, наполовина истински роли. Те са целокупни карикатури на човечеството, но то съвсем не им се сърди, както би се разсърдило на своя портрет. В ръцете на един опростял комедиант такава роля може да си остане само плоска палячовщина, способна да разсмее простолюдието и да накара порядъчните люде да повдигнат рамене, но един актьор със стойност може да вложи в нея черти естествени и представящи живота още по-вярно, отколкото ако са били предварително домислени от списователя.

Хрумването за полумаската твърде допадна на Сигоияк. Маската му осигуряваше инкогнито и му вдъхваше смелост да застане лице срещу лице с тълпата. Този тънък картон му се струваше да е някой шлем със спусната мрежа, през която той щеше да говори с гласа на призрак. Защото именно лицето е самата личност, тялото няма име и скритият лик не може да се разпознае: това решение примиряваше уважението към дедите с потребностите на живота. Той нямаше да се изложи вещественно и пряко под блясъка на свещите. Той щеше да бъде само непознатата душа, която вдъхва живот на една голяма кукла, *nervis alienis mobile lignum*^[18]; само че щеше да обитава вътрешността на тази марионетка, вместо да ѝ дърпа конците отвън. Неговото достойнство нямаше какво да пострада от тази игра.

Блазиус, който много обичаше Сигоняк, сам му изряза маската и я измайстори така, че да му създаде един театрален облик, съвършено различен от неговото истинско лице. Един грамаден нос, изпъстрен с брадавици и червен на края като вишна, тъглести вежди, космите на които се увиваха като запетайки, мустаци с остри краища, извити като лунни рогове — всичко това правеше неузнаваеми правилните черти на младия барон. Цялото съоръжение, натъкмено като броня за конска глава, покриваше само челото и издатината на носа, но въпреки това променяше се из основи и останалата част на лицето.

Отправиха се на репетицията, която трябваше да бъде с костюми, за да си дадат сметка за общото въздействие. За да не минават през града като някое карнавално шествие, комедиантите бяха изпратили дрехите си в залата за игра на топки и актрисите вече се гласяха в помещението, което ние описахме. Много люде с положение, градските фустопоклонници, както и местните ценители на изкуството бяха изровили праговете, за да проникнат в този храм или по-скоро

дарохранилище на Галия, където жриците на Музата обличаха одеждите си, за да осветят тържествено тайнствата. Всички те се суетяха около комедиантките. Някои им държаха огледалото, други им навеждаха свещите, за да се видят по-добре. Този даваше мнението си дали добре е поставен някой възел от панделки, онзи протягаше кутията с пудра; там някой друг, по-плах, седнал на раклата, поклащаше крака и сучеше мустак, за да прикрие смущението си.

Всяка актриса си имаше своя кръг от почитатели, чиито жадни очи търсеха късмета си в издайничествата и случайностите на премяната. Ту хлъзналият се щастливо халат откриваше един гръб, гладък като мрамор; ту пък някое снежно или изваяно от слонова кост полукълбо изгубваше търпение от строгостите на корсета и се налагаше по-топло да бъде закътано в дантеленото му гнездо; или пък една красива ръка, вдигната, за да пооправи някоя неточност на прическата, се показваше гола чак до рамото. Ние ще ви оставим да си представите колко мадригали, колко благопожелания и колко митологически блудкавости изтръгна от тези провинциалисти видът на такива съкровища; Зербина се смееше като луда, като слушаше тия глупости; Серафина, по-суетна, отколкото остроумна, им се наслаждаваше; Изабела въобще не ги чуваше и пред очите на всичките тия мъже се гласеше със скромност, като отказваше учтиво, но студено услугите, които ѝ предлагаша господата.

Валомбрюоз се появи придружен от приятеля си Видаленк; той за нищо на света не би пропуснал тази възможност да види Изабела. Тя му се стори още по-красива отблизо, отколкото отдалече, и страстта му пламна още по-силно. За случая младият херцог се беше нагиздил, както подобава, и наистина беше възхитително красив. Той носеше великолепен костюм от бял атлаз, обточен с везба и целият бухнал в черешовочервени джувки, прикрепени с диамантени закопчалки. Вълни от изящно бельо и дантели преливаха от ръкавите на горната му дреха; шпагата му висеше на един разкошен шарф от сребротъкано сукно; бяла касторена шапка със светлоалено перо се полюшваше в ръката му, стегната в една от ония италиански ръкавици, чиято кожа издъхва мирис на бадеми.

Дългите му черни коси, навити на тънки къдрици, се спускаха покрай прекрасно окръглените му бузи и още повече подчертаваха горещата им бледост. Под тънките мустачки устните му блестяха

червени като нарове, а очите му мятаха искри изпод двете гъсти ресни на миглите. Вратът му, бял и кръгъл като мраморен стълб, се въздигаше над нагръдника и яката, надиплени от най-скъпа венецианска дантела, и гордо носеше главата му.

И все пак имаше нещо неприятно в цялото това съвършенство. Тези тъй тънки, тъй чисти, тъй благородни черти бяха загрозени от едно човеконенавистническо изражение, ако може да се употреби това слово. Очевидно людските мъки и радости само съвсем бегло докосваха носителя на това неумолимо красиво лице. Личеше си, че се мисли, и той действително се мислеше, за умесен от особено тесто.

Валомбрюз беше застанал мълчаливо до тоалетната масичка на Изабела, подпрял ръката си в рамката на огледалото, така че очите на актрисата, принудени всеки миг да се повдигат за съвет към огледалото, бяха заставени твърде често да се срещат с неговите.

Това беше един опитен ход, който показваше чудесна любовна съобразителност, и той несъмнено щеше да успее при всяка друга освен при нашата наивка. Преди да проговори, младият херцог искаше да нанесе един предварителен удар с хубостта си, с горделивия си вид и с цялото си великолепие.

Изабела, която беше познала дръзкия млад човек от уличката и се притесняваше от този властно пламенен поглед, съхраняваше крайна въздържаност и не отместваше взор от огледалото си. Сякаш не забелязваше, че пред нея стърчи един от най-красивите велможи на Франция... Но тя си беше особено момиче, тази Изабела...

Отегчен от стойката си, Валомбрюз внезапно взе решение и рече на актрисата:

— Нали вие, госпожице, играете Силвия в пиесата „*Лигдамон и Лидиас*“ от г-н дьо Скюдери?

— Да, господине — отговори Изабела, която не можеше да отбегне този ловко невзрачен въпрос.

— Никога роля няма да бъде изпълнена по-добре — продължи Валомбрюз. — Ако тя е лоша, вие ще я направите хубава; ако е хубава, вие ще я направите превъзходна. Честити са поетите, които поверяват стиховете си на такива прекрасни устни!

Тия празнословни ласкателства не излизаха от границите на ония любезности, които люде, нелишени от вежливост, отправят обикновено

към актрисите, и Изабела трябваше да ги приеме, като поблагодари на херцога с едно леко кимване на главата.

Сигоняк, който с помощта на Блазиус бе привършил облеклото си в стаичката при залата за игра на топки, запазена за актьорите, влезе в гримьорната на актрисите, за да дочака започването на репетицията. Той бе маскиран и вече беше закопчал грамадната сабя с тежка предпазна яка и която завършваше с телена паяжина, наследство от клетия Матамор. Жълто-червената му мантия, съшита от разни парчета плат и набраздена като опашката на рак, се вееше чудновато от раменете му, а краят на сабята повдигаше пешовете ѝ. За да влезе в духа на ролята си, той вървеше с изпъчени напред хълбоци и разкрячен като пергел, предизвикателен и безочлив, както и подхождаше на един капитан Фракас.

— Вие сте наистина много сполучлив! — каза му Изабела, която той отиде да поздрави. — Никога не е имало испански капитан с побляскаво надута физиономия.

Херцог дьо Валомбрюоз измери с най-презрително високомерие новодошлия, комуто младата комедиантка говореше с толкова сладък глас; ето го по всяка вероятност негодникът, в когото говорят, че е влюбена, рече си той, целият вкиснат от досада; защото умът му не побираше как една жена би могла да се колебае дори за миг между младия и блестящ херцог дьо Валомбрюоз и този смешен палячо.

Впрочем той се престори, че не забелязва Сигоняк, и се съобразяваше с присъствието му толкоз, колкото би се съобразявал с някоя мебел. За него другият не беше човек, а вещь и той действаше пред барона така свободно, сякаш беше сам, обгръщайки Изабела с пламенните си погледи, които се спираха върху горната част на гърдите ѝ, оставени открити от полукръглата извивка на елечето.

Обърканата Изабела усещаше, че се изчервява, без да иска, под този нагло втренчен поглед, горещ като струя разтопено олово, и бързаше да привърши премяната си, за да се отърве от него, още повече че виждаше как ръката на разярения Сигоняк се свива, треперейки, върху дръжката на сабята.

Тя си сложи една изкуствена бенка над ъгъла на устните и се приготви да стане, за да премине на сцената, понеже Тиранът вече няколко пъти беше изревал със своя глас на бик:

— Госпожици, готови ли сте?

— Позволете, госпожице — рече херцогът, — вие забравихте да сложите и една „убийца“!

И като бръкна с пръст в кутийката с изкуствени бенки, поставена върху тоалетната масичка, Валомбрюоз извади от нея една мъничка звезда от черна тафта.

— Потърпете — продължи той — да ви я сложа аз; тук, съвсем близо до пазвата; тя ще изтъкне нейната белота и ще изглежда като естествена бенка — зърно на хубостта.

И действието тъй бързо придружи речта, че Изабела, ужасена от тази прекомерна самоувереност, едва намери време да се дръпне към облегалката на стола си, за да избегне наглото прикосновение. Но херцогът не беше от ония, които лесно се смиряват, и пръстът му с бенката на върха си вече почти допираше гърдта на младата комедиантка, когато една желязна ръка се спусна върху китката му и я стегна като в клещи.

Зашеметен от гняв, херцог дьо Валомбрюоз извърна глава и видя капитан Фракас, изстъпил се така, че нямаше и помен от комедийния страхливец.

— Господин херцог — рече Фракас, като продължаваше да стиска китката на Валомбрюоз, — госпожицата сама поставя бенките си. Тя не се нуждае от ничии услуги.

Като рече това, той отпусна ръката на младия велможа, първото движение на когото беше да потърси дръжката на шпагата си. Въпреки красотата си в този миг главата на Валомбрюоз беше по-ужасяваща от главата на Медуза^[19]. Страхотна бледост покриваше лицето му, черните му вежди надвисваха над налените с кръв очи. Пурпурният цвят на устните му беше станал възморав, по тях се белееше пяна; ноздрите му трептяха, като че ли вдъхваха мирис на кръв. Той се хвърли към Сигоняк, който не отстъпи нито крачка, очаквайки нападението; но изведнъж се закова на място. Една внезапна мисъл, сякаш струя ледена вода, угаси кипящата му ярост. Чертите му полека се отпуснаха, естествените цветове бавно изплуваха по тях. Той се овладя напълно и сега лицето му изразяваше най-леденото презрение, най-върховното пренебрежение, което едно човешко същество може да изпитва спрямо друго. Той току-що беше си спомнил, че противникът му не е благородник и че едва не се е zlepоставил с някакъв си шут. Цялата му болярска гордост се бунтуваше срещу тази представа.

Оскърбление, тръгнало толкова от ниско, не можеше да го достигне: мигар човек се бие с калта, която пръска по краката му? Обаче не му беше в природата да оставя ненаказана обидата, откъдето и да идваше тя, и като се приближи до Сигоняк, той му рече:

— Негоднико, ще пратя лакеите си да ти строшат кокалите!

— Внимавайте, ваша светлост — отвърна Сигоняк с най-спокоен глас и най-нехаен вид, — внимавайте, защото моите кокали са корави и тоягите ще се строшат в тях като стъкло. Аз ям пердах само в комедиите.

— Колкото и да си нагъл, нехранимайко, аз не ще ти сторя честта да те набия сам. Това стремление надхвърля достойнствата ти — рече Валомбрьоз.

— Тъкмо това ще да видим, господин херцог — възрази Сигоняк. — Може би пък, понеже гордостта ми е по-малка, аз да ви набия със собствените си ръце.

— Аз не отговарям на маски — извърна се херцогът и хвана под ръка приближилия се Видаленк.

— Ще ви покажа лицето си, херцоже, в подходящо време и на подходящо място — подзе Сигоняк — и вярвам, че то ще ви бъде още по-неприятно, отколкото фалшивият ми нос. Но да спрем дотук, още повече че чувам да бие звънецът и рискувам при такова закъснение да пропусна излизането си на сцената.

Комедиантите се възхищаваха от смелостта на барона, но като знаеха произхода му, не й се учудваха така, както останалите зрители на тази сцена, смаяни от подобно дръзновение. Изабела беше толкова силно развълнувана, че дори гримът й сякаш се стопи, и Зербина, като забеляза мъртвешката бледост, която покриваше бузите й, се видя принудена да й положи още един пласт червило. Тя едва се държеше на нозете си и ако Субретката не я прикрепяше за лакътя, сигурно щеше да се спъне и да забие нос в дъските, когато излизаше на сцената. Дълбоко неприятно й беше на нежната, добросърдечна и скромна Изабела да бъде повод за кавга между мъже, защото тя повече от всичко се плашеше от буйствата и шумотевниците около една жена, от което винаги страда доброто й име; освен това, макар и решена да не му отстъпи, тя нежно обичаше Сигоняк и мисълта за някоя засада или дори за дуел, на каквото той се излагаше, я тревожеше повече, отколкото би могло да се каже.

Въпреки това произшествие репетицията поде своя ход и действителните вълнения на живота не можаха да отвлекат комедиантите от техните измислени страсти. Дори Изабела игра много добре, макар и сърцето и да беше толкова угрижено. Що се отнася до Фракас, възбуден от разправията, той цял искреше от въодушевление. Зербина пък надмина себе си. Всяка нейна реплика възбуждаше смехове и продължителни ръкопляскания. От ъгъла при оркестъра някой започваше да ѝ ръкопляска преди всички други и спираше последен и това възторжено упорство в края на краищата привлече вниманието на Зербина.

Като изобразяваше раздвижена сценична игра, Субретката излезе твърде напред към редицата от свещи, протегна шия като някоя любопитна птичка, която провира глава между две шумки, гмурна поглед в залата и откри маркиз дьо Брюйер, целият почервенял от удоволствие, а очите му, пламтящи от желание, светеха като два живи въглена. Той беше намерил отново Лизета, Мартон и Смералдина от сънищата си! Той беше сега на седмото небе.

— Господин маркизът е пристигнал — пошепна съвсем тихичко Зербина на Блазиус, който играеше Пандолф, между един въпрос и отговора му, с оня говор със затворени уста, който актьорите така добре владеят, когато си приказват помежду си на сцената и не желаят да ги чуе публиката. — Виж го само как ликува, как сияе, колко е възпламенен! Не го сдържа на едно място и да не го спираше срамът, щеше да прескочи рампата и да ме нацелува пред всички! Ах, господин дьо Брюйер, вас ви се харесват субретките? Добре тогава, ще ви поднесем от това ястие със солчица, с пиперек и с мускатово орехче!

И от това място на пиесата нататък Зербина плесна с ръце и се превърна в огън и пламък. Тя изглеждаше цялата просветлена от веселост, от остроумие и жар. Маркизът разбра, че занаят не би могъл вече да се лишава от това остро усещане. Всичките други жени, с благоволенията на които беше се ползвал досега и които той мислено сравняваше със Зербина, му изглеждаха безцветни, отегчителни, блудкави.

Пиесата на господин дьо Скюдери, която репетираха след това, се хареса, макар и да беше по-малко забавна, а Леандър, натоварен с ролята на Лигдамон, беше очарователен; но тъй като ние отдавна сме

наясно по въпроса за дарбите на нашите комедианти, нека ги оставим да си гледат работата и да последваме херцога дьо Валомбрюоз и приятеля му Видаленк.

Извън себе си от бяс след сблъсъка, в който не бе излязъл победител, младият херцог се върна в двореца Валомбрюоз заедно с довереника си, като прехвърляше в главата си хиляди способности за отмъщение; най-меките се свеждаха ни повече, ни по-малко до мисълта да прати слугите си да бият с тояги нахалния капитан, докато го прострат на място като труп.

Видаленк напразно се мъчеше да го успокои; херцогът си кършеше ръцете от ярост и тичаше из стаята като безумен, удряше с юмруци креслата, които се катурваха комично нагоре с краката, събаряше масичките и вършеше всякакви други пакости, за да му мине по-скоро ядът; най-сетне той грабна една японска ваза и я бухна в паркета, където тя се разби на хиляди късове.

— О — провикна се той, — да можех да строша оня проклетник като тая ваза, да го тъпча, да го газя и да измета остатъците му на бунището! Окаяник, който се осмелява да застане между мене и предмета на желанието ми! Само да беше благородник, щях да се бия с него с шпага, с кинжал, с пищови, пешком, на кон, чак докато сложа ногата си на гърдите му и се изхрача в лицето на неговия труп!

— А може би той е благородник — намеси се Видаленк — и аз съм твърде склонен да го вярвам поради неговата самоувереност. Метр Било говореше за някакъв комедиант, тръгнал с трупата по любов, и когото Изабела поглеждала с благосклонно око. Това трябва да е именно този, ако се съди по ревността му и по смущението на инфантата.

— Как може да ти го побере умът — подзе Валомбрюоз, — една особа от род и потекло да се размеси с тези шутове, да излиза на сцената, да се пляска с мазила и червила, да получава плесници и ритници по задника! Не, дума да не става, това е невъзможно.

— Юпитер драговошно се е превръщал в животно и даже в съпруг^[20], за да се наслаждава от обикновени смъртни — отговори Видаленк, — а такива отстъпления са по-унизителни за величието на един олимпийски бог, отколкото участието в комедии — за достойнството на един благородник.

— Няма значение — рече херцогът, като натисна с палеца си един звънец. — Аз ще накажа най-напред палячото, като си запазвам правото да възмездя по-късно и мъжа, ако има такъв зад онази смешна маска.

— Ако има такъв!... Не се и съмнявайте — подзе приятелят на Валомбрюоз. — Очите му блестяха като лампи под космите на изкуствените вежди и въпреки картонения си нос, нацапан с киновар, той имаше величествен и страшен вид, нещо твърде мъчно при това смешно облекло.

— Толкова по-добре — рече Валомбрюоз, — тогава отмъщението ми няма да удари като сабя във вода, а ще срещне гърди под ударите си.

Един прислужник влезе, поклони се дълбоко и зачака заповедите на господаря, неподвижен като истукан.

— Накарай да събудят, ако са си легнали, Баск, Азолан, Мерендол и Лабриш, кажи им да се въоръжат с дебели криваци и да вървят да чакат при изхода от залата за игри на топки, където са комедиантите на Ирод, някой си капитан Фракас. Да го нападнат, да го наложат добре и да го оставят да лежи на калдъръма, без обаче да го убиват; този или онзи може да си помисли, че се страхувам! Аз ще се погрижа за последствията. Докато го бият, да му викат: „От името на херцог дьо Валомбрюоз!“ — да не би да не се досети!

Това поръчение, твърде свирепо и дебелашко, изглежда не изненада много лакея, който се оттегли, като увери господин херцога, че заповедите му ще бъдат изпълнени незабавно.

— Неприятно ми е — рече Видаленк, когато слугата излезе, — дето изпращате да се разправят по такъв начин с комедианта, който в края на краищата се държа необичайно сърцато за човек от неговото съсловие. Искате ли да ида и под един или друг предлог да се скарам с него, за да го убия? Всяка кръв е червена, когато се пролее, макар и да казват, че благородническата била синя. Аз съм от добро и старинно потекло, но нямам такова високо положение като вашето и моето достойнство няма защо да се бои, че ще се злепостави. Кажете една дума и аз отивам. Този капитан ми изглежда по-достоеен за шпагата, отколкото за кривака.

— Благодаря ти — отговори херцогът — за това предложение, което ми доказва свършената вярност, с която вземаш присърце

доброто ми, но въпреки това не бих могъл да го приема. Онова чучело посмя да ме докосне. Подобавя му позорно да изкупи това си престъпление. Ако е благородник, той ще намери към кого да се обърне за разговор. Аз винаги отговарям, когато ми зададат въпрос с шпага.

— Както обичате, господин херцог — рече Видаленк и опъна нозете си върху едно столче като човек, който няма какво друго да прави, освен да остави нещата да вървят от само себе си. — Между другото знаете ли, че тази Серафина е очарователна! Аз ѝ пошепнах няколко сладки приказки и вече получих среща. Метр Било имаше право.

И като потънаха в мълчание, херцогът и приятелят му зачакаха завръщането на побойниците.

[1] Орест и Пилад — Орест, син на Агамемнон и Клитемнестра. Приятелството му с Пилад, когото той оженил за сестра си Електра, станало пословично. ↑

[2] Потифар — според библейското предание за Йосиф Египетски, тъй се наричала жената на първия фараонов велможа, чиято любов Йосиф отхвърлил. ↑

[3] Сиви плащове — слуги за секретни поръчения на служба при големите велможи, наричани така, защото обикновено носели сиви плащове. ↑

[4] Mica salis (лат.) — зрънце сол. ↑

[5] Муестра (исп.) — вид тъкан. ↑

[6] Избиването на младенците — Зербина прави игрословие с името на Ирод; според евангелското предание, юдейският цар Ирод заповядал да избият всички младенци от мъжки пол до двегодишна възраст, за да унищожи Исус Христос. ↑

[7] Цибетова мас — ароматична течност, продукт от жлезите на цибетовата котка, хищно животно от тропическите страни. ↑

[8] Апулей — римски писател от II век на н.е., автор на знаменития роман „Метаморфози или Златното магаре“, в който се разказва за чудесните превращения на героя Луций. ↑

[9] Пиндарически — т.е. по маниера на Пиндар (521–441 г. пр.н.е.), най-големият лирически поет на древна Гърция. ↑

[10] Дитирамбически (гр.) — хвалебствено. ↑

[11] Даная — един от древногръцките митове разказва как на аргоския цар Акрисий предсказали, че ще бъде свален от престола и убит от собствения си внук. За да не се случи такова нещо, Акрисий заключил в бронзова кула единствената си дъщеря Даная, но Зевс, влюбен в нея, проникнал в кулата във вид на златен дъжд, съблазнил Даная и тя родила от него Персей. Пророчеството на оракула сетне се сбъднало. ↑

[12] Ариадна — дъщеря на критския цар Минос, която помогнала на Тезей да се измъкне от Лабиринта, като му дала кълбо прежда. Тук е употребено в смисъл на самоотвержено любеща жена. ↑

[13] Цирцея — красива магьосница от древногръцките митове, която насила държала Одисей на своя остров. ↑

[14] Лаиса — прочута гръцка хетера (IV век пр.н.е.). ↑

[15] Красивата Империя — известна в историята римска куртизанка (XV–XVI в.). ↑

[16] Госпожа Ваноча — римска куртизанка (края на XV век). ↑

[17] Петрарка, Франческо (1304–1374) — велик италиански поет, първият от големите хуманисти на Възраждането. От цялото му творчество с най-голяма известност се ползват неговите любовни сонети, посветени на Лаура — великата и единствена любов на живота му. ↑

[18] *Nervis alienis mobile lignum* (лат.) — марионетка. Буквално: — парче дърво, което се движи от мускулите на другото. ↑

[19] Медуза — една от трите Горгони в гръцката митология. Според преданието, била голяма красавица, но обидила Атина Палада и богинята я превърнала в чудовищна вещица със змии вместо коси и очи, чийто поглед вкаменявал всеки, към когото се обърнели. Персей ѝ отсякъл главата и я носел със себе си, за да превръща в камъни враговете си. ↑

[20] Юпитер драговолно се е превръщал в животно и даже в съпруг... — според гръко-римската митология, Зевс (Юпитер) се явявал пред смъртните жени, в които се влюбвал, винаги под чужд облик. Така например при Даная той се появил във вид на златен дъжд, Европа похитил, превръщайки се в бик, а пред Алкмена се явил под образа на собствения ѝ съпруг Амфитрион. От последната връзка се родил Херкулес. ↑

IX ГЛАВА

САБЛЕНИ УДАРИ, БОЙ С ТОЯГИ И ДРУГИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Репетицията беше свършила. Комедиантите се прибраха в гримьорните си, за да се преоблекат и да си сложат всекидневните дрехи. И Сигоняк се преоблече, но понеже очакваше някакво нападение, задържа Матаморовата си сабя. Тя беше добро старо испанско оръжие, дълго като ден без залък, с предпазна яка от изкусно изковано желязо, която добре обгръщаше китката. Развъртяна от сърцат човек, тя чудесно можеше да посреща удари и да нанася от своя страна тежки, ако не и смъртоносни рани, защото беше с притъпен връх и изхабена, според обичаите на театралния свят. Но и това стигаше за лакейската сган, която херцогът беше натоварил да отмъщава за него.

Ирод, як другар с широки плещи, беше взел със себе си кривака, с който удряше вместо звънец за вдигането на завесата, и с този своеобразен боздуган, който той въртеше леко като върбова пръчица, се канеше да извърши страшни опустошения сред нехранимайковците, ако нападнеха Сигоняк, тъй като не беше в неговия нрав да изоставя приятелите си в беда.

— Капитане — рече той на барона, когато се намериха на улицата, — нека оставим женските, които само ще ни оглушат с писъците си, да се измъкнат, водени от Леандър и от Блазиус: единият е самохвалко, страхлив като месечината; другият е по-стар, отколкото трябва, и силата ще изиграе лоша шега на смелостта му. Скапен ще остане с нас, той знае да туря крак по-добре от всеки друг и за по-малко от минутка ще ви простре на гръб, опънати като прасета, едного или двамина от ония дръвници, ако решат да ни нападнат; във всеки случай моят кривак е в услуга на сабята ви.

— Благодаря, драги Ирод — отговори Сигоняк, — предложеното не е за отказване. Но нека все пак вземем мерки, да не би да ни

върхлетят ненадейно. Да вървим един след друг на известно разстояние, точно по средата на улицата; ония негодници, които ни дебнат прилепени до стените, ще трябва да излязат от сянката, за да стигнат до нас, и ние ще имаме време да ги съгледаме. И тъй, да откопчеем сабята; вие вдигнете боздугана си и нека Скапен направи едно-две прикляквания на един крак, за да му станат прасците погъвкави.

Сигоняк излезе начело на малката колона и внимателно пое по уличката, която водеше от залата за игри на топка към странноприемницата „*Французкия герб*“. Тя беше тъмна, лъкатушна, с неравен калдъръм, сякаш нарочно пригодена за засади. Над нея надвисваха стрехите над входовете, които още повече сгъстяваха мрака и предлагаха удобни убежища за засада. Никаква светлина не се процеждаше от заспалите къщи, а месечина нямаше тази нощ.

Баск, Азолан, Лабриш и Мерендол, сопаджиите на младия херцог, чакаха вече от половин час да мине капитан Фракас, който не можеше да се върне в хана си по друг път. Азолан и Баск бяха се притаили в отстъпа на една врата от лявата страна на улицата; Мерендол и Лабриш, прилепнали към стената, бяха заели позиция точно насреща, тъй че да могат да стоварват последователно криваците си върху Сигоняк, като чуковете на циклоните^[1] върху наковалнята. Групата на жените, водени от Блазиус и Леандър, ги беше предизвестила, че Фракас няма да закъснее, и те бяха застанали вече на пръсти, стиснали криваците си, готови честно да извършат работата си. И през ум не им минаваше, че могат да си намерят майстора, тъй като поетите, актьорите и гражданите, които велможите благоволяват да понатупат чрез слугите си, обикновено приемат работата кротко и се задоволяват безропотно да превият гръб.

Макар че нощта беше страшно черна, Сигоняк, който имаше пронизително остро зрение, от няколко мига вече бе открил четворицата дебнещи дангалаци. Той се спря и направи движение, като че ли искаше да се върне назад по пътя. Тази преструвка накара главорезите, които виждаха жертвата им да се изплъзва, да изскочат от засадата си и да се нахвърлят върху капитана. Азолан се втурна първи и всички зареваха:

— Убий! Убий! За капитан Фракас, от името на негова светлост херцога!

Сигоняк беше увил на няколко витки наметалото около лявата си ръка и тя, усукана по този начин, представляваше нещо като непроницаема ръкавица; с тази ръкавица той посрещна удара на тоягата, който му нанесе Азолан, и от своя страна го мушна тъй страшно със сабята си право в гърдите, че нещастникът се строполи посред уличната канавка с продънена сякаш гръдна кост, нагоре с краката, а шапката му отхвъркна в калта. Ако острието не беше притъпено, стоманата несъмнено щеше да промуши тялото му и да излезе отзад между плешките. Въпреки несполуката на другаря си Баск смело се хвърли напред, но един яростен удар по главата с тъпата страна на сабята му строши калъпа на шапката и той видя триста светкавици в тая нощ, непрогледна като смола. Боздуганът на Ирод срещна тоягата на Мерендол и тя изхвъркна на парчета от ръцете му; като се видя обезоръжен, Мерендол си плю на петите, но колкото и чевръсто да си обираше крушите, страхотното дърво успя да понамлати и понатърти гърба му. А подвигът на Скапен беше следният: той сграбчи Лабриш през кръста с толкова бърза и ловка хватка, че оня, полузадушен, и не помисли да се възползва от тоягата си; после, като го подпря на лявата си ръка и го прегъна с дясната назад, тъй че да му изпукат прешлените, той го откъсна от земята с едно сухо, рязко препъване, неотразимо като отскока в пружината на самострел, и го отпрати да се търкаля върху калдъръма на десет крачки надалече. Тилът на Лабриш се блъсна в един камък и ударът беше толкова силен, че осъществителят на Валомбръзовската мъст се просна без сваяст на бойното поле, с всичките външни белези на труп.

Улицата беше вече свободна и победата остана в ръцете на комедиантите. Азолан и Баск, пълзейки на четири крака, се мъчеха да се доберат до сушината пред някой вход, за да дойдат на себе си. Лабриш лежеше като пияница напъряно канавката. Мерендол, не тъй тежко засегнат, отдавна беше офейкал, за да има все пак някой, който е преживял поражението и може да го разкаже. Обаче, като приближи до двореца Валомбръоз, той забави крачките си, защото сега му предстоеше да застане срещу яростта на младия херцог, а тя не беше по-малко страшна от кривака на Ирод. При тази мисъл пот започна да се стича по челото му и той вече не усещаше болката в изкълченото си рамо, откъдето безчувствено висеше една вяла и омекнала ръка, като празен ръкав.

Той едва беше влязъл в двореца, и херцогът, нетърпелив да чуе за успеха на внезапния набег, изпрати да го повикат. Мерендол се появи, но държанието му беше смутено и гузно и много го болеше ръката. При тъмния загар на лицето му се плъзгаха зеленикавообледни петна, ситна пот лъщеше на бисерчета по челото му. Неподвижен и безмълвен, той стоеше на прага на стаята и чакаше някоя обнадеждаваща дума или въпрос от страна на херцога, който продължаваше да мълчи.

— И тъй — рече кавалерът дьо Видаленк, като забеляза, че Валомбрюоз свирепо гледа към Мерендол, — какви новини ни носите вие? Лоши без всякакво съмнение, защото нямате твърде победоносен вид.

— Господин херцогът — отговори Мерендол — не може да се съмнява в усърдието, с което ние изпълняваме неговите заповеди; но този път щастието зле подпомогна нашата доблест.

— Как така? — гневно скочи херцогът. — Четирима мъже, и да не успеете да набиете оня палячо!

— Оня палячо — отговори Мерендол — надминава по сила и по храброст баснословните Херкулесовци. Той се нахвърли тъй яростно срещу нас и, от нападнат превърнал се в нападател, за някакви си мигове положи Азолан и Баск на калдъръма. Под ударите му те се строполиха като фигурки от карти за игра, а те са, тъй или иначе, корави момчета. Лабриш беше свален от един друг комедиант посредством много умела гимнастическа хватка и сега тилът му знае колко е твърд калдъръмът в Поатие. Аз самият, на мене тоягата ми се разхвърча на парчета под боздугана на уважаемия Ирод, а рамото ми е сплескано тъй, че няма да мога да си служа с ръката петнайсетина дни оттук нататък.

— Вие сте просто телета, пъзльовци и развратници без капка схватливост, без вярност и без доблест! — провикна се херцог дьо Валомбрюоз, извън себе си от гняв. — Една бабичка ще ви обърне в бяг с хурката си. Нахалост ви спасих от бесилката и от галерите! Толкова щеше да си струва да взема на служба и честни люде: те нямаше да бъдат нито по-тъпи, нито по-големи страхливци!... Щом тоягите не са били достатъчни, трябвало е да започнете с шпагите!

— Ваша светлост — отвърна Мерендол — беше заповядал бой с тояги, а не убийство. Ние не бихме дръзнали да поемем върху себе си

отговорността да надхвърлим заповедите му.

— Ето ти — рече, смеейки се, Видаленк — един нехранимайко буквоед, точен и добросъвестен. Обожавам тази чистосърдечност при засадите; а вие какво ще кажете?... Това малко приключение се нарежда по един твърде романтически начин, който трябва да ви се нрави, Валомбрюоз, тъй като леснотата ви отвращава и препятствията ви очароват. За една комедиантка Изабела ми се чини твърде труднодостъпна; тя живее в една кула без подвижен мост и както в рицарските романи пазят я огнедишащи дракони. Но ето я нашата разбита рат, която се завръща в крепостта.

И наистина Азолан, Баск и Лабриш, дошли на себе си след онесвестяването, се показаха на вратата на салона, протегнали умоляващо ръце към херцога. Те бяха посинели, с гузни погледи, оплескани в кал и кръв, макар и да нямаха други рани освен натъртванията. Но силата на ударите беше предизвикала кръвотечения от носа и широки червеникави петна грозно браздыха жълтата биволска кожа на поясите им.

— Върви си в кочината, презряна паплач! — извика херцогът, който съвсем не се разчувства при вида на този окуцял отряд. — Аз не знам на какво се дължи, дето още не съм заповядал да ви наложат със стременици за глупостта ви и за подлостта ви... Моят хирург ще ви прегледа и ще ми каже дали ударите, които твърдите, че са ви разпердушили, са наистина удари на място; ако ли не, ще накарам да ви одерат живи като мелъонски змиорки. Марш оттук!

Разбитата чета разбра от дума и изчезна тъй живо, сякаш нищо ѝ нямаше; такъв ужас вдъхваше младият херцог на своите наемни побойници, люде от кол и от въже, които при това съвсем не бяха плахи по природа.

Когато клетниците си излязоха, Валомбрюоз се хвърли върху една купчина четвъртити възглавници и потъна в мълчание, което Видаленк уважи. Бурни мисли наваляха в главата му подобно черни облаци, размятани от яростен вятър из едно буреносно небе. Искаше му се да подпали странноприемницата, да похити Изабела, да убие капитан Фракас и да издави цялата трупа комедианти. За първи път в живота си той срещаше съпротива! Той беше заповядал нещо и то не беше станало! Някакъв си шут не искаше и да знае за него! Негови люде бяха избягали, напердашени от един театрален фанфарон! Гордостта

му се надигаше срещу тази мисъл и беше го обхванало нещо като вцепенение от почуда. Значи беше възможно някой на тоя свят да му се опре? После той си спомни, че макар и облечен във великолепни дрехи, обсипан е диаманти, одарен с всички божи милости, в пълния блясък на висотата и на хубостта си, той не успя да получи дори един благосклонен поглед от някаква си нищожна девица, от една скитаща актриса, от една кукла, която всяка вечер можеше да освирка първият срещнат голтак, той, когото принцеси приемаха с усмивка на уста, за когото херцогини припадаха от любов и който в живота си не беше срещнал нито една коравосърдечна. Той скърцаше със зъби от бяс и със сгърчена ръка мачкаше великолепната дреха от бял атлаз, която още не беше съблякъл, сякаш искаше да я накаже, загдето тъй зле беше подпомогнала прелъстителските му начинания.

Най-сетне той скочи внезапно, махна за сбогом на приятеля си Видаленк и без да погледне вечерята, която току-що поднесоха, прибра се в спалнята си, където сънят не дойде да притвори дамаскинените завеси на леглото му.

Видаленк, на когото мисълта за Серафина радостно изпълваше главата, дори не забеляза, че вечеря сам, и си хапна добре и с охота. Люлян от сладострастни видения, в които непрекъснато се явяваше младата комедиантка, той спа непробудно чак до заранта.

Когато Сигоняк, Ирод и Скапен се върнаха в странноприемницата, завариха останалите комедианти силно разтревожени. Виковете „Убий! Убий!“ и шумът на побоището бяха достигнали в нощната тишина до ушите на Изабела и на другарите ѝ. Младото момиче едва не падна в несвяст и ако не беше Блазиус, който я държеше под мишницата, тя щеше да се свлече на колене. Бледа като восък и цялата трепереща, тя чакаше на прага на вратата си да разбере какво е станало. Като зърна Сигоняк невредим, тя изпусна един слаб писък, вдигна ръце към небето и ги склочи около врата на младия човек, като сгуши лицето си в рамото му и го криеше с прелестна свенливост. Но тя бързо овладя чувство то си, откъсна се незабавно от тази прегръдка, отстъпи няколко крачки назад и отново възприе обичайната си сдържаност.

— Не сте ли ранен? — рече тя с най-нежния си глас. — О, каква мъка щеше да ми тежи на сърцето, ако заради мен беше ви постигнало и най-малкото зло! Но все пак какво неблагоприятие! Да предизвикате

тъй дръзко този красив и зъл херцог, който има погледа и гордостта на Луцифер^[2], и то за една бедна девойка като мен! Вие не сте разумен, Сигоняк; тъй като сте вече комедиант като нас, трябва да се научите да претърпявате някои наглости.

— Никога няма да позволя — отговори Сигоняк — никому да оскърбява в присъствието ми прекрасната Изабела, макар и да нося връз лицето си маската на фанфарон.

— Добре речено, капитане — обади се Ирод, — добре речено и още по-добре сторено! Господи! Какви яки удари! Късмет имаха ония дяволи, че сабята на покойния Матамор няма остър ръб, защото иначе щяхте да ги разцепите от черепа до петите, както са правили някога пътуващите рицари със сарацините и с магьосниците.

— Вашият кривак работеше също тъй добре като моята сабя — възрази Сигоняк, като върна на Ирод със същата монета. — Но вашата съвест трябва да бъде спокойна, защото тия, които посипахте този път, съвсем не бяха невинни младенци.

— О, не! — отговори Тиранът, като се смееше, широко раззинал уста сред мощната си черна брада. — Този път беше цветът на каторгата, истински дивеч за бесилото!

— Такава работа, трябва да се съгласим, не може да бъде вършена от съвсем свестни люде — рече Сигоняк. — Но да не забравим да почетем, както подобава, юнашката доблест на славния Скапен, който се би и победи без други оръжия освен ония, които природата му е вложила в краката.

Скапен, който си беше смешник, изпъчи гърди, като че ли се поду от хвалбата, положи ръка на сърцето си, сведе очи и направи един комичен поклон, чак стипчив от скромност.

— Аз бих ви придружил на Драга воля — намигна Блазиус, — но главата ми се люлее поради напредналата ми възраст и вече не ме бива за друго освен с чаша в пестник да участвам в сблъсъците с бутилки и в сраженията с паниците.

Понеже беше вече късно, след като си побъбриха, комедиантите се прибраха всеки в своята стаичка с изключение на Сигоняк, който продължи да се разхожда и още няколко пъти мина надлъж по открития чардак, като че ли обмисляше нещо: комедиантът беше отмъстен, но благородникът не беше. Трябваше ли да хвърли маската си, която му осигуряваше инкогнито, да каже истинското си име, да

вдигне бурна разпра и може би да навлече върху другарите си гнева на младия херцог? Простото благородумие казваше „не“, обаче честта говореше „да“. Баронът не можеше да противостои на този повелителен глас и се отправи към стаята на Зербина.

Той почегърта тихичко на вратата, която се пооткрехна и после се отвори широко, когато той каза името си. Ярка светлина блестеше в стаята; богати свещници, отрупани с розови свещи, бяха положени върху масата, застлана с дамаскинена покривка, която се спускаше на отмерени дипли, а отгоре ѝ димеше изискана вечеря, поднесена в сребърна посуда. Две яребици, в ризници от позачервени резени сланина, сякаш позлатени, се нежеха охолно посред едно кръжило от нарязани на колелца портокали; желета с бяло птиче месо и един пирог от рибени кнедли, върхът в готварското изкуство на метр Било, им правеха дружинка отстриани. В една кристална стъкленица, напръскана със златни цветчета, искреше рубинено вино, а в другия край на масата за съразмерност бе поставена още една такава стъкленица, в която виното имаше цвета на топаз. Бяха сложени два прибора и когато Сигоняк влезе, Зербина тъкмо даваше пример на маркиза с една пълна догоре чаша в ръка. Погледът на маркиз дьо Брюйер пламтеше от двойно опиянение, защото никога лукавата Субретка не бе изглеждала по-съблазнителна, а, от друга страна, той изповядваше убеждението, че Венера се смръзва без Церера и без Бакхус^[3].

Зербина направи Сигоняку един миловиден знак с глава, в който умело бяха съчетани свойското отношение на актрисата към другаря ѝ и уважението на жената към благородника.

— Колко очарователно от ваша страна — извика маркиз дьо Брюйер, — дете идвате да ни изненадате в нашето гнездо на влюбени. Надявам се, че няма да се страхувате да не смутите нашето уединение, и ще вечеряте с нас. Жак, сложете прибор за господина.

— Приемам любезната ви покана — рече Сигоняк — не че съм кой знае колко гладен, но не искам да потревожа вечерята ви, а нищо не смуцава тъй охотата за ядене, както някой събеседник, който не кусва нищо.

Баронът седна на креслото, което Жак му постави срещу маркиза и до Зербина. Господин дьо Брюйер му отрязва едно крило от яребица и напълни чашата му, без да зададе някакъв въпрос, както можеше да се очаква от един знатен благородник като него. При това той

предполагаше, че сериозни обстоятелства са довели барона, по обикновението си твърде сдържан и необщителен.

— Харесва ли ви това вино или ще предпочетете бялото? — рече маркизът. — Аз пия едновременно от двете, за да няма сърдити.

— Аз съм въздържател по природа и по навик — рече Сигоняк — и усмирявам Бакхус чрез нимфите, както са казвали древните. Червеното вино ми стига; но не заради гощавката си позволих нескромността да проникна в убежището на вашата любов в такъв неуместен час... Маркизе, аз идвам да ви помоля за една услуга, която един благородник никога не отказва на друг. Госпожица Зербина трябва да ви е разказала без съмнение, че в гримьорната на актрисите господин херцог дьо Валомбрюоз поиска да сложи ръка върху гърдата на Изабела, под предлог да постави там една изкуствена бенка, деяние недостойно, похотливо и скотско, което не бе оправдано от никаква задявка или благосклонност от страна на въпросната млада особа, колкото мъдра, толкова и скромна, към която аз изповядвам едно безгранично уважение.

— Тя го заслужава — намеси се Зербина — и макар да съм жена и нейна колежка, аз не бих могла да кажа за нея нещо лошо, дори и да го исках.

— Аз спрях — продължи Сигоняк — ръката на херцога, чиято ярост се изля в заплахи и оскърбителни хули, на които аз отговорих с присмехулно хладнокръвие, заслонен от маската си на Матамор. Той ме заплаши, че ще заповяда на лакеите си да ме набият с тояги; и наистина преди малко, като се връщах във „*Французкия герб*“ по една тъмна уличка, четворица негодници се нахвърлиха върху мен. С няколко удара откъм плоската страна на сабята аз отдадох дължимото на двоица от тези обесници; Ирод и Скапен наредиха по подходящ начин останалите двама. Макар и херцогът да си мисли, че има работа само с един беден комедиант, под кожата на този комедиант се крие благородник, и подобно тежко оскърбление не би могло да остане безнаказано. Вие ме познавате, маркизе; въпреки че до днес уважавахте моето инкогнито, вие знаете какви са били моите прадеди и вие можете да удостоверите, че кръвта на Сигоняк е благородна от хиляда години насам, чиста от всякакви примеси и че ония, които са носили това име, никога не са търпели и най-малкото петно върху герба си.

— Барон дьо Сигоняк — рече маркиз дьо Брюйер, като за първи път се обърна към госта си с истинското му име, — аз ще засвидетелствам с честта си пред когото пожелаете старинността и благородството на вашия род. Паламед дьо Сигоняк е правил чудеса по времето на Първия кръстоносен поход^[4], където предвождал стотня копиеносци на един дромон^[5], съоръжен на негови разноски. И това е било във времена, когато мнозина благородници, които днес се пръскат от гордост, не са били дори и щитоносци. Да, той бил голям приятел на Юг дьо Брюйер, моя прадядо, и двамата са спели заедно под една и съща шатра, като братя по оръжие.

При тези славни възпоминания Сигоняк вирна глава; той усещаше как в него трепти душата на предците и Зербина, която го наблюдаваше, беше изненадана от необичайната и, ако може да се каже, вътрешна красота, която осветяваше като пламък лицето на барона, обикновено така тъжно.

„Тези благородни — си рече Субретката — имат такъв вид, сякаш са изскочили направо от кълката на Юпитер. При най-дребната шегица гордостта им се изправя на бодлите си и те не могат като обикновените хора да преглътнат обидата. Но все едно, ако баронът ме гледаше с такива очи, аз на драга воля бих изневерила на маркиза в негова полза. Този малък Сигоняк целият пламти от хероизъм!“

— И тъй, щом такова е вашето мнение за моето семейство — рече баронът на маркиза, — ще извикате ли от мое име на двубой господин херцога дьо Валомбрюоз и ще му занесете ли предизвикателството?

Ще го сторя — отговори маркизът със строг и отмерен глас, който странно не се свързваше с обикновената му веселост. — И нещо повече, аз поставям шпагата си на вашите услуги като секундант. Утре ще се представя в двореца Валомбрюоз. Младият херцог, ако има недостатъка да е нагъл, няма този да бъде страхливец и не ще се укрие зад своето достойнство, щом узнае вашето истинско положение. Но ето че достатъчно говорихме по този повод. Да не отегчаваме повече Зербина с нашите мъжки раздори. Виждам вече как алените ѝ устни се бръчкат въпреки вежливостта, а пък тъкмо смехът, а не прозявката трябва да ни покаже бисерите, които са скрити като в ковчеже за скъпоценности в нейните уста. Хайде, Зербина, развеселете се пак и налейте вино на барона.

Субретката изпълни молбата му с изящество и с умение. Хеба, която е разливала нектара на боговете, не би могла да го извърши по-сръчно. Всичко каквото правеше, Зербина го правеше добре.

Повече не се повдигна никакъв въпрос по време на вечерята. Разговорът се прехвърли върху играта на Зербина, която маркизът отрупваше с ласкателства, а към тях Сигоняк можеше да присъедини и своите без всякакво угодничество или от прекалена любезност, защото Субретката наистина бе показала несравнимо остроумие, вдъхновеност и дарба. Говориха също за стиховете на господин дьо Скюдери, един от най-изящните умове на епохата, които маркизът намираще безупречни, но леко приспивателни, и предпочиташе пред „Лигдамон и Лидиас“ „Самохвалствата на капитан Фракас“. Той беше човек с вкус, този маркиз!

Щом като стана възможно да го направи, Сигоняк се сбогува и се прибра в стаята си, като пусна резето на вратата. После той извади от един абен калъф, където беше увита, за да не ръждяса, старинната шпага, оставена от баща му, която той носеше със себе си като вярна другарка. Той я измъкна бавно от ножницата и изпълнен със страхопочитание, целуна дръжката ѝ. Тя беше чудесно оръжие, богато, но без излишни украшения, едно оръжие за бой, а не за тържества. Върху синкавата стомана, изплетен от тънки златни жички, се виждаше отпечатъкът на един от най-прочутите майстори на оръжия из Толедо. Сигоняк взе един вълнен парцал и започна да търка желязото, за да добие то пълния си блясък. Той попипа с пръст върха и острия ръб на шпагата, а после, като я опря на вратата, изви острието почти до китката си, за да изпита гъвкавостта му. Благородното желязо изтърпя доблестно тези изпитания и показа, че няма да предаде господаря си на поляната. Въодушевен от лъскавия блясък на стоманата, Сигоняк започна да се фехтува срещу стената и видя, че не е забравил нищо от уроците, които Пиер, бивш учител по фехтовка, му даваше през дългите свободни часове в замъка на Ницетата.

Тези упражнения, на които той се отдаваше заедно със стария слуга, тъй като нямаше възможност да следва в академиите, както повече би подходило на един млад благородник, бяха разгънали силите му, укрепили мишците му и още повече развили естествената гъвкавост на снагата му. Като нямаше какво друго да прави, той се беше увлякъл с някаква страст във фехтовката и дълбоко беше изучил

тази благородна наука. Макар и да се мислеше все още за ученик, той отдавна беше преминал в съсловието на майсторите и често му се случваше при нападите, що си разменяха последователно, да прободете с някоя синкава точица нагръдника от биволска кожа, с който Пиер си покриваше гърдите. В своята скромност той си казваше, че добрият Пиер нарочно се оставя да бъде досегнат, за да не го обезсърчава непрекъснато с непобедимата си отбрана. В това той се мамеше: старият преподавател не беше скрил от любимия си ученик нито една от тайните на своето изкуство. В продължение на дълги години той беше го държал в рамките на основните начала, макар и на Сигоняк понякога да досаждаха тия безкрайно повтаряни упражнения — тъй че сега младият барон притежаваше твърдата устойчивост на учителя си, докато младостта му даваше повече гъвкавост и бързина; и зрението му беше по-добро, та Пиер, макар и да знаеше отбой за всяка атака, не успяваше тъй безпогрешно като някога да отстрани оръжието на барона. Тези поражения, които биха ожесточили някой обикновен майстор на шпагата — защото тия дуелисти по занаят не се оставят на драго сърце да бъдат побеждавани, дори и от най-милите си, — радваха и изпълваха с гордост сърцето на славния слуга, но той криеше драгостта си, да не би баронът да се отпусне, ако помисли, че е достигнал първенството и откършил палмовото клонче.

Ето по какъв начин в този век на изтънчени лукавци, на побойници с юмруци и с шпаги, предизвикателно застанали с ръка на хълбока, на дуелисти по занаят и по призвание, които посещаваха школите на испанските и неаполитанските майстори, за да научат от тях тайните атаки и ударите на Жарнак^[6], нашият млад барон, който беше излизал от своята кула само след опашката на Миро, на лов за някой мършав заек из дивите метли, се оказа, без сам да го съзнава, едно от най-изтънчените остриета на времето си, достоен да се мери с най-прочутите шпаги на века. Може би той нямаше наглото изящество, нехайната стойка, самохвалната напереност на тоя или оня благородник, именит с подвизите си на поляната, но все пак твърде умела трябваше да е стоманата, способна да проникне в оня малък кръг, дето го затваряше защитата му.

Доволен от себе си и от шпагата, която постави до възглавието си, Сигоняк скоро заспа с една свършена безпечност, като че ли не

беше натоварил маркиз дьо Брюйер да предизвика от негово име на двубой могъщия херцог дьо Валомбрьоз.

Изабела не можа да затвори очи; тя разбираше, че Сигоняк няма да спре дотук, и се страхуваше заради своя приятел от последиците на свадата; но и не й мина през ума да застане между враждуващите. Въпросите на честта бяха в ония времена нещо свещено, в което жените не се смятаха призвани да се месят и не дръзваха да го смущават с хленчовете си.

Към девет часа сутринта маркизът, напълно облечен, потърси Сигоняк в стаята му, за да уговори с него условията на боя, и баронът го помоли да вземе със себе си в случай на неверие или на отказ от страна на херцога старинните харти, вехтите пергаменти, от които на копринени шнурове висяха широки восъчни печати, грамотите, протъркани по всяка гънка и заверени с кралски подписи, с пожълтяло вече мастило, както и родословното дърво на Сигоняковци, гъсто разклонено и отрупано с табличките на имената — с една дума, всичките книжа, които удостоверяваха благородството на Сигоняк. Тия достославни бумага, чиито готически неразбираеми писмена имаха нужда от очила и от учеността на някой бенедиктински монах, за да бъдат разчетени, бяха благоговейно увити в парче избледняла тафта, някога кърмъзена на цвят, на отдавна добила пикочножълт оттенък. Би рекъл човек, че това е къс от оня пряпорец, който е предвождал някога стоте копиеносци на барон Паламед дьо Сигоняк срещу сарацинската рат.

— Не вярвам — рече маркизът, — че в случая ще се наложи да представям доказателствата ви като пред някой учен херолд; мисля, че ще бъде достатъчно словото ми, в което никой досега не се е усъмнявал. Тъй като е възможно обаче от крайно презрение и дива самомнителност херцог дьо Валомбрьоз да се престори, че вижда във ваше лице само капитан Фракас, комедианта, нает от уважаемия Ирод, аз все пак ще взема тези книжа, които лакеят ми ще носи за в случай, че трябва да ги представя.

— Ще постъпите така, както сметнете за уместно — отговори Сигоняк. — Осланям се на вашата мъдрост и отдавам във ваши ръце честта си.

— Тя няма да се погуби там, бъдете сигурен — отговори господин дьо Брюйер, — а ние ще сложим на мястото му този нагъл херцог, чиито високомерни обноски ме дразнят повече от допустимото. Баронският венец, магданозовите листенца и бисерите на маркиза^[7] не падат по-долу от шиповете на херцогската корона, когато потеклото е древно и родословието чисто от всякакви примеси. Но стига вече говорихме, време е да действаме. Думите са от женски род, действията — от мъжки, а прането на честта се избелва само с кръв, както казват испанците.

След това маркизът повика лакея си, посочи му свитъка с книгата и излезе от странноприемницата, за да отиде в двореца Валомбрюоз и да изпълни поръчението, което му беше възложено.

У херцога още не беше настъпил денят, тъй като той, развълнуван и разгневен от събитията в навечерието, беше заспал едва призори. Затова, когато маркиз дьо Брюйер каза на камериера му да извести господаря си, че е дошъл еди-кой си, хитрецьът облеци ей такива очи. Да събуди херцога! Да влезе при него, преди той да е позвънил! Все едно беше да се вмъкнеш в клетката на някой нубийски лъв или индийски тигър. Негова светлост херцогът, дори и когато си легнеше в добро настроение, не беше лек на ставане.

— По-добре ще е господинът да почака — рече лакеят, треперещ от съзнанието за подобна дързост — или да заповяда по-късно. Негова светлост още не е позвънил и аз не смея да взема върху себе си...

— Извести за маркиз дьо Брюйер — изрева покровителят на Зербина с глас, в който гневът започваше да трепти — или аз ще изкъртя вратата и ще се представя сам! Трябва незабавно да говоря на господаря ти по въпрос от първостепенна важност, който засяга честта.

— Ах! Господинът идва за дуел? — рече камериерът, внезапно омекнал. — Защо не казахте веднага. Ей сега ще занеса името ви на негова светлост; той си легна снощи в такова свирепо настроение, че ще бъде очарован да го събудят с някаква свада и да намери предлог да се бие.

И лакеят се отправи с решителен вид към покоите на херцога, след като помоли маркиза да има добрината и търпението да почака

няколко минути.

От шума, който издаде вратата при отварянето и затварянето си, Валомбрьоз, спящ леко като хрътка, се разбуди напълно; с един толкова рязък подскок, че дървената рамка на леглото изскърца, той се изправи на седалището си, като търсеше наоколо някакъв предмет да го запокити по главата на камериера.

— Дяволът да те наниже на рогата си, тройни гъсоко, дете прекъсваш съня ми — изрева той с яростен глас. — Не съм ли ти заповядал да не пристъпваш насам, преди да съм те повикал? Ще накарам майордома си да ти удари сто стременика по голо, задето не съблюдаваш заповедите ми! Как ще заспя пак сега? За миг дори се уплаших да не би да е прекалено нежната Коризанда!

— Ваша светлост — отговори лакеят с раболепно почтение, — ваша светлост може да заповяда да загина под тоягите, щом му е угодно, но ако аз дръзнах да престъпя предписанието, то не е без основателни причини. Господин маркизът дьо Брюйер е долу и би желал да говори с господин херцога по дела на честта, доколкото разбрах. Господин херцогът не се крие в такива случаи и винаги приема подобни посещения.

— Маркиз дьо Брюйер! — изуми се херцогът. — Имал ли съм някаква разправа с него? Съвсем не си спомням... а между другото твърде отдавна не съм и разговарял с него. Може би той си въобразява, че искам да му отмъкна Субретката, тъй като влюбените винаги си представляват, че някой се домогва до предмета на страстта им. Хайде, Пикар, подай ми халата и спусни завесите на леглото, за да не се забелязва безпорядъкът на постелята. Не трябва да караме този славен маркиз да чака нито минутка.

Пикар донесе от дрешника и подаде на херцога една великолепна венецианска роба: върху златистата ѝ основа се разклоняваха едри черни кадифени цветя. Валомбрьоз пристегна шнуровите ѝ над хълбоците си, тъй че да подчертае тънката си снага, отпусна се в едно кресло, възприе подходящо безгрижно изражение и рече на лакея:

— Сега го въведи.

Пикар отвори и двете крила на портата и оповести:

— Господин маркизът дьо Брюйер.

— Добър ден, маркизе — рече младият херцог дьо Валомбрьоз, като се понадигна леко от креслото си, — и бъдете добре дошъл,

каквото и да ви води при мен. Пикар, подай стол на господина. Извинете ме, загдето ви приемам в тази неразтребена стая и в утринно домашно облекло: не съзирайте в това липса на възпитание, а белег на нетърпеливост.

— Простете — отвърна маркизът — бурната настойчивост, която приложих, за да смутя съня ви, обладан може би от някое възхитително съновидение, но съм натоварен пред вас с такова поръчение, което не търпи отлагане между благородници.

— Вие ме карате да изгарям от любопитство — отговори Валомбрьоз. — Съвсем не мога да отгатна каква е тази неотложна работа.

— Без съмнение, господин херцог — рече маркиз Дьо Брюйер, — вие сте забравили някои обстоятелства от вчерашната вечер. Такива незначителни подробности съвсем не са достойни да се запечатат в спомените ви. Затова аз ще подпомогна паметта ви, ако позволите. В гримьорната на комедиантките вие сте благоволили да почетете с особено внимание една млада особа, която играе ролите на наивка: Изабела, струва ми се. С една закачлива шега, която, що се отнася до мен лично, аз не намирам осъдителна, вие сте пожелали да ѝ сложите една „убийца“ над гърдта. Тази постъпка, която аз не искам да окачествявам, засегнала твърде силно един комедиант, капитан Фракас, който имал смелостта да ви спре ръката.

— Маркизе, вие сте най-достоверният и най-добросъвестният от летописците — прекъсна го Валомбрьоз. — Всичко това е вярно дума по дума и за да привършим анекдота, аз обещах на този смешник, дързък като благородник, един хубав дървен господ, наказание общоприето за негодници като него.

— Не е голяма беда да заповядаш да набият с тояги някой шут или драскач на стихчета, от когото не си доволен — рече маркизът с изражение на свършено нехайство. — Тези хубостници не струват и колкото пръчките, които човек троши по гърбовете им; но тук случаят е различен. Под капитан Фракас, който между впрочем е напердашил хубавичко вашите сиви плащове, стои барон дьо Сигоняк, един благородник от много старо потекло и от най-добрата знат, каквато има в Гаскония. Никой не би могъл да каже нищо недостойно за негова сметка.

— Какво, по дяволите, търси той сред тази трупа от палячовци? — отвърна младият херцог дьо Валомбрюз, като си играеше с шнуровите на робата. — Можех ли аз да предположа един Сигоняк под онова смехотворно одеяние и зад оня фалшив нос, наплескан с карминова боя?

— Що се отнася до първия ви въпрос — рече маркизът, — ще му отговоря с една дума. Между нас казано, подозирам, че баронът е лудо влюбен в Изабела; като не е могъл да я задържи в замъка си, той се е наел в трупата, за да последва своята любов. Най-малко вие може да сметнете тази галантна гоненица за проява на лош вкус, тъй като дамата на неговите мисли възпламенява и вашето въображение.

— Не, аз допускам всичко това. Но вие ще се съгласите с мен, че аз не можех да отгатна този роман и че деянието на капитан Фракас беше нахално.

— Нахално, ако идваше от страна на един комедиант — подзе господин дьо Брюйер, — и естествено, ако идва от страна на благородник, ревнив за своята любовница. Ето защо капитан Фракас захвърля маската си и се явява като барон дьо Сигоняк да ви отпрати предизвикателство чрез моето посредничество, искайки ви удовлетворение за обидата, която сте му нанесли.

— Но какво ще ме увери — възрази Валомбрюз, — че този тъй наречен Сигоняк, който играе Матаморовци в дружина с други шутове, не е някой сплетник от най-ниска степен, заграбил едно достойно за уважение име, за да добие честта да кръстоса шутовския си кривак с моята шпага?

— Херцоже — отвърна маркиз дьо Брюйер, изпълнен с достойнство, — аз никога не бих се заел да ставам свидетел и секундант на някого си, който не е от потекло. Аз познавам лично барон дьо Сигоняк, чийто замък отстои само на няколко левги от земите ми. Аз поръчителствам за него. Между впрочем, ако вие все още се съмнявате в достойнството му, аз имам у себе си всичките необходими книжа, за да успокоя вашите угризения. Ще ми позволите ли да повикам лакея си, който чака в преддверието и ще ви връчи пергаментите?

— От това няма никаква нужда — отговори Валомбрюз, — вашата дума ми е достатъчна, приемам двубоя. Господин кавалерът дьо Видаленк, моят приятел, ще ми бъде секундант. Благоволете да се

уговорите с него. Всички видове оръжия и всякакви условия са приемливи за мен. Освен това никак няма да ми бъде неприятно да видя дали барон дьо Сигоняк умее тъй добре да отвърща на саблени удари, както капитан Фракас — на ударите с тояги. Очарователната Изабела ще увенчае победителя от турнира, както в хубавите рицарски времена. Но потърпете да се оттегля. Господин дьо Видаленк, който заема покои в двореца, ще слезе и вие ще се уговорите с него за мястото, оръжието и часа. Като спирам дотук, *beso a vuestra merced la mano, caballero*^[8].

Докато изричаше тези слова, херцог дьо Валомбрюз поздрави маркиз дьо Брюйер с изискана любезност, после повдигна една тежка goblenova завеса и изчезна.

Няколко минути по-късно кавалерът дьо Видаленк се представи на маркиза; условията на срещата скоро бяха уточнени. Избраха шпагите, оръжие естествено между благородници, а двубоят бе насрочен за следната заран, понеже Сигоняк не искаше, в случай че бъде ранен или убит, да провали представлението, разгласено нашироко из целия град. Срещата беше назначена на известно място въвн от стените на града, една поляна, високо ценена от дуелистите на Поатие заради нейната усамотеност, устойчивостта на почвата и естествените ѝ предимства.

Маркиз дьо Брюйер се върна в странноприемницата „*Французкия герб*“ и се отчете за пратеничеството си пред Сигоняк, който горещо му поблагодари, дето тъй добре е уредил въпросите, понеже непрекъснато го преследваха и потискаха ония дръзки и безсрамни погледи, които младият херцог мятеше връз Изабела.

Представлението трябваше да започне в три часа и още от сутринта градският глашатай обикаляше улиците на Поатие и биеше барабана, обявявайки зрелището всеки път, щом около него се събереше кръг от любопитни. Човекът имаше стенторовски дробове^[9] и гласът му, привикнал да възвестява едикти, придаваше на заглавията на пиесите и на имената на актьорите една приповдигната многозвучност, която кънтеше величествено. От тоя глас дрънчаха стъклата на прозорците и ритмично потреперваха стаканите по масите чак вътре в домовете. Същият този глашатай имаше и особения навик да си повдига несъзнателно брадичката, изговаряйки думите, с което много приличаше на нюрнбергска лешникотрошачка, и хвърляше в

неописуемо веселие всички улични хлапета. Очите не бяха по-малко подмамвани, отколкото ушите, и онези, които не бяха чули разгласата, можеха да видят по най-оживените кръстопътища, по стените на залата за игри на топка и срещу портата на „Французкия герб“ големи разлепени обяви, върху които с умело редуващи се червени и черни главни букви личаха „Лигдамон и Лидиас“ и „Самохвалствата на капитан Фракас“, нарисувани от четката на Скапен, краснописеца на трупата. Тези обявления бяха изготвени в лапидарен^[10] стил, по римски образец и дори и най-взискателните нямаше да намерят в какво да ги упрекнат.

Един слуга от странноприемницата, когото бяха нагиздили за театрален разпоредител с вехта мантия, наполовина зелена, наполовина жълта, с кожен презрамник, който държеше една стърчаща напътно шпага, с плъстена широкопола шапка, нахлупена до веждите и увенчана с едно толкова дълго перо, че можеше да мете с него паяжините по потона, задържаше тълпата на вратите, преграждайки ги с нещо като плосковърхо копие. Той не пропускаше никого да мине, ако не се изхрани в легенчето, сиреч не си пусне парите за мястото в сребърното блюдо, поставено върху една масичка, или не покаже поне входен билет по приетия образец. Напразно някои дребни чиновници, ученици, пажове или лакеи се опитваха да се вмъкнат контрабанда, като се проврат под страшното плосковърхо копие: с ненадеен удар зоркият цербер^[11] ги изпращаше чак до средата на улицата. Някои тупваха в канавката нагоре с краката, славен повод за смехории на зяпачите, които избухваха в шумна веселост и се превиваха одве от смях, като ги гледаха как се надигат целите усмърдени и оплескани с тиня.

Дамите пристигаха на представлението с носилки; яки мъжаги държаха стръките им и подтичваха с лекия си товар. Неколцина кавалери, дошли на коне или на мъски, хвърляха юздите на животните си в ръцете на лакеи, изпратени нарочно пред залата с такава заръка. Две-три каляски с порижавели позлати и с избелели рисунки по тях, теглени за случая от тържествени наемни екипажи, с тежък тропот се приближиха до входа и от тях излязоха, като от Ноевия ковчег, всевъзможни провинциални двуноги с най-чудноват вид и тържествено накачулени с премени от времето на покойния крал. И все пак тези каляски, колкото и разнебитени да бяха, продължаваха да правят

впечатление на тълпата, стекла се да погледа как обществото отива на театър и както бяха наредени една до друга на площада, оказваха твърде внушително въздействие.

Скоро залата се напълни тъй, че да не може яйце да падне в нея. От двете страни на сцената бяха разположени кресла за повисокопоставените зрители^[12]; обичай, който несъмнено отслабваше театралното внушение и смущаваше актьорите, но дългият навик пречеше да се види колко е смешно това. Младият херцог дьо Валомбрюоз, в черно кадифе, цялото обнизано с чер кехлибар, цялото, заляно с дантели, седеше на едно от тия кресла до своя приятел, кавалер дьо Видаленк, облечен в прекрасен атлазен костюм с цвета на шибой, обточен със златни ширити. Що се отнася до маркиз дьо Брюйер, той беше заел, едно кресло при оркестъра, току зад цигулките, за да бъде по-свободен да ръкопляска на Зербина, без твърде да се злепоставя.

Подобия на ложи от чамови дъски, покрити с вълнен плат или с извехтели фламандски губери, бяха пристроени от двете страни на залата, а средата ѝ образуваше партера, където стояха прави обикновените граждани, късокраки и набити собственици на дюкяни, служещи при съдилищата, чираци, ученици, лакеи и тям подобно простолюдие.

Като разбухваха фусти и прекарваха пръст по дъгообразните извивки на пазвите, за да изтъкнат съкровищата на бялата си гръд, в ложите се настаняваха жените, толкова бляскаво нагиздени, колкото им позволяваше техният провинциален гардероб, малко изостанал от вкуса на двора. И повярвайте, че при много от тях богатството доста изгодно заменяше изяществото, поне в очите на местната слабо просветена публика. Тук имаше чудесни едри семейни диаманти, които не губеха нищо от цената си, ако и да бяха поставени в стари, непочистени обкови; имаше старинни дантели, малко пожълтели наистина, но с висока стойност; имаше дълги вериги от двайсет и четири каратово злато, със старинна изработка, твърде тежки и драгоценни; имаше брокати и коприни, завещани от прадедите, каквито вече не тъкат нито във Венеция, нито в Лион. Срещаха се дори очарователно свежи личица, розови, отморени, които щяха да бъдат високо оценени в Сен Жермен^[13] и в Париж, макар и да бяха малко по-невинни и малко по-наивни, отколкото трябваше.

Някои от тези дами, които без съмнение не желаеха да бъдат познати, не бяха свалили своите домина, което ни най-малко не пречеше на шегобийците от партера да ги назовават по име и да разказват техните повече или по-малко шумни приключения. Имаше обаче една дама, маскирана по-грижливо от другите, която седеше сама в ложата си с някаква женица, по всяка вероятност нейна прислужница; тя се държеше малко по-назад, за да не пада върху нея светлината, и тук прозорливостта на любопитните удари на камък. Було от черна дантела, завързано под брадичката, покриваше главата ѝ и не позволяваше да се различи оттенъкът на косите. Останалите части на облеклото ѝ, от скъпа тъкан, но в тъмни цветове, тънеха в сянката, където тя се тулеше, противоположно на другите жени, които нарочно търсеха блясъка на свещите, за да ги видят всички. Понякога дори дамата вдигаше до очите си, сякаш да ги запази от твърде силните светлини, едно ветрило от черни пера, в средата на което беше инкрустирано мъничко огледалце; с него тя нито веднъж не се посъветва.

Цигулките, които засвириха въведението, привлякоха общото внимание към сцената и никой вече не се занимаваше с тази тайнствена красавица, която човек би могъл да вземе за *la dama tapada*^[14] на Калдерон^[15].

Започнаха с „*Лигдамон и Лидиас*“. Декорацията, която представляваше горски пейзаж, целият зеленеещ от дървета и храсти, постлан с мъхове, оросен от бистри извори, прострян в далечината до потънали в синкава омара планини, предразположи публиката с приятния си вид. Леандър, който играеше Лигдамон, беше облечен в червеникаво-лилаво, още по-изпъкващо от зелените везби, нашити по дрехата му в пасторален вкус. Грижливо навитите му коси се спускаха на къдрици по тила му, където една панделка гиздаво ги придържаше. Тясна, леко надиплена яка открояваше врата му, бял като шията на жена. Брадата му, обръсната най-ниско, оцветяваше бузите и брадичката му с едва доловим синкав оттенък и те изглеждаха кадифени като мъха на праскова. Свежата руменина на грима, положен предпазливо по скулите, правеше това сравнение още по-точно. Зъбите му, изчеткани до кръв и още по-блестящи редом с карминеното червило на устните, искряха като бисери, излъскани с пшенични трици. Чертици, изтеглени с китайски туш, извиваха безупречно

връхчетата на веждите му, а две други, пределно тънки линии, които окръжаваха клепачите, придаваха на бялото на очите му необикновен блясък.

Шепот на задоволство премина из залата: жените се навеждаха една към друга и зашушукаха, а една млада особа, неотдавна излязла от манастира, не можа да се сдържи и викна с прелестна наивност, която ѝ костваше после цяла проповед от майка ѝ:

— Колко е очарователен!

В невинното си простодушие това младо момиче изрази потайната мисъл на по-опитните жени и може би на собствената си майка. То цялото почервения, когато го смъмриха, не обели вече нито дума и спусна очици над банелите на корсажа си, но все пак ги поповдигаше крадешком, когато не я наблюдаваха.

Но несъмнено най-развълнувана от всички беше дамата с маската. Учестеното дишане, което караше гърдата ѝ да повдига дантелите си, лекото потрепване на ветрилото в ръката ѝ, извивката на снагата ѝ, приведена над парапета на ложата, за да не изпусне нито дума от представлението, всичко би издало особеното внимание, което тя проявяваше към Леандър, стига някой да имаше свободно време да я наблюдава. За щастие всички очи бяха обърнати към сцената и тя успя да се овладее.

Лигдамон, както всеки знае, тъй като няма човек да не познава произведенията на знаменития Жорж дьо Скюдери, открива сцената с един много трогателен и патетичен монолог, в който отхвърленият любовник на Силвия обмисля този важен въпрос, как да сложи край на едно съществуване, станало непоносимо от коравосърдечията на любимата му. Ще избере ли той юлара, за да завърши тъжните си дни, или ще избере сабята? Да се хвърли ли от висините на някоя канара? Да се гмурне ли в някоя река, за да удави под вълните своя пламък? Той се колебае на ръба на самоубийството и не знае на какво да се реши. Тази смътна надежда, която изоставя влюбените чак на последния предел, го задържа към живота. Може би все пак безсърдечната ще се трогне и ще склони да бъде умилоствивена от едно тъй упорито обожание?...

Трябва да му го признаем, Леандър изля тази тирада с голяма артистическа вещина, като преминаваше най-разнежващо от копнеж към отчаяние и от безнадеждност към копнеж. Той караше гласа си да

трепти, като че ли болката го задушаваше, и като говореше, с голяма мъка сдържаше сълзите и риданията си. Когато въздъхваше, той сякаш изтръгваше въздишката от дъното на душата си, а от жестокостите на любимата си се оплакваше с такъв мек и нежен, покорен и толкова проникновен глас, че всички жени в залата се възмутиха от тази зла и дива Силвия, казвайки си, че те на нейно място нямаше да бъдат тъй варварски жестоки, да докарат до отчаяние, а може би и в обятията на смъртта един овчар с такива достойнства.

В края на тази тирада, докато му ръкопляскаха така, че можеха да изпочупят пейките, Леандър плъзна поглед по жените в залата, като го спираше върху онези, които му изглеждаха титулувани; защото въпреки многобройните разочарования той все още не беше се простил с мечтата да бъде любен от знатна дама заради красотата си и артистическата си дарба. Той видя не едно око, блеснало като елмаз от някоя сълза, не една бяла гръд, затрептяла от вълнение. Суетността му беше задоволена, но всичко това никак не го учуди. Успехът никога не изненадва актьора. Но любопитството му беше остро възбудено от *la dama tarada*, която седеше стаена в ъгъла на ложата си. Тази тайнственост лъхаше на приключение. Леандър отгатна незабавно под тази маска някаква страст, принудена от благоприличията да се потайва, и метна към непознатата дълъг, изгарящ поглед, за да ѝ покаже, че е разбрана.

Пуснатата стрела улучи и дамата направи на Леандър едва уловим знак с глава, като че да му поблагодари за проникновението. Връзката беше установена и оттук нататък, щом действието на пиесата го допускаше, между ложата и сцената се разменяха горещи погледи. Леандър беше майстор на такъв вид уловки, той знаеше да направлява гласа си и така да метне над залата един любовен водопад от думи, че определена особа в салона да повярва, че той ги изрича само за нея.

При излизането на Силвия, представяна от Серафина, кавалерът дьо Видаленк не пропусна да изръкопляска и херцог дьо Валомбрюоз, като искаше да облагодетелства любовното увлечение на приятеля си, съизволи да докосне три-четири пъти дланите на белите си ръце, отрупани с пръстени от искрящи драгоценни камъни. Серафина поздрави с един полупоклон кавалера и херцога и се приготви да започне в Лигдамона оня красив диалог, който познавачите смятат за едно от най-сполучливите места в пиесата.

Както изисква ролята на Силвия, тя направи няколко стъпки по сцената с оня замислен и мечтателен вид, който щеше да обоснове въпроса на Лигдамон:

Тоз път ви срещам в обятията на мечтите...

Тя беше твърде изящна в това нехайно движение, леко навела глава, отпуснала едната си ръка, а другата опряла на кръста си. Туниката ѝ беше воднозелена, посърмена със сребро и запретната с джувки от черно кадифе. В косите ѝ бяха забодени няколко полски цветенца, като че ли с разсеяна ръка ги бе откъснала в ливадата и затъкнала там, без да мисли какво прави. Тази прическа ѝ отиваше чудесно между впрочем, и то много повече, отколкото с диаманти, макар че тя не смяташе така; но за добра чест оскъдицата в нейната кутия с драгоценности я беше принудила да прояви добър вкус и да не нагизди една овчарка като принцеса. Тя произнесе по прелестен начин всичките ония цветисти и поетични речи за розите, за зефирите, за величието на лесовете, за песента на птичките, с които Силвия лукаво препяства Лигдамон да ѝ говори за пламенността си, макар че този образцов любовник намира във всеки образ, използван от красавицата, някакво любовно олицетворение или намек, за да се върне към мисълта, която го е облагода.

По време на тази сцена, докато говореше Силвия, Леандър съумя да отпрати няколко въздишки по посока на тайнствената лежа и правеше същото чак до края на пиесата, която завърши под гърма на бурни ръкопляскания. Безполезно е да говорим повече за една творба, която днес се намира в ръцете на всеки. Успехът на Леандър беше пълен и всички се учудваха, че един актьор с такива достойнства още не е показал изкуството си пред двора. Серафина също имаше своите привърженици и нейната наранена суетност се утеши със завоеванието на кавалера дьо Видаленк, който, ако и да не се равняваше по богатство на маркиз дьо Брюйер, беше млад, търсен и с всички изгледи да преуспее.

След „Лигдамон и Лидиас“ играха „Самохвалствата на капитан Фракас“, които имаха обичайното си въздействие и предизвикаха огромни изблици от смях. Сигоняк, добре обучен от Блазиус и подпомогнат от една природна схватливост, показа в ролята на капитана най-отрадна безразсъдност. Зербина изглеждаше като изтъкана от светлина, така пръскаше искри около себе си, и

самозабравилият се маркиз й ръкопляскаше като луд. Врявата, която той вдигаше, привлече дори вниманието на дамата с маската. Тя леко повдигна рамене и една тънка присмехулна усмивчица раздвижи ъгълчетата на устните под кадифето на доминото й. Що се отнася до Изабела, присъствието на херцог дьо Валомбрюоз, седнал от дясната страна на сцената, й причиняваше някакво замайващо неразположение, което би могло да бъде забелязано от публиката, ако тя беше по-неопитна актриса. Тя се страхуваше да не би той да си позволи някоя докачителна волност или да покаже оскърбително неодобрение. Но страхът й не се оправда. Херцогът не се опита да я смути с прекалено втренчени или волни погледи; той дори й поръкопляска с приличие и сдържаност там, гдето тя го заслужаваше. Само когато действието на пиесата стигаше до плесници, ритници и удари с тояги върху капитан Фракас, един особен израз на потиснато презрение се изписваше по чертите на младия херцог. Устните му се опъваха горделиво назад, като че ли той тихичко казваше: „Пфу!“ Но той не изрази нито едно от чувствата, които навярно го вълнуваха, и през цялото време на представлението съхрани своята нехайна и великолепна стойка. Макар и необуздан по природа, херцог дьо Валомбрюоз беше твърде много благородник, за да си позволи, след като му минеше яростта, да потъпче законите на вежливостта спрямо един противник, с когото му предстоеше да се сражава на следващата заран: дотогава враждебните действия бяха преустановени и това имаше силата на господне примирие^[16].

Жената с маската беше се оттеглила малко преди свършека на втората пиеса, за да избегне тълпата и блъсканицата, и да стигне незабелязана до своята носилка, която я чакаше на няколко крачки от залата за игри на топка. Изчезването й силно озадачи Леандър, който иззад ръба на една кулиса следеше всички движения на тайнствената дама.

Като метна набързо един плащ върху своя костюм на овчар от линьонските брегове^[17], Леандър се спусна към задния вход, за да проследи непознатата. Тънката нишка, що ги свързваше един за друг, щеше да се скъса, ако той не проявеше усърдие. Дамата, изскочила от сянката за миг, щеше да потъне отново и завинаги в нея и любовната завръзка пропадеше, едва зачената. Но макар да тичаше до задъхване, когато изхвъркна навън, Леандър видя само тъмните силуети на

къщите и дълбоките улички, където трепливо просветваха няколко фенера, носени от лакеи, които съпровождаха господарите си, а отраженията им блещукаха из дъждовните локви. Носилката, поета от яката си обслуга, беше свърнала вече по една улица и ъгълът я скриваше от погледа на пламналия Леандър.

„Аз съм глупак — рече си той с оная откровеност, която човек си позволява към себе си в мигове на отчаяние. — Трябваше да изляза веднага след първата пиеса, да се преоблека в делнични дрехи и да чакам моята непозната пред входа на театъра, все едно дали тя щеше да остане или не да гледа *“Самохвалствата на капитан Фракас”*. Ах, животно, ах, градинско плашило! Една високопоставена дама, защото тя без съмнение беше високопоставена, ти прави мили очи и примира под маската си, като те гледа да играеш, а на теб не ти стига сърце да хукнеш след нея! Ти заслужаваш цял живот да имаш за любовници само разпътници, повлекани, селяндурки, Мариторни^[18] с ръце, слинявали от дръжката на метлата!...”

Леандър беше стигнал дотук в своето вътрешно самопорицание, когато някакъв мъничък паж, облечен в тъмна ливрея без нашивки, с нахлупена над очите шапка, изникна ненадейно пред него като видение и му проговори с детински глас, който се мъчеше да надебели, за да го изопачи:

— Вие ли сте господин Леандър, този, който преди малко въплъщаваше овчаря Лигдамон в пиесата на господин дьо Скюдери?

— Аз съм същият — отговори Леандър. — Какво желаете от мене и какво мога да сторя, за да ви бъда полезен?

— О, благодаря — рече пажът, — аз не искам нищо от вас; възложено ми е само да повтора пред вас едно изречение, стига да сте разположен да го изслушате, едно изречение от името на една маскирана дама.

— От името на една маскирана дама? — извика Леандър. — О! Кажете го веднага! Умирам от нетърпение!

— Ето го дума по дума — рече пажът: — „Ако Лигдамон е толкова сърцат, колкото и галантен, той трябва само да се яви около черквата точно в полунощ; една каляска ще го чака; нека той се качи в нея и се остави да го отведе.“

И преди учуденият Леандър да има време да отговори, пажът изчезна в мрака, като го остави силно затруднен да реши какво да

стори. Ако и сърцето му да подскачаше от радост при мисълта за такава прекрасна сполука, плещите му още потръпваха от спомена за дървения господ, получен в един известен парк, под статуята на Потайната любов. Беше ли това още една примка, простряна за неговата суетност от някой грубиянин, който завиждаше на чаровете му? Щеше ли да завари на мястото за срещата някой побеснял съпруг с шпага в ръка, готов да го погуби и да му пререже гърлото? Тези размишления обилно изстудяваха въодушевляването му, защото, както казахме вече. Леандър се страхуваше като Панург^[19] само от бой и от смъртта. От друга страна, ако не се възползваше от случая, който тъй благоприятно и романтически му се представяше сега, той може би никога нямаше да се повтори и ведно с него щеше да потъне в небитието мечтата на живота му, този блян, който беше му коствал толкова много усилия и средства във вид на помади, мазила, бельо, гиздене и перчене. А освен това, ако не отидеше, хубавата непозната щеше да го заподозре в страхливост, нещо ужасно и да се помисли дори, което предизвикваше спазми от сърцето към стомаха и у най-плашливите. Тази именно непоносима мисъл накара Леандър да се реши.

„Ами ако — думаше си той — тази красавица, заради която ще се изложат на опасността да ми строшат кокалите и да ме хвърлят в някое подземие, излезе особа на почтена възраст, гипсирана от белила и червила, с изкуствени коси и зъби? Срещат се и такива горещи старици, такива сластолюбиви вампири, които за разлика от вампирите по гробищата обичат да се насищат със свежа плът!... О, не! Тя е млада и пълна с женска привлекателност, сигурен съм! Онова, което зърнах от шията и от гърдата ѝ, беше бяло, закръглено, примамливо и обещаващо чудеса за останалото! Да, ще отида, разбира се! Ще се кача в каляската... Каляска! Няма нищо по-благоприятно и по-изящно на света от една каляска!“

Като взе това решение, Леандър се върна във „Французкия герб“, едвам се докосна до вечерята, сложена за комедиантите, и се прибра в стаята си, където се зае да се разкрасява колкото можеше по-добре, като не щадеше нито тънкото бельо с рехаво везмо, нито перуниковата пудра, нито мускуса. Той запаса също кинжал и шпага, макар да беше съвсем неспособен да си послужи с тях в случай на нужда; но един въоръжен любовник все пак всява повече страхопочитание у

разсърдените ревнивци. Сетне той нахлупи шапката си до очите, загърна се по испански от главата до петите в една възтъмна мантия и излезе от хотела с лисичи стъпки; този път му се усмихна щастието да не бъде забелязан от коварния Скапен, който хъркаше колкото му глас държи в стаичката си на другия край на чардака.

Улиците отдавна бяха опустели, тъй като Поатие си легаше рано. Леандър не срещна жива душа освен няколко дръгливи котки, които бродеха унило по улиците, и при шума на стъпките му изчезваха като сенки под някоя недобре скована врата или в прозорчето на някой зимник. Нашият любовник излезе на черковния площад тъкмо когато отзвъняваше последният удар за полунощ и със зловещия си кънтеж разгонваше бухалите от старата часовникова кула. Мрачният бой на камбаната сред нощната тишина повдигаше в не съвсем успокоената душа на Леандър някакъв тайнствен и набожен ужас. Струваше му се, че слуша как бият камбаните за собственото му погребение. За миг дори беше готов да обърне гръб и да иде благоразумно да си легне между двата чаршафа в постелята си, вместо да търчи по нощни приключения; но тъкмо тогава забеляза каляската, която чакаше на указаното място, а малкият паж, пратеникът на маскираната дама, държеше вратичката ѝ, изправен върху стъпалото. Вече нямаше място за отстъпление, защото малцина се осмеляват да бъдат страхливи пред свидетели. Детето и кочияшът бяха го забелязали вече; и Леандър се приближи с нехаен вид, вътрешно изкупен със силно сърцебиене, и се качи в колата с видимото безстрашие на някой Галаор^[20].

Едвам беше седнал, и кочияшът плесна конете си, които потеглиха с равен и непрекъснат тръс. Дълбок мрак царуваше в каляската; освен дете беше среднощ, но и кожените завески бяха спуснати пред стъклата и не позволяваха да се различи нищо отвъд тях. Пажът беше останал отвън, изправен на стъпалото, и не можеше да се завърже разговор, нито да се изтръгне от него и най-малкото осветление. Той изглеждаше между впрочем твърде немногословен и малко разположен да приказва за онова, което знаеше, ако въобще знаеше нещо. Нашият комедиант опипа възглавниците, които бяха кадифени и обнизани с пискюлчета; той усещаше под краката си дебел килим и вдишваше с ноздрите си слабото благоухание на амбра, което се излъчваше от тъканта на вътрешната обшивка, белег на изисканост и вкус. Наистина към високопоставена особа го взеше тъй тайнствено

тази каляска! Той се опита да уточни къде се намира, но слабо познаваше Поатие; все пак стори му се след известно време, че шумът на колелетата вече не се отблъсква от стените и че екипажът вече не плиска уличните канавки. Пътуваха извън града, сред полето, към някое уединено убежище, пригодено за любов и за убийства, помисли си Леандър с лека тръпка и постави ръка върху дръжката на кинжала си, като че ли някой кръвожаден съпруг или свиреп брат седеше срещу него в тъмнината.

Най-после колата спря. Малкият паж отвори вратичката; Леандър слезе и се намери срещу някакъв висок възчерен зид, който му се стори да е дувар на парк или градина. Скоро той различи една порта, чието потъмняло, напукано и покрито с мъх дърво отначало се сливаше по цвят с камъните на стената. Пажът натисна силно един от ръждясалите гвоздеи, които крепяха дъските, и портата се откряна.

— Подайте ми ръката си — рече пажът на Леандър — да ви вода; прекалено тъмно е, за да можете сам да ме последвате из тези лабиринти от дървета.

Леандър се подчини и няколко минути двамата вървяха през някаква гора, все още твърде гъста, макар и силно оголена от зимата, а под нозете им попукуваха сухите ѝ листа. Гората свърши и я замени открит цветарник, разчертан с чемшири и украсен с тисови дървета, подкастриени във вид на пирамиди, които в тъмата приемаха неясните очертания на призраци или мъже, поставени на стража, което беше още по-неприятно за боязливия комедиант. Като преминаха цветарника, Леандър и водачът му изкачиха стълбището на някаква тераса, над която се издигаше един павилион в буколически стил, увенчан с купол и украсен по ъглите на покрива с грамадни жаровни, от които излизаха скулптирани пламъци. Нашият любовник забеляза тези подробности в оная тъмнодрезгава светлина, която нощното небе разлива винаги над открити местности. Павилионът би изглеждал необитаем, ако една слаба червенина, процедена през някоя плътна дамаскинена завеса, не беше обагрила леко един от прозорците, които изрязваха рамките си върху тъмния фон на сградата.

Без съмнение тъкмо зад тази завеса го очакваше маскираната дама, развълнувана и тя като него, защото в тези необмислени любовни лудории жените рискуват доброто си име, а понякога и живота си, също както и любовниците, стига само съпрузите да узнаят

и да са в свирепо настроение. Но в този миг Леандър вече не се страхуваше; задоволената гордост закриваше пред очите му опасността. Каляската, пажът, градината, павилионът — във всичко това се усещаше знатната дама, а и приключението се завързваше по начин, в който нямаше нищо еснафско. Той беше вече на седмото небе, нозете му сякаш не се докосваха до земята. Искаше му се оня завистлив присмехулик Скапен да го види сред тази слава и тържество.

Пажът бутна една широка остъклена порта и се оттегли, като остави Леандър сам в павилиона, който беше обзаведен с много вкус и великолепиe. Сводът, образуван от купола, представляваше леко матово, тъмносиньо небе, по което плуваха малки розови облачета и прехвъркваха амури в най-различни нежни и изящни хороводи. Губери, изпъстрени със сцени от „Астрея“, романът на господин Оноре д'Юрфе, меко обличаха стените на помещението. Писалищните маси, инкрустирани с флорентински самоцвети, креслата от червено кадифе с ресни, масата, застлана с турски килим, китайските вази, пълни с цветя въпреки късното годишно време, ясно показваха, че господарката на това място беше и богата, и от знатно потекло. Канделабри от черен мрамор във вид на негритянски ръце, които се подават от позлатени ръкави, разпръсваха над всички тези великолепия светлината на свещите си. Заслепен от тия блясъци, Леандър в първия миг не забеляза, че в салона нямаше никого. Той се освободи от плаща си и заедно с шапката си го постави на един сгъваем стол, придаде пред едно венецианско огледало по-добър вид на една от къдриците си, чието разположение беше нарушено, възприе най-изящната стойка от репертоара си и си рече, като плъзгаше поглед наоколо:

„Е добре, но къде е божеството на тези места? Аз наистина виждам храма, но не и кумира. Кога ще излезе тя от своя облак и ще се открие, по своята походка истинска богиня, според израза на Вергилий^[21]?...“

Леандър беше стигнал дотук в мисленото си любовно словоизлияние, когато гънките на една завеса от светлочервена индийска дамаска се разлюляха и дадоха път на дамата с маската, почитателката на Лигдамона. Тя още носеше доминото си от черно кадифе, което твърде обезпокои нашия комедиант.

„Дали не е грозна? — помисли си той. — Тази любов с маски не ми харесва!“

Но страхът му трая малко, защото дамата, като се приближаваше към средата на салона, където почтително стоеше Леандър, отмахна доминото си и го хвърли на масата, като откри за светлината на свещите едно твърде приятно и правилно лице, сред което блестяха две красиви очи с цвета на испански тютюн, опалени от страст, и се усмихваше една уста с хубави зъби, червена като череша и рязната от една мъничка браздичка посред долната устна. Около това лице се увиваха изобилни, тежки гроздове от черни коси, които слизаха чак до белите и пълни рамена и дръзваха дори да целуват закръгленостите на две известни полукълба; те развълнувано се повдигаха и спускаха, както си личеше по трептежа на дантелите, които ги забулваха.

— Госпожа маркизата дьо Брюйер! — провикна се Леандър, изненадан до немай-къде и малко нещо разтревожен, тъй като в главата му веднага изскочи споменът за тоягите. — Възможно ли е? Не съм ли аз играчка на съновидения? Ще дръзна ли да повярвам в такова ненадейно щастие?

— Вие не се мамите, приятелю мой — рече маркизата, — аз наистина съм госпожа дьо Брюйер и се надявам, че и сърцето ви ме узнава така, както очите ви.

— О! Вашият образ стои там, издълбан с огнени знаци — отвърна Леандър с проникновен глас. — Аз трябва само да погледна в себе си, за да го видя там, украсен с всички прелести и всички съвършенства!

— Благодаря ви — рече маркизата, — че сте запазили такъв добър спомен за мен. То показва една благородна и великосърдечна душа. Вие би трябвало да ме мислите за жестока, неблагодарна и лъжлива. Уви, слабото ми сърце е само прекалено нежно и аз далеч не бях безчувствена към страстта, която вие ми засвидетелствахте. Вашето писмо, предадено на една невярна слугиня, попаднало в ръцете на маркиза. Той сам съставил отговора, който вие сте получили и който ви озлочести. По-късно господин дьо Брюйер, като се смееше на онова, което той наричаше хубава шега, ми даде да прочета за смях, като някакво съчинение на смахнат, това послание, което преливаше от най-искрена и най-чиста любов. Но то съвсем не подежда така, както той очакваше. Чувството, което имах към вас, само още повече порасна

и аз реших да ви възнаградя за страданията, които бяхте претърпели заради мен. Знаейки, че съпругът ми е зает с новото си завоевание, аз дойдох в Поатие; скрита под тази маска, аз ви слушах да изразявате така чудесно една несъществуваща любов, че поисках да видя дали ще бъдете толкова красноречив и когато говорите от ваше собствено име.

— Госпожо — рече Леандър, като коленичи върху една четвъртита възглавница в нозете на маркизата, която се отпусна в обятията на едно кресло, сякаш изтощена от усилията, които току-що направената изповед бе коствала на нейната свенливост, — госпожо или по-скоро царице и божество, какво могат да струват гримираните речи, подправената пламенност, остроумията, съчинявани без вътрешен огън от поети, които си гризат ноктите, пустите въздишки, въздишани в нозете на някоя нацапана с червило комедиантка, чиито разсеяни очи блуждаят между публиката, пред словата, избликнали от дъното на душата, пред огньовете, които изпепеляват мозъка в костите, пред хиперболите на една страст, на която цялата вселена не би могла да предложи достатъчно бляскави образи, за да възслави своя кумир, или пред поривите на едно сърце, което би искало да изхвъркне от гърдите, където е заключено, за да стане възглавничка под нозете на обожаемата? Вие благоволявате да отбележите, о небесна маркизо, че аз изразявам с пламенност любовта в театралните пиеси, но аз никога в живота си не съм поглеждал актриса, мисълта ми всякога е прелитала отвъд, към едно бленувано съвършенство, към някоя дама красива, благородна, одухотворена като вас и нея едничка любя аз под имената на Силвия, на Доралиса и на Изабела, които са само нейни призрачни обвивки!

Докато говореше така, Леандър, който беше твърде добър актьор, за да забрави, че пантомимата винаги трябва да придружава словоизлиянието, притегли една ръка и се наклони над нея, а маркизата му я остави да я покрива с пламтящи целувки. Госпожа дьо Брюйер отпусна белите си, дълги и отрупани с пръстени пръсти да блуждаят из копринената и благоухаеща коса на комедианта, и полуизлегната в креслото си гледаше, без да ги вижда, малките крилати амурчета по тъмносиния потон.

Изведнъж маркизата отблъсна Леандър и се изправи, олюлявайки се.

— О! Свършвайте! — рече тя с кратък и задъхан глас. — Свършвайте, Леандър, вашите целувки ме изгарят и ме подлудяват!

И като се опираше с ръка в стената, тя се добра до вратата, през която беше влязла, и повдигна завесата, чиито дипли се затвориха зад нея и зад Леандър, който беше притичал да я подкрепи.

Зимната зора духаше в зачервенелите си пръсти, когато Леандър, добре загърнат в наметалото си и полудремец в ъгъла на каляската, бе докаран обратно до портите на Поатие. Като повдигаше ъгълчето на завеската, за да разпознае пътя си, той забеляза отдалеч маркиз дьо Брюйер, който крачеше до Сигоняк, отивайки към мястото, определено за дуела. Леандър спусна бързо коженото перденце, за да не го види маркизът, когато каляската почти докосна. Една усмивка на удовлетворена мъст пробягна по устните му. Боят с тояги беше платен!

Мястото, избрано за двубоя, беше защитено от вятъра с един дълъг дувар, който имаше и това предимство, че скриваше сражаващите се от погледите на пътниците, минаващи по друма. Почвата беше твърда, добре утъпкана, без камънаци по нея, нито буци пръст, нито тревни гнезда, които можеха да спънат краката, и предлагаше всички улеснения людето на честта да си прерязват пристойно един другиму гърлата.

Херцог дьо Валомбръоз и кавалерът дьо Видаленк, придружени от един бръснар хирург, не закъснях да се появят; Четворицата благородници се поздравиха с надменна любезност и студена вежливост, както подобава на благовъзпитани люде, които ще се бият до смърт. Пълно безгрижие се четеше върху лицето на младия херцог, който се отличаваше с безупречна храброст, а освен това беше сигурен в сръчността си. Сигоняк се държеше не по-зле, макар че този щеше да бъде първият му дуел. Маркиз дьо Брюйер беше твърде доволен от това хладнокръвие и го сметна за добро предвещание.

Валомбръоз хвърли наметката и шапката си и разкопча горната си дреха; тези приготовления бяха повторени свършено точно и от Сигоняк. Маркизът и кавалерът измериха шпагите на противниците. Те се оказаха с еднаква дължина.

Всеки от двамата застана на мястото си, взе шпагата си и зае стойка.

— Хайде, господа, и действайте сърцато! — рече маркизът.

— Препоръката е безполезна — отбеляза кавалерът дьо Видаленк, — те ще се бият като лъвове. Това ще бъде един великолепен дуел.

Валомбрюз, който в дъното на душата си не можеше да не презира малко Сигоняк и си въобразяваше, че ще срещне само един слаб противник, се изненада, опипвайки небрежно стоманата на барона, като намери пред себе си едно гъвкаво и твърдо острие, което осуетяваше опитите му с една възхитителна лекота. Той стана по-предпазлив, после опита няколко престорени нападения, мигновено отгатвани. При най-малкото открито място, което той оставяше, върхът на Сигоняковата шпага налиташе, налагайки незабавна отбрана. Той реши да рискува едно нападение: шпагата му, отведена встрани с умел отбой, го остави открит и ако рязко не се беше навел назад, щеше да бъде улучен право в гърдите. За херцога лицето на боя се променяше. Той беше мислил, че ще може да го направлява според волята си, и след няколко пристъпа ще рани Сигоняк, където си пожелае, посредством един връхлитащ прием, който досега винаги беше му се удавал. Но вече не само че не беше господар да напада по волята си, но се нуждаеше от цялото си умение, за да се брани. Колкото и да се мъчеше да запази самообладание, гневът го обхващаше; той чувствуваше как става все по-нервен и раздразнителен, докато Сигоняк, съвършено безстрастен, изглеждаше, че си прави удоволствието да го вбесява с безукорната си закалка.

— Нищо ли няма да правим, докато приятелите ни се фехтуват? — рече кавалерът дьо Видаленк на маркиз дьо Брюйер. — Доста студеничко е тази заран, хайде да кръстосаме шпаги и ние, та макар и само да се разгреем!

— На драга воля — рече маркизът, — това ще ни поразкърши.

Видаленк беше по-добър от маркиз дьо Брюйер във фехтовалната наука и след няколко връхлитания изтръгна шпагата от ръката му с помощта на една остра, светкавична хватка. Тъй като между тях нямаше никаква омраза, те се спряха по взаимно съгласие и вниманието им се пренесе върху Сигоняк и Валомбрюз.

Херцогът, притиснат от непроницаемата игра на барона, беше отстъпил вече доста крачки назад. Той беше уморен, дишането му ставаше все по-пресекнато. От време на време от бързо чаткащите стомани изскачаше синкава искра, но отбраната все повече отслабваше пред напора на нападението и отстъпваше. Сигоняк, след като беше изморил противника си, връхлиташе, изнасяше силно напред десния си крак и караше херцога непрекъснато да се отдръпва.

Кавалерът дьо Видаленк беше силно побледнял и вече започваше да се страхува за приятеля си. Очевидно беше за всеки познавач на фехтовката, че предимството е на страната на Сигоняк.

„Защо, дявол да го вземе — шепнеше си Видаленк — Валомбрюоз не опита прийома, на който го научи Джироламо Неаполитанецът и който този гасконец не може да знае?“

Като че ли четеше мислите на приятеля си, младият херцог тозчас се опита да изпълни прословутия прием, но в мига, когато щеше да нанесе завършващия мах, след едно въртеливо движение на шпагата, Сигоняк го изпревари и му нанесе един десен удар, тъй точно измерен в дълбочина, че му разсече мишцата между китката и лакътя от край до край. Болката от това нараняване накара херцога да разтвори пръсти и шпагата му се изгърколи на земята.

Сигоняк спря веднага със съвършена вежливост, макар че можеше да повтори удара си, без да наруши уговорките на двубоя, който не трябваше да се прекъсва при първата пролята кръв. Той опря в земята върха на оръжието си, сложи лявата си ръка на хълбока и изглежда чакаше да чуе волята на противника си. Но Валомбрюоз, комуто Видаленк, след едно утвърдително кимване на Сигоняк, подаде шпагата в ръка, не можа да я задържи и направи знак, че му стига толкова.

След което Сигоняк и маркиз дьо Брюйер поздравиха най-учтиво херцог дьо Валомбрюоз и кавалера дьо Видаленк и поеха обратно пътя за града.

[1] Циклопите — според гръко-римската митология, чудовищни великани с по едно око наред челото, които коват в своите работилници във вулкана Етна на остров Сицилия мълниите на Зевс. Гръмвержеца под ръководството на бога на огъня и металите Хефест (Вулкан). ↑

[2] Луцифер — едно от имената на дявола. Според библията, така се е наричал преди низвержението си архангелът, който дръзнал да се помисли равен на бога. ↑

[3] Венера се смръзва без Церера и без Бакхус — т.е. любовта не върви без ядене и без пиене. Церера (Деметра) — богиня на земеделието и на земните плодове в гръко-римската митология. Бакхус (Дионисий) — гръко-римски бог на виното. ↑

[4] Първият кръстоносен поход — първата от осемте военни експедиции, които феодална християнска Западна Европа предприема от XI до XIII век с цел да освободи светия за християните град Ерусалим и гроба господен от владичеството на мюсюлманите. Първият кръстоносен поход се е състоял от 1095 до 1099 година под водачеството на Пиер Отшелника и на Готие Безимотни и завършил с превземането на Ерусалим и основаването на т.н. Ерусалимско кралство, просъществувало само няколко десетки години. ↑

[5] Дромон — вид средновековен боен кораб с весла. ↑

[6] Удари на Жарнак — така наричат във фехтовалното изкуство неочакваните и решаващи удари, по името на френския капитан Ги дьо Жарнак (XVI век), който победил противника си в един двубой, като му нанесъл съвършено неочакван удар, разсичайки пресеца му. ↑

[7] Магданозовите листенца и бисерите на маркиз — диадемата, знак на маркизко достойнство, е украсена с бисери и със стилизирани листенца на магданоз. ↑

[8] *Beso a vuestra merced la mano, caballero* (исп.) — целувам ръката на ваша милост, кавалере! ↑

[9] Стенторовски дробове — Стентор, един от гръцките митологични герои, участник в Троянската война. Той бил прочут с гръмоподобния си глас и можел да надвика петдесетина мъже. ↑

[10] Лапидарен (лат.) — ясен, точен и кратък, като надпис, издълбан върху камък. ↑

[11] Цербер — триглаво куче, което, според митологическото предание, охранявало входа на Отвъдното царство на древните. ↑

[12] От двете страни на сцената бяха разположени кресла за високопоставени зрители — този обичай е съществувал във френския театър чак до втората половина на XVIII век. ↑

[13] Сен Жермен — великолепен ренесансов дворец недалеч от Париж, до градчето Сен Жермен-ан-Ле, завършен през царуването на

Франсоа I (XVI век) и служил като извънградска резиденция на френските крале чак до построяването на Версайския дворец век и половина по-късно. ↑

[14] La dama tapada (исп.) — скритата дама, невидимата дама. ↑

[15] Калдерон — Педро де Калдерон де ла Барка (1600–1681), прочут испански драматург, автор силен и плодовит. ↑

[16] Господне примирие — църковен закон, обявен през 1041 година, по време на царуването на френския крал Анри I, сред най-яркия разгул на феодалните междуособици, според който под страх божии са забранени всякакви враждебни действия от сряда вечерта до понеделник сутринта. ↑

[17] Линьонските брегове — Линьон, малка речичка във Франция, приток на Лоара, по чиито брегове се развива действието на прочутия пасторален роман на Оноре д'Юрфе „Астрея“. ↑

[18] Мариторни — по името на Мариторна, кръчмарската прислужница от Сервантесовия „Дон Кихот Ламаншки“ — прозвище на неспретната мома. ↑

[19] Панург — действащо лице от романа на Рабле „Гаргантюа и Пантагрюел“. ↑

[20] Галаор — герой на много испански рицарски романи, образец на рицарските добродетели. ↑

[21] Вергилий — Публий Вергилий Марон (70–19 г. пр.н.е.) — най-известният поет на древния Рим, автор на „Енеида“, на „Георгики“ и на „Буколики“. ↑

X ГЛАВА

ЕДНА ГЛАВА В ЕДНО ПРОЗОРЧЕ

Херцог дьо Валомбрьоз бе настанен внимателно в един стол носилка, ръката му беше превързана от хирурга и положена върху праметнат през врата шарф. Раната му, макар и да го лишаваше от възможността да си служи с шпагата за няколко седмици, съвсем не беше опасна; без да засегне нито кръвоносен съд, нито нервна жила, острието само бе разсякло плътта. Без съмнение посеченото място го болеше, но много повече кървеше гордостта му. Тъй че към леките гърчове, които болката от време на време отпечатваше по черните вежди на младия херцог, примесваше се едно изражение на ледена ярост, а здравата му ръка дращеше със сгърчени пръсти кадифето, с което беше подплатена носилката. Често, докато траеше пътят, той подаваше навън бледата си глава, за да нахока носачите, които и тъй вървяха с най-равномерната си стъпка, като търсеха равни места, за да избягнат всяко разтърсване. Но това не пречеше на ранения да ги нарича „дръвници“ и да им обещава бой със стременици, защото го друсали, както казваше той, като кошница с марули.

Като стигна у дома си, херцогът не поиска и да чуе за лягане в креват и се отпусна върху един лежащ стол, подпрян с четвъртити възглавници, а нозете му завиха с едно плътно копринено одеяло, изтъкано на ситни квадратчета, което донесе Пикар. Камериерът беше страшно изненадан и объркан, като видя господаря си да се връща победен, което съвсем не беше в реда на нещата, като се има предвид боевата сръчност на младия херцог.

Седнал на едно сгъваемо столче до приятеля си, кавалерът дьо Видаленк му подаваше всеки четвърт час да пие по една супена лъжица от укрепителното лекарство, предписано от хирурга. Валомбрьоз пазеше мълчание, но виждаше се как глухата ярост кипи вътре в него въпреки спокойствието, което си налагаше. Най-сетне гневът му избликна с необуздани думи:

— Побира ли ти се в ума, Видаленк, че този кльоцав проскубан щрък, плеснал с крила и хвъркнал от разкъртената кула на замъчето си, за да не умре там от глад, успя да ме продупчи с дългия си клюн, мене, който съм си мерил силите с най-добрите шпаги на нашето време и който винаги съм се връщал от поляната без нито една-едничка драскотина, а, напротив, всякога съм оставял там някой онесвестен женолюбец, праметнал очи в ръцете на секундантите си!

— И най-щастливите, и най-сръчните имат своите опаки дни, както ви се случи и на вас — отговори любовомъдро Видаленк. — Лицето на госпожа Фортуна невинаги е едно и също; тя ту се усмихва, ту се цупи. До днес вие не сте имали основание да се оплаквате от нея, защото тя ви люлкаше в skutите си като най-драгото си чедо.

— Не е ли срамотно — продължи Валомбрюоз, като все повече се възбуждаше, — че това смешно чучело, че това смехотворно благородниче, което получава на сцената колкото си щеш юмруци и ритници в долнопробни фарсове, надви до днес непобеждавания херцог дьо Валомбрюоз? Та той трябва да е някой наемен главорез, дуелист по занаят, скрит под кожата на скитащ акробат.

— Вие знаете неговото истинско произхождение, за което поръчителства маркиз дьо Брюйер — възрази Видаленк. — Но въпреки това несравнимото му владение на шпагата ме удивлява, то надхвърля обикновените човешки способности. Нито Джироламо, нито Парагуанте, прочутите майстори на фехтовалното изкуство, могат да се похвалят с толкова непроницаема игра. Аз го наблюдавах внимателно в тая среща и ще ви кажа, че и най-прославените ни дуелисти можеха само да побелеят от досада. Необходима беше цялата ваша сръчност и уроците на Неаполитанеца, за да не бъдете тежко ранен. Вашето поражение е още победа. Марсий и Дюпортал, които обичат да се перчат като фехтовчици и се броят измежду добрите шпаги в града, без всякакво съмнение щяха да останат на земята срещу подобен противник.

— Късно ще бъде да чакам раната ми да се затвори подзе херцогът след кратко мълчание, — за да го предизвикам пак и да получа възмездие.

— Това би било твърде несигурно начинание, за каквото никак не ви съветвам — рече кавалерът. — В ръката ви може да остане някаква слабост, която ще намали изгледите ви за победа. Този

Сигоняк е страшен съперник, срещу когото не бива да се излиза неблагоприятно. Сега той познава вече играта ви и увереността, която придава едно първо надмощие, ще удвои силите му. Засега честта е удовлетворена, срещата беше сериозна. Спрете дотук.

В себе си Валомбрюоз чувствуваше справедливостта на тези основания; Той сам достатъчно беше изучавал фехтовалното изкуство, в което смяташе, че блести, за да разбере, че неговата шпага, колкото и да е сърчна, никога нямаше да достигне гърдите на Сигоняк, запазени от оная непроницаема защита, в която бяха се разбили всичките му усилия. Макар и да се възмущаваше от дън душа, той му признаваше това учудващо превъзходство. Беше принуден даже да си пошепне съвсем тихичко, че баронът, не желаейки да го убие, беше му нанесъл точно такава рана, която да му попречи да продължи борбата. Подобно великодушие, което би могло да трогне друго, не тъй горделив по нрав, само дразнеше високомерието на херцога и подлютяваше злопаметството му. Победен! Едната мисъл за подобно нещо го караше да свирепее. Той привидно се съгласи със съветите на приятеля си, но по мрачния и кръвожаден израз на лицето му би могло да се отгатне, че в главата му вече се заражда някакъв черен кроеж за отмъщение, който трябваше дълго да бъде мътен от ненавистта и злобата, за да бъде докаран до успешен край.

— Сега съм чудесна картинка за пред Изабела — рече той, като се мъчеше да се смее, ала стипчив бе смехът му, — с тази ръка, пронизана от любовника й. Един осакатен Купидон няма никакъв успех, пред Грациите^[1].

— Забравете тази неблагоприятница — отвърна. Видаленк. — В края на краищата тя не би могла да предвиди, че на един херцог ще му хрумне да се влюби в нея. Вземете си пак тази добра Коризанда, която ви обича с цялата си душа и по цели часове плаче пред портите ви като изпъдено кученце.

— Не произнасяй това име, Видаленк — извика херцогът, — ако искаш да си останем приятели. — Нейните мерзки нежности, които никакво оскърбление не може да отблъсне, ме уморяват и отвращават. Нужни са ми надменни хладини, непокорни гордости, непревземаеми добродетели! Колко ми изглежда прекрасна и достойна за обожание тази пренебрежителна Изабела! Колко съм й признателен, загдето отхвърля любовта ми, която несъмнено щеше да е преминала вече, ако

беше приета! Наистина трябва душата ѝ да не е съвсем низка и обикновена, че да си позволи да отблъсне при нейното положение първите нежни стъпки на един велможа, който ѝ прави чест и който никак не изглежда зле сам по себе си, ако трябва да вярваме на дамите от града. В страстта ми се промъква някакво уважение, каквото аз не съм свикнал да отдавам на жените; но как да отстраня от пътя си този проклет дворянски дребосък, този злокобен Сигоняк, когото сам дяволът намесва в делата ми!

— Работата няма да бъде лесна — рече Видаленк, — особено сега, когато той е нащрек. Но дори и да сполучи човек да го премахне, пак ще остане любовта на Изабела спрямо него, а вие знаете по-добре от когото и да е, тъй като много пъти сте страдали, колко са жените упорити в чувствата си.

— О! Стига да можех да убия барона — продължаваше Валомбръоз, когото доводите на кавалера ни най-малко не убедиха, — аз скоро ще укротя госпожичката въпреки всичките ѝ лицемерни превземки и добродетелни преструвки. Нищо не се забравя по-бързо от един покоен обожател.

Мнението на кавалера дьо Видаленк съвсем не беше такова, но той не сметна за уместно да влезе по този повод в пререкание, което би могло още повече да подлюти раздразненото умонастроение на Валомбръоз.

— Оздравейте най-напред, пък тогава ще помислим пак; тия приказки ви уморяват. Опитайте се да поотдъхнете и да не се измъчвате така; хирургът ще ме смъмри и ще ме обяви за лош болногледач, ако не ви препоръчам спокойствие както за духа, така и за тялото.

Раненият, съгласявайки се с тази забележка, замълча, затвори очи и скоро заспа.

Сигоняк и маркиз дьо Брюйер се върнаха необезпокоявани във „Французкия герб“ и като благородници, които знаят да пазят тайна, не пророниха нито дума за дуела; но стените, за които казват, че имали уши, си имат и очи: те виждат поне тъй добре, колкото и чуват. На оная усамотена наглед полянка не едно изпитателно око дебнеше перипетиите на битката. Провинциалното безделие ражда рояци от

ония невидими или незабележими мушици, които прехвърчат над местата, където трябва да се случи нещо, а сетне, като бръмчат с крилцата си, отлитат да разнесат навсякъде новината за случилото се. На закуска целият Поатие знаеше вече, че херцог дьо Валомбрюз е бил ранен в схватка с един непознат съперник. Сигоняк, който живееше много уединено в хотела, беше показал на обществото само маската си, не и лицето. Тази тайнственост дразнеше силно любопитството и въображенията деятелно работеха, за да разкрият името на победителя. Безполезно е да даваме отчет за всички чудновати допускания, които се правеха. Всеки трудолюбиво изграждаше собственото си предположение, като го подкрепяше с най-произволни и най-смешни измислици, но никому не мина през ума неприличната мисъл, че истинският победител е капитан Фракас, на когото толкова бяха се смели предишната вечер. Един дуел между толкова знатен велможа и някакъв си комедиант би изглеждал нещо нелепо и прекалено чудовищно, за да може някой да го подозре. Мнозина дами и господа от високото общество изпратиха люде в двореца Валомбрюз, за да се осведомят за здравето на херцога, разчитайки да се доберат до някое указание посредством обичайната бърливост на лакеите; но лакеите останаха безмълвни като нямата прислуга по харемите по простата причина, че не знаеха какво да кажат.

С богатството си, с високомерието си, с красотата си и успехите си пред жените Валомбрюз възбуждаше много ревниви омрази, които не смееха да се изявят открито, но чието тъмно коварство се ласкаеше от поражението му. То бе първата несполука, която той претърпяваше, и сега всички ония, които неговата надменност беше мачкала, се радваха на удара, нанесен в най-чувствителното място на самолюбието му. Макар и никой да не беше виждал съперника, разговорите за неговата доблест, ловкост и представителна външност не спираха за миг. Дамите, които всички повече или по-малко можеха да се оплачат от обхожданията на младия херцог — тъй като той беше от ония жертвоприносители, които често по зла прищявка оскверняват олтара, пред който са кадили тамян, — бяха изпълнени с въодушевление към оногова, който откъщаваше за тайните им обиди. Те на драга воля биха го увенчали с лаври и с мирти; изключваме от множеството нежната Коризанда, която помисли, че ще полудее при тази новина, и плачеше открито. Рискувайки да бъде посрещната с най-груби хули, тя сполучи

да превъзмогне забраната и да види ако не херцога, твърде добре пазен от нея, то поне кавалера дьо Видаленк, по-мек и милостив, който с голяма мъка можа да успокои тази влюбена, по-чувствителна към злощастията на един неблагодарник, отколкото бе допустимо.

Но тъй като нищо върху това кълбо от пръст и вода, окачено под луната, не може да остане скрито, узна се чрез метр Било, който го беше научил от Жак, лакея на маркиза, присъствал на разговора между Сигоняк и господаря си на вечерята при Зербина, че непознатият херой, победителят на младия херцог дьо Валомбрюз, е без всякакво съмнение капитан Фракас или по-точно казано, някой си барон, постъпил по любов в пътуващата трупа на Ирод. Колкото до името, Жак беше го забравил. Било някакво име, завършващо на „няк“, общ белег за провинцията Гаскония; но Жак беше сигурен за титула.

Тази макар и романтична, но истинска случка има голям успех в Поатие. Любопитстваха за тогава благородник, толкова храбър и такъв чудесен боец, и когато вечерта на сцената се появи капитан Фракас, продължителни ръкопляскания засвидетелстваха благоволенieto, с което го отрупваха, дори преди да е отворил уста. Някои дами, измежду най-именитите и най-високопоставените, не се побояха да размахат кърпичките си. Ръкопляскания имаше и за Изабела, по-гръмки от обикновено, които едва не объркаха тази млада особа и я накараха да покаже по бузите си изпод грима естествения ален цвят на срамежливостта. Без да прекъсва ролята си, тя отговори на тези прояви на благосклонност със скромен реверанс и с едно миловидно кимване на глава.

Ирод си потъркваше ръцете от радост и широкото му бледо лице грееше като пълнолуние, тъй като сборовете бяха блестящи и касата заплашваше да се пръсне вследствие на парично многокръвие: всеки искаше да види този прословут капитан Фракас, актьор и благородник, когото не плашеха нито криваци, нито шпаги, доблестен защитник на красотата, който не се боеше да премери силите си с един херцог, страшилище и за най-смелите. Блазиус обаче не предричаше нищо хубаво от тия тържества; той се страхуваше и не без основание от отмъстителното умонастроение на Валомбрюз, който можеше да изнамери начин да се отплати и да изиграе някоя лоша шега на трупата. Грънците, казваше той, трябва да избягват да се чукаат в железни съдове, още повече щом не са се строшили при първия

сблъсък, тъй като металът всякога си остава по-твърд от глината. За което Ирод, който имаше доверие в подкрепата на Сигоняк и на маркиза, го наричаше страхопъзльо, треперко и бълзливец.

Ако баронът не беше искрено влюбен в Изабела, той би могъл лесно да ѝ изневери, дори неведнъж, защото не една красавица му се усмихваше умилно, без да обръща внимание на чудноватия му костюм, на мукавения му нос, лъснал от киновар, и на смешната му роля, която ни най-малко не предразполагаше към романтични копнежи. От това пострада дори успехът на Леандър. Всеу обтягаше той красивия си крак, напразно се пъчеше като гащат петел, нахалост увиваше на пръста си къдриците на своята перука, показваше едрия камък на пръстена си и разкриваше зъбите си чак до венците: всичко това вече не оказваше никакво въздействие. Той би могъл да побеснее от яд, ако *la dama tarada* не беше на поста си, галейки го с поглед, отговаряйки на знаците, които той ѝ правеше с очи, чрез леки потупвания на ветрилото в парапета на ложата и чрез всякакви други тайни белези на любовно разбирателство. Скорошната му сполука изливаше балсам върху малката раничка на самолюбието му и блаженствата, които нощта му обещаваха, го утешаваха, загдето не е светило на вечерта.

Комедиантите се върнаха в странноприемницата и Сигоняк проводи Изабела до стаята ѝ, където младата актриса, противно на обичая си, го пусна да влезе. Една прислужница запали свещта, притури дърва в огъня и чинно се оттегли. Когато завесата на вратата се спусна зад гърба ѝ, Изабела пое ръката на Сигоняк и я стисна с по-голяма сила, отколкото можеше да се предположи в тези крехки и нежни пръсти; но с глас, който вълнението приглушаваше, му каза:

— Закълнете се, че повече няма да се биете заради мен. Ако ме обичате, както говорите, закълнете ми се!

— Такава клетва не мога да дам — рече баронът. — Ако някой дръзне да прояви непочтителност към вас, аз ще го накажа, разбира се, както ми повелява дългът, все едно дали е херцог, дали е княз.

— Помислете — подзе Изабела, — че аз съм само една бедна комедиантка, изложена на произвола на първия срещнат. Мнението на света, уви, прекалено оправдано от нравите на театъра, гласи, че зад всяка актриса се крие блудница. Щом една жена стъпи с крак на сцената, тя вече принадлежи на публиката; алчните погледи подробно се вглеждат в прелестите ѝ, изучават красотите ѝ, а въображенията се

докопват до тях като до любовница. Всеки, понеже я познава, се смята поради това неин познат и ако е допуснат зад кулисите, удивлява свенливостта ѝ с внезапни признания, които тя съвсем не е подбудила. Целомъдрена ли е тя? Добродетелта ѝ се приема за чиста превземка или за лихвоносна пресметливост. Тези неща трябва да се търпят, защото човек не може да ги измени. Занапред доверете ми се; нека аз отблъсквам със сдържана обноска, със сухи отвори, със студен израз нахалствата на дворяните, на чиновниците и на самохвалците от всички видове, които се навеждат над тоалетната ми масичка или между действията дращят с гребен по вратата на моята гримьорна. Едно сухо перване с банела по пръстите, които злоупотребяват със свободата си, се равнява на удара от вашата сабя.

— Позволете ми да вярвам, прекрасна Изабела — рече Сигоняк, — че шпагата на кавалера ще може да подкрепи банелата на порядъчната жена, когато стане нужно, и не ми отнемайте службата на ваш защитник и рицар.

Изабела все така държеше ръката на Сигоняк и впиваше в него сините си очи, пълни с нежност и няма молба, за да изтръгне желаната клетва; но баронът не даваше ухо на такива молби, той беше необуздаем като испански идалго по въпросите на честта и по-скоро хиляди пъти би презрял смъртта, отколкото да претърпи някакво непочитание към любимата си; той искаше Изабела на сцената да бъде уважавана като някоя херцогиня в салона си.

— Хайде, обещавайте ми поне — настоя младата актриса — да не се подхвърляте на опасност по лекомислени поводи. О! в каква тревога, в какво мъчително безпокойство очаквах аз завръщането ви! Аз знаех, че щяхте да се биете с тогова херцог, за когото всеки говори само с ужас. Зербина ми беше разправила всичко. Какъв сте лош, да изтезавате сърцето ми по такъв начин! Тия мъже, те съвсем не помислят за клетите жени, когато гордостта им е засегната; те отминават, без да чуят риданията, без да видят сълзите, оглушали, ослепели, освирепели. Знаете ли вие, че ако бяха ви убили, аз щях да умра?

Сълзите, които блясваха в очите на Изабела само при мисълта за опасностите, надвиснали над Сигоняк, а и сухото потреперване на гласа ѝ показваха, че нежното създание говори истината.

Трогнат повече, отколкото би могло да се изкаже, от това искрено чувство, барон дьо Сигоняк обвини снагата на Изабела със свободната си ръка, притегли я към гърдите си, без тя да се съпротивлява, и устните му докоснаха леко приведеното чело на младата жена, а до сърцето си той усещаше задъханото ѝ дишане.

Те останаха така няколко минути, безмълвни, в забрава, която някой по-малко почитителен любовник, отколкото беше Сигоняк, несъмнено би използвал; но него го отвращаваше мисълта да злоупотреби с това целомъдрено самоотдаване, породено от мъката.

— Утешете се, скъпа Изабела — рече той с нежно игрив глас, — аз не съм мъртъв и дори нараних противника си, макар че той минава за твърде опитен дуелист.

— Аз знам, че имате доблестно сърце и твърда ръка — подзе Изабела, — но освен това аз ви обичам и не се срамувам да го кажа, защото съм сигурна, че вие ще уважите откровеността ми и няма да извлечете от нея никаква облага. Когато ви видях тъй тъжен и самотен в онзи мрачен замък, където вееше младостта ви, усетих спрямо вас една нежна и печална жалост. Щастieto не ме съблазнява, неговият блясък ме плаши. Ако бяхте щастлив, щях да се побоя от вас. По време на онази разходка из градината, когато разчиствахте къпините пред мен, вие ми откъснахте една мъничка дива роза, едничкия подарък, който можехте да ми направите; тогава аз пророних една сълза над нея, преди да я забода на гърдите си, и безмълвно ви дадох душата си в замяна...

Като слушаше тия сладостни слова, Сигоняк поиска да целуне хубавите устни, които ги произнасяха; но Изабела се откъсна от прегръдката му — не с буйна и показна непорочност, а с оная скромна твърдост, на която един кавалер не бива да противоречи.

— Да, аз ви обичам — продължи тя, — но не както другите жени; вашата слава е моя цел, а не собственото ми удоволствие. На драго сърце приставам да ме смятат за ваша любовница, това е единствената причина, която може да оправдае присъствието ви сред тази група комедианти. Какво значение имат злословията, стига да запазя самоуважението си и сама да зная, че съм добродетелна? Едно петно ще ме убие. Навярно благородническата кръв, която имам в жилите си, ми вдъхва тази горделивост, доста смешна, нали, у една комедиантка, но такава съм създадена.

Макар и свенлив, Сигоняк беше млад. Тези прелестни признания, които не биха казали нищо на някой самомнителен красавец, го изпълваха с блажено опиянение и го смущаваха до крайна степен. Силна червенина изби по бузите му, обикновено тъй бледи; струваше му се, че пламъци се вихрят пред очите му; ушите му звънтяха и той усещаше чак в гърлото си ударите на сърцето си. Бездруго той не поставяше под съмнение добродетелността на Изабела, но вярваше му се, че малко дерзание ще да победи угризенията ѝ; беше чувал да казват, че часът на овчаря^[2], щом пробие веднъж, никога вече не се повтарял. Младото момиче стоеше пред него в пълния блясък на красотата си, сияйно, искрящо, с прозирна душа, ангел, изправен пред райските прагове на любовта; той пристъпи няколко крачки към нея и я обви с ръцете си, треперещ от пламенност.

Изабела не се опита да се бори; но като се отметна назад, за да избегне целувките на младия човек, тя впи в него поглед, пълен с укор и болка. От хубавите ѝ сини очи избликнаха сълзи чисти, ясни бисери на целомъдрието, които потекоха по внезапно побледнелите и бузи чак до устните на Сигоняк, едно потиснато ридание изпъна гърдите ѝ и снагата ѝ се отпусна, като че ли щеше да падне в несвяст.

Баронът слиян я положи върху едно кресло и като коленичи пред нея, обхвана ръцете ѝ, които тя му остави, молеше се за прошка, извиняваше се с порива на младостта, с някакъв миг на шемет, за който се разкайва и е готов да го изкупи с най-пълно подчинение.

— Вие ми причинихте силна болка — рече най-сетне Изабела и въздъхна. — Аз толкова се доверявах на вашата чувствителност! Не ви ли бе достатъчно признанието ми? То би трябвало да ви стигне и да ви подсказе, дори с откровеността си само, че аз съм решена да не отстъпя в нищо. Бях повярвала, че ще ме оставите да ви обичам по моето си разбиране, без да безпокоите нежността ми с груби прехласвания. Вие ми отнехте тази сигурност; не че се съмнявам в словото ви, но не смея вече да слушам сърцето си. А така приятно ми беше да ви виждам, да ви чувам, да следя вашите мисли по очите ви! Вашите скърби исках да споделя аз, оставяйки насладите за другите. Измежду всички тия груби, нахални, покварени мъже има един, казвах си аз, който вярва в невинността и знае да уважава това, което обича. Аз си мечтаех да намеря чиста обич, аз, щерката на театъра, неспирно преследвана от гнусни задирания. Аз искам само да ви доведа до прага

на щастието и да се върна после пак в бездните на своя здрач. Вие виждате, че не съм била много взискателна.

— Обожаема Изабела, всяка дума, която изричате — провикна се Сигоняк, — ме кара още по-силно да усещам колко съм недостоен; аз трябва да целувам следите от стъпките ви, загдето не зачетех това ангелско сърце. Но вече няма какво да се боите от мен: съпругът ще съумява да сдържа поривите на любовника. Аз притежавам само името си; то е чисто и неопетнено като вас. Аз ви го предлагам, ако склоните да го приемете.

Сигоняк все още стоеше на колене пред Изабела; при тези думи младото момиче се наведе към него и като обхвана главата му с порив на преливащо чувство, тя залепи върху устните на барона една мимолетна целувка; после скочи и пристъпи няколко крачки из стаята.

— Вие ще бъдете моя жена — рече Сигоняк, опиянен от прикосновението на тия устни, свежи като цвете, жарки като пламък.

— Никога, никога — отвърна Изабела с необикновена възбуда. — Аз ще се покажа достойна за тази чест, като я отхвърля. О, приятелю мой, в какво небесно блаженство плува душата ми! Значи вие ме уважавате? И ще посмеете да ме въведете с високо вдигната глава в залите, където стоят портретите на вашите прадеди, и в оня параклис, където е гробницата на майка ви? Аз бих издържала без страх погледа на мъртвите, които знаят всичко, и девственият венец връз челото ми няма да лъже.

— Но как така! — извика баронът. — Вие казвате, че ме обичате, а не искате да ме приемете нито като любовник, нито като съпруг?

— Вие ми предложихте името си и това ми стига. Аз ви го връщам, след като го задържах една минутка в сърцето си. За един миг аз бях ваша жена и никога вече няма да бъда другиму. През всичкото време, докато ви целувах, аз казвах „да“ вътре в себе си. Но аз нямах право на толкова много земно щастие. За вас, приятелю скъпи, би било голяма грешка да обремените съдбата си с една бедна комедиантка като мен, на която никога няма да простят нейното театрално минало, колкото и достойно и чисто да е то. Студените лица и строго отмерените погледи, с които знатните дами ще ме посрещат, ще ви карат да страдате, а няма да можете да предизвикате тези зловидници на дуел. Вие сте последният потомък на болярски род и над вас тегне задължението да въздигнете вашия дом, съкрушен от враждебна съдба.

Когато с един нежен поглед аз ви накарах да напуснете вашата кула, вие си представяхте някаква любовна връзчица, кавалерски подвизи и приключения: и това е съвсем естествено. Но аз, изпреварвайки бъдещето, аз мислех за съвсем друго нещо. Аз ви виждах да се връщате от двора, великолепно облечен и с някаква хубава служба. Замъкът дьо Сигоняк добиваше някогашния си блясък; аз мислено скубех бръшляна от стените, покривах с нови плочи старите кули, изправях на местата им падналите камъни, поставях стъкла на прозорците, позлатявах отново олющените щъркели на герба ви и след като ви доведях до границите на вашите земи, изчезвах, задушавайки една въздишка.

— Вашият блян ще се сбъдне, благородна Изабела, но не точно така, както го разправяте, тази развръзка е много тъжна. Първа вие ръка в ръка с мен ще пристъпите този праг, от който къпинаците на занемарата и на злощастieto ще са изчезнали завинаги.

— Не, не, тя ще бъде някоя красива, благородна и богата наследница, във всичко достойна за вас, която ще можете да покажете с гордост на приятелите си и за която никой няма да каже с коварна усмивка: „Аз я освирквах“ или „Аз ѝ ръкоплясках на еди-кое си място“...

— Жестоко е да се показваш тъй прекрасен и тъй съвършен и в същото време тъй да обезнадеждаваш — рече Сигоняк; — да разтваряш дверите на небето и да ги затваряш: няма нищо побезсърдечно. Но аз ще преломя това решение.

— Не се и опитвайте — подзе Изабела с нежна непреклонност, — то е неизменно. Аз бих се презирала, ако отстъпя. Задоволете се само с любовта, най-чистата, най-истинската, най-преданата любов, която някога е разтуптявала сърцето на една жена, но не искайте нищо повече. Сигурно е много мъчително — прибави тя, като се усмихваше, — да бъдеш боготворен от една наивка, която мнозина имат лошия вкус да намират очарователна! Дори самият Валомбръоз би бил горд от това.

— Да се отдаваш и да се отказваш така цялостно, да сипваш в един и същи стакан тази сладост и тази горчилка, този мед и този пелин, само вие сте способна на такива противоположности!

— Да, аз съм една странна девица — рече Изабела, — това го имам от майка си; но трябва да ме приемат такава, каквато съм. Ако

вие настояват и ме измъчват, бих съумяла да избягам в някое прибежище, където никога няма да ме намерите. И така, разбрахме се, нали? И тъй като е вече късно, идете в стаята си и пригответе за мен тия стихове, които не подхождат нито за осанката ми, нито за нрава ми в пиесата, която трябва да играем наскоро. Аз съм вашата малка приятелка, бъдете моят голям поет.

Изабела се порови в дъното на едно чекмедже, извади от там един свитък, превързан с тясна розова копринена панделка, и го подаде на Сигоняк.

— Сега целунете ме и вървете — рече тя, като му поднесе бузата си. — Вие ще работите за мен, а за всеки труд се полага награда.

След като се върна в стаята си, Сигоняк дълго не можа да дойде на себе си от вълнението, в което го беше хвърлила тази сцена. Той беше едновременно отчаян и очарован, сияещ и мрачен, на небето и в преизподнята. Той се смееше и плачеше, разкъсан от най-бурни и противоречиви чувства: радостта, че е обичан от едно толкова красиво и благородно сърце, го караше да ликува, а уверението, че никога няма да получи нищо повече, го хвърляше в дълбоко униние. Но лека-полека тия луди талази притихваха и успокоението настъпи. Мисълта му се върна към думите на Изабела, за да ги тълкува една по една, и картината на възродения замък дьо Сигоняк, която тя бе призовала, израсна пред сгорещеното му въображение с най-ярки и живи краски. Той виждаше всичко с яснотата на някакъв необикновен сън:

Фасадата на замъка сияеше прясно белосана под слънцето, а ветропоказателите, позлатени като нови, блестяха на фона на синьото небе. Пиер, облечен в богата ливрея, стоеше прав под портата с гербовете между Миро и Велзевул и очакваше господаря си. От тъй отдавна изгасналите комини се издигаше весел дим и показваше, че замъкът е населен с многобройна прислуга и че тук се е върнало благоденствието.

Той видя сам себе си, облечен в изящна и разкошна одежда, по която искряха и трептяха везбите, виждаше се да води към замъка на прадедите си Изабела, пременена като принцеса, а цветовете и знаците на герба ѝ като че ли принадлежаха на един от най-знатните домове на Франция. Една херцогска корона блестеше над челото ѝ. Но младата жена не изглеждаше по-горда от това. Тя имаше същия нежен и скромнен вид и държеше в ръката си мъничката роза, подаръка от

Сигоняк, на която времето не бе отнело свежестта; и както вървеше, тя вдъхваше благоуханието на цветето.

Когато младата двойка се приближи до замъка, един висок старец с достопочтен и величествен вид, върху гърдите на когото святкаха множество ордени, но лицето му беше свършено непознато на Сигоняк, излезе няколко крачки пред трема, като че да приветства с „добре дошли“ младоженците. Но най-вече се изненада баронът, че до стареца стоеше един млад мъж с най-горда осанка, на когото той изпърво не различаваше твърде добре чертите, но който скоро му заприлича на херцог дьо Валомбрюз. Младият мъж му се усмихваше приятелски и нямаше вече надменното си изражение.

Наоколо изполичарите от имението викаха „Да живее Изабела! Да живее Сигоняк!“, като изразяваха най-сърдечна радост. Над гълчавата на приветствията отекнаха звуци на ловджийски рог и скоро из едно бранище, като удряше с нагайката си великолепия необуздан жребец, на поляната изскочи една амазонка, чиито черти силно напомняха Йоланда дьо Фоа. Тя погали с ръка шията на коня си, накара го да тръгне с по-спокойна стъпка и бавно премина пред замъка: Сигоняк следеше с поглед, сякаш против волята си, великолепната ловджийка, чиято кадифена пола се развяваше като крило, но колкото повече я гледаше, толкова видението избледняваше и повяхваше. Тя добиваше прозрачността на сянка и през нейните почти изличени очертания се различаваха с подробности дърветата, тревите и небето. Йоланда се стопяваше като някакъв смътен спомен пред действителността на Изабела. Истинската любов разпръсваше във въздуха първите юношески блянове...

И наистина в тази полуразрушена кула, където очите нямаше с какво друго да усладят взора му освен със зрелището на запустението и на нищетата, баронът бе живял унил, сънлив, безтрепетен, поприличен на сянка, отколкото на жив човек, чак до деня, когато за първи път срещна Йоланда дьо Фоа на лов сред безлюдните ланди. Дотогава той беше виждал само изпърлени от зноя селянки, само овчарки с изкаляни крака, само женски същества, но не и жени; и това видение го заслепи, като че ли беше погледнал към слънцето. Непрекъснато виждаше пред очите си, дори и когато ги затвореше, как танцува онази лъчиста фигура, която му се струваше, че е дошла от друга някаква планета, Йоланда наистина беше несравнимо красива и

създадена да омагьосва и по-опитни кавалери от този беден провинциален благородник, който се разхожда на дръгливото си конче в прекалено широките за него дрехи на баща си. По усмивката, предизвикана от неговата чудновата премяна, Сигоняк бе почувствувал колко смешно е да храни и най-малката надежда да завоюва благоволенieto на тази пренебрежителна красавица. Той избягваше Йоланда или се изхитряше да я зърне, без да бъде забелязан, потулен зад някой плет или боров дънер край пътеките, където тя обичаше да минава със свитата си от кавалери; той изпитваше такова остро самопрезрение, че те всички му се струваха жестоко красиви, великолепно облечени, блестящо любезни. В такива дни той се връщаше в замъка с натежало от горест сърце, блед, посърнал, съкрушен, като едва дигнал се от леглото болник, и по цели часове седеше безмълвен, подпрял брадичка на дланта си, в ъгъла пред камината.

Появлението на Изабела в замъка бе донесло цел на онази смътна необходимост от любов, която измъчва младостта и в безделието се отдава на халосни блуждения. Миловидността, нежността и скромността на младата комедиантка докоснаха най-нежните струни в душата на Сигоняк и той действително я обичаше много. Тя беше изцерила раната, нанесена от презрението на Йоланда.

След като се полюля по течението на тия измамливи мечтания, Сигоняк се упрекна за леността си и сполучи не без мъка да съсредоточи вниманието си над пиесата, която Изабела беше му поверила, за да донагласи някои места из нея. Той зачеркна няколко стиха, които не подхождаха за младата актриса, и прибави от своя страна няколко други; преправи любовното обяснение на младия красавец, което му се стори студено, високопарно, усукано и невразумително. Онова, с което той го замени, бездруго беше поестествено, по-вълнуващо, по-горещо; той мислено го отправяше към самата Изабела.

Тази работа го задържа до късно през нощта, но той се справи с нея успешно и с вътрешно задоволство и на другата заран бе възнаграден с една признателна усмивка от Изабела, която веднага почна да заучава стиховете, наредени от нейния поет, както тя го наричаше. Арди или Тристан нямаше да ги наредят по-добре.

На вечерното представление навалицата беше още по-голяма от предишната вечер и малко остана вратарят на театъра да бъде задушен от натиска на зрителите, които всички едновременно искаха да влязат в залата, страхувайки се, че вътре няма да намерят място, макар и да са си платили. Славата на капитан Фракас, победителя на Валомбрюоз, растеше от час на час и приемаше невероятни и баснословни размери; биха му приписали на драга воля делата на Херкулес и подвизите на дванайсетимата рицари на Кръглата маса. Неколцина млади благородници, врагове на херцога, се уговаряха да потърсят дружбата на този доблестен воин и да го поканят на гуляй в някоя кръчма, по шест пистולי на глава. Не една дама обмисляше изящните словеса на любовна записчица, предназначена нему, и беше вече хвърлила в огъня пет-шест несполучливи черновки. Накратко казано, той беше на мода. Кълнях се вече само в него. Той нехаеше за този успех, който го измъкваше на бял свят от тъмнината, където би искал да си остане, но не беше в негова власт да се отърве от него; трябваше да го търпи. По едно време му хрумна мисълта да избяга и въобще да не се появява на сцената. Но като си помисли за отчаянието, в което щеше да изпадне Тиранът, съвсем въодушевен от огромните сборове, които се получаваша, отказа се. Не трябваше ли тези порядъчни комедианти, които бяха му се притекли на помощ в нищетата, да бъдат възнаградени поне от непредвидената слава, връхлетяла над главата му? И затова, като се помири с положението си, той нагласи маската си, запаса пояса си, надипли наметалото на рамото си и зачака предупредителят да мине да му каже, че е дошъл неговият ред.

Тъй като сборовете бяха добри и посещението голямо, Ирод, като щедър директор на театър, беше наредил да удвоят осветлението и сега залата сияеше в такива ярки блясъци, сякаш беше представление за пред двора. С надеждата да съблазнят капитан Фракас, дамите от града се бяха вдигнали на всеоръжие и както казват в Рим, бяха *in fiocci*^[3] Нито един диамант не бе останал в ковчежетата за драгоценности, за да блесне и да размята искрите си върху повече или по-малко бели гърди, върху повече или по-малко красиви глави, всичките въодушевени от силното желание да се харесат.

Само една ложа още беше празна, най-изгодно разположената, най-добре изложена към залата и очите любопитно се извъръщаха нататък. Липсата на нетърпение от страна на ония, които бяха я наели,

учудваше благородниците и гражданите на Поатие, на пост отпреди повече от час. Ирод, който надзърташе иззад завесата, изглежда чакаше да дойдат и тези нехайни посетители, за да удари трите осветени от обичая удара, тъй като няма по-досадно нещо в театъра от тия закъснели и силно дразнещи промъквания на зрители, които търсят местата си, раздвижват седалките, шумно се настаняват и отвличат вниманието.

Докато завесата се вдигаше, една млада жена зае мястото си в ложата, до нея с мъка се приведе, за да седне, стар велможа с благонравен и патриархален вид. Дълги бели коси, чиито краища се увиваха в сребристи къдрици, се спускаха надолу от слепоочията на стария благородник, докато нагоре се оголваше едно теме с оттенък на слонова кост. Тия кичури обграждаха лицето, сякаш poprъскано с ярки петна, които свидетелстваха за живот на чист въздух и може би за едно раблезианско преклонение пред божествената бутилка. Веждите, все още черни и много гъсти, засенчваха очите, у които възрастта не беше угасила жизнеността, и те от време на време пак лумваха сред кръжилата си от тъмни бръчки. Мустаците му заедно с една остра брадичка под долната устна се ежеха извити като запетаи около чувствената му и бърнеста уста; на тях леко можеше да им се прикачи оня старинен епитет „вепри“, с който средновековните рицарски жести^[4] неизменно удостояват брадата на Карл Велики. Една двойна гуша свързваше лицето с налятия му врат и общият вид би бил доста обикновен, ако не беше погледът, който придаваше значителност на цялото и не допускаше съмнения в родовитостта на старика. Яка от венецианска дантела се отгръщаше над жилетката му от златист брокат, а ослепително бялото бельо, приповдигнато от един твърде изхвъркнал корем, се разливаше и покриваше пояса на късите му кадифени панталони с цвета на дъбова кора. Една наметка от същия цвят със златни ширити се гънеше небрежно прехвърлена връз облегалката на стола му. Лесно беше да се отгатне в лицето на този старец един чичо-придружвач, сведен до положението на дойка от някоя обожавана въпреки всичките си прищевки племенница; и рекъл би човек, като ги гледаше двамата, тя — стройна и лека, той — натежал и начумерен, че някоя Диана води на верижка един стар полуопитомен лъв, който би предпочел да си дреме в леговището,

отколкото да го разхождат така пред света, но който в края на краищата се покорява на съдбата.

С изяществото си одеянието на младото момиче свидетелстваше за богатството и високото положение на онази, която го носеше. Една синкавозелена рокля с оня оттенък на морска вода, който само русите жени, съвършено сигурни в цвета на лицето си, могат да облекат без страх, изтъкваше снежната белота на една гръд, целомъдрено пооткрита, а алабастрово-прозрачната шия се издигаше като плодник от венчето на някое цвете посред една колосална, ажурно изрязана яка. Фустата от сребърен плат тръпнеше от светлина, а меко блещукащи искрици напомняха за благородството на бисерите, които обнизваха роклята и корсажа. Косите, напоени с лъчи и навити на дребни къдрици над челото и слепоочията, сякаш бяха излени от живо злато; за възславата им нямаше да стигнат двадесет сонета с всичките италиански остроумия и испански тънкости в тях. Цялата зала вече гледаше заслепена към тази красавица, макар че тя още не беше свалила маската си; но което се виждаше, говореше за останалото. Нежната и чиста линия на брадичката, безупречният разрез на устата, чиято малинова червенина още повече печелеше от съседството на черното кадифе, удълженият, тънък и изящен овал на лицето, съвършенството на едно мъничко ушенце, за което можеше да се помисли, че го е издялал от ахат самият Бенвенуто Челини^[5] — всичко това подсказваше прелести и чарове, на които биха могли да завидят и самите олимпийски богини.

Скоро, притеснена от горещината в залата или може би решила да прояви към смъртните великодушие, за каквото те съвсем не са достойни, божествената свали безобразното парче мукава, което затъмняваше половината от нейния блясък. Тогава хората видяха прекрасните ѝ очи, чиито полупрозрачни зеници сияеха като лазуритови късчета между дълги мигли от потъмняло злато, видяха носа ѝ, полугръцки, полуорлов и ланитите^[6] ѝ, отсенени с едва доловима карминова багра, пред която би изглеждал землист цветът и на най-свежата роза. Тя беше Йоланда дьо Фоа.

Ревнивият усет на жените, които бяха почувствали заплахата за бъдещите си успехи, беше я познал, преди още тя да бе махнала маската си.

Като обгърна със спокойния си поглед развълнуваната зала, Йоланда се облакъти връз перваза на ложата, леко подпряла ръка до бузата си, в една стойка, която би създала славата на някой скулптор или ваятел на образи, стига той, елин или римлянин, да можеше да измисли такова разсеяно-миловидно и естествено-изящно положение на тялото.

— И най-вече, чичо, не задрямвайте — рече тя полугласно на стария велможа, който веднага ококори очи и се понадигна на седалката си. — Това ще бъде нелюбезно към мен и противоречиво спрямо законите на старинното кавалерство, с което вие винаги сте се хвалили.

— Бъдете спокойна, племеннице. Когато бръщолевенията и бабините деветини, които дрънкат тия палячовци, ме отегчат пряко сили, аз ще ви поглеждам и тозчас ще отворям широко очи като вещер.

Докато Йоланда и чичо ѝ разменяха тези приказки, на сцената излезе капитан Фракас и с походката на чифт разчекнати ножици се приближи чак до свещите, като въртеше буреносно очи и си придаваше най-оскърбителното и най-надменно изражение на света.

При появата на любимеца от всички страни гръмнаха лудешки ръкопляскания и за миг всеобщото внимание се отвърна от Йоланда. Бездруго Сигоняк не беше суетен, а неговата гордост на благородник презираше тоя палячовски занаят, до който беше го довела необходимостта. Обаче не бихме желали да твърдим, че неговото самолюбие не е било поне мъничко погъделичкано от това всеобщо горещо и бурно одобрение. Славата на комедиантите, гладиаторите, мимиците понякога е възбуждала ревността на твърде високопоставени особи, на римски императори и цезари, господари на света, които никак не са се свенели да оспорват на цирковата арена или в театъра лавровите венци на певци, актьори, борци и колесничари, ако и да са имали толкова други венци на главите си, да вземем за пример Рижобрадия Нерон^[7], за да не говорим за по-малко знаменитите...

Когато ръкоплясканията спряха, капитан Фракас плъзна над залата оня поглед, който не пропуска да хвърли актьорът, за да се увери, че скамейките са добре попълнени, и да отгатне настроението на публиката, весело или свирепо, въз основа на което той строи играта си, позволявайки или отказвайки си различни волности.

Изведнъж като че ли нещо заслепи барона: светлините наедриха като слънца, после станаха черни кръгове върху светлива основа. Главите на зрителите, които той смътно различаваше пред краката си, се разтопиха в някаква разкашкана мъгла. Пареща пот го обля от главата до петите и тозчас се вледени. Нозете му, меки като памук, се огъваха под него и стори му се, че подът на сцената се вдигна чак до пояса му. В изсъхналата му, гореща уста не беше останала капчица слюнка; една желязна брънка стягаше гърлото му точно така, както испанското garote^[8] загърля шията на някой престъпник и думите, които трябваше да произнесе, изхвърчаха от главата му изплашени, кресливи, като се блъскаха и си пречеха една на друга, досущ като птички, които литват на свобода от разтворена клетка. Хладнокръвие, стоеж, памет — всичко го напусна наведнъж. Рекъл би човек, че някаква невидима гръмотевица го е ударила, и малко остава да се строполи мъртъв, забивайки нос в свещите. Той току-що беше забелязал в ложата ѝ Йоланда дьо Фоа, спокойна и лъчиста, приковала в него красивите си синьо-зелени очи.

О, срам! О, безумие! О, зла шега на съдбата! О, зла среща, тъй страшна за една благородна душа! Да го видят в това невероятно смешно одеяние как недостойно развлича сганта с кълчене и кривене, да го види тъкмо оная надменна, дръзка, презрителна дама, пред която, за да я унижи и да пречупи гордостта ѝ, той би искал да върши само величествени, героически, свръхчовешки дела! И да не може да избяга, да изчезне, да се продъни в утробата на земята! За миг на Сигоняк му мина мисълта да удари на бяг, да се метне през платното в дъното на сцената и да пробие в него дупка с главата си като със стенобойна каменохвъргачка; но на нозете му тежаха такива оловни подметки, каквито говорят, че обували за упражненията си някои бегачи, за да се чувстват по-леки после; той не можеше да се откъсне от пода и стоеше там зяпнал, слисан, оглупял, за голямо учудване на Скапен, който си помисли, че капитан Фракас е загубил паметта си, и тихичко му подсказваше първите думи от знаменитата тирада.

Публиката реши, че, преди да започне, актьорът чака още един залп от ръкопляскания и захвана да удря с ръце, да тропа с крака, да вдига най-ликуващата врява, която някога е била чувана в някой театър. Това даде време на Сигоняк да дойде на себе си. Той напрегна до краен предел волята си и насила овладя чувствата и сетивата си.

„Да понесем поне славата на нашия позор! — рече си той, като се закрепил здраво на нозете си. — Оставаше още само да ме освиркат пред нея и в нейно присъствие да ме засипят с градушка от гнили ябълки и развалени яйца. А може би тя въобще не ме е познала зад тази гнусна маска. Кой би могъл да допусне, че един Сигоняк се крие под тая дреха на циркаджийска маймуна, нашарена с червено и с жълто? Хайде, смелост, помози бог! Да напругнем сили, че искри да изскочат под краката ми! Ако играя добре, тя ще ми ръкопляска. Това наистина ще бъде победа, като се има предвид колко е надменна тя!“

Тия съображения минаха през ума на Сигоняк за по-малко време, отколкото ние употребихме, за да ги напишем, тъй като перото не може да следва бързината на мисълта. А в това време той вече лееше голямата си тирада с такива необикновени възвемания на гласа, с такива неочаквани запевки, с толкова неудържима комическа вихреност, че публиката избухна във викове „браво!“ и дори самата Йоланда, макар и да намекваше с държанието си, че не са и твърде по вкуса такива фарсове, не можа да се сдържи и се усмихна. Чичо й, дебелият командор, беше се съвсем разбудил и търкаше дланите на подагричните си ръце от удоволствие. Злочестият Сигоняк, обзет от отчаяние, искаше сякаш с прекомерността на смехориите, с безумието на самохвалствата си да се подиграе жестоко сам със себе си и да докара този горчив присмех със съдбата си до последната граница, до която можеше да се стигне; той хвърляше в краката си достойнство, благородство, самоуважение, спомена за прадедите си и тъпчеше с нозе отгоре им с някаква изстъплена и безпощадна радост!

„Трябва да си доволна вече, о, вража съдбино! Не съм ли вече достатъчно унижен, достатъчно дълбоко затънал в позора? — мислеше си той, докато го шляпаха по носа, удряха му плесници и го ритяха по задника. — Ти ме докара до просяшка тояга, ти ме правиш смешен, с подла хитрост ме принуждаваш да се безчестя пред тази горделива особа! Какво искаш повече?“

Понякога гневът го надмогваше и той се надигаше изпод тоягата на Леандър толкова страшен и заплашителен, че оня се дръпваше назад от страх; но спомняйки си с внезапно потърсване духа на ролята си, той започваше пак да трепери с цялото си тяло, да трака със зъби, да подгъва крака, да заеква и въобще за голямо удоволствие на зрителите се превръщаше в още по-долен страхливец.

Тия прекалености, които биха изглеждали жалки в друга роля, не чак толкова откровено посмешнице, каквото беше Матамор, публиката ги приписваше на вдъхновението на актьора, влязъл напълно в кожата на действащото лице, и те непрекъснато се ползваха с шумен успех; Изабела едничка отгатна какво причиняваше вълнението на барона: в залата присъстваше онази дръзновена ловджийка, чиито черти бяха се запечатали твърде дълбоко в паметта ѝ. И както играеше ролята си, тя крадешком обръщаше очи към ложата, където с пренебрежителна и спокойна горделивост на уверено в себе си съвършенство седеше на престола си надменната красавица, която в смирението си тя не смееше да нарече своя съперница. Младата комедиантка намираще някаква горчива сладост да признава пред себе си непреодолимото надмощие на другата и непрекъснато си повтаряше, че никоя жена не би могла да се бори срещу прелестите и очарованието на такава една богиня. Това височайше обаяние я накара да разбере безумната влюбеност, която избухва понякога сред негодяите от простолудието спрямо някоя млада кралица, появила се на публично тържество или на празничен събор; влюбеност, последвана от безумия, затвори и изтезания.

Що се отнася до Сигоняк, той се беше зарекъл да не поглежда към Йоланда от страх да не го обземе оня внезапен захлас и като загуби ума си, да направи пред очите на всички някое безразсъдство, което ще го опозори. Напротив, той се опитваше да се успокоява, като държи погледа си прикован, стига ролята да го позволяваше, в тази нежна и добра Изабела. Прелестното личице, отбелязано с печата на лека тъга, която се обясняваше с грозната тирания на един баща, според комедията решен да я омъжи против волята ѝ, вливаше в душата му малко покой; любовта на едната го утешаваше заради презрението на другата. Той възвръщаше самоуважението си и намираще сили да продължи играта си.

Най-после на това изтезание дойде край. Пиесата завърши и когато зад кулисите задушаваният се Сигоняк смъкна маската си, другарите му бяха смаяни от странната промяна, която изкривяваше чертите му. Баронът беше смъртноблед и се свлече като безжизнен труп върху пейката, която се случи край него. Като видя, че той всеки миг може да се лиши от свят, Блазиус донесе шише вино, говорейки,

че няма нищо по-добро за такива случаи от една-две мъжки глътки силно винце. Но Сигоняк му направи знак, че иска само вода.

— Осъдително ограничение! — рече Наставникът. — Тежка храносмилателна грешка! Водата е добра само за жабите, за рибите и за дивите патици, съвсем не и за човешките същества. В порядъчните аптеки върху гарафите с вода трябва да слагат надпис: „Лекарство за външно употребление“. Аз бих си умрял на място, ако погълнех една-едничка капка от това блудкаво питие!

Разсъжденията на Блазиус не попречиха на барона да изгълта до дъно цяла паница вода. Освежителната течност му подейства добре и като се озърна наоколо, очите му вече нямаха оня блуждаещ израз.

— Вие играхте по един удивителен и своеобразен начин — рече Ирод, като се приближи към капитана, — но не бива човек да се отдава така безпределно. Такъв огън скоро ще ви изпепели. Изкуството на комедианта се състои в това да се щади и да показва само видимостта на нещата. Той трябва да бъде леден, докато дъските на сцената горят под него, да остава спокоен посред най-силните сценични бури. Никога досега актьор не е представял тъй живо преувеличението, нахалността и безумието на Матамор и ако вие бихте могли да затвърдите тия импровизационни открития, ще грабнете под носа на всички палмовото клонче за най-добър комически актьор.

— Нали — горчиво отговори баронът, — нали добре се въплътих в лицето, което представлявах? Аз самият усещах колко съм комичен и смехотворен в сцената, където муцуната ми изскочи през китарата, която Леандър счупва в главата ми.

— И наистина — подзе Тиранът — вие докарвахте най-чудашкото разядосано и смешно лице, което човек може да си въобрази. Дори госпожица Йоланда дьо Фоа, тази тъй горда, тъй благородна и сериозна красавица, благоволи да ви се засмее. Аз я забелязах.

— Това е за мен голяма чест — рече Сигоняк и бузите му мигновено се покриха с червенина, — дето съм поразвякъл тази хубавица.

— Простете — рече бързо Тиранът, като забеляза червенината. — Този успех, който опиянява нас, бедните комедианти от занаята, трябва да е съвсем безразличен за особа от вашето потекло, която стои високо над ръкоплясканията, дори и да изхождат от знаменити ръце.

— Не, вие не ме обидихте, добри ми Ироде — рече Сигоняк, като протегна ръка на Тирана. — Човек трябва да върши добре всичко, каквото прави. Но аз не можах да не си помисля, че младостта ми лелееше надежди за по-други победи.

Изабела, облечена вече за другата пиеса, мина покрай Сигоняк и му хвърли, преди да излезе на сцената, поглед на ангел-утешител, поглед, напоен с толкова нежност, съчувствие и обич, че той мигновено забрави Йоланда и вече не се чувстваше тъй злочест. Това бе божествен балсам, който затвори раните на гордостта му поне за миг, защото тези рани често се отварят и винаги кървят.

Маркиз дьо Брюйер беше на поста си, но колкото и да бе зает да ръкопляска на Зербина по време на представлението, не пропусна да иде да поздрави през антракта Йоланда, която той познаваше и понякога придружаваше на лов. Той й разказа, без да назове барона, за дуела на капитан Фракас с херцог Валомбръоз, подробностите на който той знаеше по-добре от всекиго, тъй като бе секундант на едного от двамината съперници.

— Вие напразно се правите на толкова тайнствен — отговори Йоланда, — аз чудесно отгатнах, че капитан Фракас може да бъде само барон дьо Сигоняк. Не го ли видях да тръгва от своята кула с бухали в обществото на тази бърбровка, на тази скитница, която играе ролите на наивка така сладникаво — прибави тя с малко пресилен смях, — а освен това не беше ли той въз вашия замък по петите на комедиантите? По овчедушното му изражение никога не бих предположила, че е бил такъв съвършен комик и такъв смелчага.

Както си бърбеше с Йоланда, маркизът оглеждаше залата, която се откриваше оттук много по-добре, отколкото от мястото досами цигулките, където той обикновено се разполагаше, за да следи по-отблизо играта на Зербина. Вниманието му бе привлечено от дамата с маска, която досега съвсем не бе съгледал, понеже сам той на първия ред стоеше почти винаги обърнат с гръб към зрителите, като не държеше твърде много да го забелязват. И макар тя да беше като погребана под черните си дантели, стори му се, че разпознава в осанката и държанието на тази тайнствена красавица нещо, което смътно му напомняше госпожа маркизата, собствената му жена.

„Има си хас! — рече си той. — Та тя трябва да си е в замъка дьо Брюйер, където я оставих!“

Обаче на безименния пръст на ръката, която тя с нарочна изящност държеше върху перваза на ложата, като че ли да се възмезди, загдето не може да покаже лицето си, искреше един много едър диамант, който маркизата имаше обичая да носи. И тъй като тази улика смущаваше мислите му, маркизът реши да иде и да провери подозрението си; той се сбогува с Йоланда и със стария велможа с рязка вежливост, но не чак толкоз бърза, колкото му се чинеше, защото, като стигна до ложата, птичката бе вече изхвъркнала от гнездото. Дамата, обезпокоена, беше си отишла. От което той остана твърде озадачен и разочарован, макар и да беше съпруг философ.

„Нима тя е влюбена в този Леандър? — промърмори той. — За добра чест аз пратих да натупат тогова самохвалко предварително, тъй че с него сметките ми са чисти.“

Тази мисъл възвърна ведростта на духа му и той отиде зад кулисите да потърси Субретката, която вече се чудеше защо го няма никакъв, и го посрещна с онова престорено лошо настроение, с каквото тоя вид жени раздразват мъжете.

След представлението, обезпокоен, дето маркизата ненадейно изчезна посред действието, Леандър побърза да се озове на черковния площад, на ъгъла, откъдето пажът идваше да го вземе с каляската. Но там сега чакаше само пажът, който му подаде писмо, придружено с една твърде тежка кутийка, и изчезна тъй бързо в мрачината, че комедиантът би могъл да се усъмни в действителността на срещата, ако не държеше в ръцете си пратката и посланието. Като повика един лакей, който отиваше с фенер да вземе господаря си от някаква съседна къща, Леандър разчупи печатите с припряна и трепереща ръка, приближи хартията до фенера, който слугата му държеше високо пред носа, и прочете следните редове:

„Скъпи Леандър, страхувам се, че съпругът ми ме позна на представлението въпреки маската; той беше впил очи с такава настойчивост в ложата ми, че аз си тръгнах колкото можех по-бързо, за да не бъда изненадана. Благодарумието, тъй враждебно на любовта, ни предписва да не се срещаме тази нощ в павилиона. Може да ви издебнат, да ви преследват, да ви убият дори, без да

говорим за опасностите, на които аз самата ще бъда подхвърлена. В очакване на по-честити и по-благосклонни времена бъдете така добър да носите тази златна верига на три витки, която моят паж ще ви предаде. Дано тя всеки път, когато я наденете на врата си, ви спомня за онази, която никога няма да ви забрави и винаги ще ви обича.

Онази, която за вас е само Мария.“

„Уви! Ето че моят красив роман завърши — казваше си Леандър, докато отброяваше няколко медни пари на лакея, от когото беше заел фенера. — Колко жалко! Ах, очарователна маркизо, как дълго бих ви обичал! — продължи той, когато слугата се отдалечи. — Но завистливата орис на моето щастие не ни го позволи. Бъдете спокойна, госпожо, аз никога няма да ви злепоставя с несдържания си плам. Този звяр-съпруг ще ме смаже без милост и ще забие острието на кинжала си в бялата ви гръд. Не, не, стига вече с тия свирепи човекоубийства, по-подходящи за трагедиите, отколкото за всекидневния живот. Нека кръви сърцето ми, аз няма да се стремя да ви видя пак и ще се задоволявам да покривам с целувки тази верига, не тъй крехка и много по-тежка от онази, която ни съедини за миг. Колко ли може да струва тя? Най-малкото хиляда дукати, ако се съди по тежината ѝ! Колко прав съм, дете се влюбвам все във високопоставени дами! Те нямат други недостатъци освен боя с тояги и ударите с шпага, които човек рискува, докато им служи. Изобщо приключението спира на хубаво място, нека не се оплакваме.“

И любопитен да погледа как на светлината пламти и прелива в различни отблясъци неговата златна верига, той тръгна към „Французкия герб“ с походка твърде самонадеяна за един любовник, който току-що е бил отпратен.

Като влезе в стаята си, Изабела намери наред масата едно ковчеже, сложено по такъв начин, че да привлече и най-разсеяния поглед. Една хартия, сгъната на две, бе пхната под един от ъглите на кутията, която трябваше да съдържа твърде драгоценни вещи, защото тя самата беше вече една скъпоценност. Хартията не беше запечатана и

съдържаше следните думи, написани с треперливия и мъчително свързан почерк на човек, който не може да си служи свободно с ръката:

„За Изабела.“

Руменина от възмущение обagri бузите на младата комедиантка при вида на тези подаръци, от които не една добродетел би била сломена. Без дори да отвори ковчежето, поне от женско любопитство, тя прати да повикат метр Било, който още не си беше легнал, тъй като приготвяваше вечеря за някакви велможи, и му заяви да отнесе кутията и да я предаде, комуто се полага, понеже тя не желае да я търпи нито минутка повече в стаята си.

Съдържателят се показва удивен и се закле в рогата на тристате дяволи — клетва, която беше толкова тържествена за него, колкото името на Стикс^[9] за Олимпийците^[10], — че не знае кой е донесъл тук тази кутия, макар и да се догажда откъде произхожда тя. В действителност виновницата за това беше госпожа Леонарда, към която херцогът се беше обърнал, мислейки си, че една стара жена може да успее там, дето и дяволът е претърпял поражение; тя измамнически бе поставила драгоценностите на масата в отсъствието на Изабела. Но този път зловредната старуха беше продала нещо, което не можеше да достави, възлагайки твърде големи надежди върху разложителната сила на драгоценните камъни и на златото, които въздействат само над недостойни души.

— Изнесете това отгук — рече Изабела на метр Било, — върнете тази безчестна кутия на този, който я изпраща, и особено не обелвайте зъб пред Капитана за случката; не че се чувствам виновата пред него за поведението си, но той може да изпадне в ярост и да вдигне голяма врява, от което само ще пострада името ми.

Метр Било се възхити от безсребърничеството на тази млада комедиантка, която дори не бе погледнала накити, годни да завъртят главата на една херцогиня, и ги връщаше пренебрежително, като че ли бяха варакосани гипсови дрънкулки или черупки от орехи; и като си излизаше, той ѝ отправи един от най-почтителните си поклони, какъвто би сторил пред някоя кралица, тъй удивен беше пред тая добродетелност.

Развълнувана, пламнала, Изабела отвори прозореца, веднага щом метр Било си излезе, за да угаси с хладината на нощта огньовете по бузите и по челото си. Една светлинка блещукаше през клоните на дърветата връз черната фасада на двореца Валомбрьоз, без съмнение в покоите на ранения млад херцог. Уличката изглеждаше пуста. Но въпреки това с оня тънък слух на актриса, привикнала да долавя летящия шепот на суфльора, Изабела като че ли дочу един съвсем тих глас, който казваше:

— Още не си е легнала.

Твърде озадачена от тези думи, тя се наведе малко и стори ѝ се, че различава в сянката, в подножието на стената, две човешки фигури, загърнати в наметала и неподвижни като каменните статуи пред дверите на църква; в другия край на уличката въпреки тъмнината разширените ѝ от страха очи откриха едно трето привидение, което сякаш стоеше в засада.

Като усетиха, че са наблюдавани, загадъчните същества изчезнаха или се скриха по-умело, тъй като Изабела не забеляза и не чу нищо повече. Уморена да слухти и да се вира повече и като си помисли, че може би е станала жертва на някоя нощна измама, тя тихичко затвори прозореца си, пушна резето на вратата, постави светлината до леглото си и си легна с някакво смътно безпокойство, което не можаха да разпръснат разумните обяснения, които си привеждаше сама. И наистина, от какво можеше да се страхува в една пълна с люде странноприемница, на две крачки от приятелите си, в собствената си стая, залостена както се полага и заключена с тройно превъртане? Какво общо можеха да имат с нея ония полусенки, зърнати случайно под стените на хана, и които сигурно бяха обирници, от ония, дето смъкват палтата на минувачите, дебнещи някоя жертва и смутени от светлината на прозореца и?

Всичко това беше смислено и правдосъобразно, но не я успокояваше: някакво тревожно предчувствие стягаше гърлото ѝ. Ако не се боеше да не ѝ се присмоят, тя би се вдигнала да се приюти при някоя от другарките си, ала Зербина не беше сама, Серафина никак не я обичаше, а Дойката ѝ вдъхваше някакво несъзнателно отвращение. И тя си остана пленница на необяснимите си ужаси.

Най-тихичкото скръцване по дървената ламперия, най-лекото трепване на свещта, чийто непочистен фитил вече образуваше черна

гъбка отгоре си, я караха да се стряска и да се загръща още по-дълбоко в завивките си, защото ѝ се струваше, че ще зърне из тъмните ъгли някое чудовищно очертание; но после, като изследваше обстойно с поглед стаята, смелостта ѝ се връщаше, тъй като нищо нямаше подозрителен или свръхестествен вид.

Високо на една от стените в стаята ѝ беше пробито малко кръгло прозорче, навярно за да осветява някакъв тъмен килер. Под немошните отблясъци на свещта този отдушник се окръгляше върху сивкавата стена като огромната черна зеница на циклоп, и сякаш дебнеше движенията на младата жена. Изабела не можеше да откъсне втрещения си поглед от това дълбоко и мрачно отворстие, зарешетено между впрочем с две железни пръчки, пресечени на кръст. Следователно нямаше какво да се страхува откъм тази страна; и все пак по едно време на Изабела ѝ се стори, че в дъното на кръглата сянка блестят две човешки очи.

Скоро една помургавяла от слънцето глава с дълги разрошени черни коси се показва в едно от четирите тесни деления, очертани от кръстосването на железните пръчки; една мършава ръка я последва, после се плъзнаха и раменете, като се ожулиха по грубо изкованото желязо, и ето че едно момиченце на девет-десет години, вкопчило ръце в перваза на отдушника, увисна по цялата дължина на хилавото си телце край стената и после скочи върху пода, без да вдигне повече шум от някое перце или от снежинка, която леко пада на земята.

По неподвижността на вцепенената и вкаменена от ужас Изабела детето беше я помислило за заспала и когато се приближи до леглото, за да провери дълбок ли е сънят ѝ, крайна изненада се изписа по сиво-черното му лице.

— Дамата с огърлието! — рече момиченцето, като докосна бисерите, която шумоляха по неговата мършава шия. — Дамата с огърлието!

От своя страна Изабела, полумъртва от страх, също позна малката, която срещнаха в странноприемницата „*Синьото слънце*“ и после по пътя за замъка дьо Брюйер заедно с Агостин. Тя се опита да викне за помощ, но детето ѝ затисна устата с ръка:

— Не викай, никаква опасност не те заплашва! Чикита е казала, че никога няма да пререже шията на дамата, дете ѝ подари бисерите, които тя искаше да открадне.

— Но какво правиш тук, злочесто дете? — попита Изабела, като дойде малко на себе си при вида на това слабо и немощно създание, което не можеше да бъде кой знае колко страшно и между другото ѝ засвидетелстваше някаква дива и странна признателност.

— Дойдох, за да отворя резето, което ти пускаш всяка вечер — започна Чикита с най-спокоен глас, сякаш нито за миг не се съмняваше в законността на действията си. — Избраха ме, защото съм чевръста и тънка като смок. Няма дупка, през която да не мога да се провра.

— Но защо искаха от тебе да дръпнеш резето? За да ме ограбят?

— О, не — отговори Чикита пренебрежително. — За да могат мъжете да влязат в стаята ти и да те отнесат.

— Боже мой, загубена съм! — извика Изабела, като плачеше и кършеше ръце.

— Не си — рече Чикита, — защото аз ще оставя резето затворено. Те няма да посмеят да изкъртят вратата, понеже това ще вдигне шум, ще дойдат други и ще ги хванат; не са толкова загубени!

— Но аз щях да викам, щях да се вкопча в стените и хората щяха да ме чуят.

— Един парцал в устата задушаваше виковете — рече Чикита с гордостта на художник, който обяснява на някой невежа тайните на занаята си, — а едно одеяло около снагата пречи много-много да мърдаш. Съвсем лесно е. Момчето от конюшнията беше подкупено и то щеше да отвори задната порта.

— Кой скрои този гнусен заговор? — извика клетата комедиантка, цяла изтръпнала от заплахата, що беше висяла над нея.

— Господарят, който даде парите, ой, много пари, ей толкова, да си напълниш шепите! — отговори Чикита, а очите ѝ блестяха с користолюбив и жесток пламък. — Но все едно, ти ми подари бисерите и аз ще кажа на другите, че си била будна, че в стаята ти е имало някакъв мъж и че въобще работата е пропаднала. И те ще си идат. Може ли да те погледам малко; ти си красива и аз те обичам, о да, много, почти толкова, колкото Агостин. Виж ти! — извика тя, като съгледа върху масата ножа, намерен в каруцата. — У тебе бил ножът, дето го изгубих по пътя, ножът на баща ми. Пази го, той е добро оръжие:

*Когато таз усойница те бодне,
в аптеката лекарства няма годни.*

Виждаш ли, халката се завърта така и сетне се удря ей така, отдолу нагоре, така острието влиза по-надълбоко. Носи го в пазвата си; когато някой проклетник рече да ти се бърка — хък! — и ще му порнеш корема!

И докато говореше, детето поясняваше думите си със съответните махове.

Този среднощен урок по въртене на нож, който малката полудива и почти луда крадла преподаваше при такава странна обстановка, действаше на Изабела като някое страшно съновидение, каквото човек всуе се мъчи да отърси от себе си.

— Дръж ножа в ръката си ей така и здраво стискай пръстите! Тогава нищо няма да ти сторят. Сега аз си отивам. Сбогом, спомняй си за Чикита!

И малката съучастница на Агостин пренесе един стол до стената, качи се на него, повдигна се на пръсти, хвана пречките, изви се като лък и като опря пети в стената, с рязък подскок се метна връз перваза на кръглото прозорче, откъдето тозчас изчезна, като си тананикаше нещо като неясна песничка в немерена реч:

„Чикита се провира през дупките на ключалките, танцува по шиповете на железните огради и върху чирепи от счупени шишета и нищо ѝ няма, и нищо ѝ няма. Голям дявол е, който я хване!“

Изабела с нетърпение дочака да се съмне, без да може да склопи очи, толкова силно я потресе странното произшествие; но остатъкът от нощта мина необезпокоявано.

Само че когато младата жена слезе в трапезарията, другарите ѝ бяха поразени от бледостта ѝ и от мраморноцветните кръгове около очите ѝ. Засипаха я с въпроси и тя разказа за нощното си приключение. Сигоняк, разярен, искаше, ни повече, ни по-малко, да нападне и да обърне с главата надолу дома на херцог дьо Валомбръоз, комуто той без колебание приписваше това злодейско покушение.

— Чини ми се — рече Блазиус, — че е крайно време да сгънем декорите си и да побързаме да изчезнем или по-скоро да се спасим в оня парижки океан. Работата става дебела.

Комедиантите подкрепиха мнението на Наставника и тръгването бе определено за следната заран.

[1] Грациите — трите Грации в гръцката митология. Аглая, Талия и Ефросина, са божества, олицетворение на изящството и красотата. ↑

[2] Часът на овчаря — В галантния френски език на XVII век така наричали оня миг, в който жената е склонна да отстъпи пред настойчивостта на обожателя си. ↑

[3] In fieschi (ит.) — в пламъци. ↑

[4] Рицарски жести — средновековен френски героичен епос — устно творчество, чиито песни се пеели и съпровождани с различни жестове на ръцете и на тялото, откъдето произлиза наименованието им. Герои на много от тия жести са Карл Велики и неразделните с него Дванадесет рицари на Кръглата маса. ↑

[5] Бенвенуто Челини (1500–1571) — прочут италиански скулптор и ювелир от епохата на Ренесанса, роден във Флоренция, автор на множество недостигнати по изящството си украшения и на редица статуи, най-известна от които е „Персей отсича главата на Медуза“. Известно време работил във Франция при двора на Франсоа I. ↑

[6] Ланити (стар.) — страни, бузи. ↑

[7] Рижобрадия Нерон — така бил наричан римският император Нерон (54–68 г. от н.е.), известен с разгулното си и жестоко управление. ↑

[8] Garote (исп.) — специална примка, с която в Испания прилагали смъртното наказание чрез удушване. ↑

[9] Стикс — според гръко-римската митология, една от адските реки, тази именно, която опасвала от всички страни Отвъдното царство и през която душите трябвало да минат, за да попаднат в задгробния свят. ↑

[10] Олимпийците — т.е. олимпийските богове, чиято най-тържествена и страшна клетва била в името на Стикс. ↑

ХІ ГЛАВА

НОВИЯТ МОСТ

Щеше да бъде дълго и отегчително да проследяваме от нощувка до нощувка колесницата на комедиантите чак до Париж, царския град; по пътя не се случи никакво произшествие, което си заслужава да бъде разказано. Нашите актьори бяха сега с добре натъпкани кесии и пътуваха бързо, тъй като можеха да наемат коне и всеки ден да изминават добро разстояние. В Тур и в Орлеан спираха, за да дадат по няколко представления, и сборовете задоволиха Ирод, който в качеството си на директор и на ковчезник беше по-чувствителен към осребрения успех, отколкото към всякакъв друг. Блазиус почна да се успокоява и да се смее на страховете, които му бе внушавал отмъстителният нрав на Валомбрюз. Обаче Изабела още трепереше при мисълта за онова неуспяло похищение и неведнъж насън, макар че в странноприемниците вече вземаше обща стая със Зербина, ѝ се привиждаше отново дивата и безумна глава на Чикита да се подава от черния зев на някоя капандура, показвайки всичките си бели зъби. Стресната от видението, тя се събуждаше с писъци и другарката ѝ с мъка успяваше да я успокои. Без да издава другояче тревогата си, Сигоняк спеше в най-близката стая, с шпага под възглавието си и напълно облечен за в случай на неочаквано нощно нападение. Денем той вървеше най-често пешком, пред колесницата, като съгледвач, особено ако имаше хресталаци, сечища, остатъци от стени или запустели хижи край пътя, които можеха да послужат като прикрития на засада. Щом съгледаше напред някоя подозрителна дружина пътници, той се оттегляше назад към колата, дето Тиранът, Скапен, Блазиус и Леандър представляваха един внушителен отряд бранители, макар от двоицата последни единият да беше стар, а другият страхлив като заек. Друг път, като добър войскови пълководец, който знае да предугажда хитрините на врага, той се държеше в ариергарда, тъй като опасността прекрасно можеше да дойде и откъм тази страна. Но всичките предпазни мерки се оказаха излишни и безполезни. Никакво

нападение не изненада трупата или понеже херцогът не бе имал време да го подготви, или понеже беше се отказал от прищявката си, или най-вероятно, защото болката от раната позапираше дръзновението му.

Макар и все още да беше зима, времето не бе много сурово. Добре нахранени, запасили се във вехтошарниците с по-топли и по-дебели дрехи от зеблото на театралните плащове, комедиантите не страдаха от студа и севернякът не донасяше друго неудобство, само дето изписваше по бузите на младите актриси по-ярък руменец от обикновено, който понякога се разстиляше чак до чувствителните им носове. Тези зимни рози, макар и не съвсем на място поставени, не им седяха зле, понеже всичко отива на хубавата жена. Що се отнася до госпожа Леонарда, нейният цвят на дойка, изхабен от четирийсет години гримиране, си оставаше неизменен. Севернякът и порезът^[1] само я избелваха.

Най-после един ден към четири часа следобед съвсем приближиха престолния град откъм рекичката Биевра, преминаха мостчето над нея, като вървяха все покрай Сена, тази най-чутовна от всички реки, чиито вълни са отличени с честта да мият дворците на нашите крале и толкова други градежи, знаменити по целия свят. Пушеците, които излизаха от комините на къщите, образуваха под небето дебел пласт от рижава полупрозрачни мъгла, зад който слънцето захождаше цялото червено и като оскубано от лъчите си. Върху този фон от глъхнещи багри се изрязваха сивосинкавите очертания на частните, обществените и верски сгради, които погледът можеше да обхване от това място. От другата страна на реката, отвъд острова Лувие^[2], се различаваха кръглото укрепление на оръжейницата, манастирът на Небесните братя, а по-настреща — островът Света Богородица. Когато преминаваха портата на Свети Бернар, зрелището стана великолепно. Съборният храм на Света Богородица се виждаше изцяло, откъм олтарната си част, като показваше полусводестите си подпорни стълбове, прилични на ребрата на гигантска риба, двете си четвъртити кули и острата стрела, която израстваше от пресечната точка на корабите му. Други по-смирени звънарни стърчаха над покривите и сочеха местата на черкви и параклиси, залутани в блъсканицата на къщите, а черните им зъбци ръфаха светлата ивица на небето. Но преди всичко друго съборният храм притегляше към себе си погледите

на Сигоняк, който не беше идвал в Париж и се дивеше пред величието на този паметник.

Движението на колите, натоварени с най-различни ядива, броят на конниците и на пешеходците, които се разминаваха шумно по брега на Сена или по улиците, успоредни на реката, където понякога свиваше колесницата, за да скъси пътя си, виковете на цялата тази навалица ослепяваха и оглушаваха барона, привикнал към обширната самотност на ландите и на мъртвешката тишина в стария си запустял замък. Сякаш някакъв воденичен камък се въртеше в главата му и той се усещаше сякаш залита като пиан. Скоро изяцно изваяната игла на Светия параклис^[3] се извиси над покривните била на двореца^[4], пронизана от последните отблясъци на заника. Светлинките, които започваха да се палят, продупчваха с червени точки мрачните фасади на къщите, а реката отразяваше тия пламъчета, удължавайки ги като огнени змии в черните си води.

След малко в дрезгавината, по протежение на кея, се откриха черквата и манастирските сгради на Великите августинци, а от дясната си страна, върху насипа на Новия мост^[5], Сигоняк видя да се очертава смътно в растящия здрач силуетът на една конна статуя, статуята на добрия крал Анри IV; но колесницата изви на ъгъла по Престолонаследническата улица, неотдавна прокарана през манастирските имоти, и тозчас изчезнаха и конникът, и конят.

В горната част на Престолонаследническата улица, близо до портата със същото име, имаше една грамадна странноприемница, където понякога отсядаха посланичествата на далечни и баснословни страни. Този хан винаги можеше да подслони многобройни неочаквано пристигнали гости. Тук животните всякога можеха да получат сено в яслите, а господарите им никога не оставаха без легло. Тук именно, като знаеше мястото, благоприятно и удобно, Ирод беше определил да станува театралната му орда. Блестящото състояние на хазната им допускаше този разкош, между другото разкош полезен, защото повдигаше името на трупата и показваше, че тя далеч не е съставена от скитници, мошеници и разблудници, принудени от сиромашията да се захванат с този неблагодарен занаят на провинциални комедианти, ами от настоящи актьори, които си докарват с дарбите си един честен редовен доход, нещо напълно възможно, както се явява от доводите,

приведени от господин Пиер дьо Корней^[6], прочутия поет, в неговата пиеса „*Комическата илюзия*“^[7].

Кухнята, в която комедиантите влязоха да почакаат, докато им приготвят стаите, беше толкова обширна, че в нея спокойно би могло да се устрои обяд за Гаргантюа или за Пантагрюел^[8]. В дъното на огромното огнище, зейнало червено и пламтящо, също като оная паст, която представлява преизподнята в голямата сцена на Страшния съд от съборната черква в Дуе^[9], горяха цели-целенички дървета. На двайсетина шиша, поставени един над друг и въртени непрекъснато от едно куче, което се виеше като смахнато в средището на едно колело, се зачервяваха цели нанизии от гъски, тлъсти ярки и скопени петли, добиваха мургава корица цели четвъртини от волове и златисторижи телешки бутове, без да говорим за яребиците, бекасините, пьдпъдъците и другия дребен дивеч. Един готварски чирак, полуопечен и той и целият плувнал в пот, макар да беше облечен само в платнена престилка, поливаше тези печива с една грамадна лъжица, с която загребваше от тавата, подложена да капе в нея сокът всеки път, щом сокът се оцедеше: това беше истински труд на Данаева щерка^[10], защото събраният сок всякога се изливаше отново.

Около дълга дъбова маса, покрита с приготвящи се блюда, се суетяха цяла тълпа майстори готвачи, месари разрезвачи и помощници, от чиито ръце чираците поемаха готовите, набучени със сланинка, наръсени с подправки, натъкмени по всички правила на изкуството ястия, и ги отнасяха към фурните; а те, нажежени от жарта и пръскащи искри, приличаха по-скоро на пещите в ковачницата на Вулкан, отколкото на кухненски печки; сред тази опалена мъгла момчетата съвсем наподобяваха циклопите. Надлъж стените блестеше страховито кухненско въоръжение от червена мед и от пиринч: котлета, тигани, паници от всякакви размери, казани, в които би могъл да се свари на рибена чорба самият Левиатан^[11], калпи за сладкиши, излети като кули, като кубета, като гръцки храмове, като шлемове и сарацински чалми, с една дума — всички видове нападателни и отбранителни оръжия, които могат да се намерят в оръжейницата на бога Гастер.

Всяка минута от складовете пристигаше някоя снажна слугиня с напращели и румени бузи, каквито фламандските живописци рисуват в картините си, и носеше, подпряла на главата или на хълбока си, кошници, пълни догоре с всякакво удоволствие.

— Подайте ми мускатово орехче! — казваше някой.

— Мъничко дарчин! — викаше друг.

— Насам четирите основни подправки!

— Насипете сол в солницата!

— Карамфил! Дафинов лист! Резен сланина, молим, ама тъпичък!

— Раздухайте тази пещ, не виждате ли, че не гори!... Позагасете онази, разпламтяла се е като луда и всичко ще изгори като кестени, забравени на печката!...

— Досипете бульон в тази пача! Подайте белия сос, защото виждам, че се сгъстява...

— Разбийте ми тези белтъци, ама така, както бие Дядкото с пръчките^[12]; не щат да се пенят!

— Оваляйте бутчето с галета!

— Махнете от шиша това гъсенце, таман е! Още пет-шест врътки за ярката! Бързо, бързо, сваляйте вола! Той трябва да кърви. Оставете телето и пилетата:

*Недопечено телешко, пилета сурови
в гробището повечко хора ще заровят.*

— Запомни това, хлапак! Не всеки става пекар. Това е дар божи.

— Занесете тази кралица супа^[13] в номер шест...

— Кой е поръчал пъдпъдък в тестото?

— Бързо напълнете тая заешка плешка...

Тъй се преплитаха във весела гълчава тия съдържателни речи с всякакви попържни, оправдаващи много по-добре името си, отколкото ония замръзнали попържни, които Панург бил чул при топенето на полярните ледове^[14], понеже всичките бяха свързани с някакво блюдо, подправка или друго чревоугодие.^[15]

Ирод, Блазиус и Скапен, които не си поплюваха на ядене и бяха лакоми като котки на праведник, си облизваха устните пред това тъй тлъсто, тъй сочно и добре угоено красноречие и открито си признаваха, че го предпочитат пред словоизлиятелствата на Изократ^[16], Демостен^[17], Есхин^[18], Хортензий^[19], Цицерон^[20] и други

тям подобни бърборковци, чиито приказки са спуздрени мръвки, без нито капка питателен сок.

— Иде ми — рече Блазиус — да разцелувам и по едната, и по другата буза онзи дебел готвач, тлъст и шишкав като калугер, който така великолепно се разпорежда с всичките тия съдини. Никой пълководец никога не е бил по-възхитителен сред огъня!

В минутата, когато прислужникът дойде да каже на комедиантите, че стаите им са готови, в кухнята влезе един пътник и се приближи до огнището; той беше мъж на около тридесетина години, с висок ръст, тънък, силен, с неприятно лице, макар и с правилни черти. Отблясъкът на огнището поръбваше профила му с огнен кенар, докато останалата част на лицето му бе потопена в сянката. Прикосновението на светлината откриваше твърде изпъкналата дъга на веждата, засланияща едно остро и изпитателно око, нос с орлова извивка, чийто край се чупеше като крива човка над гъстите мустаци; после идеше една много тънка долна устна, непосредствено от която започваше набита и твърде къса брадичка, като че ли веществото не беше стигнало на природата, за да довърши тоя образ. Вратът му, отделен от дрехите с нагръдник от просто колосано платно, подчертаваше с мършавината си оня изпъкнал хрущял, който простодушните жени обясняват с четвъртинката от съдбоносната ябълка, заседнала в гърлото на Адам, и която някои от неговите синове и до днес не са успели да нагълтат. Костюмът на непознатия се състоеше от къса горна дреха от стоманеносиво сукно, закопчана връз жилетка от жълта биволска кожа, панталони с тъмен цвят и плъстени навуца, които стигаха до над коляното, усукани на неравни витъци около крака. Множество кални петна, някои засъхнали, другите още пресни, показваха, че човекът е изминал дълъг път, а шиповете на шпорите му бяха почервенели от потъмняла кръв: той трябва да беше ръгал безмилостно по хълбоците умореното си животно, за да стигне навреме. Една дълга сабя, чиято предпазна яка от ковано желязо сигурно тежеше повече от ливра, висеше от широкия му кожен, закопчан с бакърена тока презрамник, който протриваше до кръв дръгливия гръбнак на човека. Наметало с тъмен цвят, което той беше хвърлил заедно с шапката си на една пейка, допълваше премяната му. Трудно би било да се определи към какво съсловие принадлежи новодошлият. Той не беше нито търговец, нито занаятчия, нито

войник. Най-правдоподобното допускане би го сложило в разряда на ония бедни дребни благородници, които стават слуги при някой велможа и свързват съдбата си с неговата.

Сигоняк, когото никак не го влечеше кухнята, подобно на Ирод или Блазиус, и когото съзерцанието на всичките тези въодушевяващи лакомства ни най-малко не поглъщаше, гледаше с известно любопитство този едър дангалак, чието лице не му беше непознато, макар и да не можеше да си спомни нито мястото, нито времето, когато беше го срещал. Напразно напругаше паметта си и призоваваше спомените си — не успя да намери, каквото диреше. Обаче през всичкото време смътно усещаше, че не за първи път влиза в съприкосновение с тоя загадъчен човек, който, наглед нехаен към изпитателното проучване, на което го подлагаше баронът, и което той по всяка видимост съзнаваше, съвсем извърна гръб към залата, навеждайки се към огнището под предлог по-отблизо да си погрее ръцете.

Тъй като не можа да изрови от паметта си нищо определено, а по-нататъшната настойчивост би могла да породи някоя безполезна разпра, баронът последва останалите комедианти, които отидоха да заемат отредените им жилища, и след като сложиха що-годе в ред външността си, се събраха отново в една зала на долния кат, където им бе поднесена вечерята. Както се полага на люде изгладнели и прежаднели, те я почетоха и отпразнуваха. Блазиус, мляскайки с език, провъзгласи, че виното е добро, и си наля многобройни наздравници, като не забравяше и чашите на другарите си, защото съвсем не беше от ония смукачи себелюбци, които отслужват Бакхусу самотни литургии; той почти толкова обичаше да кара другите да пият, колкото и сам да пие; Тиранът и Скапен бяха на същия ум; Леандър се боеше, че ако се отдава на много чести възлияния, ще повреди белотата на кожата си и носът му ще цъфне от пъпки и пришки, не твърде подходящи украшения за един първи любовник. Що се отнася до барона, него дългото постничество в замъка дьо Сигоняк беше го приучило към една кастилска въздържаност, от която той се откъсваше с усилия. Между впрочем той през всичкото време си мислеше за лицето, зърнато в кухнята, което му се струваше подозрително, без да може да каже защо, тъй като нямаше нищо по-естествено от пристигането на един пътник в една оживена странноприемница.

Вечерята беше весела: въодушевени от виното и от богатата трапеза, радостни, че най-сетне са в Париж, това Елдорадо за всички люде с неосъществени замисли, сгрени от топлата уютност, тъй приятна след дългите часове, прекарани на студа в каруцата, нашите комедианти се отдадоха на най-лудешки мечтания. Мислено те съперничеха вече на Бургундския дворец^[21] и на трупата от квартала Маре^[22]. Те се виждаха обсипани с ръкопляскания, чествани, поканени да играят пред двора, виждаха се как заръчват пиеси на най-добрите пера на времето, как се отнасят с поетите като с жалки драскачи, как големите велможи ги канят на пирове, а след месец или друг вече се возят в каляски. Леандър бленуваше за най-високопоставени завоевания и най-много се съгласяваше да не посяга на кралицата. Макар и да не беше пил, суетността му беше пияна. От приключението му с маркиза дьо Брюйер насам той решително се смяташе неотразим и самолюбието му вече не знаеше граници. Серафина си обещаваеше да остане вярна на кавалера дьо Видаленк само докато се появи някоя погиздава китка пера на шапката и по-знатна. Колкото до Зербина, тя си имаше своя маркиз, който скоро щеше да я настигне, и не се вълнуваше от никакви кроежи. Госпожа Леонарда, въвн от играта поради възрастта си и затова способна да изпълнява само службата на пратеницата Ирида^[23], не си губеше времето с такива празни работи и не пропускаше нито залък. Блазиус пълнеше чинията ѝ и наливаше стакана ѝ до ръбовете със смешна бързина, но старата приемаше шегата благосклонно.

Изабела, която отдавна вече не ядеше, търкаляше разсеяно между пръстите си топче от хлебна среда, което заприличваше на гълъб, и спираше поглед върху скъпия си Сигоняк, седнал от другия край на трапезата, а погледът ѝ беше целият окъпан от непорочна обич и ангелска нежност. Горещината в стаята бе поруменила леко бузите ѝ, доскоро малко бледи от умората на пътуването. Тя беше божествено хубава така и ако младият херцог дьо Валомбръоз можеше да я види сега, страстта му щеше да се разпали до лудост.

А Сигоняк съзерцаваше Изабела с някакво почтително възхищение; красивите чувства на очарователната девица го трогваха не по-малко от прелестите, с които тя бе щедро надарена, и той съжеляваше, че от прекалена чувствителност тя беше го отхвърлила като съпруг.

Когато вечерята свърши, жените се оттеглиха заедно с Леандър и барона, оставяйки тройката заслужили пияници да довършат недопитите бутилки, което лакеят, натоварен да поднася напитките, сметна за прекалена грижа, но беше утешен с една бяла пара за почерпка, спусната в ръката му.

— Залостете се здраво във вашето кътче — рече Сигоняк, изпращайки Изабела до вратата на стаята ѝ. — Толкова народ влиза и излиза по тия странноприемници, че човек никога не би могъл да бъде напълно сигурен.

— Не се бойте от нищо, скъпи бароне — отговори младата комедиантка. — Вратата ми има брава, която се заключва с три превъртания и е достатъчна да залости цяла тъмница. Освен това има и мандало, дълго колкото ръката ми; прозорецът е с решетки и никакви кръгли прозорчета не надничат от стената с мрачната си зеница. Пътниците често носят със себе си предмети, които биха могли да изкушат користолюбието на крадците, затова стаите им трябва да са затворени тъй яко, че нищо да не проникне в тях. Нито една царкиня от приказките, заплашена от зъл жребий и пазена от дракони в кулата си, не е била по-сигурно защитена от мен.

— Понякога — отвърна Сигоняк — всички вълшебства са напразни и неприятелят прониква в крепостта въпреки всички талисмани и заклинания с думи и писмена.

— Да, но само ако царкинята — подзе Изабела с усмивка — облагодетелства неприятеля със своето користо или влюбено съучастие, отегчена от затворническият живот, макар да е за нейно добро; такова нещо няма в моя случай. И тъй, понеже никак не се страхувам, и то аз, която по природа съм по-плашлива от кошута, слухтяща за звуците на рога и лая на хрътките, то вие, който сте равен по смелост на Александър и на Цезар, трябва да бъдете спокоен. Спете като младенец.

И в знак на прощаване тя поднесе към устните на Сигоняка тънката си и нежна ръчица, чиято белота тя умееше да съхранява не по-зле от някоя херцогиня, с помощта на пудри, краставични мехлеми и меки, поръсени с благовония ръкавици. Когато младата жена си влезе, Сигоняк постоя да чуе как ключът се завърта в ключалката, как спусъкът захапва езичето на бравата и мандалото успокоително изскърцва; ала в мига, когато пристъпваше прага на собствената си

стая, той видя по стената да се плъзга, отхвърлена от фенера, който осветляваше ходника; сянката на някакъв мъж, когото той не бе чул да се качва и който почти го докосна, минавайки край него. Сигоняк рязко извърна глава. Беше непознатият от кухнята, който сигурно си отиваше в стаята, отредена му от съдържателя. Работата беше съвсем естествена, обаче баронът, като се правеше, че не може да улучи дупката на ключалката си, проследи с поглед тази тайнствена личност, чието поведение необяснимо го занимаваше, чак докато една чупка на коридора закри оногова от очите му. Една врата се затвори със звучно хлопване, което в тишината, настъпваща по това време в странноприемницата, отекна съвсем отчетливо и Сигоняк разбра, че непознатият е влязъл в стаята си и че обитава една твърде отдалечена част на хана.

Понеже не му се спеше, баронът седна да пише писмо на славния Пиер, както беше му обещал да стори, щом пристигне в Париж. Той се стараеше да изписва съвсем ясно писмената, защото верният слуга не беше голям книжовник и едва можеше да среща печатните букви. Това послание гласеше както следва:

„Добри ми Пиер, ето ме най-сетне в Париж, където, както се предполага, аз трябва да спечеля богатство и да въздигна своя западнал дом, макар и, да си кажа правичката, никак не виждам как това ще стане. Все пак някоя благолепна случайност може да ме доближи до двора и ако сполуча да говоря с краля, от когото всички милости снизхождат, то навярно услугите, които моите прадеди са сторвали на кралете, неговите предшественици, ще ми бъдат зачетени. Негово величество няма да позволи едно благородно семейство, което се е разорило във войните, да угасне в такава нищета. Докато чакам и като нямам други приходи, аз играя в комедии и от този занаят спечелих някоя и друга пистола, част от които ще ти изпратя, щом намеря сигурен човек. Може би по-добре щях да сторя, ако бях постъпил войник в някоя рота; но не исках да си ограничавам свободата, а между впрочем онзи, чиито прадеди са заповядвали и който никога не е получавал

заповеди от никого, се отвращава от подчинението. И освен това самотията ме е направила малко див и неопитомлив. Единственото приключение, което ми се случи по време на това дълго пътуване, е двубоят с един известен херцог, много зъл и много голям побойник по дуелите, от което аз се отървах със слава благодарение на чудесните ти уроци. Аз му прободох ръката от край до край и нямаше нищо полесно от това да го простра мъртъв на поляната, тъй като отбраната му е по-слаба от нападението, понеже е по-буен, отколкото благоразумен, и по-малко твърд, отколкото бърз. Много пъти той се разкриваше и аз можех бързо да го довърша посредством някой от ония неотразими удари, на които ти ме научи с такава търпеливост през дългите сражения, които си устройвахме в долната зала на Сигоняк; тя беше единствената с достатъчно здрав под, че да удържи тежестта ни, като настъпваме — какво ни оставаше друго да правим, за да убиваме времето, да си разкършваме пръстите, та да не се схванат, и да се поуморим, че да спим по-добре. Твоят ученик не те посрами и аз много пораснах в очите на всички след тази, вярно ти казвам, страшно лесна победа. Изглежда, че аз наистина съм остра шпага, един дуелист от пръв разред. Но стига вече за това. Често си мисля, колкото и да ме отвлича този нов живот, за оня стар замък, чиито съсипии се къртят върху гробниците на семейството ми и където аз преминах тъжната си младост. Отдалеко той не ми се вижда вече такъв грозен, нито толкова мрачен; дори често ми се случва мислено да се разхождам из пустите му зали, да гледам пожълтелите портрети, които толкова дълго бяха едничката ми дружина, да настъпвам парче счупено стъкло от някой издънен прозорец и да го чувам как изскърцва под крака ми — и тия блуждения ми доставят някакво печално удоволствие. Също тъй много драго ще ми бъде да зърна пак доброто ти старо лице, почерняло от слънцето, което ще светне, като ме види, от сърдечна усмивка. А още — защо трябва да се червя да го кажа? — много ми се ще да чуя пак чекръчето на Велзевул, лая на Миро и цвиленето на клетия Байяр,

който събираше последните си сили, за да ме носи на гърба си, макар и никак да не бях тежък. Злочестникът, когото хората напускат, отдава част от душата си на животните, които са по-предани и не се плашат от несретата. Тия мили четириноги, които ме обичаха, живи ли са още и личи ли да си спомнят за мен и да им е мъчно? Можа ли поне в тази обител на нищетата да ги спасиш от гладна смърт и да отделиш от оскъдния си залък да им подхвърлиш някоя трошица? Постарайте се да удържите живи и здрави всички, докато се върна, беден или богат, честит или отчаян, да разделя с вас злощастieto или сполуката си, според както съдбата отреди, за да доживеем заедно земните си дни в къщата, където заедно сме страдали. Ако трябва аз да съм последният от Сигоняковци, да бъде волята господня! Все още има едно празно място в гробницата на дедите ми.

Барон дьо Сигоняк“

Баронът запечати писмото посредством един пръстен с печат, едничката драгоценност, която бе запазил от баща си и върху която бяха издълбани трите щъркела на светлосиньо поле; надписа името на получателя и загъна посланието си в една папка, та да го предаде, щом тръгне някоя пощенска кола за Гаскония.

От замъка дьо Сигоняк, където мисълта за Пиер беше го пренесла, духът му пак се върна към Париж и към настоящето. Макар и часът да беше напреднал, той чуваше смътно да бучи наоколо му оня глух ропот на големия град, който е също като океана, никога не замлъква, дори и когато изглежда, че си почива. Ту тропотът на някой кон по калдъръма, ту дрънченето на каляска, което заглъхва в далечината; някоя песен на окъснял пияница, някакво звънтене на саби, ударени една в друга, вик на минувач, нападнат от обирниците на дрехи по Новия мост, вой на загубено куче или някакъв друг неопределим мълвеж... Измежду тия шумове на Сигоняк му се стори, че различава в коридора стъпките на обут с ботуши мъж, който върви предпазливо, като че не иска да бъде чул. Баронът загаси светлината, за да не го издават лъчите изпод вратата, и като я пооткрехна, видя в

дълбината на коридора някакъв човек, грижливо загърнат в тъмен плащ, който се отправяше към стаята на първия пътник, оня, чието поведение беше му се сторило подозрително. След няколко минути още един дангалак, обуцата на когото скърцаха, макар и да се мъчеше да стъпва лекичко, мина по същия път като предишния. Не беше изтекъл и половин час и трети юначага с твърде своеобразна външност се мярна в мъждукащата здрачина на гаснещия фенер и потъна в коридора. Той беше въоръжен, както и двамата други; един дълъг островръх меч повдигаше отзад полите на наметалото му. Сянката, която хвърляше връз лицето му периферията на една шапка с черно перо, пречеше да се различат чертите му.

Това шествие от въоръжени мъжаги се стори прекалено несвоевременно и странно на Сигоняк, а четворният им брой му напомни засадата в уличките на Поатие, на която едва не бе станал жертва на излизане от театъра след разпрата с херцог дьо Валомбрюз. Това беше като лъч на просветление за него и той изведнъж позна в човека, който толкова беше го озадачил в кухнята, оня нехранимайко, дето в уличката го нападна пръв и може би съдбоносно, ако не беше подготвен. Същият оня, дето беше се търколил нагоре с краката, с нахлузена чак до раменете шапка под ударите с плоския ръб на сабята, които капитан Фракас сърцато му нанесе. Останалите трябваше да са другарите му, доблестно разпръснати от Ирод и Скапен. Каква случайност, или по-точно казано, какъв заговор ги събираше тъкмо в странноприемницата, където трупата беше се настанила, и то още първата вечер? Трябва да бяха ги следили от нощувка до нощувка. И все пак Сигоняк зорко беше наблюдавал пътя; но как да разпознаеш неприятеля си в лицето на някой конник, който отминава с безразличен вид, без да спира, като едва хвърля към тебе оня неопределен поглед, какъвто поражда на път всяка среща? Както и да е, сега беше сигурно, че омразата и любовта на младия херцог съвсем не бяха приспани, а и двете еднакво честолюбиво търсеха удовлетворение. Мъстта му се опитваше да оплете в една и съща мрежа и Изабела, и Сигоняк. Твърде сърцат по природа, баронът не се плашеше за себе си от кроежите на тия жалки наемници, бездруго не по-големи храбреци със сабята, отколкото с тоягите, на които им стигаше да усетят вятъра от вярната му шпага, за да ударят на бяг; но той се плашеше от някое подло и притворно коварство спрямо младата комедиантка. И той взе

произтичащите от това предохранения и реши да не си ляга. Запали всичките свещи, които се намираха в стаята му, разтвори широко вратата си, така че ярък сноп светлина да легне върху отсрещната стена на коридора, тъкмо където излизаха дверите на Изабела, извади шпагата и кинжала си, за да ги има под ръка, ако стане нещо, после спокойно седна на леглото си. Той дълго чака така, без нищо да се случи. Два часа след полунощ отзвъняха напевно от камбаната при шадравана на Самарянката^[24], както и на по-близкия часовник на Великите августинци, когато се дочу някакво тихо тътрене на крака и скоро в светлата рамка, изрязана върху стената, се появи неуверен, колеблив и много гузен на вид първият хубостник, който не беше друг, ами старият ни познайник Мерендол, един от въоръжените побойници на херцог дьо Валомбрюоз. Сигоняк стоеше изправен зад прага с шпага в ръка, готов за нападение и за отбрана, с такъв горделив и победоносен израз върху лицето си, че Мерендол отмина, без да обели дума и с наведена глава. Троицата останали, идещи на върволица един зад друг и изненадани от тоя неочакван сноп светлина, посред който страшно святкаше оръжието на барона, се изсулиха колкото могат почевръсто, а последният даже изтърва едни клещи, предназначени без съмнение за разбиването на вратата, зад която спи капитан Фракас. Баронът ги поздрави с подигравателно помахване и скоро откъм двора се дочу тропането на коне, които извеждат от оборите. Четворицата мошеници, като удариха на камък и тоя път, бързаха да офейкат.

На закуската Ирод се обърна към Сигоняк:

— Капитане, не ви ли гложди любопитството да се поразтъпчете малко из този град, един от най-първите на света, за който се носят толкова приказки и се пеят толкоз песни? Ако ви бъде приятно, аз ще ви послужа за водач и за кормчия, тъй като познавам от край време всичките рифове, подводни скали, плитчини, Еврили^[25], Сцили и Харибди^[26] на това гибелно за чужденците и за провинциалистите море, понеже от най-ранни юношески дни съм плувал из него. Аз ще бъда вашият Палинур^[27], но няма да се оставя да зарина нос във вълните, както оня, за когото говори Вергилий Марон. Ние сме тук на много благодарно място, за да погледаме представлението, тъй като Новият мост е за Париж онова, което е бил за Рим Свещеният път^[28].

стъргало, място за срещи и перипатетическа галерия^[29] за новинари, за лапнишарани, за поети, мошеници, крадци, фокусници, блудници, благородници, еснафлии, войскари ветерани и люде от всички други съсловия.

— Вашето предложение ми се нрави много, драги Ирод — отговори Сигоняк, — но предупредете Скапен да остане в хотела и с лисичото си око да следи влизащи и излизащи, чийто вид не вдъхва много доверие. Нека не изоставя Изабела нито за миг. Отмъстителността на Валомбрюз витае около нас, дебнейки да ни разкъса. Тази нощ видях отново четворицата нехранимайковци, които тъй добре наредихме на оная уличка в Поатие. Намерението им беше, чини ми се, да разбият вратата ми, да връхлетят върху ми, както спя, и да ми теглят ножа. Но тъй като аз бдях, страхувайки се от някоя клопка срещу нашата млада приятелка, замисълът им не можа да се осъществи и те хукнаха презглава с конете си, които ги чакаха оседлани в конюшните, под предлог, че трябва рано-рано да отпътуват.

— Не мисля — отговори Тиранът, — че ще посмеят да предприемат нещо денем. Помощ ще се притече при най-малкия зов, а освен това трябва да са провесили носове от снощната си несполука. Скапен, Блазиус и Леандър ще са съвсем достатъчни, за да увардят Изабела до нашето завръщане в странноприемницата. Но за в случай на разпра или нападка из улиците аз ще запаша сабята си, за да подкрепя вашата при нужда.

Като рече това, Тиранът закопча около величествения си корем един пояс, от който висеше дълга и тежка сабя. Той закачи отзад на рамото си малка къса наметка, която нямаше да спъва движенията му, и нахлупи до веждите шапката си с червено перо; защото човек трябва да си отваря очите, когато минава по мостовете, да не би северният или североизточният вятър да му отвеят шапката в реката, за велика забава на пажовете, лакеите и уличните хлапетии. Такова обяснение даваше Ирод за смъкнатата си шапка, но всъщност почитеният комедиант си мислеше, че може би след време ще навреди на благородника дьо Сигоняк, ако си спомнят, че са го срещали на обществено място в дружина с някакъв си шут. Ето защо той потуляше доколкото може лицето си, твърде добре познато на парижкото простолудие.

На ъгъла на Престолонаследническата улица Ирод обърна вниманието на Сигоняк към людете, струпани под тремове на

Великите августинци, за да си купят на ниска цена някое парче от месото, хванато у месарите в забранени дни^[30]. Той му показва и новинарите, които се разпореждаха помежду си със съдбините на царства и господарства, разместваха, както им скимне, границите, разделяха империи и докладваха едно към едно думите, които министрите били произнесли сами в кабинетите си. Тук се издаваха вестниците, пасквили, изобличителни писания и всякакви други дребни книжници, разпространявани под полите на дрехата. Целият този непостижимо лъжовен свят имаше бледи лица, безумен вид и занемарено облекло.

— Да не се спираме — рече Ирод — да слушаме техните небивалици, така никога няма да свършим; освен ако вие не държите да научите какъв е последният ферман на персийския суфит^[31] или какъв церемониал е въведен в двора на първосвещеника Йоан^[32]. Нека мръднем още няколко крачки, и тогава ще се насладим на едно от най-красивите представления във вселената, каквото никой театър не може да покаже, колкото и да му са хубави декорациите.

И наистина гледката, която се разгърна пред очите на Сигоняк и на водача му, когато прехвърлиха сводовете над тесния ръкав на реката, нямаше тогава и още няма съперница по цялата земя. Пред тях се разстилаше самият мост с прелестните полумесеци, извити над всеки от подпорните му стълбове. Новият мост не беше претоварен, както Разменният мост и мостът на Свети Михаил, с две редици високи къщи от двете му страни.

Великият владетел^[33], който беше заповядал да го построят, не бе пожелал, щото някакви разкривени и навъсени съборетини да препречват изгледа към достолепния дворец, в който пребивават нашите крале, та да се открива той отгук в цялото си раздиплено величие.

Върху насипа на моста, който заемаше самия връх на острова, добрият крал^[34] яхаше своя бронзов кон със спокойния вид на някой Марк Аврелий^[35], а на всеки ъгъл на пиедестала му се облягаше по един металически пленник, който се гърчеше под въжета, с които беше обвързан. Решетка от ковано желязо с богати плетеници заобикаляше паметника, за да ограда подстъпите му от волностите и непочтителността на простолюдието; защото понякога, като прекрочваха решетката, уличните хлапета се одързостяваха да яхнат

задницата на коня, зад добродушния монарх, особено в дните на кралски посрещания или на някоя любопитна смъртна казън. Строгийт тон на бронза рязко се очертаваше върху пустото небе и омарата на далечните ридове, които се мерзелееха отвъд Червения мост.

На левия бряг, над покривите на къщите, стърчеше стрелата на Свети Герман и Ливадите^[36], старата романска черква, и се извисяваха острите била на Неверския дворец, грамаден и все недовършен. Малко по-нататък кулата, древна останка от Нелекия замък^[37], потапяше нозе в реката, сред цял хълм остатъци от съборени зидове, и макар отдавна да беше изоставена и да се рушеше, все още вишеше гордата си осанка над хоризонта. Отвъд нея се простираше Жабарникът и в неясната синкава мъглица по ръба на небето се различаваха трите кръста, забучени на върха на парижката Голгота, иначе наричана Мон Валериен^[38].

Лувър^[39] величествено заемаше десния бряг, блеснал и позлатен от веселите лъчи на слънцето, което беше по-ярко, отколкото топло, както е обикновено със зимното слънце, но особено изпъкнало очертаваше всички подробности на тази едновременно благородна и богата архитектура. Дългата галерия, която свързваше Лувъра с Тюйлери^[40], чудесно съоръжение, което позволява на краля да бъде последователно, както благоразсъди, ту във възлюбления си град, ту на полето, разгръщаше несравнените си украси, изящни изваяния, покрити с релефи и корнизи, вити капители, обли и четвъртити стълбове, достойни да се сравняват с творбите на най-изкусните гръцки или римски строители.

След ъгъла, на който се подаваше балконът на Шарл IX^[41], зданието правеше широк отстъп назад, който оставяше свободно място за градини и за служебни постройки — гъби, поникнали в подножието на старинния строеж. По крайбрежието малки мостчета окръгляха сводовете си в подпорната стена на кея, а малко по-надолу по течението на реката срещу Нелеката кула се издигаше още една кула, останала от стария Лувър на Шарл V^[42], до която беше прилепена портата, построена между двореца и реката. Тези старинни кули, съчетани по готически в двойка и обърнати косо една срещу друга през реката, допринасяха твърде много за хубостта на гледката. Те напомняха феодалните времена и стояха на местата си между новите и

изящни строения като някой древен амвон или старинен дъбов шкаф с причудлива резба сред съвременни посребрени и позлатени мебели. Тези свети мощи, останали от изчезналите векове, придават на градовете достоен за уважение вид и затова би трябвало да бъдат пазени от разрухата на времето и на людските ръце.

В края на Тюйлерийската градина, където градът свършва, се забелязваше Съвещателната порта, а по протежение на реката, отвъд градината — дървесата на Кралицината разходка, любимо място за развлечения на царедворците и на високопоставените особи, които ходеха там да изваждат на показ каляските си.

Двата бряга, на които току-що направихме една бърза скица с молив, обграждаха като две кулиси оживената сцена, която представляваше реката, набраздена от лодки, които плаваха от единия до другия кей, задръстена от навързани един за друг и струпани под стръмните брегове кораби, кои натоварени със сено, кои с дърва или с продоволствие. Досами кея, пред Лувъра, погледа привличаха кралските галиоти^[43] с изваяните си и позлатени украшения и пряпорците с цветовете на Франция. А по-нататък, към моста, над изшилените била на къщите, прилични на карти за игра, подпрени една срещу друга, се виждаха малките камбанарии на Свети Герман от Оксер^[44].

След като се изгледаха достатъчно оттук, Ирод отведе Сигоняк пред Самарянката.

— Макар и това да е мястото, където си дават среща хапльовците, за да стоят по цели часове и да чакат металният звънар да удари часа върху камбанката на часовника, все пак човек трябва да дойде тук и да прави като останалите. Малко зяпане никак не се отразява зле на новопристигналия пътешественик. Белег на необщителност и саможивост, а не на мъдрост е да се отнесеш презрително и да си въсиш веждите пред онова, което съставлява очарованието на тълпите.

С такива речи се извиняваше Тиранът пред своя спътник, докато двамата чакаха търпеливо пред прелестното водно устройство кога стрелката ще достигне часа и ще задвижи веселия камбанен звън и докато чакаха, гледаха позлатения оловен Исус, който говореше на Самарянката, облакътена на каменното кръжило на кладенеца, кръглата астрономическа топка, която отбелязваше пътя на слънцето и

на месечината, скулптурната маска, която изливаше от пастта си водата, почерпана от реката, подпирацията Херкулес, който носеше върху раменете си цялото това сложносъставно украшение и кухнята статуетка на върха, която служеше за ветропоказател, също както Фортуна от Палата на дожите във Венеция^[45] и Вярата от кулата Хиралда в Севиля^[46].

Върхът на стрелката най-сетне достигна цифрата X; камбаните започнаха да звънкат от весело по-весело с тънките си сребърни или бакърени гласчета, като пееха една мелодия на сарабанда; звънарят вдигна пиринчената си ръка и чукут му се спусна толкова пъти върху голямата камбана, колкото часове трябваше да се отбият. Този механизъм, изкусно изработен от фламандеца Линтлер, достави голямо удоволствие на Сигоняк, който, макар и с високи духовни заложи по природа, беше съвсем новак в много неща, тъй като никога не бе напускал дворянското си гнездо сред ландите.

— А сега — рече Ирод — да се обърнем и към другата страна; макар че изгледът оттук съвсем не е така великолепен. Къщите по Разменния мост твърде го стесняват. Зидарията по Кея на табаците не струва нищо; и все пак онази кула на Свети Яков, камбанарията на Свети Медерик и ония стрели на далечни черкви недвусмислено издават големия град. А на дворецовия остров — вижте по кея към главното течение на реката онези еднакви къщи от червена тухла с облицовка от бял камък по ъглите — те изглеждат твърде величествено и щастливо завършват със старата Часовникова кула, увенчана с островърхия си покрив, който често, щом му се отдаде случай, пробожда мъглата и стърчи над нея. Престолонаследническият площад, който се разширява като триъгълник пред лицето на Бронзовия крал и оставя открита Дворцовата порта, може да се нареди измежду най-добре разчертаните и най-чисти площади на света. Стрелата на Светия Параклис, тази двуетажна черква, прочута със съкровищата и реликвите си, се извисява стройно и изящно над ония високи и плочести покриви, разчупени от украсени капандури, които лъщят със съвсем пресен блясък, защото са построени неотдавна; а в детинските си години аз съм играл на дама по местата, където са те сега. Благодарение на великодушието и щедростта на кралете ни Париж се разхубавява от ден на ден за голямо възхищение на чужденците, които на връщане в родните си места разправят чудеса за

него и го намират порасъл, разхубавен и почти подновен при всяко идване.

— Най ме учудва — отговаряше Сигоняк — повече от големината, богатството и величествеността на постройките, както обществени, така и частни, и ме удивлява безконечният брой на людетe, които се роят и гъмжат по тези улици, площади и мостове, подобно на мравки, на които току-що са разсипали мравуняка. Всички тичат като зашеметени насам-натам, без да може да се разбере целта на движенията им. Чудно е да си помислиш, че всеки от тези човеци, които образуват това неизчерпаемо множество, си има своя стая, свое легло, добро или лошо, и яде горе-долу всеки ден, защото иначе ще умре от гладна смърт. Какво изумително количество храни, колко стада волове, колко кюпове брашно, колко бъчви вино трябва, за да се нахрани всичкият този свят, струпан на едно и също място, докато в нашите ланди едва се среща от дъжд на вятър по някой жител!

И наистина човешките потоци, които течаха насам и нататък по Новия мост, имаше с какво да удивят един провинциалист. Насред платното на пътя вървяха една след друга или се разминаваха каляски с по два или с по четири коня; някои от тях прясно изписани и позлатени, обшити с кадифета и с огледала по вратичките, полюляващи се върху меки пружини, с лакеи, изправени отзад, и карани от червендалести бузести кочияши, облечени в празнични ливреи, които с усилие сдържаха сред навалищата нетърпеливите впрягове; и други, не така бляскави, с изтъркани шарила, с кожени перденца, с раздрънкани пружини, теглени от твърде миролюбиви коне, чието усърдие трябваше да бъде подбуждано с камшици. През стъклата на първите се забелязваха разкошно облечени царедворци, изящно нагиздени дами; във вторите — съдебни чиновници, лекари и тям подобни строги люде. Сред всичко това бяха размешани каруци, натоварени с камъни, с гора или с бъчви, карани от груби каруцари, които ругаеха поради задръстването, и бойко пращаха бога по дяволите. Сред този движещ се лабиринт от коли конниците се мъчеха да си пробият път, но не успяваха да се проврат, без да отъркат ботушите си в главините на колелетата или да се измъкнат, неопръскани с кал. Столовете носилки, някои собствени, други наемни, се стремяха да се държат отстрани на течението, за да не ги повлекат, и доколкото им бе по силите, вървяха покрай перилата на

моста. По едно време се зададе стадо волове и бъркотията достигна върха си. Рогатите животни (ние не говорим за женените двуноги, които по същото време минаваха по Новия мост, ами за воловете) се щураха насам-натам, навели глави, пощръктели от страх, подбутвани от кучетата, налагани с тояги от говедарите. При вида им конете се плашеха, чаткаха по камъните с предните си копита и гръмовито пърдяха. Минувачите се разбягваха от страх да не ги намушкат рогата, а кучетата се завираха под краката на по-мъчноподвижните от тях, за да ги отстранят от пътя, а мнозина се просваха в калта по цялата си дължина. Дори и една дама, гримирана и нацвъкана с изкуствени бенки, цялата обшита с чер кехлибар и оцветни панделки, която твърде приличаше на Венерина жрица, търсеца приключения, се заклатушка на високите си токове и се простря по гръб, без да се убие — като жена, свикнала на такива падания, — не пропуснаха да подхвърлят лукавите шегобийци, които ѝ подадоха ръце, за да се изправи. След малко пък се зададе рота войници, които отиваха някъде да караулят, с развети знамена и тълпата пак трябваше да се отдръпне, за да стори път на тези марсови синове, свикнали да не се считат с препятствията.

— Всички тия случки — рече Ирод на погълнатия от зрелището Сигоняк — са най-обикновени. Хайде да се помъчим да пресечем блъсканицата и да излезем на мястото, където седят чудаците на Новия мост, фигури смешни и необичайни, които не е зле да погледаме отблизо. Никой друг град освен Париж не произвежда такива своеобразия. Те никнат между калдъръмните му като цветя или по-скоро като гнусни и уродливи гъби, за които няма на света по-добра почва от тази черна кал. А, вижте! Ето го тъкмо перигореца дю Майе, наречен изкаляния поет, който ухажда бронзовия крал. Някои твърдят, че е маймуна, избягала от някоя панаирджийска зверилница; други пък доказват, че е една от камилите, докарали от господин дьо Невер^[47]. Въпросът още не е разрешен: аз лично го мисля за човек, защото е луд, нахален и нечистоплътен. Маймуните си пощят бълхите и въшките и ги пукат на ноктите си за отмъщение и отплата; него хич не го е еня за гадта. Камилите си лижат козината и се ръсят с прах като перуникова пудра; те, между другото, имат по няколко стомаси и преживят храната си; този тук и това не знае да прави, защото гушата му е винаги празна като главата му. Подхвърлете му милостиня; той ще я вземе, като

крещи, ругае и ви проклина. Непременно е човек, защото е луд, мръсен и неблагодарен.

Сигоняк извади от кесията си една бяла пара и я подаде на поета, но той, потънал в някакво дълбоко мечтание, както обикновено хората с повредени мозъци и с блуждаеща мисъл, отначало не обърна внимание на щръкналия отпреде му барон. Най-после го съгледа, и като прекъсна празните си съзерцания, с рязко движение грабна парата и я тикна в джобчето си, като ръмжеше някакви неразбираеми оскърбления. После изведнъж демонът на стихоплетството отново го облада и той започна да мърда бързо бърните си, да върти очи, да си криви лицето не по зле, отколкото скулптурните маски, изваяни от Жермен Пилон под корнизата на Новия мост, и през всичкото време си движеше пръстите, за да отмерва стъпките на стиховете, които продължаваше да мърмори през зъби. Това го караше да прилича на някой играч на мора^[48] и страшно развеселяваше уличните хлапета, които бяха се събрали в кръг около него.

Този поет, трябва да го кажем, беше по-странно натруфен, отколкото карнавалното чучело от Тлъсти вторник^[49], когато го носят на Пепелна сряда^[50] да го изгарят или пък от ония плашила, дето ги окачат из овощните градини или лозята, за да отпъждат лакомите птици. Човек можеше да си помисли, като го види, че звънрят на Самарянката, малкият Мавър от Новия пазар или Жакмар от камбанарията на Свети Павел^[51] са отишли и са се преоблекли в някоя вехтошарница. Една стара филцова шапка, порижавяла от слънцето, изпрана от дъждовете, опасана с ширит от мазнина, увенчана във вид на украшение с едно изгризано от молците петльово перо, повече приличаща на аптекарска цедилка, отколкото на човешка шапка, се спущаше чак до веждите му, като го принуждаваше да вири носа си, за да вижда, защото очите му бяха почти затулени под сплесканата и кирлива периферия. Връхната му дреха, на която и платът, и цветът бяха неопределими и неописуеми, изглеждаше с по-добро настроение, отколкото самият той, защото се смееше с всичките си шевове. Това облекло, като че ли направено за шега, се пукаше от веселост, а също и от старост, тъй като сигурно бе живяло по-дълго от Матусаил^[52]. Ивица мъхнато фризийско сукно му служеше за пояс и за презрамник и от нея висеше една рапира без предпазно топче на върха, който се влачеше оголен като палешник на орало и дращеше калдъръма зад

него. Къси бухнати грети от жълт атлаз, който някога трябва да бе покривал маските в някоя балетна интродукция, бяха натъпкани в ботушите, единият рибарски, каквито носят събирачите на стриди, от черна кожа, другият — с наколенник, от бяла руска кожа; единият с плоско стъпало, другият — с извито, и снабден с шпора, а разпърпаната му подметка отдавна да беше се откъснала, ако не я задържаше една връвчица, увита много пъти около крака като навоите на антична котурна. Един къс червен плащ от грубо домашно сукно, който всичките годишни времена намираха на поста му, допълваше тази премяна, която би срамила някой берач на ябълки от областта Перш, но от която нашият поет изглеждаше твърде горд. Под гънките на наметалото, до дръжката на рапирата, която без съмнение беше овластена да го защитава, надничаше крайшникът на комат хляб.

По-нататък, на един от извитите като полумесец издатыци, надвесени над всеки подпорен стълб на моста, седеше слепец, придружаван от една дебела стринка, за да му служи за очи, и си дереше гърлото да пее разпуснати куплети, в които с комически гробовен глас редеше жалба за живота, подвизите и смъртта на един прочут престъпник. На друго място някакъв шарлатанин, облечен в дрехи от червено зебло, вилнееше с клеци в ръка върху невисоко скеле, разкрасено с гирлянди от зъби — кучешки, резци и кътници, нанизани на пиринчена тел. Той лееше над натрупаните зяпльовци една тържествена реч, с която известяваше, че се наема да извади без болка (за самия него) и най-дълбоко загнездените и упорити корени от счупени зъби с удар на сабя или изстрел от пищов по избор на потърпевшия, в случай че последният не предпочете да бъде изцерен с обикновените средства.

— Аз не ги изтръгвам!... — провикваше се той с лаещ глас. — Аз ги обирам! Хайде насам, който от вас се радва на лоши зъби, да влезе в кръга без страх и аз тутакси ще го излекувам!

Някакъв дебеланко със селски вид, чиято надута буза свидетелстваше за тежко възпаление, седна на стола и зъбарят пъхна в устата му страшната щипка от излъскана стомана. Нещастникът, вместо да стиска с ръце дръжките на креслото, следваше зъба си, който не искаше лесно да се отдели от него, и тъй се издигна на повече от две стъпки във въздуха, което страшно допадна на тълпата. Едно внезапно

силно дръпване тури край на мъките му и зъбарят тържествено издигна над главите окървавения си трофей!

През всичкото време на тази чудновата сценка една майmunка, завързана за скелето с верижка, захваната в кожения ѝ пояс, който ѝ разкръвавяваше слабините, повтаряше смешно виковете, движенията и гърчове на дебеланкото.

Но смехотворението не задържа задълго Ирод и Сигоняк, които по-охотно се запряха при търговците на вестници и продавачите на вехти книги, настанени по парапетите. Тиранът дори обърна вниманието на спътника си върху един съвсем одрипавял божек, който беше се наредил отвън моста, на тесния корниз, патериците и паничката му до него, и оттам протягаше ръце, тикаше кирливата си шапка под носа на людете, които се навеждаха над парапета, за да погледнат течението на реката или да попрелистят някоя книга, и ги заклеваше да му подхвърлят пара или паричка или и повече, ако им харесва, той не се отказваше от никакви пари, тъй като явно беше способен да прокара и фалшивите.

— У нас — рече Сигоняк — само ластовичките живеят на корнизите, а тук и людете!

— Вие наричате тогава обесник човек! — извика Ирод. — Това си е чиста учтивост, макар и по християнски да не трябва да презираме никого. Впрочем на този мост може да се види всичко, дори и порядъчни люде, щом като ние сме тук... Както казва пословицата, човек не би могъл да премине моста, без да срещне калугер, бял кон и разпасана жена. Ето тъкмо един чернокапец, който бърза, та чак сандалите му плющят; конят не е далече. О, дявол да го вземе, гледайте точно пред вас: онази кранта, която прикляка на задните си крака, като че ли да надникне зад преградите на конюшнията. Остава само разпътницата. Няма да чакаме дълго. Да, вместо една, ето че идат трички, с разголени шии, намазани като каруцарски колелета, и се смеят високо и превзето, та да си покажат зъбите... Пословицата не излъга.

Изведнъж някаква глъчка се чу откъм другия край на моста и тълпата се спусна нататък. Някакви дуелисти побойници се биеха с шпаги върху насипа, в подножието на статуята, където мястото беше най-свободно и сгодно за такава работа. Те викаха: „Убий! Убий!“, и се силеха да се нападат с ярост. Но това бяха само привидни удари, само

прекъсвани наред път и учтиви пристъпи, както в дуелите на сцената, където при толкова убити и ранени никога никой не умира. Тези се биеха двама срещу двама и изглеждаха обладани от върховен гняв, отблъсквайки шпагите, с които другарите им искаха да ги разделят. Целта на тази привидна разпра беше да привлече, навалица, за да могат джебчиите и крадците на дрехи необезпокоявано да си свършат работата. И наистина не един любопитен, вмъкнал се в човешката купчина да погледа, с хубава наметка на рамо, подплатена с плюш и с добре натъпкани джобове, излезе от блъсканицата само по дреха и похарчил парите си, без да знае. След което побойниците, които въобще не бяха се карали, се разбраха като панаирджийски хайдуци, каквито си и бяха, помириха се и раздрусаха ръце, като показваха голямо кавалерство един към друг, заявявайки, че честта им е удовлетворена. Кое то наистина не беше трудно; честта на такива негодници не ще да е от най-чувствителните...

По съвета на Ирод Сигоняк не беше се твърде приближавал до сражаващите се, така че можа да ги съгледа само отчасти и смътно, през пролуките, които оставяха главите и раменете на любопитните. Стори му се обаче, че разпознава в лицето на тия четворица хитреци мъжете, чиито тайнствени влизалия и излизания в хана на Престолонаследническата улица беше следил през изтеклата нощ, и той сподели подозренията си с Ирод. Но побойниците благоразумно се бяха размесили с тълпата и беше вече по-мъчно да ги намериш, отколкото игла в купа сено.

— Възможно е — рече Ирод — тази караница да е била нагласена нарочно, за да ви привлече на това място, тъй като трябва да сме следени непрекъснато от наемниците на херцог дьо Валомбрюоз. Някой от сражаващите се побойници щеше да се престори, че е раздразнен или оскърбен от вашето присъствие, и без да ви остави време да изтеглите шпагата си, щеше да ви нанесе като по недоглеждане някой смъртоносен удар, а при нужда другарите му щяха да ви довършат. И всичко това щеше да бъде приписано на едно случайно и непредвидено сбиване. В такива внезапни схватки онзи, който е получил ударите, си ги пази за себе си. Предумисълът и засадата не могат да се докажат.

— Отвращава ме — отговори великодушният Сигоняк, — само като си помисля, че един благородник е способен на такава низост —

да убие съперника си чрез наемници. Ако той не е удовлетворен от една първа среща, аз съм готов отново да кръстосам оръжие с него, чак додето последва смъртта на единия или на другия. Така се уреждат въпросите между люде с чест.

— Без съмнение — отвърна Ирод, — но херцогът отлично знае, колкото и да е обсебен от гордост, че изходът на такова сражение не може да не бъде гибелен за него. Той опита вече вашето острие и му усети върха. Повярвайте ми, той помни поражението си с такава сатанинска злопамят, че му е все едно какви средства ще използва, стига да си отмъсти.

— Ако той не иска с шпага, да се бием тогава на коне и с пищови — рече Сигоняк, — тогава няма да може да се оправдава с моята сила във фехтовката.

Като беседваха така, двамата спътници стигнаха Школния кей и там една каляска едва не премаза Сигоняк, макар че той навреме отскочи встрани. Тънката му снага го спаси да не бъде сплескан в стената, дотолкова отблизо го притисна кочията, макар от другата страна да имаше достатъчно място, и кочияшът, ако беше подръпнал леко конете си, би могъл да се отклони от този пешеходец, когото той изглежда нарочно преследваше. Стъклата на каляската бяха вдигнати и вътрешните ѝ завески — спуснати, но ако някой беше ги разгърнал, щеше да види един великолепно облечен велможа, с праметната през рамото ивица черна тафта, която му поддържаше ръката. Въпреки червеникавите отражения от затворените завески той беше блед и тънките дъги на черните му вежди се очертаваха сред една матова белота. Със зъбите си, по-чисти от бисери, той хапеше до кръв долната си устна, а тънките му мустачки, намазани с помада, се ежеха с трескави потрепвания, като мустаците на тигър, който е подушил близка плячка. Той беше необикновено красив, но лицето му носеше такова изражение на жестокост, че по-скоро би вдъхнало ужас, отколкото обич, поне в този миг, когато го обезобразяваха омерзителни и злобни страсти. По този портрет, екипиран бегло, повдигайки завеските на една кола, която препуска с пълна бързина, без съмнение всички са познали младия херцог дьо Валомбрюоз.

— И този опит удари на камък — рече той, докато каляската го носеше покрай Тюйлерийските градини към Съвещателната порта. — Макар че бях обещал на кочияша си дваисет и пет луидора, ако бъде

достатъчно сръчен да блъсне този проклет Сигоняк и да го премаже в някой километричен камък като по случайно нещастие. Моята звезда решително погасва; това дребно селско благородниче непрекъснато ми излиза наглава. Изабела го обожава и ме ненавижда. Той наби въоръженниците ми, мене самия ме рани. Но нека да е неуязвим, нека да го закрилят талисмани и амулети, той трябва да умре или аз ще погубя името си и херцогския си титул!

— Хъм! — обади се Ирод, като изпусна една дълга въздишка от дълбоките си гърди. — Конете на тази каляска изглежда, че имат същия нрав като конете на Диомеда^[53], които връхлитали връз людете, разкъсвали ги и се хранели с плътта им. Не сте ли ранен? Този злокобен кочияш ви виждаше чудесно и аз бих се обзаложил срещу най-хубавия си сбор, че той нарочно искаше да ви прегази, насочвайки впряга си право срещу вас с някакъв скришен умисъл или потайна мъст. В това съм сигурен. Забелязахте ли дали по вратичките на каляската имаше изписан герб? Като дворянин вие познавате благородната хералдическа наука и гербовете на по-първите семейства са ви известни.

— Не бих могъл да кажа — отговори Сигоняк. — Дори един учен херолд при тия обстоятелства не би могъл да различи цветовете и позлатата на един щит, а още по-малко деленията му, образите и почетните знаци. Аз бях твърде много зает да избегна търкалящата се срещу мен машина, за да мога да гледам дали тя е изписана с леопардоподобни лъвове или с лъвове до кръста^[54], с крилати орли или с птици без човки, с металически или с гледжосани образи, с окръглени или назъбени кръстове или каквито и да са там други белези.

— Това е досадно — отвърна Ирод, — този признак щеше да ни насочи по дирите и може би щеше да ни помогне да хванем нишката на този черен заговор; защото очевидно е, че търсят да ви премахнат от пътя си, *guibuscumque viis*^[55], както би рекъл наставникът Блазиус със своя латински... Макар и да липсва доказателството, аз никак няма да бъда учуден, ако тази каляска принадлежи на херцог дьо Валомбрюоз, който е искал да си достави удоволствието да мине с кочията си връз трупа на своя враг.

— Какви мисли ви минават през ума, ваша милост Ироде! — извика Сигоняк. — Та това би било деяние низко, позорно и злодейско,

прекомерно недостойно за един благородник от знатно семейство, какъвто въпреки всичко е този Валомбръоз. А между впрочем не го ли оставихме ние в двореца му в Поатие в твърде лошо състояние поради раната му? Как така ще се намира той вече в Париж, където самите ние пристигнахме едва вчера?

— Не се ли запирахме доста дълго в Орлеан и в Тур, където давахме представления, че да му стигне времето да ни последва с впряговете и колите, които са му на разположение, и дори да ни задмине? Що се отнася до раната му, тя отдавна трябва да се е затворила и зараснала под грижите на най-превъзходни лекари. Тя не беше между впрочем от толкова опасно естество, че да попречи на един млад и пълен със сили човек да пътува колкото си иска в каляска или с носилка. Налага се прочее, скъпи капитане, да бъдете постоянно нащрек, защото търсят да ви приложат някой Жарнаков удар или да ви подмамят в някоя клопка, под видимостта на нещастна случка. Вашата смърт ще предостави Изабела без защита на домогателствата на херцога. Какво бихме могли да сторим ние срещу такъв един велможа, ние, бедните комедианти? Ако все още е съмнително дали Валомбръоз е в Париж, наемниците му поне го заместват, тъй като едва миналата нощ, ако не бяхте бодърствали под оръжие, разтревожен от вярно подозрение, те щяха любезно да ви удушат в стаичката ви.

Доводите, които привеждаше Ирод, бяха твърде необорими, за да се спори по тях; и затова баронът му отговори само с едно кимване в знак на съгласие, постави ръка върху дръжката на шпагата си и я издърпа наполовина, за да се увери, че играе свободно и не е залепнала за ножницата.

Както разговаряха, двамата спътници бяха стигнали, все покрай Лувъра и Тюйлерийските градини, чак до Съвещателната порта, откъдето се излиза към Кралицината разходка. И там право пред себе си те видяха една голяма прашна вихрушка, сред която трептяха блясъци на оръжие и лъцяха брони. Те се отдръпнаха до стената, за да направят път на тази конница, която яздеше пред колесницата на краля, на връщане в Лувъра от Сен Жермен. Стъклата на каляската бяха спуснати и завеските ѝ дръпнати, без съмнение за да може простолудието да се нагледа до насита на владетеля — разпоредител със съдбините му, и двамата видяха вътре един блед призрак, облечен в черно, със синята лента през гърдите, неподвижен като восъчно

изваяние. Дълги тъмни коси обрамчваха това безжизнено лице, помръкнало от неизлечимо отегчение, едно испанско отегчение, като на Филип II^[56], каквото само някой Ескориал^[57] може да измъти в мълчанието и самотата си. Очите му сякаш не отразяваха предметите; никакво желание, никаква мисъл, никаква воля не припламваше с огънче из тях. Едно дълбоко отвращение от живота беше отпуснало долната му устна, която висеше мрачно, с някакъв израз на сръдливо цупене. Белите и мършави ръце лежаха върху коленете, досуц като ръцете на някои египетски кумири. И все пак все още имаше някакво кралско величие в този унил образ, който олицетворяваше Франция и в който замръзваше великодушната кръв на Анри IV.

Колата мина като шемет, последвана от главното ядро на конницата, с което завършваше почетната стража. Сигоняк стоеше замислен след отминалото видение. В наивното си въображение той си представляваше краля като някакво свръхестествено същество, осияно от могъществото си сред слънчев кръг, изкован от злато и драгоценни камъни, горд, бляскав, победоносен, по-красив, по-велик, по-силен от всички други; а беше видял само една хилаво-тъжна, отегчена, болнава фигура, почти с бедна външност, в тъмен костюм, като че ли в жалейка, която сякаш не забелязваше околния свят, потънала в някакво злокобно мечтание.

„И какво! — казваше си той на себе си. — Ето го краля, този, в когото са събрани толкова милиони люде, който възшества на върха на пирамидата, към когото толкова ръце се протягат умоляващо отдолу, който кара топовете да млъкнат или да затрепчат, въздига или снизява, наказва или възнаграждава, който, ако поиска, казва «живот!», когато правосъдието е казало «смърт!», и който с една дума може да промени една съдба! Ако погледът му падне върху мен, от бедняк аз ще се превърна в богат човек, от слаб ще стана силен; един неизвестен ще се възвиси, приветстван и обласкан от всички. Грохналите кулички на замъка Сигоняк отново ще вирнат горди чела; нови имения ще се присъединят към стопената ми бащиния. Аз щях да бъда господар на хълма и на равнината! Но как да си помисля, че някога си той ще ме открие сред този човешки мравуняк, който смътно гъмжи в нозете му, а той дори не го поглежда? А даже и да беше ме видял, каква човешка близост може да се породи между нас?...“

Такива размишления и много други още, които ще бъде дълго и отегчително да привеждаме, занимаваха Сигоняк, който вървеше мълчаливо до спътника си. Ирод почете това самовглъбение, като се развличаше да наблюдава екипажите, които минаваха и в двете посоки по Кралицината разходка. След малко той обърна внимание на барона, че приближава вече пладне и че е време да обърнат стрелката на компаса към полюса на чорбата, тъй като няма нищо по-лошо от студен обяд, ако не се смята притопленият обяд.

Сигоняк се подчини на това неоспоримо умозаклучение и те поеха обратния път към странноприемницата. Нищо особено не беше се случило в тяхно отсъствие. Бяха изминали само два часа. Изабела, спокойно седнала на трапезата пред една чиния супа, напъстрена от стопеното масло с повече звездички, отколкото са били очите по тялото на Аргус, посрещна приятеля си с обичайната си нежна усмивка, подавайки му бялата си ръка. Комедиантите го обсипваха със закачливи и любопитни въпроси за разходката му през града, питаха дали се е върнал с наметката си, с кесията си и с носната си кърпичка. На което Сигоняк развеселен отговаряше утвърдително. Този приятен бърбреж скоро го накара да забрави мрачните си мисли и той в края на краищата се запита дълбоко в себе си дали пък не е жертва на някакво налудничаво въображение, което навсякъде открива само клопки.

Той обаче беше прав и неприятелите му съвсем не мислеха поради няколкото несполучливи покушения да се отказват от тъмните си кроежи. Мерендол, заплашен от херцога, че ако не го отърве от Сигоняк, ще бъде върнат в кралските галери, откъдето негова светлост беше го измъкнал, се реши да прибегне към помощта на един юначага, негов приятел, който не отхвърляше никакво дело, колкото и съмнително да беше то, стига само да е добре платено. Самият Мерендол усещаше, че не му достигат сили да одолее барона, който между впрочем вече го познаваше и беше нащрек, та ставаше още по-трудно да се доближи до него.

И тъй Мерендол тръгна да търси тогава наемен главорез, който живееше на площада пред Новия пазар, близо до Малкия мост, място, населено предимно с побойници дуелисти, измамници, крадци на дрехи и всякаква човешка измет.

Като съгледа между високите черни къщи, които се подпираха с рамене като пияници, страхуващи се да не паднат, една още по-черна,

още по-запусната и по-олющена от другите, сякаш прокажена, чиито прозорци, натъпкани с провиснали гнусни дрипели, приличаха на разпорени търбуси, откъдето са потекли вътрешностите, Мерендол се отпрати към тъмния проход, който служеше за вход на този вертеп. Скоро светлината, идваща откъм улицата, помръкна и Мерендол, като опипваше стените, овлажнени и лепливи, като че ли охлюви бяха ги огнусили с лигите си, напипа най-сетне в мрака въжето, което служеше вместо парапет на стълбището — въже, за което можеше да се помисли, че е отвързано от бесилката и лоясало от човешка мазнина. Той се изкатери, както можа, помагайки си и с ръцете, и с краката, по тази воденичарска стълба, като се препъваше на всяка крачка в гърбиците на струпеите, образувани на всяко стъпало от изсъхналата и втвърдена кал, натрупана там, пласт след пласт, още от времето, когато Париж се е наричал Лутеция^[58].

Все пак колкото Мерендол по напредваше в своето съпроводено с опасности възшествие, толкова мрачината по се разреждаше. Една мъждукаща и размътена светлина проникваше през жълтите замазани стъкла на отдушниците, пробити, за да осветяват стълбището към някакво дворче, черно и дълбоко като рудничен кладенец. Най-послед той се изкачи на последния кат, полузадушен от заразните изпарения, които се носеха от помийните ведра. Две-три врати се отваряха към площадката, а мръсният гипсов потон беше разкрасен с непристойни арабески, с витлообразни орнаменти и слова раблезиански или дори още по-откровени^[59], изписани с въглен и с пушека от свещите — стенописи, твърде достойни за подобен бордей.

Една от тези врати беше полуоткрехната. Мерендол я ритна с крак, тъй като не искаше да я пипа с ръце, и нахълта без повече условности в единствената стая, която съставляваше Лувъра на побойника и дуелиста Жакмен Лампурд.

Лютив пушек защита очите и гърлото му толкова остро, че той започна да кашля като котка, която е погълнала и перата заедно с птичето, и минаха повече от две минути, преди да може да проговори. Благодарение на отворената врата пушекът се устреми към стълбището и се разреди и тъй като видимостта в стаята стана по-добра, посетителят горе-долу можа да огледа вътрешността ѝ.

Това обиталище заслужава отделно описание, тъй като е съмнително дали порядъчният читател някога през живота си е

стъпвал в подобна кочина и не би могъл сам да си създаде представа за такава немотия.

Бордеят беше мебелиран главно с четирите си стени, по които просмукванията откъм покрива бяха разчертали надлъж и нашир непознати острови и реки, които не могат да се срещнат в никоя географска карта. Дотам, докъдето стигаше човешка ръка, поредните наематели на бърлогата бяха се разтушавали да дълбаят с нож своите невъобразими, непристойни или уродливи имена, в изблик на оная тъмна склонност, която тласка и най-безпросветните да оставят някаква диря от пребиваването си на тоя свят. Към тия имена често беше прилепено и някое женско име, Ирида от кръстопътя, а над нея сърце, прободено със стрела, която най-често приличаше на рибена кост. Други, с по-художнически заложби, бяха се опитали с парче въглен, извадено от пепелта на огнището, да нахвърлят някой чудноват профил, ухапал лула, или пък обесен с изплезен език, който напразно се премята под бесилката.

По перваза на огнището, в което димяха, като изпускаха пяна, съчките на вързоп откраднати подпалки, беше натрупан цял панаир от странни предмети, потънали в прах: една бутилка с втъкната в гърлото до половина изгоряла свещ, чиято лой беше протекла на широки деруги по стъклото — достоен свещник на блуден син и на пияница; една чашка за хвърляне на зарове, три оловни зара, *Часослова* на Робер Бениер^[60], за в помощ на играта на ландскнехт^[61], един вързоп парчета от стари тръби, едно гърне от песъчлива глина за тютюна, един пантоф, в който беше втъкнат оцърбен гребен, да има какво да закачиш, като се развъртиш из стаята, един заслонен фенер, който окръгляше окото си като зеница на нощна птица, връзки ключове, без всякакво съмнение фалшиви, тъй като в стаята нямаше нито едно чекмедже за отваряне, една желязна щипка за мустаци, парче от огледало, олющено, като че ли някой дявол беше драскал живака с ноктите си, и в което човек можеше да си огледа наведнъж само едното око, стига то да не прилича на Юнониното и хиляди други дрънкулки, твърде досадни за описване.

Точно срещу огнището, върху стената, не чак толкова влажна на това място и между впрочем подплатена с парцал зелено зебло, блестеше цял сноп от шпаги, грижливо излъскани, с изпитана закалка, а върху стоманата им личаха знаците на най-прочутите испански и

италиански майстори на оръжие. Имаше там стомани с две остриета, шпаги с триъгълен разрез, острия с жлеб, по който да се оттича кръвта, къси мечове с широки предпазни яки, големи касапски ножове, кинжали, ханджари и всякакви други ценни оръжия, чието богатство странно се хвърляше на очи сред просяшката голота и запуснатост на бордея. Нито едно ръждиво петно, нито една прашинка не ги затъмняваше; те бяха работни сечива на убиец и дори и в някоя княжеска оръжейница нямаше да бъдат по-добре поддържани, мазани с масло, търкани с вълнени парцали и съхранявани в първоначалния си блясък. Рекъл би човек, че току-що са излезли, прясно наточени, от оръжепродавницата. Лампурд, тъй небрежен към всичко останало, изглежда им отдаваше цялото си усърдие и честолубие. Ала щом си помислеше човек за неговия занаят, тази възискателност придобиваше някакъв зловец смисъл и сякаш по тия тъй изящно излъскани жезла припламваха червеникави отблясъци.

Столове съвсем липсваха и посетителят беше свободен да стои прав, за да попорасне, ако не предпочетеше, за да не си търка напразно подметките, да седне на един стар издънен кош, на един куфар или на един калъф от лютня, който се търкаляше в едно кьоше.

За маса служеше един откачен кепенк, положен върху две дървени магаренца. Той изпълняваше също така ролята на легло. След като се напиеше яко, владелецът на жилището се опъваше на него, хващаше единия край на покривката, която не беше нищо друго, ами долнището на плаща му, тъй като горнището той беше продал, за да понапълни с нещо корема си, и правеше едно полуобръщане към стената, та да не гледа празните бутилки, които са особено тъжно зрелище за пияниците.

Тъкмо в такова положение завари Мерендол уважаемия Жакмен Лампурд, който хъркаше като тръба, на църковен орган, макар че всички часовници в околността бяха ударили вече четири часа след пладне.

Един огромен пастет от дивеч, в алените развалини на който се мержелееха арахисови^[62] жилки, почиваше изтърбушен върху плочите на пода, изяден повече от половината, като някой труп, нападнат от вълци вдън горите; дружина му правеха баснословен брой шишета с изсмукани души, превърнали се вече в призраци на бутилки, кухи обвивки, годни само за счупено стъкло.

Някакъв друг юначага, когото Мерендол не беше забелязал отначало, спеше под масата мъртвешки сън, като все още стискаше със зъби тръбичката на една лула, чиято главичка беше се търколила на земята, натъпкана с тютюн, който оня в пиянството си бе забравил да запали.

— Хей, Лампурд — викна оръжейникът на Валомбръоз, — стига си спал такъв! Не ме гледай с тия очища като билиардни топки. Не съм нито пристав, нито стражар и не съм дошъл да те водя в крепостта Шатле^[63]. Касае се за важна работа: потруди се да си намериш разсъдъка, удавен в шишетата, и да ме чуеш!

Тъй призованата особа се понадигна със сънлива леност, изправи се на седалището си, разпери, протягайки се, дългите си ръце, които почти достигнаха двете срещуположни стени на стаята, разтвори една грамадна уста с остри кучешки зъби, и като разчекна челюстите си, тегли му една страхотна прозявка, като някой отегчен лъв, всичко това съпроводено с нечленоразделни гърлени ръмжения.

Той съвсем не беше някой Адонис^[64], този Жакмен Лампурд, макар и да твърдеше, че жените търчат по него както по никого друго, и то, ако го слушаш, не какви да са жени, ами най-високопоставени. Едрата му снага, с която се гордееше, дръгливият гръбнак, кокалестите и поморавели от пиенето гърди, които в тоя миг се виждаха през разгърдената му риза, маймунските ръце, толкова дълги, че можеше да си закопчее подколениците почти без да се навежда, не съставляваха една много приятна телесна външност; колкото до лицето му, то сред него главно място заемаше един нос, напомнящ носа на Сирано дьо Бержерак^[65], повод за толкова дуели. Но Лампурд се утешаваше с народната поговорка: „Голям нос лице не разваля“. Очите му, макар и още размътени от пиянството и съня, проблясваха със студени жилчици в зениците, които говореха за смелост и решителност. Две-три отвесни бръчки, прилични на белези от саблени удари, изрязваха коравите си жлебове по измършавелите му бузи. Рошави и твърди черни коси, страшно разчорлени, стърчаха около това лице, достойно да бъде издялано върху грифа на цигулка; и все пак никой не изпитваше желание да се подиграва с него — толкова изражението му беше обезпокоително, присмехулно и свирепо.

— Черната да тръшне това животно, дето иде да ми смуцава наслажденията и да гази с калните си копита посред

анакреонистичните^[66] ми сънища! Аз бях честит, най-красивата принцеса на земята благосклонно ме срещаше! Ти ми пропъди съня!

— Стига врели-некипели! — прекъсна го нетърпеливо Мерендол. — Отдели ми две минутки и се превърни в слух и внимание!

— Аз не изслушвам никого, когато съм махмурлия — отговори величествено Жакмен Лампурд, като се подпря на лакътя си. — Между другото сега имам пари, много пари. Тази нощ оскубахме един английски милорд, целият червив с пистולי, и сега аз ям и пия дела си. Но едно малко ландскнехтче, и скоро ще им видя сметката. Тъй че сериозните работи — за довечера. Бъди около полунощ по насипа на Новия мост, под бронзовия кон. Там ще ме намериш свеж, бистър, пъргав, господар на всичките си дарби. Ще си настроим свирките на един глас и ще се споразумеем за сумите, които трябва да са закръглени, тъй като ми се ще да вярвам, че никой няма да потревожи смелчага като мен за дребни мошеничества, нищожни кражбици или всякакви там ситни грехове. Решително кражбите ме отегчават, аз се занимавам вече само с убийства, това е по-благородно. Когато човек е хищник от лъвска порода, не може да бъде просто някакво си грабливо животно. Ако става въпрос да се убие някой, аз съм твой човек, но освен това жертвата трябва да се защитава. Те са толкова страхливи понякога, че цял настръхвам от погнуса. Малко съпротива придава душа на работата.

— О, по тая част бъди спокоен — отговори Мерендол с крива усмивка. — Ще намериш, каквото търсиш.

— Толкоз по-добре — прозина се Жакмен Лампурд, — много отдавна не съм си кръстосвал шпагата с някой равен. Но стига толкова. Хайде лека нощ и ме оставяй да спя!

Когато Мерендол си отиде, Жакмен Лампурд се опита отново да заспи, но напразно. Прекъснатият сън не се върна. Дуелистът стана, разтърси яката на другаря си, който хъркаше под масата, и двамата заедно отидоха в едно комарджийско свърталище, където се играеше на ландскнехт и на петорка с банка. Публиката там се състоеше от мускетари, бивши войници, побойници с шпаги, дребни мошеници, лакеи, адвокатски писари и неколцина наивни еснафи, доведени от уличните момичета, бедни гълъбчета, осъдени да бъдат живи оскубани. Чуваше се само потракването на заровете в чашките, с които

ги мятаха, и тихо пляскане на разбивани карти, тъй като играчите са обикновено мълчаливи и само когато губят, изпускат по някое и друго богохулно междуметие. След като ту му вървеше, ту не му вървеше, празното пространство, от което природата и особено човекът изпитват ужас, плътно изпълни джобовете на Лампурд. Той поиска да продължи на честна дума, но това не беше пара в обращение на това място, където играчите, като си получаваха печалбата, опитваха монетите със зъби, за да видят дали луидорите не са само позлатено олово, а тестоните^[67] от калай, годен само да бъде стопен за лъжици. И Лампурд, ще не ще, трябваше да напусне играта, гол-голеничък като някой мъничък свети Йоан^[68], след като беше влязъл като тежък туз, подрънкващ пълна шепа с пистоли!

— Уф! — изпръхтя той, когато пресният въздух на улицата го удари в лицето и му възвърна хладнокръвието. — Най-сетне се отървах! Чудна работа, колко парите ме впиянчват и оскотяват! Вече не се удивлявам защо откупвачите на данъци са такива простаци. Сега, като нямам вече пукната пара, чувствам как целият преливам от ум, хрумванията бръмчат около мозъка ми като пчели около кошер. От Ларидон аз отново се превръщам в Цезар^[69]. Но ето че звънарят на Самарянката отмерва дванайсет удара; Мерендол трябва да ме чака вече пред бронзовия крал.

И той се отправи към Новия мост. Мерендол беше на място, потънал в съзерцание на сянката си под лунна светлина. След като хубаво се озърнаха, за да видят дали не ги чува някой, двоицата наемници говориха съвсем тихо доста дълго време. Ние не знаем какво са си казали, обаче, като остави човека на херцог дьо Валомбрюоз, Лампурд подрънкваше в джобовете си злато с една безочливост, която показваше колко се боят от нето по Новия мост.

[1] Порез — студен северозападен вятър. ↑

[2] Островът Лувиe — малък остров на Сена в градската територия на Париж. В днешно време той не съществува, тъй като ръкавът на реката, който го отделял от брега е засипан. ↑

[3] Светият параклис (Сент Шапел) — старинна черква в Париж, построена в 1242–1248 година през царуването на френския крал Луи IX Свети, в готически стил, архитектурен шедьовър на строителя Пиер дьо Монтро. ↑

[4] Дворецът — вероятно се има предвид Дворецът на правосъдието в Париж, до който е бил долепен светият параклис. ↑

[5] Новият мост — днес Новият мост в Париж е най-старият от съществуващите мостове на Сена. Строен е от 1578 до 1607 година, през царуването на Анри IV. ↑

[6] Пиер дьо Корней (1606–1684) — велик френски драматург, бащата на френската трагедия, роден в Руан, автор на „Сид“, „Цина“, „Полиевкт“ и др. ↑

[7] „Комическа илюзия“ — една от малкото комедии, написани от Корней, която била поставена за първи път в Париж през 1636 г. ↑

[8] Гаргантюа и Пантагрюел — главни действащи лица от едноименния роман на Франсоа Рабле, и двамата големи жизнелюбци и лакомници. ↑

[9] Дуè — град в Северна Франция със знаменита катедрала от XII век, посветена на света Богородица. ↑

[10] Труд на Данаева щерка — Данаидите — петдесетте дъщери на митическия цар Аргос Данай, омъжени против волята им, убили през брачната си нощ съпрузите си (с изключение на една), за което били наказани от боговете и осъдени в Подземното царство вечно да пълнят с вода една бездънна бъчва. ↑

[11] Левиатан — чудовищно морско животно, за което се говори в Библията, в книгата на Иов. ↑

[12] Дядкото с пръчките — според френското народно поверие, злият Дядко с пръчките съпровожда коледния Дядо Мраз и бие непослушните деца. ↑

[13] Кралицина супа — вид много изтънчена френска супа. ↑

[14] Ония замръзнали попържни, които Панург бил чул при топенето на полярните ледове — има се предвид епизодът от IV книга на романа „Гаргантюа и Пантагрюел“ от Франсоа Рабле, когато героят Панург и спътниците му слушат от кораба си разтопените думи, замръзнали някога с полярните ледове. ↑

[15] Непреводима игра на думи. ↑

[16] Изократ (436–338 г. пр.н.е.) — атински оратор, проповядвал обединението на всички гърци срещу персите. ↑

[17] Демостен (384–322 г. пр.н.е.) — най-знаменитият оратор на древна Гърция, известен главно с речите си срещу Филип Македонски.

↑

[18] Есхин (339–314 г. пр.н.е.) — атински оратор, противник на Демостен и защитник на политиката на Филип Македонски. ↑

[19] Хортензий Квинт (114–50 г. пр.н.е.) — римски оратор, противник на Цицерон. ↑

[20] Цицерон Марк Тулий (106–43 г. пр.н.е.) — най-прочутият древноримски оратор. ↑

[21] Бургундският дворец — старинна резиденция на бургундските херцози в Париж, днес разрушена, в която от 1548 г. се давали театрални представления. Бургундският дворец е първият постоянен театър в Париж. В 1680 г. трупата му се сляла с трупата на Молиер и бил създаден театърът „Комеди Франсез“. ↑

[22] Трупата от квартала Марс — в XVII в. в квартал Марс давал представленията си вторият постоянен театър в Париж, наричан с това име. Той просъществувал до 1673 г. ↑

[23] Ирида — в гръко-римската митология пратеницата на олимпийските богове. По-късно превърната от Хера в дъга и смятана за богиня на дъгата. ↑

[24] Камбаната при шадравана на самарянката — старинен фонтан в Париж, недалеч от Новия мост, украсен с часовник и скулптура на Христос, който беседва при кладенеца със самарянката. ↑

[25] Еврипи — по името на Еврип — тесен морски проток в Гърция между остров Евбея и беотийския бряг, труднопроходим за корабите. ↑

[26] Сцили и Харибди — страшни скали при Месинския проток между Сицилия и италиийския бряг, ужасът на древното мореплаване; според представата на древните, там обитавали две страшни чудовища, дебнещи моряците. ↑

[27] Палинур — действащо лице от Вергилиевата „Енеида“, кормчия на кораба на Еней, плаващ към италиийските брегове. Палинур задрямал над кормилото, паднал в морето и се удавил. ↑

[28] Свещеният път — *via sacra*, централна улица в древния Рим, по която минавали триумфалните шествия на път към храма на Юпитер на върха на Капитолийския хълм. ↑

[29] Перипатетическа галерия — от галерията, където Аристотел, разхождайки се с учениците си, беседвал и ги поучавал. Перипатетизъм се нарича философското учение на Аристотел. ↑

[30] Забранени дни — сряда и петък, според каноните на църквата, са дни, в които е забранено да се яде блажно. ↑

[31] Персийският суфит — древна титла на персийския владетел, заменена с титлата шах. ↑

[32] Първосвещеникът Йоан — баснословно лице от средновековните митове, владетел и първосвещеник на митична страна, понякога олицетворяван с абисинския негус. ↑

[33] Великият владетел — има се предвид френският крал Анри IV (1589–1610). ↑

[34] Добрият крал — има се предвид същият Анри IV, чиято бронзова статуя украсява насипа на Новия мост в Париж. ↑

[35] Марк Аврелий (161–180 г. от н.е.) — римски император, философ от школата на стоиците, възславян за добродетелния му живот. ↑

[36] Свети Герман в Ливадите — Сен Жермен де Пре — старинно бенедиктинско абатство в Париж, чиято църква в романски стил е запазена и до наши дни и е най-старият храм във френската столица. ↑

[37] Нелекият замък — средновековен замък в старинния Париж, разположен на левия бряг на Сена, недалеч от Новия мост. Окончателно разрушен в 1663 г. ↑

[38] Парижката Голгота, иначе наричана Мон Валериен — на хълма Голгота край Ерусалим, според евангелското предание, бил разпнат Исус Христос. По-късно сред християнски страни тъй наричали хълмовете, на които поставяли скулптурни изображения на разпнатия или носещ кръста си Христос. Хълмът Мон Валериен край Париж бил такова място и обект на религиозно поклонение през XVI и XVII век. Сетне на хълма било построено военно укрепление. ↑

[39] Лувър — старинна резиденция на френските крале в Париж, огромен дворецов ансамбъл, чийто строеж започнал в 1204 г. през царуването на Филип Август, продължавал при кралете Франсоа I, Анри IV, Луи XIII и Луи XIV и чак през 1848 бил издаден закон за окончателното му завършване. Главните му архитекти в различните епохи са Пиер Леско, Андруе дю Серсо, Льомерсие, Клод Перо и Висконти. Днес в него се намира един от най-големите музеи на изкуството в света. ↑

[40] Тюйлери — дворец и градина в Париж, вн от крепостните стени на средновековния град, започнат през 1564 г. от архитекта Филибер Делорм. От времето на Първата империя (1804–1815) Тюйлерийският дворец е резиденция на френските монарси до 1871 г., когато бил опожарен. ↑

[41] Балконът на Шарл IX — балкон на двореца Лувър, от който кралят Шарл IX наблюдавал избиването на хугенотите през Вартоломеевата нощ (23 август 1572 г.) и според преданието, сам стрелял срещу тях. ↑

[42] Старият Лувър на Шарл V — при Шарл V (1364–1380) дворецът Лувър, започнат преди 160 г., станал официална кралска резиденция. ↑

[43] Галиот — лек дълъг речен кораб. ↑

[44] Свети Герман от Оксер — Сен Жермен Л'Оксероа, старинна църква в Париж (XIV в.) срещу Лувърския дворец. ↑

[45] Палатът на дожите във Венеция — прочут дворец във Венеция, седалище на дожите и Съвета на 10-те патриции, които представлявали върховна власт във Венецианската република. Статуетката на богинята Фортуна на кулата му служи като ветропоказател. ↑

[46] Кулата Хиралда в Севиля — висока четириъгълна кула в Севиля, увенчана със статуя на вярата, която също служи за ветропоказател. ↑

[47] Господин дьо Невер — Лодовико Гонзага, херцог дьо Невер (1539–1595) — френски пълководец, един от водачите на католическата лига по време на религиозните войни във Франция, покъсно присъединил се към умиротворителя Анри IV. ↑

[48] Мора (ит.) — популярна италианска игра с пръстите на ръката — единият от играчите бързо протяга ръце, другият трябва да познае колко пръста са свити и колко разперени. ↑

[49] Тлъсти вторник — при католиците последен ден на Карнавала, Сирни заговезни пред великите пости. ↑

[50] Пепелна сряда — при католиците първи ден на великите пости. ↑

[51] Звънарят на самарянката, Малкият мавър на Новия пазар и Жакмар от камбанарията на „Свети Павел“ — става дума за металическите статуйки, които с чукчета биели часовете на

обществените часовници при Шадравана на самарянката, на Новия пазар и на камбанарията на църквата „Свети Павел“ в Париж. ↑

[52] Матусаил — старозаветен патриарх, според библейското предание, най-дълго живелият човек на земята — 969 години. ↑

[53] Конете на Диомеда — митическият тракийски цар Диомед, прочут с жестокостта си, хранил свирепите си коне с месото на пленниците си. Херкулес го победил и го дал на собствените му коне да го изядат. ↑

[54] Леопардоподобни лъвове, лъвове до кръста и т.н. — символични условни изображения, възприети от хералдиката, които се срещат в различни варианти и съчетания по гербовете на благородническите семейства. ↑

[55] *Guibuscumgue viis* (лат.) — по какъвто и да е начин, с каквито и да са средства. ↑

[56] Филип II — испански крал от 1555 до 1598 г., син на Шарл V, поддръжник на католицизма по всички европейски бойни полета, отличавал се с мрачния си характер и жестокост спрямо „еретиците“. ↑

[57] Ескориал — кралски дворец и манастир, недалеч от Мадрид, построен (от 1562 до 1584 г.) по заповед на Филип II, който искал да изпълни един свой обет. Огромна, величествена и мрачна постройка. ↑

[58] Лутеция — латинското име на Париж, което означава „заблатено място“. ↑

[59] Слова раблезиански или дори още по-откровени — в смисъл — непристойни. Великият френски писател хуманист Франсоа Рабле е бил велик жизнелюбец и не се е стеснявал в съчиненията си да нарича всяко нещо с името му. ↑

[60] Часословът на Робер Бениер — часослов, сборник от молитви, които католиците четат по време на богослужение. ↑

[61] Ландскнехт — вид игра на карти. ↑

[62] Арахис — индийски фъстък. ↑

[63] Крепостта Шатле — в XVII в. в крепостта Трак Шатле, на десния бряг на Сена, се помещавал парижкият углавен съд, а в крепостта Пти Шатле, на левия бряг — затвор. ↑

[64] Адонис — красив гръцки юноша, смъртно ранен от един глиган, когото Афродита превърнала в анемония. ↑

[65] Сирано дьо Бержерак (1619–1655) — френски поет, памфлетист и волнодумец, побойник и дуелист. Прочут е големият му

нос, предмет на много подигравки. Обезсмъртен в едноименната героическа комедия на Едмон Ростан, написана през 1897 г. ↑

[66] Анакреонистични — т.е. в стила на Анакреон (560–478 г. пр.н.е.), прочут древногръцки лирик, прославящ земните наслаждения. ↑

[67] Тестон — стара сребърна монета, сечена през царуването на френския крал Луи XII (1498–1515). ↑

[68] Като някой мъничък свети Йоан — има се предвид често срещаното в ренесансовата живопис изображение на свети Йоан Кръстител като малко дете. ↑

[69] От Ларидон аз отново се превръщам в Цезар — Ларидон, действащо лице в Лафонтеновата басня „Възпитание“ — изкуфяло от старост куче. Тук Готие чрез устата на Лампурд перифразира известния ѝ често цитиран стих от баснята: „О, колко цезари ще се превърнат в ларидоновци!“ ↑

XII ГЛАВА

КОРОНЯСАНАТА РЕПИЧКА

Още щом остави Мерендол, някакво безпокойство зачовърка Жакмен Лампурд и когато стигна до другия край на Новия мост, той се спря и стоя известно време раздвоен, като Буридановото магаре^[1] между двете си купчини овес или, ако това сравнение не ви се харесва, като желязна подкова между два магнита с еднаква сила. От една страна, властно го привличаше ландскнехтът с далечното позвънване на златните монети; от друга, във въображението му изплуваше кръчмата, накитена с не по-малки съблазни, изпълнена с мелодичния звънтеж на купи и стакани. Затруднителен избор! Макар богословите да твърдят, че свободната воля е най-хубавото от изключителните предимства на човека, Лампурд, разкъсван между две непреодолими слабости, тъй като беше колкото комарджия, толкова и пияница, и колкото пияница, толкова и комарджия, наистина не знаеше към кое да се определи. Той направи три крачки към комарджийницата; но кореместите бутилки, покрити с прах, забулени с паяжини, увенчани с червен шлем от восък, се появиха пред очите му така ярко засияли, че той направи три крачки към кръчмата. Тогава Комарът омайно раздруса пред ухото му чашка, пълна с оловни зарове, огъна пред погледа му един полукръг от белязани карти, пъстър като паунова опашка, възшебно видение, което прикова петите му в земята.

„Хайде де! Така ли ще си остана да стърча тук като статуя в черква! — рече си дуелистът, раздражен от собствените си колебания. — Със стреснатата си и въпросителна мутра трябва да приличам на някой чистокръвен заплес, който зяпа как по небето хвърчат змейове и змеици. По дяволите! Ами ако не отида нито в кръчмата, нито в комарджийницата, ами сторя посещение на моята богиня, на моята Ирида, на несравнената красавица, която ме държи в примките си? Но може би по този час тя да е заета на някой бал или полунощен пир във от дома си? И после любовните наслади размекват смелостта, и най-великите пълководци горчиво са се каляли, че твърде много са си

губили времето с жените. Което потвърждават с примера си Херкулес с неговата Деянира^[2], Самсон със своята Далила, Марк Антоний със своята Клеопатра^[3], без да броим останалите, които вече не си спомням, защото много пъти са брани сливите, откакто ходех на училище. Следователно да се откажем от това произволно, похотливо и осъдително хрумване. Но що да правя тогаз между ония две чаровни възможности? Ако избереш едната, рискуваш да съжaliaваш за другата.“

Докато отмерваше този монолог, пъхнал ръце дълбоко в джобовете, подпрял лице на кръглата си плисирана яка, тъй че острата му брадичка се запретваше нагоре, Жакмен Лампурд изглеждаше като че пуска корени в калдъръма и се вкаменява, превръщайки се в статуя, както се случва не с един приятел в „*Метаморфозите*“^[4] на Овидий. Изведнъж той подскочи толкова рязко, че един закъснял гражданин, който минаваше наблизко, се стресна и от страх забърза крачките си, защото си помисли, че оня ще го нападне или най-малкото ще му смъкне дрехата. Но Лампурд нямаше никакво намерение да обира тогова глупак, когото в унеса на мечтите си дори не забелязваше; ала тъкмо му мина през ума една победоносна мисъл. Беше дошъл край на колебанията му.

Той бързо извади един дублон от джоба си и го подхвърли във въздуха, след като нарече:

— Ези за кръчмата, тура за комарджийницата!

Монетата се завъртя многократно във въздуха и когато тежестта ѝ я свали на земята, обърна се връз един камък, лъсвайки със златното си колелце под сребристите лъчи, които се изсипваха от месечината, в този миг очистена от всякакви облаци. Дуелистът коленичи, за да разчете гаданието, изпратено от съдбата. Монетата беше отговорила с ези на поставения въпрос. Бакхус надви Фортуна.

— Добре, ще се натряскам! — рече Лампурд, като вдигна дублона, изтри го от калта и го прибра в кесията си, дълбока като бездна, тъй като беше предназначена да побира много и всякакви неща.

И с грамадни крачки се отпрати към кръчмата, наречена „*Коронясаната репичка*“, обичайното свърталище, в което той принасяше жертвоизлиянията си пред бога на лозите. За Лампурд „*Коронясаната репичка*“ имаше и това преимущество, че беше разположена до ъгъла на Новия пазар, на две крачки от жилището му,

до което той се добираше с няколко зигзагообразни лъкатушки, когато се налееше с вино от подметките на ботушите чак до адамовата си ябълка.

Тя беше наистина най-гнусният вертеп, който човек може да си представи. Откъм улицата ниски и дебели стълбове, измазани с кървавовинена червена боя, поддържаха грамадната греда, която образуваше нещо като фриз, а по него редуващите се издатини с вдлъбнатините си напомняха някаква старинна, полуизтрита от времето резба. И наистина след много виране човек успяваше да различи някакви спираловидно усукани лозини с листа и гроздове, между които подскачаха маймуни, хванали за опашките лисици. Над сводестата порта висеше една огромна репичка, но досъщ като истинска, листата ѝ боядисани в хералдическо зелено, а над нея една златиста корона — всичко силно потъмняло от времето, — която от поколения пиячи насам служеше за надпис и отличителен белег на кръчмата.

Пролуките между стълбовете образуваха нещо като прозорци, които в този момент бяха задънени от капаци с тежки железни обкови, годни да издържат обсада, но не чак тъй плътно прилепнали, че да не процеждат жилки червеникава светлина или да не пропускат глуха гълчава от кавги и песни. Тези отражения, проточени върху калдъръма, poprъскан с кал, произвеждаха странно впечатление, но Лампурд не усещаше живописната му стойност; за него това означаваше само, че дружината в „Коронясаната репичка“ е все още многобройна.

Дуелистът заблъска вратата с дръжката на сабята си, а по отмереността на ударите отвътре познаха, че е някой редовен посетител на заведението, и дверите се открянаха, за да го пуснат да влезе.

Помещението, където седяха пиячите, доволно много приличаше на пещера. То беше ниско, а главната греда, която пресичаше потона, беше се издула под тежестта на горните катове и изглеждаше готова да се разцепи всеки миг, макар да беше толкова здрава, че можеше да издържи цяла камбанария заедно с камбаната, по което си приличаше с кулата в Пиза^[5] или с кулата на Азинелиевци в Болоня^[6], които са все наклонени и никога не падат. Пушекът от лулите и от свещите беше почернил потона почти толкова, колкото са черни стрехите на огницата, където готвят бутарга^[7] или опушват херинги и шунка.

Някога си стените на залата са били боядисани в червен цвят и изписани с лозови ластари и листа от четката на някой италиански декоратор, дошъл във Франция със свитата на Екатерина Медичи^[8]. Рисунките бяха се запазили по горната част на стените, макар и силно потъмнели и по-скоро напомнящи локви съсирена кръв, отколкото оня жизнерадостен яркоален цвят, с който трябва да са блестели в първите си дни. Влагата, търкащите се гърбове и омазнените глави, които бяха се подпирали по тях, бяха развалили и унищожили цялата долна част, където сега гипсът се показваше оголен, мръсен и разкъртен. Някога кръчмата бе посещавана от по-други люде; но лека-полека нравите бяха ставали все по-изтънчени, царедворците и кралските капитани ги замениха комарджии, уличници, джебчии и главорези, една постоянна публика от безогледни скитници, които сложиха своето ужасно клеймо върху мястото и превърнаха веселата пивница в мрачно свърталище. Едно дървено стълбище заемаше срещуположната стена на входа и водеше към един чардак, където се отваряха вратите на няколко стаички, толкова ниски, че в тях можеше да се влезе само ако си прибереш главата и рогата като охлюв. Под стълбището, в сянката на чардака, стояха няколко бъчви, едните пълни, другите вече наченати, наредени по големина с една равномерност, която е по-приятна за очите на пияницата от всяко друго украшение. В камината, захлупена от грамаден навес, пламтяха цял товар цепеници, чиито горящи краища стигаха чак до пода, но тъй като той се състоеше от наредени в четириъгълници стари тухли, нямаше опасност за пожар. Отраженията на огъня трептяха по калаената плоча на тезгяха, разположен точно срещу камината, където царуваше кръчмарят зад своята крепостна стена от гърнета, пинти, бутилки и кани за преливане. Ярката светлина от огнището, като гасеше жълтите нимби на свещите, които мъждукаха сред пушека, отхвърляше надлъж по стените танцуващите сенки на пиячите, разкривено изрисувани, с чудовищни носове, с брадички като цървули, с перчеми като на Рике Качулатия^[9] и с такива причудливи уродства, каквито се описват в „Развлекателните сънища“ на метр Алкофрибас Назие. Това дяволско сборище от черно изрязани фигури, които гъмжаха и ръкомахаха зад действителните люде, сякаш нарочно повтаряше всяко тяхно движение, за да се гаври. Постоянните посетители на вертепа, седнали на пейки, се облягаха с лакти на масите, чиито дървени плотове, прорязани от дълбоки драскотини,

нашарени от имена, издълбани с ножове, татуирани с петна от изгорено, бяха мазни от яхниите и от разляното вино; ала по-голямата част от ръкавите, които ги търкаха, не можеха да бъдат нацапани повече, а някои от тях бяха с продънени лакти и излагаха на замърсяване само плътта, която бяха предназначени да покриват. Разбудени от врявата в кръчмата, две-три кокошки, същински пернати възкръснали Лазари^[10], които в този час трябваше да са си накацали по прътовете в курника, бяха се промъкнали в залата през задната врата откъм двора и кълвяха по масите и между краката на пияниците трохите от угощението.

Когато Жакмен Лампурд влезе в „Коронясаната репичка“, в заведението царуваше непобедима глъчка. Мъжаги с груби лица, като протягаха празните си глинени купи, удряха юмруци по масите с такава сила, че можеха вол да оставят на място, от което потреперваха лоените свещи, втъкнати в железни настолни свещници. Други крещяха „Наздраве!“ и „До дъно!“ в отговор на вдигнати вече наздравици. В единия край ревяха в хор някаква вакхическа песен^[11], с такива плачевно фалшиви гласове, с каквито кучетата вият срещу месечината, като тракаха с ножове по чашите си и въртяха чиниите като точиларски камъни. На другия край тревожеха срамливостта на Мариторните, които с вдигнати високо над тълпата ръце носеха блюда с димящи ястия и не можеха да се бранят от галантните попълзновения на мъжете, загрижени повече да запазят здрави чиниите, отколкото добродетелността си. Някои пък си подръпваха от дълги холандски лули и се развличаха да издухвват пушека през ноздрите си.

В тази блъскотня имаше само мъже, нежният пол беше представен тук едва с няколко твърде грозни мостри; защото порокът си позволява понякога да носи външност толкова безобразна, колкото и добродетелта. Тези Филиси, за които първият срещнат посредством една кръгла монета можеше да стане Тирзис^[12] или Титирий^[13], се разхождаха две по две, като се запираха от маса на маса и пиеха като опитомени гълъбици от чашата на всекиго. Изобилните глътки, прибавени към горещината, която цареше в кръчмата, превръщаха бузите им в кърмъзеночервени петна под червилото от тухлен прах, с което бяха се вапсали предварително, тъй че сега приличаха на идоли, боядисани на два пласта. Изкуствени или истински коси, завити на „похитено сърце“, прилепваха над лъснатите от оловно белило чела

или накъдрени с машата, спускаха висулките си чак до широко откритите гърди, минати и те с четката белило; но все пак тук-там някоя синкава жила очертаваше пътя си сред тая привидна белота. Премениите им сякаш се надпреварваха коя от коя по-гиздава. То бяха само панделки, пера, везби, ширити, лъскави колченца, шнулове, ярки цветове; но лесно беше да се открие, че целият този разкош, правен за показ, нямаше нищо истинско в себе си и миришеше на вехтошарница; бисерите бяха само духано стъкло, златните накити — бакър, копринените рокли — стари поли, обърнати и пребоядисани; ала това съмнително изящество стигаше, за да заслепи помътените от виното очи на юначагите, сбрани в тоя вертеп. Що се отнася до миризмата, тия дами, ако и да не лъхаха на рози, миришеха като леговища на порове на мускус, единственото благовоние, достатъчно силно да надвие смрадливите изпарения на тази дупка, и което някои при сравнение намираха за по-приятно от балсам, амброзия и смирна. Често някой мускетар, разгорещен от похот и от пиене, дръпваше на коляното си някоя от тия съвсем не жестокосърдечни красавици и с дебелашки целувки ѝ шушнеша на ухото анакреонистически предложения, изслушвани с превзети смехове и едно „не“, което означаваше „да“; после по стълбището се виждаха изкачващи се двойки, мъжът обгръщаше с ръка снагата на жената, а тя се опираше на перилата и все не преставаше с детинските си превземки, защото дори и в най-отявления разврат не може без някакво външно подобие на свян. Други слизаха обратно, малко гузни, докато тяхната Амарилис^[14] от тази вечер разбухваше фустата си с най-непринуден вид.

Лампурд, привикнал открай време на тия нрави, които между впрочем му изглеждаха съвсем естествени, не обръщаше никакво внимание на картината, която току-що екипирахме набързо. Седнал на една маса, подпрял гръб на стената, изпълнен с нежност и сладострастие, той съзерцаваше една бутилка вино от Канарските острови, която прислужницата току-що донесе, една старинна и достойна за уважение бутилка, от най-дълбоките запаси на избата, пазени само за люде с яка глътка и заслужили смукачи. Макар дуелистът да беше сам, на масата бяха сложени две чаши, защото в кръчмата знаеха неговия ужас от самотното поглъщане на течности, а всеки миг можеше да изскочи под ръка някой другар по чаша. Докато чакаше този непредвиден гост, Лампурд бавно вдигаше до височината

на погледа си бокала с дълго и тънко столче, излят във вид на цветче от съвлек, дете искреше, поръбена със зрънца от светлината, златистата и благородна течност. Като задоволи зрението си, възхищавайки се от тая топла багра на опален топаз, той премина към обонянието и като разклащаше виното с леки, пестеливи тласъци на ръката, които му придаваха въртеливо движение, той поемаше благоуханието му с ноздри, разтворени широко като носните кухини на хералдически делфин. Оставаше вкусът. Съсците на небцето, настръхнали от възбуда, се напоиха с глътка от този нектар; езикът го разля по венците и към устните и най-накрая го изпрати в гърлото с едно одобрително примлясване. Така метр Жакмен Лампурд посредством една-едничка чаша наслади три от петте сетива, дадени на човека, което беше подвиг на завършен епикуреец^[15], извличащ до последната капка удоволствието, което се съдържа в нещата. Той твърдеше освен това, че и осезанието, и слухът можели да вземат своя дял от наслаждението: осезанието — чрез гладкостта, определеността и чистите линии на кристала; слухът — чрез музиката, трептежа и свършените съзвучия, които той издавал, когато го чукнеш с опакото на ножа си или когато търкаш в кръг намокрените си пръсти по ръба на чашата. Но това са парадокси, приумици и измишльотини на една прекалено изобретателна изтънченост, която от желание да докаже твърде много, не доказва нищо друго освен собствената извратена изтънченост на тогава безделник.

Нашият дуелист чакаше вече от няколко минути, когато вратата на кръчмата се пооткрехна; някой си, облечен в черно от главата до петите освен белия нагръдник и бельото, бухнало върху корема му между жилетката и панталона, се появи в заведението. Няколко ширита с чер кехлибар, наполовина изнизани, се силеха, но безуспешно, да понагиздят раздърпания му костюм, чиято кройка все пак говореше за остатъци от някогашно изящество.

Въпросната личност имаше тази особеност, че докато лицето му беше бяло, като че ли поръсено с брашно, носът му бе червен като пламтящ въглен. Малки морави жилчици се преплитаха по този нос и свидетелстваха за едно ревностно преклонение пред божествената бутилка. Пресмятането на бъчвите вино и стъклениците с ракия, които са били необходими, за да го доведат до тая степен на възпаленост, можеше да изплаши въображението. Това странно лице приличаше на

буца сирене, в която някой е затыкнал вишна. За да се довърши портретът му, стигаха две ябълкови семчици на мястото на очите и един тънък белег от порязано, представляващ устата, цепната като отвора на спестовна касичка. Такъв беше Малартик, сърдечният приятел, Пилад, Евриал^[16] fidus Achates^[17] на Жакмен Лампурд; той не беше красавец бездруго, но нравствените му качества изкупваха многократно тия дребни телесни несъвършенства. След Жакмен, спрямо когото той изповядваше най-дълбоко възхищение, Малартик беше най-добрата шпага в Париж. В картоигрането той вадеше поповете с един късмет, който никой не си позволяваше да окачестви като нахалство; той пиеше непрекъснато, но никога не изглеждаше пиян и макар да не бе известно кой е шивачът му, той беше по-добре снабден с плащове и от най-пременения царедворец. Освен това беше човек чувствителен по свой начин, с всичката честност, която може да се срещне из вертепите, способен да загине, за да помогне на някой приятел, както и да изтърпи, без да издаде звук, мъчения на стожер, на триножник, стягане на краката, дори изпитанието чрез вода, най-мъчителното за един смукач от неговата мярка, отколкото да навреди на шайката си с някоя непредпазлива дума. Един посвоему очарователен негодник безспорно и който се радваше на всеобщо уважение в света, където упражняваше занаята си.

Малартик отиде направо към масата на Лампурд, дръпна един трикрак стол, седна срещу приятеля си, мълчаливо обхвана с пестник пълната чаша, която сякаш го чакаше, и я изпразни наведнъж. Неговата школа бе различна от Жакменовата, но не по-малко действена, както доказваше кардиналската багрилка по носа му. В края на всяко заседание двамата приятели брояха еднакъв брой тебеширени чертици върху плочата на съдържателя и добрият отец Бакхус, възседнал бурето като кон, им се усмихваше и на двамата без предпочитание, като на двоица праведници, вярващи по различно, но еднакво ревностно. Единият бързаше с литургията си, другият я бавеше, но и в двата случая литургията биваше отслужвана.

Лампурд, който познаваше нрава на другаря си, много пъти му пълни чашата чак до ръба. Този обред наложи появяването на една втора бутилка, която, както и първата, скоро беше подсушена; от своя страна тя бе последвана от трета, която се задържа по-дълго и доста се подърпа, преди да се предаде. След което, за да си поемат дъх, двамата

дуелисти поискаха да им донесат лули и захванаха да пушат към потона през гъстата мъгла на главите си дълги завъртулчици от пушек, прилични на ония, дето децата ги рисуват над комините на къщите, които драскат по учебниците и по школските си тетрадки. След няколко поемания и издухвания те се обвиха по подобие на Омировите и на Вергилиевите богове в облак, сред който едничък носът на Малартик пламтеше като червен метеор.

Загърнати в тази мъгла и откъснати от другите пиячи, двамата приятели захванаха един разговор, който би било опасно да го дочуе Кавалерът на нощната стража^[18]; за добра чест „Коронясаната репичка“ беше място сигурно, нито един таен доносник не би дръзнал да дойде, а капакът на зимника би се продънил под нозете на оня пристав, който би излязъл достатъчно смел да нахълта в това свърталище. Той нямаше да излезе оттук другояче освен ситно накълцан като кайма за пастет.

— Както вървят работите — казваше Лампурд на Малартик с глас на някой търговец, който се осведомява за цените на бакалските стоки, — ние сме сега в мъртво затишие. Кралят се премести в Сен Жермен и царедворците отидоха с него. Това нанася вреди на търговията: в Париж са останали само еснафи и люде маловажни или пълни нищожества.

— Не ми говори! — отговори Малартик. — Това е чисто безобразие! По оная вечер спирам на Новия мост един юначага с твърде приличен вид, искам му кесията или живота, той ми хвърля кесията си и какво мислиш — вътре имаше три-четири бели пари от по шест гроша, а наметалото, което му свлякох, беше от прост шаяк с ширит от фалшиво злато. Вместо да съм крадец, окраденият бях аз. В комарджийницата срещаш вече само лакеи, адвокатски писари и недозрели дечурлига, които са отмъкнали от чекмеджето на баща си някоя и друга пистола, за да си опитат късмета. С две раздавания на картите и три мятания на заровете човек им вижда сметката. Оскърбително е да си разпиляваш дарованията за такава постна награда. Лусиндите, Доримените и Сидализите^[19], обикновено тъй милостиви към храбреците, отказват да плащат полиците и сметките, макар и да ги потупваме, както се полага, под предлог, че откакто дворът е напуснал града, те не получават вече нито подаръци, нито почерпки и за да живеят, били принудени да си залагат партушините.

Ако не беше един стар ревнив рогоносец, който ме наема да налагам с тояги любовниците на жена му, този месец нямаше да спечеля и за вода за пиене, нещо, към което и най-голямата немотия няма да ме насили, тъй като и смъртта във висящо положение ми се струва сто пъти по-приятна. Не съм получавал поръчка и за най-нищожната засада, и за най-лекото похищение, за най-дребното убийство. В какви времена живеем, боже господи! Ненавистта омекна, злопаметството отива към провал, чувството за отмъщение изчезва; обидите се забравят, както и благодеянията; оеснафелият век се изражда все повече и нравите се обезличават до погнуса.

— Отминаха добрите времена — отвърна Жакмен Лампурд. — По-рано някой велможа щеше да вземе смелостите ни на служба при себе си. Ние щяхме да го подпомагаме в неговите набези и тайни трудове, а сега сме принудени да работим за широката публика. Но все пак още се явяват изгодни случаи.

И като каза това, той раздрънка златните монети в джоба си. Този благостно-наперен звън запали странен трепет в очите на Малартик, но скоро погледът му възвърна миролюбивия си израз, тъй като парите на другаря са нещо свято; той се задоволи с една въздишка, която можеше да бъде преведена със следните думи: „Късметлия си ти, късметлия!“

— Мисля, че в скоро време — продължи Лампурд — ще мога да ти намеря работа, защото теб не те мързи, когато трябва да се свърши нещо, и бързо запретваш ръкави, за да удариш със сабя или да гръмнеш с пищов. Ти си човек на реда, винаги изпълняваш поръчките в искания срок и поемаш върху себе си възможните усложнения с полицията. Аз се удивлявам, дето Фортуна още не се е спуснала от своята стъклена топка пред вратата ти; но вярно е, че тази повлекана, с лошия вкус, присъщ на жените, отрупва с благосклонностите си цяла сган от нищожества и глупави жълтоусти младоци, в ущърб на достойните люде. А докато чакаме на тази безсрамница да й текне на ума за тебе, да убием времето, пийвайки си, рара liter, та чак докато ни подгизне коркът по подметките.

Това философско решение беше толкова неоспоримо мъдро, че Жакменовият сътрапезник не направи и най-малкия опит да възрази. Дватама дуелисти натъпкаха отново лулите си, напълниха чашите и се облакътиха на масата като люде, които се наместват удобно и уютно в

едно благато състояние на духа и не желаят никой да потревожи душевния им покой.

И все пак ги потревожиха. Многогласа врява се вдигна в ъгъла на помещението, откъм една купчина, която обграждаше двама мъже; двоицата уговаряха помежду си условията на облог, тъй като единият не искаше да повярва на нещо си, което другият твърдеше, ако не го види със собствените си очи.

Купчината се поразреди. Малартик и Лампурд, чието любопитство се събуди, забелязаха един мъж със среден ръст, но необикновено пъргав и силен, с обгоряло лице като някой испански мавър, косите му забрадени с кърпа, заметнат с жълдовоцветен дъждобран, който, разтваряйки се отпред, откриваше прилепнал към тялото полукафтан от биволска кожа и тъмни панталони, обнизани по шевове с бакърени копчета във вид на хлопки. Широк пояс от червено вълнено сукно опасваше кръста му и оттам беше измъкнал той една валенсианска наваха, която, отворена, достигаше дължината на сабя. Мъжът врътна колелцето, с което я затягаше, опита острието ѝ с върха на пръста си и изглежда остана доволен от проверката, защото рече на противника си:

— Готов съм!

После с някакво гърлено придихание той извика, сякаш изсвири с уста едно чудновато име, което пиячите от „*Коронясаната репичка*“ никога не бяха чували, но което неведнъж вече се е появявало по тия страници:

— Чикита! Чикита!

При второто повикване едно изпито и мършаво момиченце, заспало в един тъмен ъгъл, се измъкна от клашника, в който зиморничаво беше се усукало, та приличаше на купчина парцали, и се приближи до Агостин, защото това беше той; и като впи в разбойника големите си искрящи очи, още по-бляскави от сажденочерните кръгове около тях, малката му рече със сериозен и дълбок глас, който странно противоречеше на хилавия ѝ вид:

— Какво искаш от мен, господарю мой? Аз съм готова да те слушам и тук, както в ландите, защото ти си храбър и навахата ти брои много червени резки.

Чикита произнесе тези думи на езика ескуара, или по-точно баско наречие, също тъй непонятно за французите, както и

горнонемският език, древноеврейският или китайският.

Агостин хвана Чикита за ръката и я накара да застане права пред вратата, като ѝ заръча да стои, без да мръдва. Малката, привикнала на подобни упражнения, не проявяваше нито страх, нито изненада; тя стоеше там, където я оставиха, със спуснати ръце, като гледаше право пред себе си със съвършено ясен поглед как Агостин, застанал в другия край на залата, издал напред единия си крак, полюляваше дългия си нож, дръжката на който се опираше в свивката на лакътя му.

Един двоен плет от любопитни образуваше нещо като алея от Агостин до Чикита и ония от зяпачите, които имаха изпъкнали търбуси, ги поприбраха навътре, като задържаха дъха си, да не би коремът да излезе от чертата на редицата. И носовете, източени като цевите на ракиджийско казанче, се попридръпнаха благоразумно назад, за да не ги отсече летящият нож.

Най-сетне ръката на Агостин отскочи като пружина, блесна мълния и страшното оръжие се заби във вратата, току над главицата на Чикита, без да ѝ отреже нито един косъм, но с такава точност, сякаш човекът беше искал да ѝ премери ръста.

Когато навахата прелетя, съскайки, зрителите не утраяха да не стиснат клепачи; ала гъстата ресна от миглите на малкото момиче дори не трепна. Сръчността на разбойника предизвика възхитено шумолене и възгласи у тази трудна публика. Дори противникът на Агостин, който беше се съмнявал, че такъв удар е възможен, запляска с ръце, изпълнен с въодушевление.

Агостин извади ножа, който още трепереше на вратата, върна се на мястото си и този път закова острието между ръката и телцето на безстрашната Чикита. Ако ножът беше мръднал три-четири пръста, щеше да попадне право в сърцето. И макар зрителите да ревяха, че толкова стига, Агостин повтори опита си от другата страна на гърдите, за да покаже, че сръчността му не дължи нищо на случая.

Чикита, възгордяна от ръкоплясканията, които бяха отправени колкото към уменията на Агостин, толкова и към нейната смелост, се оглеждаше наоколо с победоносен поглед; подпухналите ѝ ноздри с мъка поемаха въздуха, а в полуотворените уста зъбите ѝ, чисти като резците на младо диво животно, лъщяха със свиреп бял блясък. Тия блеснали зъби и припламващите с огънчета зеници открояваха върху тъмното детско лице, опърлено от ветровете, три източника на

светлина, които го осияваха цялото. Непипнатите ѝ коси се усукваха около челото и около бузите ѝ като дълги черни змии, едва сдържани от една светлоалена панделка, над която изскачаха и тук-там я скриваха непокорни къдрици. На врата ѝ, по-тъмножълт от кордовска кожа, лъщяха като млечни капки бисерите на огърлицата, дарувана от Изабела. Облеклото ѝ беше променено, ако и да не беше станало похубаво. Чикита не носеше вече оная жълта като канарче пола, извезана с папагали, която в Париж щеше да изглежда твърде странна и много да се хвърля на очи. Сега тя беше с една къса тъмносиня рокля на ситни дипли, набрани около хълбоците, а отгоре носеше нещо като жилетка или блузка с ръкави от дебела черна домашна вълна, закопчана на шията с две-три рогови копчета. Нозете ѝ, привикнали да газят из разцъфтелите и ухаещи диви метли, сега бяха обути в някакви прекалено големи за нея обуца, тъй като кърпачът не бе могъл да намери достатъчно мънички в бараката си. Този последният разкош изглежда я притесняваше; но трябваше да се направи тази отстъпка на студените парижки калища. Тя все още си беше дива, както в странноприемницата „*Синьото слънце*“, но личеше си, че повече мисли кръстосват сега пряко тая дивотия и че в детето вече пониква някакъв намек за бъдеща мома. Тя беше видяла много неща, след като остави ландите, и от тези зрелища наивното ѝ въображение беше запазило като спомен някакво ослепение.

Тя се върна в ъгълчето, където се гушеше преди, и като се загърна в наметалото си, продължи прекъснатия си сън. Човекът, който беше загубил облога, заплати Агостину пет пистоли, стойността на залога. Другарят на Чикита пусна монетите в пояса си и седна пак на масата си пред една полуизпразнена кана, която бавно доизпи, тъй като, нямайки постоянен подслон, той предпочиташе да остане по-дълго в кръчмата, отколкото да мръзне под сводовете на някой мост или под манастирските тремове в очакване на деня, тъй безконечно бавно изгряващ в това годишно време. Такъв беше изглежда жребият и на мнозина други бедняци, които хъркаха като заклани, някои легнали по пейките, други — под тях, увити само в плащовете си. Развлекателно зрелище представляваше гледката на всички тия ботуши, размятани по пода като нозе на трупове след някое сражение. Наистина сражение, в което сразените от Бакхус търсеха, клатушкайки се, някой тъмен ъгъл и с подпряна на стената глава жалостиво деряха

пръча, подигравани от другарите си с по-издръжливи стомаси, и проливаха вино вместо кръв.

— В името на триста трийсет и трите дявола — рече Лампурд на Малартик, — ето един хитрец, който не е с две леви ръце и когото аз си го вземам под око, за да го намеря при нужда за някои по-трудни предприятия. Този удар с нож от разстояние ще да е по-добър при особи, до които е опасно да се доближиш, отколкото изстрела с пищов, който вдига огън, пушек и шум, сякаш нарочно иска да повика стражата на помощ.

— Вярно — отговори Малартик, — това е чиста работа и добре изпипана; но ако не улучи от първия път, той остава обезоръжен и натясно. Лично мен в това упражнение на сръчност и хладнокръвие най-вече ми допада юначеството на момичето. Това врабченце! То няма две мръвки месце по кокалците си, но крие в мършавите си гърдички истинско сърце на лъв или на античен герой. Малката ми харесва между другото и с големите си трескави и пламтящи като въглени очи, и със спокойно-безумния си вид. Сред всички тези дропли, патици, гъски и тям подобни хвъркати от задния двор тя ми прилича на някакво младо соколче, спуснало се в курника. Аз разбирам от жени и мога да позная цветето още по пъпката. Тази Чикита, както я нарича оня загорял от слънцето нехранимайко, за две-три години ще се превърне в парче, достойно за крале...

— Или за крадци — продължи философски Жакмен Лампурд. — Освен ако съдбата не примири тези две крайности, като направи от тази погепа, както казват испанците, любовница едновременно и на крадец, и на княз. Такива работи са се случвали и невинаги князът е бил по-обичаният, дотолкова приумиците на тези безсрамници са непостоянни и извратени. Но стига вече повърхностни разговори и да се върнем към сериозните работи. Може би ще имам нужда в скоро време от неколцина смелчаги, готови на всичко, за един набег, с който ми предлагат да се заема, но не чак толкоз надалеч, колкото са ходили Аргонавите^[20] да търсят златното руно.

— Хубаво руно! — отбеляза Малартик, като пъхна носа си в чашата, където виното сякаш започна да ври и да шуми от съприкосновението с такъв горящ въглен.

— Предприятието е твърде сложно и опасно — продължи мисълта си дуелистът; — аз съм натоварен да премахна някой си

капитан Фракас, комедиант по занятие, който възпрепятства, както изглежда, любовните домогателства на един твърде висок велможа. За тази работа стигам аз самичък, но трябва още да се подготви и осъществи отвличането на девицата, любена едновременно и от велможата, и от смешника, и която людете от трупата ѝ ще защитават срещу похитителите. Да съставим един списък на приятели, люде сериозни и без много задръжки. Какво ще кажеш за Заземления?

— Превъзходен! — отвърна Малартик. — Но не бива да разчиташ на него. Той се кандилка в Монфокон, окачен на една желязна верига, и чака кога разръфаният от птиците му скелет ще падне в ямата под бесилката, върху костите на другарите, които са паднали там преди него.

— Такава била работата значи — рече Лампурд с най-красивото хладнокръвие на света. — Затова го няма никакъв от известно време насам. Какво нещо е животът! Някоя вечер спокойно си правиш гуляя с един приятел в някоя почтена кръчма; после се разделяте и всеки си тръгва по пътя, да си гледа работицата. Осем дни по-късно, когато попиташ: „Какво прави еди-кой си?“, отвръщат ти: „Обесиха го“.

— Уви! Така е — въздъхна Жакменовият приятел, като възприе една трагически елегична или елегически трагична стойка. — Точно така, както го казва почтеният Малерб^[21] в утешението си към Дюперие:

*Той бе от този свят, където
най-светлото е със съдба най-черна...*

— Да не се отпускаме до женски хленчове — рече дуелистът. — Да покажем мъжествена и стоическа твърдост и да продължим пътя си през живота с шапка, нахлупена до веждите, и пестник, подпрян на кръста, без да ни е еня за бесилото, което в края на краищата не е много по-страшно, освен за честта, от огъня на топовете, на катапултите, дългобойните и стенобитните машини, срещу които тръгват без страх войниците и пълководците, без да смятаме залповете на мускетите и хладните оръжия. Като го няма Заземления, който

трябва да е на небето до добрия разбойник^[22], да вземем Волския рог. Той е бабанко, плещест и набит, добър за тежката работа.

— Волският рог — отговори Малартик — понастоящем се намира в пътешествие покрай варварските брегове, под заповедите на Каде Ла Перл^[23]. Кралят се отнася към него с такова необикновено уважение, че е накарал да го обгербват с една лилия върху рамото^[24], за да го намери където и да е, в случай че се изгуби. Но ето, например Таралян-крак, Кривата джука, Дрипела и Конската ноздра са свободни и „a la disposicion de usted^[25]“

— Тези имена са ми достатъчни; те принадлежат на храбри мъже, и ти ще ме сведеш с тях, когато му дойде времето. Да се спрем на това и да довършим тази четвърт бутилка, че да си измъкваме гащите оттука. Мястото започва да става по-зловредно за дишане от Авернското езеро^[26], над което птица не може да прехвъркне, без да падне мъртва от зловонните изпарения. Тук смърди на немити подмишници, на прегоряла мас, на непрани чорапи, на бълвоч и всякаква друга воня. Чистият нощен въздух ще ни се отрази добре. Впрочем къде ще спиш тази вечер?

— Забравих да изпратя напред интенданта си, за да ми приготви покоите — отговори Малартик, — а шатрата ми не е издигната никъде. Бих могъл да почукам в хана на Голия охлюв, но паметта ми е дълга като шпагата ми и няма по-неприятно нещо за гледане на света от намръщената мутра на някой дърт ханджия, рано заран при събуждане, който отказва с ръмжене и най-нищожния харч и си иска дължимото, като тръска над главата си цял сноп сметки, както почтеният Юпитер светкавиците си. Внезапното явление на някой полицейски пристав ще да ми бъде по-малко досадно.

— Чисто нервно разстройство, допустима слабост, защото всеки велик човек си има своята — любомъдро отбеляза Лампурд. — Но щом като се гнусиш да ходиш в Голия охлюв и тъй като хотел Поляна е малко прекалено разхладителен предвид текущата зима, то аз ти предлагам древното гостоприемство на моето възвисено във въздуха леговище, а за постеля — половината от моя кепенк.

— Приемам — отговори Малартик, — и то с искрена признателност. О, трижди и четирижди блажен смъртният, който си има лари и пенати^[27] и може да настани край огъня си един сърдечен приятел!

Жакмен Лампурд бе съдържал обещанието, което беше си дал след отговора на жребия в полза на кръчмата. Той беше пиян като дрозд по гроздобер; но никой не можеше така да господарува над пиенето си, както Лампурд. Той управляваше виното, а не виното него. И все пак, когато се надигна, стори му се, че нозете му тежат като оловни кюлчета и затъват в настилката на пода. С един мощен тласък на прасците си той откърти натежалите си стъпала и решително се насочи към вратата с високо вдигната глава и като вдървен. Малартик вървеше след него с твърде сигурна крачка, защото нищо не бе в състояние да го направи по-пиян, отколкото винаги си беше. Потопете в морето гъба, напоена с вода, и тя няма да поеме нито капка повече. Така беше и с Малартик, само с тая разлика, че при него течността не бе вода, ами чист лозов сок. И тъй, излизането на двоицата приятели се осъществи без спънки и те смогнаха да се възнесат, макар и да не бяха ангели, по стълбата на Якова^[28], която се възкачваше от улицата до Лампурдовия таван.

В този час кръчмата представляваше жалко и смешно зрелище. Огънят в огнището гаснеше. Свещите, които никой не почистваше, бяха набъбнали от лоени нарастъци, а над пламъчетата фитилите им полюшваха едри черни гъби. Лоени сталактити се стичаха надолу по свещниците и там, изстивайки, замръзваха. Пушилката от лулите, от гозбите и дишането на толкова люде беше се събрала под потона като гъста мъгла; подът, покрит с всякакви мръсотии и калища, имаше нужда да пуснат през него някоя река, за да го изчистят, както е било с Авгиевите обори^[29]. Масите бяха осеяни с остатъци от ядене, с гръбнаци на риби и кокали от шунка и човек би рекъл, че са ги гложгали с остриите си зъби зли овчарски псета. Тук-там някоя кана, обърната по време на бъркотията при кавгите, бавно отцеждаше останалото в нея вино и капките, които падаха в разляната отдолу локва, приличаха на капки кръв от отрязана глава, които се стичат в някое легенче; шумът им, равен и отсечен, отмерваше като тиктакането на часовник хъркането на пияниците.

Малкият Мавър на Новия пазар удари четири часа. Кръчмарят, който беше задрямал, подпрял глава върху кръстосаните си ръце, се събуди, огледа изпитателно помещението и като видя, че потреблението е намаляло, повика момчетата от прислугата и им рече:

— Късно е вече; изметете тия скитници и пачаврите им заедно с боклука: тъй или иначе, не пият вече!

Момчетата размахаха метлите си, лиснаха три-четири ведра вода и за по-малко от пет минутки с помощта на псувни и удари кръчмата беше изметена на улицата.

[1] Като Буридановото магаре — нарицателен образ за нерешителен човек. Френският схоластик от XIV в. Жан Буридан привеждал като пример за отрицание на свободата на волята хипотезата за едно магаре, еднакво гладно и жадно, което стои на равни разстояния от ведро вода и купчина овес. Според други източници, магарето стои между две купчини овес. В стигналите до нас писмени съчинения на Буридан този пример липсва. ↑

[2] Херкулес с неговата Деянира — според митологическото предание, Херкулес умира, когато облича отровната дреха, изпратена му от неговата жена Деянира. ↑

[3] Марк Антоний със своята Клеопатра — Марк Антоний (83–30 г. пр.н.е.), племенник на Цезар, участник във втория римски триумвират заедно с Октавиан Август и Лепид. Но влюбен и попаднал под влиянието на египетската царица Клеопатра, скарал се с Октавиан и бил разбит в морското сражение при нос Ациум. Скоро след това, обсаден в Александрия, се самоубил. ↑

[4] „Метаморфозите“ — сборник от поеми на видния римски поет Публий Овидий Назон (43 г. пр.н.е. — 18 г. от н.е.), в които се предават разни митове за чудесни превращения. ↑

[5] Кулата в Пиза — става дума за прочутата наклонена кула в Пиза, построена в XII в. ↑

[6] Кулата на Азинелиевци в Болоня — строена също в XII в. от архитектта Азинели. ↑

[7] Бутарга — ястие на средиземноморските народи, приготвено от хайвер на мъжки кефали, който се пресова, соли и изсушава на слънце или опушва. ↑

[8] Екатерина Медичи (1519–1589) — кралица на Франция, съпруга на Анри II и майка на Франсоа II, на Шарл IX и на Анри III, регентка на Франция по време на малолетието на Шарл IX. Когато дошла в Париж от родната си Флоренция, тя довела със себе си много италиански художници, скулптори и поети. ↑

[9] Рике Качулатия — герой от едноименната приказка на френския писател Шарл Перо (1628–1703), автор на много незабравими приказки, събрани в книгата „Приказки на майка ми гъската“, между които е и „Червената шапчица“. ↑

[10] Възкръснали лазари — т.е. подобни на евангелския Лазар, когото Христос възкресил, след като той три дни пролежал в гроба. ↑

[11] Вакхическа — т.е. посветена на култа на Бакхус, бога на виното. ↑

[12] Филис и Тирзис — герои от пасторалната драма на италианския поет Бонарели „Филис от острова Скирос“ (1607), образи на идеални влюбени, които си остават верни въпреки всички изпитания на съдбата. ↑

[13] Титирий — млад влюбен овчар от първата Еклога на Вергилий. ↑

[14] Аларилис — млада, красива овчарка, героиня на първата Еклога на Вергилий. ↑

[15] Епикуреец — последовател на философското учение на древногръцкия мъдрец Епикур (341–270 г. пр.н.е.), който твърдял, че наслаждението е върховното благо на човека. ↑

[16] Евриал — герой от Вергилиевата „Енеида“, млад троянски воин, нарицателно име за верен приятел. ↑

[17] Fidus Achates (лат.) — верният Ахат, предан приятел на Еней от Вергилиевата „Енеида“. ↑

[18] Кавалерът на нощната стража — такава на града Париж. ↑

[19] Лусинда, Доримена, Сидализа — имена на влюбени красавици, често срещащи се в литературата на XVII в. Тук те са употребени иронично за дами с леко поведение. ↑

[20] Аргонавтите — според митологическото предание, така се наричали мореплавателите, които с кораба „Арго“ и под началството на Язон предприели пътешествие до Колхида за Златното руно. ↑

[21] Малерб, Франсоа (1555–1628) — виден френски лирически поет, един от реформаторите на френския език и стих. Цитатът е от стихотворението на Малерб „Утешение към господин Дюперие, скърбящ за смъртта на дъщеря си“. ↑

[22] На небето до добрия разбойник — намек за евангелското предание, според което Исус Христос бил разпнат на Голгота между двама разбойници, единият от които съчувствал на мъките му — той е

добрият разбойник, който заради това получил място в рая, а другият се подигравал с Христа — той е наречен злият разбойник и естествено, се намира в пъкъла. ↑

[23] Кадè Ла Перл — прозвище на френския мореплавател и адмирал граф Анри д'Аркур (1601–1666 г.). ↑

[24] Да го обгербват с една лилия върху рамото — лилията е хералдическият знак в герба на френските крале от Бурбонската династия. На каторжниците изгаряли на гърба с нагорещено желязо клеймо във формата на кралската лилия. ↑

[25] A la disposicion de usted (исп.) — на ваше разположение. ↑

[26] Авернското езеро — езеро в Италия, недалеч от Неапол, което изпуска отровни серни изпарения. В древността са го считали за вход в царството на мъртвите. ↑

[27] Лари и пенати — домашни богове при римляните, символ на домашното огнище. ↑

[28] Стълбата на Якова — Яков, старозаветен патриарх, според библейското предание сънувал в пустинята сън и видял стълба, спусната от небето до земята, по която слизали и се изкачвали ангели. ↑

[29] Авгиевите обори — един от знаменитите дванайсет подвига на Херкулес се състоял в това, че той за един ден очистил невероятно замърсените обори на царя на Елида Авгий, в които живеели 3000 вола и които не били чистени от 30 години. Херкулес построил яз на реката Алфей и пуснал водите ѝ през оборите. ↑

XIII ГЛАВА

ДВОЙНОТО НАПАДЕНИЕ

Херцог дьо Валомбрьоз не беше от ония люде, които ще пренебрегнат любовта си заради отмъщението. Ако мразеше смъртно Сигоняк, то към Изабела той изпитваше една от ония бурни страсти, които у такива надменни и необуздани души, свикнали никога нищо да не им се противопоставя, се разгарят до свръхвъзбуда от усещането за неодолимост. Да възтържествува над комедиантката ставаше преобладаваща мисъл в живота му; разглезен от лесните победи, които беше печелил в любовното си поприще, той не можеше да си обясни последното поражение и често посред разговорите, разходките, упражненията, както в театъра, така и в божия храм, из града, както и в двора, обзет от едно внезапно учудване сред дълбоката си замисленост, той се питаше:

„Как е възможно тя да не ме обича?“

И наистина трудно беше да го разбере някой, който не вярваше в добродетелността на жените, и още по-малко в добродетелта на актрисите. Той се питаше дали студенината на Изабела не е някаква пресметлива игра, за да изтръгне от него повече, тъй като нищо не разпалва толкова желанието, както тия престорени свенливости и тоя израз на света вода ненапита. Обаче пренебрежителният начин, по който бе отпратила ковчежето с драгоценности, оставено в стаята ѝ от Леонарда, доказваше преизобилно, че тя не е от ония жени, които се пазарят, за да се продадат по-скъпо. И още по-богати накити нямаше да окажат въздействие. Какво значение имаше дали кутиите съдържат бисери и диаманти, способни да изкушат и кралица, щом Изабела дори не ги отваряше? Епистоларната любов^[1] нямаше да я трогне повече, колкото и изящество и страстност да вложеха секретарите на младия херцог, за да изобразят пламенността на господаря си. Тя не разпечатваше любовни писма. По този начин проза и стихове, монолози и сонети щяха да отидат на вятъра. Между впрочем тия глезливи средства, добри за стеснителните любовници, никак не

подхождаха за предприемчивия дух на Валомбрюоз. Той изпрати да повикат госпожа Леонарда, с която не бе престанал скришом да поддържа връзки, тъй като винаги е разумно да имаш издайник в крепостта, дори и когато тя е непревземаема. Понякога защитниците се поотпускат и някой таен проход може да бъде оставен отключен, откъдето да пропълзи неприятелят.

По една скрита стълба Леонарда бе въведена в частните покои на херцога, където той приемаше само най-близките си приятели и най-верните си слуги. Стаята представляваше едно продълговато помещение, изцяло облицовано с дървена ламперия, която беше разделена на четвъртити набраздени йонически пиластри^[2]. Пространството между тях се заемаше от яйцевидни рамки, резбовани претрупано и разточително от цяло дърво, които изглеждаха окачени за силно изпъкналия корниз с изкусно преплетени възли от златни панделки и фльонги във вид на полегнали осмици. В тези яйцевидни медальони бяха представени под митологическия облик на Флори, Венери, Харити^[3], Диани, ловни и горски нимфи любовниците на младия херцог в елински премени; една показваше алабастровата си шия, друга — изляния си крак, тази тук — рамене с трапчинки, онази — още по-тайнствени чарове. Платната бяха изписани с такова тънко майсторство, сякаш бяха чист плод на въображението на художника, а не портрети на живи жени. Най-лицемерно добродетелните от дамите бяха позирали пред Симона Вуе^[4], прочутия майстор на времето, въобразявайки си, че проявяват особена благосклонност и не допускат нито за миг, че ще бъдат само част от една галерия.

На потона, окръглен и вдлъбнат като раковина, беше изобразено обличането на Венера. Богинята, нагиздена вече от нимфите си, се оглеждаше с крайчеца на окото в едно огледало, което ѝ държеше един едър, стоящ въвн от картината Купидон, комуто художникът беше придал чертите на херцога, и отлично се виждаше, че неговото внимание е заето много повече с любовта, отколкото с огледалото. Писалищни маси, инкрустирани с флорентински самоцвети, натъпкани със записчици, с кичури коси, с гривни и пръстени и с други свидетелства за забравени страсти; една маса със същата изработка, където върху чер фон от черен мрамор се открояваха яркobaгрени цветя, задиряни от пеперуди с крилца от драгоценни камъни; кресла с изструговани от абаносово дърво крака, облечени в брокат с цвета на

сьомга, нашарени със сребристи линии; един плътен смирненски килим, на който може би бяха сядали султанските жени, донесен от френския посланик в Цариград — такава беше богатата и сластолюбива наредба на усамотеното убежище, което Валомбръоз предпочиташе пред тържествените си покои и където обикновено живееше.

Херцогът махна с ръка в знак на снизхождение към Леонарда и ѝ посочи едно ниско столче да седне. Леонарда беше образец на стара дойка и свежият и млад разкош наоколо още повече подчертаваше оня цвят на пожълтял от старост восък и отблъскващата грозота на лицето ѝ. Черното облекло, обточено с чер кехлибар, и прибраната прическа на пръв поглед ѝ придаваха строг и почтителен вид; но двусмислената усмивчица, която играеше сред китките косми, които засенчваха ъглите на устата ѝ, лицемерно-похотливият поглед на очите, окръжени с тъмни бръчки, подлото, алчно и раболепно изражение на лицето скоро разкриваха заблудата и предупреждаваха, че пред вас не стои една госпожа Пернел^[5], ами една госпожа Масет^[6], от ония, дето къпят младите момичета за среднощните сборища на вещиците и в събота вечер отлитат нанякъде с метла между краката.

— Госпожо Леонара — рече херцогът, прекъсвайки мълчанието, — наредих да дойдете, понеже знам, че вие сте особа твърде веща в любовните работи, тъй като доволно сте ги вършили на младини и сте ги подпомагали в зрелите си години, за да обмислим заедно с вас как да съблазним тази жестока Изабела. Една дойка, която е била примадона, трябва да познава повече възможни хитрини.

— Господин херцогът — отговори старата комедиантка, като си придаваше тежест — прави голяма чест на слабото ми разумение и не може да се съмнява в моето усърдие да му бъде полезна във всичко.

— Ни най-малко не се съмнявам — небрежно отбеляза Валомбръоз, — но от това обаче работите ми не са мръднали нито крачка напред. Какво прави тази неподатлива красавица? Все тъй упорито ли е пристрастена към своя Сигоняк?

— Все тъй — отвърна госпожа Леонарда, като изпусна една въздишка. — Младостта понякога тъй странно се заинатява, че с нищо не можеш да си го обясниш. Изабела между впрочем никак не изглежда да е замесена от обикновената глина. Никакво изкушение

няма власт над нея и в земния рай тя щеше да бъде онази, която нямаше да послуша змията^[7].

— Как тогава — провикна се херцогът с гневно замахване — оня проклет Сигоняк е могъл да накара това ухо, тъй плътно запушено за речите на другите, да чуе само него? Да не би да има някакво чародейно любовно питие, някаква муска или талисман?

— Никаква, ваша светлост, но той беше злочест, а за такива нежни, романтични и горди души най-голямото щастие на света е да могат да утешат; те предпочитат да дават, вместо да получават, а милостта с овлажнели от сълзи очи отваря вратата на любовта. Такава е Изабела.

— Вие ми разправете неща от оня свят. Как така, да бъдеш мършав, без пукната пара, жалък, зле облечен, в окаяно положение, смешен — и това са, според вас, причини да бъдеш обичан? Дамите от двора хубаво щяха да се посмеят на такова учение.

— Наистина то не е всеобщо, за добра чест, и човек среща твърде малко жени, тръгнали по този път. Ваша светлост е попаднал на едно изключение.

— Но човек може да полудее от яд, като си помисли как това провинциално благородниче успява там, дето аз удрям на камък, и от обятията на любовницата си се гаври с унизителната ми несполука.

— Ваша светлост може да си спести тези терзания. Сигоняк съвсем не се наслаждава на нейната любов в смисъла, който подразбира господин херцогът. Добродетелта на Изабела не е получила нито едно петно. Нежността на тези свършени любовници, макар и силна, е съвсем платоническа и се задоволява с някоя и друга целувка по ръката или по челото. Затова и трае толкова дълго; ако беше задоволена, тя щеше да угасне от само себе си.

— Госпожо Леонарда, сигурна ли сте вие в това? Мислимо ли е те да живеят в такова целомъдрие, когато са постоянно заедно сред разпуснатостта на кулисите и на пътешествията, когато спят под един и същи покрив, хранят се на една и съща трапеза и непрекъснато се докосват един другото поради неизбежностите на репетициите и при сценичните игри? Би трябвало да са ангели тогава?

— Изабела е без всякакво съмнение ангел, само че ѝ липсва горделивостта, която провали Луцифер от небето. Що се отнася до

Сигоняк, той се подчинява сляпо на любимата си и приема драговошно всички жертви, които тя му налага.

— Щом е така — рече Валомбръоз, — какво можете тогава да сторите за мен? Хайде, потърсете в някоя тайна преграда на вашата кутия с лукавства някоя стара и неотразима военна хитрост, някое винаги победоносно коварство, някакво ловко устройство със сложни зъбчати колела, която да ми дари победата; вие знаете, че златото и среброто не струват нищо за мен.

И той зарови ръката си, още по-бяла и не по-малко изящна от женска ръка, в една ваза от Бенвенуто Челини, поставена на масичката до него и пълна със златни монети. При вида на тези пари, които подрънкваха с убедителен звънтеж, кукумявчите очи на дойката пламнаха, пронизвайки с две лъскави дупки потъмнялата кожа на мъртвото ѝ лице. Тя като че ли се замисли дълбоко и остана няма няколко мига.

Валомбръоз чакаше с нетърпение плодовете на този размисъл; най-сетне старата проговори:

Като не може душата ѝ, дано съумея да ви доставя тялото ѝ. Един восъчен отпечатък от ключалката, един подправен ключ и някакво добро упоително средство ще свършат работата.

— Това не! — прекъсна я херцогът, който не можа да сдържи една тръпка на отврата. — Хайде де! Да обладаваш една заспала жена, едно отпуснато тяло, един мъртвец, една статуя без сваят, без воля, без памет, да имаш любовница, която ще се събуди и ще те погледне с удивени очи, като че ли иде отдалеч, и веднага ще се върне към своето омерзение спрямо теб и своята любов към другиго! Да бъда едно злокобно видение или един сладострастен сън, който се забравя на заранта! Никога няма да падна тъй ниско!

— Ваша светлост има право — рече Леонарда, — обладанието е нищо, ако нямаш и съгласието. Аз предлагам този способ само за в случай, че всички други са изчерпани. Аз също не обичам тия тъмни средства, тия напитки, които намирисват на церове и на отровителство. Но защо, бидейки красив като Адонис, любимеца на Венера, бляскаво нагизден, богат, могъщ в двора, одарен с всичко, което се харесва на жените, чисто и просто не поухажвате малко Изабела?

— Ей, дявол да го вземе! Старата има право! — провикна се Валомбръоз, хвърляйки самодоволен поглед към едно венецианско

огледало, поддържано от две скулптирани амурчета, които пазеха равновесие върху една златна стрелка, тъй че огледалото свободно се изправяше и навеждаше, за да може човек да се огледа, както му е удобно. — Изабела напразно ще бъде студена и добродетелна, тя не е сляпа, а природата не е била за мен такава мащеха, че присъствието ми да вдъхва ужас. Аз най-малкото ще ѝ направя впечатление като някоя статуя или картина, от която се възхищават, макар и още да не я обичат, но която задържа окото и го очарова с благородните си линии и с приятните си багри. И после аз ще ѝ кажа някои от ония нещица, на които жените никак не могат да устояват, с ония погледи, които стапят леда на сърцата и чиито огньове, казано без самохвалство, са опожарявали най-вледенените и хиперборейски красавици при двора. Тази комедиантка между впрочем е горда, а настойчивостта на един херцог може само да поласкае гордостта ѝ. Аз ще я поддържам да влезе в комедията и ще устроя благоприятни отзиви за нея. Ще бъде истинско чудо тогава, ако тя помисли пак за своя мъничък Сигоняк, от когото аз ще съумея да се отърва.

— Господин херцогът няма ли да ми каже нищо повече? — попита госпожа Леонарда, която се беше изправила в почтително очакване, кръстосала ръце върху пояса си.

— Не — отговори Валомбрюоз, — можете да се оттеглите, но най-напред вземете! — И той ѝ подаде една шепя луидори. — Не е ваша вината, ако в трупата на Ирод има една невероятна срамливка.

Старицата поблагодари на младия херцог и се оттегли заднишком до вратата, без да заплете нозе във фустите си, с дългогодишния навик, придобит на сцената. Там тя се обърна наведнъж като вдървена и скоро изчезна в дълбините на стълбището. Останал сам, Валомбрюоз позвъни на камериера си да дойде да го облече.

— Днес, Пикар — рече херцогът, — ти трябва да надминеш себе си и да ми измислиш една победителска премяна; аз искам да бъда по-красив от Бъкингам^[8], когато се е стремил да се хареса на кралицата Ана Австрийска. Ако се върна с празни ръце от моя лов за красавицата, ще получиш стременици, тъй като нямам никакъв недостатък или телесен порок, който да се прикрива изкуствено.

— Ваша светлост има най-прекрасното сложение на света — отговори Пикар — и при него изкуството няма друга задача, освен да покаже естеството в пълния му блясък. Ако господин херцогът

съизволи да седне пред огледалото и да остане спокоен няколко минутки, аз ще го среща и разкрася така, че той няма да срещне нито една жестокосърдечна.

И като рече това, Пикар пхна машините за къдрене в една сребърна ваза, където, покрити с нежна пепел, тлееха костилки от маслини и поддържаха такъв тих огън, какъвто има само в испанските мангали, наречени брасерос; а когато железата се нагряха, доколкото трябваше, което той установи, като ги доближи до бузата си, Пикар започна да подхваща за краищата им тези красиви абаносови къдри, които бяха толкова меки и чупливи, че не искаха нищо повече, за да се навият глезено на палави масури.

Когато прическата на господин херцога дьо Валомбрюоз беше готова, а едно благовонно мазило, по-приятно на дъх от балсама, засука и притисна тънките му мустачки, подобни на Купидоновия лък, камериерът, доволен от работата си, се отдръпна малко назад, за да го огледа, досущ като някой живописец, що съзерцава, прижумявайки с око, последното цветно петно, което е поставил на картината си.

— Какви дрехи желае господин херцогът да сложи днеска? Ако смеех да си позволя дързостта да давам мнения томува, който няма никаква нужда от тях, аз бих посъветвал негова светлост да вземе костюма от черно кадифе с разрези и с атлазени джувки от същия цвят, при копринени чорапи и една изящно скромна яка от дубровнишка дантела. Брокатите, посърмените атлази, златотъканите и сребротъкани коприни, както и драгоценностите, биха могли с несвоевременния си блясък да отвлекат погледите, които трябва да бъдат нацелени единствено върху лицето на господин херцога, чиито чарове никога не са били така неотразими; черното ще подчертае онази изтънчена бледост, която е последица от раняването и която придава на ваша светлост такава привлекателна загадъчност.

„Хитрецьт има добър вкус и знае да ласкае не по-зле от царедворец — промърмори на себе си Валомбрюоз. — Да, черното ще ми отива! А Изабела между впрочем съвсем не е жена от тия, които се захласват пред поръбени със злато брокати и от блясъка на диамантите...“

— Пикар — продължи той на висок глас, — подайте ми кадифената дреха и кадифените панталони и ми донесете шпагата от потъмнена стомана. А сега кажете на Ла Раме да се разпореди да

впрегнат конете в каляската, четворката червени жребци, и по-бързо. След четвърт час искам да изляза.

Пикар изчезна незабавно, за да изпълни заповедите на господаря си. Докато чакаше колата, Валомбрьоз се разхождаше нагоре-надолу из стаята и всеки път, щом минеше пред венецианското огледало, хвърляше към него един въпросителен поглед; а то за разлика от другите огледала всеки път отговаряше с ласкателно утвърждение.

„Тази въртиопашка би трябвало да е дяволски високомерна, невъзприемчива и отвратена от живота — мислеше си херцогът, — та тозчас да не се влюби до полуда в мен въпреки всичките ѝ добродетелни превземки и платоническите ѝ копнежи по Сигоняковеца. Да, красавице моя, вие скоро ще заемете мястото си в една от тия яйцевидни рамки, нарисувани от натура под образа на Феба^[9], която въпреки студенината си е принудена да целуне Ендимион. Вие ще се озовете между тези божества, които отначало бяха не по-малко лицемерно добродетелни, неопитомени и хирканийски свирепи от вас, и които съвсем сигурно са по-големи дами, отколкото вие ще бъдете когато и да е. Не след много и вашето поражение неизбежно ще украси моята слава; защото знайте, малка ми комедиантка, че нищо не може да се възпречва пред волята на един Валомбрьоз. Frango pes frangor^[10], такова е моето правило!“

Един лакей се появи да извести, че каляската е изведена пред портите. Разстоянието, което разделяше улицата на Куличките, където живееше херцог дьо Валомбрьоз, от Престолонаследническата улица, бе преминало в бърз тръс от четворката могъщи мекленбургски жребци, карани от един велможки кочияш, който не би дал път и на принц от кралска кръв и който дръзко изпреварваше всички застигнати коли. Колкото и сърцат и самоуверен да беше херцогът, той не можа по пътя да потисне вълнението си, твърде рядко у него. Неизвестно беше как ще го приеме тази пренебрежителна Изабела и това караше сърцето му да бие малко по-учестено от обикновено. Чувствата, които той изпитваше, бяха от твърде противоречиво естество. Те се колебаеха и скачаха от омразата до любовта, според това дали той си представяше младата комедиантка опърничава или покорна на желанията му.

Когато красивата позлатена каляска, теглена от породисти коне и отрупана с лакеи в ливреите на дома Валомбрьоз, влезе в двора на

странноприемницата на Престолонаследническата улица, чиито порти се разтвориха докрай, за да я пропуснат, съдържателят с шапка в ръка не слезе, ами стремглаво се втурна по каменното стълбище да посрещне този великолепен посетител и да узнае с какво може да му бъде полезен.

Колкото и припряно да тичаше съдържателят, Валомбръоз вече беше скочил от каляската, без да стъпва на подвижното стъпало, и с бързи крачки се приближаваше към стълбището. Челото на ханджията, раболепно наведено, почти се сблъска с коляното му.

С онзи остро скърцащ и отсечен глас, който у него беше белег на силна страст, младият херцог му рече:

— Госпожица Изабела живее в този дом. Аз бих желал да я видя. В стаята ли си е тя сега по този час? Няма нужда да я предизвестявате за посещението ми. Дайте ми само един лакей, който да ме заведе до вратата ѝ.

Съдържателят отговаряше на всеки въпрос с почтително кимване и после прибави:

— Ваша светлост, разрешете ми честта сам да ви заведа; такова отличие не е дадено за негодници лакеи. Най-много домовладиката да е достоен за него.

— Както ви е угодно — рече Валомбръоз с надменно нехайство, — само стъпвайте по-чевръсто; виждам вече глави, които надничат по прозорците и се навеждат навън да ме зяпат, сякаш съм турският султан.

— Аз ще вървя пред вас, за да ви показвам пътя — рече съдържателят, като държеше с две ръце шапката си притисната към сърцето.

Като се изкачваха по стълбището, херцогът и водачът му поеха по един дълъг коридор, към който се отваряха врати, както по чардаците на манастир. Щом стигнаха до стаята на Изабела, домакинът се спря и рече:

— За кого ще имам честта да доложам?

— Сега можете да се оттеглите — отговори Валомбръоз, като сложи ръка върху дръжката на бравата, — аз сам ще се известя.

Изабела седеше до прозореца в един висок стол в утринна роба, небрежно опънала нозе върху едно тапицирано столче и потънала в изучаването на ролята, която трябваше да изпълнява в новата пиеса.

Със затворени очи, за да не гледа думите, написани в тетрадката, тя си повтаряше полугласно като ученичка осемте или десетте стиха, които беше прочела няколко пъти гласно. Светлината от прозореца очертаваше с кадифена мекота профила ѝ, попръскваше със златисти искрици непокорните къдрици, които се виеха по тила ѝ, и сияеше по прозрачния седеф на зъбите в полуотворената ѝ уста. Нежни отблясъци омокотяваха със сребристия си зрак ония части от бялата плът и от облеклото, които бяха в сянка, и произвеждаха онова магическо въздействие, тъй търсено от художниците, което те наричат „светлосянка“ с езика на своя занаят. В тоя си вид младата жена представляваше една прекрасна картина, която трябваше само да бъде изкопирана от сръчен рисувач, за да стане чест и слава на някоя галерия.

Като мислеше, че някоя прислужница от хотела влиза да си свърши работата из стаята, Изабела не повдигна клепките си, чиито дълги ресници, пронизани от светлината, приличаха на златни влакна, и продължаваше в мечтателна сънливост да реди несъзнателно римите си, както човек прехвърля зърната на броеница, почти без да мисли за това. Но посред бял ден, в тази пълна с люде странноприемница, сред другарите си и като не знаеше, че Валомбръоз е в Париж, тя не изпитваше и най-малкото подозрение за нещо лошо. Покушенията срещу Сигоняк не бяха се подновявали и младата комедиантка, колкото и плаха да беше, започваше да става по-уверена. Без съмнение нейната хладина беше изстудила прищявката на младия херцог и в този миг тя толкова мислеше за него, колкото за първосвещеника Йоан или за китайския император.

Валомбръоз беше дошъл чак до средата на стаята, сдържайки крачките си, запирайки дъха си, за да не потревожи тая дивна картина, която той съзерцаваше с твърде понятна омая; и докато чакаше Изабела да вдигне очи и да го забележи, той допря коляно в земята и държеше в едната си ръка шапката си, чието перо метеше пода, а с другата притискаше сърцето си; по-почтително не би могъл да застане дори и пред кралица.

Ако младата комедиантка беше красива, то и Валомбръоз, трябва да му го признаем, не ѝ отстъпваше по красота; светлината падаше право върху лицето му, което със съвършените си линии наподобяваше лицето на някой млад гръцки бог, превърнал се в херцог след залеза на

Олимп. В този миг любовта и възхищението, изписани на него, бяха прокудили оттам онова властно-жестоко изражение, което човек понякога със съжаление откриваше. Очите му излъчваха пламъци, устата му изглеждаше сияеща; по бледите му бузи като розова светлина избиваше лек руменец. Синкави светкавици пробягваха по накъдрените му и намазани с благовония коси, сякаш тръпки светлина по повърхността на излъскан чер кехлибар. Шията му, едновременно изящна и силна, като че беше изваяна от бял мрамор. Осиян от любовта си, той целият грееше — целият пръскаше искри, и човек наистина разбираше, че един такъв херцог не можеше и да допусне мисълта някоя жена, била тя богиня, кралица или комедиантка, да му устои.

Най-сетне Изабела обърна глава и видя херцог дьо Валомбрюз, коленичил на шест крачки от нея. Персей да беше ѝ поднесъл главата на Медуза, положена на щита му и разкривена от гърчовете на смъртта сред сплитъци от змии, тя пак нямаше да се вцепени така. Стоеше вледенена, вкаменена, с разширени от ужас очи, с полуотворена уста и пресъхнало гърло и нито можеше да помръдне, нито да издаде глас. Мъртвешка бледост се разля по страните ѝ, гърбът ѝ се покри със ситни капчици студена пот; тя помисли, че ще изгуби съзнание, но с едно необикновено усилие на волята овладя чувствата си, за да не се остави във властта на този дързък човек.

— Значи аз наистина ви вдъхвам такъв непреодолим ужас — рече Валомбрюз с най-нежен глас и без да изменя положението си, — че едничък видът ми ви действа тъй зле. Някое африканско чудовище, което изскача от пещерата си с раззината червена паст, щръкнали остри зъби и с извадени нокти, сигурно би ви изплашило по-малко. Влизането ми, признавам, беше малко неочаквано и рязко, но не бива да виним страстта за невежливостите, които тя ни кара да извършваме. За да ви видя, аз не се побоях да презра гнева ви и моята любов, дръзвайки да не ви се понрави, умоляваща и плаха, се простира в нозете ви.

— За бога, господин херцог, станете — рече младата комедиантка, — това положение никак не ви подхожда. Аз съм само бедна провинциална актриса и слабите ми чарове не заслужават такова завоевание. Забравете една мимолетна прищявка и отнесете другаде

любезностите, които толкова жени ще бъдат честити да чуят. Недейте кара кралиците, херцогините и маркизите да ви ревнуват от мен.

— Какво значение имат за мен всички тия жени — отвърна стремително Валомбрюз, като се изправи, — ако именно вашата гордост обожавам аз, ако вашата непреклонност ми е по-скъпа от благосклонността на другите, ако вашето целомъдрие ме опива, ако скромността ви разпалва страстта ми до безумство, ако ми трябва да ме обичате или да умра! Не се бойте от нищо — прибави бързо той, като видя, че Изабела отваря прозореца, сякаш да се хвърли, ако прибегне той към някакво насилие, — аз не искам нищо друго, само да потърпите присъствието ми, да ми позволите да ви говоря за чувствата си и да умилостивя сърцето ви, както правят най-почтителните влюбени.

— Спестете ми тези безполезни гонения — отговори Изабела — и аз ще изпитвам към вас по липса на любов една безпределна признателност.

— Вие нямате нито баща, нито съпруг, нито любовник — рече Валомбрюз, — който би могъл да се противопостави, ако един благовъзпитан мъж ви търси и се стреми да ви стане приятен. Моите преклонения не са обида. Защо да ме отблъсквате? О! вие не знаете какъв бляскав живот ще разкрия пред вас, ако се съгласите да ме приемете. Вълшебствата на театралните феерии ще помръкнат пред онова, което любовното въображение ще сътвори, за да ви се понрави. Вие ще стъпвате по облаци, като богиня. Нозете ви ще газят само лазур и светлина. Всички рогове на изобилието ще изливат съкровищата си пред вашите стъпки. Желанията ви няма да имат време да се раждат, аз ще ги улавям още в очите ви и ще ги изпреварвам. Останалият свят ще избледнее като далечен сън, а ние двамата, политнали през лъчите, ще се възнесем към Олимп, по-красиви, по-честити, по-омаяни от Амур и Психея^[11]. Моля ви, Изабела, не си извърщайте така главата, не пазете това смъртно мълчание, не хвърляйте в отчаяние една страст, която е способна на всичко, освен да се откаже от себе си и от вас.

— Тази страст, в която всяка друга би намерила извор на гордост — отговори скромно Изабела, — аз не бих могла да я споделя. Добродетелта, която съм научена да ценя по-високо от живота, няма да се противопостави, ако аз отклоня и тази опасна чест.

— Погледнете ме с благосклонно око — продължи Валомбръоз — и аз ще направя да ви завиждат и най-знатните, и най-високо стоящите. На друга жена бих казал: вземете каквото ви се хареса в моите замъци, в моите имения, в моите дворци, оплячкосайте съкровищниците ми, пълни с диаманти и бисери, пъхнете чак до рамото ръцете си в раклите ми, облечете прислугата си в дрехи, пребогати и за князе, накарайте да подковат с чисто сребро конете, които впрягате в каляските си, живеете нашироко като кралица; заслепете Париж, който все пак не се учудва лесно. Но всички тия примамки са твърде груби за душа като вашата. Тогава може би ще ви трогне славата, че сте унизили и победили Валомбръоз, че го влачите като пленник след триумфалната си колесница, че ще можете да наречете ваш слуга и ваш роб оногова, който никога не се е подчинявал и когото никакви окови не са могли да задържат.

— Този неволник ще бъде прекалено знаменит за моите вериги — отговори младата актриса — и аз не бих желала да държа в принуда една толкова драгоценна свобода.

Дотук херцог дьо Валомбръоз беше се сдържал; той насилваше вродената си необузданост с една престорена мекота, но почтителното и твърдо съпротивление на Изабела започваше да разкипява яростта му. Той усещаше друга любов зад тази добродетел и гневът му нарастваше от ревността. Херцогът направи няколко крачки към младото момиче, което стисна желязната дръжка на прозореца. Чертите му бяха се изкривили, той хапете устните си и онова злобно изражение отново беше се появило на лицето му.

— Кажете по-добре — подзе той с променен глас, — че сте луда по Сигоняк! Ето причината на тази добродетел, с която се кичите. Какво има у него, та така ви е омагьосал този честит смъртен? Не съм ли аз по-красив, по-благороден, по-богат, също тъй млад, също тъй умен и също тъй влюбен като него?

— Той има най-малкото едно качество — отговори Изабела, — което ви липова: да уважава онова, което обича.

— Защото не обича достатъчно! — викна Валомбръоз, сграбчвайки в обятията си Изабела, която се беше вече наклонила над прозореца; обхваната в прегръдката на нахалника, тя нададе слаб вик.

В същия миг вратата се отвори. Тиранът, като се кланяше и превиваше доземи, нахълта в стаята и тръгна към Изабела, която

Валомбрюз веднага пусна, побеснял от яд, че го прекъсват наред любовните му подвизи.

— Извинете, госпожице — рече Тиранът, като хвърли един крив поглед към херцога, — не знаех, че сте в такова добро общество; но часът за репетицията отзвъня на всички часовници и чакаме само вас, за да започнем.

И наистина през откренатата врата се виждаха Наставникът, Скапен, Леандър и Зербина — натрупване, достатъчно успокоително за застрашената невинност на Изабела. За миг на херцога му мина мисълта да връхлети с шпага в ръка срещу тая паплач и да я разпръсне, но щеше да се вдигне ненужна врява; и да убиеше или ранеше дваматрима от тия шутове, работите му нямаше да се оправят; между впрочем тяхната кръв беше твърде нечиста, за да цапа с нея благородните си ръце. Тъй че той се сдържа и като поздрави с ледена учтивост Изабела, изтичала цялата разтреперана до приятелите си, излезе от стаята, но от прага се обърна, махна с ръка и рече:

— Довиждане, госпожице!

Един съвсем обикновен израз наистина, но от звука на гласа, с който беше произнесен, той добиваше заплашителни и страшни значения. Главата на Валомбрюз, така прекрасна преди малко, отново доби своя израз на пъклена извратеност; Изабела не можа да сдържи една тръпка, макар че присъствието на комедиантите я защищаваше от всякакво покушение. Тя изпита онова чувство на смъртно безпокойство, което задушавя гълъбицата, над която черната каня чертае във въздуха все по-стесняващи се кръгове.

Валомбрюз се върна в каляската си, последван от съдържателя, който се разтапяше зад него в излишни и досадни любезности. Скоро тракането на колелетата извести, че опасният посетител най-сетне си е тръгнал.

А ето сега как се обяснява помощта, дошла тъй навреме за Изабела. Пристигането на херцог дьо Валомбрюз с позлатена каляска на Престолонаследническата улица породи из цялата странноприемница мълви на учудване и възхищение, които скоро стигнаха до ушите на Тирана, зает по това време като Изабела да учи ролята в стаята си. Сигоняк отсъстваше, задържан в театъра да премери едно ново облекло, и славният Ирод, като знаеше низките домогвания на херцога, се завтече да отбие удара. Той прилепи ухо до

дупката на ключалката и с похвална нескромност слухтеше опасното събеседване, запазвайки си правото да се намеси, щом станеше твърде горещо. Тъй неговата предвидливост спаси честта на Изабела от посегателствата на този зъл херцог, оскърбител и развратник.

Писано беше този ден да бъде буреносен. Лампурд, както си спомняме, беше получил от Мерендол заръката да отпрати на оня свят капитан Фракас; и затова дуелистът, като дебнеше случай да го нападне, се въртеше все по изравненото място пред моста, където се издигаше бронзовият крал, понеже Сигоняк, за да се върне в странноприемницата, трябваше да мине по Новия мост. Жакмен чакаше там повече от час, като си духаше на пръстите да не вкочанясат, докато дойде време за действие, а за да си сгрее краката, потропваше с обуца по калдъръма. Времето беше мразовито и слънцето залязваше зад Червения мост, отвъд Тюйлерийските градини, сред кърваво обагрени облаци. Здрачът бързо се спускаше и минувачите вече оредяваха.

Най-после Сигоняк се зададе. Той вървеше с широки крачки, защото го глождеше някакво смътно безпокойство за Изабела, и бързаше да се прибере в странноприемницата. Така устремен, той не забеляза Лампурд, който докопа пеша на наметалото му и го дръпна тъй силно и рязко, че шнуровете му се скъсаха. В миг Сигоняк се намери по дреха. Без да се опитва да си вземе обратно плаща от нападателя, когото отначало помисли за най-обикновен крадец на дрехи, той изтегли шпагата си с бързината на светкавица и зае стойка. Лампурд от своя страна не по-малко бързо беше готов за бой. Той остана доволен от стойката на противника си и си рече:

„Ще се поразвлечем!“

Оръжията се кръстосаха. След няколко опипвания оттук и оттам Лампурд опита едно нападение, което мигновено беше отбито.

„Добра защита — продължи мисълта си той. — Този млад човек си знае работата.“

Сигоняк завъртя с шпагата си острието на дуелиста и му нанесе един страничен удар, който онзи отблъсна с отдръпване на тялото, като в същото време се възхити от съвършенството и академичната му чистота.

— А този за вас! — извика той и шпагата му описа един пръскащ искри кръг, но срещна шпагата на Сигоняк, която вече беше се върнала на мястото си.

Като дебнеха пролука, за да проникнат през нея, кръстосаните остриета се въртяха едно около друго, ту бавни, ту светкавични, опитваха коварства и проявяваха благоразумия, които доказваха силата и на двамата бойци.

— Знаете ли вие, господине — рече Лампурд, като не можеше повече да сдържа възхищението си от тая толкова уверена, непроницаема и честна игра, — знаете ли, че имате великолепна школа!

— На вашите услуги! — отговори Сигоняк, като удари в дълбочина към дуелиста, който отби с дръжката на шпагата си с такъв рязък тласък на китката си, сякаш отпусна пружина за обтягане на самострели.

— Разкошно нападение! — извика Лампурд, все повече и повече въодушевен. — Чудесен удар! Логически аз трябваше да съм убит. Виноват съм: отбраната ми е отбрана на случайни хрумвания, неправилна, дива, добра най-много да ме отърве от някое намушкване при краен случай. Аз почти се изчервявам, че си послужих с нея срещу такъв чудесен боец като вас.

Всичките тия приказки бяха размесени с чаткане на стомана, с кварта, с терци^[12], с полукръгове, с отсечени отмахвания, с отдръпвания, които само увеличаваха уважението на Лампурд към Сигоняк. Този наемник не признаваше на света нищо друго освен фехтовката и тачеше или презираше хората според силата и уменията им да боравят с оръжието. В очите му Сигоняк все повече добиваше значителност.

— Ще бъде ли нескромност, господине, ако ви попитам за името на вашия учител? Джироламо, Парагуанте и Стоманеното ребро щяха да се гордеят с такъв ученик.

— Единствен учител ми е бил един стар войник, наречен Пиер — отговори Сигоняк, когато това чудновато бърборене забавляваше. — Заповядайте, отбийте този; това е един от любимите му прийоми.

И баронът изнесе напред десния си крак.

— По дяволите! — извика Лампурд, като отстъпи крачка назад. — Едва не ме засегна! Острието се хлъзна по ръката ми. Денем вие

сяхте да ме победите, но изглежда още нямате опит в тия здрачни и нощни схватки, за които трябват котешки очи. Няма значение, нападението беше добре подготвено, добре поднесено, добре нанесено. Сега внимавайте добре, няма да постъпя предателски. Ще опитам срещу вас тайния си прием, плодът на дългите ми проучвания, пес plus ultra^[13]-та на моята наука, чудодейната напитка на живота ми. Досега този безпогрешен удар винаги е убивал човека си. Ако го отбиете, ще ви науча как се прави. Това е едничкото ми наследство и аз ще ви го завеща; иначе ще отнеса този велик прием в гроба, защото още не съм срещал човек, способен да го изведе, ако това не бъдете вие, чудесни млади човече! Но искате ли да си починете малко и да си поемете дъх?

Като изрече това, Жакмен Лампурд наведе върха на шпагата си. Сигоняк направи същото, а след няколко минути двубоят започна отново.

След няколко разменени нападения Сигоняк, който познаваше всичките хитрини във фехтовката, почувства по особените действия на Лампурд, чиято шпага се отскубваше с някаква ослепителна бързина, че прословутият прием скоро ще се разрази срещу гърдите му. И наистина дуелистът изведнъж се простря напреки във въздуха, като че ли политна да падне по носа си, а баронът не виждаше вече пред себе си противник, но някаква развихрена мълния със съскане се понесе тъй стремглаво към тялото му, че той можа само да я пресече с един полукръг, който строши на две стоманата на Лампурд.

— Ако другата половина на шпагата ми не е в корема ви — рече Лампурд, като се изправи и разлюля пречупения отломък в ръката си, — то вие сте велик човек, герой, бог!

— Не — отговори Сигоняк, — не съм засегнат и ако исках, можех дори да ви забода за някоя стена като бухал; но такъв род действия ме отвращават по природа, а освен това вие ме забавлявахте с чудачествата си.

— Бароне, позволете ми от днес нататък да бъда ваш почитател, ваш роб, ваше куче. Заплатиха ми, за да ви убия. Дори получих задатък, който изядох. Все едно! Ще открадна, за да върна парите.

И като рече това, той вдигна от земята наметката на Сигоняк, заметна му я върху раменете като услужлив камериер, поклони се дълбоко и се отдалечи.

И двете нападения на херцог дьо Валомбрюз не се увенчаха с успех.

[1] Епистоларна любов — т.е. любов чрез писма. ↑

[2] Йонически пиластри — т.е. в йонически стил, един от трите основни вида на древногръцката архитектурна композиция. Йоническите колони са профилирани, а капителът им се състои от две спираловидни форми. ↑

[3] Харити — друго име на трите Грации от гръцката митология — Аглая, Талия и Ефросина. ↑

[4] Симон Вуè (1590–1649) — френски художник с изящен, но донякъде маниерен стил, придворен живописец на Луи XII и кардинал дьо Ришельо. ↑

[5] Госпожа Пернел — героиня на Молиеровия „Гартюф“, свадлива и строга старица. ↑

[6] Госпожа Масет — сводница от XIII сатира на френския поет Матюрен Рение (1573–1613). ↑

[7] В земния рай тя... нямаше да послуша змията — намек за библейската легенда за Адам и Ева, които живеели в земния рай, докато Сатаната под образа на змия изкусил Ева, давайки ѝ да вкуси от ябълката на познанието. ↑

[8] Бъкингам, Джордж Вилиърс, херцог Бъкингам (1592–1628) — фаворит на английските крале Джеймс I и Чарлз I Стюарт. Когато бил английски посланик във Франция, той открито ухажвал кралицата Ана Австрийска, с което предизвикал недоволството на краля Луи XIII и трябвало да напусне поста си. ↑

[9] Феба — едно от имената на богинята Диана. ↑

[10] *Frango pes frangor* (лат.) — чупя, но не давам! ↑

[11] Амур и Психея — красива митологическа легенда за любовта на девицата Психея и бога Амур (Купидон), много пъти превъплъщавана в световната литература. ↑

[12] Кварти, терци и т.н. — фигури и технически прийоми при фехтовката. ↑

[13] *Nes plus ultra* (лат.) — от което няма повече нататък, висшата степен, връхът на съвършенството. ↑

XIV ГЛАВА

ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ЛАМПУРД

Лесно можем да си представим яростта на Валомбръоз след поражението, което му нанесе Изабелината добродетел, подкрепена така навреме от намесата на комедиантите. Когато се върна в двореца, лицето му, побеляло от леден бяс, накара прислугата да се разтрепери и да затрака със зъби от страх, защото при такива крайни ожесточения вродената му жестокост се стоварваше с нероновски захлас връз главата на първия злощастник, който му се мернеше пред очите. Той съвсем не беше лесен господар, този херцог, дори в хубаво настроение; но когато биваше ядосан, по-добре бе да се сблъскаш с някой изгладнял тигър посред моста на буйна река. Валомбръоз затръшваше след себе си с такава сила вратите, които се отваряха пред него, че те едва не изскачаха от пантите си, а позлатата на орнаментите се сипеше на люспи.

Като стигна в стаята си, той удари шапката си в земята тъй яростно, че тя се смачка и остана сплескана върху пода, а бухналото перо се строши на две. За да даде малко въздух на гнева си, той си разкопча предника, без да се грижи за диамантените копчета на жакета, които се разхвърчаха наляво и надясно и заподскачаха по паркета като зърна сушен грах по кожата на барабан. Дантелите на ризата скоро се превърнаха под трескавите му пръсти в топка ситно накъсани и разнищени парцали. С един ритник преобърна с краката нагоре едно кресло, което му се изпречи пред нозете, докато сновеше злъчно насам-нататък из стаята, тъй като той изливаше гнева си дори и върху неодушевените предмети.

— Безсрамно същество! — провикна се той, като продължаваше да се разхожда в крайно възбуждение. — Иде ми да пратя стражниците да я завлекат вдън подземията на някоя тъмница, откъдето няма как да излезе освен бита с камшик и обръсната, за да иде в болницата или в някой манастир за разкаяни девици. Няма да ми бъде трудно да получа заповедта. Но не, упорството ѝ само ще се затвърди от тия

преследвания и любовта ѝ към Сигоняк ще възрастне с всичката омраза, която ще си навлека аз. Не, това не струва; но що да правя?

И той продължаваше свирепата си разходка от единия край на кабинета до другия като див звяр в клетка, но не успяваше да омаломощи безсилния си бяс.

И докато той безумстваше, без да обръща внимание на часовете, които винаги вървят с равна стъпка, все едно дали сме доволни или ядосани, нощта се спусна и Пикар, макар че не бяха го повикали, реши на своя глава да влезе и да запали свещите, защото не искаше да остави господаря си да се терзае в мрачината, майка на всички черни умонастроения.

И действително като че ли светлините на канделабрите му проясниха донякъде разсъдъка и Валомбрюз, дотогава разпъван на кръст от любовта си към Изабела, изведнъж си спомни за омразата към Сигоняк.

— Но как е възможно това опросяло благородниче, носител на беди, още да не е отпратено на оня свят? — извика той и се закова на място. — Та аз дадох на Мерендол изрична заповед да го очисти сам или посредством някой друг, по-способен и по-храбър наемник от него, ако сам не може да свърши тази работа! „Умрял кон не рита“, каквото и да си приказва Видаленк. Веднъж Сигоняковецът очистен, Изабела остава в ръцете ми, тръпнеща от ужас и освободена от една вярност, която ще бъде вече безпредметна. Без съмнение тя си държи в запас оногова голтак с мисълта да го накара да се ожени за нея и тъкмо затова прекалява с тия преструвки на хирканийска свенливост и на непревземаема добродетел, отхвърляйки любовта на най-прекрасно сложени херцози, сякаш са калугери просяци от ордена на Жертвоприношението. Когато остане сама, аз скоро ще взема връх; и във всеки случай ще си отмъстя на един непоносимо нагъл нахалник, който ме рани в ръката и когото винаги намирам изпречен между мен и желанието ми. Така, а сега да повикаме Мерендол и да разберем докъде са стигнали нещата.

Мерендол, повикан от Пикар, застана пред херцога по-блед от някой крадец, когото водят към бесилката, със ситно поръсени от пот слепоочия, засъхнало гърло и надебелял език. Щеше да бъде добре за него в този миг на дълбок смут, ако имаше в устата си някое речно камъче като Демостен, атинския оратор, когато приветствал морето, за

да му се отделя повечко слюнка, да му проясни произношението и развърже красноречието, още повече че лицето на младия господар беше по-буреносно, отколкото всякакво море или народно събрание на Агората^[1]. Като полагаше усилия да се държи прав върху прасците си, които се огъваха, сякаш беше пиян, макар от заранта да не беше турял в устата и толкова, с колкото да удави една муха, клетникът си въртеше шапката пред гърдите, отъпял от смущение; той не смееше да повдигне очи към господаря си, само усещаше как погледът на херцога пада върху него като някаква силна струя, ту от огън, ту от лед.

— Е, добре, животно! — проговори внезапно Валомбръоз. Дълго ли още ще ми стърчиш така с това лице на обесник, като че ли имаш вече на врата си яка от кълчищно въже, каквато ти заслужаваш повече за малодушие и за некадърност, отколкото за злодеянията си!

— Аз очаквам заповедите на ваша светлост — заекна Мерендол, опитвайки се да се усмихне. — Господин херцогът знае, че съм му предан чак до въжето включително: аз си позволявам тази шега по причина на милостивия намек, който току-що благоволи да направи...

— Хубаво, хубаво — прекъсна го херцогът, — но не те ли бях натоварил да очистиш пътя ми от тоя проклет Сигоняк, който ми пречи и ме угнетява! Ти не си го сторил, защото по радостта и душевната ведрина на Изабела аз преотлично разбрах, че този негодяй още диша и че заповедите ми не се изпълняват. И в действителност струва ли си трудът да имаш на своя служба наемни убийци, щом ще те обслужват по този начин? Не сте ли длъжни вие, без да има нужда да говоря, да отгатвате чувствата ми по блясъците в очите ми, по трепкането на ресниците ми и да убивате мълчаливо, когото не харесвам? Но вие не сте годни за нищо, освен да се врите из кухните, а сърцатост ви стига само колкото да извиете врата на някое пиле. Ако работите вървят все така, ще ви предам всичките в ръцете на палача, който ви очаква с нетърпение, мерзка паплач, страхливи злодеи, негодни убийци, измет и позор на каторгата!

— Господин херцогът — възрази Мерендол с кротък и проникновен глас, — с прискърбие го отбелязвам, не познава усърдието и бих посмял да го кажа, дарованията на верните си служители. Но Сигоняковецът съвсем не е от оня вид обикновен дивеч, който гониш и сваляш след няколкоминутен лов. При първата ни среща малко остана да ми разцепи калъпа на шапката чак до

брадичката, и то благодарение, че в ръцете му беше само една театрална сабя, изхабена и с притъпен връх, с която добре ме нареди. Една втора клопка го завари нащрек, и то така добре подготвен да действа, че едва успяхме с другарите ми да се измъкнем, без да се заплетем в някоя безполезна схватка, при която той щеше да получи помощ и да се вдигне нежелана врява. Сега вече той познава лицето ми и аз не бих могъл да го доближа, без да посегне мигновено към дръжката на сабята си. Тъй че бях принуден да потърся един наемен дуелист, мой приятел, най-доброто оръжие в престолния град, който го дебне и ще го очисти под предлог да му открадне дрехата при първия сгоден случай по здрач или нощем; и при това името на господин херцога няма да се продума около тази работа, което щеше да бъде неизбежно, ако нападението извършихме ние, дето принадлежим на негова светлост.

— Замисълът не е лош — небрежно отвърна омекналият Валомбрюоз, — и може би наистина е по-добре, ако нещата протекат по този начин. Но ти доверяваш ли на сърцето и ръката на оногova наемник? Нужен е храбрец, за да излезе наглава със Сигоняк, който, признавам го, макар и да го мразя, съвсем не е страхливец, щом дръзна да се мери с мен.

— О! — отвърна Мерендол подчертано и уверено. — Жакмен Лампурд е настоящ герой... комуто не провървя. Той надминава по храброст ахилесовците от басните и александровците от историята. Той не е без упрек, но несъмнено е без страх.

Пикар, който от известно време се въртеше из стаята, като усети, че настроението на Валомбрюоз се е поразведрило, не се опита да премълчи, че някакъв човек с твърде странна външност чакал в преддверието и много настоятелно искал да говори с господин херцога по важна работа.

— Въведи този чудак — отговори Валомбрюоз, — но горко му, ако ме безпокои за втели-некипели; ще накарам да го напердашат така жестоко, че да му смъкнат кожата от гърба.

Лакеят излезе, за да въведе новия посетител, а Мерендол тъкмо се канеше предупредително да се оттегли, когато влизането на една странна личност прикова нозете му в пода. И наистина имаше защо да се вцепени, оглупял от учудване, тъй като човекът, когото Пикар водеше при херцог дьо Валомбрюоз, беше тъкмо приятелят Жакмен

Лампурд собственолично. Неочакваната му поява на такова едно място налагаше да се предположи някакво събитие изключително и неподдаващо се на предвиждане. Мерендол силно се обезпокои, дето така направо пред господаря, без ничие посредничество, изникваше този наемник от втора ръка, този добавъчен винт, чиято работа трябваше да се извърши и да остане в сянка.

Сам Жакмен Лампурд между впрочем не изглеждаше никак смутен; от вратата той дори намигна приятелски на Мерендол, а сега стоеше изправен на няколко стъпки от херцога, облян целият в светлината на свещите, под която още по-ясно изпъкваха подробностите на необикновеното му лице. По челото му, покрито с още неизсъхнали капки пот, където ръбът на шапката му беше прокарал една червеникава напречна ивица, прилична на белег от рана, си личеше, че дуелистът беше вървял бързо или че току-що беше вършил някаква тежка работа; очите му, сиво-синкави и проблясващи с металически жилчици, гледаха право в очите на младия херцог с едно спокойно безсрамие, от което тръпки побиваха Мерендол. Що се отнася до носа му, чиято сянка покриваше половината от лицето му, както сянката на Етна покрива една голяма част от Сицилия, то този знаменит полуостров от човешка плът като на шега изрязваше един невероятен и чудовищен профил, позлатен по ръба от яркия сноп светлина, от което той целият лъщеше. Мустаците му, насмолени с някакво евтино масло, приличаха на малък ръжен, с който бе прободена горната му устна, а острата брадица под устата му се повдигаше нагоре като запетайка, поставена наопаки. Всичко това съставляваше най-своеобразното лице, каквото човек може да си представи, от ония, които Жак Кало^[2] обича да изчегъртва върху медната плоча с яркия си и неповторим резец.

Облеклото на дуелиста се състоеше от една горна дреха от биволска кожа, от сиви гащи и яркочервен плащ, чиито златни ширити изглежда неотдавна са били отпорени, както се виждаше от деругите с по-свеж цвят, които си личаха върху поизбелялата тъкан. Една шпага с тежка предпазна яка беше окачена на широк, извезан с бакърени жички пояс, който стягаше костеливата, но яка снага на разбойника. Особено занимаваше Мерендол една необяснима подробност: ръката на Лампурд, която се подаваше изпод пеша на наметалото му досущ като някоя от ония подставки за свещи, дето стърчат от ламперията по

стените, стискаше в пестника си една кесия с окръглено коремче, издаващо достойна за уважение сума. Да предлага пари, вместо да ги взема, беше нещо толкова несъвместимо с телесните и нравствени навици на метр Жакмен, че той го вършеше с някаква пресилено-тържествена и вдървена непохватност, която беше направо смешна. И освен това мисълта, че Жакмен Лампурд търси херцог дьо Валомбрюоз, сякаш за да го възнагради за някаква услуга, беше толкова чудовищно-невероятна, че Мерендол основателно пулеше очи и разтваряше цялата си уста, което, по думите на живописците и физиономистите, е точният израз на изненадата в най-висшата ѝ степен.

— Е добре, дръвнико — рече херцогът, след като достатъчно се нагледа на тази забавна личност, — да нямаш случайно намерение да ми подхвърляш милостиня, та ми тикаш под носа тази кесия с дългата си ръка, която човек може да вземе за дръжка на пряпорец?

— Най-напред, господин херцог — рече дуелистът, а по дългите бръчки, които браздяха като белези от саблени удари бузите в ъглите на устата му, преминаха нервни тръпки, — ако ваша пресветлост няма нищо против, аз не съм дръвник. Наричам се Жакмен Лампурд и шпагата е моят занаят. Общественото ми положение е почтено; никакъв ръчен труд, никаква търговия или промишленост не са ме опозорявали. Аз дори никога, и в най-тежките си неволи, не съм духал стъкло, занятие, което не лишава човека от качеството му на благородник, защото съдържа опасност, а селяндурите не обичат да гледат в очите смъртта. Аз убивам, за да живея, като рискувам кожата си и шията си, понеже винаги работя сам и предупреждавам, когато нападам, тъй като изпитвам погнуса от подлостта и предателството. Какво по-благородно от това? Оттеглете следователно тази думичка дръвник, която аз бих могъл да приема само като приятелска шега; тя накърнява прекалено осезаемо изнежената чувствителност на моето честолюбие.

— Тъй да бъде, метр Жакмен Лампурд, щом толкова държите — отговори херцог дьо Валомбрюоз, който, без да ще, се забавляваше с чудаческите придирчивости на този тъй наперен дангалак. — А сега обяснете ми за какво сте дошли при мен с кесия в ръка и тръските грошовете си, както някой шут жезъла си или някой прокажен — кречеталото си^[3].

Жакмен, задоволен от тази отстъпка спрямо чувствителността му, приведе глава, оставайки обаче с изправени рамене, и изпълни с шапката си няколко високи размаха, които изразяваха, според неговите понятия, едно приветствие, примиряващо мъжествената волност на войника с гъвкавостта на царедвореца.

— Ето в какво се състои работата, господин херцог: аз получих от Мерендол задатък, за да отправя на оня свят някой си Сигоняк, наречен капитан Фракас. По обстоятелства, независещи от моята воля, аз не можах да изпълня тая заръка и понеже държа на честността в занаята си, донасям, комуто се следва, парите, които не съм спечелил.

И докато говореше, с едно движение на ръката, на което не липсваше достойнство, той постави кесията на ъгъла на красивата масичка, инкрустирана с флорентински самоцвети.

— Ето ви ги — рече Валомбръоз — тия хвалопръди, дето ги бива само за в комедиите, дето знаят да насилват само отворени порти, тези Иродови войници, чиято храброст избуява само срещу младенци кърмачета и които си плюят на петите, щом жертвата им си покаже зъбите, магарета в лъвски кожи, които не реват, ами хълцат. Хайде признай си на доверие: Сигоняковецът те е уплашил!

— Жакмен Лампурд никога в живота си не се е плашил — отвърна дуелистът с глас, който въпреки смешната външност на лицето не бе лишен от благородство. — И това казано без самохвалщини и надлъгвания или по гасконски^[4]. В нито една схватка противникът не е видял лика на раменете ми; откъм гърба си аз съм непознат и бих могъл да си бъда гърбав като Езоп^[5], без никой да разбере. Онези, които са имали възможност да ме преценят по работата ми, знаят, че лесните задачи ме отвращават. Опасността ми се нрави и аз плувам в нея като риба във вода. Аз нападнах Сигоняк *secundum artem*^[6], с една от най-добрите си толедски шпаги, работа на Алонсо де Саагун Старши.

— И какво се случи — рече младият херцог — в тая необикновена битка, в която ти не изглежда да си получил надмощие, щом като идеш да възстановиш сумите?

— В двубои, както и в схватки или нападения срещу едного или срещу мнозина изведнъж аз съм повалил на земята тридесет и седем души мъже, които не са се вдигнали оттам; оставям настрана осакатените или ранените, повече или по-малко тежко. Но

Сигоняковецът е затворен в защитата си като в някаква бронзова кула. Аз опитах срещу него всички оръжия на фехтовката: преструвки, изненади, лъжливи стъпки, отдръпвания, непозволени удари, всичко! Той има отбрана и ответ за всяко нападение, и то каква твърдост, съчетана с каква бързина! Какво дръзновение, калено с благоразумие! Какво красиво хладнокръвие! Какво невъзмутимо самообладание! Това не е човек, това е един бог с шпага в ръка. Подхвърляйки се на опасността да ме наниже на острието си, аз се наслаждавах на тази толкова изящна, толкова честна, толкова висша игра. Имах насреща си съперник, достоен за мен; но тъй като трябваше да се тури някакъв край на това, след като продължих битката колкото е възможно, за да имам време да се наситя на тази великолепна школа, аз издебнах момента и опитах тайния прием на Неаполитанеца, която аз едничък на света владее, защото Джироламо вече е мъртъв и ми го завеща в наследство. Никой друг освен мен между впрочем не е способен да го изпълни в цялото му съвършенство, от което всъщност зависи успехът му. Аз нанесох удара тъй точно и тъй дълбоко, че и сам Джироламо не би могъл да го направи по-хубаво. Е добре, този дяволски капитан Фракас, както го наричат, отблъсна напада с ослепителна бързина и с такъв страшен страничен удар, че ми остави в ръката само едно парче от шпагата, с което да се сражавам като някоя бабичка, която заплашва хлапците с готварска лъжица. Вижте, ето какво направи той от моя Саагун.

И Жакмен Лампурд опечалено извади от ножницата половинката на една сабя, върху която беше изгравирано едно увенчано с короната „S“, и показа на херцога пряното и лъскаво място на счупването.

— Не е ли това един баснословен удар — продължи дуелистът, — който може да бъде приписан на Роландовия Дюрандал^[7], на Сидовата Тизона^[8] или на Светкавицата на Амадис Галски^[9]? Да убия капитан Фракас надхвърля моите дарби, признавам си го с всичката възможна скромност. Ударът, който му нанесох, досега имаше само един начин да бъде посрещнат, най-лошият от всички, с тялото. Който го е опитвал, е получавал на дрехата си един илик в повече, през който душата му е излитала. Освен това като всички храбреци капитанът бе великодушен: аз стоях пред острието на шпагата му, достатъчно обезсърчен и слисан от унижителната си несполука, и той можеше да ме наниже на шиш като яребична, стига да си протегнеше ръката, но

той не го направи, което е твърде изтънчено от страна на един благородник, нападнат в тъмното насред Новия мост. Аз му дължа живота си и макар това да не е кой знае що, като се има предвид, че много не държа на него, аз съм му обвързан с признателност; няма да предприема вече нищо срещу капитан Фракас, той е свещен за мен. Между другото, дори и да имах тази възможност, съвестно щеше да ми бъде да повредя или да унищожа един такъв прекрасен боец, още повече че те все по-рядко се срещат в тия времена на прости дрънкачи на старо желязо, дето държат шпагата като дръжка на метла. Ето защо идвам да предупредя господин херцога да не разчита повече на мен. Бих могъл може би да задържа парите като обезщетение за опасностите и рисковете си, но съвестта ми го отхвърля.

— В името на всички дяволи, прибирай си парите колкото можеш по-скоро — рече Валомбрюз с глас, който не допускаше възражение, — или ще заповядам да те изхвърлят през прозорците, без да ги отварят, и тебе, и парите ти. В живота си не бях виждал такъв добросъвестен негодник. Ти, Мерендол, ти не си способен на тази красива постъпка, достойна да бъде вписана за пример на младежта.

И като видя, че дуелистът се колебае, той прибави:

— Дарявам ти тези пистоли да пиеш за мое здраве!

— Това, господин херцог, ще бъде набожно изпълнено — отговори Лампурд, — но все пак аз мисля, че ваша светлост няма да се почувства незачетен, ако проиграя няколко от тях...

И още недовършил речите си, той прекрачи към масата, протегна кокалестата си ръка, грабна кесията със сръчността на фокусник и тя като по магия изчезна в дълбините на джобовете му, откъдето се чу някакъв металически звук, тъй като тя тупна върху една чашка за хвърляне на зарове и една колода карти. Лесно можеше да се види, че това движение му беше много по-естествено, отколкото първото.

— Аз се оттеглям от случая, доколкото той засяга Сигоняк — рече Лампурд, — но ако бъде угодно на ваша светлост, ще го поеме и продължи моят alter ego^[10], кавалерът Малартик, комуто могат да бъдат доверявани и най-опасни начинания, той е сигурен и способен мъж. Главата му сече и ръката му си знае работата. Той е между впрочем най-свободният от предразсъдъци и суеверия ум, който може да си представи човек. За отвличането на комедиантката, която вие удостоявате с внимание, аз бях нахвърлил нещо като предварителен

кроеж, който той ще осъществи с онази изтънченост и съвършенство в подробностите, които са отличителни за неговата работа. О! Не един съчинител на комедии, комуто ръкопляска в театъра за умелата нагласа в пиесите му, би трябвало да се посъветва с Малартик и да се поучи от остроумната изтънченост на козните му, от неговата изобретателност в хитрините, от разиграването на ходовете му. Мерендол, който го познава, може да поръчителства за рядкостните му качества. Наистина господин херцогът не би могъл да стори по-добър избор, аз му правя истински подарък. Но повече не желая да злоупотребявам с търпението на негова светлост. Когато той реши да действа, трябва само да прати свой човек да драсне с тебешир един кръг върху левия стълб в „Коронясаната репичка“. Малартик ще съобрази и предрешен, както се полага, ще се яви в двореца Валомбрюоз да получи последните заповеди и да си настрои свирката.

Като завърши тази тържествена реч, метр Жакмен Лампурд изпълни с шапката си същите ония усложнени фигури, които веднъж вече беше очертал, приветствайки херцога в началото на беседата; после нахлупи шапката на главата, дръпна периферията над очите си и излезе от стаята с отмерени и величествени крачки, доволен от красноречието си и от тънкото си държание пред един такъв голям велможа.

Тази чудновата среща, по-малко странна между впрочем в този век на изтънчени царедворци и на дуелисти, отколкото във всяко друго време, поразтуши младия херцог дьо Валомбрюоз и го увлече. Своеобразният нрав на Жакмен Лампурд, честен по свой начин, съвсем не го отблъскваше; той му прощаваше дори, дето не е успял да убие Сигоняк. Щом като баронът беше устоял срещу този дуелист по призвание и по занаят, значи действително беше непобедим и срамът да бъдеш ранен от него не тъй остро пареше честолюбието. И после, колкото и обсебен да беше Валомбрюоз, все пак струваше му се малко прекалено да прати убийци при Сигоняк, и то не поради някакво разнежване или от чувствителна съвест, а понеже противникът му беше благородник. Нямаше да му мигне окото да изпонамуши и да избие половин дузина люде еснафи, ако му пречеха, тъй като в неговите очи кръвта на тая пасмина струваше колкото чешмяната вода. Той би предпочел да премахне сам съперника си, ако не беше превъзходството на Сигоняк във фехтовката, за което едва заздравялата

му рана още пазеше спомена; поради нея той не биваше да рискува, дори и да имаше благоприятни изгледи, някой нов дуел или нападение с оръжие в ръка. Тъй че мислите му се насочиха към отвличането на Изабела; то му се усмихваше и с любовните надежди, които разгръщаше пред въображението му. Той не се съмняваше, че веднъж разделена от Сигоняк и от другарите си, младата комедиантка щеше да се вчовечи и да стане чувствителна към чаровете на един толкова прекрасен херцог, по когото лудееха най-високопоставените дами при двора. Самомнението на Валомбръоз беше неизправимо, но никога не бе имало по-обосновано самомнение. То оправдаваше всичките му претенции и дори и най-безочливите му самохвалства бяха истина. Тъй че въпреки скорошната неудача пред Изабела, на младия херцог му се струваше безсмислено, невероятно и крайно оскърбително да не бъде поне малко обичан.

„Ако няколко дни я подържа — казваше си той — в някое скрито убежище, откъдето няма да ми избяга, ще съумея чудесно да я укротя. Ще бъда толкова мил, толкова пламенен, толкова убедителен, че тя самата скоро ще се учуди, дете тъй дълго е била жестока към мен. Аз ще я видя да се смущава, да променя цвета си, да свежда дългите си ресници, когато се появя, а после, когато я държа в обятията си, да сгушва главица в рамото ми, за да скрие там своя свян и своето стеснение. С една целувка тя ще ми каже, че винаги ме е обичала и че е бягала от мен, за да ме разпали още повече, или по-скоро, че това са били страхове и уплах на обикновена смъртна, преследвана от един бог, или пък други там всякакви очарователни нежности, каквито жените знаят да измислят в такива случаи, дори и най-целомъдрените... Но когато овладее душата и тялото ѝ! Ах! Тогава ще си отмъстя за всичките ѝ стари грехове!“

[1] Агора — така се наричали централните площи в античните гръцки градове, на които се свиквали народните събрания. ↑

[2] Жак Кало (1592–1635) — знаменит френски художник-гравьор, световен майстор на гротеската. ↑

[3] Някой прокажен — кречеталото си — в Средните векове прокажените са били длъжни да носят кречетало, което да предупреждава минувачите да не се съприкосновяват с тях. ↑

[4] По гасконски — във Франция се смята, че жителите на провинцията Гаскония обичат да преувеличават нещата. ↑

[5] Гърбав като Езоп — според преданието, легендарният древногръцки баснописец от VI в. пр.н.е. Езоп бил гърбав и уродлив. ↑

[6] *Secundum artem* (лат.) — по втория способ. ↑

[7] Роландовият Дюрандал — прочутият меч на рицаря Роланд от френския героически епос „Песен за Роланд“, с който той се сражавал срещу маврите, се наричал Дюрандал. ↑

[8] Сидовата Тизона — името на меча на Сид, героя от испанския епос. ↑

[9] Светкавицата на Амадис Галски — мечът на героя от испанските рицарски романи Амадис Галски се наричал Светкавицата.

↑

[10] *Alter ego* (лат.) — „другото аз“ — употребява се за обозначение на близък човек, съмишленик, който мисли и чувства също както говорещия. ↑

XV ГЛАВА

МАЛАРТИК НА РАБОТА

Ако гневът на херцога, когато се върна у дома си, беше страшен, не по-малка беше и яростта на барона, като научи за необмисления набег на Валомбрюз при Изабела. Наложиха се Тиранът и Блазиус да му държат дълги вразумителни речи, за да му попречат да изтърчи до двореца на въпросния велможа с намерението да го предизвика на бой. Херцогът бездруго щеше да откаже, понеже Сигоняк, щом като не е нито брат, нито съпруг, нито признат любовник на актрисата, нямаше никакво право да търси удовлетворение за едно действие, което между впрочем се оправдаваше от само себе си. Във Франция всякога е имало свобода да се ухажват хубавите жени. Нападението на наемника по Новия мост беше несъмнено по-незаконосъобразно; но макар и да бе вероятно, че ударът идеше от страна на херцога, как да се изследват всичките тъмни разклонения, които свързваха оногова обесник с блестящия велможа? И дори да се предположи, че се разкрият, как да бъдат доказани и към кого да се обърне човек, за да търси правосъдие срещу тия подли попълзновения? Пред очите на света Сигоняк, криещ произхода си, беше само един нискороден комически актьор, един долноразреден смешник, когото благородник като Валомбрюз можеше според приумиците си да праща да бият с тояги, да го затвори в тъмница или да го убие, щом той го дразни или му пречи с нещо, и никой нямаше да възрази каквото и да е. А Изабела заради честната си съпротива би изглеждала в очите на всички една превзета лицемерка, която се прави на светица, тъй като за добродетелността на жените от театъра имаше много Тома Неверници^[1] и съмняващи се Пироновци^[2] на тоя свят. Следователно нямаше начин да се излезе открито срещу херцога, което най-много вбесяваше Сигоняк, и той признаваше против волята си, че Ирод и Наставникът са най-разумни, като съветваха да се правят на по-ниски от тревата, но зорко да се озъртат и да се ослушват: ясно беше, че този проклет велможа, красив като ангел и зъл като дявол, няма да се откаже от предназначението си, макар и

досега навсякъде да беше удрял на камък. Един нежен поглед на Изабела, която взе в белите си длани треперещите ръце на Сигоняк, заклинайки го да смири безстрашната си гордост от любов към нея, окончателно умиротвори барона и нещата подеха всекидневния си ход.

Първите прояви на трупата бяха възнаградени със заслужен успех. Свенливата миловидност на Изабела, искрящото сценично въодушевление на Субретката, изисканата закачливост на Серафина, невероятността на капитан Фракас, величествената тържественост на Тирана, белите зъби и розовите венци на Леандър, гротескното добродушие на Наставника, лукавото остроумие на Скапен, комическото съвършенство на Дойката произвеждаха и в Париж същото впечатление, както и в провинцията; сега вече, след като имаха одобрението на града, липсваше им само признанието на Двора, където се намираха хората с най-добър вкус и най-големите познавачи на театралното изкуство. Ставаше въпрос да ги повикат дори в Сен Жермен, понеже кралят по слухове, които се носеха, желаел да ги види; което силно радваше Ирод, ръководител и ковчезник на дружината. Често високопоставени особи ги канеха в дворците си по случай някое празненство или пиршество, за да покажат на любопитните дами тези актьори, които се равняваха на комедиантите от Бургундския дворец и на трупата от квартала Маре.

Тъй че Ирод, привикнал вече на подобни заявления, не беше изненадан, когато една заран в странноприемницата на улица Престолонаследническа се яви някакъв интендант или майордом с благолепната външност, каквато имат служители, остарели в служба сред челядта на големите дворянски домове, който помоли за разговор от името на господаря си, граф дьо Помрьой, по въпроси, засягащи театъра.

Този майордом, облечен в черно кадифе от главата до петите, носеше копринени чорапи и обувки с широки джувки, с четвъртити фортове, малко по-широки от мярката му, както приляга на старец, който понякога страда от подагра, а на врата му висеше златна верига от дукати. Една надиплена яка, която преминаваше в нагръдник, разстиляше белите си талози върху чернотата на дрехата и подчертаваше загорелия цвят на лицето, обветрено от чистия полски въздух, а над него като сняг, навалял над някоя старинна скулптура, надвисваха веждите, мустаците и брадичката. Дългите му, съвършено

побелели коси се спускаха чак до раменете и му придаваха във висша степен почтен и патриаршески вид. Той трябва да беше един от ония интенданти, чието племе отдавна е измряло, които вардят имуществото на господаря си по-строго, отколкото своето собствено, постоянно мърморят срещу разсипническите разходи и в превратни времена принасят мършавите си спестявания, за да подпомогнат семейството, което ги е хранило в своето благоденствие.

Ирод не можеше да се нарадва на чудесния и велемъдър вид на майордома, а онзи, след като го поздравя, обърна се към него с лъстиви думи:

— Вие сте следователно този Ирод, който ръководи с ръка твърда, както ръката на Аполон, този сбор на Музите, тази превъзходна дружина, чиято слава се разнася из града и вече е прехвърлила крепостните стени, тъй като стигна чак до имението, в което живее моят господар.

— Имам тази чест — отговори Ирод, като изпълни най-благосклонното приветствие, което му позволяваше навъсеният и трагичен израз на лицето му.

— Граф дьо Помрьой — подзе старецът — би желал много, за да развлече влиятелни гости, да им покаже в замъка си комедия. Той реши, че никоя друга трупа няма да изпълни тази задача по-добре от вашата, и ме изпраца да ви попитам дали ще ви бъде възможно да дадете едно представление в имението му, което е отстранено оттук само на няколко левги. Графът, моят господар, е великолепен велможа, за когото разноските нямат значение, и който не би се поскъпил за нищо, за да има у дома си вашата знаменита трупа.

— Ще направя всичко, за да удовлетвори един толкова щедър и любезен господин — отговори Тиранът, — макар и да ни е трудно да напускаме Париж, дори и за няколко дни само, тъкмо когато сме на върха на славата си.

— Три дена ще бъдат напълно достатъчни — рече майордомът; — един за пътуването, другият за представлението и последният за връщане. В замъка има театър снабден с всякакви устройства, в които вие трябва само да наредите декорациите си; освен това ето сто пистולי, които граф дьо Помрьой ме натовари да предам в ръцете ви, за да покриете с тях дребните разноски около пренасянето; ще получите още толкова след комедията, а актрисите без съмнение ще

имат по някой подарък, пръстени, брошки или гривни, към каквито женската гизделивост си е всякога чувствителна.

Присъвкупявайки действието към думите, майордомът на граф дьо Помрьой извади от джоба си една дълга и тежка кесия, подута от пари като болна от водянка, развърза я и изсипа върху масата сто новички екюта с най-съблазнителен блясък.

Тиранът гледаше със задоволство тези монети, полегнали една връз друга, като гладеше широката си черна брада. Като им се нагледа, той ги събра, нареди ги на стълбци, после ги напъха в джобчетата на пояса си и кимна в знак на съгласие.

— Следователно — рече интендантът — вие приемате и аз мога да уведомя господаря си, че ще се отзове на поканата му.

— Аз съм на разположението на негова милост заедно с всички мои другари — отвърна Ирод. — А сега означете ми деня, в който трябва да се състои представлението и пиесата, която желае господин графът, за да вземем със себе си костюмите и необходимите реквизити.

— Добре ще да е — отговори майордомът, — ако това бъде в четвъртък, понеже голямо е нетърпението на моя господар; що се отнася до пиесата, той предоставя избора ѝ на вашия вкус и угодност.

— Например „*Комическата илюзия*“ — рече Ирод, — от един млад нормандски автор, който обещава много, е най-новото днес и най-търсено нещо.

— Не е зле да бъде „*Комическата илюзия*“; стиховете ѝ съвсем не са лоши и там има една чудесна матаморовска роля.

— А сега остава само да ни посочите и опишете най-точно, та да не можем да сбъркаме, местонахождението и разположението на замъка, както и пътя, който трябва да хванем, за да стигнем там.

Майордомът на граф дьо Помрьой даде толкова точни и толкова подробни сведения, че биха стигнали и на слепец, който опипва земята с тоягата си; но явно страхувайки се, че като тръгне на път, комедиантът няма да си спомни всичките онези: вървете направо, после извийте наляво, а сетне вземете надясно, той прибави:

— Не претоварвайте паметта си, натежала от най-хубавите стихове на най-добрите ни поети, с такива прости и прозаични знания; аз ще изпратя един лакей, който да ви служи за водач.

Сделката беше сключена и старецът се оттегли с множество поклони, на които Ирод му отвърщаше, а той ги повтаряше, като се

навеждаше още по-ниско. Те приличаха тъй на две скоби, обхванати от гърчовете на светивитово хоро^[3] и тресящи се една срещу друга. Като не искаше да остане победен в този двубой на вежливост, Тиранът слезе по цялото стълбище, премина през двора и се спря чак на прага на странноприемницата, откъдето отправи към дядкото един върховен поклон: с превит гръб и гърди, хлътнали, доколкото му позволяваше коремът, с увиснали ръце и глава, която почти допираше земята.

Ако Ирод беше проследил с поглед майордома на граф дьо Помрьой до края на улицата, може би щеше да забележи едно явление, странно противоречащо на законите на перспективата: вместо да намалява, снагата на стареца растеше, колкото повече се отдалечаваше. Превитият му гръб се изпружи, изчезна старческото треперене на ръцете и той съвсем не изглеждаше тъй подагричен с бодрата си походка; но Ирод беше си вече влязъл и не видя нищо от това странно превращение.

В сряда сутринта, докато слугите от странноприемницата товареха декорите и вързопите в една впрегната в два силни коня каруца, която Тиранът беше наел за превозването на трупата, пред портите на хана, като плющеше с бича си, се яви един едър дангалак в много чиста лакейска ливрея, възседнал едно першеронско конче, за да подкани комедиантите да побързат с тръгването и да им служи като предводител. Жените, които винаги са си лениви в леглото и хабят много време да се нагласят, дори и комедиантките, свикнали да се обличат и събличат в миг за смяната на костюмите, които налага театърът, най-сетне слязоха и се настаниха колкото можаха по-сгодно на дъските, постлани със слама и опрени в ритлите на каруцата. Джуджето от Самарянката удряше вече осем часа на камбанката си, когато тежкото превозно средство най-сетне се разклати и потегли на път. За по-малко от половин час задминаха портата на Свети Антоний и Бастилията^[4], която оглеждаше сноповете си от кули в черните води на рововете си. Прекосиха след това предградието и необработените му площи, засети с къщички, и поеха през полето по посока на Венсенския замък^[5], който извишаваше в далечината главната си кула, обвита в леко було от синкава пара, остатък от нощната влага, що се топеше под слънчевите лъчи като пушек от артилерийска стрелба, разпръсквана от вятъра.

Тъй като конете бяха отпочинали и вървяха с добра стъпка, скоро стигнаха старата крепост, чиито готически съоръжения още имаха добър външен вид, макар и да не можеха вече да устояват на топовете и на новите катапулти. Позлатените полумесеци, които увенчаваха минаретата на параклиса, построен от Пиер дьо Монтро^[6], блестяха весело над крепостните стени, сякаш се гордееха, че стоят редом с кръста, знак на изкуплението. След като се удивляваха няколко минути пред този паметник за древната слава на нашите крале, комедиантите навлязоха в гората, където измежду гъсталаците и младиняка величествено се издигаха стари дъбове, без съмнение връстници на онзи, под който свети Луи е раздавал правосъдие^[7], занятие съвсем благолепно за един владетел.

Тъй като пътят никак не беше оживен, понякога колата изненадваше лудуващи или потъркващи с лапичка мустаците си зайци, които не бяха я усетили, защото тя се търкаляше почти безшумно по мократа и мека земя, често постлана с трева. Те си духваха под опашката, колкото им държеше сила, сякаш по петите им търчаха кучета, което забавляваше комедиантите. По-нататък един сръндак уплашено прекоси пътя и за известно време погледът можеше да следи неговия бяг между оголените от листак дървета. Сигоняк особено се вълнуваше от тези неща, тъй като беше възпитан и отрасъл на полето. Той се радваше да гледа поляни, храсталаци, лесове, диви животни на свобода; зрелище, от което беше лишен, откакто живееше в града, където има само къщи, кални улици, комини, които изпускат дим, творения на човека, а не божи творения. Той страшно би се отегчил досега, ако не беше обществото на тази кротка девойка, която имаше в очите си достатъчно синева, за да замести небето.

На излизане от гората пътят поемаше по неголям стръмен склон. Сигоняк рече на Изабела:

— Скъпа душичке, докато каруцата бавно пълзи по тази стръмнина, няма ли да предпочетете да слезете и да сложите ръката си върху моята, за да се поразтъпчем? Ходенето пешком ще ви сгрее нозете и ще ви поразкърши. Пътят е гладък, имаме чудесно ясно зимно време, свежо и ободрително, но не твърде студено.

Младата комедиантка прие предложението на Сигоняк и като сложи пръстчетата си в ръката, която той ѝ протегна, скочи леко на земята. Това беше начин да позволи на своя любим един невинен

разговор насаме, който нейната свенливост би му отказала в усамотението на една затворена стая. Те ту вървяха, окрилени от любовта си, едва докосващи земята като птичките, ту се спираха на всяка крачка, за да се погледнат и да се порадват, че са заедно, рамо до рамо, със сплетени ръце и с погледи, потънали в очите на другия. Сигоняк казваше на Изабела колко я обича; тези думи, които той повтори повече от двайсет пъти, изглеждаха на младата жена всеки път така нови, както трябва да е била първата дума за Адам, опитващ Словото на другата заран след мирозданието. Тъй като Изабела беше най-чувствителната и най-безкористната в чувствата си жена на света, тя се старееше чрез сръдни и галеци отрицания да удържа в границите на дружбата тази любов, която не искаше да увенчае, защото я смяташе вредоносна за бъдещето на барона.

Но тези прелестни спорове и възражения само разгаряха любовта на Сигоняк, който в този миг не се и сещаше за пренебрежителната Йоланда дьо Фоа, сякаш тя никога не беше съществувала.

— Каквото и да правите, сърчице мое — казваше той на възлюблената си, — вие няма да сполучите да изтощите моето постоянство. Ако трябва, аз ще чакам угризенията ви да се разпръснат от само себе си, дори чак додето красивите ви златни коси се превърнат в сребърни.

— О! — извика Изабела. — Тогава аз ще да бъда същинско лекарство против любов и тъй грозна, че да изплаша и най-гордото безстрашие. Боя се, че възнаграждавайки вашата вярност, аз ще я накажа.

— Дори и на шестдесет години вие ще запазите чаровете си като прекрасната старица на Мейнар^[8] — отговори изтънчено Сигоняк, — защото вашата красота извира от душата, която е безсмъртна.

— Все едно — подзе младата жена, — вие ще бъдете страшно изигран, ако аз се хвана за думата ви и ви обеща ръката си за онова време, когато годините ми ще наброяват не повече от десет петилетия. Но — продължи тя, като стана отново сериозна — да престанем вече с тези детинщини; вие знаете моето решение, защо не се задоволите да бъдете обичан повече, отколкото е бил обичан някой смъртен за всичкото време, откакто на земята тупкат сърца?

— Едно такова очарователно признание би трябвало да ме задоволи, съгласявам се; но тъй като моята любов е безконечна, тя не

би могла да потърпи и най-дребната преграда. Господ бог лесно може да каже на морето: „Ти няма да идеш по-надалече!“ — и да бъде послушан. Но една страст като моята не познава брегове и безконечно расте, макар и вие с небесния си глас да ѝ казвате: „Спри дотук!“

— Сигоняк, вие ме сърдите с такива речи! — каза Изабела, като се понацупи на барона, но при това личицето ѝ беше толкова мило, колкото не можеше да бъде и при най-очарователната усмивка; защото въпреки волята ѝ душата ѝ преливаше от радост при тези негодувания на една любов, която никаква студенина не можа да отблъсне.

Те направиха няколко крачки, без да си говорят. Сигоняк се боеше, че ако настоява повече, ще обиди онази, която обичаше повече от живота си. Изведнъж Изабела пусна рязко ръката му и изтича към крайнината на пътя с лекотата на кошута, надавайки детски викове.

Тя беше забелязала на склона под един дъб, между сухата шума, натрупана през зимата, една теменужка, съвсем сигурно първата теменужка, цъфнала през тази година, защото беше още едва месец февруари. Тя коленичи, отстрани внимателно мъртвите листа и стръковете трева, откъсна с нокътя си крехката дръжка и се върна с цветенцето в ръка, по-щастлива, отколкото ако беше намерила брошка от драгоценни камъни, забравена в мъха от някоя принцеса.

— Вижте колко е миличка — рече тя, като я показа на Сигоняк, — с листенцата си, току-що разтворени от този първи слънчев лъч.

— Не слънцето — отговори Сигоняк, — ами вашият поглед я е накарал да разцъфне. Цветецът ѝ съвсем точно има оттънка на вашите зеници.

— Уханието ѝ не се усеща, защото и е студено — подзе Изабела, като закичи на нагръдника си зиморничавото цвете. След няколко минути я взе пак, вдъхна дълбоко и я подаде на Сигоняк, след като я целуна мимолетно.

— Как сладко мирише сега! Топлината на пазвата ми я кара да изпуска своята душица на плахо и скромно цвете!

— Вие сте ѝ дали вашия дъх — отговори Сигоняк, като поднесе теменужката към устните си, за да вземе от нея целувката на Изабела. — В този нежен и сладък мирис няма нищо земно.

— Ах, ужасен! — извика Изабела. — Аз му давам най-чистосърдечно да помирише едно цвете и ето го готов да точи италиански остроумия в маринистически стил^[9], като че ли не се

намира на пътя сред полето, ами се задява в преддверието на спалнята ѝ с някоя прочута светска дама. Не, невъзможно е да се издържа вече: на всяка дума, дори и на най-простата думичка на света, той отговаря с мадригал!

Обаче въпреки тази привидна сръдна младата комедиантка явно не се мусеше много на барона, защото отново сложи ръката си на неговата и може би дори се опираше върху нея малко по-силно, отколкото налагаха вървежът ѝ, обикновено тъй лек, и пътят, равен и гладък на това място като градинска алея. Което доказва, че и най-непорочната добродетел не е нечувствителна към хвалбите и че дори възпътената скромност знае да възнагради ласкателството.

Колата се катереше бавно по един доста стръмен скат, в подножието на който се бяха сгушили няколко покрити със слама хижи, сякаш искаха да си спестят усилието да го изкачат. Крепостните, които живееха в тях, бяха се пръснали из полето да свършат някоя и друга работа по посевите и край пътя се виждаше само някакъв слепец, придружен от едно младо момче, бездруго останал в селцето, за да проси милостиня от пътниците.

Този божек, който изглеждаше грохнал от старост, мрънкаше през носа си някаква напевна жалба, с която окайваше слепотата си и си изпросваше милосърдието на минувачите, като им обещавахе да се моли за тях и им обезпечаваше рая в замяна на техните подаяния. От доста време вече жаловитият му глас достигаше до ушите на Изабела и на Сигоняк като някакво досадно и неприятно бръмчене посред сладкото им любовно бърбене и баронът дори почна да губи търпение; защото когато до тебе чурулика славей, не е приятно да чуваш как отдалече грачи гарван.

Когато стигнаха до стария клетник, той, предупреден от водача си, удвои стенанията и жалбите си. За да подбуди милосърдието им към щедрост, той отсечено разклащаше една дървена копанка, в която подрънкваха няколко гологана, медни динари, бели пари и други дребни монети. Един прокъсан парцал обвиваше главата му, а през гърба му, превит като дъгата на мост, беше заметната дебела аба от черна вълна, много груба и много тежка, по-добра за товарно животно, отколкото за християнин, и която той навярно беше наследил от някое муле, умряло от краста или от шуга. Обърнатите му очи показваха само бялото си и бяха страшни за гледане върху това потъмняло и

сбръчкано лице, чиято долна част беше погребана под широка сива брада, достойна за калугер капуцин или за отшелник, която се спускаше чак до пъпа му в противовес на косите. От тялото му се виждаха само ръцете, които се протягаха треперещи из разрезите на ямурлука, за да стискат, подрусвайки, просяшката паничка. В знак на благочестие и на смирение пред волята на Провидението слепецът стоеше коленичил върху купчина слама, по-накълцана и прогнила и от древното торище на Йов. Пред тази човешка дрипа състраданието неминуемо потръпваше от погнуса, а милостинята ѝ подхвърляше лептата си, извърщайки глава.

Детето, изправено край слепеца, имаше някакво диво и свирепо изражение. Лицето му беше наполовина скрито от дългите кичури коси, които висяха покрай бузите. Една стара издънена шапка, прекалено голяма за него и стеснена отзад с един тегел, заливаше със сянка горната част на лицето, като оставяше осветени само брадичката и устата, в която зъбите блестяха със зловеща белота. Някакво подобие на войнишки плащ от грубо сукно, целият в кръпки, съставляваше цялото му облекло, а под него се очертаваше едно мършаво и тръпкаво телце, стройно и изящно въпреки цялата тази нищета. Чистите и нежни крачета се червенееха боси върху студената пръст без чорапи, нито обуца.

Изабела се трогна от плачевния вид на тази двойка, дете се струпваха наедно злочестините на старостта и на детството, и се спря пред слепеца, който редеше безсмислените си молитвени припеви с все по-нарастваща излиятелност, а сред тях се примесваше и острият гласец на водача му. Изабела потърси в джобчето си някоя пара, за да я даде на божека, но не намери кесийката си и като се обърна към Сигоняк, помоли го да ѝ вземе един-два тестона, на което баронът с охота се съгласи, макар че този слепец с йеремиевите си плачове никак не му се понрави. Като човек кавалер и за да не позволи на Изабела да се приближи до такава гадост, той сам отиде и пусна монетата в копанката.

И тогава, вместо да поблагодари Сигоняку за лептата му, сгърбеният до преди миг божек се изправи, за велик ужас на Изабела, и като разпери ръце, подобно на някой орел лешояд, който размахва крила, за да набере тласък, разгърна грамадното тъмно покривало, под което изглеждаше грохнал, прехвърли го през раменете си и го метна с

онова движение, с каквото рибарят хвърля серкмето си в блатото или в някоя река. Тежката аба се разстла като облак над главата на Сигоняк, обви я и тежко обгърна тялото му до петите, като му отне наведнъж и зрението, и дъха, и възможността да си служи с ръцете и краката, тъй като краищата ѝ бяха общити с парчета олово, досъщ като рибарска мрежа.

Младата актриса, вкаменена от ужас, искаше да вика, да бяга, да крещи за помощ, но преди да успее да издаде звук от гърлото си, тя почувствува, че бързо и ловко я повдигат над земята. Старият слепец, превърнал се за миг в млад и зорко зрящ мъжага по силата на някакво по-скоро пъклено, отколкото небесно чудо, я беше обхванал под ръцете, докато младото момче я държеше за краката. И двамата пазеха мълчание и я отнасяха навътре от пътя. Спряха се зад една полуразрушена колиба, където чакаше някакъв маскиран мъж, възседнал силен кон.

Двама други мъже, също тъй на коне и с маски, въоръжени до зъби, чакаха зад една стена, която ги скриваше откъм пътя, готови в случай на нужда да се притекат в помощ на първия.

Изабела, почти бездиханна от страх, беше сложена да седне върху предната дъга на седлото, постлана с някакво много пъти сгънато наметало, та да се образува нещо като възглавница. Конникът прехвърли през кръста ѝ един кожен ремък, достатъчно широк, за да го обвърже и около своята снага, и след като свърши тази работа с бързина и сръчност, издаващи забележителна опитност в такива рисковани похищения, той смушка с шпори коня си, който приклепна и се понесе отведнъж, сякаш за да докаже, че този двоен товар ни най-малко не му тежи; вярно е наистина, че младата комедиантка не беше много обременителна.

Всичко се разви за много по-късо време, отколкото е нужно, за да бъде описано. Сигоняк още се блъскаше под тежкото покривало на лъжливия слепец, като някой рациарий^[10], усукан в мрежата на противника си. Той беснееше при мисълта за новото подло посегателство на Валомбръоз спрямо Изабела и се изтощаваше от напразни усилия да се освободи. За добра чест хрумна му да изтегли кинжала си и да разреже с него дебелата аба, която тегнеше над него като някое от ония оловни раса, каквито носят вечно осъдените на Данте^[11].

С два-три удара на кинжала той разтвори тъмницата си и като някой ловджийски сокол, на който са свалили мрежестата качулка, огледа с бърз и пронизителен поглед полето и видя похитителите на Изабела: те прекосяваха поляните и по всичко изглеждаше, че се стремяха да достигнат една китка дървета, недалеч оттам. Слепецът и детето бяха изчезнали, сигурно бяха се скрили в някой трап или зад храсталациите. Но не за този дребен дивеч беше настървен Сигоняк. Като отхвърли наметката си, която само щеше да му пречи, той се втурна с някаква отчаяна ярост след злодеите. Баронът беше гъвкав, много добре сложен, като че ли създаден за бегач, и в детските си години често беше се съревновавал в бързина с най-пъргавите момчета от селото. Похитителите, които се извърщаха от седлата, виждаха как разстоянието, което ги делеше от барона, непрекъснато намалява и един от тях дори изпразни пищова си срещу него, за да прекрати преследването. Но не улучи, защото то Сигоняк, както бягаше, скачаше наляво или надясно, та да не могат да се прицелят точно. Конникът, който носеше Изабела, се опитваше да вземе преднина, оставяйки на прикритието си грижата да се оправя със Сигоняк, но младата жена, наместена върху предницата на седлото, не му позволяваше да направлява животното си, както му се искаше, блъскаше се и се извиваше, мъчейки се да се изхлузи на земята.

Сигоняк все повече и повече се приближаваше, тъй като почвата не беше много благоприятна за конете. Без да забавя бега си, той издърпа шпагата си навън и вече я размахваше високо над главата си; но той беше спешен, сам, срещу трима въоръжени ездачи, а и почваше да не му достига дъх. Но той направи още едно върховно усилие и с два-три скока застигна конниците, които прикриваха бягството на похитителя. За да не си губи времето да се бие с тях, той бодна по два-три пъти с шпагата си задниците на конете им, разчитайки, че така добре пришпорени, животните ще ударят на бяг. И наистина, обезумели от болка, конете се вдигнаха на задните си крака, почнаха да хвърлят къчове и като захапах зъбалците си, каквито и усилия да полагаха ездачите им да ги удържат, понесоха се в такъв луд галоп, сякаш дяволът ги гонеше, без да гледат нито трапове, нито прегради, и за минутка изчезнаха от погледа.

Задъхан, облян в пот, с пресъхнали уста, като си мислеше, че сърцето му всеки миг ще се пръсне в гърдите, Сигоняк най-сетне

застигна маскирания мъж, който държеше Изабела пред себе си, положена напъряко върху шията на коня. Младата жена викаше:

— На помощ, Сигоняк, на помощ!

— Ето ме! — изхриптя баронът със свирещ глас и на пресекулки и с лявата си ръка се хвана и увисна за ремъка, който свързваше Изабела с разбойника. Той се мъчеше да смъкне ездача долу, като подтичваше край коня, подобно на ония изкусни джигити, които латинците наричаха *desultores*^[12]. Но конникът стискаше коленете си и толкова лесно щеше да бъде да отделиш човешката половина на някой кентавър^[13], колкото да изтръгнеш оногова от седлото му. А в същото време той търсеше с петите си корема на животното, за да го пришпори, и се опитваше да изтърси от себе си Сигоняк, когото не можеше да удари, защото ръцете му трябваше да стискат юздите и да удържат Изабела. Конят, на който му се пречкаха и го дърпаха по такъв начин, забави бега си, което позволи на Сигоняк да си поеме малко дъх; той дори се възползва от това отпускане да намушка противника си. Но страхът да не нарани Изабела, която непрекъснато и буйно се блъскаше, го принуди лошо да премери удара си. Конникът, като отпусна за миг поводите, измъкна от жилетката си един нож и преряза ремъка, за който отчаяно се държеше Сигоняк; после веднага заби до кръв назъбените шипове на шпорите си в хълбоците на бедното животно, което се понесе напред с неудържима сила. Дългият кожен каиш остана в ръката на Сигоняк, който, лишен от опора и изненадан от измамливия удар, се тръшна с всичката си тежест на гърба си; колкото чевръсто да скочи и да вдигна шпагата си, отхвъркнала на четири крачки от него, този промеждутък беше достатъчен на конника да вземе такава преднина, която баронът не можеше и да се надява да преодолее, както беше уморен от неравната борба и лудия си бяг. Въпреки това обаче той се впусна отново след все по-слабите викове на Изабела в гонитба на похитителя; безплодно усилие на едно велико сърце, на което пред очите отнемат онова, което то люби. Но той забележимо изоставаше, а конникът вече бе стигнал гората, чиято грамада, макар и оголена от листата си, беше достатъчна с плетеницата на стволите и клоните си да затули посоката, в която се изгуби разбойникът.

Макар и луд от гняв и смазан от болка, Сигоняк трябваше да спре, оставяйки своята премила Изабела в ноктите на дявола, защото

вече не можеше да ѝ се притече на помощ, дори и с пресните сили на Ирод и на Скапен, които при ехото от изстрелите бяха скочили от каруцата, подозирайки някое внезапно нападение, премеждие или засада, макар че негодникът лакей се опитваше да ги задържи.

С няколко къси приказки, на пресекулки, Сигоняк ги постави в течение на Изабелиното отвличане и на всичко, което беше се случило.

— Тук виждам пръста на Валомбрьоз — рече Ирод. — Дали е подочул нещо за нашето пътешествие в замъка дьо Помрьой и ни е причакал с тази засада или пък цялата тая комедия, за която получих и пари, не е била някаква военна хитрост, целяща да ни привлече във от града, където подобни удари са трудни и опасни за изпълнение? В такъв случай мошеникът, който изигра ролята на почтения майордом, е най-големият актьор, който съм виждал в живота си. Бих се заклел, че този хитрец е някой наивен интендант от знатен дом, целият натъпкан с качества и добродетели... Но да оставим това и както сме тримата, да претърсим по всички посоки тази дъбрава, за да открием поне някоя следа от тази мила Изабела, която аз, колкото и да съм тиранин, обичам повече от моите любими дреболии на скара и пълнени чревца. Уви! Твърде се боя, че наивната пчелица е попаднала в мрежите на един чудовищен паяк, който може да я затрие, преди да успеем да я изтръгнем от хитро наснованата му паяжина.

— Ще го сплескам! — извика Сигоняк, като размазваше земята с петата си, сякаш паякът се намираще под ботуша му. — Ще я сплескам, отровната гадина!

Страховитото изражение на лицето му, обикновено толкова спокойно и приятно, показваше, че това не е само пусто самохвалство, а и готовност да извърши каквото говори.

— Така — рече Ирод, — да не губим повече време в празни приказки, ами да влезем в гората и да я претърсим. Дивечът не може да е избягал много далеч.

И наистина от другата страна на високата гора, която комедиантите прекосиха, без да обръщат внимание на хрусталаците и на младиняка, що ги препъваха и шибеха с клони по лицата, една каляска със спуснати пердета препускаше с всичката бързина, която можеше да изтръгне от четири пощенски коня истински залп от камшични удари. Двоицата конници, на които Сигоняк бе намушкарал конете, бяха успели да ги успокоят и сега галопираха отстрани, до

вратичките на каляската, а единият от тях държеше за поводите коня на маскирания мъж; без съмнение въпросният приятел беше влязъл в колата, за да попречи на Изабела да вдигне завеските и да вика за помощ или дори да не скочи на земята с опасност за живота си.

Тъй като никой нямаше на нозете си бързоходните ботуши, които Палечко толкова хитроумно бе откраднал от Морското чудовище^[14], безсмислено беше да се тича пешком след каляска, теглена от такъв впряг и така добре охранявана. Най-многого, което можеха да направят Сигоняк и другарите му, беше да запомнят посоката, в която се отправяше шествието — твърде слаба следа, за да намерят по нея Изабела. Баронът се опита да тръгне по дирите на колелетата, но пътят беше изсъхнал и наплатите им бяха оставили само едва забележими отпечатъци върху твърдата земя; освен това те скоро се заплитаха със следите на други каляски и каруци, минали предишните дни по друма. Когато стигна до един кръстопът, където пътят се разклоняваше в много направления, баронът съвсем загуби дирята и застана неподвижен и по-объркан от Херкулес между Страстта и Добродетелта^[15]. Налагаше се да се върнат обратно, защото едно невярно съждение можеше още повече да ги отдалечи от целта. И тъй, малката дружина с окаян вид се отправи към каруцата, където останалите комедианти очакваха с безпокойство и тревога изясняването на тайнствената случка.

Още от началото на произшествието съпровождащият лакей беше препуснал напред с каруцата, за да лиши Сигоняк от помощта на комедиантите, макар че те му крещяха да спре; а когато при пукотевицата Тиранът и Скапен скочиха въпреки него, той заби в кончето си и двете шпори, прескочи канавката и удари напъряко през полето, за да се присъедини към съучастниците си, без да го е грижа оттук нататък дали комическата група ще стигне или не замъка дьо Помръой, ако въобще такъв замък съществуваше — въпрос най-малкото съмнителен след всичко, което се случи.

Ирод попита една старица, която се клатушкаше по пътя с вързоп дръвца на гърбицата, дали има още много левги до Помръой. Бабата отговори, че не е чувала да има селище, замък или имение с такова име на много левги околоръст, макар че тя от дете, та до седемдесетата си година е изходила целия край, тъй като занаятът ѝ бил да попросва и да си изкарва хляба по стъгди и по пътища.

Ставаше съвършено очевидно, че историята с представлението беше клопка, скроена от коварни и тъмни злодеи в полза на някой велможа, който можеше да бъде само влюбеният в Изабела Валомбръоз, тъй като са били нужни много люде и много пари, за да се разиграе това сложно съзаклятие.

Каруцата възви обратно към Париж; но Сигоняк, Ирод и Скапен останаха на мястото, разчитайки да наемат в някое близко селце коне, с които да продължат по-плодотворно търсенето и преследването на похитителите.

Когато баронът падна, Изабела я докараха в покрайнината на някаква гора, свалиха я от коня и я качиха на една каляска, макар че тя се дърпаше колкото можеше, и всичко това стана за по-малко от три-четири минути. После каляската потегли сред гръмотевично тракане на колелета, сякаш беше колесницата на Капаней^[16] върху бронзовия мост. Срещу младата жена почтително седеше маскираният мъж, който беше я отвлякъл на седлото си.

По едно време тя се наведе да погледне навън през вратичката, но човекът протегна ръка и я задържа. Нямаше никакъв начин да се бориш срещу тази желязна ръка. Изабела се дръпна назад и започна да вика, надявайки се, че ще я чуе някой минувач.

— Госпожице, успокойте се за бога — обади се тайнственият похитител и гласът му звучеше с най-изтънчена вежливост. — Не ме заставяйте да прилагам телесна принуда към една толкова прекрасна и очарователна особа. Никой не ви желае злото, напротив, може би ви очаква голямо щастие. Не упорствайте в безплодни вироглавства; ако бъдете разумна, аз ще се отнасям към вас с най-високо внимание и дори една пленена кралица няма да може да се похвали, че са се грижили по-добре за нея. Но ако не мирувате, ако се борите и викате, за да привлечете помощ, каквато никога няма да дойде, аз имам с какво да ви вразумя. Ей това ще ви направи няма, а онова пък ще ви усмири.

И мъжът извади от джоба си един намордник за запушване на устата, твърде художествено изработен, и едно дълго копринено въженце, навито на клъбце.

— Би било истинско варварство — продължи той да се използва такова приспособление, каквото слагат на злонравни и хапливи коне,

срещу една толкова свежа, толкова розова и медоречива устица. Усуканото въже също така няма да подхожда, съгласете се, на тия мънички и нежни китки, създадени да носят златни гривни, обсипани с диаманти.

Младата комедиантка, колкото и разгневена и отчаяна да беше, сложи оръжие пред тези доводи, между впрочем разумни. Телесната съпротива не можеше да послужи за нищо. И Изабела се сгуши в дъното на каляската и притихна. Но тежки въздишки издуваха гърдите ѝ, а от красивите ѝ очи се стичаха сълзи по бледите бузи, като дъждовни капки по листцата на някоя бяла роза. Тя си мислеше за опасностите, на които беше изложена нейната добродетел, и за отчаянието на Сигоняк.

„След буйния пристъп — рече си маскираният — иде влажният; нещата следват редовния си ход. Толкоз по-добре, би ми било неприятно да постъпвам грубо с такова прелестно момиче.“

Свита в своя ъгъл, Изабела хвърляше от време на време по някой боязлив поглед към своя стражник; маскираният забеляза това и ѝ проговори с глас, който се стремеше да направи мек, макар че той по природа си беше дрезгав:

— Няма защо да се страхувате от мен, госпожице, аз съм кавалер и няма да сторя нищо, което да ви оскърби. Ако Фортуна ме беше облагодетелствала малко повече, сигурно нямаше да ви отвличам заради друго, каквато сте хубава, порядъчна и одарена; но несправедливостите на съдбата принуждават понякога и вродената изтънченост към малко странни действия.

— Вие признавате значи — рече Изабела, — че са ви подкупили, за да ме похитите, което е безчестно, противозаконно и жестоко дело!

— След всичко, което направих — отговори най-спокойно мъжът с маската, — би било съвсем безполезно да го отричам. Намират се и такива като нас по калдъръмите на Париж, неколцина души безстрастни философи, които за пари обслужват страстите на другите и дори им поднасяме възможността да ги задоволят, като им даваме под наем ума и смелостта си, мозъците и ръцете си. Но за да променим разговора, колко прелестна бяхте в последната комедия! Вие изрекохте сцената на признанието с изящество, що няма равно на себе си. Аз ви ръкоплясках до забрава. Този чифт ръце, които тупаха като бухалките на перачка, бях аз!

— А аз ще ви кажа на свой ред: хайде да оставим настрана тези приказки и неуместни ласкателства. Къде ме водите против волята ми и нарушавайки всякакъв закон и приличие?

— Нямам право да го кажа, а, от друга страна, то ще бъде съвсем безполезно за вас. Ние сме задължени да пазим тайна както изповедниците и лекарите; безусловно и ненарушимо с нищо мълчание е необходимо при тези потайни, опасни и необичайни начинания, които се осъществяват от безименни маскирани сенки. Често за по-голяма сигурност ние не познаваме този, по чиято заръка действаме, а и той не ни познава.

— Сиреч вие не знаете коя ръка ви е подтикнала към такова оскърбително и наказуемо действие, да отвлечете на царския друм едно младо момиче от другарите му?

— Дали зная или не зная, ползата е една и съща, понеже моето съзнание за дълг ми затваря човката. Потърсете измежду вашите обожатели оногова, който е най-пламенен и най-малко ощастливен. Сигурно е той.

Като видя, че няма да изтръгне от стражника си нищо по-определено, Изабела не проговори вече. Между впрочем тя не се и съмняваше, че Валомбръоз стои в дъното на заговора. Оня заплашителен вид, с който той ѝ подхвърли от прага на стаята думите: „Довиждане, госпожице!“, когато бе я посетил на Престолонаследническата улица, беше се запечатал в паметта ѝ; а при човек с неговия нрав, тъй буен в желанията си, тъй непреклонен във волята си, това просто приветствие не пророкуваше нищо хубаво. Убеждението, че я водят при херцога, удвояваше страховете на злочестата комедиантка и тя бледнееше, като си помислеше на какви посегателства ще бъде изложено целомъдрието ѝ в ръцете на онзи надменен болярин, още по-наранен в гордостта си, отколкото от любов. Тя се надяваше, че Сигоняковото безстрашие ще ѝ се притече на помощ. Но ще успее ли този верен и доблестен приятел да я открие, преди да стане късно, в онова скрито от людските очи убежище, където я водеха нейните похитители?

„Каквото и да стане — рече си тя, — ако този зъл херцог поиска да ме насили, аз нося в пазвата си ножа на Чикита и ще пожертвам живота си заради честта!“

Това решение, веднъж взето, я поуспокои.

От два часа насам каляската се носеше напред със същия бърз ход, без да спира никъде, освен три-четири минути за смяна на конете, които чакаха отрано на определено място по пътя. Тъй като спуснатите перденца не позволяваха да се види нищо, Изабела не можеше да отгатне в каква посока я откарваха. Макар и да не познаваше местността, ако можеше да погледне навън, слънцето щеше да я упъти; но завеските оставаха спуснати и в тъмнината тихо я отнасяха към неизвестното.

Най-сетне колелетата на каляската изкълтяха по обкованите с желязо греди на някакъв подвижен мост и известиха Изабела, че са пристигнали на местоназначението си. И наистина колата спря, вратичката се отвори и мъжът с маската предложи ръката си на Изабела, за да ѝ помогне да слезе.

Тя се озърна и видя обширен четвъртит вътрешен двор, образуван от четирите крила на голяма сграда, изградена от тухли, чийто ясночервен цвят времето беше заменило с някакъв възтъмен, доста злокобен оттенък. Дълги и тесни прозорци разсичаха вътрешните фасади, а зад зеленикавите квадратчета на стъклата им се виждаха спуснати щори, верен знак, че стаите, които получаваха светлина през тях, отдавна са необитаеми. Рамка от мъх обхващаше всеки камък от дворната настилка, в подножието на стените беше покарала трева. В началото на стълбището два египтоподобни сфинкса върху каменни подставки източваха притъпените си нокти, а едри петна от оня сиво-жълт лишей, който расте по овехтелия камък, изпъстриха окръглените им задници. Макар и засегнат от онази тъга, която отсъствието на господарите налага като печат върху жилищата, непознатият замък все още имаше внушителен вид и лъхаше велможеска охолност. Той беше пуст, но не и изоставен и никъде не се забелязваше и най-малкият признак на разрушение. Тялото беше непокътнато, само душата я нямаше.

Човекът с маската предаде Изабела в ръцете на някакъв лакей в сива ливрея. Лакеят я поведе по една широка стълба, чийто изящно изработен парапет от ковано желязо преплиташе завъртулките и арабските си според вкуса от времето на предишното царуване, и разтвори пред нея едни покои, които някога трябва да са изглеждали като *pes plus ultra*-та на разкоша, но и сега увехналата им пищност не отстъпваше на съвременните изтънчености. Ламперии от старо дъбово

дърво покриваха стените на първата стая, богато раздвижени с колонки, полуколонки, корнизи и рамки от резба на листа и цветя, в които бяха поставени фламандски губери, от ония, наречени „зеленолистни“. Във втората стая, също така облицована с дъб, но украсена с по-сложна и тук-там позлатена резба, губерите бяха заменени с картини, изобразяващи антични алегии, чийто смисъл беше много трудно да се долови под пластовете жълт лак и димните наслоения на времето: по-тъмните места бяха се слели в един черен фон и само светлите части все още се различаваха. Тези образи на божества, на нимфи и на герои, полуизпъкнали от мрачините и видими само откъм осветената си страна, правеха странно впечатление, което вечер, под трепливите лъчи на лампата, можеше да стане страшно. Леглото заемаше един дълбок алков и беше застлано с плътна покривка, тъкана на много ситни бодове, набраздена отгоре с ивици от кадифе, великолепна, но с полинели цветове. Няколко златни и сребърни нишки проблясваха измежду прогнилите от старост коприни и вълни и синкави цепнатини насичаха гладко червената някога повърхност на тъканта. Една чудесно резбована тоалетна масичка накланяше към Изабела венецианското си огледало и тя зърна в него побледнялото си и хлътно лице. Голям огън, който показваше, че младата комедиантка е била очаквана, гореше в камината, грамадно строение, подпирано от два Хермеса^[17] във вид на стълбове и цялото отрупано с плетеници, конзолни, венци и орнаменти в някакво тежко изобилие; в средата му беше вграден портретът на един мъж, изражението на когото странно удиви Изабела. Не ѝ бе непознато това лице; струваше и се, че си го спомня, както на събуждане си спомняме някое видение, появило се в съня ни, но което не изчезва с него, а дълго ни следва в живота. Мъжът имаше блед лик с черни очи, с ясночервени устни и тъмни коси, което издаваше около четиридесетгодишна възраст; той целият беше пронизан от една пълна с благородство гордост. Ризница от потъмняла стомана, набраздена с дълги плочки от злато и чер емайл и препасана през рамото с бял шарф, покриваше гърдите му. Въпреки твърде законните страхове и тревоги, които ѝ вдъхваше нейното положение, Изабела не можеше да си наложи да не гледа този портрет и като обаяна не откъсваше очи от него. Имаше в образа някаква прилика с лицето на Валомбрюз, но

изражението му беше толкова различно, че подобие то веднага изчезваше.

Изабела беше потънала в това съзерцание, когато лакеят със сивата ливрея, който беше излязъл за няколко минути, се върна с още двама прислужници, носещи масичка с прибори за ядене, и съобщи на пленницата:

— За госпожицата е поднесено.

Единият от новодошлите лакеи мълчаливо придвижи кресло, другият вдигна капака на един супник от старо масивно сребро и оттам се вдигна облак приятно ухаеща пара, който предвещаваше гъст и вкусен бульон.

Въпреки скръбта, в която я хвърляше премеждието ѝ, Изабела усещаше силен глад и се упрекуваше за него, като че ли бе възможно природата да изгуби своите права. Но спря я мисълта, че тези ястия може би съдържат някакво упойващо средство, което би я предоставило без защита в нечий ръце, и тя отблъсна блюдото, където вече бе потопила лъжицата си.

Лакеят със сивата ливрея изглежда отгатна този страх и пред очите на Изабела опита виното, водата и поред всички ястия, поднесени на масата. Затворницата, малко поуспокоена, изпи глътка бульон, хапна залък хляб, изсмука едно пилешко крилце и с това привърши лекия си обед. И тъй като от вълненията през деня усещаше някакви леки трескави тръпки, тя сама премести креслото си до огъня и притихна там, подпряла лакът на дръжката, с брадичка на дланта си и дух, блуждаещ в някакви смътни и мъчителни мечтания.

След известно време тя стана и се приближи до прозореца, за да види какъв кръгзор се открива оттам. Нямаше никаква решетка или пръчки, нищо, което да напомня затвор. Но като се наведе, тя видя под стените застоялата и зеления вода на дълбокия ров, който опасваше замъка. Подвижният мост, по който беше минала каляската, бе вдигнат и всяка възможност за общение с външния свят беше изключена, освен ако човек не речеше да преплува рова. Но дори и тогава щеше да бъде много трудно да се изкатери отвесният каменен ръб на канала. Нещо като крепостна стена от вековни дървета, засадени по насипите около замъка, закриваше напълно кръгзорите. От прозорците се виждаха само преплетените им клони, които, макар и безлистни, препречваха погледа. Трябваше да отхвърли всякаква надежда за бягство или за

освобождение и да чака развитието на събитията с онова трескаво безпокойство в сърцето, което може би е по-лошо и от най-страшната развръзка.

И клетата Изабела чакаше и се разтрисаше от най-лекия шум. Подплисването на водата, някоя въздишка на вятъра, изпукване в ламперията, изпращяването на съчка в огъня я караха да се облива в студена пот. Всеки миг тя очакваше някоя врата да се отвори, някой плот от облицовката да се отмести безшумно, разкривайки подземен ход, и от тази тъмна рамка да изскочи някой, човек или привидение. Може би дори призракът щеше по-малко да я изплаши. Заедно със здрача, който се съгъстваше, нарастваха и страховете ѝ. Когато един едър лакей влезе, носейки един свещник, отрупан със свещи, тя едва не изгуби свят.

Докато Изабела трепереше от страх в усамотените си покои, в една от долните зали похитителите ѝ пируваха и се веселяха, тъй като трябваше да останат в замъка и да го отбраняват, в случай на нападение от страна на Сигоняк. Те всички пиеха като смокове, но един измежду тях особено разгръщаше нашироко забележителния си дар да поглъща течности. Той беше мъжът, който отвлече Изабела на коня си, и тъй като беше си свалил вече маската, позволено беше всекиму да гледа колкото си иска бялото му като сирене лице, сред което пламтеше един нагрят до червено нос. По този нос с цвета на вишна сигурно сте познали Малартик, Лампурдовия приятел.

[1] Тома Неверници — Тома, един от дванадесетте апостоли, ученици на Христос, според евангелското предание, не вярвал във възкресението на учителя си, ако не види с око и не пипне с ръка, чак докато Христос не му се явил и му дал да пипне раните му. ↑

[2] Пирон — древногръцки философ от IV в. пр.н.е. — глава на школата на скептиците. ↑

[3] Свети витово хоро — нервна болест, при която болният се гърчи по своеобразен начин. ↑

[4] Бастилията — средновековна крепост в Париж, строена през XIV в. и четири века служила като затвор за държавни престъпници и борци срещу абсолютизма. Разрушена на 14 юли 1789 г. от разбунтувалия се народ на Париж. Този ден е национален празник на Френската република. ↑

[5] Венсенският замък — укрепен средновековен замък недалеч от Париж, построен от крал Филип Август (1180–1223), дълго време служил за резиденция на френските крале. ↑

[6] Пиер дьо Монтро — вероятно Готие има предвид, Пиер дьо Монтръой, най-значителният френски архитект от XIII в. ↑

[7] ... под който Свети Луи е раздавал правосъдие — френският крал Луи IX (1226–1270), наречен Свети, взел дейно участие в последните кръстоносни походи, основал парижкия университет (Сорбоната), укрепил кралската власт и реформирал съдебното дело във Франция. Според преданието, той раздавал правосъдие, седнал под вековен дъб край пътя. ↑

[8] Прекрасната старица на Мейнар — става дума за одата „Прекрасната старица“ от френския поет Франсоа Мейнар (1582–1646). ↑

[9] Маринистически стил — превзет, маниерен и претенциозен поетически стил, получил названието си от името на италианския поет Марино (1569–1625), който в поемите се стреми да удиви читателя със сложни метафори и невъобразими сравнения. ↑

[10] Рациарий — римски гладиатор, въоръжен с тризъбец и мрежа, която в боя на арената трябвало да хвърли върху противника си. ↑

[11] Оловни раса, каквито носят вечно осъдените на Данте — в поемата на великия италиански поет Данте Алигиери (1265–1321) „Божествена комедия“ в XXIII песен на „Ад“ се описва наказанието на грешниците лицемери, осъдени вечно да носят позлатени отвън оловни дрехи. ↑

[12] Desultores (лат.) — изкусни ездачи, които умеели да скачат от един препускащ кон върху друг. ↑

[13] Кентавър — според гръцката митология, баснословно чудовище, получовек-полукоп. ↑

[14] Бързоходните ботуши, които Палечко... бе откраднал от Морското чудовище — има се предвид приказката на Шарл Перо „Палечко“. ↑

[15] По-объркан от Херкулес между страстта и добродетелта — намек за картината на Рубен, която изобразява Херкулес, застанал между богинята на любовта Афродита и богинята на мъдростта Атина Палада. ↑

[16] Колесницата на Капаней — Капаней, герой от древногръцката митология, един от седмината вождове, които обсаждали Тива. ↑

[17] Хермес (Меркурий) — в гръко-римската митологии бог на търговията, на красноречието и на крадците, син на Зевс. ↑

XVI ГЛАВА

ВАЛОМБРЪОЗ

Останала сама в тази непозната стая, където заплахата можеше всеки миг да изскочи под един или под друг тайнствен облик, Изабела усещаше как сърцето ѝ се свива от необясним ужас, макар скитническият ѝ живот да беше я направил по-сърцата, отколкото са обикновено жените. Нищо злоещо нямаше обаче в старинния, но добре съхранен разкош на помещението. Пламъците весело танцуваха над огромните пънове в огнището; свещите хвърляха ярка светлина, която проникваше и до най-скритите кътчета и заедно със сянката прогонваше призраците на страха. Навсякъде цареше приятна топлина и всичко приканваше към нехайствата на охолството. Живописата по ламперията получаваше твърде много светлина, за да добие свръхестествен вид, а мъжкият портрет, привлякъл Изабела в своята рамка от преплетени изваяния над камината, съвсем нямаше оня втренчен поглед, който сякаш ви следи и който е толкова страшен у някои портрети. Той по-скоро изглеждаше, че се усмихва със спокойна и покровителствена доброта, сякаш образ на някой светия, когото човек може да призове на помощ в часове на беда. Но всички тия мирни, успокояващи, гостоприемни предмети ни най-малко не уталожваха напрегнатостта на Изабела, която трептеше като струните на китара, току-що подръпнати от някого; очите ѝ блуждаеха наоколо, неспокойни и бегли, искащи да видят и страхуващи се да видят, а свръхвъзбудените ѝ сетива дебнеха с ужас сред дълбокия покой на нощта ония недоловими звуци, които са гласът на тишината. Един господ знае страшните значения, които тя им приписваше. Скоро тревогата ѝ стана толкова силна, че тя се реши да напусне тази тъй светла, тъй топла и уютна стая, за да се впусне из коридорите на замъка да търси някой забравен изход или място, където да се скрие, подхвърляйки се на опасност да срещне нещо невъобразимо. Като се увери, че вратите на стаята ѝ не са заключени нито с единично, нито с двойно превъртане, тя взе от масичката лампата, която лакеят беше

оставил за през нощта, и като я пазеше от течението с ръка, пое из тъмнините.

Най-напред откри стълбището със сложно изплетените перила от ковано желязо, по което беше се изкачила под охраната на слугата със сивата ливрея; тя слезе по него, като разсъди основателно, че никакъв сгоден за бягство изход не можеше да се открие на втория етаж. Долу тя забеляза една голяма двукрила врата, разположена няколко стъпала по-ниско от преддверието, и завъртя халката ѝ; портата се разтвори пред нея с такова скърцане на дърво и скриптене на панти, че шумът ѝ се стори като трясък на гръмотевица, макар да не се чуваше и на три крачки. Слабият зрак на лампата, която едва мъждукаше във влажния въздух на отдавна непроветриваното помещение, откри или по-скоро полуоткри пред очите на младата комедиантка една обширна стая, за която не можеше да се каже, че е запусната, но която носеше оня мъртвешки отпечатък на необитаемите жилища. Дълги дъбови скамейки опираха до стените, които бяха покрити с губери, извезани с човешки фигури; по тях висяха на сплитъци оръжия и доспехи, железни рицарски ръкавици, саби и щитове, по които играеха резки отблясъци. Една тежка маса с дебели крака, в която младата жена едва не се блъсна, заемаше средата на стаята. Тя избиколи, но какъв беше ужасът ѝ, когато приближи до вратата в отсрещната стена, която откриваше достъпа за следващата зала, и видя две човешки туловища, въоръжени от главата до петите, които стояха на стража от двете страни на скулптираната рамка, скръстили железните си ръкавици върху дръжките на огромни шпаги, опрени с острия в земята; лицевите решетки на шлемовете им приличаха на уродливи птичи образи: дупките наподобяваха зеници, а носната издадина — човката; над гребена на шлемовете стърчаха като наежени и трепкащи крилца железни листчета, изрязани във вид на пера; коремната част на бронята, бризната от кръгла светлинна люспица, се издуваше по странен начин, като че ли я повдигаше дълбоко дишане; от металическите наколенници и лакътници се подаваха стоманени острия, извити като нокът на граблива птица, а върховете на железните обувки бяха източени като клюнове. В трепкащото зарево на лампата, която подскачаше в ръката на Изабела, тия два железни призрака изглеждаха наистина страшни и можеха да потревожат и най-гордите храбреци. Сърцето на клетата Изабела тупкаше толкова силно, че тя

чуваше ударите му и усещаше трусовете му чак в гърлото си. Можем да повярваме, че тя съжаляваше вече, задето напусна стаята си, за да предприеме тази необмислена нощна разходка. Но тъй като воините не помръдваха, макар че трябваше да са забелязали присъствието ѝ, нито пък понечваха да кръстосат сабите си, за да ѝ препречат пътя, тя се приближи до одного от тях и вдигна светлината под носа му. Стражникът дори не трепна и запази стойката си със съвършено безразличие. Одързостена и вече отгатваща истината, Изабела повдигна решетката на шлема му и зад нея видя само пустота, пълна със сянка, също както в ония хералдически шлемове, с които увенчават щитовете на гербовете. Двоицата стражника бяха просто рицарски доспехи, любопитни германски брони, нахлuzени върху дървени пръти. Но заблуждението беше простимо за една злочеста пленница, блуждаеща нощем из един безлюден замък, понеже тия металически черупки, излени по калъпа на човешкото тяло, твърде напомнят очертанятията му, дори и да са празни, и ги правят още по-страшни с ъгловатите си извивки и с възлестите си стави. Колкото и да беше угрижена, Изабела не можа да се сдържи да не се усмихне, откривайки заблуждението си, и също като някой герой от рицарските романи, който с помощта на муската си е развалил злите чародейства, преграждащи пътя към омагьосания замък, тя смело влезе във втората зала, без да погледне дори двоицата ѝ стражника, вече загубили силата си.

Залата представляваше обширна трапезария, за което свидетелстваха високите дъбови шкафове с резба и полици, по които смътно лъщяха купчини златни и сребърни съдове: стомни, кани, солници, кутии за подправки, потири, тумбести вази, грамадни сребърни или позлатени блюда, подобни на кръгли щитове или на колелета на древни колесници, както и стъкларски изделия от Бохемия и от Венеция, крехки и причудливи, и които, изненадани от светлината, разсипваха зелени, червени и сини снопове искри. Столовете с високи четвъртити облегалки, наредени около масата, сякаш чакаха сътрапезници, които нямаше да дойдат, и нощно време можеха да послужат за някой пир на призраци и сенки. Облицовката от стара кордовска кожа, щампована със златен варак и релефно отпечатана с преплитащи се цветя и клонки, която беше опъната над дъбова ламперия в човешки ръст, припламваше тук и там в жълто-

червеникави отблясъци, според както се местеше лампата, и придаваше на тъмнините една топла и тежка охолност. Изабела хвърли бегъл поглед върху тези старинни великолепия и побърза да прекрачи отвъд третата порта.

Това помещение, което приличаше на тържествена зала, беше по-голямо от другите, сами по себе си твърде обширни. Слабата светлина на лампата не можеше да проникне в дълбините му и немощният зрак се губеше на няколко крачки от Изабела, разпръсквайки се в жълтеникави влакна, като лъчите на някоя звезда през мъглата. Но колкото и бледа да беше, тази светлина стигаше, за да направи сенките видими и да извае от мрачините някакви разплути и вледеняващи дъха силуети, смътни очертания, които страхът си дорисуваше във въображението. Призраци се загръщаха с гънките на завесите, дръжките на креслата сякаш обгръщаха привидения, а в тъмните ъгли се притискаха чудовищни върколаци, уродливо усукани около себе си или увиснали по стените на ноктите си, като прилепи.

Като усмиряваше тези призрочни ужаси, Изабела продължи пътя си и в дъното на залата видя един велможки престол с балдахин, увенчан с пера, изпъстрен с хералдически фигури, по които би било мъчно да се разчете гербът, и поставен върху един застлан с килим подиум, до който се стигаше по три стъпала. Всичко това беше погаснало, сподавено, потънало в сянка и само някой и друг блуждаещ отблясък го отбулваше за миг; но от цялата си тайнственост то придобиваше някакво огромно и свирепо величие. Би рекъл човек, че от този престол спокойно може да се възглави синедрион на духове, и нямаше нужда от твърде голямо усилие на въображението, за да видиш на него някой печален ангел, седнал между дългите си черни крила.

Изабела ускори крачките си и колкото и лека да беше походката ѝ, поскърцването на обувките ѝ откънтя ваше сред тази тишина с адска яснота. Четвъртата зала беше спалня, отчасти запълнена от един грамаден креват, чиито завеси от тъмночервена индийска дамаска тежко падаха около постелята. Пред леглото едно ниско молитвено столче от абаносово дърво проблясваше със сребърното си разпятие. Дори и денем, едно легло със спуснати завеси крие нещо обезпокоително: човек се пита какво ли има зад тия нагънати дипли. Ала нощем, сред една опустяла стая, едно непроницаемо затворено легло е направо страшно. То може да крие както някой спящ, така и

някой труп или дори жив човек, който ви дебне. На Изабела ѝ се струваше, че чува иззад завесите равномерното дишане на дълбоко заспал човек; внушение ли беше това или действителност? Тя не посмя да провери, като разгърне диплите на червената дамаска и освети постелята с лампата си.

Зад спалнята следваше библиотеката; бюстове на поети, мъдреци и летописци, които гледаха Изабела с големите си бели очи, бяха наредени над грамадните шкафове, а в тях многобройни безразборно нахвърляни томове показваха гърбовете си, нашарени със заглавия и цифри, чийто златен варак оживяваше при минаването на светлината. На това място зданието завиваше под прав ъгъл и от библиотеката се излизаше в една дълга галерия, която заемаше друга лицева страна, обърната към двора. Тук последователно, според времето, в което са живели прадедите, се редяха семейните портрети. Те бяха окачени на вътрешната стена в рамки от почервеняло старо злато; външната стена представляваше една върволица от прозорци, закрити с кепенци, в горната част на които бяха изрязани яйцевидни дупки. В този миг това разположение произвеждаше твърде странно въздействие. Месечината беше изгряла и пускаше през всяко отверстие по един лъч, който стигаше до образа на отсрещната стена; понякога се случваше тъй, че петното от синкава светлина падаше точно върху лицето на някой портрет и се налагаше отгоре му като бледа маска. Под този магически блясък изображенията тревожно оживяваха, още повече че телата оставаха в сянката, а тия глави със сребристокледи и внезапно очертани лица сякаш изскачаха въвн от рамките си и се навеждаха да видят минаващата Изабела. Други пък, до които достигаше само заревото на лампата, запазваха под жълтия лак тържествено-мъртвата си неподвижност, но изглеждаше, че душите на прадедите надзъртат чрез черните им зеници като през нарочно просвредлени отверстия, тъй че и те не бяха най-ведрите ликове в сбирката.

За смелостта на Изабела беше такова изпитание да прекоси тази галерия, поръбена с шевица от свръхестествени лица, каквото би било за войника да премине с тържествена маршова стъпка под залпов огън. Студена пот от ужас мокреше ризата ѝ по вдлъбнатината на гърба и тя си представяше как зад нея тези призраци в брони и старовремски дрехи, окичени с рицарски ордени, тези знатни вдовици с високи накъдрени яки и огромни бухнали фусти слизат от рамките си и

тръгват подире ѝ в зловеща лития. Тя беше уверена дори, че чува призрачните им стъпки да докосват едва доловимо паркета с токовете си. Най-сетне тя стигна края на този безкраен коридор и се сблъска с една остъклена врата, която гледаше към двора; отключи я с мъка, след като си натърти пръстите да върти стария ръждясал ключ, остави лампата си на завет, та да я намери, когато се върне обратно, и изскочи от галерията, свърталище на ужаси и на нощни блуждения.

Като видя над главата си откритото небе, по което няколко звезди, незаслепени напълно от белия блясък на месечината, трептяха със сребърни искрици, Изабела изпита такава дълбока и блажена радост, като че ли се възвръщаше от смъртта към живота; струваше ѝ се, че господ я вижда сега от своята небесна твърд, а би могъл да я забрави, докато тя се луташе из ония гъсти тъми, под ония непрогледни сводове, през оня лабиринт от стан, ходове и коридори. Макар положението ѝ с нищо да не беше се подобрило, някакво огромно бреме се смъкна от гърдите ѝ. Тя продължи изследванията си, но дворът беше плътно затворен отвсякъде, като цитаделата на крепост, с изключение на един сводест ход, иззидан от тухли, който сигурно излизаше над рова, защото като се надвеси предпазливо, Изабела усети влажния хлад на дълбока вода да я лъха в лицето като порив на вятър и дочу слабия плисък, с който някоя вълничка се блъсна в каменния зид. Вероятно оттук докарваха продоволствие за кухните на замъка; но за да дойдеш или да излезеш, трябваше лодка, каквато без съмнение имаше някъде наблизо, завързана в подножието на стената, но недосегаема за Изабела.

Бягството следователно беше невъзможно откъм тази страна, както и откъм другите. Ето кое обясняваше относителната свобода, предоставена на затворницата. Клетката ѝ стоеше отворена, също като на ония иноземни птици, които пренасят на корабите и знаят, че те непременно ще се върнат да кацнат по мачтите след някой кратък полет, защото най-близката суша е още толкова далеч, че крилата им ще клюмнат, преди да я достигнат. Ровът около замъка вършеше службата на океана около кораба.

В единия ъгъл на двора червеникава светлинка се процеждаше през затворените кепенци на една от долните зали и някакъв неясен шум долиташе сред нощната тишина откъм това, потънало в сянката кътче. Младото момиче се отправи към светлинката и шума,

привлечена от едно лесно обяснимо любопитство; тя долепи око към цепнатината на един кепенк, малко по-хлабаво притворен от останалите, и ясно можа да види какво ставаше вътре.

Около една маса, осветена от лампа с три фитила, която висеше от потона на бакърена верига, гуляеха здравеняци мъже с груби и свирепи лица, сред които Изабела, макар и да беше ги виждала само с маски, лесно разпозна людете, взели участие в отвличането ѝ. Те бяха Таралян-крак, Кривата джука, Дрипелът и Конската ноздра и телесният им облик отговаряше напълно на тези чаровни имена. Светлината, която падаше отгоре, лъщеше по челата им като по калайдисани паници, потапяше очите им в сянка, очертаваше остро извивките на носовете и се задържаше по свирепите им мустаци, та още повече усилваше дивашкия вид на тия глави, които нямаха нужда от това, за да изглеждат страшни. Малко по-встрани от тях, в края на масата, в качеството си на провинциален разбойник, който не може да бъде на равна нога с парижките главорези, седеше Агостин, махнал перуката и изкуствената брада, които му бяха послужили за ролята на слепеца. На почетното място възшествоваше Малартик, единодушно избран за цар на пиршеството. Лицето му беше още по-бяло и носът му още по-червен от обикновено; явление, което можеше да бъде обяснено с броя на празните бутилки, наредени върху шкафа като трупове, отнесени от бойното поле, както и с броя на пълните бутилки, които виночерпецът на замъка с неуморима сръчност заковаваше пред него.

Изабела долавяше само отделни думи от разговорите на пиячите и най-често смисълът им убягваше, защото бяха речи, употребявани в комарджийниците, в кръчмите и във фехтовалните зали, понякога дори мръсни изрази, взети назаем от речника на Двора на чудесата^[1], където се говореха езиците египетски и цигански. Тя не можа да чуе нищо, което да ѝ подсказе съдбата, що ѝ готвеха, и тъй като поизмръзна, канеше се вече да си тръгва, когато Малартик, за да наложи мълчание, удари юмрука си по масата с такава сила, че бутилките се разклатиха като пияни и чашите се чукнаха една в друга с кристален звънтеж, който изпя до, ми, сол, си. Сътрапезниците, колкото и да бяха отъпели от пиянство, подскочиха на педя от пейките и тутакси всички червендалести мутри се обърнаха към Малартик.

Като се възползва от настъпилото посред оргията затишие, Малартик се изправи, вдигна стакана си и разлюля виното, та то

заискри на светлината като драгоценен камък в златната чашка на пръстен, и рече:

— Приятели, изслушайте песента, която съчиних, тъй като аз си служа с лирата не по-зле, отколкото с шпагата — една вакхическа песен, разбира се, както и подобава на добър пияница. Рибите, които употребяват вода, са неми; ако пиеха вино, те щяха да пропеят. И тъй, да покажем на света чрез едно сладкозвучно пиянство, че сме люде!

— Песента! Песента! — изреваха Конската ноздра, Дрипелът, Кривата джука и Таралян-крак, неспособни да проследят такава тънка диалектика.

Малартик си прочисти гърлото с няколко гръмки „хъм! хъм!“, и с всичките превземки на певец, повикан в спалнята на краля, запя с малко дрезгав, но верен и нелишен от звучност глас следните куплети:

*Към Бакхуса, смукача славен,
да викнем весело: наздраве!
И да запеем с глас един:
Кръвта червена да живее,
от гроздето коя се лее
във бъчвите — втечен рубин!*

*Жреци сме ние на лозата
със цвят на вино по лицата —
в шишетата е нашия грим.
От него те червени стават
и по носа ни разцъфтяват
съцветия от ален крин.*

*Водата който предпочита
и винцето не ни зачита —
да викнем с ярост във гърди:
Шишето ако не прегърне,
във жаба той да се превърне
и в блатото да си седи!*

Песента беше посрещната с радостни крясъци, а Кривата джука, който се кипреше, че поназнайва поезията, не се посвени да провъзгласи Малартик съперник на Сен Аман^[2]; мнение, което показваше колко е помътило пианството разсъдливостта на юначагата. Вдигнаха едно „до дъно!“ в чест на песнопоеца и когато изпразниха чашите, всеки изцеди по една капка на нокътя си, за да докаже, че съвестно си е изпил наздравецата. Този удар довърши по-слабите от шайката; Дрипелът се хлъзна под масата, където послужи за дюшек на Конската ноздра. Таралян-крак и Кривата джука, като по-яки, само клюмнаха с глави върху гърдите и заспаха, а за възглавници им служеха ръцете, кръстосани върху масата. Що се отнася до Малартик, той се държеше все така изправен на стола, облецил очи и стиснал купата в пестника си, а носът му се червенееше толкова ярко, сякаш пръскаше искри като желязо, току-що извадено от ковашка пещ. И както си седеше така, сред онова тържествено оцепенение от продължително пианство, той си тананикаше полусъзнателно:

*Към Бакхуса, смукача славен,
да викнем весело: наздраве!...*

Ала никой не припяваше след него.

Погнусена от това зрелище, Изабела се дръпна от процепа на кепенка и продължи да разучава двора, което скоро я доведе до свода, където висяха с противовесните си тежести веригите на подвижния мост, сега прибран към замъка. Но нямаше никаква надежда, че можеше да раздвижи това тромаво съоръжение; а тъй като мостът трябваше да бъде спуснат, за да излезе човек оттук, пленницата трябваше да се откаже от всякаква мисъл за бягство: друг излаз от замъка нямаше. И тя се върна и взе лампата си там, където беше я оставила в галерията с портретите, прекоси я този път с по-малки страхове, защото вече знаеше от какво се плаши, а ужасът е изтъкан от неизвестното. Тя мина набързо през библиотеката, тържествената зала и всички други стаи, които беше оглеждала с такава безпокойна предпазливост. Доспехите, които бяха я изплашили толкова силно, сега ѝ се видяха почти смехотворни и тя изкачи с твърди стъпки стълбището, по което преди малко беше слязла със затаен дъх и на

пръсти, страхувайки се да не разбуди и най-лекото ехо, заспало в тази кълтяща клетка.

Но какъв беше ужасът ѝ, когато забеляза от прага на стаята си една странна фигура, седнала пред нейната камина. Тя сигурно не беше призрак, защото светлината на свещите и отраженията на огъня я огряваха твърде ясно, за да може човек да се усъмни; това наистина беше тяло, крехко и нежно, вярно е, но твърде живо, както свидетелстваха двете големи черни очи с див блясък, които нямаха нищо общо с бездушния поглед на призраците; напротив, те бяха приковани с някакво омагьосващо спокойствие в Изабела, застанала в рамката на вратата. Дългите тъмни коси, отметнати назад, позволяваха да се разгледат всичките подробности на едно маслиненомургаво лице с тънко изваяни от юношеската жизнена мършавина черти, сред което полуотворената уста разкриваше две ослепителни бели редици зъби. Ръцете, изпръхнали от ветровете на открито, но изящно очертани, бяха скръстени на гърдите и ноктите им бяха по-бледи от пръстите. Босите нозе бяха твърде къси и висяха от креслото, без да достигат паркета. През разреза на грубата платнена риза смътно проблясваха няколко зърна от бисерна огърлица.

По този наниз без съмнение сте познали Чикита. И наистина беше тя, но не в момичешкото си облекло, а все още предрешена като момче, както беше се нагласила, за да съпровожда лъжливия слепец. Това облекло, състоящо се от риза и завързани на глезените дълги гащи, не ѝ седеше никак зле; тя беше тъкмо в тая възраст, когато полът е неопределен и няма много голяма разлика между момчетата и момчетата.

Щом позна чудноватото създание, Изабела се съвзе от вълнението, което ѝ причини това неочаквано явление. Сама по себе си Чикита не беше страшна и освен това изглежда изпитваше спрямо младата комедиантка някаква своеобразна и необузdana признателност, което, беше доказала посвоему при една по-раншна среща.

Като не преставаше да гледа Изабела, Чикита си тананикаше полугласно онова подобие на песничка в немерена реч, което тя припяваше с налудничав глас, докато измъкваше телцето си през кръглото прозорче по време на първия опит за отвличане във „Французкия герб“:

— Чикита танцува по шиповете на железните огради, Чикита се провира през дупките на ключалките...

Когато Изабела се приближи до камината, странното създание изведнъж се обади:

— Пазиш ли още ножа? Ножа с трите червени резки?

— Да, Чикита — отговори младата жена, — нося го тук, между ризата и елека си... Но защо питаш, да не би животът ми да е в опасност?

— Защото един нож — рече малката и очите ѝ светнаха с жесток блясък, — защото един нож е верен приятел; той никога не предава господаря си, ако господарят му го пои; защото ножът е жаден.

— Не ме плаши, лошо дете — отдръпна се Изабела, смутена от тия злокобно-налудничави думи, но които в сегашното ѝ положение можеха да таят някакво полезно предизвестие.

— Наточи върха му в мрамора на камината — продължи Чикита, — поглади ръбовете му в кожата на обувките си!

— Защо ми разправяш тия неща? — извика младата комедиантка съвсем побледняла.

— За нищо. Който иска да се защитава, приготвя оръжията си и толкоз!

Тези странни и диви речи смуцаваха Изабела, обаче от друга страна, присъствието на Чикита в стаята я успокояваше. Малката изглежда изпитваше към нея някаква обич, ако и породена от нещо дребно и несериозно, но не по-малко действителна от това. „Аз никога няма да ти прережа шията!“ — бе казала Чикита и по нейните диви понятия това беше един тържествен обет, някакъв договор за дружба, който тя нямаше да наруши. Изабела беше едничкото човешко същество след Агостин, проявило някаква топлина към нея. От Изабела бе получила първия накит, с който засити детинската си жажда за гизделивост; и като беше твърде малка още, за да е ревнива, тя наивно се възхищаваше от красотата на младата комедиантка. Този нежен лик упражняваше някакво властно обаяние над Чикита, която до ден-днешен бе виждала само свирепи и настръхнали мъжки лица, разкривени от мисъл за грабителства, метежи и убийства.

— А как попадна тук? — попита Изабела след кратко мълчание. — Да не са те назначили да ме пазиш?

— Не — отговори Чикита, — аз си дойдох съвсем самичка, където ме доведоха светлината и огънят. Омръзна ми да седя в къшето, докато ония мъже пиеха бутилка след бутилка. Аз съм толкова мъничка, толкова слаба и недорасла, че ми обръщат внимание колкото на някое коте, дето се е свряло под масата и дреме. И посред най-голямата шумотевица аз ловко се измъкнах. От миризмата на виното и на мръвките ми се повдига, аз съм си свикнала да ми мирише на диви метли и на смола от боровете.

— И не те ли беше страх да се луташ без свещица из тези дълги тъмни коридори, през тези грамадни стаи, пълни с мрак?

— Чикита не знае какво е страх, очите ѝ виждат в тъмното, краката ѝ вървят, без да се объркват. Ако Чикита срещне някоя кукумявка, кукумявката затваря зениците си; прилепите сгъват ципестите си крила, когато Чикита приближи. Призракът се отмества, за да ѝ направи път или се връща обратно. Нощта е нейна другарка и не крие от нея нито една от своите тайни. Чикита знае гнездото на бухала, скривалището на крадеца, трапа, където е хвърлен убитият, мястото, където се навърта призракът; но тя никога не ги е издала на Деня.

Докато Чикита изричаше тия странни слова, очите ѝ горяха с някакъв свръхестествен блясък. Очевидно беше, че духът ѝ, разпален и разстроен от самотата, си приписваше някаква магическа сила. Зрелищата на грабежи и убийства, с каквито беше изпълнено детството ѝ, трябва да бяха оказали силно въздействие върху нейното пламенно, първично и трескаво въображение. Дълбоката ѝ убеденост впечатляваше Изабела, която я гледаше със суеверна боязън.

— По-добре ми е — продължи малката — да си седя тук до огъня, край тебе. Ти си красива и на мен ми е приятно да те гледам; ти приличаш на добрата Дева Богородица, която съм виждала да сияе над олтара, но само отдалеч, защото ме пъдеха от черквите и ме гонеха заедно с кучетата, защото съм била невчесана и полата ми, дето беше жълта като канарче, щяла да размива богомолците. Каква ти е бяла ръката! Моята, ако я сложа отгоре, прилича на маймунска лапа. Косите ти са тънки като коприна, а моите чорли са корави и стърчат като храсталаци. О, каква съм грозна, а? Нали съм много грозна?

— Не, мило дете — отговори Изабела, трогната, без да иска, от това наивно обожание, — ти също си имаш своята красота. Трябва ти

само да се постегнеш малко и да се нагиздиш и ще се равниш с най-хубавите момиченца.

— Мислиш ли? За да съм гиздава, аз ще си открадна красиви дрехи и тогава Агостин ще ме обича.

Тази мисъл обагри с розова светлина загорялото лице на детето и за няколко минути то сякаш потъна в дълбок и блажен блян.

— Знаеш ли къде се намираме? — подзе Изабела, когато Чикита повдигна клепачите си, обнизани с дълги черни ресници, които бе спуснала за миг.

— В един замък, който принадлежи на господаря, дето има много пари и дето искаше да те отвлекат за него още в Поатие. Аз само трябваше да дръпна резето, и работата беше готова. Но ти ми подари огърлицата с бисерите и аз не исках да ти причиня мъка.

— Обаче този път ти помогна да ме отвлекат — рече Изабела, — значи ти вече не ме обичаш, щом ме предаваш в ръцете на враговете ми!

— Агостин заповяда и аз трябваше да слушам. Ама и без това някой друг щеше ужким да води слепия, а аз нямаше да вляза в замъка заедно с тебе. Тук мога да ти послужа за нещо. Аз съм смела, пъргава и силна, ако и да съм малка, и не давам да ти сторят зло!

— Много далеч ли е от Париж този замък, дето ме държат затворница? — рече младата жена, като привлече Чикита между коленете си. — Ти чу ли някой от ония мъже да му изрече името?

— Да, Кривата джука рече, че мястото се казвало... ох, как беше? — започна малката, като си чешеше главата с напрегнат израз.

— Помъчи се да си го спомниш, мое дете — рече Изабела, като милваше с ръка мургавите бузи на Чикита, която се изчерви от удоволствие под тази ласка, защото никога никой не беше показвал такава нежност към нея.

— Мисля, че беше Ва-лом-брьоз... — отговори Чикита сричка по сричка, като че ли се вслушваше в някакво вътрешно ехо. — Да, Валомбрьоз, сега вече съм сигурна; също като името на оня господар, когото твоят приятел капитан Фракас рани на дуел. Той щеше да стори по-добре да го убие. Този херцог е много лош, макар и да хвърля златото с шепи, както сеячът хвърля семето. Ти го мразиш, нали? И ще бъдеш много доволна, ако успееш да му избягаш, нали?

— О, да!... Но това е невъзможно — рече младата комедиантка.
— Дълбок ров обгражда замъка; подвижният мост е вдигнат, няма никакъв начин за бягство.

— Чикита се присмива на решетките, на ключалките, на зидовете и на рововете, пълни с вода. Чикита може да излезе, когато си поиска, от най-залостения затвор и да отлети на луната пред очите на слисания тъмничар. Ако Чикита рече, преди изгрев-слънце капитанът ще знае къде е скрита онази, която той търси.

Като слушаше тези несвързани речи, Изабела се побоя, че безумието е помътило слабия разум на Чикита; но изражението на малката беше така безпределно спокойно, очите ѝ имаха такъв бистър поглед, а гласът ѝ звучеше с такова убеждение, че това предположение не можеше да бъде вярно. Бездруго странното създание притежаваше поне част от оная почти магическа власт, която си приписваше.

И сякаш за да увери Изабела, че не се хвали напразно, тя ѝ рече:

— Аз ще изляза оттук веднага, остави ме само да помисля една минутка, за да изнамеря средството; не говори, затаи дъха си, понеже и най-лекият шум ме разсейва; аз трябва да чуя Духовете.

Чикита наведе глава, сложи ръка пред очите си, за да се уедини сама със себе си, и потъна за няколко минути в някаква мъртвешка неподвижност; после изправи чело, отиде да отвори прозореца, изкатери се на перваза и впи в тъмнината пронизителния си поглед. Долу под стените подплисваха мрачните води на рова, набърчени от нощния вятър.

„Дали наистина ще подхвъркне като прилеп?“ — питаше се младата актриса, като следеше внимателно всички движения на Чикита.

Точно срещу прозореца, от другата страна на рова, се издигаше едно грамадно дърво, много пъти столетник, чиито главни клони растяха почти успоредно на земята, наполовина прострени над сушата, наполовина над водата в канала; ала все пак трябваша още десетина стъпки и на най-дългия клон, за да достигне стените на замъка. Явно, Чикитиният кроеж за бягство се полагаше изцяло върху това дърво. Тя се върна в стаята, измъкна от джобовете си едно въже от конски косъм, много тънко, много здраво, дълго около седем-осем разтега, разви го грижливо и бавно върху паркета, извади от друг джоб нещо подобно на желязна въдица и я завърза за въжето; после се върна на прозореца и

метна куката в клоната на дървото. Първия път железният нокът не се забодеше и падна с въжето, като иззвънтя в каменната стена. При втория опит зъбецът на въдицата захапа кората и Чикита придърпа въжето към себе си, като помоли Изабела да тегли и тя с всичката си сила. Закаченият клон се поддаде, доколкото позволяваше гъвкавостта на ствола му, и се приближи до прозореца с пет-шест стъпки. Тогава Чикита притегна въжето за железната решетка на балкона с такъв възел, който не можеше да се развърже от само себе си, и като отметна тънкото си телце с необикновена пъргавина, увисна на връвта и прехвърляйки една през друга ръце, скоро се намери на клоната и го възседна, щом почувства, че той е достатъчно здрав под нея.

— Развържи сега възела, за да изтегля въжето — рече тя тихо, но отчетливо на затворницата, — освен ако не решиш да дойдеш след мен, но страх ме е, че ще се уплашиш, ще ти се стегне сърцето и шемет ще те обхване, ще започне да те дърпа за нозете да паднеш във водата. Сбогом! Аз отивам в Париж и скоро ще се върна. Когато грее месечина, бързо се върви.

Изабела развърза възела и дървото, освободено, се люшна обратно към първоначалното си положение, отнасяйки Чикита на другия бряг на рова. Като си помагаше с ръце и колене, тя за по-малко от минутка се спусна по стъблото на земята и пленницата скоро я зърна да се отдалечава с бързи крачки между дърветата и да потъва в синкавите им сенки.

Всичко случило се беше като някакъв сън; или така поне ѝ се струваше на Изабела. Все още слисана, тя стоеше пред отворения прозорец и гледаше отсреща неподвижното дърво, което изрязваше черните линии на клоните си върху млечносивия фон на един облак, пронизан от разсеяната светлина на лунното кръжило, наполовина потънало в него. Тя потръпваше, като гледаше колко тънък и крехък беше върхът на клоната, на който не се побоя да увисне сърцатата и лекостъпна Чикита. Тя се умиляваше, като си мислеше за привързаността на това клето създание, злочесто и диво, с ония нейни дълбоки и пламенни очи, очи на жена върху лицето на дете, и което се отплащаше с толкова много признателност за един жалък подарък. Тя изведнъж усети студа, от който малките ѝ бисерни зъбки екливо потракваха, затвори прозореца, спусна завесите и се настани в

креслото пред камината, като опъна нозете си върху бакърените топки, с които завършваха железните кончета.

Тя току-що беше седнала, когато се появи майордомът, последван от същите двама лакеи, които носеха една масичка, застлана с разкошно извезана покривка с ресни, върху която беше наредена вечерята, не по-малко изискана и приятна на вид от обета. Ако те бяха влезли само няколко минути по-рано, щяха да осуетят бягството на Чикита. Още развълнувана от онази необичайна сцена, Изабела дори не се докосна до ястията, поставени пред нея, и направи знак да ги вдигнат. Но майордомът нареди да оставят до леглото една лека закуска от желирано бяло пилешко месо и марципани; той заповяда също така да метнат върху едно кресло нощница, нощни шапчици и един халат, ушит от добър майстор и целият обнизан с дантели. Хвърлиха огромни пънове върху догарящата жаравя и смениха свещите. След като всичко беше сторено, майордомът съобщи на Изабела, че ако има нужда от камериерка, която да ѝ помогне да приготви нощния си тоалет, той веднага ще ѝ изпрати.

Младата комедиантка направи отрицателен знак с ръка и майордомът се оттегли, след като я поздрави най-почтително.

Когато майордомът и прислугата си отидоха, Изабела заметна халата на раменете си и си легна съвсем облечена, без дори да се завие, за да може мигновено да скочи в случай на тревога. Тя извади от пазвата си ножа на Чикита, отвори го, затегна халката му и го остави до себе си, тъй че щом посегне, да го намери. След като взе всички тия предохранителни мерки, тя спусна дългите си ресници с намерението да заспи, но сънят не идеше. Събитията през деня бяха опънали нервите на Изабела, а страховете през нощта още по-малко можеха да ги отпуснат. Между впрочем тези старинни замъци, в които господарите им вече не живеят, добиват странен облик, щом се мръкне; все ти се струва, че притесняваш някого и че един невидим домакин се отдръпва пред стъпките ти през някой потаен изход в стената. Най-ненадейно се чуват всякакви мънички необясними шумове. Някой шкаф изскърца, часовникът на смъртта отбива сухите си удари под дървената облицовка, някой плъх изтича зад губерите, прояден от мушиките пън лумне изведнъж в камината и се разсипе на искри като бенгалски огън, за да те стресне и събуди ужасен тъкмо в мига, когато се унасяш в сън... Такива неща сполетяваха младата

пленница; тя скачаше от леглото, разтваряше изумени очи, оглеждаше цялата стая и като не откриваше нищо необичайно, отпускате отново глава на възглавницата. Най-сетне сънят я обори, за да я откъсне от действителния свят, и неговата глъч вече не стигаше до нея. Ако Валомбрюоз беше тук, той щеше да намери сега благодатно поле за своите дръзки и любвеобилни начинания, защото умората бе надвила срамливостта. За добра чест на Изабела младият херцог още не беше пристигнал в замъка. Не го ли беше грижа вече за жертвата му, след като здраво я държеше в своето хищно гнездо? Или възможността да задоволи най-сетне прищявката си беше я изгасила?

Ни най-малко: волята на този красив и зъл херцог беше поупорита, отколкото можеше да се помисли, особено волята да върши зло; защото извън похотта той изпитваше някакво извратено удоволствие да се надсмива на всички човешки и божествени закони. Но за да отхвърли всякакво подозрение, в самия ден на отвличането той се показа в Сен Жермен, завъртя се около краля, взе участие в лова и води непринудени беседи с множество лица. Вечерта той игра и загуби на показ суми, които биха били твърде чувствителни за някой не толкова богат човек като него. Цялата вечер той беше в прекрасно настроение, особено след като един съгледвач, препускал колкото му държат силите, се поклони пред него и му предаде някакъв свитък. Така необходимостта да се докаже в случай на разследване едно неопровержимо алиби спаси тази нощ целомъдрието на Изабела.

След един сън, населен със странни съновидения, където виждаше ту Чикита да тича, размахала ръцете си като крила пред яхация капитан Фракас, ту изскачаше херцог дьо Валомбрюоз с пламтящите си очи, пълни с омраза и любов, Изабела се събуди и се удиви колко много е спала. Свещите бяха изгорели чак до блюдцата си, пъновете в камината бяха изтлели и един весел слънчев лъч, проврял се между пролуките на пердетата, се беше одързостил чак да си играе по леглото ѝ, преди още да ѝ бъде представен. И все пак възвръщането на светлината беше голямо облекчение за младата жена. От това положението ѝ, разбира се, не ставаше по-добро; но поне опасността не беше обременена с ония въображаеми ужаси, които нощта и неизвестността принасят и за най-твърдия дух. Обаче радостта ѝ не трая дълго, защото скоро тя дочу скърцане на вериги; подвижният мост се спусна; тежкото търкаляне на каляска, теглена от силен впряг,

отекна по настилката на моста, затътна под свода като гръмотевица и заглъхна някъде към вътрешния двор.

Кой друг можеше да влиза по такъв внушителен и господарски начин, ако не владетелят на замъка, самият херцог дьо Валомбрьоз? По оня трепет, който известява гълъбицата, че ястребът е наоколо, макар още да не го е видяла, Изабела почувства, че е дошъл не някой друг, а именно врагът. Хубавите ѝ бузки побледняха като нетопен восък и клетото ѝ малко сърце започна да бие като барабан за отстъпление в крепостта на елека ѝ, макар и да нямаше никакво намерение да се предава. Но скоро сърцатата девойка направи усилие над себе си, превъзможна слабостта си и като се съвзе, приготви се за съпротива.

„Дано — повтаряше си тя, — дано Чикита пристигне навреме и ми доведе помощ!“

И очите ѝ неволно се обръщаха към портрета, вграден в камината:

„О, ти, който имаш такъв добър и благороден вид, закриляй ме срещу наглостта и извратеността на потомците си! Не позволявай тези покои, където сияе образът ти, да станат свидетели на моето безчестие!“

След около час, което време младият херцог употреби, за да оправи безпорядъка, който всяко бързо пътуване внася в облеклото, майордомът тържествено влезе при Изабела и я попита дали би могла да приеме херцога дьо Валомбрьоз.

— Аз съм пленница — отговори със студено достойнство младата жена — и отговорът ми не може да бъде по-свободен, отколкото съм самата аз. Исканото позволение, което би било вежливо в обикновена обстановка, сега, в състоянието, в което се намирам, е само недостойна подигравка. Нямам никакво средство да попреча на господин херцога да влезе в тази стая, откъдето аз не мога да изляза. Аз не приемам посещенията му, аз мога само да го претърпя. Това е случай на непреодолима сила. Да дойде, щом му се иска да идва, сега или друг път, на мен ми е все едно. Идете и му повторете думите ми.

Майордомът се поклони, оттегли се заднишком към вратата, тъй като му беше заповядано да се отнася към Изабела с най-високо почтение, и излезе, за да извести господаря си, че „госпожицата“ е съгласна да го приеме.

След няколко мига майордомът се появи отново и обяви херцога дьо Валомбрюз.

Изабела беше се понадигнала в креслото си, но вълнението я накара да се отпусне назад, побледняла като мъртвец. Валомбрюз тръгна към нея с ниско свалена шапка и с изражение на най-дълбока почит. Когато видя, че тя трепери от приближаването му, той спря наред стаята, поздрави младата комедиантка и заговори с оня глас, който знаеше да бъде тъй нежен, когато искаше да прелъсти някого.

— Ако моето присъствие сега е прекалено неприятно за прекрасната Изабела и ако тя има нужда от известно време, за да привикне към мисълта да ме вижда, то аз ще се оттегля. Тя наистина е моя пленница, но не по-малко съм неин роб и аз.

— Тази любезност е закъсняла — отговори Изабела — след насилието, което упражнихте спрямо мен.

— Ето какво значи — подзе херцогът — да се изкарват хората из търпение чрез една прекалено строга добродетел. Като не му остава друга надежда, човек се хвърля към последни крайности, защото знае, че няма какво повече да загуби. Ако бяхте благоволили да потърпите да ви поухажвам и ако се покажехте поне мъничко благосклонна към моя пламък, аз щях да си остана в редовете на обожателите ви и с помощта на нежни любезности, на любовни прахосничества, на рицарска преданост и с пламенна и неотстъпна страст щях да се мъча полека да смекча и разнежа вашето неразтопимо сърце. Ако не любов, щях да ви вдъхна поне онова нежно милосърдие, което понякога предшества и отваря път на любовта. С течение на времето може би вие щяхте да откриете, че студенината ви е несправедлива, защото нищо нямаше да пожаля, за да ви го докажа.

— Ако бяхте си послужили с такива честни средства — рече Изабела, — аз щях да пожаля от душа една любов, която не бих могла да споделя, защото сърцето ми никога не ще се отдаде; но поне нямаше да бъда принудена да ви мразя, понеже душата ми не е пригодена към това чувство и ми е твърде мъчително да го изповядвам.

— Значи вие наистина ме ненавиждате? — извика херцог дьо Валомбрюз с трепет на раздразнение в гласа си. — И все пак аз не го заслужавам. Моите провинения към вас, ако имам такива, произлизат от самото ми чувство; а коя жена, колкото и целомъдрена и добродетелна да е тя, се сърди сериозно на един кавалер за

въздействието, което нейните прелести въпреки желанието ѝ са оказали върху него?

— Бездруго това не може да бъде повод за омерзение, стига влюбеният да се придържа в границите на уважението и да въздиша по дамата си скромно и прибрано. И най-строгата добродетел може да го изтърпи. Но когато наглото му нетърпение още в самото начало се хвърля към последните крайности и прибъгва към засади, похищения и запиране в тъмница, както вие не се побояхте да сторите, не е възможно да се породи никакво друго чувство освен едно непреодолимо отвращение. Всяка поне малко възвишена и горда душа се бунтува, когато искат да я насилват. Любовта, която е божествен дар, не може да бъде изтръгната насила, нито може да ѝ се заповядва. Тя се рее там, където си иска.

— И тъй, непреодолимо отвращение е всичкото, което мога да очаквам от вас — отговори Валомбръоз, бузите на когото побледняха и който много пъти беше прехапвал устните си, докато Изабела му говореше с оная нежна твърдост, така естествена за тази млада особа, колкото обичлива, толкова и мъдра.

— За вас има само един-едничък способ да завоювате уважението ми и да спечелите моето приятелство. Върнете ми великодушно свободата, която ми отнехте. Наредете да ме отведат с една каляска при моите разтревожени другари, които не знаят що е станало с мен и отчаяно ме търсят, уплашени до смърт. Оставете ме да продължа скромното си поприще на комедиантка, преди още мълвата за това прекеждие, от което може да пострада доброто ми име, да се е пръснала измежду публиката, учудена от моето отсъствие.

— Каква зла чест! — извика херцогът. — Вие искате от мен единственото нещо, което не мога да ви дам, без да предам сам себе си. Защо не поискате царство, престол — ще ви ги намеря; защо не ми поискате звезда, аз ще се изкатеря по небето, за да ви я уловя! Но вие искате да ви отворя портите на тази клетка, където никога вече няма да се върнете, щом изхвъркнете веднъж. Невъзможно! Аз зная, вие толкова малко ме обичате, че единственият начин да ви виждам е да ви държа затворена. Каквото и да коства това на гордостта ми, аз го върша — защото вече не мога да се лишавам от вашето присъствие, както едно растение от светлината. Мисълта ми се извърща към вас като към свое слънце и когато вас ви няма, около мен е нощ. Ако

онова, което дръзнах да сторя, е престъпление, трябва поне да се възползвам от него, защото вие никога няма да ми го простите, каквото и да говорите сега. Тук поне ви държа в ръцете си, обкръжавам ви, обгръщам омразата ви със своята любов, излъхвам връз късчетата лед на вашата студенина топлия дъх на страстта си. Зениците ви са принудени да отразяват моя образ, ушите ви — да слушат звука на моя глас. И въпреки волята ви нещо от мен коварно се промъква в душата ви; аз действам върху вас, пък дори само чрез ужаса, който ви вдъхвам, и шумът на стъпките ми в преддверието ви кара да потръпвате. И сетне, този плен ви разлъчва с оногова, за когото вие жалите и когото аз ненавиждам, загдето е отвърнал към себе си сърцето, което иначе щеше да бъде мое. Задоволената ми ревност се преобразява в едно мъничко щастие и аз не искам да го проиграя, като ви върна свободата, която вие тозчас ще използвате срещу мене.

— И докога — рече младата жена — имате намерение да ме държите в тъмница по личния си произвол, сякаш не сте християнски господар, ами варварски демон?

— Чак докато вие ме залюбите или ми кажете, че ме любите, което е едно и също — отговори младият херцог със съвършена сериозност и с най-дълбоко убеждение.

След което той поздрави Изабела с най-изящна вежливост и се оттегли непринудено, като истински царедворец, когото никакви обстоятелства не могат да смутят.

Половин час по-късно един лакей донесе букет от най-редки цветя, които преливаха багрите и благоуханията си; между впрочем всяко цвете беше рядкост по това годишно време и бе потрябвало цялото умение на градинарите и изкуственото лято на горещите цветарници, за да придумат тези очарователни щерки на Флора да разпукнат тъй преждевременно венчетата си. Дръжките на цветята бяха обхванати от една великолепна гривна, достойна за кралица. Един бял лист хартия, сгънат на две и пхнат между цветята, привлечаше окото Изабела го взе, защото в сегашното ѝ положение такива дребни подробности в любовната беседа нямаха вече смисъла, който биха имали, ако тя беше свободна.

Листът съдържаше една записка от Валомбрюоз, съставена както следва и нахвърляна със смел почерк, подходящ за нрава на

отправителя. Пленницата узна в него ръката, която беше написала „за Изабела“ върху ковчежето с драгоценностите от стаята ѝ в Поатие:

„Скъпа Изабела,

Изпращам ви тези цветя, макар и да съм уверен, че ще бъдат приети зле. Тъй като идват от мен, тяхната свежест и непорочност няма да умилюват несравнимото ви коравосърдечие. Но каквато и да бъде съдбата им и даже да се докоснете до тях, само за да ги изхвърлите през прозореца в знак на непобедимо презрение, те ще ви задължат, поне чрез гнева, да спрете мисълта си за миг, дори и само за да го прокълнете, върху оногова, който продължава да се нарича въпреки всичко ваш непреклонен обожател.

Валомбръоз“

Това писъмце, написано с изискан любовен слог, в същото време разкриваше у съчинителя си една страхотна упоритост, която нищо на света не можеше да превие. И то произведе отчасти онова въздействие, което херцогът очакваше от него. Изабела го държеше в ръка помръкнала, а пред погледа ѝ плуваше образът на Валомбръоз, осиян от някаква пъклена усмивка. Мирисът на цветята, полегнали на масичката до нея, където беше ги оставил лакеят, се усилваше от горещината на стаята и могъщи и зашеметяващи иноземни благоухания се разливаха навсякъде. Изабела ги вдигна и ги хвърли в преддверието, без да извади диамантената гривна, дето бяха втъкнати дръжките им, защото се страхуваше, че са напоени с някаква чародейна упойка или възбуждащо похот средство, годно да помъти разума. Никога толкова красиви цветя не са били толкова зле пренебрегвани и при това те се нравеха на Изабела, която много обичаше цветя; но тя се боеше, че ако ги задържи, самодоволството на херцога ще се възползва от това. Между впрочем тези растения със странен облик и необичайни багри, с непознат мирис нямаха очарованието на обикновените цветя; тяхната горделива красота напомняше хубостта на Валомбръоз и въобще те твърде много приличаха на него.

Тя тъкмо беше сложила отхвърления букет на някакъв скрин в съседното помещение и се отпусна на креслото си, когато влезе една камериерка и предложи услугите си да я премени. Момичето, твърде красиво, много бледо, тъжно и нежно на вид, имаше нещо вяло и безучастно в движенията си, сякаш я потискаше някакъв таен ужас или страшна чужда воля. Тя предложи на Изабела да ѝ помогне, почти без да я гледа и с такъв беззвучен глас, сякаш се боеше да не я чуят ушите на стените. Когато младата жена кимна утвърдително, тя среса русите ѝ коси, които бяха в пълен безпорядък от бурните събития на вчерашния ден и трескавите безпокойства през нощта, привърза копринените им къдрици с джувки от кадифе и с това изпълни своя дълг на коафьорка, която си знае работата. Сетне извади от един вграден в стената дрешник множество рокли, коя от коя по-разкошна и по-изискана, които сякаш бяха кроени по мярката на Изабела. Но младата актриса се отказа от тях, макар нейната собствена рокля да беше похабена и измачкана; струваше ѝ се, ако ги приеме, че все едно ще облече ливрея в служба на херцога, а нейното твърдо намерение беше да не приема нищо, което идваше от него, дори пленничеството ѝ да продължеше повече, отколкото се надяваше.

Камериерката не настоя никак и уважи тази прищявка; също така и осъдените ги оставят да вършат каквото си искат в стените на затвора им. Тя сякаш нарочно избягваше да влезе в някакъв човешки допир с временната си господарка, от страх да не би безполезно да се обвърже. Тя свеждаше, доколкото бе възможно, услугите си до ролята на кукла, която изпълнява онова, което ѝ наредят. Изабела, която се надяваше да получи от нея някакво осветление, разбра, че е излишно да я разпитва, и се остави на немите и грижи не без известен страх.

Когато камериерката се оттегли, донесоха обеда и въпреки скръбта си този път Изабела го почете с внимание; дори и при най-чувствителните естеството властно прогласява правата си. Тази закуска вля в нея сили, от каквито тя имаше голяма нужда, тъй като беше напълно изтощена от вълненията и пристъпите на най-различни чувства. В малко по-спокойно настроение затворницата започна да си мисли за храбростта на Сигоняк, който беше се държал така доблестно и щеше сам да я изтръгне от ръцете на похитителите, ако не беше загубил няколкото минути да се боричка с ямурлука, който му метна на главата подлият слепец. Трябваше само да бъде предупреден и нямаше

капка съмнение, че тозчас щеше да се притече в защита на онази, която обичаше повече от живота си. При мисълта за опасностите, на които той щеше да се изложи при това рисковано начинание, тъй като херцогът не беше от ония, дето изпускат плячката си без борба, една въздишка изпъна гърдите на Изабела и една сълза се изкачи от сърцето към очите ѝ; тя не можеше да си прости, че е станала причина за подобни стълкновения, и почти проклинаше хубостта си, извор на всичките злини. Все пак тя беше скромна и не беше се стремила от женско самолюбие да разпалва страстите около себе си, както правят много комедиантки, а дори и знатни дами или жени на еснафи.

Тя беше потънала в унеса си, когато нещо издрънча остро и сухо в прозореца, и стъклото на едно от квадратчетата му се разпука звездообразно, като че ли беше ударено от едро парче градушка. Изабела изтърча до прозореца и видя на отсрещното дърво Чикита, която с тайнствен вид ѝ правеше знаци да отвори прозореца и люлееше в ръка въженцето, в чийто край беше завързана желязната кука. Младата заключеница разбра какво искаше от нея детето, подчини се и извитият шип, метнат от сигурна ръка, захапа парапета на балкона. Чикита притегна другия край на връвта за клона и увисна на нея, както предната вечер; но тя не беше стигнала и половината път, когато възелът се развърза и за голям ужас на Изабела се откачи от дървото. Ала вместо да падне в зелениясалата вода на рова, както можеше да помисли човек в страха си, Чикита не загуби присъствие на духа от произшествието, ако то въобще беше непредвидено, и долетя с въжетото до стената на замъка, под прозореца, отблъсна се и скоро се изкатери до балкона с ръце и крака, подпрени в зидарията. После тя прекрачи парапета и леко скочи в стаята; и като видя Изабела, побледняла цялата и почти загубила съзнание, рече ѝ с усмивка:

— Ти си се уплашила и си помислила, че Чикита ще иде на гости на жабите в рова? Не, аз нарочно завързах на клона един хлабав възел, за да си прибера въжетото... Каквато съм си черна и мършава, както висях на тоя черен конец, сигурно съм приличала на паяк, който секатери по нишката си.

— Милинка моя — рече Изабела, целувайки Чикита по челото, — ти си едно добро и сърцато дете!

— Аз видях твоите приятели, те много бяха те търсили, но без Чикита никога нямаше да открият скривалището ти. Капитанът ходеше

напред и назад като лъв; от главата му излизаше пара, очите му мяха светкавици. Той ме сложи отпред на седлото си и се скри с другарите си в една горичка недалеч от замъка. Не бива да ги забележат оттук. Довечера, щом се мръкне, те ще се опитат да те освободят; ще има чаткане на саби и пукане на пищови! Чудо ще бъде! Няма нищо похубаво на света от мъже, които се бият, но ти да не вземеш да се плашиш и да викаш? Писъците на жените объркват смелчаците. Ако искаш, аз ще стоя до теб да те успокоявам.

— Не се тревожи, Чикита, няма да разстройвам с глупава страхливост славните приятели, които ще изложат на опасност живота си, за да ме спасят.

— Добре тогава — подзе малката, — защитавай се до довечера с ножа, който ти дадох. С него се удря отдолу нагоре, не забравяй. Аз пък, понеже не трябва да ни виждат заедно, ще си потърся някое къштенце, където да поспя. Най-вече не поглеждай през прозореца. Това ще ги направи подозрителни и може да им подсказе, че чакаш помощ откъм тази страна. Тогава ще претърсят с хайка около замъка и ще открият приятелите ти. Нападението ще се осуети и ти ще си останеш във властта на този Валомбрюоз, когото ненавиждаш.

— Няма и да пристъпя към прозореца — отговори Изабела, — обещавам ти, колкото и да ме гложди любопитството.

Като се успокои и откъм тази страна, Чикита си отиде и слезе в долната зала при наемниците, които, пияни-заляни, бяха се натръшкали в безпросветен сън и дори не бяха забелязани отсъствието ѝ. Тя се облегна на стената, кръстоса ръце на гърдите си, което беше любимото ѝ положение, затвори очи и скоро се унесе в сън; защото тънките ѝ нозе на кошута бяха извървели миналата нощ повече от осем левги между Валомбрюоз и Париж. Връщането на кон, на каквото тя не беше свикнала, може би я беше изморило още повече. Макар и крехкото ѝ телце да беше издръжливо като стомана, тя беше капнала от умора и спеше толкова дълбоко, че приличаше на умряла.

— Ей, гледай как спят децата! — рече Малартик, който най-сетне се събуди. — Въпреки нашата вакханалия тя си е спала като къпана. Хей вие, скотове мили, хайде помъчете се да се изправите на задните си лапи и вървете на двора да си излеете по ведро студена вода на главите. Пиянската Цирцея ви е превърнала в прасета^[3], вървете да станете пак люде чрез това кръщение, а после ще направим една

обиколчица, за да видим не се ли мъти нещичко около красавицата, чиято охрана и защита ни е поверил господарят Валомбръоз.

Побойниците се надигнаха тежко и се упътиха, клатушкайки се от масата до вратата, да изпълнят мъдрите предписания на главатаря си. Когато горе-долу се посвестиха, Малартик подбра със себе си Кривата джука, Таралян-крак и Дрипела, слязоха през сводестия излаз към рова, откачиха катинара, който заключваше веригата на ладията, завързана пред задната врата на кухнята, и плоската лодка, тикана от един прът, разсече синьо-зеленикава пелена на водната леща и скоро се удари в отсрещната стена на канала, до една тясна стълбичка, изсечена в каменния кей.

— Ти — рече Малартик на Дрипела, когато хората му се изкатериха по склона на насипа, — ти ще стоиш тук и ще пазиш лодката за в случай, че неприятелят поиска да се докопа до нея, за да проникне в крепостта. Освен това ти май не стоиш твърде здраво на подложките си. Ние, останалите, ще направим един обход да поразузнаем и да разтършуваме малко храсталаците, та да накараме птичките да изхвъркнат.

Съпроводен от двамата си сподвижници, Малартик обикаля окоето замъка повече от час, без да срещне нищо подозрително, а когато се върна към отправната си точка, намери Дрипела да спи прав, облегнат на едно дърво.

— Ако бяхме редовна войска — рече му той, като го събуди с един юмручен удар, — щях да заповядам да те изрешетят, задето си откъртил на пост, нещо превратно на всяка добра воинска дисциплина; но тъй като не мога да те разстрелям с мускета си, прощавам ти и те осъждам само да изпиеш пинта вода.

— Предпочитам — отговори пияницата — два куршума в главата, отколкото пинта вода в стомаха.

— Този отговор е добър — рече Малартик, — добър и достоен за герой на Плутарх^[4]. Простъпката ти е помилвана без наказание, но не греши повече.

Патрулът се върна и ладията беше грижливо завързана и заключена с катинара, с всичката предпазливост, която се спазва в някоя укрепена твърдина. Доволен от разузнавателните действия, Малартик си рече:

„Да ми побелее носът или лицето ми да почервене, ако прекрасната Изабела излезе отгук или ако доблестният капитан Фракас влезе, тъй като трябва да се имат предвид и двата случая!“

Като остана сама, Изабела разтвори един том на „Астрея“, роман от почтения Оноре д'Юрфе, който се валяше забравен на една лавица. Тя се опита да съсредоточи мисълта си в четивото. Но само очите ѝ следяха редовете; духът се носеше надалеч от страниците и нито за миг не можа да се приобщи към тия пасторални картинки, вече отживели времето си. Отегчена, тя захвърли книгата и кръстоса ръце в очакване на събитията. Беше прехвърлила в главата си толкова възможности, че накрая се умори да прави догадки как ще я освободи Сигоняк, а вече само вярваше в безграничната преданост на този съвършен кавалер.

Падна здрач. Лакеите запалиха свещите и скоро се появи майордомът, за да обяви посещението на херцог дьо Валомбрьоз. Той влезе по стъпките на слугата и поздрави пленницата си с най-изискана вежливост. Този път той беше наистина удивително красив и изящно облечен. Прекрасният му лик трябваше да вдъхне любов във всяко непредубедено сърце. Една жилетка от бисерносив атлаз, панталони от светлочервено кадифе, ботуши от бяла кожа с фуниеобразни кончови, изпълнени с дантели, един шарф от сребърен брокат, за него закачена шпага, чиято дръжка бе обсипана с драгоценни камъни — всичко това чудесно подчертаваше най-хубавите страни на външността му и трябваше човек да има постоянството и добродетелността на Изабела, за да не се трогне поне мъничко.

Идвам да видя, обожаема Изабела — рече херцогът, като седна в едно кресло до младата жена, — дали няма да бъда приет по-добре, отколкото цветята ми. Не съм чак толкова самоуверен да го вярвам, но искам да ви свикна със себе си. Утре пак ще има нови цветя и ново посещение.

— И цветята, и посещенията ще бъдат безполезни — отговори Изабела. — Като го казвам, страда вежливостта ми, но съм откровена, за да не се зальгвате с празни надежди.

— Добре тогава — облегна се херцогът с високомерно безгрижие, — аз ще мина без надеждите и ще се задоволя с

действителността. Та вие не знаете, бедно дете, какво представлява Валомбръоз, вие, която се опитвате да му се съпротивявате. Нито едно щение не се е връщало неутолено в душата му; той върви право към онова, което желае, и нищо не може да го огъне или отбие от пътя му: нито сълзи, нито молби, нито писъци, нито разхвърляни напреки трупове, нито димящи развалини; сгромолясането на вселената не би могло да го удиви и връз отломките на света той пак ще осъществи прищявката си. Не увеличавайте страстта му с привлекателността на непостижимото, неблагоприятни, която поднасяте на тигъра агнето, за да го подуши, и после го отдръпвате.

Изабела се изплаши от промяната, настъпила по лицето на Валомбръоз, докато той изричаше тези слова. Благосклонното изражение беше изчезнало. По тия черти сега се четяха само студена злост и неумолима решителност. С неволно движение тя отблъсна креслото си назад и сложи ръка върху пазвата си, за да усети ножа на Чикита. Без да прибързва, Валомбръоз приближи своя стол. Овладявайки гнева си, той отново беше разведрил лицето си с оня очарователен, игрив и нежен израз, на който досега нито една жена не бе устояла.

— Сторете едно усилие над себе си; не се обръщайте пак към един живот, който би трябвало да бъде отсега нататък като един забравен сън. Оставете тия упорства на невъобразима вярност към една вяла любов, която е недостойна за вас, и помислете, че в очите на света оттук нататък вие ми принадлежите. Помислете най-вече, че аз ви боготворя с такава буйност, с такъв шемет, с такава изстъпление, каквото никоя жена никога не ми е вдъхвала. Не се мъчете да избягате от този пламък, който ви обгръща, от тази непредотвратима воля, която нищо не може да отклони от посоката ѝ. Като парче студено желязо, хвърлено в топилната на пещта, където кипи вече разтопеният метал, така и вашето безразличие ще се разтвори в страстта ми, съединявайки се с нея. Каквото и да правите, вие ще ме любите драговошно или насила, защото аз го искам, защото вие сте млада и хубава и аз съм млад и хубав. Напусто се превръщате в камък, напусто се морите — няма да успеете да разтрогнете ръцете, които са се заключили над вас. Тъй че всяка съпротива е предварително обречена, понеже ще бъде безполезна. Смирете се с усмивка; мигар е толкова голямо злощастие в

края на краищата да бъдеш лудо любена от херцог дьо Валомбрюз? Та това злощастие би било върховно щастие за не една.

Докато той говореше с онова горещо увлечение, което завърта главите на жените и подтиква свенливостта им към отстъпки, но което този път не оказваше никакво въздействие, стори ѝ се на Изабела, наострила уши и за най-малкото шумолене отвън, откъдето трябваше да дойде избавлението, че дочува някакъв слаб, почти недоловим шум, който идваше откъм отвъдната страна на рова. Звукът беше глух и ритмичен, сякаш нещо непрекъснато и предпазливо се търкаше в някакво препятствие. Като се страхуваше, че Валомбрюз може да го усети, младата жена отговори по такъв начин, че да нарани горделивата самоувереност на херцога. Тя го харесваше повече разгневен, отколкото влюбен и предпочиташе яростните му изблици пред нежностите му. Тя се надяваше най-вече, че като се скара с него, ще му попречи да чуе.

— Това върховно щастие би било за мене един позор, който аз ще избягна чрез смъртта, ако нямам друго средство. От мен вие можете да вземете само трупа ми. Бяхте ми безразличен; сега ви мразя за вашето безчестие, за вашата безогледност, за вашите насилия. Да, аз любя Сигоняк, когото вие многократно се опитвахте да убиете с наемни ръце!

Слабият шум все още продължаваше и Изабела, без да мисли вече за нищо друго, извисяваше гласа си, за да го прикрие.

При тези дръзки думи Валомбрюз побледня от ярост, очите му започнаха да мятат погледи на пепелянка; лека пяна се показва по ъглите на устата му; той посегна с нервно стърчена ръка към дръжката на шпагата си. Мисълта да убие Изабела прекоси като светкавица мозъка му; но с едно огромно усилие на волята той се сдържа и започна да се смее със стържещ ситен смях, като се приближаваше към младата комедиантка.

— В името на всички дяволи — провикна се той, — ти ми харесваш такава! Когато ме оскърбяваш, в очите ти лумват особени огньовете, ланитите ти заблестяват със свръхестествен плам и ти ставаш двойно по-красива. Добре стори, дето говори открито. Тия преструвки ми омръзнаха. Ах, ти любиш Сигоняк? Толкоз по-добре! Само по-сладко ще ми бъде да те притежавам. Какво удоволствие ще е да целуваш тия устни, които ти казват: „Отвращаваш ме!“. То е много по-

остро на вкус от онова вечно и блудкаво: „Обичам те!“, с което жените ти се втръсват!

Уплашена от решителността на Валомбрюоз, Изабела скочи и измъкна от пазвата си ножа на Чикита.

— Тъй! — изсъска херцогът, като видя младата жена с оръжие в ръка. — Ето ни и с извадена кама! Ако не сте забравили римската история, щяхте да знаете, хубавице моя, че госпожа Лукреция^[5] си е послужила с кинжала си чак след насилничеството на Секста, сина на Тарквиний Гордий. Този пример от древността е добър за следване.

И без да го е грижа за ножа повече, отколкото ако беше жило на пчела, той пристъпи към Изабела и я сграбчи в обятията си, преди тя да успее да вдигне ръката с оръжието.

В същия миг нещо изпращя и веднага след това се чу страшен трясък; като че ли някой великан беше блъснал с коляното си прозореца отвън и той падна в стаята сред звънтежа на разбити на сол стъкла и през отвора нахълтаха грамади от клони, щръкнали нагоре като някаква космата стенобойна машина.

Това беше върхарът на дървото, което помогна на Чикита да излезе и да се върне в замъка. Стъблото, прерязано с трион от Сигоняк и другарите му, беше се подчинило на законите на тежестта. Насочиха го да падне така, че да прехвърли над водата една съединителна черта между стръмния бряг и прозореца на Изабела.

Изненадан от внезапното нашествие на дървото, тъкмо посред любовната му сцена, Валомбрюоз пусна младата актриса и грабна шпагата си, готов да посрещне първия от нападателите, който се покажеше на подстъпа.

Чикита, която беше влязла на пръсти, лека като сянка, дръпна Изабела за ръкава и й рече:

— Скрый се зад този шкаф, танцът започва.

Малката имаше право, два-три изстрела отекнаха в нощната тишина. Бранителите на крепостта бяха подушили нападението.

[1] Дворът на чудесата — квартал в средновековния Париж около черквата „Света Богородица на победите“, убежище на скитници, просяци, цигани и престъпници. Описан от Виктор Юго в романа му „Парижката Света Богородица“. ↑

[2] Сент Аман, Марк Антоан Жерар дьо Сент Аман (1594–1661) — френски поет, роден в Руан, възпявал веселието. ↑

[3] Пиянската Цирцея ви е превърнала в прасета — намек за епизода от Омировата „Одисея“, в който магьосницата Цирцея превръща в прасета другарите на Одисей, когато корабът му спира до бреговете на нейния остров. ↑

[4] Плутарх — знаменит древногръцки историк (р. 45–50 г., умрял 125 г. от н.е.), автор на „Животът на бележитите мъже“ на Гърция и Рим. ↑

[5] Госпожа Лукреция... — Лукреция, красива и добродетелна римлянка, била насилена от Секст, сина на последния римски цар Тарквиний Горди (VI в. пр.н.е.). Спасявайки честта си, Лукреция се прободала с кинжал. Народът на Рим, възмутен от това престъпление на Секст, се разбунтувал и свалил царя. ↑

XVII ГЛАВА

АМЕТИСТОВИЯТ ПРЪСТЕН

Като изкачваха стъпалата по четири, Малартик, Конската ноздра, Таралян-крак и Кривата джука дотърчаха в Изабелината стая, за да посрещнат нападението и да се притекат на помощ Валомбръозу, докато Дрипелът, Мерендол и другите редовни въоръженници на херцога, които той бе довел със себе си, пресичаха с лодката канала, за да излязат на брега и да ударят неприятеля в тил. Стратегия умна и достойна за един добър кралски генерал.

Върхарът на дървото запречваше прозореца, и без това доста тесен, а клонакът му се простираше почти чак до средата на стаята, тъй че нападателите не разполагаха с широко поле за борба. Малартик застана заедно с Таралян-крак до стената от едната страна, а от другата заповяда да се наредят Кривата джука и Конската ноздра, за да не се подложат срещу първия устрем на пристъпа и да действат с по-развързани ръце. За да влезе човек в крепостта, трябваше да си отвори път през тоя жив плет от свирепи мъжаги, които чакаха с шпага в едната ръка и с пищов в другата. Всички бяха сложили отново маските си, защото никой от тия порядъчни люде не държеше да бъде видян, за в случай че работите вземеха лош обрат, и сега тези четирима мъже с черни лица, неподвижни и безмълвни като призраци, представляваха твърде застрашителна гледка.

Благоволете да излезете оттук или се маскирайте — рече тихо Малартик на Валомбръоз. — Съвсем безсмислено е да ви познаят при тази схватка.

Какво ме е грижа! — отговори младият херцог. — Аз не се боя от никого на света, а и ония, които ме видят, няма да се върнат, за да го разкажат — прибави гой, като размаха заплашително шпагата си.

— Заведете поне в някоя друга стая Изабела, Елената на тази втора Троянска война^[1], която някой заблуден куршум случайно може да засегне, а ще бъде жалко.

Херцогът, намирайки съвета за уместен, пристъпи към Изабела, която беше се прислонила до Чикита зад един едро резбован дъбов скрин, и я вдигна на ръце, макар че тя се вкопчи със сгърчени пръсти за издатините на резбата и оказа най-буйна съпротива срещу усилията на Валомбръоз; тази добродетелна девица, превъзможвайки плашливостта на пола си, предпочиташе да остане на бойното поле, изложена на куршумите и острията на шпагите, които можеха да отнемат само живота ѝ, вместо да бъде сама с Валомбръоз, запазена от сражението, но изложена на начинания, които щяха да отнемат честта ѝ.

— Не, не, оставете ме! — викаше тя, като се мятеше и с отчаяно усилие се мъчеше да се задържи за рамката на вратата, защото усещаше, че Сигоняк не може да бъде далеч.

Най-сетне херцогът успя да открехне едното крило на вратата и щеше да завлече Изабела в другата стая, когато младата жена се изтръгна от ръцете му и изтича към прозореца; но Валомбръоз я застигна, вдигна я над земята и я понесе към вътрешността на покоите.

— Спасете ме! — извика тя с немощен глас, усещайки, че силите ѝ се изчерпват. — Спасете ме, Сигоняк!

Чу се шум на мачкани клони и един силен глас, който сякаш идваше от небето, прокълнтя в стаята:

— Ето ме!

И с бързината на мълния една черна сянка се стрелна между четворицата наемници, понесена от такъв устрем, че беше вече на сред стаята, когато четирите пищова гръмнаха почти едновременно. Облаци дим се вдигнаха на гъсти валма и за няколко секунди скриха от очите последниците на този четворен залп; а когато се поразпръснаха, наемниците видяха Сигоняк или, по-точно казано, капитан Фракас, защото те го познаваха само под това име: прав, с шпага в ръка и без друга рана освен пречупеното перо на шапката му — защото кремъците на пищовите не бяха успели да възпламенят толкова бързо барута, та куршумите да го улучат при онова ненадейно и мълниеносно прелитане.

Но Изабела и Валомбръоз не бяха там. Херцогът беше се възползвал от шумотевицата, за да отнесе полуоневестената си жертва. Една яка врата и едно спуснато мандало стояха между клетата комедиантка и самоотвержения ѝ защитник, комуто и без това

предстоеше да се разправи с тая шайка, дето му висеше на врата, преди да се добере до нея. За добра чест Чикита, гъвкава и пъргава като смок, с надеждата да бъде в услуга на Изабела, беше се промъкнала през процепа на вратата по петите на херцога, който посред бъркотията на пристъпа и пукотевицата на огнестрелните оръжия не ѝ обърна никакво внимание, още повече че тя тутакси се скри в един тъмен ъгъл на обширната зала, съвсем слабо осветлена от една лампа, положена на масата.

— Окаяници, къде е Изабела? — извика Сигоняк, като видя, че младата комедиантка я няма в стаята. — Аз ей сега чух гласа ѝ!

— Вий не сте ни я поверявали да я пазим — отговори Малартик с най-чудесно самообладание, — а ние между другото сме твърде лоши бавачки.

И като рече така, той се спусна с вдигната шпага връз барона, който посрещна удара му, както подобава. Но Малартик не беше противник за подценяване; след Лампурд той минаваше за най-сръчния боец в Париж, ала въпреки това не можеше издържа дълго срещу Сигоняк.

— Вардете на прозореца, докато аз се занимавам с този приятел — рече той, чаткайки с оръжие, на Таралян-крак, Кривата джука и Конската ноздра, които бързаха да заредят отново пищовите си.

В същия миг още един обсадник връхлетя в стаята, прелитайки през прозореца с опасен скок. Той беше Скапен, комуто старите занаяти като фокусник и войник му даваха особени преимущества при обсадното катерене. С едно мълниеносно око той съгледа, че ръцете на наемниците са заети да насипват барут в оръжията и да ги тъпчат с куршуми, а шпагите им са сложени край тях; бърз като светкавица, той издебна мига на колебание у враговете си, удивени от странната му поява, събра шпагите и ги хвърли през прозореца; после веднага се метна връз Конската ноздра, сграбчи го през кръста и направи от него щит, като го държеше пред себе си и го обръщаше към дулата на пищовите, насочени насреща му.

— В името на всички дяволи, не стреляйте — виеше Ноздрата, полузадушен от жилестите ръце на Скапен, — не стреляйте! Ще ми ударите слабните или главата и ще ми бъде крайно тежко да бъда осакатен от другари!

За да не даде възможност на Кривата джука и на Таралян-крак да се целят в него откъм гърба му, Скапен благоразумно беше се загърбил към стената и им подлагаше Конската ноздра като защитна преграда; а като искаше да ги кара постоянно да сменят прицелната си точка, той разтърсваше наемника и го въртеше насам-нататък и макар че нозете на нещастника от време на време допираха земята, той не добиваше от това нови сили като Антей.

Тази хитрост беше твърде на място; защото Таралян-крак, който недолюбваше много Ноздрата и ценеше човешкия живот колкото счупен гологан, все едно дали ставаше въпрос за негов другар или не, се примери в главата на Скапен, който по ръст надхвърляше малко пленника си; изстрелът изтрещя, но комедиантът се наведе, издигайки Ноздрата, за да се предпази, и куршумът се заби в ламперията, като отнесе ухото на хубостника, който зарева:

— Умрях! Умрях! — Но той виеше с такава сила, която доказваше неопровержимо, че е жив.

Скапен нямаше настроение да чака втори изстрел от пицова, защото знаеше отлично, че куршумът ще го засегне, минавайки през тялото на Ноздрата, пожертван от безчувствените си приятели, и може тежко да го нарани. Затова той си послужи с ударения като със снаряд и го метна тъй силно срещу Кривата джука, който пристъпваше, насочвайки дулото на оръжието си, че пицовът изхвъркна от ръката му и наемникът се стовари на пода, приплетен с другаря си, чиято кръв бликаше връз лицето му и го заслепяваше. Той падна толкова тежко, че няколко минути остана проснат, зашеметен и натъртен, което даде на Скапен време да подритне с крак пицова му под един шкаф и да измъкне кинжала си, за да посрещне Таралян-крак, който връхлетя яростно върху него с нож в ръката, побеснял, дето изстрелът му излезе несполучлив.

Скапен се наведе и с лявата си ръка сграбчи китката, в която Таралян-крак стискаше камата си, и я задържа във въздуха, докато с въоръжената си ръка нанесе на противника си един такъв удар с кинжала, че сигурно би го убил, ако оня не беше с дебела жилетка от биволска кожа, която умъртви силата на удара. Острието все пак проби кожата, потъна в тялото, но се хлъзна по едно ребро. Макар и да не беше смъртоносно, нито дори опасно, нараняването удиви Таралян-крак и той се олюля; тъй че комедиантът, като наблегна с внезапен

тласък ръката на наемника, която все още не беше пуснал, лесно събори противника си и без това вече подгънал коляно. И като последна, май излишна вече предохранителна мярка, чукна го няколко пъти по главата с тока си, за да му втълпи да си седи мирно и спокойно.

Докато се разиграваше всичко това, Сигоняк се сражаваше срещу Малартик със студената ярост на човек, който може да постави едни дълбоки знания в служба на една голяма смелост. Той посрещаше и отхвърляше всички пристъпи на дуелиста и дори вече беше засегнал ръката му, както пролича от внезапно разлялото се по Малартиковия ръкав червено петно. Усещайки, че ако схватката продължи, той е загубен, Малартик реши да опита едно последно усилие и връхлетя отдолу, за да нанесе на Сигоняк един удар в упор. Двете стоманени острия се срещнаха с такова сухо и мълниеносно движение, че искри изскочиха от сблъсъка им; но шпагата на барона, като че завинтена за някаква бронзова ръка, отведе навън превитата шпага на дуелиста. Острието се хлъзна под мишницата на капитан Фракас, като закачи плата на горната му дреха, без да пореже мишцата. Малартик се изправи, но преди още да заеме отбранителна стойка, Сигоняк му изби шпагата от ръката, настъпи я с крак и като надвеси острието си над гърлото му, извика:

— Предайте се или сте мъртъв!

И тъкмо в този върховен миг едно едро туловище, като чупеше дребния клонак, скочи от прозореца в разгара на битката и новодошлият, преценявайки с един поглед затруднителното положение на Малартика, му каза с глас на познавач:

— Ти можеш да се покориш на този юнак, без да загубиш честта си; животът ти виси на върха на шпагата му. Ти честно изпълни дълга си; считай се като военнопленник.

После, като се обърна към Сигоняк:

— Можете да се доверите на думата му, той е кавалер посвоему и занапред няма да предприеме нищо срещу вас.

Малартик кимна в знак на съгласие и баронът сведе острието на страшната си сабя. Що се отнася до дуелиста, той вдигна оръжието си с твърде жалък вид, пъкна го в ножницата и мълчаливо седна в едно кресло, дето се погрижи да превърже ръката си, по която червеното петно се разширяваше.

— А за тия дангалаци, ранени кой повече, кой по-малко или убити — рече Лампурд (защото новодошлият беше той), — добре е да се подсигури и затова ако обичате да им завържем лапките като на кокошки, дето ги носят за продан на пазара надолу с главата. Иначе биха могли пак да станат и да хапят, ако и само по петата. Те са си чисти негодяи, способни да се преструват, че стоят вън от борбата, за да спасят кожата, които, все едно, не струват кой знае колко.

И като измъкна от джобовете на гащите си кълбо тънки и здрави връвчици, гой се наведе над проснатите по пода туловища и с необикновена сръчност свърза ръцете и краката на Кривата джука, който от кумова срама се опитваше да се съпротивлява, на Конската ноздра, който закрепя като сврака, що я скубят жива, и дори на Таралян-крак, макар и оня да лежеше като труп, мъртвешки блед и непомръдващ.

Ако някой се учудва да види Лампурд в числото на обсаждащите, ние ще отговорим, че дуелистът беше обзет от такова сляпо възхищение спрямо Сигоняк, чиято прекрасна школа плени въображението му при срещата им на Новия мост, че доброволно постави услугите си на разположение на Капитана; услуги, които не бяха за пренебрегване в тия сложни и пълни с опасности обстоятелства. Между впрочем често се случваше при такива рисковани набези да се срещат с изтеглени мечове или шпаги в ръка добри приятели, наети и платени от враждуващи воли, но това не смущаваше съвестта на никого.

Сигурно не сте забравили, че Дрипелът, Агостин, Мерендол, Азолан и Лабриш, които преминаха с лодка канала още в началото на нападението, бяха излезли от замъка с намерението да ударят противника в гръб и да отвлекат силите му. Те мълчаливо заобиколиха покрай рова и стигнаха до мястото, където, отделено от дънера си и паднало пряко водната преграда, голямото дърво беше едновременно и висящ мост, и стълба за освободителите на младата комедиантка. Славният Ирод, както трябва да се предполага, не беше пропуснал да предложи ръцете си и смелостта си на Сигоняк, когото той ценеше много високо и когото би последвал в самата паст на преизподнята, дори и да не се касаеше за милата Изабела, обичана от цялата трупа, а

от него особено много. Ако още не сме го видели в кипежа на битката, то най-малко се дължи на страхливост, защото Тиранът, макар и комически актьор, беше сърцат като пълководец. Както всички други и той беше възседнал дънера на дървото като конче и като се повдигаше с ръцете, напредваше на тласъци за сметка на гащите си, чието дъно се закачаше и различаваше по съковете на дървесната кора. Пред него, възседнал и той ствола, де добре, де зле, се катереше и вратарят на театъра, решителен мъжага, свикнал да си отпуска юмруците и умело да се разправя с наплива на тълпите. Като стигна до мястото, където дървото се разклоняваше, вратарят се хвана за един дебел клон и продължи изкачването си; но когато там се намери Ирод, надарен с телосложението на Голиат, твърде подходящо за роли на тирани, но непригодно за катерачество, той почувства, че клонакът се огъва под него и припуква по твърде обезпокоителен начин. Погледна надолу и в тъмнината му се мярна, на около трийсетина стъпки под него, черната вода на рова. Тази гледка го накара да се поразмисли и да се премести на по-удобно място върху дървото, достатъчно здраво, за да удържи тежестта на тялото му.

„Уф! — рече си той наум. — Все едно някой слон да се разтанцува върху нишка от паяжина, че и аз да вися по тия вейчици, дете може да ги превие едно врабче. Това е работа за влюбени, за Скапеновци и тям подобни пъргави люде, принудени да мършавеят поради своето амплоа. Аз съм цар и тиранин от комедиите, повече съм привързан към трапезата, отколкото към жените, и нямам акробатически и въжеиграчески наклонности. Ако направя още една стъпка, за да се притека на помощ на капитана, който трябва да има нужда от такава, тъй като схващам по гърмежите на пищовите и по чаткането на шпагите, че там работата е гореща, ще цопна в тази гъста и черна като мастило стигийска вода^[2], зеленясала от лигави водорасли, гъмжаща от жаби и жабоци, и ще се забия в тинята до над главата, смърт безславна, зловонен гроб, край твърде жалък и без полза никаква, понеже няма да извадя от строя нито един неприятел. В такъв случай няма нищо срамно да се върна. Смелостта тук с нищо не може да помогне. Дори и да бях Ахил, Ролан или Сид, нямаше как да си попреча да не натежа с двестате и четиридесет ливри и няколко унции върху някое клонче, дебело колкото малкия ми пръст. Тук не става вече въпрос за героизъм, а за науката статика. И тъй, пълно завъртане,

моля! Все ще намеря някое хитроумно средство да проникна в твърдината и да се притека в помощ на този славен барон, който сигурно вече се съмнява в приятелството ми, стига да има време да мисли за някого си или за нещо си.“

Като свърши този монолог със скоростта на вътрешната реч, сто пъти по-бърза от другата, която добрият Омир въпреки това величае с епитета „крилата“, Ирод внезапно и ловко възседна наопаки дървения си кон, сиреч ствола на дървото, и предпазливо започна да се спуска надолу. Изведнъж той спря. Един лек шум, сякаш някой търкаше колене в кората на дървото, и учестено дишане на катерещ се човек достигнаха до ухото му и макар че нощта бе тъмна и по-непрогледна от силуета на замъка, стори му се, че различава една неясна сянка, която образуваше гърбица по правата линия на стеблото. За да остане незабелязан, той се сниши, притисна се към дървото, колкото му позволяваше величественият му корем, и зачака, неподвижен и стаил дъха си. След около две минути понадигна глава и като видя противника си съвсем близко пред себе си, изправи се изведнъж и лъсна с широкото си лице право пред очите на вероломника, който мислеше да го издебне и да го удари в гърба.

Мерендол, който водеше нападението, стискаше ножа си между зъбите, за да не затруднява ръцете си, заети с катеренето, и в мрачината изглеждаше, че носи някакви невероятни мустаци. Ирод го хвана за врата с желязната си ръка и така му стегна гърлото, че Мерендол усети да се задушаваше, като че ли пъгнаха главата му в примката на бесилото; той отвори човка, за да поеме малко въздух, и изпусна ножа, който цамбурна в рова. И тъй като Ирод продължаваше да стиска гърлото му, коленете му се разтвориха, размаханите му ръце описаха гърчещи се криволици; и скоро плясъкът на нещо голямо и тежко отекна в тъмнината и пръски от водата на канала стигнаха чак до петите на Ирод.

„Един! — рече си Тиранът. — Ако не е удушен, ще да се удави. Изборът между тези две възможности ми е твърде приятен. А сега да продължим това проклето спускане.“

Той се смъкна още няколко стъпки. На неголямо разстояние от него затрепка синкава искрица от запалката на пищов; палецът на огниво изтрака сухо и остро, светлина прониза мрака, чу се гърмеж и един куршум писна на два-три пръста над Ирод, който се сниши още

щом зърна блестящата точица, и прибра главата си между раменете, както костенурка се прибира в корубата си, което му свърши чудесна работа.

— Трите рога на рогатия! — изръмжа един дрезгав глас, който принадлежеше тъкмо на Дрипела. — Не улучих!

— За малко, мойто момченце — отговори Ирод, — макар че аз съм доста големичък. Ти трябва да си голям левак. Ха сега заповядай пък ти.

И Тиранът надигна един кривак, който беше завързан за китката му с кожено ремъче — едно не твърде благородно оръжие, но той го владееше с възхитително съвършенство, тъй като неведнъж по време на скитанията му из провинцията беше му се случвало да го върти като някой руански сопаджия. Сега кривакът му срещна шпагата, която наемникът беше изтеглил от ножницата, след като пъкна в пояса си ненужния вече пищов, и я натроши като стъкло, тъй че само дръжката и остана в пестника на Дрипела. Върхът на сопата даже засегна рамото му и го понатърти, твърде леко наистина, понеже силата на удара беше вече умъртвена.

Сега двамата противници, застанали лице в лице, тъй като единият продължаваше да се смъква, а другият се мъчеше да се изкатери, се сграбчиха през кръста и всеки се стремеше да катурне другия в черната и зееща бездна на рова под тях. Макар че Дрипелът беше едър нехранимайко и пращеше от сила и сръчност, не беше лесно да се разкърти такава грамада като Тирана. Все едно да се мъчиш да изтръгнеш някоя кула от земята. Ирод беше преплел краката си под стъблото на дървото и се държеше на него като занитен с куки. Стегнат между ръцете му, жилести и могъщи като обятията на Херкулес, Дрипелът се обливаше в пот и пъктеше като ковашки мях. Почти сплескан върху широката гръд на Тирана, той се подпираше с ръце за раменете му, в крайно усилие да се измъкне от тая страшна прегръдка. Използувайки една хитра уловка, Ирод разхлаби малко менгемето и наемникът се надигна да вдиша една широка и дълбока глътка, през което време Ирод, като го пусна за миг, обхвана го отново през хълбоците, откъсна го от опората му и го вдигна във въздуха. Сега Тиранът трябваше само да разтвори ръце, за да отпрати Дрипела да направи дупка сред водната леща в канала и той разпери до край ръцете си и наемникът полетя надолу; но Дрипелът беше силен и

гъвкав мъжага, както вече споменахме, и успя да се вкопчи със сгърчени пръсти в дървото, като люшкаше тялото си, увиснало над пропастта, и се мъчеше да се залови с крака и с колене за дънера. Но не успя и остана да виси като главно латинско „I“ на ръката си, разтегната страхотно от тежестта на тялото. Пръстите, ужасени да не се откопчат, се вливаха в кората като железни нокти, а сухожилията по лакътя се опъваха до скъсване, сякаш струните на някоя цигулка, дето ѝ натягат ключовете пряко сили. Ако беше светло, щеше да се види как кръвта блика от посинелите нокти.

Положението не беше весело. Човекът висеше на едната си ръка, която тежестта на туловището обтягаше като уред за изтезания. Освен телесните болки Дрипелът се измъчваше и от оня шеметен ужас от падането, примесен с мамещия зов на бездната, с който тя привлича всеки надвесен над нея. Разширените му очи втренчено гледаха тъмната глъбина; ушите му бучаха; през слепоочията му сякаш преминаваха съскащи стрели; обземаха го желанието да се хвърли, които все още жизненият усет за самосъхранение обуздаваше: той не знаеше да плува и за него този ров щеше да бъде и гроб.

Въпреки свирепия си вид и черните си като въглен вежди в дъното на душата си Ирод беше твърде мекосърдечен. Той почувствува жалост към тогова клетник, който се люлееше в празното от няколко дълги като вечност минути и чиято предсмъртна борба се удължаваше с жестоки вътрешни терзания. И като се наведе над дънера на дървото, той рече на Дрипела:

— Обеснико, ако ми обещаеш в името на живота си на оня свят, тъй като на тоя животът ти ми принадлежи и без това, че няма да се бъркаш вече в сражението, аз ще те освободя от позорния стълб, дето висиш като злия разбойник.

— Заклевам се — изхърка глухо Дрипелът, стигнал до края на силите си. — Но по-бързо, за бога, че падам!

С херкулесовската си лапа Ирод хвана ръката на нехранимайкото и благодарение на необикновената си сила издигна тялото му чак на дънера, където го сложи да седне на конче срещу себе си, като го въртеше с такава лекота, сякаш си играеше с някаква парцалена кукла.

Въпреки че Дрипелът не беше някоя превзета госпожичка, склонна към припадъци, той бе почти в несвяст, когато честният комедиант го измъкна от бездната, и ако не беше голямата Иродова

ръка, която го подкрепяше, той отново щеше да се изгърси долу като омекнал вързоп.

— Нямам нишадър да ти дам да помиришеш, нито перца да ти ги горя под носа — му рече Тиранът, като ровеше из джоба си, — но ето ти едно лекарство за сърце, което ще те подсили; това е чиста андайска ракия, изстискан слънчев сок.

И той пъкна гърлото на бутилката между устните на губещия съзнание наемник.

— Хайде побозай ми това млечице, още две-три глътки, и ще ми се ококориш като ловно соколче, когато му свалят качулката.

Щедрата напитка скоро подейства на побойника, който поблагодари Ироду, помахвайки, и се зае да раздвижи схваналата си ръка, та да ѝ възвърне гъвкавостта.

— А сега — рече Ирод, — без да се занимаваме повече с глупости, да се смъкнем от тоя прът за кокошки, където не се чувствам твърде удобно, и да слезем на триж светата твърда земица, която повече подхожда за телосложението ми. Върви отпред! — прибави той, като обърна Дрипела и го сложи пак да възседне дървото, само че в обратна посока.

Той се хлъзна надолу и Тиранът — след него. Като стигнаха земята и се изправиха, наемникът и Ирод зад него, Дрипелът различи върху брега на канала стражевия патрул, съставен от Агостин, Азолан и Баск.

— Свой! — извика им той високо и като извърна глава, тихо рече на комедианта: — Не обелвайте нито дума и вървете по петите ми!

Когато приближиха, Дрипелът пристъпи към Азолан и му пошепна на ухото паролата. После прибави:

— Този приятел и аз сме ранени и ще се дръпнем малко настрана да си почистим раните и да ги превържем.

Азолан кимна в знак на съгласие. Нямаше нищо по-естествено от тази басня. Дрипелът и Тиранът се отдалечиха. Когато потънаха под стряхата на дърветата, които, макар и голи, ги скриха с помощта на тъмата, наемникът рече Ироду:

— Вие великодушно ми дарихте живота. Аз току-що ви спасих от сигурна смърт, защото тия трима мъжаги щяха да ви затрият. Аз си платих дълга, но не смятам, че съм се разплатил напълно; когато ви се

случи да имате нужда от мен, ще ме намерите. Сега вървете да си гледате работата. Аз поемам отгук, вие тръгнете натам.

Като остана сам, Ирод продължи да върви по същата алея, като гледаше през дърветата проклетия замък, където за голямо свое съжаление той не успя да проникне. Никаква светлинка не блещукаше по прозорците освен откъм нападнатото крило, а цялото останало здание беше погребано в мрак и мълчание. Обаче като зави, Тиранът видя, че изгриващата месечина е започнала да облива с меката си светлина фасадата зад ъгъла и да заледява със сребро моравите плочки на покрива. В този блед полузрак се различаваше фигурата на един часовой, който разхождаше сянката си по едно неголямо открито пространство на брега на рова. Това беше Лабриш, останал да варди лодката, с която Мерендол, Дрипелът, Азолан и Агостин преплаваха канала.

Тази гледка накара Ирод да се замисли.

„За какъв дявол този човек стои съвсем самичък тука, докато другарите му въртят ножовете? Бездруго за да предварди някоя изненада или за да подсигури оттеглянето им, той охранява някой таен проход, някакъв потулен излаз, откъдето, дай боже, като го шашардисам с един кривак по главата, аз ще сполуча да се вмъкна в този проклет замък и да покажа на Сигоняк, че не съм го забравил.“

Докато разсъждаваше по този начин, Ирод забави крачките си и вървежът му стана толкова безшумен, като че ли подметките му бяха подковани с плъст. Той се приближаваше до стражата с оная мека котешка стъпка, с която често са надарени дебелият мъже. Когато стигна на подходящо разстояние, той му стовари връз черепа един удар, достатъчен да извади от строя, но не и да убие потърпевшия. Както вече забелязахме, Ирод по душа не беше жесток и съвсем не желаше смъртта на грешника.

Изненадан така, като че ли върху главата му беше ударил гръм от ясно небе, Лабриш се преметна с краката нагоре и не помръдна повече: силата на удара го зашемети и той загуби съзнание. Ирод пристъпи до парапета на рова и видя един тесен прорез в перилата, до който достигаше една косо изсечена в зидарията на канала каменна стълбица, спускаща се чак до дъното на рова или поне до равнището на водата, която подплискваше в последните стъпала. Тиранът слезе предпазливо по басамаците и щом усети, че кракът му се намокри,

спря, опитвайки се да пробие с поглед тъмнината. Той скоро различи очертанятията на ладията, притихнала в сянката на стената, и я притегли за веригата, с която беше привързана към подножието на стълбичката. За снажния трагик беше игра да строши верижката и той стъпи в лодката, която едва не се преобърна под тежестта му. Когато клатушкането поутихна и се възстанови равновесието, Ирод леко завъртя единственото весло, което беше прикрепено към кърмата, за да служи едновременно и за гребло, и за кормило. Отстъпвайки на тласъка, ладията скоро излезе от ивицата на сянката, за да навлезе в отрязъка на светлината, където върху масленочерната вода блещукаха като люспи на рибки блескуни златните жички на месечината. Бледите лъчи на нощното светило отбулиха пред Ирод друга стълбичка на отсрещния бряг, иззидана в цокъла на сградата под един тухлен свод. Той стъпи на нея и като тръгна по ниския сводест проход, без всякакви спънки излезе във вътрешния двор, свършено пуст в този миг.

„Ето ни значи в сърцето на крепостта — рече си Ирод, като си потъркваше ръцете. — Моята храброст е по-устойчива върху тези широки, добре споени плочи, отколкото връз оная пръчка за папагали, откъдето се смъкнах. Тъй, да определим сега посоките и да вървим по-скоро при другарите!“

Той съгледа стълбището, пазено от двата каменни сфинкса и съвсем вярно разсъди, че този тържествен вход води към по-охолните помещения на сградата, където без съмнение Валомбръоз беше настанил младата комедиантка и където вероятно се разиграваше битката в чест на тази Елена без Менелай и добродетелна най-вече спрямо Парис. Сфинксовете не поревнаха да извадят ноктите си, за да го спрат.

Победата изглежда беше в ръцете на нападателите. Конската ноздра, Кривата джука и Таралян-крак се въргаляха по пода като телета в сламата. Малартик, главатарят на шайката, беше обезоръжен. Но на дело победителите бяха пленници. Вратата на стаята, залостена отвън, стоеше между тях и онази, която бяха дошли да търсят, и тази врата, направена от як дъб, украсена с изящни обковки от излъскана стомана, можеше да се превърне в непреодолимо препятствие за люде като тях, които не носеха със себе си нито брадви, нито клещи, за да я

разбият. Сигоняк, Лампурд и Скапен, подпрели рамене срещу двете ѝ крила, напиреха да я изкъртят, но тя не помръдваше, обединената сила на тримата се огъваше пред нея.

— А ако я подпалим? — рече Сигоняк, който вече се отчайваше. — В огнището има горещи цепеници.

— Тая ще е много дълга — отговори Лампурд, — дъбовата сърцевина гори трудно. По-добре да издърпаме този скрин и да го превърнем в нещо като катапулта или „овен“, с какъвто обсадниците пробиват вратите на крепостите, и който ще може да продъни и тази досадна преграда.

Речено-сторено, и изящната мебел, украсена с изкусна резба, грубо сграбчена и запокитена с все сила, изтрещя върху яката врата без други последици, освен че се издраска лакът ѝ и се откърти една хубавка, нежно изваяна главица на ангелче или на амур, която образуваше един от ъглите на скрина. Баронът беснееше само като си помислеше, че Валомбрюоз е излязъл от стаята, отнасяйки Изабела, въпреки отчаяното съпротивление на младото момиче.

Изведнъж се чу страшен шум. Клонаците, които задръстваха прозореца, изчезнаха и дървото падна във водите на рова с пращане и трясък, сред които се примесваха и човешки викове — писъците на вратаря на театъра, който беше спрял да се катери, тъй като клонът бе станал твърде тънък, за да го удържи. На Азолан, Агостин и Баск беше им дошла блестящата мисъл да блъснат дървото във водата, за да отрежат пътя за отстъпление на нападателите.

— Ако ние не съборим тази врата — рече Лампурд, — хванати сме като мишки в капан. Дяволите да ги вземат тия отколешни майстори, дето са работили толкова здраво. Ще се опитам да изрежа дървото около ключалката с кинжала си, за да я избутам, щом знае толкова яко да държи. Трябва да излезем оттук на всяка цена; вече нямаме възможността да увиснем на нашето дърво като мечките по дънерите си в крепостните ровове на града Берн^[3] в Швейцария.

Лампурд се готвеше да пристъпи към работа, когато едно леко скърцане, наподобяващо въртенето на ключ, отекна в ключалката и безплодно щурмуваната врата се отвори от само себе си.

— Кой добър ангел ни идва на помощ! — провикна се Сигоняк. — Или по силата на някакво чудо тази врата се отваря сам-самичка, след като толкова време ни се опираше?

— Няма нито ангел, нито чудо — отговори Чикита, като се показва в пролуката на вратата и впи в барона тайнствения си и спокоен поглед.

— Къде е Изабела? — извика Сигоняк, като претърсваше с очи помещението, слабо осветлено от трепкащия зрак на една малка лампа.

Той не я видя отначало. Херцог дьо Валомбрюоз, изненадан от внезапното отваряне на двете крила, се беше стъписал в един тъмен ъгъл, криейки зад себе си младата комедиантка, полуприпаднала от страх и от изтощение; тя беше се свлякла на колене, подпряла глава на стената, косите ѝ бяха развързани и разпилени, дрехите — в безпорядък, мънистената обшивка по пазвата на елечето ѝ — скъсана: толкова отчаяно беше се борила и извивала тя в ръцете на похитителя си, който, усещайки, че жертвата му се изплъзва, напусто беше се опитвал да ѝ открадне няколко лигави целувки, като преследван фавън, който отмъква вдън горите някоя млада девица.

— Тя е тук — рече Чикита, — в онова къоше, зад господаря Валомбрюоз; но за да вземеш жената, трябва да убиеш мъжа.

— Това да е мъката, ще го убия! — извика Сигоняк и пристъпи напред с извадена шпага срещу младия херцог, който вече бе заел стойка.

— Ще видим, господин капитан Фракас, кавалере на циганки — отговори със съвършено презрение младият херцог.

Оръжията се кръстосаха и се преследваха, въртейки се едно около друго с оная благоразумна забавеност, с която майсторите на фехтовката навлизат в двубоите, които трябва да бъдат смъртоносни. Валомбрюоз не беше равен по сила на Сигоняк; но както подобаваше на човек от неговата среда, той дълго беше посещавал академиите, беше измокрил с потта си не една риза във фехтовалните зали и беше работил под ръководството на най-добрите майстори. Тъй че той не държеше шпагата си като метла, според презрителния израз на Лампурд спрямо некадърните дрънкачи на оръжие, които по неговото мнение само позоряха занаята. Като знаеше колко страшен е противникът му, младият херцог се затвори в плътна отбрана, отблъскваше ударите и съвсем не нападеше. Той се надяваше да изтощи Сигоняк, и без това изморен вече от щурма на замъка и двубоя му с Малартик, тъй като беше чул чаткането на шпагите зад вратата. Но все пак, докато отклоняваше оръжието на барона, с лявата си ръка

той трескаво търсеше по гърдите си една малка сребърна свирка, окачена на верижка около врата му. Когато я напипа, той я поднесе към устните си и пронизително и дълго изсвири. Това движение едва не му коства скъпо; малко остана шпагата на барона да закове ръката му за устата; отбито от един малко закъснял отпор, острието само одраска палеца му. Валомбръоз бързо зае стойката си. Очите му мяха свирепи погледи като очите на злите вълшебници и на вещерите, които имат дарбата да убиват; една дяволски ехидна усмивка гърчеше ъглите на устата му, той цял сияеше от удовлетворена жестокост и като не се разкриваше, имаше сякаш някакво надмощие над Сигоняк, отбивайки безпогрешно всеки негов пристъп.

Малартик, Лампурд и Скапен наблюдаваха с възхищение тази съдбоносна битка, от която зависеше изходът на сражението, понеже тяло срещу тяло се биеха вождовете на двете враждуващи сили. Скапен дори донесе свещници от другата стая, та съперниците да виждат по-добре. Трогателно внимание!

— Херцогчето я кара добре — рече Лампурд, безпристрастен оценител на всяка заслуга. — Не го мислех способен на такава защита; но ако започне да напада, той е загубен. Капитан Фракас има по-дълга ръка от него. Ах, дявол, този полукръгов отвод е прекалено широк. Какво ви казвах! Ето че шпагата на противника се вмъква в пролуката. Валомбръоз е засегнат; не, той се отдръпна тъкмо навреме.

В същия миг се чу шумно тропане на крака, което приближаваше. Един плот от ламперията се отвори с трясък и петшестмина въоръжени лакеи стремително нахлуха в залата.

— Отнесете тази жена — им извика Валомбръоз — и се заемете с тия негодници. Аз си имам работа с Капитана. — И той се втурна срещу него с вдигната шпага.

Нахълтването на нехранимайковците изненада Сигоняк. Той поотпусна малко защитата си, защото следеше с очи съвсем онесвестената Изабела, която двоица лакеи, охранявани от херцога, мъкнеха към стълбището, и острието на Валомбръоз докосна китката му. Тази драскотина го стресна и той нанесе на херцога един удар в дълбочина, който засегна велможата над ключицата и го олюля.

В това време Лампурд и Скапен посрещаха лакеите, както подобава; Лампурд ги мушкаше като плъхове с дългата си сабя, а Скапен им цепеше главите с дръжката на един пищов, който беше

грабнал от земята. А като видяха, че господарят им е ранен и се обляга на стената, подпрян на шпагата си, и лицето му се покрива с мъртвешка бледост, тези окаяни нехранимайковци с подли души и страхливи сърца изоставиха битката и си плюха на петите. Вярно е наистина, че Валомбръзовите слуги никак не обичаха своя херцог, който се отнасяше с тях по-скоро като тиранин, отколкото като господар и ги изтезаваше с някаква своеобразна жестокост.

— Насам, негодяи, насам! — извика той с отслабнал глас, що повече приличаше на въздишка. — Така ли оставяте вашия херцог без помощ и подкрепа?

Докато се развиваха тия събития, Ирод влезе в замъка, както казахме, и с всичката пъргавина, която му позволяваше телосложението, изкачваше голямото стълбище, от пристигането на Валомбръоз в замъка насам осветено от един грамаден, прекрасно изработен фенер, който висеше на копринено въже. Той стигна площадката на втория кат в същия миг, когато там се появиха лакеите, отнасящи разрошената, бледа, бездиханна Изабела, както се носи мъртвец. Ирод си помисли, че младият херцог я е убил или е заповядал да я убият заради добродетелната ѝ съпротива, и побеснял от ярост и отчаяние при тази мисъл, връхлетя със сопата си връз дангалаците; изненадани от това внезапно нападение, срещу което не можеха да се бранят, понеже ръцете им бяха заети, лакеите изпуснаха жертвата си и хукнаха, където им видят очите, сякаш ги гонеше дяволът. Ирод се наведе над Изабела, положи главата и на коляното си, сложи ръка на сърцето ѝ и се увери, че то още бие. Не личеше да има някаква рана по нея и ето че тя едва забележимо започна да въздиша, като човек, у когото лека-полека се връща съзнанието за живот.

В това положение ги завари Сигоняк, който беше се отървал от Валомбръоз чрез оня дълбок стремителен удар, високо оценен от Лампурд. Баронът коленичи до приятелката си, взе ѝ ръцете и ѝ заговори с глас, който Изабела дочуваше смътно, сякаш думите идеха от дълбините на някакъв сън:

— Елате на себе си, скъпа душичке, и вече не се бойте от нищо. Вие сте в ръцете на вашите приятели и никой вече не може да ви стори зло.

Макар Изабела още да не беше отворила очи, върху безцветните ѝ устни се очерта една безсилна усмивка и бледите ѝ пръсти, още влажни от студената пот на безсъзнанието, едва доловимо стиснаха ръката на Сигоняк.

Лампурд наблюдаваше разнежено тази трогателна влюбена двойка, понеже сам плащаше дан на подобни увлечения и се смяташе по-вещ в сърдечните дела от когото и да било.

И изведнъж едно властно изсвирване строго се втурна в тишината, която беше се възцарила след шумотевицата на сражението. След няколко минути свиренето се повтори с остра и проточена ярост. Зовеше господар и трябваше да му се подчинят. Чу се изтракване на вериги. После един глух шум възвести, че подвижният мост се спуска; вихрушката на колелетата отекна под свода и тозчас зад прозорците на стълбището пламнаха червените светлини на факли, които се пръснаха из двора. Вратите на преддверието с трясък се отвориха и се блъснаха в стената, забързали крачки отекнаха в звънката коруба на стълбището.

Веднага след това се появиха четворица лакеи, облечени в тържествени ливреи, които носеха запалени восъчни свещи с оня вид на безразличие и на няма готовност, който отличава прислугата на големите благороднически родове. Зад тях бавно се изкачваше един мъж с господарски вид, облечен от главата до петите в черно кадифе, обточено с чер кехлибар. Един от ония ордени, които кралете и владетелните князе запазват за себе си или награждават с тях само най-знаменитите личности, блестеше на гърдите му върху тъмния фон на кадифето. Като стигнаха до площадката, лакеите се наредиха покрай стената като статуи, които държат факли в ръцете си, и нито едно потрепване на клепачи, нито едно помръдване на мишци не показваше, че са забелязали гледката, сама по себе си твърде необикновена, която се разстилаше пред очите им. Господарят още не беше проговорил, те не биваше да имат мнение.

Облеченият в черно велможа се изправи наврѣх стълбището. Макар възрастта да беше прибавила бръчки по челото и по бузите му, да бе ожълтила цвета на кожата му и избелила косите му, в негово лице все още можеше да се разпознае първообразът на оня портрет, който беше привлякъл погледите на Изабела в часовете на нейното отчаяние и към когото тя беше се обръщала за утеха като към светец закрилник. Той беше князът, бащата на Валомбръоз. Синът носеше името на едно

херцогство, очаквайки естествения ред на наследяване да го направи глава на рода.

Като видя Изабела, придържана от Ирод и от Сигоняк, безкръвно бледа и сякаш мъртва, князът вдигна ръце към небето и скръбно въздъхна.

— Пристигнал съм твърде късно — рече той, — колкото и да бързах!

И той се наведе над младата комедиантка и пое безжизнената ѝ ръка.

На тая бяла ръка, сякаш изваяна от алабастр, на безименния ѝ пръст блестеше пръстен, в чашката на който беше вкован един твърде едър аметист. Старият велможа изглежда твърде се смути при вида на този пръстен. Той го извади с трескаво трепереци ръце от пръста на Изабела, направи знак одному от лакеите факлоносци да се приближи и на по-силната светлина на восъчната свещ разчете герба, издълбан върху камъка, като доближаваше халката съвсем близо до светилника, а после я отдалечаваше, за да различи по-ясно подробностите със старческото си зрение.

Сигоняк, Ирод и Лампурд безпокойно следяха блуждаещите движения на княза и промените върху лицето му при вида на тази драгоценност, която той изглежда добре познаваше, и все я обръщаше и преобръщаше между пръстите си, като че ли не можеше да се реши да възприеме една мъчителна догадка.

— Къде е Валомбрюоз? — извика най-сетне той с гръмлив глас. — Къде е това чудовище, недостойно за моя род?

Той беше познал в този пръстен, и в това не можеше да има никакво съмнение, оная халка, украсена с един измислен герб, с която той подпечатваше някога писъмцата, що пишеше на Корнелия, майката на Изабела. По какъв начин тази халка беше се отзовала върху пръста на тази млада актриса, отвлечена от Валомбрюоз, и от кого беше я получила тя?

„Мигар тя е дъщерята на Корнелия — мислеше си князът, — а следователно и моята? Тоя занаят на комедиантка, с който тя изкарва препитанието си, възрастта ѝ, лицето ѝ, върху което откривам омекотени някои от чертите на майка ѝ, всичко се съгласува, за да ме накара да го повярвам. Но тогава той е преследвал сестра си, този

проклет разгулник, и тази любов е била кръвосмешение! О, аз съм жестоко наказан за оня стар грях!“

Най-сетне Изабела отвори очи и първият ѝ поглед падна върху княза, който държеше пръстена, взет от ръката ѝ. Стори ѝ се, че е виждала вече това лице, но още младо, без белите коси и посивялата брада. Сякаш той беше остарелият двойник на портрета, вграден над камината. И при вида му в сърцето на Изабела нахлу някакво чувство на дълбоко благоговение. Тя видя до себе си и верния Сигоняк, и добрия Ирод, и двамата живи и здрави, и ужасите на битката отстъпиха пред увереността в избавлението. Вече нямаше от какво да се страхува нито за приятелите си, нито за себе си. Като се понадигна, тя наклони глава към княза, който я наблюдаваше с участливо внимание, и сякаш търсеше в чертите на младото момиче прилика с един някога скъп образ.

— От кого, госпожице, имате този пръстен, който ми навява някои спомени. Отдавна ли е той ваше притежание? — попита старият велможа с развълнуван глас.

— Притежавам го от детинство и той е единственото наследство, което получих от майка си — отговори Изабела.

— А коя беше майка ви, с какво се занимаваше тя? — продължи князът с удвоено любопитство.

— Тя се наричаше Корнелия — отвърна скромно Изабела — и беше бедна провинциална комедиантка, която играеше ролите на царици и владетелки в трагедиите, представяни от трупата, където аз и досега участвам.

— Корнелия! Няма никакво съмнение! — извика князът потресен. — Да, тя е! — Но като овладя чувствата си, той отново прие един величествен и спокоен вид и се обърна към Изабела: — Разрешете ми да задържа този пръстен. Ще ви го върна, когато потрѣбва.

— Той е в ръцете на ваша светлост — отговори младата комедиантка, а в съзнанието ѝ през мъглявините на детинските спомени се очертаваше все по-ясно възпоминанието за едно лице, което тя, съвсем мъничка още, беше виждала да се навежда над люлката ѝ.

— Господа — каза князът, като закова своя твърд и ясен поглед върху Сигоняк и другарите му, — при всякакви други обстоятелства

бих могъл да намеря странно вашето въоръжено присъствие в замъка ми; но аз съм известен за повода, който ви е накарал да нахълтате в това жилище, до днес неприкосновено. Насилието поражда насилие и го оправдава. Аз ще затворя очи за всичко, което се е случило тук. Но къде е херцог дьо Валомбрюоз, този изроден син, който безчести старините ми?

Като че ли в отговор на бащиния си зов в същия миг Валомбрюоз се появи на прага на залата, подкрепян от Малартик; той беше страхотно блед, а сгърчената му ръка притискаше една кърпичка към гърдите му. Все пак той вървеше, но така, както вървят призраците, без да си повдига нозете от пода. Само усилието на една страшна воля, което придаваше на чертите му неподвижността на мраморна маска, го държеше изправен на крака. Той беше чул гласа на баща си, от когото, колкото и да беше покварен, все още се боеше, и се мъчеше да скрие от него раняването си. Той хапеше устни, за да не крещи от болката, и поглъщаше отново кървящата пяна, която стигаше до ъглите на устата му; той дори свали шапка въпреки безпощадната болка, що му причини повдигането на ръката, и застана така, гологлав и безмълвен.

— Господине — рече князът, — вашите лудории надхвърлят всички допустими граници, а изстъпленията ви стигнаха дотам, че ще бъда принуден да измоля за вас от краля милостта за някое доживотно запиране в тъмница или вечно изгнание. Похищението, задържането против волята, изнасилването вече не са кавалерски любезности и ако аз мога да отдам дължимото на увлеченията на една поразпусната младост, то никога няма да простя хладно обмисленото престъпление. А знаете ли вие, чудовище — продължи той, като се приближи съвсем плътно до Валомбрюоз и заговори до ухото му, за да не го чуе никой друг, — знаете ли коя е тази девойка, тази Изабела, която вие отвлякохте без оглед на добродетелната ѝ съпротива? Ваша сестра!

— Дано тя замести сина, когото ще загубите — отговори Валомбрюоз, обзет от внезапно премаляване, от което по мъртвешки бледото му лице избиха капки пот, като в предсмъртен гърч. — Но аз не съм виновен, както мислите. Изабела е чиста, кълна се в името на бога, пред когото скоро ще се представя. Смъртта не е свикнала да лъже и на един издъхващ благородник може да се повярва.

Последните думи той произнесе с глас достатъчно висок, за да бъде чул от всички. Изабела извърна овлажнените си от сълзи очи към

Сигоняк и откри върху лицето на този съвършен любовник, че той не е чакал свидетелството in extremis^[4] на Валомбрюоз, за да повярва в непорочността на тази, която обичаше.

— Но какво ви е? — извика князът, протягайки ръка към младия херцог, който се олюляваше въпреки поддръжката на Малартика.

— Нищо, татко — отговори, по-скоро едва чуто прошепна Валомбрюоз... — ... нищо... само умирам! — и той се строполи като подсечен върху плочите на площадката тъй внезапно, че Малартик не можа да го задържи.

— Не падна на носа си — поучително рече Жакмен Лампурд, — това е само припадък; още може да прескочи трапа. Ние, хората на оръжието, разбираме тези работи по-добре, отколкото хората с хирургически нож в ръката и аптекарите.

— Лекар! Веднага лекар! — викаше князът, забравил всичкия си яд при тази гледка. — Може би все още има някаква надежда. Цяло състояние за този, който спаси сина ми, последната издънка на едно благородно племе! Но вървете, какво правите още там? Тичайте, бързайте!

Двоица от безстрастните лакеи, които бяха освещавали тая сцена с факлите си, без дори да мигнат с око, се отделиха от стената и се спуснаха да изпълнят заповедите на господаря си.

Други слуги вдигнаха тялото на Валомбрюоз с всичката възможна предпазливост и по заповед на баща му го принесоха в неговите покои, където го положиха върху леглото му.

Старият велможа следеше това печално шествие с поглед, в който болката вече бе угасила гнева. Той виждаше как родът му свършваше с този син, обичан и мразен в едно и също време, и в този миг беше забравил пороците му, за да си спомни само блестящите му качества. Една дълбока мъка се надигна в душата му и той остана няколко минути потънал в мълчание, което всички уважиха.

Изабела, съвзела се напълно от припадъка си, стоеше права между Сигоняк и Ирод, свела очи, като се мъчеше със свенлива ръка да оправи безпорядъка на облеклото си. Лампурд и Скапен, застанали малко по-назад, чезнеха в сянката като лица от втори ред, а в рамката на вратата се мяркаха любопитните глави на наемниците, които бяха участвали в сражението и не бяха съвсем спокойни за участието си —

бояха се да не ги изпратят в кралските галери или на бесилото, задето са подпомагали Валомбрюоз в злочинствата му.

Най-сетне князът прекъсна това тежко мълчание и рече:

— Напуснете незабавно този замък, вие всички, които сте турили шпагите си в служба на долните страсти на моя син. Аз съм твърде много благородник, за да изпълнявам служебните задължения на стражник или на палач; махайте се, изчезвайте, потънете в леговищата си. Правосъдието ще намери начин да ви открие и там!

Прощалният поздрав на княза не беше много милостив; но и дума не можеше да става да се вади на показ някаква си остра чувствителност. Наемниците, които Лампурд беше развързал още в началото на тая сцена, се изсулиха, ни лук яли, ни лук мирисали, начело с Малартик, своя главатар.

Когато те изчезнаха, бащата на Валомбрюоз хвана Изабела за ръката, отдели я от купчината люде, сред които тя стоеше, и я задържа до себе си, като ѝ рече:

— Останете тук, госпожице; от днес нататък вашето място е до мен. Това е наистина най-малкото, което трябва да направите: да ми върнете една дъщеря, понеже ми отнемате един син.

И той обърса една сълза, която, без да иска, набъбна под клепача му. После, като изви глава с едно движение на несравнимо благородство, той се обърна към Сигоняк:

— Господине, вие можете да си отидете заедно с другарите си. Изабела няма от какво да се страхува до баща си и от днес нататък този замък ще бъде нейно жилище. Сега, когато тайната на произхода ѝ е вече известна, не подобава дъщеря ми да се връща в Париж. Твърде скъпо плащам, за да нямам право да я задържа. Аз ви благодаря, ако и това да ми струва надеждата за продължение на рода, дете сте спестили на сина ми едно срамно деяние, какво говоря аз, едно чудовищно престъпление! Върху герба си предпочитам да има петно кръв, отколкото петно кал. Тъй като Валомбрюоз беше безчестен, добре сторихте, дете го убихте; вие постъпихте като истински благородник, а уверяват ме, че наистина сте такъв, закрилник на слабите, невинните и добродетелните. Да убиете е било ваше право. Спасената чест на дъщеря ми изкупва смъртта на брат ѝ. Ето какво ми говори разумът; но бащинското ми сърце роптае и несправедливи мисли за отмъщение биха могли да ме обхванат, а аз няма да им бъда господар. Изчезнете,

аз няма да предприема никакво преследване и ще се постарая да забравя, че една сурова необходимост е насочила стоманата ви срещу гърдите на моя син!

— Ваша светлост — отговори Сигоняк с израз и глас на най-дълбока почит, — аз споделям мъката на бащата с такова участие, че, без да пророня дума, бих приел и най-горчивите хули, и най-стръвните оскърбления, макар и в този пагубен сблъсък честта ми да не ми отправя и най-малкия укор. За да се оправдая във вашите очи, аз не бих искал да ви кажа нищо такова, което би могло да прозвучи като обвинение срещу този злочест херцог дьо Валомбрюоз; но повярвайте ми, че аз съвсем не съм го търсил, че той сам върхлетя на пътя ми и че аз правех всичко, що беше по силите ми в срещите ни с него, да го защитя. Дори тук само неговата сляпа ярост го хвърли срещу шпагата ми. Оставям във вашите ръце Изабела, която ми е по-скъпа и от живота, и си отивам завинаги безутешен от тая тъжна победа, за мен истинско поражение, защото тя разрушава щастието ми! Ах! Колко по-добре щеше да бъде аз да бях убит и жертва, вместо да съм изстребител!

След това Сигоняк поздрави почтително княза и като хвърли към Изабела един дълъг поглед, натезал от любов и от мъка, слезе по стъпалата на стълбището, последван от Ирод, Скапен и Лампурд, и много пъти обърна назад главата си. Той видя младото момиче, което се подпираше на парапета, за да не припадне, и поднасяше кърпичката си към своите пълни със сълзи очи. Какво оплакваше тя, смъртта на брат си или разлъката на Сигоняк? Ние мислим, че раздялата със Сигоняк, тъй като още не бе имало време омерзението, що ѝ вдъхваше Валомбрюоз, да се превърне в нежност поради внезапно разкритото им родство. Поне баронът, колкото и скромен да беше, разсъди така и — какво странно нещо е човешкото сърце — си тръгна утешен от сълзите на девойката, която обичаше.

Сигоняк и другарите му минаха по подвижния мост и поеха покрай рова, за да стигнат до конете си, оставени в оная отстранена горичка; и както вървяха, чуха как от рова се надига един плачлив глас, тъкмо на мястото, заприщено от събореното дърво. Оказа се, че това е вратарят на театъра, който не бе могъл да се освободи от оплелите го клони и жалостиво проплакваше за помощ, подал само глава над водата и подложен на опасността всеки път, щом отвори човката си да викне, да се нагълта с тази блудкава течност, която той ненавиждаше

повече и от отрова. Скапен, който беше много чевръст и лекостъпен, дръзна да се спусне по дървото и скоро измъкна като риба вратаря, от когото се стичаше вода и който беше целият омотан във водни растения.

Конете не бяха помръднали от своя заслон и скоро, възседнати от ездачите си, бодро се понесоха по пътя за Париж.

— Как ви се струват, господин барон, всичките тези събития? — говореше Ирод на Сигоняк, който яздеше крак до крак с него, тъй че ботушите им се поотъркваха. — Всичко се нареди като в някой финал на трагикомедия. Кому можеше да мине през ума посред пукотевицата царствената поява на този баща, предшестван от факлоносци, който иде да сложи край на малко прекалените младежки лудории на господин сина си? А припознаването на Изабела посредством един пръстен с печат във вид на герб? Не сме ли виждали такива неща в театъра? В края на краищата, щом театърът е отражение на живота, и животът трябва да му прилича, тъй както първообразът прилича на своя портрет. В трупата открай време се приказваше, че Изабела е от благороднически произход. Блазиус и Леонарда дори си спомняха да са виждали княза, който е бил още само херцог, когато е ухажвал Корнелия. Леонарда неведнъж караше младото момиче да потърси баща си; но Изабела, скромна и мекосърдечна, каквато си е, не направи нищо, защото не искаше да се натрапва в едно семейство, което може би щеше да я отхвърли, и се задоволяваше със скромния си жребий.

— Да, аз знаех всичко това — отговори Сигоняк. — Без иначе да придава някакво особено значение на този знаменит произход, Изабела беше ми разказала историята на майка си, беше ми говорила и за пръстена. Между впрочем личеше си по изтънчеността на чувствата, които проявяваше тази прекрасна девица, че в жилите ѝ тече прославена кръв. Аз щях да го отгатна, дори и да не беше ми го казала. Нейната целомъдрена красота, крехка и чиста, разкриваше сама потеклото си. Затова и любовта ми спрямо нея винаги е била примесена с плахост и с уважение, колкото и охотно кавалерството да си позволява свобода с комедиантките. Но каква зла съдба, че тъкмо този проклет Валомбръоз се оказа неин брат! Сега между нас двамината стои един труп; поток от кръв ни разделя, при все че не можех да спася честта ѝ другояче освен чрез тази смърт. О, злочестник аз! Сам издигнах преградата, в която трябва да се разбие любовта ми,

сам убих надеждите си с шпагата, що бранеше моето достойние. За да запазя това, което обичам, аз завинаги се лиших от него. С какви очи бих застанал сега пред Изабела, облечена в жалейни дрехи, когато ръцете ми са червени от кръв? Уви, тази кръв аз пролях в нейна защита, но тя се оказа братска кръв! Дори и тя да ми прости и да ме погледне без ужас в очите, князът, който сега има бащински права над нея, ще отхвърли, проклинайки го, умъртвителя на своя син. Ох, аз съм роден под някоя неумолима звезда!

— Всичко това е наистина твърде печално — отговори Ирод, — ала делата на Сид и на Химена^[5] са били още по-заплетени, както се вижда от пиесата на господина Пиер дьо Корней, и въпреки това след много сблъсъци между любовта и дълга в края на краищата те се нареждат по любовному, не без някои противоречия и ръбатости, малко попресилени според испанския вкус, но които твърде сполучливо въздействат от сцената. Валомбрюз е само наполовина брат на Изабела. Те не са дошли на тоя свят от една и съща утроба, а като роднини се узнаха едва в продължение на няколко минути, което твърде силно притъпява горчивината. Не забравяйте още, че нашата млада приятелка мразеше като чумата тогава обсебен от бесове благородник, който я преследваше със своите необуздани и възмутителни задирия. Князът сам никак не е бил доволен от сина си, който беше жесток като Нерон, покварен като Хелиогабал^[6], извратен като Сатанаил и който двайсет пъти да е бил обесен досега, ако не беше херцогското му достойнство. Тъй че не се отчайвайте напълно. Работите могат да вземат неочаквано много по-добър обрат, отколкото си мислите.

— Дай боже, добри ми Ироде — отговори Сигоняк, — но аз от край време си нямам късмет. Богът на неудачата и злите гърбави орисници са стояли над люлката ми, когато съм се раждал. Наистина много по-голямо щастие щеше да бъде за мен, ако аз бях убитият, защото с пристигането на баща ѝ добродетелта на Изабела беше спасена и без смъртта на Валомбрюз; и после, трябва да ви го призная, не мога ви описа какъв потаен ужас пролази с леден мраз чак до мозъка на костите ми, като видях как този красив млад човек, така кипящ от живот, от огън и страсти, се строполи като сноп, бездиханен, студен и блед пред нозете ми. Ироде, страшно нещо е смъртта на човек и макар да нямам никакви угризения, тъй като не съм извършил

престъпление, все пак виждам пред себе си проснатия Валомбрьоз, с разпилени връз мрамора на стълбището коси и едно червено петно на гърдите...

— Разпалено въображение — рече Ирод, — вие го убихте по всички правила. Съвестта ви може да бъде спокойна. Няколко часа добра езда ще разпръснат тия угризения, които произлизат от едно трескаво състояние и от хладните тръпки на нощта. Онова, за което трябва да се помисли незабавно, то е да напуснете Париж и да намерите някое убежище, където скоро ще ви забравят. Смъртта на Валомбрьоз ще вдигне шум в двора и из града, каквито и мерки да вземат, за да я скрият. Колкото и да не го обичат, все биха могли да ви потърсят сметка. Тъй че, без повече да разсъждаваме, нека пришпорим конете си, че да изгълтаме бързо тази еднообразна сивкава лента, която се е проточила пред нас между две редици дръжки за метли, под студения блясък на месечината...

Подтиквани неуморно с пети, конете препускаха по-живо; но докато те топуркат по пътя, нека се върнем в замъка, толкова по-тих сега, колкото беше шумен преди малко, и да влезем в стаята, където слугите положиха Валомбрьоз. Осветяваше я един многорък свещник, чиято светлина падаше връз леглото на младия херцог, неподвижен като труп и още по-блед върху кърмъжения фон на завесите, сред червеникавите отражения на коприната. Ламперия от абаносово дърво, инкрустирана с преплитащи се бакърени жички, стигаше до височината на човешки ръст, а оттам нагоре стените бяха застлани с грамадни губери, разказващи историята на Медея и на Язон, цялата изпълнена с убийства и злокобни магии. Тук се виждаше как Медея разрязва на късове Пелей^[7], под предлог, че ще го подмлади като Езон^[8]. По-нататък тая ревнива съпруга и извратена майка душеше собствените си деца. На трето място се виждаше бягството ѝ, тя се носеше сляпа от отмъщение на колесницата си, теглена от огнедишащи дракони. Бездруго губерите бяха красиви и ценни, изработени от изкусна ръка, но имаше в тия кръвожадни митологически сцени нещо неопределимо зловещо и жестоко, което издаваше безсърдечие у оногова, що беше ги избирал. В дълбочината на леглото повдигнатите завеси откриваха Язон, който се сражава с чудовищните бронзови бикове, пазители на Златното руно, и рекъл би човек, че Валомбрьоз, проснат бездиханен под тях, е някоя от многобройните им жертви.

Навсякъде по столовете бяха разхвърляни разкошни дрехи, опитвани и после презрително отмятани, а в една голяма лакирана японска ваза, нашарена със сини и червени фигури и поставена върху маса от абаносово дърво, от каквото бяха и всички останали мебели в стаята, бе натопен един великолепен букет от най-редки цветя, предназначен да замести оня, който Изабела беше отхвърлила, но не успял да стигне до назначението си поради неочакваното нападение на замъка. Тези разкошно разпламтели се цветове, свидетелство още прясно за любовно задиряне, изглеждаха твърде несъобразни редом с простряното неподвижно тяло и някой нравоучител сигурно щеше да намери в това съседство поводи да се намъдрува до насита.

Князът, седнал в едно кресло пред леглото, гледаше унило лицето на сина си, бяло като дантелената възглавница, която се издуваше около него. Тази бледост правеше чертите му още по-изящни и по-чисти. Всичко онова недостойно и неприятно, което животът можеше да наслои върху едно човешко лице, сега беше се стопило в някакво мраморно умиротворение и Валомбрюоз никога не бе изглеждал по-красив. Сякаш никакво дихание не излизаше от полуотворените му устни, където наровете бяха отстъпили място на теменугите на смъртта. Като съзерцаваше тази прекрасна тленна обвивка, която скоро щеше да се разплуе, князът забравяше, че от нея беше излетяла душата на демон, и тъкмо си мислеше за онова велико име, което миналите векове почитателно бяха си предавали един на друг и което нямаше да стигне до бъдещите столетия. Той оплакваше нещо много повече от смъртта на сина си, той оплакваше смъртта на своя род: една болка, непозната на еснафите и на селяните. Князът държеше в дланите си вледенената ръка на Валомбрюоз и като усещаше в нея някаква мъничка топлинка, не съобразяваше, че тя се е преляла от него, и се отдаваше на въображаеми надежди.

Изабела стоеше изправена в долния край на леглото, скръстила ръце, и се молеше богу с всичката пламенност на душата си за този брат, комуто тя безвиновно бе причинила смъртта и който плащаше с живота си за престъплението, че твърде силно бе обичал, престъпление, що жените на драга воля прощават, особено ако те са били жертвата му.

— Ох, и този лекар, който не идва — изпъшка князът нетърпеливо, — може би все още има някакъв цяр.

Но докато произнасяше тези думи, вратата се отвори и влезе хирургът, придружен от един свой ученик, който му носеше чантата с инструментите. След един кратък поздрав, без да каже нито дума, той пристъпи направо към ложето, където почиваше младият херцог, опипа пулса му, сложи ръка върху сърцето му и поклати обезсърчително глава. И все пак, за да придаде на заключението си една научна непоклатимост, той извади от джоба си едно малко стоманено огледалце и го допря до устните на Валомбрюоз, а после внимателно го изследва; едно леко облаче беше се появило по повърхността на метала и го замъгляваше. Учуден, лекарят повтори опита си. И отново мъглица покриваше стоманата. Изабела и князът тревожно следяха движенията на хирурга, чието лице се понабръчка.

— Животът не е напълно изгаснал — рече най-сетне той, като се обърна към княза и изтри огледалцето си. — Раненият все още диша, а докато смъртта не е турила ръка над някой болен, все има надежда. Обаче не се отдавайте на една преждевременна радост, която после би могла само да вгорчи още повече болката ви; аз казах само, че господин херцог дьо Валомбрюоз още не е изпуснал последния си дъх; и това е всичко, което може да се каже. От това състояние до оздравяването е далече. А сега ще изследвам раната му, която може би съвсем не е смъртоносна, щом не го е убила на място.

— Не стойте тук, Изабела — обади се бащата на Валомбрюоз, — такива гледки са прекалено трагични и съкрушителни за едно младо момиче. Ще ви уведомят за присъдата, която ще произнесе докторът, щом той свърши прегледа си.

Изабела се оттегли, подкрепяна от един лакей, който я заведе в други покои, тъй като тези, които заемаше досега, бяха още в пълен безпорядък и разломени от сражението, разиграло се там.

Подпомогнат от ученика си, хирургът свали горната дреха на Валомбрюоз, раздра ризата и разголи гърдите му, бели като слонова кост, където се изрязваше тясна триъгълна рана, оросена от няколко капчици кръв. От прореза беше текло малко кръв, кръвоизлиянието беше вътрешно. Последователят на Ескулап^[9] разтвори ръбовете на раната и я изследва в дълбочина. Леко потръпване сгърчи лицето на ранения, макар че очите му си оставаха затворени, а той беше неподвижен като мраморна статуя, положена върху гробницата в някой семеен параклис.

— Това е добре — продума хирургът, като наблюдаваше болезнените потрепвания на лицето. — Той страда, значи живее. Тази чувствителност е благоприятна поличба.

— Нали ще живее? — извика князът. — Ако го спасите, аз ще ви направя богат човек, ще изпълня всичките ви желания. Всичко, каквото поискате, ще го получите.

— О, нека не избързваме толкова напред — рече лекарят. — Аз все още не поемам никаква отговорност. Сабята е пронизала върха на десния бял дроб. Случаят е тежък, твърде тежък. Но все пак, тъй като потърпевшият е млад, здрав, силен, създаден така, че ако не беше тази проклета рана, би могъл да живее сто години, възможно е да прескочи смъртта, стига да не се появят непредвидени усложнения: известни са случаи на изцеление при такива ранявания. Природата е толкова неизчерпаема у младите хора! Бликащите буйни сокове на живота тъй бързо възстановяват загубите и напълно заличават нанесените опустошения. С вендузи и повърхностни нарязи аз ще се опитам да освободя гърдите от кръвта, която се е разляла навътре и би могла в последна сметка да задуши господин херцога, ако той не беше попаднал за добра чест в ръцете на учен лекар, нещо твърде рядко из тия села и замъци, отдалечени от Париж. Хайде, безделнико — продължи той, обръщайки се към ученика си, — вместо да ме гледаш като циферблат на стенен часовник с тия твои големи кръгли очи, развий бинтовете и пригответи компресите, за да направя първата превръзка.

Когато свърши с превързването, хирургът рече на княза:

— Ако обичате, ваша светлост, заповядайте да ни разпънат едно походно легло в някой ъгъл на стаята и да ни донесат лека закуска, защото аз и моят ученик ще бдим, редувайки се, над господин херцога дьо Валомбрюз. Наложително е да бъда постоянно тук, да дебна всеки признак, за да се боря с него, ако е неблагоприятен, и да го подпомагам, когато е за добро. Имайте доверие в мен, ваша светлост, и вярвайте, че всичко, що човешката наука може да дръзне, за да спаси един живот, ще бъде сторено със смелост и благоразумие. Върнете се в покоите си, аз отговарям пред вас за живота на господин сина ви... до утре заранта.

Малко поуспокоен от тези уверения, бащата на Валомбрюз се оттегли в стаите си, където всеки час един лакей идваше да му носи

известия за състоянието на младия херцог.

В новите покои, които ѝ бяха отредени, Изабела намери същата онази безлична и саможива камериерка, която я чакаше, за да я съблече; само че изражението по лицето на тая жена беше издъно променено. Очите ѝ святкаха с особен блясък и сиянието на една удовлетворена омраза сякаш облъчваше бледото ѝ лице. Най-сетне настъпилото възмездие за някаква неизвестна обида, мълчаливо преглъщана в студения бяс на безпомощността, беше превърнало немия призрак в жива жена. Тя подреждаше красивите коси на Изабела със зле прикрито ликуване, държеше ѝ любезно ръкавите на нощния халат, за да си пъхне ръцете в тях, коленичеше, за да я събуе, и въобще беше толкова гальовна сега, колкото предната вечер се беше показала неподатлива. Устните ѝ, тъй плътно запечатани тогава, сега трептяха от въпроси.

Но Изабела, погълната от шумните събития през вечерта, не ѝ обърка особено внимание, нито пък забеляза как момичето смръщи вежди и помръкна, когато един прислужник дойде да съобщи, че не всяка надежда е загубена за живота на господин херцога. При тази вест радостта изчезна от мрачния лик на камериерката, озарен само за миг, движенията ѝ отново станаха вяли, чак докато господарката ѝ я отпусна с едно благосклонно кимване.

Изтегната в пухкавото легло, направено да служи за олтар на Морфей, но което тая вечер сънят не бързаше да посети, Изабела се мъчеше да си даде сметка за чувствата, които извика у нея този внезапен завой на съдбата. До вчера още тя беше само една бедна комедиантка, без друго име освен псевдонима, с който беше означена в театралните обяви по ъглите и кръстопътищата. Днес един голям велможа я признаваше за своя дъщеря и тя се виждаше изведнъж скромно цветенце, присадено върху клонаците на това могъщо дърво, чиито корени слизаха толкова дълбоко в миналото и което носеше на всяка своя вейка по някой знаменит мъж, някой герой! Този достолепен княз, над когото стояха само венценосните глави, беше неин баща. Този страшен херцог дьо Валомбрюоз, толкова красив въпреки всичката си поквара, се превръщаше от любовник в брат и ако оцелееше, страстта му без съмнение щеше да изтлее в едно чисто и смирено приятелство. Този замък, доскоро нейна тъмница, беше станал нейно жилище; тук тя беше у дома си и слугите ѝ се

подчиняваха с една почителност, в която нямаше вече нищо принудено или прикрито. Съдбата бе поела грижата да осъществи заради нея всички мечти, що можеше да породи и най-невъздържаното честолюбие, и то без всякакво участие от нейна страна. От онова, което изглеждаше, че цял живот трябва да бъде нейно бреме, бе изникнало благоденствието ѝ, сияйно, невероятно, надхвърлящо всички очаквания.

Така отрупана с благоволения, Изабела се учудваше, дето не изпитва по-голяма радост; може би душата ѝ имаше нужда да се приспособи към този тъй нов ред на мисли. Може би дори, без сама да си дава сметка, тя тъгуваше за своя живот в театъра; ала над всичко властваше мисълта за Сигоняк. Отдалечаваше ли я тази промяна в положението ѝ или я приближаваше към този толкова съвършен любовник, толкова предан, толкова храбър? Бедна, тя беше го отхвърлила като съпруг от страх да не попречи на бъдещето му; сега, когато беше богата, за нея беше твърде скъп дълг да му предложи ръката си. Припознатата дъщеря на един княз можеше спокойно да стане баронеса дьо Сигоняк. Ала баронът беше умъртвителят на Валомбрюоз. Ръцете им не биха могли никога да се съединят над един гроб. Ако младият херцог не загинеше, навярно щеше да запази задълго лош спомен от раняването си и особено от поражението си, защото неговата гордост беше по-чувствителна от плътта му. Князът от своя страна, колкото добър и великодушен да беше, нямаше да погледне с добро око оногова, който едва не беше го лишил от син и наследник; той би могъл също така да пожелае за Изабела друг брачен съюз. Но в себе си младата девица си даде обет да остане вярна оногова, който беше я обичал като комедиантка и по-скоро да отиде в манастир, отколкото да приеме ръката на някой херцог, маркиз или граф, ако ще женихът да бъде хубав като светлината и одарен като някой принц от приказките.

Омиротворена от това решение, Изабела вече се унасяше в сън, когато един лек шум я накара да отвори отново очи и тя видя Чикита, изправена пред леглото ѝ. Детето стоеше безмълвно и замислено я гледаше.

— Какво искаш, мило дете? — рече ѝ Изабела с най-нежния си глас. — Значи не си си тръгнала с другите? Ако искаш да останеш при мен, аз ще те взема, защото ти ми направи толкова услуги!

— Аз те обичам много — отговори Чикита, — но не мога да остана с теб, докато Агостин е жив. Оръжията, дето ги правят в Албасете, казват: *Soy de un dueño*, което означава: „Имам само един господар“, чудесна приказка, достойна за вярната стомана. Но аз имам едно желание. Ако мислиш, че съм си платила за бисерната огърлица, целуни ме. Никога не са ме целували. Трябва да е много хубаво!

— О! От все сърце! — извика Изабела, обхвана главата на детето и го целуна по мургавите бузки, които веднага се покриха с руменина, толкова силно беше вълнението на малката.

— А сега сбогом! — рече Чикита, като възвърна обичайното си спокойствие.

Тя се канеше вече да си тръгне, както бе дошла, когато забеляза на масичката ножа, с който беше учила младата комедиантка да се брани срещу домогателствата на Валомбръоз. Тя рече на Изабела:

— Върни ми ножа, ти вече нямаш нужда от него!

И изчезна.

[1] Елената на тази втора Троянска война — според древногръцката митология, причина за Троянската война била прекрасната Елена, жена на спартанския цар Менелай, която Парис, синът на троянския цар Приам, отвлякъл. ↑

[2] Стигийска вода — т.е. от Стикс, реката, която заобикаля подземното царство, според гръко-римската митология. ↑

[3] Мечките... в рововете на града Берн — Според преданието, херцог Бертолд II Церинген убил мечка тъкмо на мястото, където покъсно изкопали крепостните ровове на града, който той основал, и по тая причина нарекъл Берн (от нем. *Vär* — мечка). ↑

[4] *In extremis* (лат.) — в последния миг; преди смъртта. ↑

[5] Делата на Сид и Химена — става дума за трагедията „Сид“ от Пиер дьо Корней. Сид убива на дуел бащата на Химена, която смята за свой дълг да отмъсти на любимия си, но в края на краищата нещата се нареждат и двамата влюбени щастливо се събират. ↑

[6] Хелиогабал — римски император (218–222 г. от н.е.), прочут с развратничеството и жестокостта си, убит от въстаналата преторианска гвардия. ↑

[7] Пелей (Пелиас) — митологически цар на Йолхос, когото неговите дъщери, по коварния съвет на Медея, разкъсали на парчета и

ги хвърлили в котел кипяща вода с цел да го подмладят. ↑

[8] Езон — баща на Язон, когото снаха му, магьосницата Медея, подмладила. ↑

[9] Ескулап (Асклепий) — гръко-римски бог на лечението, син на Аполон. ↑

XVIII ГЛАВА

У ДОМА

Хирургът беше поел отговорност за живота на Валомбрьоз до заранта. Той съдържа обещанието си. Светлината на деня, когато проникна в разхвърляната стая, където по масите се валяха окървавени ризи, завари младия болник все още да диша. Дори понякога клепачите му се полуотваряха и през пролуките блуждаеше един стъклено-захласнат поглед, обременен със смътните ужаси на отвъдното нищо. През мъглявините на безсъзнанието беше му се появил костеливият образ на смъртта и в някои мигове очите му се втренчваха в една неподвижна точка и сякаш различаваха там нещо ужасно и невидимо за другите. За да се откъсне от това натрапчиво видение, той спускаше дългите си мигли, чиито черни ресни още повече подчертаваха бледостта на бузите му, залени от восъчножълтеникави петна, и упорито стискаше клепачи; сетне видението изчезваше. Лицето му тогава изгубваше тревожното си изражение, а погледът му отново почваше да плува наоколо. Душата му бавно се възвръщаше от райските преддверия и сърцето му започваше тихичко да тупа под допряното над него ухо на лекаря: слаби удари, приглушени свидетелства за живот, които едничка науката можеше да чуе. Полуотворените устни откриваха белината на зъбите и сякаш очертаваха една чезнеща усмивка, още по-тъжна от гърчовете на страданието; защото тя приличаше на ония усмивки, които приближаването на вечния покой изписва по лицата на хората; и все пак няколко леко румени оттенъци се смесваха с лилавоморавите петна по кожата му и показваха, че лека-полека кръвта започва своето обращение.

Изправен до възглавието на ранения, метр Лоран, хирургът, наблюдаваше с дълбоко и проницателно внимание тия признаци, които толкова трудно можеха да бъдат преценени. Той беше твърде учен човек, този метр Лоран, и досега бяха му липсвали само знаменити болни, за да стане толкова известен, колкото заслужаваше да бъде. До

днес той беше раздавал дарбите си само *in anima vili*^[1] и тихо и незабелязано беше лекувал крепостни селяни, бакали, войници, писари, адвокатски помощници и други дребни служители на правосъдието, животът и смъртта на които не значеха нищо. По тази причина лекуването на младия херцог придобиваше за него небивала важност. Самолюбието му и всичките му честолюбиви стремежи бяха заложени в този двубой, който той водеше със смъртта. За да си запази изцяло славата от победоносния му край, той беше казал на княза, който искаше да повика най-прочутите лекари от Париж, че той самият стига за тая задача и че няма нищо по-неблагоприятно, отколкото да се променя способът, по който се лекува една подобна рана.

„Не, няма да умре — говореше си той, докато наблюдаваше младия херцог. — Лицето му няма хипократовата маска^[2], членовете му съхраняват гъвкавостта си и той добре понесе онова сутрешно влошаване, което удвоява силите на болестите и предизвиква гибелни пристъпи. Между впрочем той трябва да живее, неговото спасение е моето бъдеще; аз ще го изтръгна от костеливите лапи на Безносата, този красив млад мъж, наследник на такъв знатен род! Ваятелите дълго още ще има да чакат, за да издялат мраморния му паметник. Именно той ще ме измъкне от това селце, където живуркам жалкото си съществуване. Нека се опитаме най-напред, под страх да предизвикаме треска, да му влеем малко сили с някое мощно сърцеукрепително средство!“

Той сам разтвори кутията с церовете си, защото неговият оръженосец, който беше бдял доста време през нощта, сега спеше върху набързо стъкменото походно легло. От нея извади множество малки стъкленници, пълни с различно обогрени сокове и отвари, някои от тях червени като рубин, други зелени като смарагди, трети златистожълти, четвърти прозрачни като диамант. Съкратени латински надписи, за невежите прилични на кабалистически заклинания, бяха залепени върху всяко от кристалните шишенца. Макар и да беше сигурен в себе си, метр Лоран много пъти препрочете надписите на стъкленниците, които беше отделил, и огледа съдържанието им на светлината, като се възползва от един лъч на изгряващото слънце, що се процеждаше през завесите. После той отмери точно количествата, отсипвани от всеки съд с една сребърна тръбичка, на която знаеше

вместимостта, и разбърка от всичкото някакво целебно питие по предписание, което държеше в тайна.

Като разбърка сместа, той разбуди следовника си и му заповяда да повдигне малко главата на Валомбрюоз, след което с помощта на една тънка аптекарска лопатка той разтвори зъбите на ранения и сполучи да прокара между двойната редица бисери тясната шийка на стъкленницата. Няколко капки от течността паднаха върху небцето на младия херцог и стипчивият им, силен вкус накара неподвижните му черти леко да се набръчкат. Една глътка се спусна към гърдите, скоро последвана от втора, и раненият за голямо задоволство на лекаря без особени мъчности погълна цялото предписано количество. Още докато Валомбрюоз пиеше, една едва доловима руменина се появи по ябълките на скулите му, топла светлина избистри очите му, а безжизнената му досега ръка, простряна върху чаршафа, се размърда, за да намери по-удобно място. Той изпусна една дълбока въздишка и като събуждащ се от сън, плъзна наоколо си поглед, в който вече светеше възвръщащото се съзнание.

„Играх на едро! — рече си метр Лоран. — Лекарството е опасно чудодейно биле. То може да убие или да възкреси от мъртвите. Този път то възкреси! Благословени да са Ескулап, Хигия^[3] и Хипократ!“

В тоя миг една ръка отстрани предпазливо завесата над вратата и между отгърнатите дипли се показва достопочтената глава на княза, поморена и по-състарена от тревогите на тази ужасна нощ, отколкото за десет дълги години.

— Е, метр Лоран? — със свито гърло прошепна той.

Хирургът сложи пръст на устата си, а с другата си ръка посочи Валомбрюоз, леко поповдигнат на възглавницата си, който вече нямаше оня мъртвешки вид от през нощта; защото еликсирът пламтеше в него и го оживяваше с пламъка си.

С леките стъпки, присъщи на людете, които наглеждат болни, метр Лоран се приближи до прага, подръпна княза малко настрана и му рече:

— Вие виждате, ваша светлост, че състоянието на господин вашия син не само че не се влошава, а, напротив, чувствително се подобрява. Разбира се, съвсем рано е да се каже, че е спасен; но в случай че не се появи някое непредвидено усложнение, каквото полагам всички усилия да предотвратя, мисля, че той ще преодолее

болестта и ще може да продължи славното си предназначение, като че ли въобще не е бил раняван.

Ярко чувство на бащинска радост озари лицето на княза; той се спусна през стаята, за да прегърне сина си, но метр Лоран сложи почително ръка върху ръкава му и го спря:

— Позволете ми, княже, да се противопоставя на изпълнението на това толкова естествено желание; докторите понякога са досадници, а строгостите на медицината нямат равни на себе си. За бога, не влизайте при херцога. Вашето присъствие, едновременно скъпо и страшно, би могло да предизвика при сегашната му немощ някой опасен пристъп. Всяко вълнение може да бъде за него съдбоносно и да прекъсне тънката и крехка нишка, с която аз го привързах към живота. След няколко дни, когато раната му започне да се затваря и силите му лека-полека захванат да се възвръщат, вие ще се радвате на воля и без опасности на сладостта да съзерцавате вашия син.

Поуспокоен, князът се преклони пред основателните доводи на хирурга, оттегли се в покоите си и се отдаде на благочестиви четива чак докато отби пладне, в който час майордомът дойде да го извести, че „обедът на негова светлост е поднесен в трапезарията“.

— Нека предупредят дъщеря ми графиня Изабела дьо Линьой — това е титулт, който тя ще носи занапред — да благоволи да слезе за обяд — рече князът на майордома, който побърза да изпълни тая заповед.

Изабела прекоси преддверието с доспехите, причина на среднощните ѝ ужаси, и в чистия блясък на деня съвсем не ги намери толкова зловещи. От високите прозорци, незаслепявани вече от затворените капаци, се лееше ясна светлина. Навсякъде беше проветрено. Връзки хвойнови клонки и благовонно дърво, горящи със силен пламък в камините, бяха изгонили мириса на застояло и на плесен. Присъствието на господаря сякаш беше възвърнало живота в този мъртъв дом.

Трапезарията също не приличаше на себе си. Масата, която през нощта изглеждаше нарочно стъкмена за някое пиршество на призраци, сега, застлана с разкошна покривка, чиито начупени дипли очертаваха съразмерни четириъгълници, имаше съвсем приятен вид с тежката си старинна посуда, отрупана със сребърен цветоряз и украсена с гербове, със стъклените от бохемски кристал, напръскани със златни капки,

венецианските чаши с усукани дръжки, кутийките за подправки и поднесените ястия, от които се издигаха благоуханни пари.

Огромни пънове, нахвърляни върху кончетата в камината, които бяха направени от споени една за друга едри и лъскави метални топки, горяха пред една плоча с герба на княза, мятаха гъсти вихри от пламъци, сред които весело пращяха искрите, и разливаха приятна мека топлина из цялото просторно помещение. Златарските украшения, инкрустирани по шкафовете с лавици, както и златният и сребърен лак по тапетите от кордовска кожа отразяваха въпреки светлия ден играта на пламъците от огнището и червеникаво поблясваха.

Когато Изабела влезе, князът вече седеше на стола си, над чиято висока облегалка се издигаше нещо като балдахин. Зад него стояха изпънати двама лакеи в тържествени ливреи. Младото момиче стори пред баща си един скромнен реверанс, в който нямаше и помен от театралност и който всяка знатна дама щеше да одобри. Един прислужник придвижи за нея едно кресло и без твърде да се смущава, тя седна срещу княза, на мястото, що гой й сочеше с ръка.

Супите бяха поднесени; върху една масичка встрани разрезвачът режеше месата, що му носеше от масата един трапезник, и които после лакеите връщаха обратно на трапезата, за да бъдат положени в чинните на господарите.

Един лакей пълнеше чашата на Изабела, която пиеше виното само силно разрежено с вода, каквато си беше скромна и въздържана. Развълнувана от събитията през изминалото денонощие, съвсем объркана и слисана от рязката промяна в съдбините си, безпокойна за тежко ранения си брат, в мъчителна неизвестност за бъдещето на своя възлюбен Сигоняк, тя едва се докосваше до ястията, поставени пред нея.

— Вие нито ядете, нито пиете, графиньо — й рече князът. — Вземете прочее това яребично крилце.

При споменаването на титула, сторено с дружески и все пак сериозен глас, Изабела вдигна към княза хубавите си учудени очи и го погледна въпросително и плахо.

— Да, графиньо дьо Линьой; това е титулът на една земя, която ви дарявам, защото името Изабела, колкото и очарователно да е, не би

могло да подobaва за дъщеря ми, ако не е придружено с нещичко друго.

Поддавайки се на един буен сърдечен порив, Изабела се изправи, мина от другата страна на трапезата и като коленичи пред княза, хвана ръката му и я целуна от признателност за това нежно внимание.

— Станете, дъще моя — подзе князът разнежен, — и седнете на мястото си. Което правя, е справедливо. Само съдбата ме възпрепятства да го сторя по-рано, но в тази страшна среща, що ни събра всички, аз виждам пръста на небето. Вашата добродетелност попречи да се извърши едно голямо престъпление и аз ви обичам заради тази непорочност дори и да ми струва тя живота на сина ми. Но бог ще го спаси, за да може да се разкае, дето е оскърбил най-чистата невинност. Метр Лоран ми даде добри надежди и от прага, откъдето аз гледах Валомбръоз в леглото му, съвсем не можах да съгледам връз челото му оня печат на смъртта, що ние, войниците, така добре познаваме.

Поднесоха за измиване на ръцете, като им поливаха от една великолепа тънкошийна кана от позлатено сребро и князът, като хвърли кърпата си за ядене, се отправи към салона и даде знак на Изабела да го последва. Стариият велможа седна пред камината, истински паметник на ваятелското изкуство, която се издигаше чак до потона, а дъщеря му се настани на едно ниско столче край него. Когато лакеите се оттеглиха, князът нежно взе ръката на Изабела между дланите си и известно време мълчаливо съзерцаваше тази като по чудо намерена дъщеря. В очите му светеше радост, примесена с тъга. Защото въпреки уверенията на лекаря животът на Валомбръоз все още висеше на косъм. От една страна щастлив, той беше нещастен от друга; но прелестното лице на Изабела скоро разпръсна това мъчително усещане и князът произнесе следното слово пред новооглашената графиня:

— Бездруго, скъпа ми щерко, по време на събитието, що по такъв странен, романтичен и свръхестествен начин отново ни съедини, минала ви е през главата мисълта защо през всичките тия години, изтекли от детинството ви до днес, аз не съм ви потърсил и че само случаят е върнал загубеното дете на този склонен да забравя баща. Но така може да се чини само някому, който не познава истинските ми чувства, а вие имате такава добра душа, че навярно скоро сте

отхвърлили тази мисъл. Корнелия, вашата майка, и вие несъмнено го знаете, имаше горд и високомерен нрав; тя приемаше всичко с такава стремителна буйност, че когато известни висши съображения, бих рекъл почти държавна необходимост, ме принудиха да се разделя с нея въпреки желанието ми, за да встъпя в брак, наложен от една от ония висши воли, които са заповеди и никой не може да им се противопостави, то тя, заслепена от гняв и от мъка, упорито отхвърли всичко, що можеше да облекчи положението ѝ и за в бъдеще да осигури вашето. Земи, замъци, договори за рента, пари, драгоценности — тя ми върна всичко с оскърбително презрение. Това безкористие, от което се възхищавах, срещна в лицето ми не по-малко упорство и аз оставих на хранение при едно доверено лице върнатите суми и книжа, за да може тя да си ги получи... в случай, че промени решението си. Но тя устоя на отказа си, измени името си, премина в друга трупа, с която захвана да обикаля провинцията, избягвайки Париж и местата, където можеше да ме срещне. Аз скоро загубих дирите ѝ, още повече че кралят, моят господар, ме натовари с пратеничества и щекотливи посланичества, които задълго ме задържаха в чужбина. Когато се завърнах, научих от доверени и съобразителни съгледвачи, които бяха разпитвали комедианти от различни театри и бяха ги накарали да се поразбърят, че Корнелия е мъртва вече от няколко месеци насам. Ала никой не беше чул и дума за детето и никой не знаеше какво е станало с него. Вечното скитничество на тези комически дружества, псевдонимите, що си измислят съставляващите ги актьори, и които те често сменят по необходимост или по прищявка, всичко това прави диренето много трудно, особено за оногова, който не може да тръгне сам да търси. Леката следа, що би повела след себе си човека, който е кръвно причастен в делото, е съвсем недостатъчна за платения съгледвач, движен, естествено, от користолюбието. Въпреки това донесоха ми за няколко малки момиченца из тия трупи; но данните за произхода им съвсем не съвпадаха с вашите. Дори имаше случаи, когато майки, които не държаха много да запазят рожбите си, дръзваха да ми изпращат лъжливи сведения — и аз трябваше да се държа нащрек срещу подобни коварства. Сумите, които бях заделил и оставил на хранение, стояха непокътнати. По всичко личеше, че злопаметната Корнелия бе пожелала да ми отнеме дъщерята и по този начин да си отмъсти. Длъжен бях да повярвам във вашата смърт и все

пак някакво тайно чувство ми казваше, че още сте жива. Спомних си колко сладка и миличка бяхте в люлката си и как дърпахте с малките си розови пръстчета мустаците ми, още черни тогава, когато се наведях да ви целуна. Рождението на сина ми съживи това възпоминание, вместо да го угаси. Като го гледах да расте в skutите на разкоша, потънал в панделки и дантели като царски син, с дрънкалки от драгоценности, които биха представлявали състояние за много порядъчни семейства, мислех си, че може би в същия миг вие студувате и гладувате, едва заметната с някоя извехтяла театрална дрипа, на път в комическата каруца или в някой хамбар, където духа от всички посоки. Ако е още жива, казвах си аз, бездруго директорът на трупата я изтезава и я бие. Увиснала на някоя медна жица, полумъртва от страх, тя играе амурчетата или добрите духове, които се спускат от небето във феериите. Сълзите, що не смогва да сдържа, текат и набраздяват грубия грим, с който са нацапани бледите ѝ бузки; или пък, трепереща от вълнение, тя мънка под светлините на свещите някой откъс от роля на дете, която ѝ е струвала вече множество плесници. И аз се разкайвах, дете още в деня на раждането не отделих детето от майка му; но тогава мислех, че тази любов е вечна. По-късно захванаха да ме измъчват и други мисли. Дъщеря ми обещавахе да стане красавица, а в тоя скитнически и разблуден живот колко ли пристъпи срещу благодарието си трябваше да изтърпи тя от страна на ония развратници, които пърхат около комедиантките като пеперудки около светлината! Лицето ми ставаше цялото червено при мисълта, че моята кръв, преминала и във вашите жили, е длъжна да понася тия оскърбления. Много пъти, като се преструвах, че изпитвам към комическото изкуство по-силно влечение, отколкото всъщност изпитвах, аз ходех из театрите, търсейки да открия измежду наивките някое младо създание на възрастта, която трябваше да имате, и с красотата, която ви приписвах. Но аз видях само престорено надут и наплескани с грим лица, само наглост на блудници под маската на невинност. Нито една от ония въртиопашки не можеше да бъде моята дъщеря.

Прочее, аз тъжно бях се простил с надеждата да намеря тази дъщеря, чието присъствие така би стоплило старините ми. Княгинята, жена ми, почина след три години брачен съюз и не ми подари друго дете освен Валомбръоз, който със своя необуздан нрав ми

причиняваше много страдания. Само преди няколко дни в Сен Жермен, където се намирах, изпълнявайки дълга си към краля, дочух как царедворците говореха с благосклонност за трупата на Ирод и онова, което се приказваше, породило у мене желанието да посетя някое представление на тези комедианти — най-добрите, които от много време насам били идвали в Париж от провинцията. Най-вече хвалеха някоя си Изабела за нейната правдива, благонаправна, естествена и пълна с наивна прелест игра. И тази роля на невинно младо момиче, що възпявала така добре на сцената, тя продължавала, както ме уверявах, и във всекидневния си живот и дори най-злите езици млъквали пред нейната добродетелност. Подтикван от тайно предчувствие, аз се отправих към залата, където декламираха тези актьори, и ви видях да играете под всеобщите ръкопляскания на зрителите. Вашият вид на млада и благопристойна особа, вашето скромно и свенливо държание, звукът на вашия глас, такъв свеж, такъв сребрист, всичко това смущаваше по странен начин душата ми. Невъзможно е, дори и за един баща, да разпознае в хубавото двайсетгодишно момиче детето, което той не е виждал от люлката, и особено под светлината на свещите, сред бляскавата заблуда на театъра. Но винаги съм си мислел, че ако по прищявка на съдбата някоя девица от висок произход се принуди да стъпи на сцената, тя ще има и там оная изтънчена сдържаност, която би държала на разстояние останалите комедианти, оная неизразима отлика, която би накарала всички да се запитат: „Как е попаднала тя тук?“... В същата пиеса участваше и един наставник, чието кръгло пиянско лице съвсем не ми беше непознато. Годишите с нищо не бяха изменили чудноватата му грозота и аз си спомних, че още в трупата, където играеше Корнелия, той изпълняваше ролята на Панталоне^[4] и на смешните старци. Не знам защо, въображението ми установяваше някаква връзка между вас и тогава наставник, който някога беше другар на майка ви. Разумът напразно можеше да изтъква, че този актьор е могъл да постъпи в трупата съвсем независимо от това, дали вие сте там или не; но все ми се струваше, че той държи в ръцете си края на тайнствената нишка, посредством която бих могъл да си проправам път в този лабиринт от непроницаеми събития. И тъй, аз взех решение да го разпитам и бих го сторил, ако не ми бяха отговорили, когато пратих за него в странноприемницата на улица Престононаследническа, че

комедиантите на Ирод са заминали, за да дадат представление в някакъв замък из околностите на Париж. И аз спокойно щях да чакам завръщането на актьорите, ако един верен слуга, уплашен да не произлезе някое неприятно сблъскване, не беше ме известил, че херцог дьо Валомбрюоз, влюбен до полуда в една комедиантка, наречена Изабела, която му се съпротивявала с най-твърда добродетелност, бил замислил да я отвлече по време на това предполагаемо пътуване с помощта на чета наемни побойници — действие, прекалено и насилническо, което можело да вземе лош обрат, тъй като младото момиче било съпроводено от приятели, дето не ходят без оръжие. При това известие подозрението ми за вашия произход ме хвърли в трудно понятно душевно сътресение. Аз тръпнех при мисълта за тази престъпна любов, която можеше да се превърне в любов чудовищна, ако предчувствията ми не ме мамеха; понеже в такъв случай вие щяхте да се окажете собствената сестра на Валомбрюоз. Щом научих, че похитителите трябвало да ви докарат в този замък, аз се притекох с всичката възможна бързина. Вие бяхте вече избавена, без честта ви да е пострадала, а аметистовият пръстен само потвърди онова, което при вашия вид ми каза гласът на кръвта.

— Повярвайте, господарю и татко — отговори Изабела, — че аз не съм ви никога обвинявала. Привикнала от детинство към този скитнически живот на комедиантка, аз с лекота приех съдбата си, тъй като не познавах и не мечтаех за друга. Малкото, което знаех за света, ме убеждаваше, че ще бъде безразсъдство, ако поискам да вляза в един знаменит дом, що бездруго властни причини принуждаваха да ме държи в мрак и забрава. Смътният спомен за моето произхождение ме изпълваше с гордост и аз си казах, като усещах пренебрежителните погледи, които знатните дами знаят да хвърлят към актрисите: „Аз също съм от благороден род!“ Но тези леки облаци скоро се разпръсваха и аз запазвах само едно непобедимо уважение към себе си. За нищо на света нямаше да се реша да опетня чистата кръв, която течеше в жилите ми. Свободните нрави зад кулисите и задириянията, на които са подложени комедиантките дори и когато не са красиви, ме изпълваха с погнуса. И аз живеях в театъра почти като в манастир, защото човек може да бъде навсякъде благонравен и целомъдрен, стига да го желае. Наставникът беше за мен почти като баща, а Ирод бездруго би строшил кокалите всекиму, който би дръзнал да ме

докосне с пръст или дори само да ми каже някоя дръзка волност. Макар и комедианти, те са твърде порядъчни люде и аз ги препоръчвам на вашето внимание, ако някога изпаднат в нужда. Аз съм им задължена във висока степен, задето мога да поднеса челото си да го целунете, без да се червя, и гръмко да се нарека ваша дъщеря. Едничкото ми съжаление е, че станах причина, макар и невинна, за злощастиято, което сполетя господин херцога, вашия син, а бих желала да вляза във вашето семейство под по-щастлива поличба.

— Вие няма за какво да се упреквате, скъпа щерко, вие не можехте да отгатнете тия тайни, що се разплетоха изведнъж по едно стечение на обстоятелства, което човек би сметнал твърде романтично, ако го прочетеше в някоя книга. А радостта ми, че ви срещам така достойна за името ми, както ако не бяхте живели сред премеждията на един скитнически живот и с едно занятие, обикновено не твърде строго в нравите си, заличава до голяма степен болката, която ми причини злощастното ранение на моя син. И да оживее той, и да погине, аз не бих могъл да ви се сърдя. Във всеки случай вашата добродетел го спаси от едно престъпление. Но нека да не говорим повече за това. Кажете ми, кой беше този млад човек сред избавителите ви, който изглеждаше, че ръководи нападението, и който е ранил Валомбръоз? Също комедиант без съмнение, макар и да ми се видя твърде сърцат и представителен.

— Да, татко — отговори Изабела и бузите ѝ се покриха със слаба и свенлива руменина, — той е комедиант. Но ако ми бъде позволено да издам една тайна, която вече не е неизвестна за господин херцога, ще ви кажа, че този тъй наречен капитан Фракас (такова е неговото амплоа в трупата) крие под сценичната си маска едно благородно лице, а под театралния си псевдоним — името на един прославен род.

— Струва ми се — отговори князът, — че дочувах да се говори нещо подобно. Би било наистина достойно за учудване, ако един комедиант си позволеше дръзновението да се противопостави на един херцог дьо Валомбръоз и да встъпи в единоборство с него. За такава безстрашие трябва човек да има благородна кръв. Само един благородник може да победи друг благородник, както само диамантът може да одраска друг диамант.

Дворянската гордост на княза намираше някакво утешение в мисълта, че синът му не е повален от някой нискороден. Така нещата

добиваха естествения си вид. Битката се превръщаше вече в двубой между люде с еднакво положение, а в повода му нямаше нищо за криене; изискаността ни най-малко не беше нарушена от една подобна среща.

— И как се нарича този доблестен ратник — подзе князът, — този безупречен рицар и защитник на невинността?

— Барон дьо Сигоняк — отговори Изабела с леко треперещ глас. — Аз предоставям без страх името му на вашето великодушие. Вие сте твърде много справедлив, за да преследвате в лицето му злощастieto на една победа, която той оплаква.

— Сигоняк — рече князът, — аз мислех, че това семейство е угаснало... Гасконски род, нали?

— Да, татко, замъкът му се намира в околностите на Дакс.

— Именно, именно. Сигоняковци имат звукоподражателен герб^[5]: те носят лазур с три златни щъркела, два и отделно още един. Тяхното благородство е много древно. Паламед дьо Сигоняк е взел славно участие в Първия кръстоносен поход. Един Рембо дьо Сигоняк, по всяка вероятност бащата на въпросния млад човек, беше голям приятел и неразделен спътник на Анри IV през младините му, но не го последва в двора; защото личните му дела, казваха, били твърде объркани, а в служба на Беарнеца^[6] човек можеше да спечели само рани.

— Да, толкова объркани са били делата му, че нашата трупа, когато бяхме принудени да търсим подслон през една дъждовна нощ, намерихме сина в една кула за бухали, цялата в развалини, където чезнеше младостта му; и трябваше да го изтръгнем от този замък на нищетата, защото се бояхме, че може да умре там от глад поради гордостта и унинието си; никога не съм виждала човек, който подоблестно да понася злочестината си.

— Бедността не е позор — рече князът — и всеки благороднически дом, който не е пристъпил срещу честта, може отново да се въздигне. Защо в бедата си барон дьо Сигоняк не се обърна към някого от старите бойни другари на баща си или дори към краля, родения покровител на всички благородници?

— Нещастieto прави хората плахи, колкото и юначни да са те — отговори Изабела, — а честолюбието спира ръката на смелостта. Идвайки с нас, баронът разчиташе да намери в Париж някой

благоприятен случай, какъвто досега не се е представил; а за да не ни бъде в тежест, той пожела да замести едного от нашите другари, който почина по пътя насам. И тъй като въпросното амплоа се играе с маска, той мислеше, че няма да увреди на достойнството си.

— Макар и да не съм магьосник, аз отгатвам под тая магическа маскировка и някаква любовчица — рече князът, като се усмихваше с някакво лукаво добродушие, — но това съвсем не е моя работа; аз познавам достатъчно вашата добродетелност и никак не се тревожа от някоя и друга потайна въздишка, отправена към вас. Между впрочем аз съм от твърде скоро ваш баща, за да си позволя да ви чета проповеди.

Докато князът се шегуваше така, Изабела беше вдигнала към него големите си сини очи, в които блестеше най-чистата невинност и най-пълна преданост. Розовият оттенък, който бе обагрил прекрасното ѝ лице при споменаването на Сигоняк, беше се разнесъл; и сега във вида ѝ нямаше нито следа от срам или смущение. Погледът на един баща, погледът на самия господ бог дори не би могъл да открие нещо осъдително в дълбочините на сърцето ѝ.

Беседата беше стигнала дотук, когато ученикът на метр Лоран помоли да известят за него; той носеше благоприятни сведения за здравето на Валомбръоз. Състоянието на ранения беше толкова задоволително, колкото бе възможно при дадените обстоятелства; след целебното пиене бе преминал един благополучен пристъп и отсега нататък лекарят отговаряше за живота на младия херцог. Оздравяването му вече беше само въпрос на време.

Няколко дни по-късно Валомбръоз лежеше в постелята си, подпрян с две-три възглавници, пременен в една риза с яка от венецианска дантела, със сресани и разделени на път коси и приемаше посещението на своя верен приятел кавалера дьо Видаленк, когото още не бяха му позволили да види. Князът седеше в едно кресло пред леглото и гледаше с трепетна бащинска радост бледото и измършавяло лице на сина си, по което обаче не личаха вече никакви обезпокоителни признаци. Цветът беше се върнал по устните му и искрата на живота блестеше в очите му. Изабела стоеше права до възглавието на ложето. Младият херцог държеше ръката ѝ с тънките си и синкавобели пръсти, каквито са пръстите на болник, дълго време пазен от чистия въздух и слънцето. Тъй като още му беше забранено да говори иначе освен с едносрични думи, той по този начин

засвидетелстваше разположението си към онази, която беше неволна причина за раняването му, и искаше тя да разбере как от все сърце ѝ прощава. Братът у него беше заменил любовника и болестта, успокоявайки буйството му, немало беше допринесла за това трудно превращение. Сега за него Изабела наистина беше графиня дьо Линьой, а не вече комедиантката от трупата на Ирод. Той кимна приятелски с глава към Видаленк и освободи за миг ръката си от дланта на сестра си, за да му я подаде. И това беше всичко, което лекарят разрешаваше за днес.

След две-три седмици Валомбрюз, поукрепнал от леката храна, която му се предписваше, можеше да прекарва по няколко часа на ден в един лежащ стол и да поема чистия въздух през един отворен прозорец, откъдето хлуеха целебните дихания на пролетта. Изабела често сядаше до него и му четеше, а бившето ѝ занятие я беше чудесно подготвило за тази задача, тъй като тя знаеше да владее гласа си и когато трябва, да променя силата и цвета му.

Един ден, тъкмо когато беше свършила една глава и се канеше да захване нова, и дори вече беше прочела заглавното ѝ описание, херцог дьо Валомбрюз ѝ стори знак да остави книгата и ѝ рече:

— Скъпа сестрице, може това да са най-развлекателните приключения на света и съчинителят им да се брои измежду най-остроумните люде в двора и в престолния град; може в приемните да се говори само за неговата книга, но аз си признавам, че предпочитам вашата очарователна беседа пред това четиво. Никога не съм предполагал, че ще спечеля толкова много, загубвайки всяка надежда. Пред вас братът се намира в къде по-изгодно положение, отколкото любовникът; колкото бяхте жестокосърдечна към единия, толкова сте нежна към другия. Аз намирам в това кротко чувство очарования, каквито никога не съм предполагал. Вие ми разкривате едно съвсем непознато лице на жената. Понесен във вихъра на пламтящи страсти, аз гонех наслаждението, що ми обещаваше красотата, възпламенявах се и изпадах в ярост от препятствията и приличах на оня свиреп ловец от сказанието^[7], който не се спира пред нищо; в любимата жена аз виждах само жертва. Мисълта за съпротива ми се струваше невъзможна. Самата дума „добродетел“ ме караше да повдигам пренебрежително рамене и аз мога да кажа без самохвалство на единствената, която не ми се покори, че имах основания да не вярвам в

тая дума. Майка ми е починала, когато съм нямал още и три годинки; вие още не бяхте намерена и аз израснах, без да позная нищо от онова богатство на чистота, изящество и нежност, що живее в женската душа. Аз ви срещнах; някакво непреодолимо привличане, в което несъмнено е имал пръст и тайният глас на кръвта, ме потегли към вас и за пръв път в сърцето ми към любовта се примеси и някакво чувство на уважение. Вашият нрав, колкото и да ме отчайваше, ми харесваше. Аз възхвалявах тази скромна и вежлива твърдост, с която вие отхвърляхте ухажванията ми. И колкото повече ме отблъсквахте, толкова повече аз ви намирах достойна за себе си. Гневът и възхищението непрекъснато се сменяха в душата ми, а понякога царуваха едновременно. Дори и в най-необузданите си ярости, аз съм ви уважавал. Аз предчувствах ангела, който се криеше в обвивката на жената, и усещах властта на тая небесна чистота. Сега аз съм честит, защото имам от вас тъкмо онова, което съм желяел да имам, без да съм го знаел: тази обич, очистена от всякакъв земен примес, неизменна и вечна; най-сетне аз притежавам една душа.

— Да, мили братко — отговори Изабела, — вие я притежавате и за мен е наистина велико щастие, че мога да ви го кажа. В мое лице вие имате една предана сестра, която ще ви обича двойно повече заради изгубеното време, особено ако, както обещахте, вие обуздате тия буйства, за които се тревожи баща ни, и оставите да се извоят само най-светлите ви заложби.

— Я виж каква хубава проповедница! — рече с усмивка Валомбръоз. — Истина е, че съм едно грамадно чудовище, но аз ще се оправя; ако не от любов към добродетелността, то поне за да не виждам как след някоя нова лудория голямата ми сестричка възприема строгото си изражение. И все пак се боя, че аз винаги ще си бъда въплъщение на безразсъдството, както вие винаги ще бъдете самият разум.

— Ако продължавате да ми приказвате такива работи — прекъсна го Изабела с шеговита заплаха, — аз ще се върна към книгата и щете не щете, вие ще трябва да чуete надълго и нашироко историята, която се канеше да разкаже поганецът корсарин на пленницата си, несравнимата принцеса Аменаида, излегната върху възглавници от златен брокат в каютата на неговата галера.

— Не съм заслужил такова сурово наказание. С риск да кажат, че съм бърбивец, аз изпитвам нужда да говоря. Този проклет лекар тъй дълго държа върху устните ми печата на мълчанието, че ме направи да приличам на някоя статуя на Харпократ^[8]!

— Но не се ли страхувате да не се уморите? Раната ви едва е зараснала. Метр Лоран толкова настояваше да ви чета, та като слушате, да щадите гърдите си.

— Метр Лоран не знае какво говори, той иска по-дълго да си придава важност. Белите ми дробове вдишват и издишват въздуха със същата леснина, както и по-рано. Аз се чувствам съвсем прекрасно и изпитвам желание да яхна коня си и да направя една разходка из гората.

— По-добре тогава да разговаряме; опасността бездруго ще бъде по-малка.

— Още мъничко остава и аз ще стана на крака, сестрице, и ще мога да ви представя в света, където ви зове вашето достойнство и където вашата тъй съвършена красота не ще пропусне да събере в нозете ви купища поклонници, между които графиня дьо Линьой би могла да си избере съпруг.

— Не изпитвам никакво желание да се омъжвам и повярвайте, че това съвсем не са само приказки на младо момиче, което би било твърде недоволено, ако се хванат за думите му. Аз толкова пъти съм давала ръката си в края на пиесите, дете играех, че никак не бързам да го сторя в действителния живот. Аз не мечтая за по-сладко съществуване от това да съм винаги близо до княза и до вас.

— Един баща и един брат не всякога са достатъчни дори и за най-всеотдайната жена на света. Техните нежности не могат да изпълнят цялото сърце.

— Моето обаче те ще го изпълнят цялото и ако някой ден ги изгубя, ще отида в манастир.

— Това би значило наистина да се отиде твърде далеч. Не ви ли се струва, че кавалерът дьо Видаленк притежава всички качества, необходими за един съвършен съпруг?

— Без съмнение. Жената, за която той ще се ожени, би могла да се нарече щастливка; но колкото и очарователен да е приятелят ви, скъпи Валомбрюз, аз никога няма да бъда тази жена.

— Кавалерът дьо Видаленк е малко рижеват, а вие може би сте като нашия крал Луи XIII, който не обича този цвят, между впрочем твърде високо ценен от живописците. Но да не говорим повече за Видаленк. Какво ще кажете тогава за маркиз дьо Л'Естан, който оня ден идва да се осведоми за здравето ми и не свали очите си от вас, докато трая посещението му? Той беше толкова омагьосан от вашата миловидност, толкова заслепен от вашата несравнима красота, че се заплиташе в приветствията си и през всичкото време само мънкаше. Като оставим настрана тази свенливост, която вие трябва да простите, понеже сама я причинихте, маркизът е един съвършен кавалер. Той е красив, млад, от знатен произход и с голямо богатство. Дьо Л'Естан чудесно ще ви подхожда.

— Откакто имам честта да принадлежа на вашето знаменито семейство — отговори Изабела, малко отегчена от тези закачки, — чини ми се, че прекалената скромност няма да ми подобава. Затова аз съвсем няма да кажа, че се смятам недостойна за такъв един съюз; но ако маркиз дьо Л'Естан поискаше ръката ми от баща ми, аз щях да му откажа. Вече ви го рекох, братко, аз съвсем не желая да се омъжвам и вие прекрасно го знаете, само нарочно ме тормозите с такива приказки.

— О! Какво свирепо девственическо настроение имате, сестрице! Диана не е била по-саможива в лесовете и долините на своя Хемус. И въпреки това, ако се вярва на злите митологически езици, господин Ендимион прочел в очите ѝ милостива благосклонност. Вие се сърдите, че както си бъбрим, ви предлагам неколцина подходящи женихи; но ако тези не ви харесват, ще ви намерим други.

Аз не се сърдя, братко, само че вие решително говорите прекалено много за един болен и аз ще помоля метр Лоран да ви смъмри. Няма да ви дам на вечеря вашето пилешко крилце.

Щом е така, млъквам — побърза да каже Валомбрюз с покорен вид. — Но знайте, че пак само аз ще ви омъжа.

За да си отмъсти за упоритото присмехулничество на брат си, Изабела захвана да чете разказа на поганския корсарин с висок и трептящ глас, който покри гласа на Валомбрюз:

„Баща ми, херцог де Фосомбрене, се разхождал с майка ми, една от най-красивите, ако не и най-красивата жена в херцогството Генуа, по брега на Средиземно море, към който се спускало стълбището на

великолепната вила, дето те обитавали лете, когато внезапно алжирските пирати, спотаени зад скалите, се нахвърлили върху него, съкрушили с броя си отчаяната му съпротива, проснали го като мъртъв на земята и въпреки виковете ѝ отвлекли херцогинята, бременна по това време с мен, към лодката си, която се отдалечила бързо с пълната мощност на греблата си и се прибрала в капитанската галера, скрита в едно заливче. Когато представили майка ми на бея, той я харесал и тя станала негова любимка...“

За да осуети Изабелиното лукавство, Валомбръоз затвори очи и тъкмо на това изпълнено със занимателност място се престори, че задрямва.

Но скоро сънят му, отначало на игра, се превърна в истински и младото момиче, като видя, че брат ѝ спи, излезе от стаята на пръсти.

Този разговор, в който херцогът изглежда влагаше някакъв лукав предумисъл, обезпокои Изабела, както и да го обмисляше. Мигар Валомбръоз, затаил злобата си спрямо Сигоняк, макар и да не бе споменал нито веднъж името му от пристъпа срещу замъка насам, търсеше да издигне чрез брака едно непреодолимо препятствие между барона и сестра му? Или той просто искаше да разбере дали комедиантката, станала графиня, не беше променила и чувствата си по същия начин, както и достойнието? Изабела не можеше да отговори на тези два въпросителни знака, които се мяркаха един след друг в унеса на мислите ѝ. Понеже тя беше сестра на Валомбръоз, съперничеството между Сигоняк и младия херцог отпаднаше от само себе си; но, от друга страна, трудно беше да се предположи, че един толкова високомерен, толкова горделив и толкова отмъстителен нрав би могъл да забрави срама от едно първо поражение и особено позора от едно второ. Макар и разположението на силите да беше се променило, в сърцето си Валомбръоз сигурно винаги щеше да мрази Сигоняк. Дори и да имаше душевното величие да му прости, великодушието съвсем не изискваше той да го обича и да го допусне в семейството си. Трябваше да се отхвърли надеждата за всякакво помирение. Князът между впрочем също никога не би срещнал с радост човека, който едва не беше го оставил без наследник.

Тези размишления хвърляха Изабела в тежко униение, от което тя напразно се мъчеше да се отърси. Докато беше комедиантка, тя се смяташе за пречка пред бъдещото щастие на Сигоняк и бе отблъсвала

всяка мисъл да се обвърже с него; но сега, когато един неочакван замах на съдбата я отрупваше с всичките блага, що би могъл да си пожелае човек, тя копнееше, подарявайки ръката си, да възнагради оногова, който беше я поискал бедна и презряна. Струваше ѝ се ниско и подло да не подели благоденствието си с верния другар от дните на нищета. Но всичкото, що можеше да стори засега, бе да пази в сърцето си неизменната си вярност, тъй като не смееше да проговори добро за него нито пред княза, нито пред Валомбръоз.

Скоро младият херцог се почувства толкова добре, че можеше вече да сяде на трапезата заедно с баща си и сестра си; по време на тия обеда и вечери той показваше такава изпълнена с уважение предупредителност към княза, такава находчива и топла нежност спрямо Изабела, че ставаше ясно въпреки външното му лекомислие колко по-одарен е духът му, отколкото можеше да се предположи у един млад мъж, отдаден изцяло на жените, на дуелите и на всякакви други прахосничества и разгули. Изабела скромно се намесваше в тези разговори и малкото, което казваше, беше толкова вярно, тънко и уместно, че князът беше очарован, още повече че младото момиче със съвършеното си чувство за мярка избягваше всякаква превзетост и високопарност.

Когато се възстанови напълно, Валомбръоз предложи на сестра си една разходка на коне из парка и двамата млади хора поеха ходом по една дълга алея, над която вековните дървета се съединяваха в гъст разшумен свод и не пропускаха нито един слънчев лъч. Херцогът пак беше така красив, както преди болестта си, Изабела разпръскваше наоколо си очарование и сякаш никога по-прекрасна двойка не беше яздила редом из тоя парк. Само че лицето на младия човек изразяваше веселост, а ликът на младото момиче беше тъжен. Понякога бликащото остроумие на Валомбръоз изтръгваше бледа и смътна усмивка по устните ѝ, но веднага тя пак потъваше в унилата си замечтаност. Ала брат ѝ сякаш не забелязваше тази тъга и удвояваше лудешките си шеги.

— О, колко е сладко да живееш! — говореше той. — Човек дори не помисля за удоволствието, което се крие в това толкова просто нещо: да дишаш! Никога не съм виждал такива зелени дървета, такава синьо небе, такива благоуханни цветя! Сякаш съм се родил едва вчера и за първи път виждам сътвореното. Като си представя, че можех да

лежа под някоя мраморна плоча, а сега се разхождам с милата си сестрица, не мога да си намеря място от радост! Раната вече никак не ме боли и ми се струва, че бихме могли да си позволим един малък галоп, за да се върнем по-скоро в замъка, където князът се е уморил да ни чака.

И въпреки възраженията на винаги боязливата Изабела Валомбръоз притисна хълбоците на животното си и двата коня се понесоха бодро напред. В подножието на стълбището, като вдигаше сестра си от седлото, младият херцог ѝ рече:

— Ето че вече съм голямо момче и ще получа позволение да излизам сам.

— Какво? Значи искате да ни оставите, едва оздравял, лошо момче!

— Да, налага се да направя едно няколкодневно пътешествие — отговори нехайно Валомбръоз.

И наистина на другата заран той тръгна, след като се сбогува с княза, който никак не се противопостави на това пътуване, и на раздяла каза на Изабела със загадъчен и странен глас:

— Довиждане, сестричке, ще останете доволна от мене!

[1] *In anima vili* (лат.) — букв. на низше същество. Изразът е възникнал в Средните векове, когато лекарите нямали право да анатомират човешко тяло. Употребява се обикновено, когато става дума за научни експерименти върху животни. Тук е в преносен смисъл — метр Лоран е лекувал досега само хора от низши съсловия. ↑

[2] Хипократова маска — особено изражение върху лицето на умиращ човек, за първи път описано от древногръцкия лекар Хипократ (V в. пр.н.е.). ↑

[3] Хигия — богиня на здравето в гръко-римската митология, дъщеря на Ескулап. ↑

[4] Панталоне — постоянно действащо лице от италианската комедия — богат, свадлив и скъперник старец, когото обикновено мамят. Панталоне е облечен в този тип дълги гащи, които близо от 150 години насам са възприети от мъжката мода и които носят неговото име. ↑

[5] Звукоподражателен герб — т.е. герб, при който названието на някоя от фигурите му по звучене съвпада с фамилното име. Такъв е

случаят и със Сигоняк; на френски щъркел е sigogne. ↑

[6] Беарнеца — прозвище на френския крал Анри IV, роден в града По, център на старинната провинция Беарн, която в XVI в. влизала в Наварското кралство. Преди да стане крал на Франция, Анри IV бил крал на Навара. ↑

[7] Оня свиреп ловец от сказанието — намек за баснословния халдейски цар Нимрод, наречен в библията „могъщ ловец пред вечността.“ ↑

[8] Харпократ — древноегипетски бог на планините, който в гръко-римската митология влязъл като бог на мълчанието. Изобразяван бил във вид на момченце с пръст на устата. ↑

XIX ГЛАВА

КОПРИВА И ПАЯЖИНИ

Съветът на Ирод беше мъдър и Сигоняк реши да го последва; между впрочем, след като Изабела се превърна от комедиантка в знатна дама, нищо вече не го привличаше и не го свързваше с трупата. За известно време трябваше да изчезне, да потъне в забрава, додето позатихнеха болката и злопаметството, причинени от вероятната смърт на Валомбрюз. И затова, след като се прости не без вълнение с тези славни актьори, които се бяха показали такива добри другари спрямо него, Сигоняк напусна Париж, яхнал едно яко младо конче, а джобовете му бяха прилично натъпкани с пистоли, що съставляваха неговият дял от сборовете. Като правеше малки преходи, той се насочваше към своето запустяло гнездо; защото след бурята птичката всякога се завръща в гнездото си, ако и да е то изградено само от клечки и прогнила сламица. Там беше единственото убежище, където можеше да се подслони, и посред отчаянието си той изпитваше някакво удоволствие, че се завръща пак в бедната кула на дедите си, която може би щеше да бъде по-добре да не беше и напускал. И наистина благосъстоянието му не бе се подобрило с нищо, а последното приключение можеше само да му навреди.

„Е, хайде — казваше си той, докато се полюшваше на седлото, — писано ми било да умра от глад и от скука сред тия напукани стени, под тоя покрив, откъдето дъждът вали като през сито. Никой не може да избяга от съдбата си, и аз ще се покоря на моята: ще бъда последният от Сигоняковци.“

Безполезно е да описваме надълго и нашироко цялото му пътуване, което продължи двацетина дни и не бе разведрено от никаква любопитна среща. Достатъчно е да кажем, че един хубав ден Сигоняк съгледа отдалеч двете наблюдателни кулички на замъка си, озарени от залеза и светло изрязани върху моравия фон на хоризонта. От тая игра на светлината те изглеждаха много по-близки, отколкото в действителност бяха; а из едно от редките стъкла по фасадата слънцето

изтръгваше необикновено ярък червен отблясък. Рекъл би човек, че е някакъв чудовищно голям карбункул^[1].

Тази гледка странно разнежи барона; вярно е, той много беше страдал в този полуразрушен замък, но въпреки това изпита вълнението, що поражда в гърдите ни завръщането на някой стар приятел, чието дълго отсъствие ни е накарало да забравим недостатъците му. Животът му беше протекъл тук беден, безпросветен, самотен, но нелишен и от някои потайни радости; защото младостта никога не може да бъде по настоящему нещастна. И най-обезсърченият млад човек е пълен още с мечти и надежди. Когато човек привикне към някоя скръб, в края на краищата почва да намира и очарование в нея, затова и понякога се тъжи повече за отминали печали, отколкото за отлетели радости.

Сигоняк смушка коня си с шпорите, за да го подкара по-бързо и да пристигне преди падането на нощта. Слънцето беше слязло твърде ниско и над тъмната линия на ландите, очертана връз небето, оставаше само едно тънко резенче от разсеченото му кръжило. Червеният блясък на стъклото беше угаснал и замъкът поляка се превръщаше в голямо сиво петно, което почти се сливаше с дрезгавината. Но Сигоняк познаваше отлично пътя и скоро пое по някога оживения, сега безлюден коловоз, който водеше към замъка. Избуялите клонки на плетищата го шибаха по ботушите, а пред копитата на коня му плашливите листни жаби подскачаха из влажните от росата тревни. Слаб и далечен лай на куче, което сякаш самичко гонеше дивеча, за да се поотърси от скуката, долиташе из дълбоката тишина на полето. Сигоняк запря коня си, за да чуе по-добре. Стори му се, че разпознава прегракналия глас на Миро. Скоро лаят се приближи и се превърна в преливащо се радостно джафкане, насечено от запъхтян бяг: Миро беше подушил господаря си и търчеше насам с всичката бързина, що можеше да изтръгне от старите си лапи. Баронът изсвири по особен начин и след минутка доброто и славно животно се провря стремително през една пролука на плета, като виеше, ридаше и надаваше почти човешки викове. Макар и останал без дъх и сили, Миро подскачаше до ноздрите на коня, мъчеше се да се изкатери на седлото, за да стигне господаря си, и въобще засвидетелстваше кучешката си радост с най-необикновените излияния, които някога е показвало някое животно от неговия вид. Самият Аргус дори, когато е

познал Одисей при Евмей^[2], надали е бил толкова честит, колкото беше сега Миро. Сигоняк се наведе и погали с ръка главата му, за да усмири това сърдечно безумие.

Доволен от този прием и като искаше да занесе добрата вест на обитателите на замъка, сиреч на Пиер, на Байяр и на Велзевул, Миро полетя обратно като стрела, втурна се в кухнята и захвана да лае пред стария слуга по такъв начин, че Пиер разбра: става нещо необикновено.

„Дали пък младият господар не се завръща?“ — рече си той, като стана и тръгна подир Миро, който го подръпваше за пеша на войнишкия му плащ. Тъй като беше се мръкнало вече, Пиер запали от огнището, където вареше оскъдната си вечеря, една треска смолиста борина и когато излязоха на пътя, червеникавият ѝ пламък изведнъж озари Сигоняк и коня му.

— Вие ли сте, господин барон! — извика радостно славният Пиер, щом съгледа господаря си. — Миро ми го каза вече на своя честен кучешки език. Ние сме толкова самички тук, че и животни и люде си говорим само помежду си, и накрая почваме да се разбираме. Но все пак, понеже не бяхте ме предупредили, че се връщате, аз се боях да не се излъжа. Очакван или неочакван, бъдете добре дошъл във вашето владение; ще се помъчим да отпразнуваме пристигането ви колкото се може по-добре.

— Да, наистина съм аз, добри ми Пиер, Миро не те е излъгал, аз съм, ако и не по-богат, то поне жив и здрав; хайде, стъпай напред с факлата си да се приберем у дома.

Не без усилие Пиер разтвори двете крила на старата порта и барон дьо Сигоняк мина под дъгата ѝ, чудновато осветлена от отраженията на факлата. Под този блясък трите изпъкнали щъркела от герба над свода сякаш оживяха и размахаха крила, като че ли искаха да приветстват възвръщането на последния потомък от рода, който те бяха олицетворявали в продължение на толкова столетия. Чу се дълго изцвилване, като че някой тръбеше с тръба. Вдън обора си Байяр беше усетил господаря си и изтръгваше от старите си, измъчени от задуха дробове този гръмлив боен зов!

— Добре, добре, чувам те, клети ми Байяр — рече Сигоняк, като слезе от коня си и хвърли поводите в ръцете на Пиер. — Ей сега ще дойда да ти кажа добър ден.

И той се отправи към конюшната, но насмалко щеше да падне; някаква възчерна купчина се оплете в краката му, като мяукаше, мъркаше, извиваше гърба си като лък. Това беше Велзевул, който изразяваше радостта си с всички способности, що естеството е дало в разположение на котешкото племе. Сигоняк го взе в ръце и го вдигна високо до лицето си. Котаракът беше на върха на щастиято; кръглите му очи искряха от фосфорически блясъци; дългите, извити навътре нокти на лапките му се свиваха и разпускаха от някакви преливащи тръпки. Той предеше тъй бързо с чекръчето си, че имаше опасност да се задуши, и в някаква самозабрава тикаше черния си, зърнест като трюфел нос към мустаците на Сигоняк. След като го намилва хубаво, тъй като не биваше да пренебрегва тия излияния на чувства от страна на смирените си приятели, баронът внимателно сложи Велзевул на земята и сега дойде редът на Байяр, когото той погали многократно, като го потупваше с длан по врата и по задницата. Доброто животно полагаше глава на рамото на господаря си, дращеше пода с копито и дори се опита скокливо да се изправи на задните си крака. Той учтиво прие кончето, което настаниха до него, тъй като се чувстваше сигурен в обичта на господаря си, а може би беше доволен най-сетне да влезе в сношение с представител на своя род, каквото много отдавна не беше му се случвало.

— А сега, след като отвърнах на вежливостите на моите зверчета — обърна се Сигоняк към Пиер, — може би няма да бъде зле, ако идем в кухнята да надзърнем какво се крие в твоя килер; аз закусих горедолу тази заран, но въобще не съм обядвал, защото бързах да стигна до края на пътешествието си, преди да се е мръзнало. В Париж поотвикнах малко от въздържаността си и нямам нищо против да повечерям, пък дори и с остатъците от обета ти.

— Господарю, останало е малко пача, парче сланина и козе сирене. Това са прости и селски яденета, които вие май вече няма да можете да ядете, след като сте вкусили от чудесата на голямата кухня. Но ако и да не галят небцето, те все пак няма да дадат човеку да умре от глад.

— А това е всичко, което човек може да иска от храната — отговори Сигоняк, — и аз съвсем не съм неблагодарен, както ти изглежда мислиш, спрямо ония прости гозби, които отхраниха младостта ми и ме направиха здрав, пъргав и силен; поднасяй твоята

пача, твоята сланина и твоето сирене с гордостта на някой майордом, който носи върху златно блюдо паун с разперена опашка!

Успокоен по готварските въпроси, Пиер бързо застла масата, където Сигоняк бе свикнал да поглъща скромните си обеда и вечери, с една позачернена, но чисто изпрана покривка; постави от едната страна канчето, от другата — гърне от песъчлива глина, пълно с кисело вино от джибри, а в средата разположи за красота парчето пача и застана прав зад стола на господаря си като майордом, който обслужва някой княз. Според древния церемониал, Миро, седнал на задницата си отдясно, и Велзевул, клекнал отляво, гледаха в захлас барон дьо Сигоняк и с трепет следяха пътешествията, що ръката му извършваше от блюдото до устата му и от устата му до блюдото, в очакване на късметата, които той безпристрастно подхвърляше ту на единия, ту на другия.

Тая странна картина беше осветена от борината, която Пиер беше забучил на едно желязно колче от вътрешната страна на камината, та да не се разстила пушекът ѝ из стаята. И тъй точно се повтаряше сцената, описана в началото на нашата история, че баронът, сепнат от тази прилика, си помисли дали не е сънувал, дали въобще някога е напуснал своя замък.

Времето, което в Париж бе текло толкова бързо, отрупано със събития, сякаш беше спряло в замъка дьо Сигоняк. Заспалите часове сякаш не си бяха правили труда да обръщат потъналия си в прах пясъчен часовник. Всичко си стоеше на старото място. Паяците все така дремеха из ъглите в сивкавите си люлки, очаквайки да дойде някоя невероятна муха. Някои даже бяха се обезсърчили от чакане и не бяха изкърпили мрежите си, а може би нямаха вече лепливо вещество да точат нишките на паяжините от коремите си. Върху бялата пепел на огнището един въглен, който изглежда гореше от преди тръгването на барона и още не беше изгорял, изпускаше лек и крехък чад, също като дима на лула, която скоро ще загасне. Само копривата и бучинишът бяха избуяли още повече в двора и тревата, що обрамчваше плочите на калдъръма, бе порасла по-високо; една вейка, която по-рано не стигаше до прозореца на кухнята, сега пъхаше шумнатия си ластар през оловната обковка на едно счупено квадратче. И това беше всичкото ново.

Въпреки волята си Сигоняк усещаше как застоялият въздух на тая обстановка отново го обхваща. Някогашните мисли се връщаха на сбуди и той чезнеше в безмълвни мечтания, които Пиер уважаваше, а Миро и Велзевул не смееха да им пречат с ненавременните си ласки. Всичко, що беше се случило, сега му приличаше на приключения, които е прочел в някоя книга, и в съзнанието му смътно е останал споменът за тях. Капитан Фракас, вече полуизтрит, се мержелееше някъде в далечината само като блед призрак, излъчен и отлъчен завинаги от него. Схватката му с Валомбръоз се чертаеше в паметта му във вид на някакви странни ръкомахания, спрямо които волята му бе останала чужда. Нито едно от деянията, извършени през този отрязък от време, не му изглеждаше да има нещо общо с него; завръщането в замъка сякаш бе скъсало нишките, които ги свързваха с живота му. Едничка любовта му към Изабела не беше отлетяла, той я усещаше все така жива в сърцето си, но по-скоро като някакво копнение на душата, отколкото като действителна страст, защото онази, към която се стремеше тя, никога нямаше да му принадлежи. Той разбираше, че колелото на неговата колесница, за миг отместено върху друг път, отново беше се хлъзнало в съдбовния си коловоз, и се примиряваше със спокойно униние. Укоряваше се само, загдето няколко минутки си бе позволил да лелее празни мечти и надежди. Защо, дявол да го вземе, и злочестите искат да бъдат честити? Каква глупост!

Все пак той успя да се отърси от това вцепенение и тъй като виждаше как в очите на Пиер покълват плахи въпроси, разказа накратко на достойния слуга ония главни произшествия в тази история, които можеха да събудят любопитството му; при описанието на двата дуела с Валомбръоз милият човечец сияеше от удовлетворение, горд, че е създал такъв ученик, и с помощта на една тояга изобразяваше срещу стената ударите, които му описваше Сигоняк.

— Уви, верни ми Пиер — рече баронът с въздишка, — ти ме научи повече, отколкото трябва, показвайки ми всичките ония тайни на фехтовалното изкуство, които никой не владее като тебе. Тази победа ме погуби и ме отпрати задълго, ако не и завинаги в тази бедна и тъжна кула. Аз имам такъв странен жребий, че победата ме поваля и разсипва всичките ми кроежи, вместо да ги нарежда по моя воля. По-

добре щеше да бъде, ако бях ранен или даже убит в тази проклета среща.

— Сигоняковци — обади се поучително старият слуга — не могат да бъдат побеждавани. Каквото и да се случи, господарю, аз съм щастлив, дето сте убили оногова Валомбръоз. Работата ще да е станала според правилата, сигурен съм, и това е всичко, що се иска. Какво би могъл да възрази един мъж, който, заел стойка, умира от един хубав саблен удар?

— Нищо, има си хас! — отговори Сигоняк, когото войнишкото мъдрословие на стария майстор по фехтовка накара да се усмихне. — Но аз се чувствам малко уморен. Запали лампата и ме заведи в стаята ми.

Пиер се подчини. Предшестван от слугата си и сподирен от кучето и от котката си, баронът бавно изкачи старото стълбище с полуизтритите и избелели стенописи. Подпиращите херкулесовци, все по-бледи и по-бледи, правеха явни усилия да поддържат нарисувания корниз, чиято тежест сякаш ги смазваше. Те отчаяно напъваха изтощените си мишци, обаче не бяха смогнали да попречат на няколко парчета от мазилката да се откъртят от стената. Римските императори с нищо не бяха по-добре и макар да се надуваха в нишите си като фанфарони и победоносци, и те бяха загубили кой короната си, кой скиптъра, кой багреницата си. Лозницата, изписана по свода, беше се пропукала на много места и зимните дъждове, проникнали през пукнатините, бяха нарисували нови Америки редом със старите континенти и островите, нанесени по-рано.

Това запустение, към което Сигоняк, преди да напусне дворянското си гнездо, не беше особено чувствителен, сега го поразя и още докато се изкачваше, го хвърли в дълбоко униние. Той виждаше в него неизбежния и съдбоносен упадък на своя род и си казваше:

„Ако този свод има малко милост към семейството, което досега е засланиял, той би трябвало да рухне и да ме смаже на място!“

Когато стигна до вратата на покоите си, баронът пое лампата от ръцете на Пиер, поблагодари му и го отпрати, защото не искаше той да забележи вълнението му.

Сигоняк прекоси бавно първата зала, където само преди няколко месеца беше се състояла вечерята с комедиантите. Споменът за онази весела вечер я правеше да изглежда още по-зловеща. Потревожена

само за миг, тишината сякаш беше се настанила отново и завинаги тук, още по-навъсена, още по-дълбока, още по-страшна. Дори някое проскърцване на плъх, що гризе нещо с резците си, проехтяваше странно в тази гробница. Осветлени от слабия зрак на лампата, старите портрети, облакътени на потъмнелите си златни рамки като на балкони, започваха да стават обезпокоителни. Сякаш искаха да се изтръгнат от мрачните дълбочини на платната си и да слязат да поздравят своя злощастен потомък. Някакъв призрачен живот оживяваше тия древни изображения: нарисуваните им устни мърдаха, шепнейки слова, които ушите не чуваха, но ги долавяше душата; очите им печално се издигаха към потона и по лакираните им бузи потта на влагата се сгъстяваше в едри капки, които лъщяха на светлината като сълзи. Без съмнение душите на прадедите блуждаеха около тези образи, олицетворяващи земните обвивки, на които те някога бяха вдъхвали живот, и Сигоняк усещаше невидимото им присъствие в тайнствения ужас на този полумрак.

Всички тия фигури в доспехи или в набрани старинни рокли имаха окаян и безутешен вид. Само последният портрет, на който беше изобразена майката на Сигоняк, сякаш се усмихваше. Светлината падаше право отгоре му и дали защото живописиста беше по-скорошна и изпълнена от по-изкусна ръка, та мамеше или защото душата за миг се беше върнала да съживи тоя лик, но портретът гледаше Сигоняк с доверчива и весела нежност, която много го учуди и му се стори добра поличба, тъй като винаги по-рано беше му се струвало, че изражението на майчиното му лице е много скръбно.

Най-сетне Сигоняк влезе в стаята си и остави лампата на масичката, където още си лежеше томчето Ронсарови стихове, които той четеше в мига, когато комедиантите затропаха посред нощ връз портите на кулата. Листът хартия, изпъстрен със зачерквания, чернова на един недовършен сонет, все още стоеше на мястото си. Леглото, неоправено от никого, още пазеше като отлени вдлъбнатините от телата на онези, които последни бяха почивали на него. Изабела беше спала тук. Хубавата ѝ главица беше се облягала на тая възглавница, довереница на толкова сънища и мечти!

При тази мисъл Сигоняк усети, че сърцето му сладостно изтръпва от някаква приятна болка, стига да могат да се присъвокупят едно към друго тия две природно враждебни слова. Въображението му

живо си представи прелестите на прекрасната девойка; разумът му с досаден и скръбен глас повтаряше, че Изабела е завинаги загубена за него, обаче нему му се струваше по силата на някакъв любовен унес, че вижда между гънките на разкрехнатите завеси нейното чисто и прекрасно лице в образа на една целомъдра съпруга, която очаква завръщането на съпруга си.

За да сложи край на тези видения, които размекваха мъжеството му, той се съблече и си легна, като целуна мястото, където някога беше лежала Изабела; но въпреки умората сънят дълго не идваше и очите повече от час блуждаха из запустялата стая, ту следейки някой странен лунен лъч, промъкнал се през помътнелите стъкла, ту спирайки се в несъзнателно вцепенение върху ловеца на диви патици в гората от сини и жълти дървеса по стария стенен гюбер.

Ако господарят будуваше, то животното си спеше. Свит на топка в краката на Сигоняк, Велзевул похъркваше като Мохамедовия котарак върху ръкава на пророка. Дълбокото успокоение на животното най-сетне подеждва и на човека и младият барон отпътува за страната на сънищата.

Когато се сипна зората, Сигоняк бе поразен още повече, отколкото вечерта, от запустението, в което тънеше замъкът му. Светлината няма капка състрадание към съсипиите и вехториите; тя безсърдечно изважда на показ нищетата, бръчките, петната, избелялото, праха и плесента; нощта, по-милосърдна, смекчава всичко със своите сенки приятелки и с пеша на булото си бърше сълзите на вещите. Стаите, по-рано тъй обширни, сега изглеждаха Сигоняку мънички и той се чудеше, че в спомените му те са останали толкова големи. Но скоро младият барон отново възприе мерките на своя замък и влезе в стария си живот, както човек се вмъква пак в старата си дреха, която е оставил, за да облече нова премяна; и той се чувстваше добре в това изтъркано облекло, чиито гънки бяха се образували от собствените му навици. Денят му се подреждаше по следния начин. — Той отиваше да се помоли в полуразрушения параклис, където почиваха прадедите му, после изскубваше някоя къпина измежду натрошените надгробни камъни, бързо привършваше оскъдния си обед, кръстосваха оръжия с Пиер, сетне възсядаше Байяр или кончето си, с което беше си дошъл и бе задържал, и след дълга езда се връщаше в замъка, мълчалив и унил както някога, после вечеряше

между Миро и Велзевул и си лягаше, прелиствайки, за да заспи, някое прокъсано и сто пъти четено томче от библиотеката си, опустошена от гладуващите плъхове. Както се вижда, нищо не бе останало от блестящия капитан Фракас, от храбрия съперник на Валомбръоз; Сигоняк беше се превърнал отново в господаря на замъка на Нищетата.

Един ден той слезе в градината, където беше развеждал двете млади комедиантки. А градината беше по-запустяла, по-загълхнала и набуяла с бурени, отколкото когато и да е. Обаче оня шипков храст, който бе дал една розичка за Изабела и една пъпка за Серафина, за да не се каже, че две дами излизат от един цветарник, без да бъдат поне малко понакичени с цвете, и този път сякаш, както и оня, се беше постарал.

Върху същата вейка цъфтяха две прелестни малки рози с нежни листенца, разпукнали се заранта, и в пазвите им все още поблясваха две-три маргарни зрънца роса.

Тази гледка особено разнежи Сигоняк със спомена, що будеше у него. Той сякаш чу думите на Изабела:

„По време на онази разходка в градината, когато разчиствахте къпините пред мен, вие ми откъснахте една мъничка дива роза, единствения подарък, що можехте да ми направите; тогава аз пророних една сълза над нея, преди да я забода на гърдите си, и безмълвно ви дадох душата си в замяна...“

Той се наведе над розата, вдъхна упоен мириса ѝ и положи устни върху нейните листца, като си представяше, че са устните на неговата възлюбена, също такива нежни, румени и благоуханни. Откакто беше се разделил с Изабела, той през всичкото време мислеше за нея и разбираше вече колко необходима е тя за живота му. В първите дни замайването от струпалите се едно след друго прекеждия, слисването при тия странни обрати на съдбата и принудителното разсейване при пътуването бяха му попречили да си даде сметка за истинското си душевно състояние. Но когато потъна отново в самотата, в покоя на тишината, той откриваше Изабела в дъното на всеки свой блян. Тя изпълваше главата и сърцето му. Образът на Йоланда дори беше се разнесъл като лека пара. Баронът даже не се запитваше дали е обичал някога тази горделива красавица: той въобще не се сещаше за нея.

„И все пак Изабела ме обича“ — казваше си той, след като беше изброил за стотен път всичките препятствия, които препречваха пътя към щастието му.

Два-три месеца изтекоха така и Сигоняк седеше в стаята си и търсеше ударния завършек на един сонет за възхвала на любимата, когато Пиер влезе да извести господаря си, че някакъв благородник чака отвън и желае да говори с него.

— Благородник, който иска да ми говори? — извика Сигоняк. — Ти сънуваш или той е сбъркал! Никой на света няма що да ми каже; но все пак заради необичайното събитие въведи този необикновен смъртен. Как се казва поне?

— Той не пожела да назове името си, твърдейки, че то нямало да ви каже нищо — отговори Пиер и отвори двете крила на вратата.

На прага се появи един красив млад мъж, облечен в изящен костюм за езда от сукно с лешников цвят, поръбено със зелено; обут беше той в сиви плъстени ботуши със сребърни шпори и държеше в ръката си шапка с широка периферия, окичена с дълго зелено перо, тъй че гордата му глава беше осветена изцяло, изящно изваяна и прекрасна, с тънки черти, достойни за антична статуя, на които не една жена би завидяла.

Този съвършен кавалер сякаш не произведе върху Сигоняк благоприятно впечатление, тъй като баронът леко побледня и с един скок се хвърли към шпагата си, окачена над възглавието на леглото, изтегли я от ножницата и зае стойка.

— По дяволите, господин херцог, аз си мислех, че съм ви убил! Вие ли сте наистина или сянката ви?

— Аз съм лично, Анибал дьо Валомбрюоз — отговори младият херцог, — аз самият от плът и кръв, толкова малко покойник, колкото това е възможно. Но приберете незабавно в ножницата тази сабя. Ние вече се бихме два пъти. Достатъчно е. Както казва пословицата, два пъти едно и също нещо се харесва, но третия път омръзва. Не идвам като враг. Ако и да имам на съвестта си няколко малки провинения спрямо вас, то вие ми се отплатихте доволно. Следователно сметките ни са чисти. За да повярвате в добрите ми намерения, ето ви една грамота, подписана от краля, който ви поверява един полк. Баща ми и аз напомнихме на негово величество за предаността на Сигоняковци към неговите венценосни прадеди. Аз поисках да ви донеса лично тази

радостна вест; а сега, тъй като съм ваш гост, заповядайте да извият врата на каквото и да е животно, сложете на шиша, каквото желаете, само за бога, дайте ми да ям. Странноприемниците по този друм са цяло бедствие, а моите товарни коли, които карат продоволствените ми запаси, затънаха в пясъка на няколко левги отгук.

— Много ме е страх, господин херцог, че моят обяд ще ви прилича на отмъщение — отговори Сигоняк със закачлива любезност, — но не приписвайте на злопаметството бедната гощавка, която ще ви предложи. Вашата сърдечност и откровеност ме трогват до дъното на душата и от днес нататък не ще имате по-предан приятел от мен. Макар и да нямате никаква нужда от моите услуги, те са изцяло и винаги на ваше разположение. Хей, Пиер! Бързо намери пилета, яйца, месо и положи всички усилия да нагостиш както трябва този господин, който умира от глад, но не е свикнал като нас на такова нещо.

Пиер пусна в джоба си няколко от pistolите, що господарят беше му изпратил и които той още не беше пипнал, яхна кончето и препусна с всички сили към най-близкото селце да търси храна. Той намери няколко пилета, бут шунка, една дамаджана старо вино, а у местния свещеник откри един пастет от патешки дроб и с голяма мъка го придума да му отстъпи това лакомство, достойно да заеме място върху трапезата на някой владика или княз.

След около час той се върна, предостави грижата за шиша на една дрипава и мършава мома, която срещна по пътя и изпрати в замъка, и нареди трапезата в залата с портретите, като избираше измежду порцелановите съдини по лавиците ония, дето бяха нацърбени само на едно място или имаха само по една звездообразна пукнатина — тъй като за сребърни прибори не можеше и да се мисли, и последното парче от тях отдавна беше предадено за разтопяване. Като сложи масата, той отиде да извести господаря си, че „на господата е поднесено“.

Валомбрюз и Сигоняк седнаха един срещу друг на двата най-запазени от шестте куцащи стола и младият херцог, когото тази нова за него обстановка развеселяваше, се нахвърли върху събраните с такава мъка от Пиер ястия с една наистина кръвожадна охота. Хубавите му бели зъби, след като разкъсаха цяло едно пиле, което, вярно е, приличаше на умряло от недояждане, жизнерадостно заръфаха един розов резен байонска шунка, тъй че дето се вика, чак ушите му

пращяха. Той провъзгласи патешкия дроб за ястие великолепно, изтънчено, с вкус на амброзия и намери, че това козе сиренце, изпъстрено с жилчици като мрамор и посипано със зелени петънца, било чудесно мезе за пиене. Той похвали и виното, което беше старо и от добра година и аленееше като пурпур в старинните венециански чаши. По едно време гостът едва не избухна в смях, в такова хубаво настроение беше, като видя уплашеното лице на Пиер, слисан, че чува господаря си да нарича „господин херцог дьо Валомбрюз“ този жив човек, когото смятаха за мъртвец. А Сигоняк, като се старееше колкото може да не остава назад от младия херцог, се чудеше, че вижда у дома си, свойски облакътен на трапезата му, тогава изискан и горделив велможа, доскоро негов съперник в любовта, когото два пъти бе държал на върха на шпагата си и който неколнократно беше се опитвал да го прати на оня свят с помощта на наемни убийци.

Херцог дьо Валомбрюз схвана мисълта му, без да става нужда баронът да я изрази, и когато старият слуга се оттегли, като положи на масата една стъкленица благородно вино и две чашки, по-малки от другите, за да вкусят господата от драгоценната течност, той нави на пръст края на тънкия си мустак и се обърна към Сигоняк с дружеска откровеност:

— Виждам, скъпи Сигоняк, въпреки всичката ви любезност, че моята постъпка ви се чини малко странна и внезапна. Вие си думате: „Как е възможно същият този Валомбрюз, надменен, нагъл и необуздан, какъвто си е, да се превърне изведнъж от тигър в агне, което и едно момиченце би могло да води, завързано за панделка?“ През тия шест седмици, докато бях прикован към леглото, аз поразмислих за много неща, каквито и най-смелият може да си позволи да премисли пред лицето на вечността; защото смъртта е нищо за нас, благородниците, дето прахосваме живота си с изящество, на което еснафите никога няма да се научат. Аз почувствах суетността на много неща и дадох обет пред себе си, ако оздравея, да захвана нов живот. След като любовта, що ми вдъхваше Изабела, се превърна в чисто и свято приятелство, аз вече нямах причини да ви ненавиждам. Вие не бяхте вече мой съперник. Един брат не би могъл да ревнува сестра си; аз ви бях благодарен за почитителната нежност, която вие непрестанно засвидетелствахте пред Изабела, и то още тогава, когато положението ѝ разрешаваше волности. Вие първи разгадахте тази

нежна и прекрасна душа, предрешена като комедиантка. Беден, вие бяхте предложили на отхвърлената жена най-голямото богатство, което може да притежава един благородник — името на прадедите си. И тъй, тя ви принадлежи сега, когато вече е знатна и богата. Любимият на Изабела трябва да бъде и съпруг на графиня дьо Линьой.

— Но — възрази Сигоняк — тя винаги и най-упорито ми отказваше, когато можеше да вярва в безусловното ми безкористие.

— Тя е самата порядъчност, самият чист дух на самопожертвованиято; с ангелската си чувствителност тя се е бояла да не възпрепятства съдбата ви и да повреди на вашето бъдеще; но това припознаване обърна издъно положението.

— Да, сега аз съм оня, който ще бъде препятствие в нейната висока съдба. Имам ли правото да бъда по-малко предан от нея?

— Обичате ли още сестра ми? — сериозно и строго попита херцог дьо Валомбрюоз. — Като брат аз имам право да ви задам този въпрос.

— От цялата си душа, с цялото си сърце, с всичката си кръв — отговори Сигоняк. — Толкова и повече дори, отколкото някога мъж е обичал жена на тази земя, където нищо не е свършено освен Изабела.

— В такъв случай, господин капитане на мускетарите, в близко бъдеще губернатор на провинция, заповядайте да оседлаят коня ви и елате с мен в замъка Валомбрюоз, за да ви представя по надлежния ред на княза, баща ми, и на сестра ми, графиня дьо Линьой. Изабела отхвърли като съпрузи кавалера дьо Видаленк и маркиз дьо Л'Естан, двама твърде красиви млади господа, бога ми; но чини ми се, че, без да се остави много да я молят, тя ще приеме барон дьо Сигоняк.

На другата заран херцогът и баронът язدهа коляно до коляно по пътя за Париж.

[1] Карбункул — тъмночервен скъпоценен камък със силен блясък. ↑

[2] Самият Аргус дори, когато е познал Одисей при Евмей — има се предвид епизодът от XXII песен на Омировата „Одисея“, когато героят Одисей се завръща в родната си Итака след двайсетгодишни скитания по моретата, облечен като просяк и придружен от свинаря Евмей, и единственото същество, което го познава, е неговото старо куче Аргус. ↑

XX ГЛАВА

ЛЮБОВНОТО ПРИЗНАНИЕ НА ЧИКИТА

Гъста тълпа изпълваше Гревския площад^[1] въпреки твърде ранния утринен час, който показваше кръглият часовник над кметството. Грамадните покриви на Доменико Бокадоро^[2] изрязваха теменужносивите си профили върху млечнобялото небе. Студената им сянка се проточваше чак до средата на площада и лягаше върху едно мрачно скеле, надхвърлящо с една-две стъпки равнището на човешките чела и измазано с кървавочервена боя. От прозорците на къщите надничаше някоя и друга глава, която веднага се прибираше, щом разбере, че зрелището още не е започнало. Една старица дори надвеси сбръчканото си лице от кръглото прозорче на кулата, разположена в ъгъла на площада, отдето преданието настоява, че мадам Маргарита^[3] е наблюдавала изтезанията на Ла Мол и на Коконас^[4]: гибелно преображение на една красива кралица в грозна вещица! Едно дете с мъка беше се изкатерило по каменния кръст, забучен до брега на склона, който се спуска към реката, и висеше там, обгърнало с ръце напречното рамо на кръстовището, а с колене и крака стиснало надлъжното, в толкова мъчително положение, колкото разпънатия зъл разбойник; ала момчето не би го сменило дори и за медена питка или за баница с ябълки. Оттам то виждаше всичките подробности по лобното скеле, колелото, на което щяха да въртят осъдения, повесмата, с които щяха да го завържат, лоста, с който щяха да му трошат кокалите, въобще всички неща, що си заслужаваха да бъдат видени.

Обаче ако някой измежду зрителите се беше досетил да разгледа по-внимателно това кацнало на кръста дете, той щеше да открие в изражението на лицето му не простовато любопитство, а някакво съвсем друго чувство. Очевидно не жестоката стръв да види изтезанието бе довела тук това младо същество със землист цвят на лицето, с големи очи, заобиколени от тъмни кръгове, с блестящи зъби,

с дълги черни коси, и не заради това ръцете му, сякаш облечени в ръкавици от загара, стискаха до болка напречното каменно рамо на кръста. Изящството на чертите му дори като че ли подсказваше не този пол, що сочеха дрехите; но никой не гледаше насам, тъй като всички глави несъзнателно се протягаха към лобното скеле или към кея, откъдето трябваше да се появи осъденият.

Посред човешкото множество личаха няколко познати нам лица; един червен нос на сред бледо бяло лице издаваше Малартик, а над гънката на една праметната по испански през рамото мантия се подаваше достатъчно голяма част от дъгообразния профил на Жакмен Лампурд, за да може човек да се усъмни в самоличността му. Макар че беше нахлупил шапката си чак до веждите, за да скрие липсата на ухото си, отнесено от куршума на Таралян-крак, не беше трудно да познаем Конската ноздра в лицето на оня едър нехранимайко, седнал на един пътен камък да попуши с дългата си холандска лула, та побързо да мине времето. Самият Таралян-крак разговаряше с Кривата Джука, а по стъпалата на кметството като Аристотелеви ученици под сводовете на галерията се разхождаха и си приказваха за това и за онова мнозина постоянни посетители на „*Коронясаната репичка*“. Гревският площад, където те рано или късно, но неизбежно трябваше да свършат жизнения си път, упражняваше някаква магическа власт над наемните убийци, разбойниците и грабителите. Вместо да ги плаши и отблъсква, това злокобно място ги привличаше. Те се въртят наоколо, описвайки отначало широки кръгове, после все по-тесни, чак докато се сгромолясат вътре; те обичат да гледат бесилото, на което ще увиснат; жадно съзерцават чудовищните му очертания и от гърчовете на жертвите се учат да свикват със смъртта: въздействие пряко противоположно на замислите на правосъдието, което цели да сплаши злодеите с гледката на изтезанията.

Между впрочем обяснението за тоя приток на човешка измет в дните на публична казън се крие в това, че главният герой на трагедията винаги е някой родственик или познат, а често и съучастник. Отиват да гледат как ще обесят братовчеда, как ще усучат на колелото сърдечния приятел, как ще варят в катрана оня мил кавалер, чиито фалшиви пари пробутваха на простаците. Счита се за неуचितост да отсъства човек от това празненство. На осъдения му е по-приятно да вижда около лобното си място познати лица. Това дава

сили на тялото и на духа. Никой не може да си позволи да изглежда страхливец пред истинските ценители на доблестта и суетната гордост идва на помощ на страданието. В такова обкръжение умира като римлянин и оня, който би се държал като баба, ако бяха го очистили незнайно и скришно вдън тъмницата.

Отби седем часът. Смъртната присъда щеше да се изпълни чак в осем. Тъй че, като чу ударите на часовника, Жакмен Лампурд каза на Малартик:

— Виждаш ли, че наистина имахме време да изпием още една бутилка; но ти винаги си припрян и нетърпелив. Какво ще кажеш, да прескочим пак до „Коронясаната репичка“? Отегчавам се, когато чакам толкова дълго и си пиляя само времето. Струва ли си да висиш с часове, за да видиш как ще завъртят на колелото някой клетник? Това изтезание е твърде обикновено, блудкаво и еснафско. Виж, друго щеше да бъде, ако беше някое красиво разчекване на четири коня и на всеки от тях възседнал по един стрелец от съдебната стража? Или разкъсване с нагорещени до червено железни клещи, или пък приложение на вряща смола и на разтопено олово, нещо хитроумно мъчително и жестоко болезнено, което да прави чест на съдийското въображение или на уменията на палача. О, в такъв случай няма да кажа думичка. Ще остана от любов към изкуството; ала за такова просто нещо, пфу: моля ви се!

— Намирам, че си несправедлив спрямо колелото — отговори поучително Малартик, търкайки носа си, който беше по-тъмночервен отвсякога. — Колелото си е добро.

— Не може да се спори, щом е въпрос на вкус. Всекиго влече собствената му страст, както казва един много прочут латински съчинител, на когото съм забравил името, тъй като моята памет задържа драговошно само имената на великите пълководци. На тебе колелото ти харесва; добре, няма да те пререкавам и ще ти държа дружина до края. Съгласи се все пак, че едно обезглавяване със сабя дамаския, която има откъм тъпия си ръб един жлеб, напълнен с живак, за да й придава тежест, изисква вярно око, сила и сръчност и представлява колкото благородно, толкова и развлекателно зрелище.

— Да, разбира се, само че това става твърде бързо, като светкавица; и освен това обезглавяването е запазено за благородниците. Дръвникът, върху който полагат главите си, е едно от

техните изключителни права. Измежду простите изтезания ми се струва, че колелото надхвърля с цяла глава просташкото обесване, което е подходящо най-много за третостепенни злосторници. Агостин е повече от обикновен крадец. Той заслужава нещо по-добро от въжето и правосъдието се е отнесло към него с внимание, каквото му се полага.

— Ти винаги си имал някаква слабост към Агостин, бездруго заради Чикита, чиито странности гъделичкаха разюзданото ти въображение; аз не споделям възхищението ти от този разбойник, създаден да върлува по царските друмища и из планинските клисури като *salteador*^[5], но не и да работи с оная изисканост, която е необходима в сърцето на един високопросветен град. Той и не подозира, че във всичко това има изкуство. Неговата хватка е груба, налудничава и провинциална. При най-малкото препятствие той мята ножове и убива дивашки, който му попадне. Да разрежеш гордиевия възел^[6] още не значи да го развържеш, каквото и да казва по тоя повод Александър. Между впрочем той не си служи с шпагата, в което също липсва благородство.

— Агостиновата специалност е навахата, оръжието на неговия край. Той не е друсал с години като нас подовете на фехтовалните зали. Но в майсторството му има непредвиденост, безстрашие и находчивост. Замахът на неговата наваха събира в едно привлекателността на балистиката^[7] със строгата сигурност на хладното оръжие. Целта е улучена, на двайсет стъпки, безшумно. Аз дълбоко съжалявам, че попрището му се прекъсна тъй скоро. Той се развиваше добре; беше храбър като лъв.

— Аз лично — отговори Жакмен Лампурд — съм привърженик на академическата школа. Всичко се разпада, ако няма форма. Всеки път, когато нападам, аз тупвам моя човек по рамото и му давам време да заеме стойка; ако иска, да се защитава. Това вече е двубой, а не убийство. Аз съм дуелист, не убиец. Вярно е, че дълбоките ми познания във фехтовалната наука ми осигуряват предимства и че шпагата ми е почти непогрешима; но да знаеш добре играта, не означава, че си измамник. Аз задигам кесията, часовника, драгоценностите и плаща на убития; и други биха го сторили на мое място. Щом като съм се трудил, полага ми се и някаква награда. Но

каквото и да казваш ти, тази работа с ножа ме отблъсква; тя е добра може би за полето и с хора от простолюдието.

— Е, да, Жакмен Лампурд, ти си се бронира в твоите основоположни начала и нищо не може да те накара да отстъпиш от тях; но все пак малко въображение не пречи в изкуството.

— Аз бих допуснал едно просветено, сложно и изтънчено въображение; но не мога да приема тази сприхава и жестока грубост. Между другото Агостин се оставя да го опияни кръвта и в червената си лудост удря, където завърне. Това е голяма слабост: когато човек пие от зашеметяващата чаша на убийството, той трябва да има здрава глава. Например в тази къща, където беше влизал напоследък да краде пари, той уби съпруга, който се събудил, и жената, която спяла; убийство излишно, прекалено жестоко и недостойно за мъж. Не бива да се убиват жени, освен когато крещат, но и тогава е по-добре да им се запушват устата; защото, ако те хванат, тия кланета действат върху чувствителните струни на съдиите и на простолюдието и ти им се струваш чудовище.

— Ти говориш като свети Йоан Златоуст^[8] — отговори Малартик, — и то толкова внушително и непрекословно, че аз не мога да ти възразя с нищо. Но какво ще стане сега с тази клета Чикита?...

Тъй си мъдруваха Жакмен Лампурд и Малартик, когато една каляска, идваща откъм кея, излезе на площада и предизвика сред тълпата раздвижване на вълни и цели водовъртежи. Конете ровеха с предните си крака, без да могат да мръднат напред, и понякога копитата им настъпваха нечии ботуши, което довеждаше до свадливи и изпъстрени с ругатни беседи между скитниците и лакеите.

Посгазените пешеходци на драга воля биха се нахвърлили връз каляската, ако херцогските гербове, изписани по дървените плотове на вратичките, не им вдъхваха някакъв трепет, колкото и да бяха те люде, непривикнали към уважение. Скоро навалицата стана толкова гъста, че екипажът бе принуден да спре насред площада и кочияшът, неподвижно прикован на седалището, отдалеч изглеждаше, че седи върху главите на множеството. За да си пробият път и да излязат отвъд площада, трябваше да изпотъпчат много от тая паплач, която на Гревския площад се чувстваше у дома си, и навярно нямаше да се остави безропотно да я газят.

— Тия дяволи очакват някоя смъртна казън и няма да очистят пътя, преди жертвата да издъхне — рече един красив и великолепно облечен млад човек на приятеля си, също така твърде хубав момък, но по-скромно пременен, който седеше до него в дъното на каляската. — Дяволите да го вземат този глупак, който е намерил да се изтезава върху колелото тъкмо в часа, когато ние пресичаме Гревския площад. Не можа ли да отложи работата за утре?

— Помислете — отговори приятелят, — че той не би искал нищо повече и че случката е още по-неприятна за него, отколкото за нас.

— Най-доброто, което можем да сторим, драги Сигоняк, е да се примирим с положението и да извърнем глави на другата страна, ако зрелището ни отврати, работа твърде мъчна все пак, щом досами тебе става нещо ужасно; най-добрият свидетел е свети Августин^[9], който отворил очи в цирка, макар и да се зарекъл да ги държи затворени, щом тълпата надала страшен вик.

— Във всеки случай няма да чакаме твърде дълго — отвърна Сигоняк, — погледнете нататък, Валомбрюоз; тълпата се отдръпва пред каруцата с осъдения.

И наистина една каруца, теглена от кранта, която отдалеч дъхаше на Монфоконската тъмница, се приближаваше към лобното скеле, съпроводена от неколцина конни стрелци, и като тракаше със старите си жезла, пробиваше си път сред купищата любопитни. На една дъска, поставена напъряко ритлите, седеше Агостин, а до него стоеше един калугер капуцин с бяла брада, който тикаше под устните му разпятие от жълта мед, излъскано от целувките на люде, умиращи при пълно телесно и душевно здраве. Разбойникът беше завързал косите си с кърпа, чиито краища, стегнати на възел, висяха на тила. Една риза от грубо платно и старовремски широки гащи от охлузена аба съставляваха цялото му облекло. Това бе одеяние на смъртник — немногословно одеяние. Палачът вече бе прибрал по право имуществото на осъдения и беше му оставил само тия дрипи, съвсем достатъчни, за да умре в тях. Една сложна плетеница от въженца, чиито краища държеше Изпълнителят на висшите дела^[10], настанен в задната част на каруцата, за да не го вижда осъденият, свързваше Агостин отвсякъде, като му оставяше някаква привидна свобода. Едно момче, помощник на палача, седнало на страничния капак на каруцата, държеше поводите и шибаше с всички сили измършавялата кранта.

— Ами че това е оня — възкликна Сигоняк, — същият оня разбойник, който ме спря веднъж наред царския друм начело на една шайка от сламени плашила; аз ви разказах тази история по пътя, когато минахме покрай същото място.

— А, спомням си — отвърна Валомбрюоз, — спомням си, че се смях от все сърце; но изглежда, че оттогава хитрецът се е посветил на по-сериозни подвизи. Погубило го е славолюбието; между впрочем той се държи отлично.

Агостин, малко побледнял под естествено обгорелия цвят на лицето си, се взираше в тълпата с тревожен поглед, сякаш търсеше някого. Когато минаха под каменния кръст, той забеляза увисналото момче, за което стана дума в началото на тази глава и което не беше помръднало от мястото си.

И като го видя, радостна светкавица проблесна в очите му и слаба усмивка полуотвори устните му; той кимна почти незабелязано с глава знак за сбогом и завѐт едновременно, и прошепна полугласно:

— Чикита!

— Сине мой, какво име произнесохте ей сега? — намеси се капуцинът, като размаха разпятието си. — Счу ми се като име на жена: някоя египтянка без съмнение или някоя мома, в чието тяло се е вселил бесът. Мислете повече за спасението на душата си; вие сте стъпили вече върху прага на вечността.

— Да, отче, и макар косите ми да са още черни, вие сте по-млад от мен с вашата бяла брада. Всяко завъртане на колелото към лобното място ме състарява с десет години.

— За един провинциален разбойник, който би трябвало да се стряска, дето ще умре пред очите на парижани — рече Жакмен Лампурд, приближил се до лобното скеле, действайки с лакти между зяпльовците и стринките, — този Агостин се държи твърде добре; той не е увесил нос, нито пък предварително прилича на труп, както се случва на някои осъдени на смърт. Главата му не се клатушка; той я държи високо и изправено; ето признак на сърцатост, той погледна колелото, без да трепне. Ако моят опит не ме лъже, той ще свърши порядъчно и пристойно, без да стене, без да се дърпа и без да иска да прави признания, за да печели време.

— О, няма опасност от такова нещо — рече Малартик. — При изтезанията в тъмницата той оставил да му забият осем клина, но не

отворил уста да предаде някой другар.

Докато траеха тези къси разговори, каруцата пристигна в подножието на скелето и Агостин бавно се изкачи по стъпалата му, предшестван от помощника и поддържан от монаха, а след него вървеше палачът. За по-малко от минутка помагачите на Изпълнителя го проснаха и здраво го завързаха за колелото. Сам палачът, след като отметна червения си плащ, извезан по раменете с бяла начупена нашивка, запретна ръкави и ги нави нагоре около ръцете, за да бъде по-свободен в движенията си, после се наведе, за да вземе съдбовния лост.

Това беше върховният миг. Мъчително любопитство притискаше гърдите на зрителите. Лампурд и Малартик бяха станали сериозни; дори и Конската ноздра не дърпаше вече пушека от лулата си, а я държеше в ръка. Кривата джука, който усещаше, че му е писано и нему да мине през подобно прежеждие, стоеше печален и замечтан. Но изведнъж през тълпата мина някаква тръпка. Детето, покачено на кръста, беше се хлъзнало на земята и като се провираше като смок между навалищата, стигна до лобното скеле, с два скока прехвърли стъпалата му и вирна пред учудения палач, който тъкмо вдигаше боздугана си, своето бледо, искрящо, жертвоготовно лице, озарено от такава решителност, че онзи, без да ще, се сепна и задържа удара, що се готвеше да стовари.

— Махай се оттам, хей! — извика палачът. — Махай се, че лостът ще ти сцеди главата!

Но Чикита въобще не го слушаше. Все едно ѝ беше дали ще я убият. Като се наведе над Агостин, тя го целуна по челото и му рече:

— Обичам те!

После с едно по-бързо от мълния движение тя заби право в сърцето навахата, която беше си прибрала от Изабела. Ударът бе нанесен с такава сигурна ръка, че смъртта беше почти мигновена; Агостин едва има време да прошепне:

— Благодаря!

— *Cuando esta vivera pica,
No hay remedio en la botica*

— произнесе детето и избухна в див и безумен смях, като тичаше надолу по скелето, където стоеше палачът, слисан от произходящото, и държеше в ръка безполезния вече лост, питайки се дали трябва да троши кокалите на един труп.

— Добре, Чикита, отлично! — не можа да се сдържи да не извика Малартик, който беше я познал и под момчешките дрехи.

Лампурд, Конската ноздра, Таралян-крак, Кривата джука и цялата дружина от „*Коронясаната репичка*“, въодушевени от тоя подвиг, се наредиха в гъст жив плет, за да попречат на войниците да погнат Чикита. Свадите и блъсканиците, примесени с юмручни удари, които възникваха от това изкуствено задръстване, дадоха на малката време да се добере до каляската на Валомбрюоз, спряла в ъгъла на площада. Тя се покатери на стъпалото, увисна с ръце за вратичката, позна Сигоняк и му рече задъхано:

— Аз спасих Изабела, спаси ме!

Валомбрюоз, когото тази странна сцена беше увлякла силно, извика на кочияша:

— С пълна скорост напред и ако трябва, карай по ребрата на тази паплач!

Но не се наложи кочияшът да стъпче никого. Тълпата с готовност се разтваряше пред каляската и се ключваше веднага зад нея, за да запречи пътя на войскарите, които не твърде усърдно преследваха убийцата. За няколко минути кочията стигна до портата на Свети Антоний и тъй като мълвата за едно тъй скорошно произшествие не можеше да е долетяла дотук, Валомбрюоз заповяда на кочияша да позадържа конете, защото един препускащ с пълна скорост екипаж можеше с право да бъде сметнат за подозрителен. Когато отминаха предградието, той накара Чикита да влезе в колата. Без да каже нито дума, тя седна на една четвъртита възглавница срещу Сигоняк. Под спокойната си външност тя всъщност беше обладана от крайна възбуда. Нито едно мускулче по лицето ѝ не трепваше, но талази кръв обагряха бузите ѝ, обикновено тъй бледи, и придаваха на големите ѝ втрени очи, които гледаха, без да виждат, някакъв свръхестествен блясък. С Чикита беше станало някакво преображение. Това върховно усилие сякаш бе разкъсало пашкула на детството, където е дремала младата мома. Със същия удар, с който заби ножа си Агостину в сърцето, тя сякаш разтвори своето. От това убийство се роди любовта

й; странното, почти безполово същество, наполовина дете, наполовина дявол, каквото беше досега, вече не съществуваше. Тя беше жена занаят и страстта й, разцъфна в миг, трябваше да бъде вечна. Една целувка, един удар с нож — такава беше любовта на Чикита.

Колата все още препускаше и над дърветата вече се мерзелееха широките плочести покриви на замъка. Валомбрюоз рече на Сигоняк:

— Вие ще дойдете в моите покои, за да сложите що-годе в ред облеклото си, преди да ви представя на сестра си, която не знае за моето пътешествие, нито за вашето пристигане; аз нагласих този театрален фокус и се надявам, че той ще има чудесно въздействие. Спуснете завеската откъм вас, за да не ви видят, та изненадата да бъде пълна. Но какво ще правим с този малък дявол.

— Заповядайте — рече Чикита, която сред дълбокия си унес бе чула думите на Валомбрюоз, — заповядайте да ме заведат при мадам Изабела; нека тя стане съдник на съдбата ми.

Каляската влезе със спуснати завеси в почетния двор; Валомбрюоз хвана Сигоняк под ръка и го отведе в покоите си, след като каза на един лакей да заведе Чикита при графиня дьо Линьой.

Като видя Чикита, Изабела остави книгата, която четеше в този миг, и спря върху младото момиче поглед, пълен с неизречени въпроси.

Чикита остана неподвижна и безмълвна, докато лакеят се оттегли. Тогава с някаква особена тържественост тя пристъпи към Изабела, хвана ръката й и рече.

— Ножът е в сърцето на Агостин: аз вече нямам господар и чувствам нужда да се привържа към някого. След него, а той е мъртъв вече, от всичко на света най-много обичам тебе; ти ми даде бисерната огърлица и ме целуна. Искаш ли ме да ти бъда робиня или куче, или гном? Заповядай да ми дадат някакви черни парцали, за да нося жалейка за моята любов; аз ще спя пред прага на стаята ти и никак няма да ти преча. Когато имаш нужда от мен, ти ще свирнеш ей така — и тя изсвири с уста, — и аз тозчас ще се появя. Искаш ли?

Вместо отговор Изабела притегли Чикита към сърцето си, докосна с устни челото й и прие просто тази душа, която й се отдаваше.

[1] Гревският площад — старинен площад в Париж, сега площад пред парижкия Общински дом; от Средновековието до Юлската

революция през 1830 г. място за публично изпълнение на смъртни присъди. ↑

[2] Грамадните покриви на Доменико Бокадоро — т.е. покривите на Общинския дом в Париж. Старинното здание било построено във втората половина на XVI в. от италианския архитект Доменико де Кортоне, наречен Бокадоро. ↑

[3] Мадам Маргарита — Маргарита Наварска, дъщеря на френския крал Анри II и Екатерина де Медичи, първа жена на Анри IV по времето, когато той бил само Анри Наварски. ↑

[4] Изтезанията на Ла Мол и на Коконас — кавалерът Ла Мол и Коконас били осъдени и обезглавени през 1574 г. по обвинение в заговор срещу краля Анри III в полза на по-малкия му брат херцог д'Алансон. Според преданието, мадам Маргарита имала тайна любов с кавалера дьо Ла Мол. ↑

[5] Salteador (исп.) — обирджия. ↑

[6] Гордиевият възел — според гръцката митология, фригийският цар Гордий прикрепил процепа на колесницата си към ярема ѝ с такъв изкусно завързан възел, че двата края на възето не се виждали. Едно древно пророчество твърдяло, че онзи, който развърже гордиевия възел, ще стане властелин на Азия. Александър Македонски, след много несполучливи опити да го развърже, разсякъл възела с меча си. ↑

[7] Балистика — наука за движението на телата, захвърлени в пространството с помощта на някаква външна сила. ↑

[8] Свети Йоан Златоуст — един от строителите на християнската църква, константинополски патриарх, известен със своето красноречие (347–407 г.). ↑

[9] Свети Августин — виден религиозен писател, един от строителите на християнската църква (354–430). ↑

[10] Изпълнителят на висшите дела — официална титла на палача. ↑

XXI ГЛАВА

СВАТЪБЕНИ ХИМНИ

Привикнала към странните и загадъчни постъпки на Чикита, Изабела не я попита за нищо, като остави обясненията за по-нататък, когато чудноватото момиче се поуспокои. Тя долавяше някаква страшна история зад всичко това, но бедното дете беше й сторило толкова услуги, че трябваше да я приеме без всякакви разпити, тъй като положението й очевидно беше отчаяно.

След като я повери на една камериерка, тя подзе отново прекъснатото си четене, макар че книгата вече никак не я увличаше; и тъй като мисълта й не можеше да следи редовете, след няколко страници тя постави лентичката между листите и положи томчето сред захванатите ръкоделия на масичката. И като подпря брадичка на дланта си, с поглед, зареян в пространството, тя се хлъзна по обичайния склон на своите блянове:

„Какво ли прави Сигоняк — питаше се тя, — мисли ли още за мен, обича ли ме? Сигурно се е върнал в бедния си замък и като вярва, че брат ми е мъртъв, не се решава дори да се обади. Това въображаемо препятствие го сковавя. Иначе той щеше да се опита да ме види; най-малкото щеше да ми пише. А може би мисълта, че сега аз съм богата невеста, смразява смелостта му? А ако ме е забравил? О, не! Това е невъзможно. Аз трябваше да го известя по някакъв начин, че Валомбръоз е оздравял от раната си... но не подобава на една млада дама от висок произход да подканя далечния си любим да дойде при нея: това би уязвило женската свенливост. Често се питам дали нямаше да бъде по-добре, ако бях си останала скромната комедиантка, каквато бях. Тогава щях да мога поне да го виждам всеки ден и сигурна в своята добродетел и в неговата почтителност, да вкусам в мир сладостта да бъда обичана. Въпреки трогателната нежност на баща ми аз съм тъжна и самотна в този великолепен замък; ако поне Валомбръоз беше си тук, неговото общество щеше да ме разсейва: но отсъствието му се проточи много и аз напразно търся смисъла на

думите, що ми подхвърли той с усмивка при тръгването си: «Довиждане, сестричке, ще останете доволна от мен! Понякога ми се чини, че разбирам, но не смея да се спра на тази мисъл, защото тогава разочарованието ще бъде прекалено болезнено. Ако излезе вярно — ах! — сигурно ще полудея от радост!»

Графиня дьо Линьой, тъй като може би е малко неподобаващо да наричаме узаконената дъщеря на един княз просто Изабела, беше стигнала дотук в своя вътрешен монолог, когато един едър лакей влезе да попита дали госпожа графинята може да приеме господин херцога дьо Валомбрьоз, който се е върнал от пътешествието си и желае да я поздрави.

Да дойде веднага — отговори графинята, — посещениято ще ми достави най-голямо удоволствие!

Не бяха изтекли и пет-шест минути, и младият херцог влезе в салона с блестящ цвят на лицето, с жив поглед, с лека и сигурна походка, с оня сияещ вид, който имаше преди раняването си; той хвърли своята украсена с пера шапка на едно кресло и пое ръката на сестра си, за да я поднесе колкото нежно, толкова и почтително към устните си.

— Скъпа Изабела, аз се забавих повече, отколкото бих желал, защото голямо лишение е за мен да не ви виждам; тъй бързо усвоих аз сладката привичка да ви имам винаги близко до себе си. Но аз наистина се занимавах с вашето щастие по време на това пътешествие и само надеждата, че ще ви доставя удоволствие, ме обезщетяваше донякъде за отсъствието ви.

— Най-голямото удоволствие, което можехте да ми доставите — отговори Изабела, — би било да бяхте останали в замъка при баща ви и при мен, а не да тръгвате на път поради кой знае какво хрумване, когато раната ви едва е зараснала.

— Бил ли съм ранен? — рече, смеейки се, Валомбрьоз. — Бога ми, колкото и да се мъча, не мога да си припомня такова нещо. Никога не съм се чувствал по-добре, а този малък излет ми се отрази чудесно. На мен седлото ми действа по-добре, отколкото лежащият стол. Но вас, сестрице моя, вас ви заварвам отслабнала и побледняла; отегчавахте ли се тука? Този замък не е твърде весел, а самотата не е добър другар за младите момичета. Четенето и везбата се занимавки, които стават тягостни с течение на времето, и идват мигове, когато и най-

благоразумната девойка, уморена да гледа през прозореца все същата зелена вода в рова, би предпочела да зърне лицето на някой красив кавалер.

— Вие все си знаете да се закачате, братко, и страшно обичате да дразните тъгата ми с вашите лудории. Та нямах ли до себе си през това време княза, толкова бащински нежен и винаги пълен с мъдри и напътствени слова?

— Без съмнение нашият достоен баща е съвършен благородник, разумен в съветите си, смел в действията, безупречен царедворец при краля, голям велможа у дома си, просветен и сладкодумен във всички науки; но развлеченията, които той ви доставя, са сериозни развлечения, а аз не искам скъпата ми сестричка да пропилее младостта си все така тържествено и мрачно. И тъй като вие не възприехте нито кавалера дьо Видаленк, нито маркиз дьо Л'Естан, аз тръгнах да търся и по време на пътешествието си намерих каквото ви трябва: един съвършен, очарователен, безупречен съпруг, който ще ви завърти главата, сигурен съм.

— Жестоко е, Валомбрюоз, да ме преследвате постоянно с вашите шеги. Вие чудесно знаете, о лоши братко, че аз съвсем не желая да се омъжвам; не бих могла да дам ръката си без сърцето, а сърцето ми не ми принадлежи.

— Другояче ще заговорите, когато ви представя жениха, що съм ви избрал.

— Никога, никога — отговори Изабела с изменен от вълнение глас. — Аз ще остана вярна на един твърде скъп спомен, тъй като не мисля, че имате намерение да насилите волята ми.

— О, не! Не искам да бъда насилник; моля ви само да не отхвърляте човека, когото покровителствам, преди да сте го видели.

И без да чака съгласието на сестра си, Валомбрюоз стана и отиде в съседния салон. Той се върна веднага, като водеше Сигоняк, чието сърце силно туптеше. Двамата млади люде, хванали се за ръка и застанали на прага, известно време чакаха Изабела да обърне поглед към тях, но тя свенливо беше свела очи към остроъгълния изрез на елечето си и мислеше за оногова, за когото и не подозираше, че е толкова близо до нея.

Като видя, че тя не ги забелязва, Валомбрюоз пристъпи няколко крачки към сестра си, водейки барона за пръстите, както се води

дамата в танц, и тържествено се поклони, а след него се поклони и Сигоняк. Само че Валомбрюоз се усмихваше, а Сигоняк бледнееше. Храбър с мъжете, с жените той беше плах, както всички благородни сърца.

— Графиньо Дьо Линьой — започна Валомбрюоз с леко натъртване в гласа, като че ли нарочно пресилваше тържествената си обноска, — разрешете ми да ви представи едного от моите добри приятели, когото вие ще приемете благосклонно, надявам се: барон дьо Сигоняк.

При звука на това име, което тя най-напред помисли за шега на брат си, Изабела все пак трепна и бързо вдигна очи към новодошлия. И като видя, че Валомбрюоз не я лъже, усети някакво неописуемо вълнение. В първия миг тя стана бяла като платно, кръвта нахлу към сърцето ѝ; после като противодействие една чудесна руменина покри като розов облак челото ѝ, бузите и оная част от гърдите ѝ, що се показваше под къдравата якичка. Без да каже нито дума, тя стана и се хвърли на врата на Валомбрюоз, като криеше главица в рамото на младия херцог. Две-три ридания разтърсиха стройното тяло на младото момиче и няколко сълзи намокриха кадифето на Валомбрюозовата горна дреха там, където тя гушеше лицето си. С това нежно движение, толкова свенливо и толкова женствено, Изабела разкриваше цялата си чувствителна душа. Тя благодареше Валомбрюозу, разбрала находчивата му доброта, и като не можеше да целуне любимия си, целуваше брат си.

Когато помисли, че е минало достатъчно време, за да се успокои сестра му, Валомбрюоз меко се изскубна от прегръдките ѝ и като отмахваше ръцете, с които тя си замрежваше лицето, за да скрие сълзите си, той и рече:

— Скъпа сестро, позволете ни поне малко да зърнем прелестния ви лик, иначе моят приятел ще си помисли, че изпитвате някакъв непреодолим ужас от него.

Изабела се покори и обърна към Сигоняк красивите си очи, озарени от небесна радост въпреки искрящите бисери, които още трептяха по дългите ѝ ресници; тя му протегна изящната си ръка, над която баронът се наведе, за да положи най-нежната целувка. Допирът на устните му сякаш се изкачи чак до сърцето на младото момиче и тя

насмалко не загуби съзнание; но човек бързо се съвзема от такива блажени вълнения.

— Е, нямах ли право — рече Валомбрьоз, — като твърдах, че ще приемете добре жениха, що съм ви избрал? Понякога не е зле човек да бъде упорит, щом си е намислил нещо. Ако не бях толкова настойчив, каквато бяхте решителна, скъпият Сигоняк щеше да си тръгне обратно за своето дворянско гнездо, без да ви види, а щеше да бъде жалко, съгласете се.

— Съгласявам се, скъпи братко; в цялата тази история вие бяхте един ангел от доброта. Вий едничък можехте при тия обстоятелства да извършите помирението, понеже само вие бяхте страдали.

— Да — рече Сигоняк, — господин херцогът дьо Валомбрьоз показва спрямо мен рядко великодушие и благородство; той отхвърли настрана всички зли помисли, които можеха да изглеждат законни, и дойде при мен с протегнатата ръка и със сърце на ръката. За злото, що му сторих, той си отмъщава благородно, което ме обременява с една вечна признателност, товар лек, който аз ще нося с радост чак до смъртта си.

Не говорете за тия работи, скъпи бароне — отговори Валомбрьоз, — и вие бихте сторили същото на мое място: двама сърцати мъже в края на краищата винаги се разбират; кръстосаните шпаги кръстосват душите и рано или късно ние трябваше да образуваме с вас една приятелска двойка като Тезей и Пейритой^[1], като Нис и Евриал^[2], като Питиас и Дамон^[3]. Но стига сте се занимавали с мен. По-добре разкажете на сестра ми колко скърбяхте и мислехте за нея в онзи замък дьо Сигоняк, където между впрочем аз изядох един от най-вкусните обеда в живота си, макар и вие да настоявате, че редът там е да се мре от глад.

— Аз също вечерях чудесно там — рече, усмихвайки се, Изабела, — и съм запазила много приятен спомен от него.

— Вие ще видите — отвърна Сигоняк, — че всички ще пируват Валтасарови пирове^[4] в тая кула на глада; но аз не се червя от честитата бедност, на която дължа, че обърнахте към мен душата си, скъпа Изабела; аз я благославям; аз ѝ дължа всичко.

— Чини ми се — рече Валомбрьоз, — че няма да сторя зле, ако отида да поздравя баща си и да го предупредя за вашето пристигане, от което той, признавам, няма да бъде много изненадан. Ах, да, графиньо, забравих, съвсем сигурно ли е, че сте съгласни да вземете барон дьо

Сигоняк за съпруг? Не бих искал да сторя някоя груба грешка. Приемате ли го? Чудесно. Тогава мога да се оттегля: годениците понякога имат да си кажат някои твърде невинни нещица, но които и присъствието на брата би смутило; оставям ви един на друг, уверен, че ще сте ми благодарни, а освен това занаятът на бавачка никак не ме привлича. Довиждане, ще се върна скоро да взема Сигоняк, за да го отведе при княза.

След като подхвърли най-непринудено тези думи, младият херцог наложи шапката си и излезе, оставяйки двамата образцови влюбени сами. Колкото и приятно да беше неговото общество, отсъствието му им беше още по-приятно.

Сигоняк се приближи до Изабела и взе ръката ѝ, а тя не я отдръпна. Няколко минути младите годеници се гледаха един другото с очаровани очи. Такива мълчания са по-красноречиви от думите; тъй дълго лишени от наслаждението да се гледат, Изабела и Сигоняк не можеха да се наситят един на друг; най-сетне баронът проговори:

— Аз едва смея да вярвам в толкова много щастие! О, каква странна звезда е моята! Вие ме залюбихте, защото съм беден и злочест, а онова, що трябваше да ме погуби, стана причина за моето щастие. Една комедиантска трупа пазила за мен един ангел на красота и добродетел; един пристъп с оръжие в ръка ми подари един приятел, а вашето похищение ви отведе в обятията на един баща, който напразно беше ви търсил; и всичко това, защото в една тъмна нощ една колесница се заблуди посред ландите.

— Ние трябваше да се обикнем, то ни е било писано там горе. Родствените души винаги се откриват, когато знаят да се дочакват. Аз усетих още тогава, в замъка дьо Сигоняк, че се изпълва съдбата ми; щом ви видях, и сърцето ми, което дотогава не бе се трогвало от никакво ухажване, сякаш се разтърси. Вашата свенливост постигна повече от всички дръзновения и от този миг аз реших да принадлежа или вам, или богу.

— И въпреки това, о лоша, вие ми отказахте ръката си, когато ви я исках на колене; аз отлично знам, че това беше от великодушие, но то бе жестоко великодушие.

— Аз ще го изкупя колкото мога по-пълно, скъпи бароне, а сега ето ви я тази ръка заедно със сърцето ми, което вие отдавна притежавате. Графиня дьо Линьой няма защо да изпитва същите

угризения, както бедната Изабела. Само от едно нещо се страхувах: да не би вече от гордост да не ме искате. Но нали, ако се откажете от мен, нямаше да се ожените за друга? Щяхте ли да ми останете верен, макар и без надежда? Мислехте ли за мен, когато Валомбръоз дойде да ви доява във вашата кула?

— Скъпа Изабела, денем нямах нито една-едничка мисъл, която да не летеше към вас, а вечер, когато слагах глава върху възглавницата, докосната веднъж от чистото ви чело, аз молах божествата на съня да ми покажат вашия чаровен лик в магьосното си огледало.

— И тези добри божества често ли изпълняваха молбите ви?

— Те нито веднъж не измамиха надеждите ми и само утринта ви прогонваше през вратата от слонова кост. О, колко дълъг ми изглеждаше денят! Аз исках винаги да спя.

— Аз също ви виждах много ноци поред. Нашите влюбени души са си давали среща в един и същи сън. Но, слава богу, ето ни отново заедно и задълго, завинаги, надявам се. Князът, с когото Валомбръоз сигурно се е уговорил, защото иначе нямаше тъй леко да ви обвърже с такава решителна стъпка, без всякакво съмнение ще приеме благосклонно молбата ви. Той неведнъж ми е говорил за вас с много хубави думи, като ми хвърляше в същото време особени погледи, които пределно ме смущаваха, но тогава не смеех да повярвам в значението им, тъй като Валомбръоз още нищо не бе казал и аз не знаех, че се отрича от враждата си срещу вас.

В този момент младият херцог се върна и съобщи на Сигоняк, че князът го очаква.

Сигоняк стана, поклони се на Изабела и последва Валомбръоз през множество зали, в края на които се намираха покоите на княза. Старият велможа, облечен в черно, окичен с ордените си, беше седнал до прозореца във високо кресло, зад една маса, постлана с турски килим и отрупана с книжа и томове книги. Въпреки приветливия му вид стойката му изглеждаше малко принудена, както би се държал човек, очакващ тържествено посещение. Светлината, която се стичаше по челото му в атлазени блясъци, разискряше като сребърни нишки няколко косъмчета, щръкнали встрани от къдрите, които гребенът на камериера бе подредил надлъж по слепоочията му. Погледът му беше благосклонен, твърд и ясен и времето, което беше оставило по това благородно лице следи от стъпките си, му се отплащаше с

величественост в замяна на красотата, която му отнемаше. Невъзможно беше при вида на княза, дори и ако той не носеше знаците на своето достойнство, да не изпита човек чувства на почит и преклонение. И най-тъмният и див крепостник би познал в лицето му истинския голям велможа. Князът се надигна от креслото си, за да отвърне на поздрава на Сигоняк и му посочи място да седне.

— Господарю и татко — рече Валомбрьоз, — представям ви барон дьо Сигоняк, някога мой съперник, сега мой приятел и в близко бъдеше роднина, ако вие дадете съгласието си. Аз му дължа благодарумието си. Това не е лек дълг. Баронът е дошъл да отпрати почтително към вас една молба, която ще ми бъде твърде приятно да чуя, че удовлетворявате.

Князът кимна и направи един лек знак с ръка, като да прикани Сигоняк да говори.

Насърчен по този начин, баронът се изправи, поклони се и рече:

— Княже, аз ви моля за ръката на госпожа графиня Изабела дьо Линьой, дъщеря ви.

Старият велможа помълча няколко мига, като да си даде време за размисление, сетне отговори:

— Барон дьо Сигоняк, аз приемам вашата молба и давам съгласието си за този брак дотолкова, доколкото моята бащинска воля ще съвпадне с благонамереността на дъщеря ми, която не желая да принуждавам в нищо. Аз няма да приложа никакво насилничество и затова на графиня дьо Линьой подлежи в последна сметка да вземе решение по този въпрос. Трябва да поискаме мнението ѝ. Понякога младите особи имат странни хрумвания.

Князът изрече тия думи с тънкото лукавство и духовитата усмивка на царедвореца, като че ли не знаеше открай време, че Изабела обича Сигоняк; но бащинското му достойнство изискваше да покаже, че не знае, като в същото време леко загатне, че ни най-малко не се съмнява в това.

И той подзе след кратък отдых:

— Валомбрьоз, идете да потърсите сестра си, понеже без нея наистина не бих могъл да отговоря на барон дьо Сигоняк.

Валомбрьоз изчезна и скоро се върна с Изабела, ни жива, ни умряла. Въпреки уверенията на брат си тя още не можеше да повярва в толкова много щастие. Развълнуваната ѝ гръд повдигаше елечето ѝ,

багрите бяха се отдръпнали от лицето ѝ, а коленете ѝ се подгъваха. Князът я привлече към себе си и тя се принуди да подпре ръка в подлакътника на креслото му, за да не се строполи на пода, тъй като цялата трепереше.

— Дъще моя — рече князът, — ето един благородник, който ви прави честта да ме моли за ръката ви. Аз бих посрещнал тоя съюз с радост; понеже господинът е от древен род, с неопетнено име и чини ми се, че обединява в лицето си всички желаеми качества. За мен е подходящ; но съумял ли е той да ви се хареса? Русите главици не всякога разсъждават така, както посивелите. Надникнете в сърцето си, изследвайте душата си и тогава ни кажете дали приемате господин барона дьо Сигоняк за съпруг. Имате време; при такива сериозни въпроси не бива да се бърза.

Благосклонната и добросърдечна усмивка на княза ясно показваше, че той се шегува. И затова одързостената Изабела праметна ръце около врата на баща си и му каза с очарователно гальовен глас:

— Няма нужда толкова много да се разсъждава. Щом като барон дьо Сигоняк ви се харесва, господарю мой и татко, ще призная с драговолна и чиста откровеност, че аз го обичам от мига, в който го видях за първи път, и че никога не съм пожелавала друг мъж за съпруг. Да ви послушам ще бъде най-голямото ми щастие.

Добре тогава, подайте си ръце и се целунете в знак, че се сгодявате — рече весело херцог дьо Валомбрюоз. — Романът завършва по-щастливо, отколкото можеше да се предположи по заплетеното му начало. А кога ще бъде сватбата?

— Трябват — рече князът — поне седем-осем дена на шивачите, за да разкроят и ушийт премените, както и на коларите, докато подготвят каляските и впряговете. А додето чакаме, Изабела, ето вашата зестра: графството дьо Линьой, чийто титул вие носите и което дава петдесет хиляди ливри годишен доход от горите, ливадите, водите и обработваемите си земи. — И той ѝ подаде един свитък книжа. — А за вас, Сигоняк, заповядайте този кралски указ, който ви назначава управител на една провинция. Никой по-достойно от вас не би могъл да заеме тая длъжност.

Към края на тази сцена Валомбрюоз незабелязано беше се измъкнал от стаята, но скоро се появи, последван от един лакей, който носеше някаква кутия в калъф от червено кадифе.

— Моя малка сестричке — обърна се той към младата годеница, — ето и моя сватбен подарък.

И той ѝ подаде кутията. Върху капака се четеше: „За Изабела“. Беше същото ковчеже за драгоценности, което той на времето бе поднесъл на младата комедиантка, а тя целомъдрено беше го отклонила.

— Този път ще го приемете, надявам се — прибави той с очарователна усмивка. — Попречете на тези диаманти с великолепна прозрачност и на тия бисери с безукорен блясък да завършат лошо. Нека те винаги си останат чисти като вас!

Засмяна, Изабела взе едно огърлие и го сложи на шията си, за да докаже на тези красиви благородни камъни, че не е злопаметна към тях. После нави около седефенобялата си ръка една триредна бисерна гривна, сетне окачи на ушенцата си разкошни висулки.

Какво можем да прибавим към всичко това? Когато осемте дена минаха, капеланът на замъка дьо Валомбръоз бракосъчета Изабела и Сигоняк, комуто свидетел беше маркиз дьо Брюйер в господарския параклис, целият разцъфтял от венци и китки, потънал в блясъци от запалените свещи. Певци, докарани от младия херцог, пееха с гласове, които сякаш се спускаха и отново се извисяваха към небето, един двугласен химн от Палестрина^[5]. Сигоняк сияеше, Изабела изглеждаше божествена под дългите си бели була и никой, освен ако го знаеше, не би могъл да предположи, че тая толкова благородна и едновременно толкова скромна красавица, която приличаше на принцеса от кралска кръв, се е явявала в разни комедии пред свещите на сцената. Кралският управител на провинция, капитанът на мускетарите дьо Сигоняк, облечен великолепно, с нищо не напомняше оня злощастен дребен благородник, чиято нищета бе описана в началото на тая повест.

След едно бляскаво угощение, в което взеха участие князът, Валомбръоз, маркиз дьо Брюйер, кавалерът дьо Видалек, граф дьо Л’Естан и няколко добродетелни дами, близки на семейството, младоженците напуснаха трапезната зала. Но трябва да ги оставим на прага на брачния покой, пеейки полугласно химна на бога Хименей^[6], както са правили древните. Потайностите на щастието трябва да бъдат уважавани, а освен това Изабела е толкова свенлива, че би умряла от срам, ако някой скришом откопчее дори една иглица от елечето ѝ.

[1] Тезей и Пейритой — гръцки митологически герои отначало воювали един срещу друг, после станали неразделни приятели. ↑

[2] Нис и Евриал — герои от Вергилиевата „Енеида“, млади троянци, свързани с неразделна дружба. ↑

[3] Питиас и Дамон — древногръцки философи, питагорейци от Сиракуза (IV в. пр.н.е.); всеки от тях бил готов да даде живота си за другия. ↑

[4] Валтасарови пирове — Валтасар, син на последния вавилонски цар, който в 538 г. пр.н.е. отбранявал Вавилон, обсаден от безбройните войски на персийския цар Кир. Вместо да се грижи за отбраната, той прекарвал времето си в непрекъснати бляскави пиршества. В библията се разправя за последния Валтасаров пир, когато на стената се появили тайнствените думи на прокобата, които пророк Данаил изтълкувал. Същата нощ Кир влязъл във Вавилон. ↑

[5] Палестрина — Джовани Пиерлуиджи, наречен Палестрина (1526–1594) — голям италиански композитор, реформатор на религиозната музика, назован от съвременниците си княза на музиката. ↑

[6] Хименей или Химен — в гръко-римската митология бог на брачните връзки, син на Аполон. ↑

XXII ГЛАВА

ЗАМЪКЪТ НА ЩАСТИЕТО

Навярно никой не се съмнява, че добрата Изабела, станала вече баронеса дьо Сигоняк, е забравила във възвеличаването си своите славни другари от трупата на Ирод. Тъй като не приличестваше да ги покани на сватбата си поради положението им, което вече не отговаряше на нейното, тя изпрати на всички подаръци, поднесени с такава прелестна миловидност, че стойността им се удвояваше. Чак до заминаването на трупата тя ходеше често да ги гледа как играят и им ръкопляскаше, където трябва, като човек, що разбира от тия работи. Защото новата баронеса ни най-малко не криеше, че е била комедиантка — превъзходен способ да пресече охотата на злите езици да го повтарят, което те не биха пропуснали, ако го държеше в тайна. Между впрочем знаменитата кръв, от която произхождаше, налагаше мълчание на всички, а скромността ѝ скоро спечели сърцата, дори и сърцата на жените, които единогласно намираха, че тя е истинска голяма дама. Кралят, Луи XIII, който беше дочул мълвите за приключенията на Изабела, я възхвали високо за нейното благоразумие, а на Сигоняк засвидетелства особено благоразположение заради неговата сдържаност, тъй като в качеството си на целомъдрен владетел, какъвто и беше, той недолюбваше дръзките и разюздани младежи. Валомбрюоз явно бе станал по-добър от постоянното общуване със зет си, от което князът изпитваше голяма радост. Младите съпрузи водеха един прекрасен живот, все по-влюбени един в друг, без да усещат оная преситеност от щастие, която вгорчава понякога и най-охолните съществування. От известно време обаче Изабела изглежда се вълнуваше от някаква тайнствена деятелност. Тя се оттегляше на потайни съвещания със своя интендант, посещаваше я някакъв архитект, който ѝ представяше чертежи; ваятели и живописци бяха получили заповеди от нейно име и бяха отпътували с неизвестно предназначение. Всичко това се вършеше

скришом от Сигоняк, в съучастие с Валомбрюоз, който изглежда знаеше ключа на загадката.

Като изтекоха няколко месеца, навярно необходими за осъществяването на замислите ѝ, една хубава утрин Изабела се обърна към Сигоняк, като че ли внезапна мисъл беше ѝ минала през главата:

— Скъпи господарю, а никога ли не се сецате за вашия беден замък дьо Сигоняк и нямате ли желание да видите отново люлката на нашата любов?

— Не съм толкова неблагодарен и неведнъж съм го сънувал; но не посмявах да ви обременя с такова едно пътешествие, тъй като не знаех дали ще ви бъде то по вкуса. Не бих си позволил да ви откъсна от насладите на дворцовия живот, който вие украсявате, за да ви отведа в онзи замък с напукани стени, обиталище на плъхове и бухали, що все пак си го предпочитам и пред най-разкошните палати, понеже там с векове са живели прадедите ми и понеже там ви видях за първи път — завинаги свещено място, което на драга воля бих почел с един олтар.

— А аз — подзе Изабела, — аз тъй често съм се питала дали по шипковия храст в градината все още има рози?

— Има — рече Сигоняк, мога да се закълна, че има. Тези диви храсти са жизнелюбиви, а между впрочем, след като веднъж е бил докоснат от вас, той трябва винаги да ражда цветове, дори и само за да радва самотата.

— Противоположно на обикновените съпрузи — отговори с усмивка баронеса дьо Сигоняк, — вие сте по-внимателен след брака, отколкото преди, и обсипвате жена си с мадригали като някоя любовница. Но щом желанието ви съвпада с моето хрумване, ще обичате ли да тръгнем още тази седмица? Времето е чудесно, големите горещини спаднаха и ние ще направим едно твърде приятно пътешествие. Валомбрюоз ще дойде с нас, а аз ще взема със себе си и Чикита, която много ще се зарадва да види пак родния си край.

Приготовленията скоро приключиха и те тръгнаха на път. Пътуването беше бързо и прелестно; Валомбрюоз бе разпоредил предварително да ги чакат навсякъде сменни коне и само след няколко дни стигнаха на онова място, където от царския друм се отклоняваше коловозът към замъка дьо Сигоняк. Трябва да бе около два часът следобед и небето искреше от ярка светлина.

В мига, когато каляската изви, за да влезе в алеята и отведнъж се разкри гледката към замъка, Сигоняк почувства нещо като заслепение; той не можеше да познае тези места, които все пак бяха така неизличително вдълбани в паметта му. По подравнения път нямаше вече дълбоки бразди от колелета. Подрязаните живи плетове пропускаха пътника, без да го одраскат нито веднъж с ноктите си. Дърветата, изкусно подкастрирани, хвърляха кротки сенки, а между стволите им се виждаше като в рамка една съвсем нова картина.

На мястото на тъжната развалина, чието печално описание си спомняте, се издигаше под веселите лъчи на слънцето един съвсем нов замък, който приличаше на стария така, както синът прилича на баща си. И все пак нищо в строежа му не беше променено. Той имаше съвсем същото архитектурно разположение, само дето за няколко месеца беше се подмладил с много столетия. Изпопадалите камъни бяха се върнали на местата си. Еркерите на наблюдателниците, стройни и бели, увенчани с хубави покриви от съразмерно наредени плочи, се възправяха гордо, като средновековни стражници в четирите ъгъла на замъка, вирнали високо в синевата позлатените си ветропоказатели. Старият продънен покрив от покрити с лишеи и мъхове керемиди беше изчезнал, на негово място се издигаше ново било, увенчано с изящен ламаринен гребен. По прозорците, освободени от дъските, с които бяха заковани, блестяха нови стъкла в оловни рамки, излети на кръгове и ромбове; нито една пукнатина не лъкатушеше по изцяло възстановената фасада. Една великолепна дъбова врата с разкошни железни панти и обковки затваряше трема, където някога зееха две вежди, проядени от червеи крила на порта със следи от смирна живопис. Върху сглобения камък на свода, посред резбите на рамката, издялани от изкусно длето, сияеше гербът на Сигоняковци: три щъркела на светлосиньо поле и с оня благороден девиз, преди изличен, а сега напълно четлив със златните си букви:

Сигоняк остана мълчалив няколко минути, погълнат от чудесното зрелище, после се изви към Изабела и ѝ рече:

— На вас, нали, прекрасна фейо, дължа това преображение на моя замък! Достатъчно ви е било да го докоснете с вълшебната си пръчка, за да му върнете блясъка, хубостта и младостта. Аз съм ви безпределно признателен за тази изненада; тя е очарователна и благодатна както всичко, що иде от вас. Без да съм проронил нито дума, вие сте отгатнали потайния копнеж на душата ми.

— Поблагодарете също — отговори Изабела — на един известен вълшебник, който много ми помогна в това дело — тя посочи Валомбрюз, седнал в един ъгъл на каляската.

Баронът стисна ръката на младия херцог.

Докато траеше този разговор, каляската излезе на една правилно очертана площадка, разчистена пред замъка, чиито комини от аленочервени тухли изпрацаха към небето бухлати валма бял пушек — доказателство, че вътре очакват важни гости.

Пиер, облечен в красива нова ливрея, стоеше изправен пред прага на трема и когато каляката наближи, той блъсна до края двете крила на портата. Колата заведе барона, баронесата и херцога до подножието на стълбището. Десетина лакеи, наредени в шпалир от двете страни на стъпалата, поздравиха с дълбоки поклони новите си господари, които още не познаваха.

Майстори живописци бяха върнали на фреските по стените изгубената им свежест. Херкулесовците, що подпираха фалшивия корниз, сега го носеха с необикновена лекота, която изглежда се дължеше на изпъкналите им мишци, изписани по флорентински. Римските императори се надуваха с новите си ярки багреници. Петната от дъждовете не чертаеха вече географски карти по свода, а между ластарите на нарисуваната лозница се провиждаше безоблачно синьо небе.

Подобно преображение беше станало навсякъде. Лампериите и паркетите бяха подновени. Нови мебели заместваха старите, но повтаряха техните форми. Споменът не беше изпъден, той беше само подмладен. Зеленолистният фламандски губер с ловеца на диви патици все още покриваше стената в Сигоняковата стая, но едно внимателно почистване бе съживило багрите му. Леглото беше същото, само някой търпелив резбар бе запълнил дупчиците от мушиките, бе снадил

липсващите носове и пръсти на човечетата от фриза, добавил отчекнатите листи и клонки, заострил ръбовете на ожулените орнаменти и възстановил старата мебел в първоначалната ѝ цялост. Зелено-бял брукат със същия рисунък като стария се дуплеше между спиралите на витите стълбове, прясно натъркани с восък и излъскани.

Изабелиното чувство за мярка не ѝ бе позволило да се впусне в някакъв неуместен разкош, винаги леснопостижим, когато човек разполага с много пари. Тя бе мислила преди всичко да очарова душата на един нежно обичан съпруг, като му върне спомените от детинството, очистени от тяхната нищета и печал. Сега всичко изглеждаше весело в този отколе тъжовен замък. Дори портретите на прадедите, остъргани от наслоената мръсотия, възстановени и лакирани, се усмихваха с младежка бодрост от златните си рамки. Мрачните вдовици и лицемерно набожните каноници вече не се въсеха както някога на Изабела, превърнала се от комедиантка в баронеса; те я приемаха като член на семейството.

В двора нямаше вече нито коприва, нито бучиниш, нито друг някой от ония бурени, които обичат да растат там, където има влага, немара и запустение. Плочите на калдъръма, споени с хоросан, бяха се лишили от зелените си рамки, белег на изоставените домове. Стаите, чиито порти бяха някога зазидани, сега гreeха със светлите стъкла на прозорците си, а зад тях се мяркаха завеси от скъпи тъкани — знак, че покоите са готови да посрещнат гости.

Слязоха в градината по стълбището, чиито стъпала, заякчени и очистени от мъха, вече не се разклащаха под тежестта на някой твърде доверчив крак. В подножието му, грижливо съхранена, бодро шумеше с листа дивата шипка, която беше дала розата си на младата комедиантка в онова далечно утро, когато Сигоняк се канеше да тръгне на път с актьорите. И сега на нея цъфтеше една роза, която Изабела откъсна и забодде в пазвата си, виждайки в нейно лице щастливо предзнаменование за трайността на своята любов. Градинарят беше се потрудил не по-малко от архитекта; благодарение на неговите ножици в този девствен гъсталак бе въведен ред. Нямаше вече избуяли филизи да се препречват на пътя, нямаше трънаци с наострени нокти; човек можеше да мине през градината и дрехата му нямаше да остане по тръните. Дърветата отново бяха приучени да растат, както иска човекът, и да образуват беседки и сводове. Подкастрените чемшири

заграждаха в зелените си рамки всички видове цветя, които могат да се изсипят от кошницата на Флора. В дъното на градината Помона, изцелена от проказата си, разстилаше своята божествено бяла мраморна голота. Един изкусно споен мраморен нос беше ѝ възвърнал гръцкия профил. Кошницата ѝ бе пълна с изваяни плодове, а не с отровни гъби. Лъвската глава изливаше в каменната раковина изобилна и бистра вода. Пълзящи растения, които полюляваха камбанки с всички цветове на дъгата и увиваха ластарите си по една нова, боядисана в зелено асма, живописно потулваха зида на оградата и придаваха приятен пастирски вид на пещерата от шуплест камък, която служеше за ниша на статуята. Никога, дори и в най-добрите им дни, нито замъкът, нито градината са били подредени с такова охолство и вкус. Тъй дълго затъмненото величие на Сигоняк сега блестеше с всичкото си великолепиe.

Младият барон вървеше като насън, слисан и очарован, притискаше към сърцето си ръката на Изабела и не се срамуваше от двете сълзи на умиление, които течаха по бузите му.

— А сега — рече Изабела, — след като разгледахме добре всичко, нека обиколим и земите, що откупих чрез трети лица, за да възстановя отколешното баронство дьо Сигоняк, каквото е било или почти такова. Разрешете ми да ида да си сложа дрехи за езда. Няма да се забавя, от първия ми занаят ми е останал навикът чевръсто да си сменям костюмите. Докато чакате, изберете си коне и наредете да ги оседлаят.

Валомбръоз отведе Сигоняк и той видя в отколе пустата конюшня десет красиви коня, отделени с дъбови преградки, а сламената постелка под копитата им беше чиста и ситна като рогозка. Яките им лъскави задници светеха с атлазени блясъци, а като дочуха, че някой влиза, благородните животни извиха към посетителите умни очи. Изведнъж отекна гръмко цвилене: почтеният Байяр беше познал господаря си и го поздравляваше по своя си начин. Този стар служител, когото Изабела не беше и помисляла да уволнява, заемаше най-топлото и най-удобно място в края на редицата. Яслата му беше пълна със счукан овес, за да не се мъчи да го хруска с дългите си зъби; в краката му спеше неговият приятел Миро, който се надигна и дойде да лизне ръката на барона. Що се отнася до Велзевул, ако още не беше се появил, за това не бива да виним малкото му, вярно котешко сърце,

ами благоразумните обичаи на неговото племе, които не можеха да се примирят с цялата тая суматоха в едно доскоро тъй спокойно място. Заврял в един хамбар, той чакаше нощта, за да се яви и отдаде дължимото на многообичния си господар.

След като погали Байяр с ръка, баронът си избра един красив дорест жребец, който веднага изведоха от конюшния; херцогът се спря на един арабско-испански мелез с дългнеста глава, достоен да носи някой инфант, а за баронесата натъкмиха с разкошно седло от зелено кадифе един изящен бял раванлия, чийто косъм отливаше в сребристо.

Скоро се появи и Изабела, облечена с един във висша степен прелъстителен костюм на амазонка, който изтъкваше всичките прелести на нейната сякаш изляна снага. Той се състоеше от една синя кадифена жилетка, украсена с копчета, с гайтани и със сребърни ширити, която спускаше разрязаната си фалда над дълга, бисерносива атлазена пола. На главата си баронесата носеше бяла касторена мъжка шапка, увенчана с едно къдраво синьо перо, което падаше назад чак до яката. За да не ги разрошва вятърът при бързия бяг на конете, русите коси на младата жена бяха прибрани в една очарователно гиздава светлосиня мрежица, посипана със ситен сребрист маргарит.

Така натъкмена, Изабела беше прекрасна и дори най-надменните красавици на двора щяха да бъдат принудени да свият знамена пред нея. В обикновено тъй скромното изящество на баронесата този костюм за езда изведнъж разкриваше нещо гордо, което напомняше високото й потекло. Тя си беше все същата Изабела, но виждаше се, че е и дъщерята на един княз, сестрата на един херцог, жената на един благородник, чието дворянство се водеше отпреди кръстоносните походи. Валомбрюоз го забеляза и не можа да се сдържи да не извика:

— Сестро моя, колко сте величествена днес! Сигурно самата Иполита, царицата на амазонките, не е имала по-великолепен победоносен вид!

Сигоняк хвана да държи стремето и Изабела леко се метна на седлото; херцогът и баронът яхнаха жребците си и групата конници се изсипа на площадката пред замъка, където срещнаха маркиз дьо Брюйер и неколцина други съседи благородници, идещи да поднесат поздравленията си на новобрачните. Домакините поискаха да се върнат, както го изискваше вежливостта, но гостите заявиха, че няма

да бъдат чак толкова дотегливи, че да прекъснат една започнала вече разходка, и обърнаха конете си, за да придружат младата двойка и херцога дьо Валомбрюз.

Конната дружина, увеличена с още пет-шест души в парадно облекло, тъй като провинциалните благородници бяха се наконтили колкото можеха по-пищно, доби великолепен и тържествен вид. Това беше вече настояща свита на принцеса. Като следваха един добре поддържан път, минаха през зеленеещи ливади, през земи, чиито посеви бяха дали урожая си, през чудесно обработени изполичарски чифлици, през вещо стопанисвани гори.

И всичко това принадлежеше на Сигоняк. Ландите с моравите си диви метли сякаш бяха се отдръпнали от замъка.

Когато минаваха през една борова гора, някъде към границите на баронството, наблизно се чу кучешки лай и скоро от гъсталака изскочи Йоланда дьо Фоа, последвана от своя чичо командорът и от един-двама обожатели. Пътеката беше тясна и двете дружини се поотъркаха на разминаване, макар че всяка се опитваше да стори път на другата, Йоланда, чийто кон риеше с предните си крака и се надигаше на задните, замете с полата си полата на Изабела. Досадата обагреше бузите ѝ, а гневът ѝ търсеше да се излее в някаква обида, ала Изабела стоеше високо над женските суетности; мисълта да си отмъсти за оня презрителен поглед, който някога Йоланда беше ѝ хвърлила заедно с думичките „циганка“ почти на същото това място, дори не ѝ мина през ума; напротив, тя си помисли, че тържеството на една съперница може да нарани ако не сърцето, то поне гордостта на Йоланда и с един достоен, скромнен и изящен вид поздрави госпожица дьо Фоа, която беше принудена, и това най-вече я вбеси, да отвърне с едно леко кимване на главата. Барон дьо Сигоняк, непринуден и спокоен, ѝ отправи един изискано почтителен поздрав и Йоланда не можа да открие в очите на бившия си обожател нито искрица от някогашния пламък. Тя шибна с нагайката коня си и препусна галоп, увеличайки след себе си малката си дружина.

— В името на Венера и на всички Купидони — рече весело Валомбрюз на маркиз дьо Брюйер, до когото яздеше, — ето една красива девойка, но дяволски начумерена и свирепа! Какви погледи хвърляше на сестра ми! Сякаш удряше с кинжал!

— Когато една жена е била кралица в някой край — отговори маркизът, — не ѝ е твърде леко да види как я смъкват от престола, а победата решително остава за госпожа баронеса дьо Сигоняк.

Конната дружина се върна в замъка. Едно бляскаво угощение, поднесено в залата, където някога бедният барон бе дал вечеря на комедиантите със собствените им ядива, защото нямаше нищо в килера си, очакваше гостите, които останаха очаровани с красивата наредба на трапезата. Богати сребърни прибори с герба на Сигонякови лъщяха върху една покривка от дамаска, дето сред орнаментите бяха втъкани хералдическите щъркели. Няколкото парчета от старата посуда, които не бяха съвсем негодни за употреба, бяха набожно съхранени и размесени с новите прибори, за да не би всичкият този разкош да изглежда прекалено пресен и за да може старият замък дьо Сигоняк да привнесе поне малка дан към великолепието на новия.

Седнаха на трапезата. Мястото на Изабела беше същото, което тя заемаше в онази знаменита вечер, променила издъно съдбата на барона; Изабела мислеше за нея, също и Сигоняк, защото съпрузите си размениха една усмивка на влюбени, разнежена от спомена и озарена от надежда.

Близко до масичката, върху която лакеят разрезвач режеше месата, стоеше изправен един мъж с юнашко телосложение, с широко бледо лице, обкръжено от гъста тъмна брада, облечен в черно кадифе и с една сребърна верига, окачена на гърдите му, който от време на време с величествен вид даваше заповеди на лакеите. А до бюфета, отрупан с бутилки, едните тумбести, другите тънки и дълги, трети облечени в рогозчици от испанска тръстика, според произхода им, със завидна пъргавина се суетеше, въпреки че ръцете му старчески трепереха, една забавна личност с раблезиански нос, целият разцъфнал от пъпчици, с буци, гримирани от септемврийския сок, с малки пъстри очички, пълни с лукавство, над които се надвесваха чупнати под ъгъл вежди. Като погледна случайно нататък, Сигоняк позна в лицето на първия трагика Ирод, в лицето на втория — комика Блазиус. Забелязвайки, че той е открил присъствието ям, Изабела му пошепна на ухото, че за да подсигури занапред тези чудесни люде срещу превратностите на театралния живот, тя е направила единия майордом, а другия виночерпец на замъка дьо Сигоняк, служби твърде приятни и не

изискващи много труд; с което баронът от все сърце се съгласи и възхвали решението на жена си.

Пиршеството следваше хода си и стъклениците, пъргаво сменявани от Блазиус, една след друга се появяваха на трапезата, когато Сигоняк усети някаква глава да се допира до едното му коляно, а по другото остри нокти засвириха една много позната мелодия на китара. Това бяха Миро и Велзевул, възползвали се от една открената врата, за да се промъкнат в залата, и въпреки страха, що им вдъхваше цялата тази бляскава и многочислена дружина, дошли да поискат от господаря си своя пай от гощавката. Охолният Сигоняк дори и не помисли да отблъсне тези смирени приятели от времената на недоимъка; той погали с ръка Миро, почеса безухото Велзевулово теме и разпредели по равно между двамата една изобилна гощавка от лакоми късчета. Този път трохите се състояха от резени сланинка от пастетите, крилца и шийки от яребици, рибешки гръбнаци и други подобни вкусни яденета. Велзевул беше на седмото небе и с ноктестата си лапичка искаше все нови и нови лакомства, без да изчерпа неизменното търпение на Сигоняк, когато тази ненаситност забавляваше. Най-сетне, подут като мях, останал почти без дъх, за да преде на чекръчето си, като пристъпяше разкрачено, старият черен котарак се оттегли в стаята с фламандския губер и се сви на кълбо на обичайното си място, за да смели тази манастирска закуска.

Валомбръоз не отстъпваше на маркиз дьо Брюйер, а местните дворяни не се уморяваха да вдигат наздравници за младите съпрузи и да изпразват до дъно чашите си, на което Сигоняк, въздържан по природа и по навици, отговаряше, едва намокряйки устни в чашата си, винаги пълна, понеже никога не я изпиваше докрай. Най-сетне съседите, с омотани от винените пари глави, станаха, олюлявайки се, от трапезата и що-годе подпомогнати от лакеите, се прибраха в покоите, приготвени за тях.

Под предлог, че е уморена, Изабела беше се оттеглила още когато поднесоха сладкото. Чикита, възведена в достойнството на камериерка, я разсъблече и нагласи за през нощта с оная мълчалива пъргавина, що отличаваше всичките й действия. Тя беше станала хубаво момиче, тази Чикита. Лицето й, което вече не брулеха негодите на годишните времена, беше се прояснило, но без да загуби оная жизнена и страстна бледост, що толкова ценят живописците. Косите й, най-сетне

запознали се с гребена, бяха скромно прихванати с една червена панделка, чиито краища свободно се вееха зад мургавия ѝ тил. На шията ѝ все още се виждаше бисерният наниз, подарен от Изабела, който за странното младо момиче беше видимият знак на доброволното ѝ робство, нещо като наваждение, що едничка смъртта можеше да разпръсне. Роклята ѝ беше черна, тя носеше жалейката на единствената си любов. Господарката ѝ не беше се противопоставяла на това своеобразно хрумване. Тъй като нямаше повече работа из стаята, Чикита се оттегли, след като целуна ръката на Изабела, което тя не пропускаше да стори всяка вечер.

Когато Сигоняк влезе в тази стая, където беше прекарал толкова самотни и скръбни нощи, слушайки минутите, дълги като часове, да се ронят капка по капка и вятърът да стене жалостиво зад стария губер, той зърна под светлината на един китайски фенер, окачен на потона, помежду завесите от бял и зелен брокат хубавата главица на Изабела, която се скланяше към него с целомъдрена и прекрасна усмивка.

Това беше пълното осъществяване на неговата мечта от онова време, когато, повярвал, че е разлъчен завинаги от Изабела, и останал без капчица надежда, той се вглеждаше с дълбоко униние в празното легло. Решително съдбата си знаеше работата!

В зори Велзевул, обхванат от странно вълнение, слезе от креслото, където беше прекарал нощта, и с мъка се покатери на леглото. Като стигна горе, той потърка с нос ръката на още спящия си господар и се опита да запреде, но то приличаше по-скоро на хъркане. Сигоняк се събуди и като видя котарака, който го гледаше, сякаш молеше за човешка помощ и пулеше прекомерно големите си зелени очи, вече изцъклени и полуизгаснали. Косъмът му беше изгубил лъскавия си блясък и лепнеше, мокър от потта на предсмъртните тръпки; той трепереше целият и с крайни усилия се държеше изправен на лапичките си. Целият му вид показваше, че вижда нещо ужасно. Най-сетне той се свлече на хълбока си, разтърсиха го няколко гърча, от гърлото му се изтръгна стенание, сякаш писък на удушвано дете, и той се вдърви, като че ли невидими ръце обтегнаха членовете му. Велзевул беше мъртъв. Смъртният му вой прекъсна съня на младата жена.

— Бедният Велзевул — рече тя, като видя трупа на котарака. — Той изтърпя нищетата на Сигоняк, но няма да вкуси от благоденствието му!

Велзевул, трябва да си го признаем, умря, жертва на своята неумереност. Преляждането беше го задушило. Неговият стомах, привикнал на гладуване, не беше пригоден за такива гуляи.

Тази смърт трогна Сигоняк повече, отколкото би могло да се помисли. Той съвсем не смяташе, че животните са чисто телесни устройства и им приписваше душа, макар и от по-низше естество, отколкото душата на човека, но все пак способна да разбира и да чувства. Това мнение между впрочем се споделя от всички ония, които дълго са живели самотни заедно с някое куче, котка или каквото и да е друго животно и са имали много свободни часове да го наблюдават и да влизат в постоянна връзка с него. С овлажнели очи и сърце, пронизано от тъга, той уви грижливо клетия Велзевул в едно парче плат, за да го погребее вечерта, тъй като подобно деяние можеше да се стори смешно и светотатствено на простолюдието. Когато нощта се спусна, Сигоняк взе един лизгар, фенер и тялото на Велзевул, вкочанявало под копринената си плащаница. Той влезе в градината и захвана да копае земята пред шипковия храст, под светлината на фенера, чийто зрак събуждаше насекомите и привличаше нощните пеперуди, които долитаха и блъскаха в роговите му стъкла прашните си крилца. Нощта беше тъмна. Едно рогче на месечината едва се отгатваше през проломите на един мастиленочер облак и цялата сцена изглеждаше по-тържествена, отколкото си заслужаваше погребението на една котка. Сигоняк продължаваше да копае, защото искаше да зарови Велзевул достатъчно дълбоко, за да не го открият хищните зверове. Изведнъж желязото на лопатата му изчатка искри, като че ли беше се ударило в кремък. Баронът помисли, че е срещнал камък, и зачести копките си; ала ударите му странно звънтяха и работата не напредваше. Тогава Сигоняк надвеси фенера, за да разгледа препятствието, и с изненада видя капака на някакъв дъбов сандък, целият обкован с дебели железни пръчки, силно ръждясали, но още твърде яки. Той разчисти земята наоколо и като си послужи с лопатата си вместо лост, сполучи да издигне въпреки значителната му тежест тайнственото ковчеже до ръба на дупката и да го избуца на твърда земя. После положи Велзевул в хралупата, останала на мястото на сандъка, и запълни дупката.

Като свърши тая работа, баронът се опита да отнесе находката си в замъка, но товарът беше твърде тежък за сам човек, дори и да е

много силен, и Сигоняк отиде да потърси верния Пиер, за да му помогне. Слугата и господарят хванаха по една от дръжките на сандъка и го дотъряха в замъка, като се огъваха под бремето му.

Пиер строши ключалката с една брадвичка и когато капакът отскочи, лъсна купище златни монети; унции, испански квадрупли, венециански цехини, генуезки дукати, португалски крузади, анжелоти и други монети с различни названия и от различни страни, но нито една от тях не беше нова. Старинни накити, обсипани с драгоценни камъни, бяха размесени сред златните пари. В дъното на изпразнения сандък Сигоняк намери един пергаментов лист, подпечатан с герба на Сигоняковци, но влагата беше изличила писмената. Едничък подписът беше все още различим и буква по буква баронът разчете словата: „Реймон дьо Сигоняк“. Така беше се наричал един от неговите прадеди, отишъл на война и не се завърнал, оставил след себе си тайната на своята смърт или на необяснимото си изчезване. Той имал само един невръстен син и преди да отплува в опасното пътешествие, заровил съкровището си в земята, поверявайки тайната само на един верен човек, когото смъртта навярно застигнала, преди да може да разкрие скривалището на законния наследник. От времето на тогава Реймон насам започваше упадъкът на дома дьо Сигоняк, отколе богат и могъщ. Поне такава беше твърде вероятната повест, що съчини баронът по тия оскъдни указания, но което не подлежеше на съмнение, бе, че съкровището му принадлежи. Той изпрати да повикат Изабела и ѝ посочи разстланото злато.

— Решително — рече баронът — Велзевул е бил добрият гений на Сигоняковци^[2]. Със смъртта си той ме прави богат и си отива тъкмо когато идва ангелът. Той вече нямаше какво да прави, понеже вие ми донесохте щастието.

[1] Alta petunt (лат.) — стремят се към високото. ↑

[2] Велзевул е бил добрият гений — игра на думи, тъй като Велзевул е едно от имената на дявола. ↑

Издание:

Теофил Готие

Капитан Фракас

Превод от френски: Никола Тихолов

Художник: Любен Зидаров

Редактор: Надя Кехлибарева

Художествен редактор: Михаил Руев

Технически редактор: Лазар Христов

Коректор: Мери Керанкова

Издателство „Народна младеж“, 1968 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.